

2026 M. KOVO 13 D.

2022-2030 METŲ REGIONŲ PLĖTROS PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO TARPINIS (PAŽANGOS) VERTINIMAS

GALUTINĖ VERTINIMO ATASKAITA

Bendrai finansuoja
Europos Sąjunga

VIDAUS REIKALŲ
MINISTERIJA

Paslaugų sutartis finansuojama iš Europos socialinio fondo +. Ataskaita parengta LR vidaus reikalų ministerijos užsakymu.

TURINYS

Turinys	2
Paveikslų sąrašas	5
Lentelių sąrašas	7
Naudojamos santrumpos	8
Pagrindinės vertinimo išvados	10
1. Vertinimo požiūris	23
1.1. Vertinimo objektas ir tikslas	23
1.2. Vertinimo požiūris	26
1.2.1. Vertinimo apimtis	26
1.2.2. Keliamos hipotezės	27
1.2.3. Vertinimo metodai	28
2. Esama regionų situacija	30
3. Intervencijų tinkamumas ir pakankamumas siekiant mažinti regioninę atskirtį	32
3.1. Prie regionų ekonominio augimo prisidedančių intervencijų tinkamumas ir pakankamumas ...	32
3.1.1. Intervencijų logika	33
3.1.2. Regionų problemų mastas ir joms spręsti skiriamos investicijos	34
3.2. Prie socialinės įtraukties stiprinimo prisidedančių intervencijų tinkamumas ir pakankamumas	40
3.2.1. Intervencijų logika	40
3.2.2. Regionų problemų mastas ir joms spręsti skiriamos investicijos	41
3.3. Prie tvarios aplinkos prisidedančių intervencijų tinkamumas ir pakankamumas	61
3.3.1. Intervencijų logika	61
3.3.2. Regionų problemų mastas ir joms spręsti skiriamos investicijos	62
4. Intervencijų tinkamumas sprendžiant regionų problemas. Konkrečių atvejų analizė	74
4.1. RPPI keliamų problemų ir jų priežasčių apimtis	74
4.2. RPPI suplanuotų investicijų pasiskirstymo optimalumas	80
5. Tikėtinas poveikis	85
5.1. Investicijų indėlis sprendžiant aktualiausius regionų poreikius	85
5.2. Makroekonominis poveikis	90
6. Globalios tendencijos ir iššūkiai po 2027 m. bei jų poveikis regionams	101
6.1. Globalios tendencijos ir iššūkiai po 2027 m. bei jų poveikis regionams	101
6.2. Galimos investavimo į regionų plėtrą kryptys	106
7. Regioninės politikos planavimo valdysena	112
Vertinimo rekomendacijos	119
Priedai	125
1 priedas. Tinkamumo ir pakankamumo vertinimo metodika	125

2 priedas. Indeksų sudarymo metodika.....	136
3 priedas. Makroekonominio poveikio vertinimo metodika	142
4 priedas. Makroekonominio poveikio vertinimo priedai	144
5 priedas. Regionų profiliai.....	146
Vilniaus regionas.....	146
Alytaus regionas	152
Kauno regionas	157
Klaipėdos regionas	162
Marijampolės regionas	167
Panevėžio regionas.....	172
Šiaulių regionas.....	177
Tauragės regionas.....	182
Telšių regionas	187
Utenos regionas	192
6 priedas. Konkrečių atvejų analizės.....	197
7 priedas. Atliktų interviu sąrašas.....	216
8 priedas. Anketinių apklausų klausimynai.....	218

Sutarties informacija:
2022–2030 m. Regionų plėtros programos įgyvendinimo tarpinio (pažangos) vertinimo paslaugų
sutartis Nr. 1S-281,
sudaryta 2025 m. birželio 19 d. tarp Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos ir
UAB „BGI Consulting“

Perkančioji organizacija:
Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija

Paslaugų teikėjas:
UAB „BGI Consulting“

Paslaugas teikė „BGI Consulting“ ekspertai:
Jonas Jatkauskas (projekto vadovas), Inga Bartkevičiūtė, Aušra Šilinskienė, Kasparas Vasiliauskas

Vertinimo veiklos vykdytos 2025 m. birželio 20 d. – 2026 m. kovo 13 d.

Dėl detalesnės informacijos kreiptis:

Jonas Jatkauskas
UAB „BGI Consulting“ direktorius
Aukštaičių g. 7, LT-11341, Vilnius
Tel. +370 696 79 852
El. p. jonas@bgiconsulting.lt
www.bgiconsulting.lt

Vertinimo ataskaitą redagavo:

Brigita Kulikovskė

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 paveikslas. Vertinimo objektas ir požiūris	24
2 paveikslas. Regionų įverčiai ekonominio augimo, socialinės įtraukties ir tvarios aplinkos srityse (pagal sudarytus indeksus)	30
3 paveikslas. Regionų įverčiai kai kuriose socialinės įtraukties indekso subsrityse (pagal sudarytus indeksus)	31
4 paveikslas. Intervencijų logikos schema (ekonominio augimo tikslas)	33
5 paveikslas. Ekonominio augimo srities situacija (pagal sudarytą indeksą) ir šiai sričiai suplanuotos investicijos šalies regionuose (tik pagal regionines PžP)	34
6 paveikslas. RPPI pagal regionines PžP Suplanuotų investicijų, prisidedančių prie ekonominio augimo tikslo, pasiskirstymas pagal skirtingas sritis (visi regionai, visi lėšų šaltiniai)	36
7 paveikslas. Verslumo situacija (pagal sudarytą indeksą) ir šiai sričiai suplanuotos investicijos šalies regionuose (tik pagal regionines PžP).....	38
8 paveikslas. Intervencijų logikos schema (socialinės įtraukties tikslas)	40
9 paveikslas. RPPI pagal regionines PžP Suplanuotų investicijų, prisidedančių prie socialinės įtraukties tikslo, pasiskirstymas skirtingose srityse (visi regionai, visi finansavimo šaltiniai)	41
10 paveikslas. Socialinės apsaugos srities situacija (pagal sudarytą indeksą) ir šiai sričiai suplanuotos investicijos šalies regionuose (tik pagal regionines PžP)	43
11 paveikslas. Švietimo srities situacija (pagal sudarytą indeksą) ir šiai sričiai suplanuotos investicijos šalies regionuose (tik pagal regionines PžP).....	46
12 paveikslas. Sveikatos apsaugos srities situacija (pagal sudarytą indeksą) ir šiai sričiai suplanuotos investicijos šalies regionuose (tik pagal regionines PžP)	50
13 paveikslas. Laisvalaikio srities situacija ir šiai sričiai suplanuotos investicijos šalies regionuose (tik pagal regionines PžP)	52
14 paveikslas. Gyvenamosios aplinkos situacija (pagal sudarytą indeksą) ir šiai sričiai suplanuotos investicijos šalies regionuose (tik pagal regionines PžP)	55
15 paveikslas. Judumo srities situacija (pagal sudarytą indeksą) ir šiai sričiai suplanuotos investicijos šalies regionuose (tik pagal regionines PžP).....	58
16 paveikslas. Intervencijų logikos schema (tvarios aplinkos tikslas).....	61
17 paveikslas. RPPI pagal regionines PžP Suplanuotų investicijų, prisidedančių prie tvarios aplinkos tikslo, pasiskirstymas skirtingose srityse (visi regionai, visi finansavimo šaltiniai)	62
18 paveikslas. Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo srities (pagal sudarytą indeksą) situacija ir šiai sričiai suplanuotos investicijos šalies regionuose (tik pagal regionines PžP)	64
19 paveikslas. Atliekų tvarkymo srities situacija (pagal sudarytą indeksą) ir šiai sričiai suplanuotos investicijos šalies regionuose (tik pagal regionines PžP)	66
20 paveikslas. Natūralių ir pusiau natūralių ekosistemų būklė (pagal sudarytą indeksą) ir šiai sričiai suplanuotos investicijos šalies regionuose (tik pagal regionines PžP)	68
21 paveikslas. Netaršaus judumo srities situacija (pagal sudarytą indeksą) ir šiai sričiai suplanuotos investicijos šalies regionuose (tik pagal regionines PžP)	71
22 paveikslas. Lietuvos BVP prieaugis kasmet, palyginti su 2000 m., pagal regionų indėlius.....	90
23 paveikslas. Regionų BVP prieaugis 2024 m., palyginti su 2000 m., pagal kaitos veiksnius.....	91
24 paveikslas. Našumo prieaugis 2024 m., palyginti su 2000 m., ir kaita pagal gamybos veiksnius.....	92
25 paveikslas. Našumo prieaugis 2024 m., palyginti su 2000 m., pagal sektorių indėlius	93

26 paveikslas. BVP, tenkančio vienam gyventojui, regionose palyginimas su šalies vidurkiu 2000 ir 2024 m.	93
27 paveikslas. Vertinamų investicijų pasiskirstymas pagal regionus	94
28 paveikslas. Investicijų, tenkančių vienam gyventojui, ir BVP, tenkančio vienam gyventojui, ryšys regionuose	95
29 paveikslas. Vertinamų investicijų pasiskirstymas pagal gamybinius veiksnius (grafikas kairėje) ir pagal įgyvendinimą laike (grafikas dešinėje)	96
30 paveikslas. Vertinamų investicijų poveikis BVP 2025–2040 m.	97
31 paveikslas. Vertinamų investicijų vidutinis kasmetinis poveikis BVP (grafikas kairėje) ir investicijų grąža (grafikas dešinėje) 2025–2040 m.	98
32 paveikslas. Vertinamų investicijų poveikis užimtųjų skaičiui investicijų įgyvendinimo (2025–2028 m.) ir vėlesniu laikotarpiu (2029–2040 m.) (grafikas kairėje) ir visu analizuojamu laikotarpiu (2025–2040 m.) (grafikas dešinėje).....	99
33 paveikslas. Vidutinis metinis vertinamų investicijų poveikis našumui 2025–2040 m. (grafikas kairėje) ir investicijų poveikis regionų našumo santykiui su šalies vidurkiu (grafikas dešinėje)	100
34 paveikslas. Regioninės plėtros investicijų, finansuojamų pagal 2021–2027 m. ES fondų investicijų programą (ES fondų ir kitomis lėšomis), planavimo schema	112
35 paveikslas. Su regioninės plėtros investicijų įgyvendinimu susijusių dokumentų tvirtinimo chronologinė schema (2021-2027 m. investicinis laikotarpis)	113
36 paveikslas. Ekonominio augimo modelis.....	127
37 paveikslas. Socialinės įtraukties didinimui svarbių veiksmų sistema	129
38 paveikslas. Aplinkos kokybę formuojančių veiksmų sistema	132
39 paveikslas. Vertinamų investicijų poveikis regionų BVP lygiui pamečiui	144
40 paveikslas. Pagrindinės Alytaus regiono plėtros problemos ir jų priežastys.....	198
41 paveikslas. Pagrindinės Vilniaus regiono plėtros problemos ir jų priežastys	205

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Regioninės PŽP.....	24
2 lentelė. Vertinimo hipotezės.....	27
3 lentelė. Identifikuoti ateities iššūkiai ir galimi jų sprendimo būdai.....	106
4 lentelė. Galimos regioninės politikos valdysenos ir finansinių intervencijų planavimo bei atskaitomybės sistemos alternatyvos.....	116
5 lentelė. RPPI suplanuotų investicijų priskyrimo sritims ir posričiams tvarka.....	132
6 lentelė. Analizuojamų sričių situaciją atspintintys rodikliai naudoti indeksų verčių skaičiavimui.....	136
7 lentelė. Investicijų poveikis (proc.) visos šalies ir atskirų regionų BVP lygiui 2025–2040 m.....	144
8 lentelė. Investicijų poveikis visos šalies ir atskirų regionų užimtųjų skaičiui (proc.) 2025–2040 m.....	144
9 lentelė. Investicijų poveikis visos šalies ir atskirų regionų užimtųjų skaičiui (tūkst.) 2025–2040 m.....	145
10 lentelė. Vilniaus regiono indeksai analizuojamose srityse ir posričiuose.....	146
11 lentelė. Alytaus regiono indeksai analizuojamose srityse ir posričiuose.....	152
12 lentelė. Kauno regiono indeksai analizuojamose srityse ir posričiuose.....	157
13 lentelė. Klaipėdos regiono indeksai analizuojamose srityse ir posričiuose.....	162
14 lentelė. Marijampolės regiono indeksai analizuojamose srityse ir posričiuose.....	167
15 lentelė. Panevėžio regiono indeksai analizuojamose srityse ir posričiuose.....	172
16 lentelė. Šiaulių regiono indeksai analizuojamose srityse ir posričiuose.....	177
17 lentelė. Tauragės regiono indeksai analizuojamose srityse ir posričiuose.....	182
18 lentelė. Telšių regiono indeksai analizuojamose srityse ir posričiuose.....	187
19 lentelė. Utenos regiono indeksai analizuojamose srityse ir posričiuose.....	192
20 lentelė. Klaipėdos regiono RPPI nurodomos regiono plėtros problemos ir jų giluminės priežastys.....	213
21 lentelė. Panevėžio regiono RPPI nurodomos regiono plėtros problemos ir jų giluminės priežastys.....	213
22 lentelė. Utenos regiono RPPI nurodomos regiono plėtros problemos ir jų giluminės priežastys.....	215
23 lentelė. Apklausų vykdymo parametrai.....	218

NAUDOJAMOS SANTRUMPOS

AM	Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija
BVP	Bendrasis vidaus produktas
EGADP	Europos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė (<i>angl. Recovery and Resilience Facility</i>)
EIM	Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerija
EK	Europos Komisija
EP	Europos Parlamentas
ERPF	Europos regioninės plėtros fondas
ES	Europos Sąjunga
ESF+	Europos socialinis fondas +
ES fondai	ESF+, ERPF, SaF ir TPF
FZ	Funkcinė zona
INVESTIS	Europos Sąjungos investicijų administravimo informacinė sistema
IP	2021–2027 m. Europos Sąjungos fondų investicijų programa
JAV	Jungtinės Amerikos Valstijos
JTC	Europos Komisijos jungtinis tyrimų centras
LR	Lietuvos Respublika
LRV	Lietuvos Respublikos Vyriausybė
NPP	2021–2030 m. nacionalinis pažangos planas
Regioninės PŽP	Nacionaliniame pažangos plane (NPP) nustatytos pažangos uždavinių įgyvendinimo kryptys, už kurias pagal įstatymuose nustatytą kompetenciją atsakingos regionų plėtros tarybos ir (ar) savivaldybės
RPP	Regionų plėtros programa
RPPI	Regiono (-ų) plėtros planas (-ai)
RPT	Regiono (-ų) plėtros taryba (-os)
PP	Nacionalinė (-s) plėtros programa (-os) (visos, išskyrus RPP)
PŽP	Pažangos priemonė
SADM	Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija
SaF	Sanglaudos fondas

SAM	Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija
SM	Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerija
ŠESD	Šiltnamio efektą sukeliančios dujos
ŠMSM	Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija
TPF	Teisingos pertvarkos fondas
TS	Techninė specifikacija
VB	Valstybės biudžetas
VDA	Valstybės duomenų agentūra
VRM	Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija
VVL regionas	Vidurio ir Vakarų Lietuvos regionas (Lietuvos Respublikos NUTS-2 regionas)

PAGRINDINĖS VERTINIMO IŠVADOS

Vertinimo klausimas: 9.1.1. *Kiek aktualios esamos regioninės pažangos priemonės RPP regioninės plėtros problemų sprendimui?*

Visos esamos regioninės PŽP yra tinkamos sprendžiant atskiras savivaldybių problemas, tačiau jų aktualumo lygis yra nevienodas.

2022–2030 m. Regionų plėtros programoje¹ (toliau – RPP) išskirtos regioninės problemos – *skirtingas regionų ekonominio augimo potencialas ir netolygi ekonomikos plėtra; atskiriems regionams būdinga didesnė skurdo rizika ir socialinė atskirtis; nepakankamai tvari aplinka, daranti neigiamą įtaką regionų patrauklumui*, – yra labai plačios, o jų sprendimas susijęs su reikšmingos dalies savivaldybių savarankiškųjų ir valstybinių funkcijų įgyvendinimu.

Regioninių pažangos priemonių (toliau – regioninės PŽP) tinkamumo sprendžiant regioninės plėtros problemas vertinimą komplikuoja tai, kad regionų plėtros planuose (toliau – RPPI) nėra identifikuoti visuminiai regionų poreikiai (RPPI nurodomos tik tos problemos, kurioms spręsti pasitelkiamos investicijos pagal regionines PŽP), o pagal regionines PŽP finansuojami projektai sudaro tik dalį visų 2021–2027 m. investiciniu laikotarpiu savivaldybėms tenkančių viešųjų investicijų (laikotarpio viduryje dar nėra žinoma, kokios apimties kitos investicijos pasieks savivaldybes). Neanalizuojant regionams tenkančių investicijų iš įvairių finansavimo šaltinių visumos, nėra galimybės pagrįstai nustatyti, kiek esamos regioninės PŽP atitinka realius regionų investicinius poreikius.

Kaip rodo šio vertinimo metu atliktos savivaldybių administracijų apklausos (n=46) duomenys, savivaldybių vertinimu, dažniausiai neatidėliotinos investicijos būtinos į judumo infrastruktūrą, energetinio efektyvumo priemones, geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo infrastruktūrą², švietimo ir sporto sritis³. Pagal regionines PŽP ribotai finansuojama judumo infrastruktūra (tik dviračių takai ir kitos darnaus judumo priemonės, lokalsios eismo saugumo priemonės) bei energetinio efektyvumo priemonės (tik kaip sudėtinė kitoms reikmėms skirtų investicinių projektų dalis), kitose savivaldybėms labiausiai aktualiose srityse suplanuotos gana didelės apimties investicijos. Daugiau negu buvo suplanuota pagal atitinkamas regionines PŽP investuojama į švietimą⁴ (mokyklų pritaikymas asmenims su negalia, visos dienos mokyklos erdvių įrengimas, ikimokyklinio ugdymo vietų kūrimas)⁵, socialinių paslaugų infrastruktūrą⁶, turizmo infrastruktūrą⁷, rūšiuojamąjį atliekų surinkimą⁸. Mažesnės nei planuota regioninėse PŽP investicijos numatomos į darnaus judumo priemones⁹ (labai mažai investicijų į netaišias

¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2022 m. birželio 29 d. nutarimas Nr. 713 „Dėl 2022–2030 metų regionų plėtros programos patvirtinimo“.

² Kad šiose srityse, vertinant 2023 m. situaciją, reikalingos neatidėliotinos investicijos, nurodo trys ketvirtadaliai ir daugiau savivaldybių.

³ Kad šiose srityse, vertinant 2023 m. situaciją, reikalingos neatidėliotinos investicijos, nurodo daugiau kaip 60 proc. savivaldybių.

⁴ Regioninės PŽP Nr. 12-003-03-02-17 (RE) „Plėtoti įvairialypį švietimą vykdant visos dienos mokyklų veiklą“ ir Nr. 12-003-03-01-23 (RE) „Padidinti ugdymo prieinamumą atskirti patiriantiems vaikams“.

⁵ Papildomai į švietimą investuojama ir pagal regioninę PŽP Nr. 01-004-07-02-01 (RE) „Pagerinti viešųjų paslaugų prieinamumą, darbo vietų pasiekiamumą ir tam reikalingų išteklių naudojimo efektyvumą“ (ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigų infrastruktūra, neformaliojo ugdymo infrastruktūra).

⁶ Regioninė PŽP Nr. 09-003-02-02-11 (RE) „Sumažinti pažeidžiamų visuomenės grupių gerovės teritorinius skirtumus“.

⁷ Regioninė PŽP Nr. 01-004-07-01-01 (RE) „Paskatinti regionų, funkcinių zonų, savivaldybių ir miestų ekonominį augimą pasitelkiant jų turimus išteklius“.

⁸ Regioninė PŽP Nr. 02-001-06-10-01 (RE) „Skatinti rūšiuojamąjį atliekų surinkimą“.

⁹ Regioninė PŽP Nr. 10-002-06-01-03 (RE) „Skatinti darnų judumą miestuose“.

viešojo transporto priemonės), užterštų teritorijų tvarkymą¹⁰, ilgalaikės priežiūros paslaugų plėtrą¹¹, oro monitoringą¹², eismo saugumo priemonės¹³.

Detalesnė informacija pateikiama šios ataskaitos 3 ir 4 skyriuose.

Vertinimo klausimas: 9.1.2. Ar visos regioninės pažangos priemonės (išankstinės sąlygos, regioninių pažangos priemonių finansavimo gairėse numatytos finansuojamos veiklos ir jų įgyvendinimui taikomi reikalavimai) yra tinkamos RPP regioninės plėtros problemoms ir visoms RPPI nustatytoms regionų plėtros problemoms spręsti ir ar visos jos atitinka savivaldybių poreikius?

Pagal visas regionines PŽP yra suplanuoti projektai, tačiau kai kuriose regioninėse PŽP, dėl jose nustatytų sąlygų ar mažesnio aktualumo, savivaldybių dalyvavimas yra mažesnis nei buvo planuojama (nepanaudotos visos finansavimo gairėse numatytos lėšos).

Regioninės PŽP skiriasi pagal finansuojamų veiklų įvairovę, išankstinių sąlygų detalumą ir įgyvendinimui taikomų reikalavimų palankumą (finansavimo intensyvumą ir pan.). Daugumos šakinių ministerijų regioninių PŽP gairėse finansuojamos veiklos yra gana griežtai apibrėžtos, tačiau, kaip rodo atlikta savivaldybių administracijų atstovų apklausa, jos pakankamai gerai atitiko esamus poreikius.

Visgi išsiskiria kelios regioninės PŽP, kuriose nustatyti reikalavimai apribojo dalies potencialių investicinių projektų įgyvendinimą.

Išskirtinai daug sąlygų nustatyta regioninėje PŽP Nr. 02-001-06-08-03 (RE) „Sutvarkyti praeityje užterštas ir pažeistas teritorijas“. Dalis potencialių projektų neatitiko išankstinės sąlygos dėl investicijų įgyvendinimo vietos (sąlyginai tankiai apgyvendintos urbanizuotos vietovės), ne visais atvejais buvo pakankama didžiausia galima ES lėšų suma, skiriama 1 ha reikultivuoti (600 tūkst. Eur/ha).

Išskirtina ir regioninė PŽP Nr. 10-001-05-03-07 (RE) „Gerinti eismo saugą vietinės reikšmės keliuose ir gatvėse“. Nors pagal ją finansuojami daugeliui savivaldybių itin aktualūs kelių tvarkymo darbai, nustatyta išankstinė sąlyga turėti juodųjų dėmių ir avaringų vietų vietinės reikšmės keliuose ir gatvėse dokumentus bei tai, kad finansuojami tik VVL regione įgyvendinami projektai, šia priemone leido pasinaudoti labai ribotam skaičiui savivaldybių.

Siekiant plėtoti daugumai regionų itin aktualią geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūrą, tam tikrų iššūkių kyla dėl mažo finansavimo intensyvumo (didžiausia galima projektų finansuojamoji dalis sudaro 50 proc. visų tinkamų finansuoti projekto išlaidų), numatyto regioninėje PŽP Nr. 02-001-06-07-02 (RE) „Didinti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumą“. Kita vertus, regionuose aktyviai investuojama pagal šią priemonę¹⁴, o kai kurios savivaldybės nurodo¹⁵, kad būtų įgyvendinamos ir daugiau geriamojo vandens tiekimo ar nuotekų tvarkymo infrastruktūros projektų, jeigu būtų leidžiama projektus įgyvendinti ir kitose vietovėse, neatitinkančiose finansavimo gairėse nustatyto 200–2000 gyventojų kriterijaus.

Atkreiptinas dėmesys, kad nacionalinio ir savivaldybių lygmens institucijos skirtingai vertina minimų ir panašių apribojimų reikalingumą. Kaip teigia atsakingos nacionalinio lygmens institucijos, kai kuriais atvejais vietovių dydžio ir panašūs reikalavimai nustatomi siekiant užtikrinti lėšų panaudojimo efektyvumą, vengti atvejų, kuomet vėliau neišnaudojami sukurtos brangios infrastruktūros pajėgumai, taip pat tam tikri

¹⁰ Regioninė PŽP Nr. 02-001-06-08-03 (RE) „Sutvarkyti praeityje užterštas ir pažeistas teritorijas“.

¹¹ Regioninė PŽP Nr. 11-002-02-11-02 (RE) „Užtikrinti ilgalaikės priežiūros paslaugų plėtrą“.

¹² Regioninė PŽP Nr. 02-001-06-11-02 (RE) „Stiprinti savivaldybių aplinkos oro monitoringą“.

¹³ Regioninė PŽP Nr. 10-001-05-03-07 (RE) „Gerinti eismo saugą vietinės reikšmės keliuose ir gatvėse“.

¹⁴ Pagal RPPI suplanuotus projektus bus panaudotos beveik visos regioninėje PŽP Nr. 02-001-06-07-02 (RE) suplanuotos lėšos.

¹⁵ Remiantis savivaldybių administracijų atstovų anketinės apklausos duomenimis.

reikalavimai gali būti reikalingi siekiant įgyvendinti ES direktyvose ar kituose dokumentuose valstybės narėms nustatytus įpareigojimus. Tuo tarpu savivaldybės pageidauja turėti pilną savarankiškumą įgyvendinti joms aktualias investicijas ir teigia, kad formalus efektyvumas (pagal nustatytus rodiklius) ne visuomet atspindi realią situaciją ir poreikius ¹⁶.

Pastebėtina, kad kai kuriuos savivaldybių investicinius poreikius (ypač regionų centrų miestuose), kurie negalėtų būti finansuojami pagal šakinių ministerijų (ŠMSM, SAM, AM, SM) parengtas regioninių PŽP finansavimo gaires, kompensavo VRM administruojama regioninė PŽP Nr. 01-004-07-02-01 (RE) „Pagerinti viešųjų paslaugų prieinamumą, darbo vietų pasiekiamumą ir tam reikalingų išteklių naudojimo efektyvumą“, kuri išsiskiria plačiu investavimo sričių spektru. Pagal šią regioninę PŽP yra suplanuoti projektai švietimo, sporto, sveikatos, kultūros, aplinkos, darnaus judumo srityse. Planuojant projektus ne regionų centrų miestuose ar trijų didžiausių miestų priemiesčiuose, kaip iš dalies ribojantis veiksnys veikė išankstinė sąlyga pasirengti funkcinės zonos (toliau – FZ) strategijas, kurios turėtų „didinti funkcinės zonos infrastruktūros ir (ar) paslaugų tinklo efektyvumą, užtikrinti, kad šia infrastruktūra ir paslaugomis galėtų naudotis visi gyventojai, ir sudaryti sąlygas bendriems kelių savivaldybių veiksams ir jungtiniams investiciniams projektams įgyvendinti“ ¹⁷. Tačiau svarbu pastebėti, kad atskiri regionai šį reikalavimą interpretavo nevienodai ¹⁸.

Detalesnė informacija pateikiama šios ataskaitos 3 skyriuje.

9.1.3. Ar regioninėms pažangos priemonėms ir atskiriems Investicijų programos regionams (Sostinės regionui ir Vidurio ir vakarų Lietuvos regionui) numatytos regioninių pažangos priemonių lėšos yra pakankamos RPP regioninės plėtros problemoms ir RPPI regionų plėtros problemoms spręsti ir proporcingos RPPI regionų plėtros problemų mastui? Jei ne, kurioms regioninėms pažangos priemonėms trūksta lėšų, kad problemos būtų išspręstos?

Regioninės PŽP prisidės tik prie dalies regionams ir (arba) savivaldybėms aktualių problemų ir jų priežasčių sprendimo.

RPP regioninės plėtros problemos – *skirtingas regionų ekonominio augimo potencialas ir netolygi ekonomikos plėtra; atskiriems regionams būdinga didesnė skurdo rizika ir socialinė atskirtis; nepakankamai tvari aplinka, daranti neigiamą įtaką regionų patrauklumui*, – yra labai plačios, todėl, kaip nurodoma pačioje RPP, nurodytos su šiomis problemomis siejamų rodiklių reikšmės „gali būti nepasiektos dėl nuo regiono nepriklausančių aplinkybių“. 2021–2027 m. investiciniu laikotarpiu savivaldybės finansavimą gauna ir pagal kitas PŽP, be to, regionai (atitinkamai, ir juos sudarančios savivaldybės) pagal regionines PŽP skirtų lėšų neprivalo naudoti visose srityse, todėl gali apsispręsti, į kurių problemų sprendimą koncentruoti daugiau lėšų. Kaip matyti iš planuojamų pasiekti rodiklių analizės, kai kuriuose regionuose atskiros problemų priežastys bus beveik išspręstos, tačiau dažniausiai tai bus pasiekta kitų problemų priežasčių sprendimui skiriamo mažesnio finansavimo sąskaita.

¹⁶ Remiantis vykdant vertinimą atliktų interviu metu surinkta informacija ir atsakingų institucijų pateiktais komentarais ataskaitai.

¹⁷ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2023 m. sausio 19 d. įsakymas Nr. 1V-30 „Dėl Tvarios miesto plėtros strategijų ir funkcinės zonos strategijų rengimo ir įgyvendinimo stebėsenos tvarkos aprašo patvirtinimo“, 4 p.

¹⁸ Plėtojant turizmui ir verslui pritaikytą infrastruktūrą, beveik visais atvejais numatytas panašus bendradarbiavimo modelis, apimantis bendrus rinkos tyrimus, rinkodaros veiklas ir pan. Tačiau vietos gyventojams skirtos viešųjų paslaugų infrastruktūros bendras naudojimas suprantamas ir grindžiamas įvairiai: kai kuriais atvejais numatomi konkretūs savivaldybių įsipareigojimai įsigyti kitoje savivaldybėje planuojamas teikti paslaugas, vykdyti paslaugų gavėjų pavėžėjimą ir pan., kitais atvejais tik numatoma, kad kitos savivaldybės gyventojai galės naudotis sukurta infrastruktūra, tačiau nėra konkrečių sprendimų, ar ir kaip bus užtikrinamas teikiamų paslaugų prieinamumas (remiantis interviu su RPT administracijų, savivaldybių administracijų atstovais).

Esminių skirtumų tarp 2021–2027 m. ES fondų investicijų programos (toliau – IP) regionų nenustatyta: RPPI suplanuotų investicijų apimtis (iš visų šaltinių), skaičiuojant vienam gyventojui, Sostinės regione yra mažesnė negu VVL regione, tačiau, iš skaičiavimų eliminavus Vilniaus m. savivaldybę, likusioms Sostinės regiono savivaldybėms tenkantis finansavimas (iš visų šaltinių) yra labai panašus į tenkantį vienam VVL regiono gyventojui. Sostinės regiono savivaldybėms, išskyrus Vilniaus m. savivaldybę ir, atskirais aspektais, Vilniaus r. savivaldybę (priemiesčio efektas), taip pat būdingos panašios socialinės ir ekonominės problemos kaip ir kitoms savivaldybėms, todėl investicijomis nesiekama spręsti unikalų problemų, o finansavimas planuotas taikant panašų požiūrį kaip ir VVL regione.

Galima išskirti keletą konkrečių problemų priežasčių, kurias suplanuotos investicijos padės sumažinti. Investicijos pagal regionines PŽP gana reikšmingai prisidės prie socialinio būsto pasiūlos didinimo gausioms šeimoms ir asmenims su negalia: RPPI suplanuoti įsigyti ar įrengti socialiniai būstai šalies mastu turėtų patenkinti apie 52 proc. esamo šių tikslinių grupių poreikio¹⁹, o didžiausias teigiamas poveikis numatomas Utenos, Šiaulių, Alytaus regionuose. Investicijos taip pat leis padidinti bendrojo ugdymo mokyklų, pritaikytų asmenims su negalia, dalį iki 20 proc., palyginti su 2024–2025 m. buvusiais 13 procentų. Dėl suplanuotų investicijų, mokyklos transportu ar maršrutiniais autobusais negalinčių pasinaudoti moksleivių dalis, optimistiniais skaičiavimais, šalies mastu sumažės iki 23 proc. (nuo 25 proc.)²⁰, o didžiausias teigiamas pokytis prognozuojamas Utenos regione. Iš dalies dėl didelių investicijų kaštų, mažesnis poveikis numatomas didinant gyventojų, prisijungusių prie nuotekų surinkimo sistemų, dalį: preliminariais skaičiavimais²¹, įgyvendinus investicijas pagal regioninę PŽP, prie nuotekų surinkimo sistemų prisijungusių gyventojų dalis atskiruose regionuose didės nuo maždaug 0,3 iki 3 proc. punktų, o didžiausias teigiamas pokytis prognozuojamas Tauragės regione. Sprendžiant eismo saugumo problemas savivaldybių keliuose ir gatvėse, bendrai šalies mastu numatomas ribotas poveikis: investuojama tik keliuose miestuose (avaringiausios vietos sutvarkomos Marijampolės ir Jonavos miestuose, Panevėžio ir Šiaulių miestuose sutvarkoma apie penktadalis juodųjų dėmių), Sostinės regione veiklos nefinansuojamos (Vilniaus mieste išlieka didelis juodųjų dėmių skaičius).

Detalesnė informacija pateikiama šios ataskaitos 3, 4 ir 5 skyriuose.

9.1.4. Ar esamo regioninių pažangos priemonių rinkinio pakanka RPP regioninės plėtros problemoms ir RPPI regionų plėtros problemoms spręsti? Jei ne, kokių priemonių trūksta?

Esamas RPP regioninių PŽP priemonių rinkinys neapima visų regionų plėtros problemų sprendimo aspektų.

RPP keliamos trys regioninės plėtros problemos: *skirtingas regionų ekonominio augimo potencialas ir netolygi ekonomikos plėtra; atskiriems regionams būdinga didesnė skurdo rizika ir socialinė atskirtis; nepakankamai tvari aplinka, daranti neigiamą įtaką regionų patrauklumui.* Tai kompleksinės problemos, kurių sprendimas reikalauja investicijų daugelyje sričių, kuriose savivaldybės vykdo savarankiškąsias ar valstybines (valstybės perduotas savivaldybėms) funkcijas.

Regioninės PŽP neapima visų šių potencialių sričių. Pirma, esamas regioninių PŽP rinkinys yra sudarytas, atsižvelgiant į 2021–2027 m. investiciniu laikotarpiu ES fondų lėšomis galimas finansuoti veiklas – 2021–2027 m. IP yra vienintelis išlaidų pagal regionines PŽP finansavimo šaltinis (įskaitant susijusį nacionalinį įnašą). Antra, šakinės ministerijos kai kurias priemones, prie kurių planavimo ir įgyvendinimo galėtų

¹⁹ „BGI Consulting“ skaičiavimai, remiantis SADM pateikiamais duomenimis.

²⁰ „BGI Consulting“ skaičiavimai, remiantis Nacionalinės švietimo agentūros ir RPPI PŽP pateikiamais duomenimis.

²¹ Naudojamas stebėsenos rodiklis R.B.2.2042 „Gyventojai, prisijungę bent prie antrinio viešojo nuotekų valymo įrenginių“ apima tiek naujai prisijungusius prie nutiestų naujų nuotekų surinkimo tinklų gyventojus, tiek ir gyventojus, aptarnaujamus rekonstruotais nuotekų valymo įrenginiais. Iš skaičiavimų eliminuoti projektai, kuriuose nebuvo tiesiami nauji nuotekų surinkimo tinklai, o tik rekonstruojami nuotekų valymo įrenginiai.

prisidėti regionų plėtros tarybos (toliau – RPT) ir (arba) savivaldybės, įgyvendina ne per regioninių PŽP mechanizmą.

Kita vertus, nepaisant to, kad kai kuriose šakinių ministerijų parengtose regioninėse PŽP numatomos labai konkrečios finansuojamos veiklos, kartais itin susiaurinant galimų investicijų spektrą, o dalyje valstybės veiklos sričių regioninės PŽP nesuplanuotos (pavyzdžiui, ekonomikos konkurencingumo, kultūros srityse), galimybės investuoti į įvairesnes veiklas yra išplečiamos VRM tvirtinamose regioninėse PŽP, pagal kurias gali būti finansuojama įvairi viešųjų paslaugų infrastruktūra. Pagal šias regionines PŽP savivaldybės, be kitų veiklų, taip pat įgyvendina ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo, neformaliojo švietimo, asmens sveikatos priežiūros ir kitų sričių infrastruktūros plėtros projektus, kurie negalėtų būti finansuojami pagal atitinkamų ministerijų regionines PŽP.

Sritis, kurias šalies savivaldybės dažniausiai įvardija kaip aktualias²², tačiau kurioms šiame investiciniame laikotarpyje lėšų neskiriama arba skiriama nepakankamai (taip pat ir iš kitų finansavimo šaltinių), yra susisiekimas (vietinių kelių infrastruktūra, atskirai išskiriami žvyrkeliai) ir civilinės saugos infrastruktūra²³. Taip pat minimas investicijų į kultūros ir sporto infrastruktūrą poreikis, tačiau svarbu atkreipti dėmesį, kad dalis savivaldybių investicijas į šias sritis įgyvendina per miesto plėtros ar FZ strategijas.

Taigi esama regioninių PŽP sistema sudaro gana palankias sąlygas savivaldybėms gauti aktualų finansavimą, tačiau iš dalies trūksta aiškumo, nes regioninėse PŽP nustatyti reikalavimai skirtinguose regionuose kartais interpretuojami nevienodai, o tai turi įtakos pasirinktoms investicijų kryptims (ypač FZ atvejais)²⁴.

Detalesnė informacija pateikiama 3 šios ataskaitos skyriuje.

9.1.5. Ar esamos RPP regioninės pažangos priemonės yra tinkamos tvariam ir subalansuotam Lietuvos teritorijos vystymui?

RPP regioninių pažangos priemonių tinkamumas prisidėti prie tvaraus ir subalansuoto Lietuvos teritorijos vystymosi yra ribotas.

Tvarus ir subalansuotas Lietuvos teritorijos vystymas NPP siejamas su 7 tikslo uždaviniais – stiprinti regionų ekonominį augimą, atsižvelgiant į jų potencialą, bei didinti darbo vietų pasiekiamumą ir viešųjų paslaugų prieinamumą visiems, siekiant, kad nustatytų rodiklių reikšmių nuokrypis nuo šalies vidurkio regionuose ar savivaldybėse mažėtų arba bent nedidėtų²⁵. Panašiai formuluojamas nacionalinės regioninės politikos tikslas – skatinti tolygią ir tvarią plėtrą visoje valstybės teritorijoje, skatinant regionų prisitaikymą prie kintančių ekonominės ir socialinės aplinkos sąlygų, didinant FZ infrastruktūros ir (ar) paslaugų tinklo

²² Remiantis savivaldybių administracijų atstovų anketine apklausa.

²³ 2026-02-25 EK sprendimu Nr. C(2026) 1397 patvirtintame 2021–2027 m. ES fondų investicijų programos pakeitime, numatytos papildomos investicijos į priedangų įrengimą ir modernizavimą (VVL ir Sostinės regionuose) bei savivaldybių ekstremaliųjų situacijų operacijų centrų modernizavimą (VVL regione).

²⁴ Remiantis interviu metu bei savivaldybių administracijų atstovų anketinėje apklausoje pateikta informacija.

²⁵ Rengiant RPP galiojo 2021–2030 m. Nacionalinio pažangos plano redakcija, kurioje prie 7 tikslo buvo suplanuoti trys rodikliai: Vidutinis BVP vienam gyventojui nuokrypis regionuose, palyginti su šalies BVP vienam gyventojui (to meto kainomis); Bendrųjų namų ūkių pajamų (vienam namų ūkio nariui per mėnesį) vidutinis nuokrypis regionuose; Vidutinis gyvenimo kokybės indekso nuokrypis savivaldybėse, palyginti su savivaldybių gyvenimo kokybės indekso vidurkiu. Uždavinių lygiu dar keturi rodikliai: Gyventojų užimtumo lygis (15–64 m.); Pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis pagal veiklos vykdymo vietą (nefinansinių įmonių), tenkanti vienam dirbančiajam per metus; Asmenys, patiriantys skurdo riziką ar socialinę atskirtį; Viešojo transporto intensyvumas, tenkantis 1 tūkst. gyventojų.

Nuo 2024-11-09 galiojančioje NPP redakcijoje liko trys NPP 7 tikslo rodikliai: Vidutinis skurdo rizikos ir socialinės atskirties lygio nuokrypis regionuose; Vidutinis gyventojų (20–64 m.) užimtumo lygio nuokrypis regionuose; Atvykusiųjų į regionus skaičius (asmenys).

efektyvumą bei mažinant socialinius ir ekonominius skirtumus tarp regionų ir pačiuose regionuose²⁶. Atsižvelgiant į ministerijų suplanuotas regionines PŽP, RPP papildomai, palyginti su NPP 7 tikslu, akcentuoja nepakankamai tvarios aplinkos, darančios neigiamą įtaką regionų patrauklumui, problemą.

Regioninės PŽP apima tik dalį investicijų, tenkančių regionams ir potencialiai galinčių prisidėti prie socialinių ir ekonominių skirtumų mažinimo. Investicijos savivaldybėse taip pat finansuojamos iš kitų šaltinių, pavyzdžiui, EGADP (ambulatorinės slaugos paslaugos namuose, mobilios komandos, ilgalaikės priežiūros centrai, STEAM centrai, netaršus viešasis transportas, dviračių takai), Kelių priežiūros ir plėtros programos (vietinės reikšmės keliai), „Interreg“ programų (turizmas, kultūra, sveikatos apsauga, atliekų ir nuotekų tvarkymas, žalioji infrastruktūra, natūralios ir pusiau natūralios ekosistemos ir t. t.) ir kitų šaltinių. Dalis investicijų pagal 2021–2027 m. IP regionams tenka pagal kitas (ne regionines) PŽP. Investicijos taip pat gali būti finansuojamos savivaldybių biudžetu, įskaitant skolintas, lėšomis. Todėl galutinis RPP regioninių PŽP indėlis į tvarų ir subalansuotą Lietuvos teritorijos vystymą priklausys nuo to, kiek investicijos iš skirtingų finansavimo šaltinių ar pagal skirtingas priemones yra suderintos ir vienos kitas papildančios.

RPP regionines pažangos priemones vertinant atsietai nuo kitų investicijų, jų indėlis į regioninių skirtumų mažinimą bus nedidelis. Lyginant regionų būklę pagal įvairius rodiklius ekonomikos augimo, socialinės sanglaudos bei tvarios aplinkos srityse ir RPPI suplanuotas investicijas, skaičiuojant vienam gyventojui, matyti, kad investicijų apimtis su esama būkle koreliuoja vidutiniškai arba silpnai.

Makroekonominio poveikio vertinimo rezultatai taip pat rodo, kad esami skirtumai tarp regionų pagal pagrindinius makroekonominis rodiklius yra tokie reikšmingi, kad, nepaisant to, jog investicijos turės didesnę poveikį mažiau ekonomiškai stipriems regionams, absoliučiais skaičiais Vilniaus ir Kauno regionų indėlis į šalies ekonomiką išliks didelis – tikėtina, šie regionai ir toliau sudarys daugiau nei du trečdalius šalies BVP.

Visgi svarbu pažymėti, kad tai savaimė nereiškia netinkamo investicijų planavimo savivaldybių ar regionų lygmeniu, nes kai kurios regionams ir (arba) savivaldybėms aktualios veiklos nėra remiamos pagal regionines PŽP arba esamoms problemoms spręsti gali būti pasitelkiami kiti finansavimo šaltiniai. Be to, tam tikrose srityse (pavyzdžiui, ekonomikos augimo) skirtumai tarp regionų ar atskirų savivaldybių yra dideli ir sąlygojami kompleksinių priežasčių, todėl, net ir skiriant daugiau lėšų, gali būti neįmanoma panaikinti šių skirtumų ir į tai turėtų būti atsižvelgiama formuojant adekvačius tikslus.

Detalesnė informacija pateikiama šios ataskaitos 3 ir 4 skyriuose.

9.2.1. Ar RPPI numatytos esminės problemų priežastys? Jei ne, kokios nenurodytos? Ar šios priežastys gali būti šalinamos per esamas regionines pažangos priemones ar plėtros programų pažangos priemones? (atsakant į šio papunkčio klausimus turi būti atlikta Vidaus reikalų ministerijos nurodytų 3 regionų plėtros planų atvejų analizė)

Analizuotuose RPPI nėra nurodytos visos esminės problemų priežastys. Apsiribojama tomis sritimis, į kurias pasirinkta investuoti pagal konkretų RPPI.

Parengti RPPI iš esmės apima ribotos apimties esamos situacijos analizę ir tik tas problemas ir jų priežastis, kurios yra finansuojamos pagal regionines PŽP ir yra įtrauktos į konkrečių regionų RPPI. Nors RPPI rengimo eigoje vyksta diskusijos su suinteresuotomis šalimis (dalyvauja iš darbdavių, profesinių sąjungų organizacijų, bendruomeninių ir kitų nevyriausybinų organizacijų atstovų sudaryta partnerių grupė) ir yra svarstomi įvairūs plėtros scenarijai, galutiniuose RPPI dokumentuose nurodomos tik tos problemos, jų

²⁶ Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatymas, 2000 m. liepos 20 d. Nr. VIII-1889.

priežastys ir galimi sprendimai, kurie sutampa su numatytais finansuoti projektais, atitinkančiais finansavimo gairių reikalavimus ir įtrauktais į RPPI pažangos priemones.

Dažniausiai tam skirtoje RPPI lentelėje²⁷ problemų priežastys formuluojamos labai plačiai (pavyzdžiui, „Nepakankamas sveikatos paslaugų prieinamumas ir kokybė“, „Dėl demografinių aplinkybių augantis socialinių paslaugų poreikis“, „Didėjanti oro ir vandens tarša“ ir pan.), o RPPI pateikiamoje esamos situacijos analizėje ir apibendrinimuose šios plačios problemų priežastys iš esmės, su nedidelėmis išimtimis, susiaurinamos iki suplanuotų finansuoti sričių.

Su tam tikromis išlygomis galima teigti, kad RPPI pateikiami problemų ir jų priežasčių aprašymai yra skirti pagrįsti pasirinktus finansuoti projektus, tačiau nėra orientuoti į strateginės regionų pažangos darbotvarkės formavimą. Atitinkamai, formaliai RPPI nurodytos problemų priežastys gali būti sprendžiamos per esamas regionines PŽP.

Detalesnė informacija pateikiama šios ataskaitos 4.1 poskyryje.

9.2.2. Ar RPPI suplanuotos pažangos priemonės (jų veiklos) mažina regioninius skirtumus ir ar sprendžia RPPI regionų plėtros problemas? Jei ne, kurias RPPI pažangos priemones ir kaip tikslinga būtų tobulinti ir kokių pažangos priemonių konkrečiuose RPPI trūksta?

RPPI suplanuotos veiklos prie regioninių skirtumų mažinimo prisidės ribotai ir tik tam tikrose srityse.

Visi RPPI apima iš esmės visas pagal regionines PŽP galimas finansuoti sritis. Tačiau atskirų savivaldybių dalyvavimas įgyvendinant RPPI PŽP nevienodas.

Iš savivaldybių perspektyvos regioninės PŽP dažniau vertinamos kaip vienas iš finansavimo šaltinių, kurį santykinai lanksčiai galima panaudoti siekiant įgyvendinti savivaldybėms aktualius projektus. Todėl dalis savivaldybių didesnę lėšų dalį konsolidavo stambesniems projektams įgyvendinti ir kai kuriose srityse, nepaisant jų būklės, neplanuoja projektų pagal regionines PŽP (pavyzdžiui, Neringos, Palangos savivaldybės); kai kuriuose regionuose didesnis dėmesys bendrai skirtas socialinės įtraukties didinimui (Utenos, Tauragės regionai) ar, atvirkščiai, daugiau dėmesio skirta ekonominio augimo skatinimo priemonėms (Alytaus, Marijampolės regionai).

Tai, kad RPPI suplanuotos veiklos nebūtinai yra nukreiptos į regionų skirtumų mažinimą visose srityse (NPP 7 uždavinio tikslas ir uždaviniai bei į jų įgyvendinimą orientuota RPP siekia regionų socialinių ir ekonominių skirtumų mažėjimo), rodo ir atliktas investicijų apimtys ir regionų būklės (pagal sudarytus indeksus) palyginimas.

Prie socialinės įtraukties didinimo prisidedančios intervencijos prie regioninių skirtumų mažinimo prisidės ribotai: geriausiai esamą regionų situaciją (pagal sudarytą indeksą) atitinka investicijos socialinės apsaugos ir, iš dalies, judumo srityse, kuriose daugiau iššūkių patiriantys regionai investuoja daugiau; kitose socialinės įtraukties didinimui svarbiose srityse suplanuotų investicijų apimtys mažai siejasi su esama regionų būkle. Paminėtina, kad tokį suplanuotų investicijų pasiskirstymą lemia ir tai, kad pagal regionines PŽP finansuojamos ne visos su savivaldybių funkcijomis susijusios sritys, be to, finansuojamos beveik išimtinai infrastruktūrinės investicijos (išskyrus sveikatos apsaugos srityje).

Ekonominio augimo tikslui skirtos investicijos tarp regionų pasiskirstė pakankamai proporcingai esamai būklei (pagal sudarytą indeksą). Tačiau, vertinant investicijų turinį, suplanuotos regioninės PŽP investicijos tik iš dalies atitinka regionų poreikius bei sudaro sąlygas regionų ekonominiam augimui – 70 proc.

²⁷ Strateginio valdymo metodikos, 7 priedo „Regiono plėtros plano forma“, 1 lentelė.

ekonominiam augimui skirtų investicijų²⁸ teko viešosios turizmo infrastruktūros plėtrai, neretu atveju investuojant į savivaldybėms svarbius, tačiau daug įtakos ekonominės pridėtinės vertės augimui neturinčius objektus. Kaip rodo atliktas makroekonominio poveikio vertinimas, nors trumpalaikis ekonominis stimulus investicijomis į turizmo infrastruktūrą bus generuojamas, tai nesudarys prielaidų regionų ekonominio atotrūkio mažinimui, kadangi išlieka darbo jėgos trūkumo, palankios investicinės aplinkos, žemos pridėtinės vertės produktų gamybos ir kitos struktūrinės problemos.

RPPL suplanuotos investicijos (skaičiuojant vienam gyventojui) vidutiniškai atitinka esamus regioninius skirtumus tvarios aplinkos srityje (pagal sudarytą indeksą). Prie to iš dalies prisideda tai, kad tvarios aplinkos tikslui skirtose regioninėse PžP, palyginti su kitomis, yra nustatyti detalūs reikalavimai vietovių, kuriose gali būti įgyvendinamos investicijos, gyventojų skaičiui, tankiui, kitoms charakteristikoms – tai apribojo kai kurių potencialių projektų įgyvendinimą. Didžiausias suplanuotų investicijų indėlis mažinant skirtumus tarp regionų prognozuojamas netaršaus judumo bei geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo srityse. Tuo tarpu investicijos į užterštų ir pažeistų teritorijų tvarkymą įgyvendinamos tik kai kuriuose regionuose, projektų skaičius nedidelis, todėl esmingiau esama situacija šalies mastu nepasikeis.

Kita vertus, svarbu atkreipti dėmesį, kad šiame investiciniame laikotarpyje gana daug lėšų regionams skiriama iš kitų finansavimo šaltinių ar programų, todėl savivaldybės dažnai planavo investicijas atsižvelgdamos į individualius poreikius ir galimybes aktualias veiklas finansuoti kitais būdais.

Detalesnė informacija pateikiama šios ataskaitos 3 ir 4 skyriuose.

9.2.3. Ar RPPL suplanuotoms pažangos priemonėms numatytas lėšų paskirstymas pasirenkant investavimo kryptis regionuose yra optimalus? Jei ne, prašome pateikti rekomendacijas, kaip taio pasiekti. (atsakant į šio papunkčio klausimus turi būti atlikta Vidaus reikalų ministerijos nurodytų 2 RPPL atvejų analizė).

RPPL suplanuotoms pažangos priemonėms numatytas lėšų pasiskirstymas, pasirenkant investavimo kryptis regionuose, ne visada yra optimalus. Tam tikrais atvejais didesnių iššūkių patiriančioms savivaldybėms galimybės daugiau investuoti į problemines sritis mažina projektų finansavimo sąlygų apribojimai, dėl ribotų finansinių išteklių pasirinkta investavimo strategija ar specifinis savivaldybių sociokultūrinis kontekstas.

Detali Alytaus ir Vilniaus regionų atvejų analizė atskleidė, kad didžioji ekonomikos augimo tikslui skirto finansavimo dalis šiuose regionuose skirta turizmo plėtros projektams. Tokie projektai turi potencialo sukurti tam tikrą ekonominę naudą dėl naujų pajamų generavimo būdų atsiradimo ir pavienių darbo vietų kūrimosi, ypač labiau nuo regionų centrų nutolusiose savivaldybėse. Vis dėlto, dėl santykinai mažos investicijų koncentracijos į ekonominio augimo požiūriu efektyvesnes priemones, tokias kaip pramoninių ir komercinių teritorijų plėtra bei verslumo skatinimas, investicijų indėlis į bendrą ekonominį augimą ir ekonominio išsivystymo netolygumų mažinimą regionuose bus ribotas. Kita vertus, svarbu atkreipti dėmesį į ekonomikos augimui skirtų investicijų pasiskirstymą tarp savivaldybių. Alytaus regione labai aiškiai išsiskiria didelės apimties investicijos Druskininkų savivaldybėje²⁹. Tai – kurortinė savivaldybė, kurioje turizmas sudaro svarbią ekonomikos dalį, todėl papildomos investicijos yra svarbios siekiant geriau išnaudoti ar išlaikyti esamą turizmo potencialą. Savo ruožtu, pramoninių zonų infrastruktūra vystoma Alytaus m. ir Alytaus r. savivaldybėse, kuriose šių teritorijų išnaudojimo galimybės yra didžiausios dėl esamos infrastruktūros ir ekonominių ryšių. Šis pavyzdys gana gerai atskleidžia regioninių strategijų galimybes, kai orientuojamasi į konkrečių vietovių stiprybes, nesiekiant vienodų rezultatų visose

²⁸ Pagal regioninę PžP Nr. 01-004-07-01-01 (RE) „Paskatinti regionų, funkcinių zonų, savivaldybių ir miestų ekonominį augimą pasitelkiant jų turimus išteklius“.

²⁹ Nepaisant to, jog Druskininkų kultūros ir kongresų rūmų įrengimo projektas finansuojamas tik savivaldybės biudžeto lėšomis, jis yra įtrauktas į Alytaus regiono FZ strategiją ir, atitinkamai, Alytaus RPPL ir patenka į šio vertinimo metu atliekamą investicijų analizę.

savivaldybėse. Vilniaus regione pasirinkta investavimo strategija atspindi siekį mažinti ekonominio vystymosi atotrūkį tarp Vilniaus m. ir likusių regiono savivaldybių. Be to, galimybes investuoti į ekonominę plėtrą Vilniaus mieste riboja ir IP, todėl Vilniaus m. savivaldybėje šioje srityje investicijų neįgyvendinta. Taip pat santykinai mažai investicijų teko ir Vilniaus r. savivaldybei, kuriai būdingos žiedinės savivaldybės charakteristikos (įskaitant gana gerą ekonominio augimo srities situaciją, palyginti su kitomis regiono savivaldybėmis).

Socialinės įtraukties tikslui skirtos investicijos nukreiptos į bazinių viešųjų paslaugų – socialinių, sveikatos ir švietimo – gyventojams teikimo gerinimą ir didžiąja dalimi atliepia regionų poreikius. Vis dėlto, Alytaus ir Vilniaus regionų atvejų analizė atskleidė, kad pilnai išnaudoti investicijų potencialą spręsti svarbiausias problemas regionuose trukdo įvairūs veiksniai. Socialinių paslaugų srityje panaudoti daugiau investicijų sprendžiant regionams aktualią socialinio būsto trūkumo problemą neleidžia projektų finansavimo sąlygų apribojimai tikslinių grupių ir finansuojamos infrastruktūros atžvilgiu. Savo ruožtu, galimybes daugiau investuoti į kitą socialinių paslaugų infrastruktūrą tam tikrais atvejais riboja specifinis savivaldybių sociokultūrinis kontekstas – pavyzdžiui, asmenų su intelekto ir (ar) psichikos negalia stigmatizavimas bei tarp savivaldybės gyventojų paplitęs skeptiškas požiūris į artimųjų apgyvendinimą globos įstaigose. Sveikatos srityje, nepaisant santykinai prastų sveikatos srities rodiklių pasiekimų konkrečiose Vilniaus regiono savivaldybėse, mažas investicijas į sveikatos priežiūros paslaugų infrastruktūrą iš dalies pagrindžia galimybės naudotis kitose savivaldybėse teikiamomis paslaugomis. Alytaus regione investuojama tik į visuomenės sveikatos stiprinimo veiklas, o į dalies bazinių sveikatos (pavyzdžiui, ilgalaikės priežiūros) paslaugų plėtrą savivaldybės finansuoja kitų šaltinių lėšomis. Švietimo srityje investicijų į formaliojo švietimo infrastruktūrą (ikimokyklinio, bendrojo ugdymo infrastruktūros plėtrą bei pritaikymą įtraukiamam ugdymui ir visos dienos mokyklos paslaugų teikimui) pasiskirstymas gana gerai atliepia specifinius savivaldybių plėtros poreikius. Tuo tarpu pagal FZ strategijas įgyvendinamų investicijų neformaliojo švietimo srityje indėlis į sanglaudos didinimą regionuose priklausys nuo FZ funkcionavimo sąlygų: FZ savivaldybių tarpusavio ryšių, atstumų tarp jų, plėtojamų infrastruktūros objektų pridėtinės vertės paslaugų teikimui, gyventojų pavėžėjimo galimybių užtikrinimo ir kt. Alytaus regione santykinai maži atstumai ir glaudūs ryšiai tarp FZ savivaldybių bei išreikštas gyventojų pasiryžimas vykdyti į kitą savivaldybę sukuria palankias sąlygas tolygiam neformaliojo švietimo paslaugų teikimui. Tačiau Vilniaus regione FZ sukurtos infrastruktūros bendrą naudojimą reguliarių neformaliojo švietimo paslaugų teikimui gali apsunkinti santykinai dideli atstumai tarp savivaldybių ir su kelione į kitas savivaldybes susijusi papildoma našta ugdymo įstaigoms. Tai kelia rizikas, kad FZ strategijos pasitelkiamos tik investicijų į konkrečiai savivaldybei aktualių projektų pagrindimui, neišnaudojant galimo bendradarbiavimo teikiant viešąsias paslaugas potencialo. Kita vertus, iš savivaldybių perspektyvos, dėl pakankamai laisvai interpretuojamų reikalavimų pagal FZ strategijas įgyvendinamiems projektams, šios strategijos pasitelkiamos kaip galimybė investuoti į gyvenimo kokybę savivaldybėse gerinančius objektus, kurių plėtrai gauti finansavimą iš kitų šaltinių šiame investiciniame laikotarpyje yra sudėtinga.

Tvarios aplinkos tikslui skirtų investicijų pasiskirstymas regionų viduje daugeliu atvejų nėra tinkamiausias siekiant mažinti skirtumus regionų viduje. Šios srities investicijos nukreiptos į konkrečių problemų atskirose savivaldybėse sprendimą, bet ne į subalansuotą regionų plėtrą. Alytaus ir Vilniaus regionų atvejų analizė atskleidė, kad didesnė atitiktis tarp esamos situacijos ir investicijų apimties stebima komunalinių paslaugų srityje. Vis dėlto, kai kuriais atvejais investicijų į infrastruktūrą nepakanka sprendžiant savivaldybių iššūkius. Vilniaus regione aukštesnį atliekų perdirbimo ar pakartotinio panaudojimo lygį pasiekti trukdo ne infrastruktūros, o gyventojų sąmoningumo atliekų rūšiavimo klausimu stoka. Darnaus judumo srityje prie netolygumų regionų viduje mažinimo prisidėti trukdo projektų finansavimo taisyklės, konkrečiau – apribojimas investicijas skirti darnaus judumo planų neturinčioms savivaldybėms. Santykinai mažas investicijas į žaliosios infrastruktūros plėtrą savivaldybėse lemia kitų finansavimo šaltinių (miesto ir kaimo VVG, savivaldybės biudžeto) lėšų šiems tikslams prieinamumas ir prioritetas investicijas pagal regionines PŽP nukreipti mažesniai skaičiui didesnės finansinės apimties projektų.

Detalesnė informacija pateikiama šios ataskaitos 4.2 poskyryje.

9.3.1. Koks tikėtinas RPPI pažangos priemonių poveikis RPP regioninės plėtros problemų mastui?

Dėl didesnių finansavimo apimčių, intervencijos turės didesnę nominalų poveikį santykinai sudėtingesnėje situacijoje, pagal RPP nustatytus poveikio rodiklius, esantiems regionams, tačiau tai nesukurs reikšmingų struktūrinių pokyčių.

Poveikio rodikliai, kuriems RPP yra nustatytos siektinos reikšmės regionuose: *Gyventojų užimtumo lygis (15–64 metų); Pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis pagal veiklos vykdymo vietą (nefinansinių įmonių), tenkanti vienam dirbančiajam per metus; Asmenys, patiriantys skurdo riziką ar socialinę atskirtį.* Šie rodikliai yra sąlygojami įvairių, taip pat ir nuo regionų nepriklausančių, aplinkybių.

RPPI pažangos priemonių tikėtino poveikio RPP regioninės plėtros problemų, susijusių su regiono ekonominiu augimu ir, iš dalies, skurdo rizikos ir socialinės atskirties mažinimu (kiek tai susiję su gyventojų užimtumu ir darbo užmokesčiu), mastui įvertinti buvo atliktas ekonometrinis modeliavimas. Rezultatai rodo, kad didžiausias BVP, našumo ir užimtųjų skaičiaus augimas prognozuojamas šiuo metu santykinai sudėtingesnėje situacijoje esančiuose regionuose, kadangi juose suplanuota santykinai daugiausia investicijų (daugiau ES fondų lėšų pagal regionines PžP skiriama regionams, kurių socialiniai ir ekonominiai rodikliai yra prastesni – Tauragės, Utenos, Marijampolės ir Alytaus). Visgi, nors vertinamų investicijų poveikis šių regionų BVP, našumui ir užimtųjų skaičiui yra didesnis nei Vilniaus ir Kauno regionuose, tačiau tai nesukuria esminio konvergencijos pagreičio, galinčio trumpuoju ir vidutiniu laikotarpiu reikšmingai priartinti atsiliekančius regionus prie šalies vidurkio.

Ilguoju laikotarpiu (2025–2040 m.) santykinai didžiausias ES fondų investicijų³⁰ poveikis metiniam nominaliam BVP ir našumo augimui planuojamas Utenos regione (atitinkamai, 1,97 proc. ir 1,57 proc.), mažiausias RPP investicijų poveikis – Vilniaus regione (atitinkamai, 0,12 proc. ir 0,06 proc.). Savo ruožtu, didžiausias užimtųjų skaičiaus pokytis dėl investicijų planuojamas Tauragės regione (0,43 proc.), o mažiausias taip pat Vilniaus regione (0,06 proc.). Vis dėlto, nors našumo atotrūkis tarp regionų ir šalies vidurkio dėl investicijų mažės, manytina, kad šis mažėjimas nesukurs reikšmingų struktūrinių pokyčių, kadangi pagrindinių ekonomikos variklių – darbo našumo ir pridėtinės vertės – augimas yra lemiamas kitų nei RPP investicijos veiksnių.

Investicijų poveikis sprendžiant nepakankamos socialinės įtraukties problemas, turinčias tiesioginę ar netiesioginę įtaką skurdo rizikos ir socialinės atskirties rodiklio reikšmėms, trumpuoju laikotarpiu labiausiai pasireikš keliais aspektais: didinant socialinio būsto prieinamumą gausioms šeimoms ir asmenims su negalia didinant ugdymo prieinamumą vaikams su negalia, gerinant paslaugų kokybę ir prieinamumą asmenims su psichikos ir (ar) proto negalia, plečiant slaugos paslaugų pasiūlą. Investicijos, sietinos su socialinės įtraukties didinimu, taip pat skirtos gyvenamajai aplinkai gerinti, aktyvaus laisvalaikio infrastruktūrai ir įrangai, iš dalies kultūros paslaugų infrastruktūrai, kurios prisideda miestuose kuriant patrauklią ir saugią gyvenamąją aplinką bei visiems gyventojams prieinamas kokybiško poilsio alternatyvas. Tačiau konkretus jų poveikis atskirų vietovių demografiniam, socialiniam ir (ar) ekonominiam augimui galės būti įvertintas tik praėjus tam tikram laikui po investicijų įgyvendinimo.

Detalesnė informacija pateikiama šios ataskaitos 5 skyriuje.

9.4.1. Ar ekonominės, demografinės, socialinės, aplinkos, klimato tendencijos ir vykstantys politiniai, teisiniai pokyčiai gali sukelti naujų RPP neįvardintų regioninės plėtros problemų po 2027 metų? Jei taip, tai kokių?

³⁰ Investicijų poveikio vertinimo skaičiavimuose naudotos tik ES fondų lėšos, neįtraukiant lėšų, skiriamų iš valstybės ir savivaldybių biudžetų.

Demografiniai, geopolitiniai ir su klimato kaita susiję pokyčiai kels daugialypių iššūkių, kuriems spręsti nepakaks vien reagavimo į jau egzistuojančias problemas – reikės sistemingo pasirengimo krizėms ir atsparumo stiprinimo.

Europoje ir visame pasaulyje pastaraisiais metais stebimi itin reikšmingi socioekonominiai, (geo)politiniai bei gamtiniai pokyčiai. Kaip pabrėžiama EK užsakymu Sauli Niinistö parengtoje ataskaitoje dėl Europos parengtumo grėsmėms, nuo 2020-ųjų ES patyrė „didžiausią pandemiją per šimtmetį; kruvinią karą Europoje nuo Antrojo pasaulinio karo; ir užfiksuotus karščiausius metus per visą istoriją“³¹.

Vidutiniu ir ilguoju laikotarpiu Lietuva susidurs su daugialybiais iššūkiais, kurie, veikiausiai, turės neigiamą įtaką ir regioninės plėtros tikslų įgyvendinimui. Šios problemos apims visuomenės senėjimą, stiprėjančius klimato kaitos padarinius, sparčiai augantį aukštos kvalifikacijos įgūdžių ir investicijų poreikį, didesnes išlaidas saugumo reikmėms kitų sektorių sąskaita, tarptautinių tiekimo grandinių fragmentaciją bei galimas naujas krizes.

Visuomenės senėjimo tendencijos stiprins regioninę nelygybę³². Demografiniai skirtumai veikiausiai dar labiau padidins ir taip reikšmingus ekonominio augimo skirtumus tarp didžiųjų miestų ir likusių savivaldybių³³. Neigiami klimato kaitos padariniai paveiks žmonių, ypač vyresnio amžiaus kaimiškų vietovių gyventojų, sveikatą ir gyvenimo sąlygas³⁴. Dažnėjant ekstremaliems oro reiškiniams, kai kuriuose šalies regionuose didės potvynių rizika. Klimato kaita taip pat skirtingai paveiks atskirus ūkio sektorius ir dalyje jų, pavyzdžiui, labiau priklausomuose nuo iškastinio kuro, bus stebimos platesnio masto restruktūrizacijos ir darbo vietų mažėjimas³⁵.

Regionams naujų galimybių, bet kartu ir naujų iššūkių kels ES strateginis susitelkimas į skaitmenizavimą, žaliąją transformaciją bei inovacijomis grįstą konkurencingą ekonomiką, o tai didins skaitmeninio raštingumo ir susijusių įgūdžių poreikį. Šie įgūdžiai bus aktualūs ne tik darbo rinkoje, bet ir siekiant aktyviai dalyvauti pilietiniame gyvenime, kovoti su dezinformacija, siekti tvarumo tikslų³⁶. Negebant prisitaikyti prie technologinių pokyčių, didės augančios regioninės atskirties rizika.

Pastarųjų metų patirtys aiškiai parodė, kad būtina būti pasiruošus įvairioms krizėms, kurios gali būti susijusios tiek su žmogaus veikla, tiek su sunkiai valdomomis visuomenės sveikatos krizėmis: sparčiai kintanti saugumo situacija ir karinės agresijos rizika, naujų pandemijų rizikos dėl gyvūninių virusų transmutacijų ir biotechnologinėmis inovacijomis kuriamų sintetinių patogenų³⁷, taip pat, atsižvelgiant į didelį gyventojų skaičių Vilniaus regione ir mažą atstumą iki Astravo atominės elektrinės, papildomą grėsmę Lietuvai kelia didesnio branduolinių nelaimių poveikio rizika³⁸.

³¹ *Safer Together Strengthening Europe's Civilian and Military Preparedness and Readiness*, Sauli Niinistö, 2024 m. spalio 30 d. Prieiga internete: https://commission.europa.eu/document/5bb2881f-9e29-42f2-8b77-8739b19d047c_en.

³² *Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui. Demografiniai pokyčiai Europoje. Veiksmų rinkinys*, Europos Komisija, 2023 m. spalio 11 d. Prieiga internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52023DC0577>.

³³ *The Impact of Demographic Change in a changing environment*, Europos Komisija, 2023 m. Prieiga internete: https://commission.europa.eu/system/files/2023-01/Demography_report_2022_0.pdf.

³⁴ *Atlas of Demography - An urbanisation-driven vulnerability analysis at the regional level*, Europos Komisija. Prieiga internete: https://migration-demography-tools.jrc.ec.europa.eu/atlas-demography/stories/S4.01?selection=EU27_2020#S4.01-00; Social fairness.

³⁵ *Devintoji ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos ataskaita*, Europos Komisija, 2024 m. Prieiga internete: https://ec.europa.eu/regional_policy/information-sources/cohesion-report_en.

³⁶ *Strategic Foresight Report 2023*, Europos Komisija, 2023 m. liepos mėn. Prieiga internete: https://commission.europa.eu/system/files/2023-07/SFR-23-beautiful-version_en_0.pdf.

³⁷ *Safer Together Strengthening Europe's Civilian and Military Preparedness and Readiness*, Sauli Niinistö, 2024 m. spalio 30 d. Prieiga internete: https://commission.europa.eu/document/5bb2881f-9e29-42f2-8b77-8739b19d047c_en.

³⁸ *Regional Report – Lithuania*, ESPON, 2025 m. lapkričio mėn. Prieiga internete: https://www.espon.eu/sites/default/files/2026-01/vrepo_regional_report_lithuania.pdf.

Detalesnė informacija pateikiama šios ataskaitos 6.1 poskyryje.

9.4.2. Kurių investavimo sričių (regioninių pažangos priemonių) tęstinumą tikslinga užtikrinti po 2027 metų ir, jei reikia, kaip tikslinga būtų jas patobulinti?

9.4.3. Kokias naujas investavimo sritis (regionines pažangos priemones) tikslinga pasirinkti po 2027 metų?

Aktualu skatinti konkrečių investicijų, susijusių su paslaugų teikimo optimizavimu, prisitaikymu prie pokyčių, pasirengimu krizėms, įgyvendinimą, regionams suteikiant didesnę diskreciją spręsti, kuriose valstybės veiklos srityse ar vykdant kurias savivaldybių funkcijas keliami tikslai gali būti pasiekti geriausiai.

Konkrečias valstybės veiklos ar susijusias sritis, į kurias turėtų būti nukreiptos regioninės plėtros investicijos ateinančiu investiciniu laikotarpiu visuose regionuose, įvardinti sudėtinga, o tikėtina – ir neprasminga, jeigu norima stiprinti koncentraciją į regionui specifinių problemų sprendimą ir „iš apačios į viršų“ principo taikymą. Tačiau būtų labai svarbu siekti aiškesnio konkrečių problemų ir jų priežasčių įvardinimo RPPI ir konkrečias investicijas sieti su šių tikslų pasiekimu (siūlomas investicijų planavimo modelis plačiau aprašomas šios ataskaitos 7 skyriuje). Be to, konkrečios investavimo sritys turėtų būti pasirinktos ne tik atsižvelgiant į poreikius, bet ir įvertinant pagal kitus prioritetus regionams tenkančias ES fondų lėšas, taip pat investicijas iš kitų finansavimo šaltinių, įskaitant regionams tenkančias valstybės lygmeniu planuojamas ir koordinuojamas investicijas regionuose.

Atsižvelgiant į demografines tendencijas bei nuolat augančius lūkesčius viešųjų paslaugų įvairovei ir kokybei, siekiant geriau spręsti regionams ir atskiroms savivaldybėms kylančius iššūkius, labai aktualu stiprinti ir plėtoti 2021–2027 m. investiciniu laikotarpiu pradėtas finansuoti savivaldybių bendradarbiavimo teikiant viešąsias paslaugas iniciatyvas (FZ pagrindu) plėtrą. Manytina, kad konkrečias valstybės veiklos sritis, kuriose bus plėtojami bendri viešųjų paslaugų teikimo sprendimai, racionalu palikti pasirinkti patiems regionams ir (arba) savivaldybėms.

Analizuojant 2021–2027 m. investicijas pagal regionines PžP, pastebimas minkštųjų investicijų trūkumas, ypač siekiant įveikinti plėtojama paramos verslui ir verslumui infrastruktūrą, gerinant mokymosi visą gyvenimą sąlygas. Neinfrastruktūrinio pobūdžio veiksmų reikia ir plėtojant pagrįstas atsakomas priemones sprendžiant su didžiausiais ateities iššūkiais susijusias problemas.

Esama geopolitinė situacija ir ateities prognozės aiškiai indikuoja poreikį stiprinti įvairaus pobūdžio saugumo ir pasirengimo reaguoti į krizes priemones. Krizinių situacijų tikimybę taip pat didina su klimato kaita susiję pavojingi gamtiniai reiškiniai, pandemijų rizikos. Todėl konkrečios veiklos, kurias būtų tikslinga įgyvendinti atskiruose regionuose, apima tiek civilinės saugos infrastruktūros ir techninio parengtumo stiprinimą, tiek viešojo administravimo subjektų, viešųjų paslaugų teikėjų, bendruomenių ir atskirų individų gebėjimų pasirengti krizių valdymui ir veiksams krizių metu stiprinimą.

Regionams siekiant išlaikyti konkurencingumą, reikalingos nuolatinės pastangos stiprinti gyventojų ir verslų gebėjimus ir kompetencijas, būtinas prisitaikyti prie skaitmeninių ir technologinių pokyčių ir išnaudoti jų teikiamas galimybes (paslaugų skaitmenizavimas, duomenimis grįsti sprendimai ir kt.).

Be to, nepaisant to, kokios sritys (veiklos) bus finansuojamos, svarbu atkreipti dėmesį į būtinybę finansuojamas veiklas ir joms keliamus reikalavimus apibrėžti tiksliai, nedviprasmiškai ir nuosekliai, laikantis aiškumo principo. 2021–2027 m. investiciniu laikotarpiu tam tikras aktualias intervencijas atskiruose regionuose iš dalies apribojo nevienodai interpretuoti kai kuriose regioninėse PžP ir kituose aktualiuose dokumentuose nustatyti reikalavimai.

Detalesnė informacija pateikiama šios ataskaitos 6.2 poskyryje.

9.5.1. Ar nacionalinių plėtros programų rengimo ir Europos Sąjungos fondų investicijų programavimo sistema yra tinkama tam, kad regioninės pažangos priemonės būtų tinkamos ir pakankamos RPP regioninės plėtros problemoms spręsti? Jei ne, tai kaip ją reikėtų tobulinti?

Esama regioninio planavimo valdysena neužtikrina veiksmingo regioninės politikos tikslų planavimo ir įgyvendinimo.

Įgyvendinant NPP keliamus regioninių skirtumų mažinimo tikslus ir planuojant RPPI įgyvendinti skiriamų ES fondų lėšų paskirstymą konkrečioms investicijų sritims, naudojama keliapakopė planavimo sistema, kurioje dalyvauja valstybės, regiono ir savivaldybės lygmens institucijos.

Regioninių PžP investicijų kryptis ir išankstinės (būtinios) sąlygos nustatomos šakinėms ministerijoms rengiant nacionalinės plėtros programas (toliau – PP). Šiame procese už regioninės politikos įgyvendinimą atsakingų institucijų dalyvavimas yra ribotas, kadangi regioninių PžP rengėjai nėra įpareigoti sistemingai bendradarbiauti su RPT valdytoju. RPP valdytojas yra atsakingas tik už dviejų regioninių PžP rengimą (tai sudaro apie 38 proc. visų pagal regionines PžP numatytų ES fondų lėšų). Dėl šios priežasties RPP investicijų strategija iš esmės atspindi atskirų ministerijų regioninių PžP visumą, tačiau neformuoja nuoseklios, centralizuotai koordinuojamos regioninės politikos krypties.

Probleminis ir regiono lygmens programavimo lygmens dokumentų rengimo procesas. Pagal esamą viešojo administravimo sistemą regioninio administravimo subjektai – RPT – neturi finansinių svertų ir pakankamų įgaliojimų planuoti ir įgyvendinti regioninę politiką. RPT neplanuoja savarankiškos regiono plėtros vizijos: RPPI labiau atspindi atskirų savivaldybių poreikius, kurie sujungiami į vieną dokumentą, nėra investicijų dėl kurių būtų apsisprendžiama išimtinai regiono (ne savivaldybių) lygmeniu. RPPI tvirtinami RPT kolegijų, kurios yra sudarytos iš savivaldybių merų ir savivaldybių tarybų deleguotų savivaldybių tarybų narių. Bendro regioninio požiūrio galimybę papildomai apriboja ir tai, kad pagal regionines PžP regionams tekusios lėšos, taikant tam tikras skaičiavimo metodikas (kiekviena RPT nusistato jiems aktualius rodiklius ir skaičiavimo tvarką), iš anksto paskirstomos konkrečioms savivaldybėms, o savivaldybės, laikydamosi šių priskirtų lėšų ribų, planuoja savo projektus. Dėl to sudėtinga tikėtis regioninės svarbos sprendimų ar intervencijų prioritizavimo, nepaisant to, kad kai kuriais atvejais tokie sprendimai kurtų daugiau ekonominės, socialinės ar kitos vertės negu išskaidytos atskirų savivaldybių investicijos.

Atkreiptinas dėmesys, kad regionams ir savivaldybėms suteikta teisė jiems RPP priskirtą finansinių lėšų dalį planuoti savo nuožiūra, nesilaikant IP numatytų skirtingoms regioninėms PžP skiriamų ES fondų lėšų proporcijų ir siektinų stebėsenos rodiklių reikšmių, lemia tai, kad regionų ir savivaldybių lygmeniu iš esmės įvyksta nacionaliniu lygiu IP nustatytų įsipareigojimų, taip pat suderintų su Europos Komisija (toliau – EK), perplanavimas.

Sprendžiant šias kompleksines valdysenos ir skirtingo lygmens dokumentuose keliamų tikslų suderinamumo problemas, rekomenduojama valstybės lygiu stiprinti strateginę regioninės politikos planavimą ir užtikrinti nuoseklumą, esmines regioninių investicijų kryptis ir taikytinas sąlygas nustatant RPP rengimo metu. Rekomenduojama, rengiant RPP, su regionais suderinti konkrečius, aiškiai išmatuojamus tikslus ir jų rodiklius, kuriuos būtų įsipareigojama pasiekti įgyvendinus intervencijas. Keliami tikslai neturėtų būti siejami aukšto lygmens socialiniais ir ekonominiais rodikliais (kaip 2021–2027 m. investiciniu laikotarpiu), kurių pasiekimas priklauso nuo daugelio sąlygų, o investicijų indėlio trumpuoju laikotarpiu įvertinti beveik neįmanoma. Vietoj to galėtų būti siekiama viešųjų paslaugų organizavimo ir teikimo pokyčių bei panašių rezultatų.

Nustačius konkrečius tikslus, regionams ir savivaldybėms rekomenduojama suteikti didesnę diskreciją pasirinkti finansuojamas veiklas, kurios leistų pasiekti RPP suderintus konkrečius įsipareigojimus. Tam tikros ES fondų lėšų dalies išmokėjimą rekomenduojama sieti su pasiektais rezultatais.

Detalesnė informacija pateikiama šios ataskaitos 7 skyriuje.

1. VERTINIMO POŽIŪRIS

1.1. VERTINIMO OBJEKTAS IR TIKSLAS

Remiantis vertinimo TS, pagrindinis **vertinimo tikslas** – nustatyti regioninių pažangos priemonių ir RPPI pažangos priemonių tinkamumą, pakankamumą ir tikėtiną poveikį, siekiant patobulinti intervencijas ir regioninių pažangos priemonių planavimo nacionalinėse plėtros programose sistema.

Siekiant pagrindinio vertinimo tikslo, keliami penki **vertinimo uždaviniai**:

- 1) įvertinti RPP numatytų regioninių pažangos priemonių tinkamumą ir pakankamumą, siekiant NPP 7 strateginio tikslo ir RPPI nustatytų regionų plėtros tikslų (toliau – RPPI regionų plėtros tikslai);
- 2) įvertinti RPPI pažangos priemonių tinkamumą ir pakankamumą, siekiant NPP 7 strateginio tikslo ir RPPI regionų plėtros tikslų;
- 3) įvertinti RPPI suplanuotų investicijų tikėtiną poveikį RPP nurodytų regioninės plėtros problemų (toliau – RPP regioninės plėtros problemos) mastui;
- 4) pateikti išvadas ir rekomendacijas dėl tikslingų investavimo į regionų plėtrą kryptį ateityje (po 2027 metų);
- 5) įvertinti regioninių pažangos priemonių planavimo nacionalinėse plėtros programose sistemos tinkamumą, siekiant spręsti RPP regioninės plėtros problemas.

Vertinimo objektas – 2022–2030 m. Regionų plėtros programa³⁹ (toliau – **RPP**) ir su jos įgyvendinimu susiję dokumentai.

RPP yra skirta įgyvendinti 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano⁴⁰ (toliau – **NPP**) 7 strateginį tikslą „Tvariai ir subalansuotai vystyti Lietuvos teritoriją ir mažinti regioninę atskirtį“. Siekiant RPP numatytų tikslų, atskirų valstybės valdymo sričių investicijų apimtys ir sąlygos nustatytos regioninėse pažangos priemonėse (toliau – **regioninės PžP**), o konkrečios intervencijos (projektai) suplanuotos regionų plėtros planų (toliau – **RPPI**) pažangos priemonėse. Vertinimo metu analizuojami visi šie dokumentai (žr. 1 paveikslą).

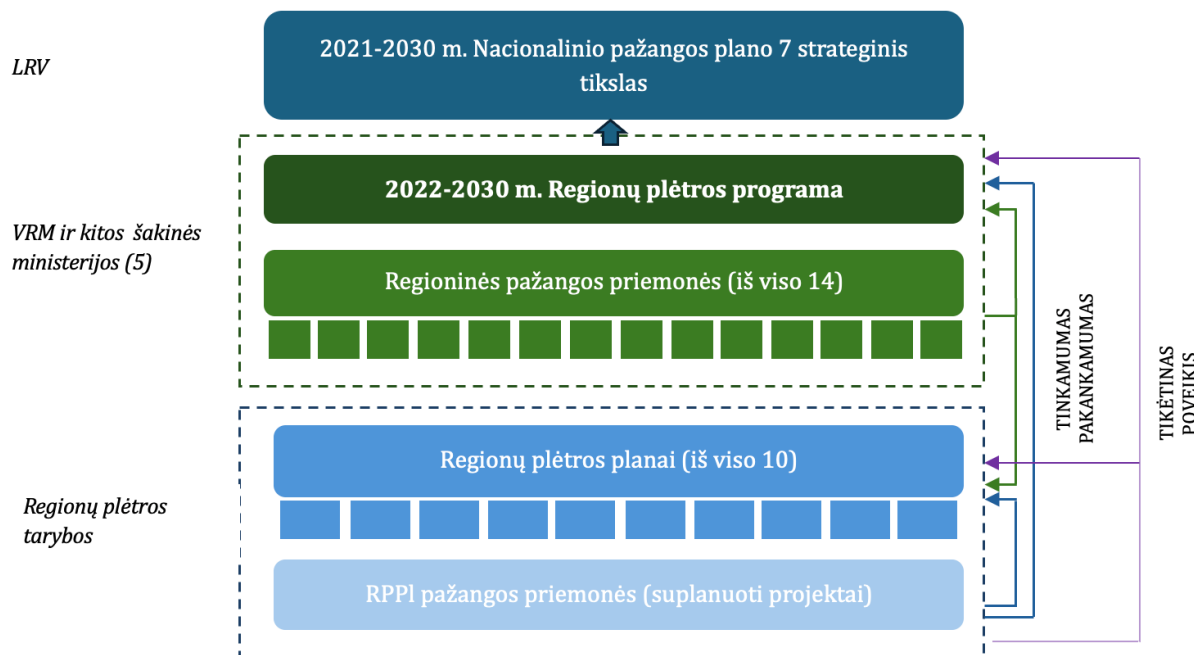
Vertinamos intervencijos: iki 2025 m. gegužės 1 d. į 10 RPPI įtraukti projektai, finansuojami arba planuojami finansuoti pagal 14 regioninių PžP.

Pagal regionines PžP suplanuotų RPPI investicijų įgyvendinimas finansuojamas pagal 2021–2027 m. ES fondų investicijų programą⁴¹ (toliau – **IP**), ES fondų, valstybės biudžeto, savivaldybių biudžetų ir kitomis lėšomis. 2025 m. gegužės 1 d. ES fondų investicijų RPPI buvo suplanuota už **1 613 359 738 Eur** (ES fondų lėšos). Skaičiuojant visus finansavimo šaltinius, RPPI suplanuotos investicijos sudarė 2 226 278 716 Eur.

³⁹Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2022 m. birželio 29 d. nutarimas Nr. 713 „Dėl 2022–2030 metų regionų plėtros programos patvirtinimo“.

⁴⁰Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimas Nr. 9987 „Dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo“.

⁴¹2021–2027 metų Europos Sąjungos fondų investicijų programa, patvirtinta 2022 m. rugpjūčio 3 d. Europos Komisijos sprendimu C(2022)5742 (ir vėlesni pakeitimai).

1 PAVEIKSLAS. VERTINIMO OBJEKTAS IR POŽIŪRIS

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“, remiantis aktualiuose teisės aktuose pateikiama informacija.

Regioninės PŽP (iš viso 14) yra suplanuotos 6 valstybės veiklos srityse (toliau – VVS).

1 LENTELE. REGIONINĖS PŽP

Valstybės veiklos sritys	Atsakingos ministerijos	Regioninės PŽP	IP konkretus uždavinys
Aplinka, miškai, klimato kaita ir žemės tvarkymas	LR aplinkos ministerija	02-001-06-10-01 (RE) „Skatinti rūšiuojamąjį atliekų surinkimą“ ⁴²	2.6
		02-001-06-11-02 (RE) „Stiprinti savivaldybių aplinkos oro monitoringą“ ⁴³	2.7
		02-001-06-08-03 (RE) „Sutvarkyti praeityje užterštas ir pažeistas teritorijas“ ⁴⁴	2.7
		02-001-06-08-02 (RE) „Plėtoti žaliąją infrastruktūrą urbanizuotoje aplinkoje“ ⁴⁵	2.7
		02-001-06-07-02 (RE) „Didinti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumą“ ⁴⁶	2.5

⁴² Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2023 m. rugsėjo 22 d. įsakymas Nr. D1-323 „Dėl regioninės pažangos priemonės Nr. 02-001-06-10-01 (RE) „Skatinti rūšiuojamąjį atliekų surinkimą“ finansavimo gairių patvirtinimo“.

⁴³ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2023 m. rugpjūčio 4 d. įsakymas Nr. D1-272 „Dėl regioninės pažangos priemonės Nr. 02-001-06-11-02 (RE) „Stiprinti savivaldybių aplinkos oro monitoringą“ finansavimo gairių patvirtinimo“.

⁴⁴ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2023 m. kovo 13 d. įsakymas Nr. D1-74 „Dėl regioninės pažangos priemonės Nr. 02-001-06-08-03 (RE) „Sutvarkyti praeityje užterštas ir pažeistas teritorijas“ finansavimo gairių patvirtinimo“.

⁴⁵ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2023 m. lapkričio 3 d. įsakymas Nr. D1-361 „Dėl regioninės pažangos priemonės Nr. 02-001-06-08-02 (RE) „Plėtoti žaliąją infrastruktūrą urbanizuotoje aplinkoje“ finansavimo gairių patvirtinimo“.

⁴⁶ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2023 m. liepos 21 d. įsakymas Nr. D1-243 „Dėl 2022-2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos aplinkos apsaugos ir klimato kaitos valdymo plėtros programos regioninės

Socialinė apsauga ir užimtumas	LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija	09-003-02-02-11 (RE) „Sumažinti pažeidžiamų visuomenės grupių gerovės teritorinius skirtumus“ ⁴⁷	4.9 4.10
Transportas ir ryšiai	LR susisiekimo ministerija	10-002-06-01-03 (RE) „Skatinti darnų judumą miestuose“ ⁴⁸	8.1
		10-001-05-03-07 (RE) „Gerinti eismo saugą vietinės reikšmės keliuose ir gatvėse“ ⁴⁹	3.2
Sveikata	LR sveikatos apsaugos ministerija	11-002-02-11-02 (RE) „Užtikrinti ilgalaikės priežiūros paslaugų plėtrą“ ⁵⁰	4.8 4.10
		11-001-02-10-03 (RE) „Gerinti kokybiškų visuomenės sveikatos paslaugų prieinamumą regionuose“ ⁵¹	4.8
Švietimas, mokslas ir sportas	LR švietimo, mokslo ir sporto ministerija	12-003-03-02-17 (RE) „Plėtoti įvairialypį švietimą vykdant visos dienos mokyklų veiklą“ ⁵²	4.5
		12-003-03-01-23 (RE) „Padidinti ugdymo prieinamumą atskirtį patiriantiems vaikams“ ⁵³	4.5
Valstybės valdymas, regioninė politika ir viešasis administravimas	LR vidaus reikalų ministerija	01-004-07-01-01 (RE) „Paskatinti regionų, funkcinių zonų, savivaldybių ir miestų ekonominį augimą pasitelkiant jų turimus išteklius“ ⁵⁴	5.1 5.2
		01-004-07-02-01 (RE) „Pagerinti viešųjų paslaugų prieinamumą, darbo vietų pasiekiamumą ir tam reikalingų išteklių naudojimo efektyvumą“ ⁵⁵	5.1 5.2

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“, remiantis aktualiuose teisės aktuose pateikiama informacija.

pažangos priemonės Nr. 02-001-06-07-02 (RE) „Didinti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumą“ finansavimo gairių patvirtinimo“.

47 Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2023 m. birželio 30 d. įsakymas Nr. A1-439 „Dėl regioninės pažangos priemonės Nr. 09-003-02-02-11 (RE) „Sumažinti pažeidžiamų visuomenės grupių gerovės teritorinius skirtumus“ finansavimo gairių patvirtinimo“.

48 Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2023 m. balandžio 14 d. įsakymas Nr. 3-192 „Dėl 2022–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijos susisiekimo plėtros programos regioninės pažangos priemonės Nr. 10-001-06-01-03 (RE) „Skatinti darnų judumą miestuose“ finansavimo gairių patvirtinimo“.

49 Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2023 m. sausio 30 d. įsakymas Nr. 3-37 „Dėl 2022–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijos susisiekimo plėtros programos regioninės pažangos priemonės Nr. 10-001-05-03-07 (RE) „Gerinti eismo saugą vietinės reikšmės keliuose ir gatvėse“ finansavimo gairių patvirtinimo“.

50 Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2023 m. lapkričio 6 d. įsakymas Nr. V-1145 „Dėl regioninės pažangos priemonės Nr. 11-002-02-11-02 (RE) „Užtikrinti ilgalaikės priežiūros paslaugų plėtrą“ finansavimo gairių patvirtinimo“.

51 Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2023 m. gegužės 30 d. įsakymas Nr. V-627 „Dėl regioninės pažangos priemonės Nr. 11-001-02-10-03 (RE) „Gerinti kokybiškų visuomenės sveikatos paslaugų prieinamumą regionuose“ finansavimo gairių patvirtinimo“.

52 Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2022 m. spalio 13 d. įsakymas Nr. V-1637 „Dėl regioninės pažangos priemonės Nr. 12-003-03-02-17 (RE) „Plėtoti įvairialypį švietimą vykdant visos dienos mokyklų veiklą“ finansavimo gairių patvirtinimo“.

53 Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2022 m. rugsėjo 30 d. įsakymas Nr. V-1542 „Dėl regioninės pažangos priemonės Nr. 12-003-03-01-23 (RE) „Padidinti ugdymo prieinamumą atskirtį patiriantiems vaikams“ finansavimo gairių patvirtinimo“.

54 Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2023 m. balandžio 4 d. įsakymas Nr. 1V-188 „Dėl regioninės pažangos priemonės 01-004-07-01-01 (RE) „Paskatinti regionų, funkcinių zonų, savivaldybių ir miestų ekonominį augimą pasitelkiant jų turimus išteklius“ finansavimo gairių patvirtinimo“.

55 Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2023 m. balandžio 7 d. įsakymas Nr. 1V-199 „Dėl regioninės pažangos priemonės 01-004-07-02-01 (RE) „Pagerinti viešųjų paslaugų prieinamumą, darbo vietų pasiekiamumą ir tam reikalingų išteklių naudojimo efektyvumą“ finansavimo gairių patvirtinimo“.

1.2. VERTINIMO POŽIŪRIS

1.2.1. VERTINIMO APIMTIS

RPP parengta siekiant įgyvendinti LR regioninės plėtros įstatyme⁵⁶ nustatytą nacionalinės regioninės politikos tikslą ir uždavinius. Nacionalinės regioninės politikos tikslas – skatinti tolygią ir tvarią plėtrą visoje valstybės teritorijoje. RPP turi prisidėti prie NPP 7 tikslo „Tvariai ir subalansuotai vystyti Lietuvos teritoriją ir mažinti regioninę atskirtį“ įgyvendinimo. Atnaujintame NPP⁵⁷ (įsigaliojusiame 2024-11-09) nustatyti šie planuojami rodikliai⁵⁸:

- Vidutinis skurdo rizikos ir socialinės atskirties lygio nuokrypis regionuose (proc. p.);
- Vidutinis gyventojų (20–64 m.) užimtumo lygio nuokrypis regionuose (proc. p.).

RPP rengimo metu galiojusioje NPP redakcijoje⁵⁹ buvo nustatyti kiek kiti, tačiau į panašius regionų sanglaudos aspektus orientuoti rodikliai⁶⁰:

- Vidutinis BVP vienam gyventojui nuokrypis regionuose, palyginti su šalies BVP vienam gyventojui (to meto kainomis) (proc.);
- Bendrųjų namų ūkių pajamų (vienam namų ūkio nariui per mėnesį) vidutinis nuokrypis regionuose (proc.);
- Vidutinis gyvenimo kokybės indekso nuokrypis savivaldybėse, palyginti su savivaldybių gyvenimo kokybės indekso vidurkiu (indekso punktai).

Atitinkamai, RPP nustatyti pažangos uždaviniai, įgyvendinami trimis pagrindinėmis kryptimis:

- stiprinant **ekonominę sanglaudą**;
- stiprinant **socialinę sanglaudą**;
- stiprinant **teritorinę sanglaudą** – mažinant teritorinius netolygumus tarp regionų ir regionų viduje.

Kaip sąlyginai atskira sritis, išskirti tikslai susiję su **klimato kaita ir aplinkos būkle**.

RPP nustatytos šių **regioninės politikos poveikio** rodiklių siektinos reikšmės regionuose:

- Gyventojų užimtumo lygis (15–64 metų) (proc.);
- Pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis pagal veiklos vykdymo vietą (nefinansinių įmonių), tenkanti vienam dirbančiajam per metus (tūkst. Eur);
- Asmenys, patiriantys skurdo riziką ar socialinę atskirtį (procentai).

⁵⁶ Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatymas, 2000 m. liepos 20 d. Nr. VIII-1889 (naudojama 2025-01-15 aktuali redakcija).

⁵⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2024 m. spalio 30 d. Nr. 938 nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimo Nr. 998 „Dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo“ pakeitimo“.

⁵⁸ Rengiant RPP galiojusioje NPP redakcijoje buvo nustatyti kiek kiti poveikio rodikliai, tačiau jie iš esmės atspindėjo tuos pačius su regionų ekonominiu ir socialinės įtraukties augimu susijusius tikslus.

⁵⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimas Nr. 998 „Dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo“ (naudojama Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. rugsėjo 29 d. nutarimo Nr. 797 redakcija).

⁶⁰ Šie rodikliai nurodomi ir NPP.

Teritorinės sanglaudos tikslas suprantamas kaip horizontalus siekis, aktualus, iš esmės, visiems svarbiausiems, su gyvenimo kokybe regionuose susijusiems elementams.

Todėl vertinimo metu pagrindinis dėmesys skiriamas suplanuotų ekonominio augimo, socialinės įtraukties ir tvarios aplinkos investicijų detaliai analizei, taikant platų požiūrį į šias sritis bei vertinant ne tik atskirų regionų poreikius, bet ir investicijų potencialą prisidėti prie teritorinės sanglaudos didėjimo.

Vertinimo objektas – RPP bei su jos įgyvendinimu susiję valstybės bei regiono lygmens dokumentai.

Nors techniškai vertinamas RPP įgyvendinimas, vertinimo metu pagrindinis dėmesys praktiškai skiriamas kitiems dokumentams – regioninėms PŽP ir RPPI. Laikantis esamo strateginio valdymo modelio, įtvirtinto LR strateginio valdymo įstatyme⁶¹, konkrečios regioninės intervencijos yra planuojamos įtraukiant skirtingo lygmens institucijas įvairiose valstybės veiklos srityse, o RPP, planuojamų investicijų atžvilgiu, yra labiau apibendrinamo pobūdžio dokumentas.

RPP analizuojamos pagrindinės regionų vystymosi tendencijos, jų išsivystymo skirtumai ir keliami plėtros tikslai, tačiau intervencijos, kurias planuojama finansuoti siekiant šių tikslų, planuojamos regioninėse PŽP. Remiantis strateginio valdymo metodika⁶², rengiant RPP, įvertinamos ir įtraukiamos jau parengtos nacionalinių plėtros programų regioninės PŽP. Regioninėse PŽP yra nurodytos finansuojamos veiklos ir išankstinės sąlygos, kurias turi atitikti regionuose įgyvendinami projektai. Atitinkamai, intervencijų planavimo aspektu, RPP, iš esmės, yra regioninių PŽP sąvadas, todėl pagrindinis vertinimo objektas valstybės lygmeniu – **regioninės PŽP**, apimančios visas per RPT perskirstomas pažangos lėšas atskirose valstybės veiklos srityse.

Konkretūs projektai, kuriems įgyvendinti yra skiriamos lėšos pagal regionines PŽP, yra suplanuoti regionų lygmeniu ir įtraukti į RPPI. Todėl, analizuojant planuojamą intervencijų poveikį regionams vystytis, analizuojami **RPPI** (RPPI pažangos priemonėse suplanuoti projektai⁶³).

1.2.2. KELIAMOS HIPOTEZĖS

RPP yra išskirtos trys tematinės sritys, kuriose siekiama regionų augimo ir teritorinės sanglaudos. Tai – ekonominė sanglauda, socialinė sanglauda ir tvari aplinka. Šiose srityse RPPI suplanuotos konkrečios intervencijos, kurios turėtų prisidėti prie aktualių regioninės plėtros problemų sprendimo. Keliami bendroji hipotezė, kad kiekvienoje srityje suplanuotos intervencijos yra tinkamos ir sukurs pageidaujamą poveikį, sprendžiant regioninės plėtros problemas.

2 LENTELĖ. VERTINIMO HIPOTEZĖS

REGIONINĖS PLĖTROS KRYPTIS	REGIONINĖS PLĖTROS PROBLEMOS ⁶⁴	HIPOTEZĖS
EKONOMINĖ SANGLAUDA	1. Skirtingas regionų ekonominio augimo potencialas ir netolygi ekonomikos plėtra.	Regioninėse PŽP numatytos ir RPPI suplanuotos investicijos (į verslo aplinkos gerinimą, turizmo plėtrą) yra tinkamos sprendžiant pagrindines su regionų ekonominės plėtros poreikiais susijusias problemas. Tokiu būdu bus sudarytos prielaidos didinti regionų

⁶¹ 2020 m. birželio 25 d. Nr. XIII-3096.

⁶² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. balandžio 28 d. nutarimas Nr. 292 „Dėl strateginio valdymo metodikos patvirtinimo“.

⁶³ Iki 2025 m. gegužės 1 d.

⁶⁴ Remiantis RPP (I skyrius, 1 dalis).

REGIONINĖS PLĖTROS KRYPTIS	REGIONINĖS PLĖTROS PROBLEMOS ⁶⁴	HIPOTEZĖS
		<p>ekonominį konkurencingumą ir sukuriamą pridėtinę vertę bei didinti teritorinę sanglaudą.</p> <ul style="list-style-type: none"> Regioninėse PŽP numatytos ir RPPI suplanuotos investicijos (į verslo aplinkos gerinimą, turizmo plėtrą) yra pakankamos sprendžiant pagrindines su regionų ekonominės plėtros poreikiais susijusias problemas. Tokiu būdu bus sudarytos prielaidos didinti regionų ekonominį konkurencingumą ir sukuriamą pridėtinę vertę bei didinti teritorinę sanglaudą. RPPI suplanuotų investicijų (į verslo aplinkos gerinimą, turizmo plėtrą) įgyvendinimas prisidės prie regionų ekonominio konkurencingumo ir sukuriamos pridėtinės vertės augimo bei teritorinės sanglaudos didėjimo (poveikis).
SOCIALINĖ SANGLAUDA	2. Atskiriems regionams būdinga didesnė skurdo rizika ir socialinė atskirtis.	<ul style="list-style-type: none"> Regioninėse PŽP numatytos ir RPPI suplanuotos investicijos (į socialinių paslaugų, švietimo, sveikatos priežiūros infrastruktūrą, transporto junglumą ir saugą, gyvenamosios aplinkos kokybę) yra tinkamos sprendžiant pagrindines su socialine sanglauda susijusias problemas. Tokiu būdu bus sudarytos prielaidos mažinti skurdo riziką ir socialinę atskirtį bei didinti teritorinę sanglaudą regionuose. Regioninėse PŽP numatytos ir RPPI suplanuotos investicijos (į socialinių paslaugų, švietimo, sveikatos priežiūros infrastruktūrą, transporto junglumą ir saugą, gyvenamosios aplinkos kokybę) yra pakankamos sprendžiant pagrindines su socialine sanglauda susijusias problemas. Tokiu būdu bus sudarytos prielaidos mažinti skurdo riziką ir socialinę atskirtį bei didinti teritorinę sanglaudą regionuose. RPPI suplanuotų investicijų (į socialinių paslaugų, švietimo, sveikatos priežiūros infrastruktūrą, transporto junglumą ir saugą, gyvenamosios aplinkos kokybę) įgyvendinimas prisidės prie skurdo rizikos ir socialinės atskirties mažinimo bei teritorinės sanglaudos didėjimo regionuose (poveikis).
TVARI APLINKA	3. Nepakankamai tvari aplinka, daranti neigiamą įtaką regionų patrauklumui.	<ul style="list-style-type: none"> Regioninėse PŽP numatytos ir RPPI suplanuotos investicijos (į atliekų tvarkymą, užterštų teritorijų valymą, vandens tiekimo ir nuotekų infrastruktūrą, oro monitoringą) yra tinkamos sprendžiant pagrindines su aplinkos kokybe susijusias problemas. Tokiu būdu bus sudarytos prielaidos gerinti aplinkos būklę ir didinti teritorinę sanglaudą regionuose. Regioninėse PŽP numatytos ir RPPI suplanuotos investicijos (į atliekų tvarkymą, užterštų teritorijų valymą, vandens tiekimo ir nuotekų infrastruktūrą, oro monitoringą) yra pakankamos sprendžiant pagrindines su aplinkos kokybe susijusias problemas. Tokiu būdu bus sudarytos prielaidos gerinti aplinkos būklę ir didinti teritorinę sanglaudą regionuose.

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“

1.2.3. VERTINIMO METODAI

Vertinime taikomas **teorija grįstas požiūris**. Siekiant struktūruotai įvertinti suplanuotų intervencijų sričių (pagal regionines PŽP) ir konkrečių planuojamų investicijų (projektų, pagal RPPI) tinkamumą ir pakankamumą, naudojami **ekonomikos augimo, skurdo bei socialinės atskirties mažinimo bet tvarios aplinkos modeliai**, sudaryti remiantis akademinės literatūros ir tarptautinių organizacijų dokumentų analize (žr. 1 priedas. Tinkamumo ir pakankamumo vertinimo metodika). Kiekvienos analizuojamos srities modelis apima pagrindines tos srities vystymuisi svarbias dimensijas.

Vertinimas grindžiamas prielaida, kad kiekvienos srities augimui svarbus subalansuotas visų ją sudarančių dimensijų vystymasis. Pavyzdžiui, siekiant tvaraus socialinės įtraukties didinimo vienodai svarbu užtikrinti tiek socialinių, tiek sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą ir kokybę ir pan.

Atsižvelgiant į tai, kad vertinama programa bendrai siekia didesnės regionų sanglaudos – pirmiausia, mažinant silpniausių regionų atsilikimą, kiekvieno regiono situacija nustatoma ją lyginant su kitų regionų situacija toje pačioje srityje – regionai reitinguojami pagal sudarytų **situacijos indeksų** reikšmes (žr. 2 priedas. Indeksų sudarymo metodika).

Atkreiptinas dėmesys, kad NPP ir RPP keliami platūs tikslai, apimantys įvairias valstybės veiklos sritis, todėl regionų **esamos situacijos indeksai sudaryti įtraukiant aktualiausius konkrečių sričių situaciją rodančius rodiklius, nepaisant to, kad kai kurie jų atspindi sritis, kurios tiesiogiai pagal 2021–2027 m. regionines PŽP nėra finansuojamos**. Daroma prielaida, kad nepaisant to, kad investicijų turinys yra apribotas regioninėse PŽP nustatytais reikalavimais, didesnis finansavimas sudėtingesnėje situacijoje esantiems regionams yra viena iš sąlygų mažinti regioninius skirtumus. Be to, tokių rodiklių nėra daug, kadangi, kaip rodo atlikta projektų lygmens analizė, regionuose intervencijos įgyvendinamos labai įvairiose srityse (ypač pagal regioninę PŽP Nr. 01-004-07-02-01 (RE) „Pagerinti viešųjų paslaugų prieinamumą, darbo vietų pasiekiamumą ir tam reikalingų išteklių naudojimo efektyvumą“).

Siekiant nustatyti, kiek esamas regioninių PŽP rinkinys yra tinkamas spręsti savivaldybėms aktualiausias problemas (įskaitant nustatytų išankstinių sąlygų ir kitų reikalavimų įgyvendinamumą), taip pat atlikta **savivaldybių administracijų atstovų anketinė apklausa** (n=46) (žr. 8 priedas. Anketinių apklausų klausimynai) bei atlikti **pusiau struktūruoti interviu** su valstybės, regiono ir savivaldybės lygmens institucijų atstovais (žr. 7 priedas. Atliktų interviu sąrašas).

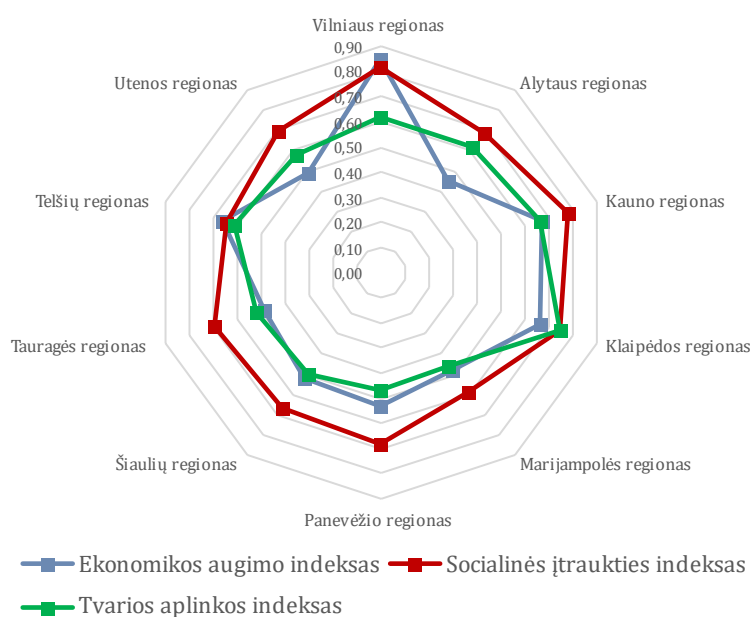
Tikėtinas suplanuotų intervencijų poveikis NPP ir RPP rodiklių pasiekimui vertintas pasitelkus **makroekonominį modeliavimą** (žr. 3 priedas. Makroekonominio poveikio vertinimo metodika).

Vertinant regioninės plėtros sistemos valdysenos tinkamumą programuojant regioninės plėtros politiką ir jos įgyvendinimo priemones, atlikta detali strateginio valdymo sistemą reglamentuojančių **teisės aktų analizė ir atlikti interviu** su valstybės ir regiono lygmens institucijų atstovais (žr. 7 priedas. Atliktų interviu sąrašas). Vertinant regionų atstovų dalyvavimo aktyvumą programuojant regioninės plėtros įgyvendinimo priemones įvairiais lygmenimis ir galimybes daryti poveikį priimamiems sprendimams naudoti **RPT administracijų atstovų** (n=10) ir **RPT socialinių bei RPT patariamųjų kolegijos partnerių grupių atstovų** (n=46) **anketinių apklausų** (žr. 8 priedas. Anketinių apklausų klausimynai) duomenys.

2. ESAMA REGIONŲ SITUACIJA

Esamą regionų situaciją atspindi skirtingų sričių indeksai, sudaryti pagal pasirinktą rodiklių sąrašą. Regionų indeksai sudaryti ekonominio augimo, socialinės įtraukties ir tvarios aplinkos srityse ir kai kuriuose šių sričių posričiuose (žr. 2 priedas. Indeksų sudarymo metodika).

NPP 7 strateginis tikslas, prie kurio turi prisidėti RPP įgyvendinimas – tvariai ir subalansuotai vystyti Lietuvos teritoriją ir mažinti regioninę atskirtį. Nacionalinės regioninės politikos tikslas nustatytas Regioninės plėtros įstatyme – skatinti tolygią ir tvarią plėtrą visoje valstybės teritorijoje. Svarbu pastebėti, kad regioniniai skirtumai nevienodi skirtingose srityse⁶⁵ (žr. 2 paveikslą).

	Vilniaus regionas	Alytaus regionas	Kauno regionas	Klaipėdos regionas	Marijampolės regionas	Panevėžio regionas	Šiaulių regionas	Tauragės regionas	Telšių regionas	Utenos regionas
Ekonominio augimo indeksas	0,85	0,45	0,67	0,66	0,48	0,53	0,52	0,49	0,66	0,49
Socialinės įtraukties indeksas	0,82	0,69	0,78	0,75	0,59	0,68	0,66	0,70	0,65	0,69
Tvarios aplinkos indeksas	0,62	0,62	0,66	0,74	0,46	0,47	0,50	0,52	0,61	0,58

2 PAVEIKSLAS. REGIONŲ ĮVERČIAI EKONOMINIO AUGIMO, SOCIALINĖS ĮTRAUKTIES IR TVARIOS APLINKOS SRITYSE (PAGAL SUDARYTUS INDEKSUS)

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“

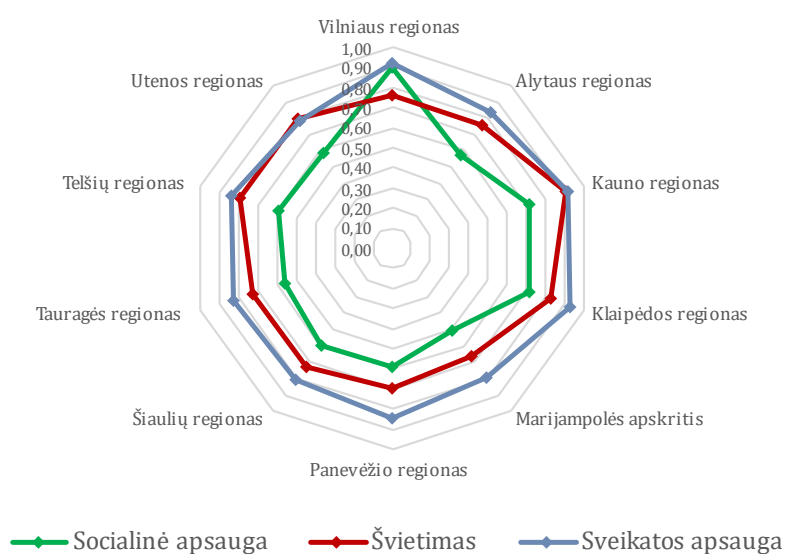
Regioniniai skirtumai ryškiausi ekonominio augimo srityje, kurioje labai aiškiai aktyvesne ekonomine veikla išsiskiria Vilniaus regionas (Vilniaus miestas). Vidutinio ekonominio augimo grupę sudaro kitų dviejų didžiausių miestų – Kauno ir Klaipėdos – regionai bei Telšių regionas (iš esmės dėl naftos

⁶⁵ Palyginimui, ekonominio augimo srityje regionų indeksų reikšmių standartinis nuokrypis lygus 0,123, tvarios aplinkos srityje – 0,092, socialinės įtraukties srityje – 0,065.

perdirbimo įmonės veiklos). Likusių regionų, įskaitant Panevėžio ir Šiaulių regionus, ekonomikos rodikliai yra prastesni.

Mažesni skirtumai tarp regionų pastebimi tvarios aplinkos srityje. Nors pagal atskiras rodiklių grupes regionai gali demonstruoti gana skirtingus rezultatus (pavyzdžiui, atliekų tvarkymo srityje), bendra situacija yra gana subalansuota ir šalyje nėra išskirtinai prastesne aplinkos kokybe išsiskiriančių regionų. Teigiama prasme tvarios aplinkos srityje išsiskiria Klaipėdos regionas, kuriam būdinga turtinga natūrali gamtinė aplinka, taip pat santykinai gerai valdomi su namų ūkių tarša susiję veiksniai.

Mažiausi regioniniai skirtumai stebimi socialinės įtraukties srityje. Tai reiškia, kad bendrai socialinių gyvenimo sąlygų prasme šalies regionai nėra tokie skirtingi, kaip galėtų atrodyti imant atskirus rodiklius. Nors, kaip matyti 3 paveiksle, atskirose socialinei įtraukčiai svarbiose srityse (paveiksle pateikiami tik dalies sričių įverčiai) regionų situacija skiriasi, tačiau daugumoje regionų prastesnę situaciją vienoje srityse atsveria geresnės gyvenamosios aplinkos sąlygos ar laisvalaikio galimybės. Be to, dalis prastesnių kai kurių regionų įverčių susiformuoja dėl aplinkybių, kurios nebūtinai gali būti sprendžiamos tiesioginėmis tos srities priemonėmis. Pavyzdžiui, kai kuriuose mažesniuose regionuose yra palyginti geras socialinių paslaugų prieinamumas, tačiau dėl gyventojų amžiaus struktūros ir su tuo susijusios pajamų priklausomybės nuo socialinių išmokų bendri skurdo rizikos rodikliai yra prastesni. Švietimo įstaigų materialinis aprūpinimas, švietimo pagalbos prieinamumas mažesniuose regionuose taip pat pakankamai geri, tačiau patikrinimų ir egzaminų rezultatai gali būti prastesni, kas rodo kompleksiškesnes paslaugų kokybės ir, galbūt, kontekstines problemas.

3 PAVEIKSLAS. REGIONŲ ĮVERČIAI KAI KURIOSE SOCIALINĖS ĮTRAUKTIES INDEKSO SUBSRITYSE (PAGAL SUDARYTUS INDEKSUS)

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“

Detalūs regionų profiliai visose analizuojamose srityse pateikiami šios ataskaitos 5 priede (žr. 5 priedas. Regionų profiliai).

3. INTERVENCIJŲ TINKAMUMAS IR PAKANKAMUMAS SIEKIANT MAŽINTI REGIONINĘ ATSKIRTĮ

Regioninių investicijų tinkamumas ir pakankamumas siekiant regionų sanglaudos ekonomikos augimo, socialinės įtraukties ir tvarios aplinkos tikslų vertinamas analizuojant esamą regionų situaciją ir suplanuotų intervencijų kryptis bei apimtį. Laikomasi bendrosios prielaidos, kad, siekiant mažinti regioninę atskirtį, konkrečiose srityse daugiau iššūkių patiriantiems regionams reikia daugiau investicijų.

3.1. PRIE REGIONŲ EKONOMINIO AUGIMO PRISIDEDANČIŲ INTERVENCIJŲ TINKAMUMAS IR PAKANKAMUMAS

Šioje ataskaitos dalyje vertinamas RPP numatytų regioninių PŽP ir (iš dalies) RPPI tinkamumas ir pakankamumas, siekiant NPP 7 strateginio tikslo ir RPPI nustatytų regionų plėtros tikslų.

Vertinant regioninių PŽP tinkamumą ir pakankamumą, remiamasi keliais metodais surinktos informacijos analize. Pirmiausia analizuojamas regionų investicijų pasiskirstymas skirtingose RPP tikslams pasiekti aktualiose srityse (pagal parengtus modelius, žr. 1 priedas. Tinkamumo ir pakankamumo vertinimo metodika), kuris lyginamas su esamos situacijos indeksu (žr. 2 priedas. Indeksų sudarymo metodika). Kadangi pagal regionines PŽP remiamos savivaldybių investicijos, aktualios įgyvendinant savarankiškąsias ir valstybines (valstybės perduotas savivaldybėms) funkcijas, sudarant indeksus siekta, kiek įmanoma, rinktis esamą konkrečių sričių būklę atspindinčius rodiklius, kurių reikšmės gali būti veikiamos viešosiomis intervencijomis savivaldos lygiu. Dėl to naudojami indeksai apima ne tik tas sritis (veiklas), į kurias pagal regionines PŽP tiesiogiai gali (pasirinko) investuoti regionai. Siekiant įvertinti, ar regioninėse PŽP numatytos finansuojamos veiklos leidžia regionams ir savivaldybėms spręsti jiems aktualiausias problemas nustatytoje srityse, naudojami savivaldybių administracijų atstovų ir socialinių bei ekonominių partnerių atstovų anketinių apklausų duomenys.

3.1.1. INTERVENCIJŲ LOGIKA

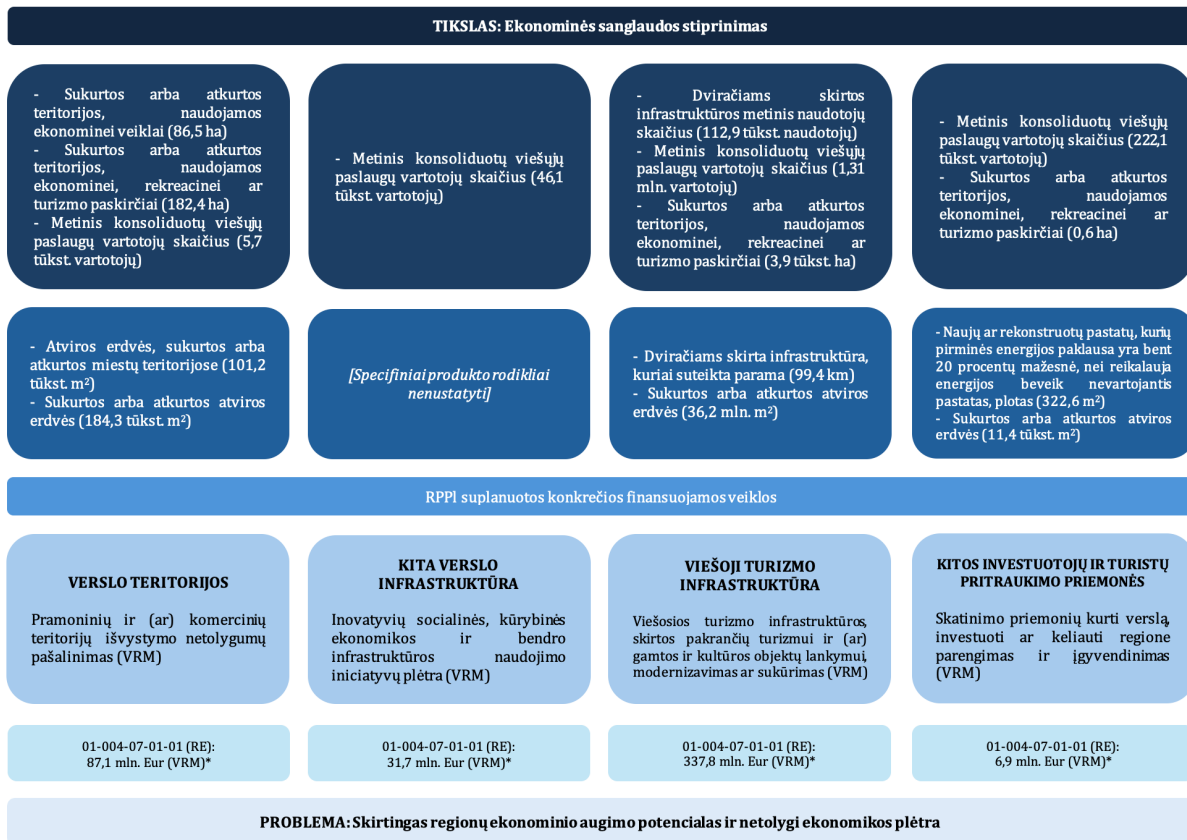
Ekonominio augimo regionuose skatinimui galimos skirti investicijos remiamos pagal regioninę PŽP Nr. 01-004-07-01-01 (RE) „Paskatinti regionų, funkcinų zonų, savivaldybių ir miestų ekonominį augimą pasitelkiant jų turimus išteklius“. Pagal šią regioninę PŽP numatyta finansuoti:

Alytaus, Marijampolės, Tauragės, Telšių, Šiaulių, Panevėžio ir Utenos miestuose:

- Pramoninių ir (ar) komercinių teritorijų išvystymo netolygumų pašalinimas;
- Inovatyvių socialinės, kūrybinės ekonomikos ir bendro infrastruktūros naudojimo iniciatyvų plėtra (pvz., bendradarbiystės erdvės).

Funkcinėse zonos:

- Pramoninių ir (ar) komercinių teritorijų išvystymo netolygumų pašalinimas;
- Inovatyvių socialinės, kūrybinės ekonomikos ir bendro infrastruktūros naudojimo iniciatyvų plėtra (pvz., bendradarbiystės erdvės);
- Viešosios infrastruktūros pritaikymas ir įrangos įsigijimas naujoms arba trūkstantiems kompetencijoms ir įgūdžiams formuoti;
- Viešosios turizmo infrastruktūros, skirtos pakrančių turizmui ir (ar) gamtos ir kultūros objektų lankymui, modernizavimas ar sukūrimas (taip pat pritaikymas asmenų su negalia poreikiams).

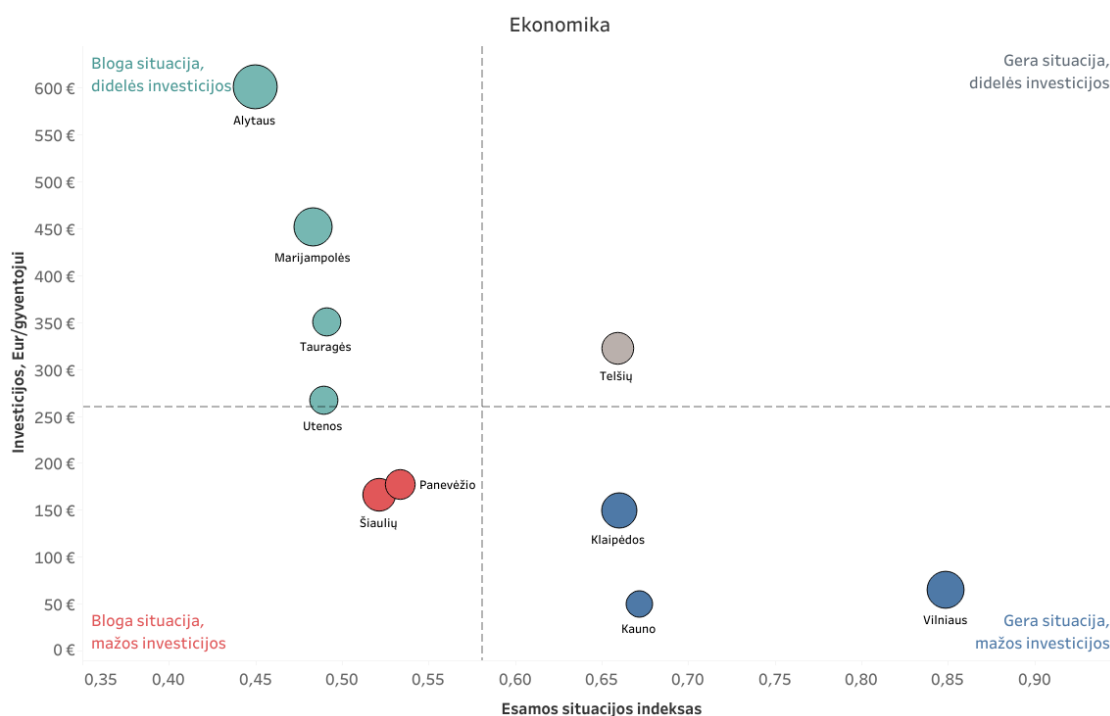

* Pagal RPPI suplanuota visų finansavimo šaltinių bendra lėšų suma

4 PAVEIKSLAS. INTERVENCIJŲ LOGIKOS SCHEMA (EKONOMINIO AUGIMO TIKSLAS)

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“, remiantis RPP, regioninėse PŽP ir RPPI pateikiama informacija (2025-05-01)

3.1.2. REGIONŲ PROBLEMŲ MASTAS IR JOMS SPRĘSTI SKIRIAMOS INVESTICIJOS

5 PAVEIKSLAS. EKONOMINIO AUGIMO SRITIES SITUACIJA (PAGAL SUDARYTĄ INDEKSĄ) IR ŠIAI SRIČIAI SUPLANUOTOS INVESTICIJOS ŠALIES REGIONUOSE (TIK PAGAL REGIONINES PŽP)⁶⁶

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“

Ekonominio augimo srityje bendras investicijų pasiskirstymas regionuose **gana gerai atitinka esamą situaciją** – prasčiausius ekonominius rodiklius turintys regionai investuoja santykinai daugiau lėšų ir atvirkščiai (koreliacijos koeficientas -0,70). Matyti (žr. 5 paveikslą), jog regionuose, kuriuose ekonominė situacija prasčiausia (Alytaus, Marijampolės, Tauragės ir Utenos regionai), vienam gyventojui tenkančios investicijos viršija šalies vidurkį. Tuo tarpu didžiųjų Lietuvos miestų (Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos) regionuose, kuriuose ekonominė situacija yra geriausia šalyje, suplanuotos mažesnės investicijos.

Išsiskiria Telšių regionas, kurio ekonominę situaciją atspindintys rodikliai, remiantis sudarytais indeksais, šalies mastu yra gana geri ir suplanuota sąlyginai nemažai investicijų. Šiuo konkrečiu atveju svarbu atkreipti dėmesį, kad bendrąjį Telšių regiono indeksą ekonomikos srityje reikšmingai veikia čia veikianti didmeninė užsienio kapitalo įmonė, tačiau išlieka poreikis stiprinti smulkiojo ir vidutinio verslo ekosistemą, skatinti gyventojų verslumą ir pan. Dėl šios ir panašių priežasčių tokia lėšų distribucija savaime nereiškia nestrategiškai planuojamų investicijų, priešingai, tai gali būti geras įrankis, siekiant mažinti skirtumus regiono viduje, prisidėti diversifikuojant ekonomines veiklas regione.

Panevėžio ir Šiaulių regionų atvejais investicijos nesiekia šalies vidurkio, nepaisant sąlyginai prastesnės ekonominės situacijos. Šios išimtys nebūtinai indikuoja nepakankamai subalansuotas investicijas, kadangi

⁶⁶ Šiame ir toliau esančiuose grafikuose, kuriuose lyginama esama situacija ir investicijų apimtys regionuose, apskritimo dydis rodo bendrą suplanuotų investicijų sumą (neperskaičius vienam gyventojui). Didesnis apskritimo skersmuo rodo didesnes regione suplanuotų lėšų apimtis.

ekonominio augimo srities atveju aktualu detaliau pažiūrėti, kaip investicijos pasiskirstė tarp skirtingų, su regionų ekonominiu augimu susijusių, dimensijų.

FIZINĖ INFRASTRUKTŪRA

Regioninėje PŽP Nr. 01-004-07-01-01 (RE) „Paskatinti regionų, funkcinų zonų, savivaldybių ir miestų ekonominį augimą pasitelkiant jų turimus išteklius“ numatyta finansuoti veiklas, skirtas pramoninių ir (ar) komercinių teritorijų išvystymo netolygumų pašalinimui ir viešosios turizmo infrastruktūros, skirtos pakrančių turizmui ir (ar) gamtos ir kultūros objektų lankymui, modernizavimui ar sukūrimui. Pagal šią regioninę PŽP taip pat finansuojama inovatyvių socialinės, kūrybinės ekonomikos ir bendro infrastruktūros naudojimo iniciatyvų plėtra (daugiausia investuojama į bendradarbybės centrų plėtrą) – šios investicijos, pagal vertinimui naudojamą ekonominio augimo modelį, prisideda tiek prie verslui skirtos infrastruktūros, tiek prie verslumo iniciatyvų pasiūlos didėjimo⁶⁷.

Šalies savivaldybių administracijų atstovų vertinimu, **su verslo poreikiais susijusios infrastruktūros situacija 2021–2023 m.** (RPPI rengimo metu), **lyginant su kitomis sritimis**, kuriose savivaldybės įgyvendina savarankiškas ar valstybines (valstybės perduotas savivaldybėms) funkcijas, **buvo vidutinė** (artima kitų sričių vertinimų vidurkiui): kad jų savivaldybėje reikalingos neatidėliotinos investicijos į su verslo poreikiais susijusią infrastruktūrą, nurodo 46,7 proc. anketinėje apklausoje dalyvavusių savivaldybių administracijų atstovų (n=45), vidutinis investicijų poreikio šioje srityje įvertis skalėje nuo 1 iki 5⁶⁸ lygus 4,3 balo. Savivaldybių administracijų atstovai (n=30⁶⁹) nurodo⁷⁰, kad pagal regioninę PŽP Nr. 01-004-07-01-01 (RE) „Paskatinti regionų, funkcinų zonų, savivaldybių ir miestų ekonominį augimą pasitelkiant jų turimus išteklius“ finansuojamos veiklos visiškai (56,7 proc. respondentų) arba iš dalies (36,7 proc. respondentų) **atitiko jų savivaldybės poreikius verslo plėtros srityje**. Tarp papildomų aktualių veiklų savivaldybių atstovai nurodo poreikį toliau investuoti į pramonines teritorijas vystant infrastruktūrą (ne tik paruošiant sklypus), taip pat paminėtas poreikis investuoti į minkštąsias veiklas – įveiklinant bendradarbybės centrus, finansuojant verslo atstovų kompetencijų kėlimo veiklas, konsultacijas.

Su turizmu susijusios infrastruktūros situacija, savivaldybių atstovų vertinimu, taip pat **buvo vidutinė** (artima kitų sričių vertinimų vidurkiui): kad jų savivaldybėje reikalingos neatidėliotinos investicijos į su turizmu susijusią infrastruktūrą, nurodo 54,3 proc. anketinėje apklausoje dalyvavusių savivaldybių administracijų atstovų (n=46), vidutinis investicijų poreikio šioje srityje įvertis skalėje nuo 1 iki 5⁷¹ lygus 4,4 balo. Regioninėje PŽP Nr. 01-004-07-01-01 (RE) „Paskatinti regionų, funkcinų zonų, savivaldybių ir miestų ekonominį augimą pasitelkiant jų turimus išteklius“ **numatytos finansuoti veiklos sudaro vidutiniškas sąlygas** investuoti į savivaldybių požiūriu aktualiausias poreikius **turizmo srityje**. Savivaldybių administracijų atstovai (n=41) nurodo, kad finansuojamos veiklos iš dalies atitinka (53,7 proc. respondentų) arba visiškai atitinka (46,3 proc. respondentų) savivaldybės poreikius. Pagrindinis savivaldybių poreikis – investuoti į pačius turizmo objektus (ne tik jų pasiekiamumą), ypač į kultūros paveldo objektus. Taip pat kai kurios savivaldybės mato potencialą kurti naujus turistų traukos objektus.

⁶⁷ Verslumo dedamajai priskirta 30 proc. šių projektų lėšų, likę 70 proc. – verslo infrastruktūros dedamajai.

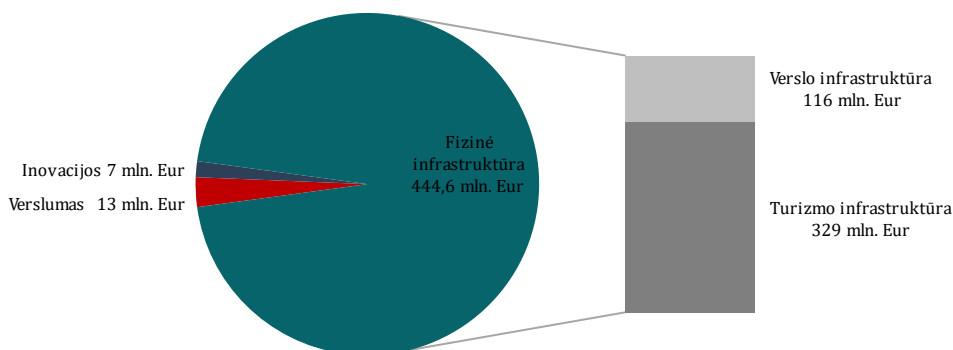
⁶⁸ 1 reiškia „investicijos šiuo laikotarpiu nėra reikalingos“ (t. y. srities situacija yra gera, skubaus investicijų poreikio nėra), o 5 – „reikalingos neatidėliotinos investicijos“ (t. y. srities palaikymui ar plėtrai yra reikalingos skubios investicijos). Vidutinis visų vertintų sričių įvertis – 4,2 balo.

⁶⁹ Čia ir toliau nurodomas konkretų atsakymą pateikusių respondentų skaičius, neįskaičiuojant respondentų, kurie pasirinko atsakymo variantą „Nežinau/negaliu atsakyti“ arba nurodžiusių, kad jų savivaldybė nebuvo tinkamas pareiškėjas.

⁷⁰ Čia ir toliau ataskaitoje pateikiant savivaldybių administracijos atstovų vertinimus, referuojama į šio vertinimo metu atliktą Savivaldybių administracijų už investicijas atsakingų skyrių atstovų anketinę apklausą (žr. šios ataskaitos 7 priedą. Atliktų interviu sąrašas).

⁷¹ 1 reiškia „investicijos šiuo laikotarpiu nėra reikalingos“ (t. y. srities situacija yra gera, skubaus investicijų poreikio nėra), o 5 – „reikalingos neatidėliotinos investicijos“ (t. y. srities palaikymui ar plėtrai yra reikalingos skubios investicijos). Vidutinis visų vertintų sričių įvertis – 4,2 balo.

Kaip matyti 6 paveiksle, labai didelė (96 proc.) RPPL suplanuotų investicijų į ekonominio augimo sritį dalis tenka fizinei infrastruktūrai, iš kurių 74 proc. tenka turizmo infrastruktūros projektams. Šie projektai regionuose yra orientuoti į viešosios turizmo infrastruktūros, skirtos gamtos ir kultūros objektų lankymui, sukūrimą. Konkrečiai, intervencijos regionuose yra nukreiptos į dviračių takų, automobilių parkavimo aikštelių, vandens trasų, viešųjų paplūdimių ir panašių objektų įrengimą arba modernizavimą. Regionų turistinio patrauklumo didinimas yra svarbi galimybė regionams, ypač mažiems ir turintiems ribotas ekonominės veiklos alternatyvas, sukurti naujus lėšų generavimo ir gyventojų įdarbinimo būdus. Vis dėlto, pasirinkimas didžiąją dalį investicijų koncentruoti būtent turizmo, o ne tiesiogiai verslui skirtos infrastruktūros (pramonės zonų, verslo teritorijų, bendradarystės centrų) vystymui nėra efektyviausias siekiant iš esmės keisti regionų ekonominės raidos trajektoriją ar kurti geresnes užimtumo galimybes ir sąlygas gyventojams. Objektai, prie kurių įrengiama minima infrastruktūra, dažnai yra vietinės reikšmės, todėl jų potencialas sukurti platesnio poveikio pridėtinės vertės augimo ar kt. ekonominių rodiklių pokyčius yra abejotinas. Juolab kad preferencija investuoti į turizmo objektus ryški beveik visuose regionuose, nepriklausomai nuo jų turistinio išskirtinumo ir patrauklumo: visuose regionuose beveik 70 proc. ir daugiau su ekonominiu augimu susijusios infrastruktūros vystymui skirtų lėšų suplanuota būtent turizmo infrastruktūros plėtrai. Vieninteliame Marijampolės regione investicijos į turizmo infrastruktūrą ir verslo infrastruktūrą pasidalino beveik po lygiai.

6 PAVEIKSLAS. RPPL PAGAL REGIONINES PŽP SUPLANUOTŲ INVESTICIJŲ, PRISIDEDANČIŲ PRIE EKONOMINIO AUGIMO TIKSLO, PASISKIRSTYMAS PAGAL SKIRTINGAS SRITIS (VISI REGIONAI, VISI LĖŠŲ ŠALTINIAI)

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“

Kai kurios savivaldybės finansavimą pramoninių teritorijų plėtrai gauna ir pagal EIM administruojamas priemones. Pagal iš valstybės biudžeto finansuojamą priemonę savivaldybės kasmet gali pretenduoti į finansavimą esamų laisvųjų ekonominių zonų, pramonės parkų ir pramoninių teritorijų vystymui (visam investiciniam laikotarpiui numatyta apie 40 mln. Eur⁷²). Didesnės investicijos į verslui skirtą viešąją infrastruktūrą numatytos savivaldybėse, kurios, tikėtina, bus labiau paveiktos, siekiant dekarbonizacijos tikslų. Iš Teisingos pertvarkos fondo pagal IP 9.1 uždavinį finansuojama pramoninių zonų plėtra Akmenės r. ir Jonavos r. (taip pat buvo planuojama ir Mažeikių r., tačiau projekto įgyvendinimas sustojo). Taigi, šių investicijų prieinamumas gali šiek tiek koreguoti savivaldybių ir regionų poreikius viešąją verslo infrastruktūrą finansuoti pagal regioninę PŽP, tačiau, atsižvelgiant į aptariamų investicijų apimtį, akivaizdu, kad investicijos neužpildo potencialaus poreikio. Tai ypač aktualu mažiau investuotojams patraukliems, nuo didžiausių urbanistinių centrų nutolusiems šalies regionams ir savivaldybėms, kuriuose

⁷² PŽP Nr. 05-001-01-06-03 „Gerinti konkurencinę investicijų pritraukimo aplinką“.

reikalingos papildomos paskatos, siekiant pritraukti investuotojus. Juolab kad Lietuvoje jau susiduriama su investuotojams tinkamų sklypų (ypač didelių) trūkumo problema⁷³ ir tinkamas dėmesys tokių sklypų vystymui nuošalesniuose regionuose galėtų sukurti jiems konkurencinį pranašumą pritraukiant investicijas. Be to, svarbu pastebėti, kad galimai trūksta koordinacijos tarp nacionaliniu lygiu planuojamų potencialių investicinių plotų ir regionų įgyvendinamų investicijų. EIM patvirtintame teritorijų, skirtų naujoms investicijoms pritraukti ir esamoms plėsti, vystymo iki 2030 m. plane⁷⁴ numatytas plyno lauko investicijoms reikalingų teritorijų plotas šalies savivaldybėse, tačiau RPPI numatyti ir pagal IP 5.1 ir 5.2 uždavinius finansuojami pramoninių teritorijų projektai su šiuo planu siejasi tik dalinai. Toks nepakankamai koordinuotas investicijų į pramonines teritorijas planavimas ir pagal RPP pasirinktas regionų ekonomikos augimui skirtų **lėšų koncentravimas į viešąją turizmo infrastruktūrą nesukuria tinkamiausių sąlygų siekti regionų ekonominės sanglaudos.**

VERSLUMAS

Dalis ekonomikos augimo tikslui skirtų intervencijų, finansuojamų pagal regioninę PŽP Nr. 01-004-07-01-01 (RE) „Paskatinti regionų, funkcinų zonų, savivaldybių ir miestų ekonominį augimą pasitelkiant jų turimus išteklius“, gali būti priskirta verslumo skatinimo veikloms. Laikoma, kad prie verslumo gerinimo regionuose prisidės investicijos į bendradarbybės centrus⁷⁵.

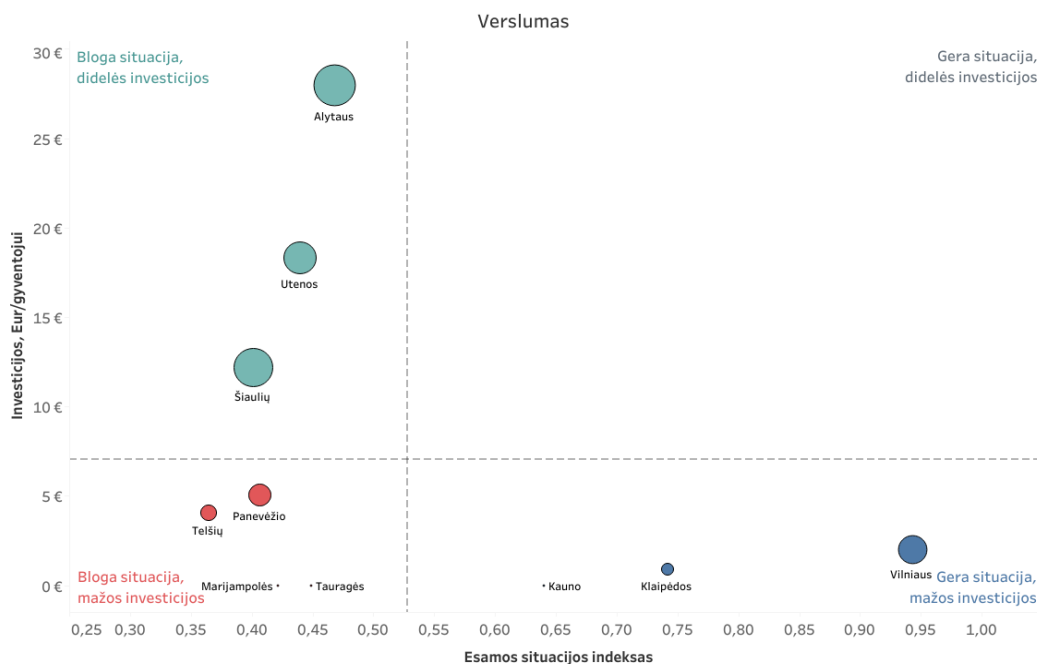
Šalies savivaldybių administracijų atstovų vertinimu, **gyventojų verslumo skatinimo srityje situacija 2021–2023 m.** (RPPI rengimo metu), **lyginant su kitomis sritimis**, kuriose savivaldybės įgyvendina savarankiškąsias ar valstybines (valstybės perduotas savivaldybėms) funkcijas, **buvo santykinai geresnė**: kad, skatinant gyventojų verslumą jų savivaldybėje, reikalingos neatidėliotinos investicijos nurodo 28,9 proc. anketinėje apklausoje dalyvavusių savivaldybių administracijų atstovų (n=45), vidutinis investicijų poreikio šioje srityje įvertis skalėje nuo 1 iki 5⁷⁶ lygus 3,8 balo.

⁷³ Valstybės kontrolė, „Laisvųjų ekonominių zonų veiklos vertinimas“, 2023 m. rugpjūčio 2 d. Prieiga internete: <https://www.valstybeskontrole.lt/LT/Product/24179>.

⁷⁴ PŽP Nr. 05-001-01-06-03 „Gerinti konkurencinę investicijų pritraukimo aplinką“ pagrindimo aprašo priedas.

⁷⁵ Verslumo dedamajai priskirta 30 proc. šių projektų lėšų, likę 70 proc. – verslo infrastruktūros dedamajai.

⁷⁶ 1 reiškia „investicijos šiuo laikotarpiu nėra reikalingos“ (t. y. srities situacija yra gera, skubaus investicijų poreikio nėra), o 5 – „reikalingos neatidėliotinos investicijos“ (t. y. srities palaikymui ar plėtrai yra reikalingos skubios investicijos). Vidutinis visų vertintų sričių įvertis – 4,2 balo.

7 PAVEIKSLAS. VERSLUMO SITUACIJA (PAGAL SUDARYTĄ INDEKSĄ) IR ŠIAI SRIČIAI SUPLANUOTOS INVESTICIJOS ŠALIES REGIONUOSE (TIK PAGAL REGIONINES PŽP)

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“

Esama verslumo situacija regionuose vertinta pagal registruojamų MVĮ skaičių/1 tūkst. gyventojų ir verslo liudijimų skaičių/10 tūkst. gyventojų. Kaip matyti 7 paveiksle, didžiosios dalies regionų investicijų tendencijos atitinka esamą situaciją. Alytaus, Utenos ir Šiaulių regionai, kurie nesiekia šalies vidurkio pagal verslumo rodiklių indeksą, investuoja santykinai daugiau lėšų į verslumo skatinimą. Tuo tarpu, trijų didžiausių miestų regionai, viršijantys šalies vidurkį pagal indeksą, į verslumą investuoja santykinai mažiau (Kauno regionas neinvestuoja visai). Vis dėlto, Panevėžio, Telšių, Marijampolės ir Tauragės regionai šioje srityje yra išimtis ir į verslumo skatinimą investuoja santykinai mažiau (ar neinvestuoja visai), nepaisant prastesnės verslumo situacijos juose. Regionų investicijų, skirtų skatinti verslumą, koreliacija su esamos situacijos indeksais taip pat yra silpna (koreliacijos koeficientas -0,32). Tai rodo, jog investicijos nėra itin glaudžiai susietos su esama verslumo situacija regionuose.

ŽMOGIŠKIEJI IŠTEKLIAI

RPPI nenumatytos tiesioginės investicijos į žmogiškųjų išteklių kompetencijos kėlimą, kvalifikuotos darbo jėgos pritraukimą ar panašias veiklas. Manytina, kad tam tikrą teigiamą poveikį žmogiškųjų išteklių situacijai turės investicijos į bendradarbystės centrus (į tai atsižvelgiama ir makroekonominio poveikio vertinimo dalyje (žr. 5.2 poskyrį)), kadangi dalyje projektų bus įsigyta ir regiono gyventojams prieinama kompetencijoms įgyti reikalinga infrastruktūra, įranga ir (ar) technologijos. Sukurta infrastruktūra pagerins sąlygas teikti informavimo ir konsultavimo paslaugas verslo pradžios, verslo plėtros ir kitais verslui aktualiais klausimais. Priklausomai nuo konkrečių vietovių verslo, socialinės ir (ar) kūrybinės ekosistemų išsivystymo bei aktyvumo, tokios investicijos gali turėti labai pozityvų lokalų poveikį, tačiau šios pavienės iniciatyvos esmingesnio poveikio žmogiškųjų išteklių situacijai regionuose neturės.

Potencialias investicijas į žmogiškųjų išteklių kokybės gerinimą iš esmės apribojo tai, kad pagal aktualias regionines PžP remiamos tik infrastruktūrinės investicijos (ERPF ir SaF). Šiuo metu regionuose yra teikiamos įvairios su kvalifikacijos kėlimu, verslumo įgūdžių ugdymu susijusios paslaugos (Užimtumo tarnybos paslaugos, verslo konsultacinės paslaugos „Spiečiuose“, bendruomenių įgyvendinami projektai ir pan.), tačiau dalyje RPPI, taip pat savivaldybių administracijų atstovų apklausos anketose minimi poreikiai

daugiau dėmesio skirti verslo ir švietimo bendradarbiavimui (praktikos), profesinio mokymo kokybės gerinimui, darbuotojų kvalifikacijos kėlimui ir pan.

INOVACIJOS

Remiantis endogeninio augimo teorija, vienas iš ekonominių augimą skatinančių faktorių yra inovacijos ir MTEP. Nors pastariesiems investicijų RPPL nėra numatyta, dalis ekonomikos augimui skirtų intervencijų, finansuojamų pagal regioninę PŽP Nr. 01-004-07-01-01 (RE) „Paskatinti regionų, funkcinį zonų, savivaldybių ir miestų ekonominį augimą pasitelkiant jų turimus išteklius“, buvo priskirtos inovacijų skatinimo veikloms. Laikoma, kad prie šių sričių gerinimo regionuose prisidės investicijos į komunikacines (rinkodaros) veiklas, kurios yra nukreiptos į investicijų pritraukimą, verslo kūrimo skatinimą regionuose bei regionų turistinių maršrutų ir teikiamų turizmo paslaugų viešinimą. Remiantis endogeninio augimo teorija, komunikaciniai tinklai ir teigiama reputacija yra dalis veiksmų, kurių sėkmingas išnaudojimas gali padėti taikyti naujas paslaugų technologijas, gerinti vietinę rinkodarą ir taip prisidėti prie ekonominio augimo. Šio tipo intervencijos, tikimasi, sukurs prielaidas regionų verslams atrasti naujų, inovatyvių būdų ir galimybių reklamuoti savo regioną, taip pritraukiant potencialius investuotojus ir turistus.

APIBENDRINIMAS

Ekonominio augimo tikslui priskiriamos investicijos į fizinę (verslo ir turizmo) infrastruktūrą, verslumą (bendradarystės erdves) bei inovacijas (skatinimo priemonės investuoti ir keliauti regionuose). Vertinant esamą regionų ekonominę situaciją ir santykinį lėšų pasiskirstymą, **PŽP investicijos tarp regionų yra pakankamai gerai paskirstytos**. Vis dėlto, vertinant investicijų turinį daroma išvada, jog suplanuotos **regioninės PŽP investicijos tik iš dalies atitinka regionų poreikius bei sudaro sąlygas regionų ekonominiam augimui**.

Atsižvelgiant į tai, jog didžiausia dalis ekonominiam augimui skirtų investicijų teko **viešosios turizmo infrastruktūros plėtrai**, tai sukuria tam tikrą iššūkių reikšmingam ir ilgalaikiam ekonominės gerovės kūrimui regionuose. Nors, kaip rodo atliktas makroekonominio poveikio vertinimas (žr. 5.2 poskyrį), trumpalaikis ekonominis stimulus investicijomis į turizmo infrastruktūrą bus generuojamas, tai nesukurs prielaidų regionų ekonominio atotrūkio mažinimui. Nepaisant to, suplanuotos investicijos sudarys geresnes sąlygas regionams, ypač mažiems ir turintiems ribotas ekonominės veiklos alternatyvas, sukurti naujus lėšų generavimo ir gyventojų įdarbinimo būdus. Tai ypač galioja ir kurortinėms savivaldybėms kaip Palangos sav., Druskininkų sav.⁷⁷, kur visos ekonominiam augimui skirtos investicijos ir apskritai didelė dalis visų investicijų pagal regionines PŽP tenka kultūros ir gamtos objektų pritaikymui lankyti, taip dar labiau sustiprinant kurortų turistinį potencialą.

Visgi, infrastruktūrinės **investicijos į pramonės ir komercinių zonų plėtrą** yra tikslingesnės bei geriau derančios su kitomis investicijomis, skirtomis skatinti ekonominį augimą (konkrečiai, gerinti konkurencinę aplinką). Investicijoms skirtų sklypų plėtra atitinka regionų konkurencingumo didinimo poreikius. Tiek šios, tiek turizmo infrastruktūrinės investicijos bus papildomos **komunikacinėmis (rinkodaros) intervencijomis**, siekiant skatinti naujas investicijas į regionus ir viešinti jų turizmo galimybes. Toks investicijų derinimas kuria prielaidas vystyti naujus, inovatyvius būdus ir galimybes reklamuoti savo regioną, taip pritraukiant potencialius investuotojus ir turistus. Be to, kito tipo investicijos į

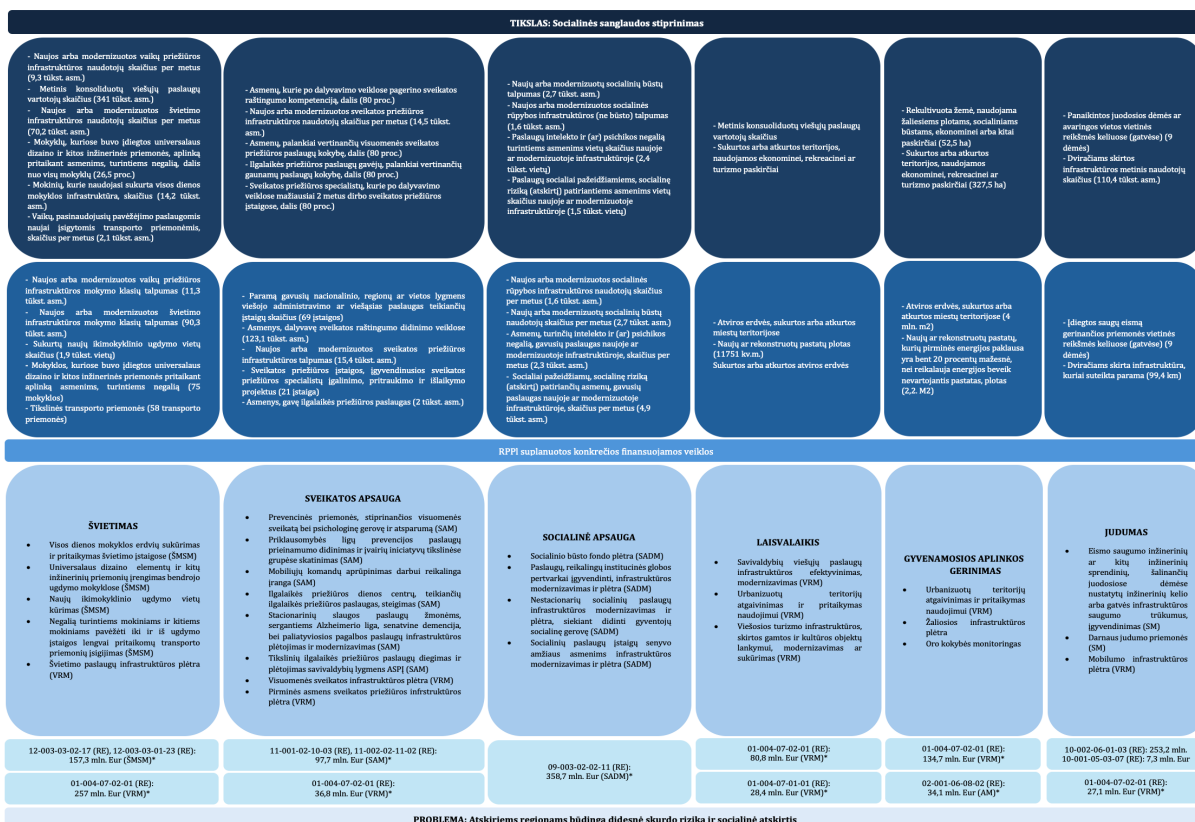
⁷⁷ Atkreiptinas dėmesys, kad beveik pusė (apie 45 proc.) turizmo vystymui Druskininkų sav. skirtų investicijų, įtrauktų į Alytaus regiono FZ strategiją ir, atitinkamai, Alytaus RPPL, sudaro tik savivaldybės biudžeto lėšomis (nenaudojant ES fondų lėšų) finansuojamas Druskininkų kultūros ir kongresų rūmų įrengimo projektas. Projektas patenka į šio vertinimo metu atliekamą investicijų analizę, kadangi jis yra įtrauktas į Alytaus RPPL.

bendradarbybės centrų kūrimą regionuose turėtų prisidėti prie vietos gyventojų verslumo lygio kėlimo ir potencialiai naujų įmonių steigimosi.

Galiausiai, dėl finansavimo sąlygų apribojimų (pagal aktualias regionines PžP nenumatyta finansuoti ESF+ tipo intervencijų) investicijos nėra tiesiogiai nukreiptos į **žmogiškųjų išteklių** kompetencijos kėlimą, kvalifikuotos darbo jėgos pritraukimą ar panašias veiklas, nors tai yra vieni kertinių konkurencingumo didinimo veiksmų. Vis dėlto, tikimasi, jog pirmiau minėta bendradarbybės erdvių plėtra iš dalies sukurs geresnes sąlygas stiprinti žmogiškuosius išteklius kai kuriuose regionuose. Dėl dalies projektų bus sukurta infrastruktūra, pagerinanti sąlygas teikti informavimo ir konsultavimo paslaugas verslo pradžios, verslo plėtros ir kitais verslui aktualiais klausimais.

3.2. PRIE SOCIALINĖS ĮTRAUKTIES STIPRINIMO PRISIDEDANČIŲ INTERVENCIJŲ TINKAMUMAS IR PAKANKAMUMAS

3.2.1. INTERVENCIJŲ LOGIKA

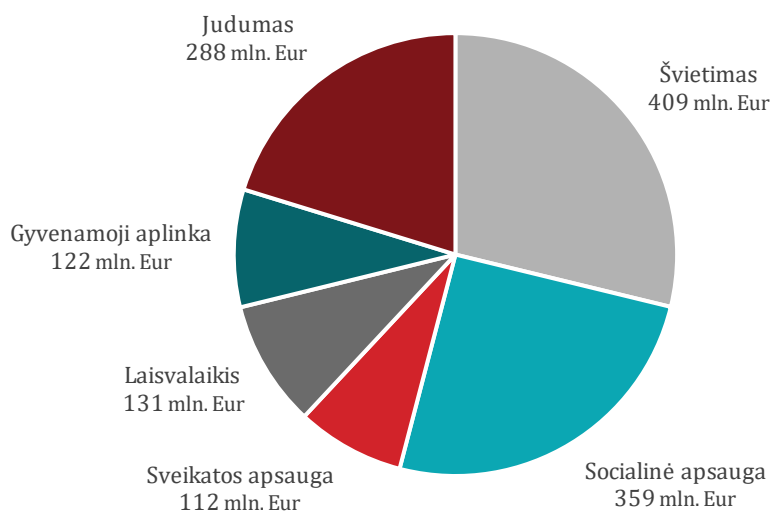

*Pagal RPPI suplanuota visų finansavimo šaltinių bendra lėšų suma

8 PAVEIKSLAS. INTERVENCIJŲ LOGIKOS SCHEMA (SOCIALINĖS ĮTRAUKTIES TIKSLAS)

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“, remiantis RPP, regioninėse PžP ir RPPI pateikiama informacija (2025-05-01)

3.2.2. REGIONŲ PROBLEMŲ MASTAS IR JOMS SPRĘSTI SKIRIAMOS INVESTICIJOS

9 PAVEIKSLAS. RPPL PAGAL REGIONINES PŽP SUPLANUOTŲ INVESTICIJŲ, PRISIDEDANČIŲ PRIE SOCIALINĖS ĮTRAUKTIES TIKSLO, PASISKIRSTYMAS SKIRTINGOSE SRITYSE (VISI REGIONAI, VISI FINANSAVIMO ŠALTINIAI)

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“

SOCIALINĖ APSAUGA

Socialinės apsaugos srities stiprinimui galimos skirti investicijos remiamos pagal regioninę PŽP Nr. 09-003-02-02-11 (RE) „Sumažinti pažeidžiamų visuomenės grupių gerovės teritorinius skirtumus“. Pagal šią regioninę PŽP numatyta finansuoti:

- Socialinio būsto, skirtas asmenims su negalia (judėjimo ir (ar) psichikos ir (ar) proto ir (ar) regos negalia) arba gausioms šeimoms, fondo plėtra: įsigijimas, statyba, rekonstrukcija, remontas, pritaikymas tikslinės grupės poreikiams;
- Paslaugų, reikalingų institucinės globos pertvarkai įgyvendinti, infrastruktūros modernizavimas ir plėtra;
- Socialinių paslaugų katalogo 19 punkte įvardytų nestacionarių socialinių paslaugų įstaigų, atvirų jaunimo erdvių, specializuotos pagalbos centrų infrastruktūros modernizavimas ir plėtra;
- Socialinių paslaugų įstaigų senyvo amžiaus asmenims infrastruktūros modernizavimas ir plėtra.

Pagal regioninę PŽP Nr. 01-004-07-02-01 (RE) „Pagerinti viešųjų paslaugų prieinamumą, darbo vietų pasiekiamumą ir tam reikalingų išteklių naudojimo efektyvumą“ 10 miestų (regionų centruose) ir 3 didžiausių miestų (Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos) priemiesčiuose finansavimas taip pat gali būti skiriamas socialinei ir (ar) bendruomeninei veiklai reikalingos viešųjų paslaugų infrastruktūros modernizavimui; FZ galimos investicijos į savivaldybių viešųjų paslaugų (įskaitant ir socialinių paslaugų) infrastruktūros efektyvinimą, modernizavimą (investicijos turi kompleksiskai spręsti kelių savivaldybių problemas).

Šalies savivaldybių administracijų atstovų vertinimu, **socialinės apsaugos situacija 2021–2023 m.** (RPPL rengimo metu), **lyginant su kitomis sritimis**, kuriose savivaldybės įgyvendina savarankiškas ar valstybines (valstybės perduotas savivaldybėms) funkcijas, **buvo vidutinė** (artima kitų sričių vertinimų vidurkiui): kad socialinės apsaugos srityje jų savivaldybėje reikalingos neatidėliotinos investicijos nurodo

44,4 proc. anketinėje apklausoje dalyvavusių savivaldybių administracijų atstovų (n=45), vidutinis investicijų poreikio socialinės apsaugos srityje įvertis skalėje nuo 1 iki 5⁷⁸ lygus 4,2 balo.

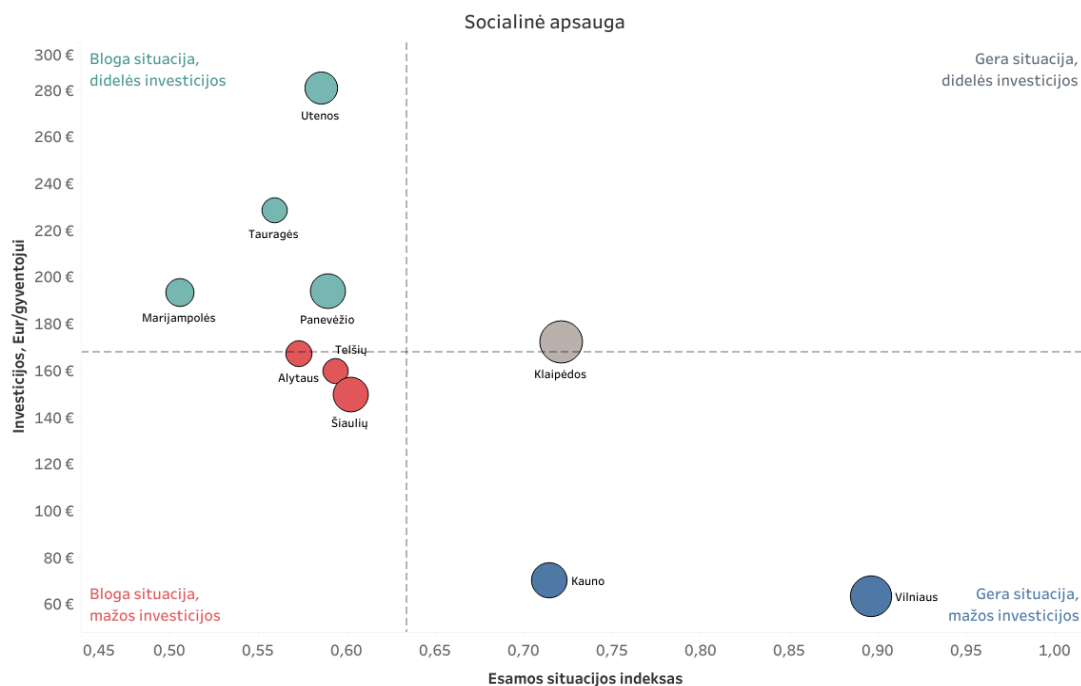
Pagal šio vertinimo tikslais sudarytą indeksą, socialinės apsaugos srityje **tarp regionų egzistuoja skirtumai, tačiau jie nėra labai dideli**⁷⁹. Pastebėtina, kad indeksas paskaičiuotas naudojant platų rodiklių sąrašą (žr. 2 priedas. Indeksų sudarymo metodika), todėl dalies rodiklių⁸⁰ reikšmės priklauso nuo labai įvairių priežasčių, kurių pakeisti vien socialinių paslaugų infrastruktūrai skirtomis lėšomis, numatytomis regioninėje PŽP Nr. 09-003-02-02-11 (RE) „Sumažinti pažeidžiamų visuomenės grupių gerovės teritorinius skirtumus“, neįmanoma. Visgi, prastesnė bendroji socialinė situacija indikuoja didesnę socialinių paslaugų poreikį. Geresnis socialinių paslaugų prieinamumas senyvo amžiaus asmenims yra svarbus ne tik tiesiogiai šios tikslinės grupės gyvenimo kokybei, bet taip pat prisideda prie geresnių sąlygų šeimos nariams neiškristi iš darbo rinkos; pritaikyta infrastruktūra ir paslaugos pažeidžiamoms grupėms, jaunimui kuria geresnes prielaidas šių tikslinių grupių asmenų sėkmingesniai dalyvavimui švietimo procese, įsitraukimui į darbo rinką ir pan.

Savivaldybių vertinimu, regioninėje PŽP Nr. 09-003-02-02-11 (RE) „Sumažinti pažeidžiamų visuomenės grupių gerovės teritorinius skirtumus“ **numatytos finansuoti veiklos sudaro geras sąlygas investuoti į joms aktualiausias problemas socialinės apsaugos srityje**. Savivaldybių administracijų atstovai (n=45) nurodo, kad regioninėje PŽP numatytos finansuoti veiklos visiškai (57,8 proc. respondentų) arba iš dalies atitinka (42,2 proc. respondentų) savivaldybės poreikius. Tačiau dalis savivaldybių nurodė, kad joms aktualu plėtoti socialinį būstą ne tik finansavimo gairėse nurodytoms tikslinėms grupėms (asmenims su negalia ir gausioms šeimoms), taip pat kai kuriais atvejais sudėtinga atitikti techninius reikalavimus finansuojamam socialiniam būstui.

⁷⁸ 1 reiškia „investicijos šiuo laikotarpiu nėra reikalingos“ (t. y. srities situacija yra gera, skubaus investicijų poreikio nėra), o 5 – „reikalingos neatidėliotinos investicijos“ (t. y. srities palaikymui ar plėtrai yra reikalingos skubios investicijos). Vidutinis visų vertintų sričių įvertis – 4,2 balo.

⁷⁹ Socialinės srities indekso reikšmių sklaida vidutinė (variacijos koeficientas 16,9 proc.).

⁸⁰ Pavyzdžiui, rodikliai „Namų ūkių, kurių pagrindinis pajamų šaltinis buvo kitos socialinės išmokos, dalis, proc.“, „Asmenų, gyvenančių skurdo rizikoje ar socialinėje atskirtyje, dalis, proc.“ ir pan.

10 PAVEIKSLAS. SOCIALINĖS APSAUGOS SRITIES SITUACIJA (PAGAL SUDARYTĄ INDEKSĄ) IR ŠIAI SRIČIAI SUPLANUOTOS INVESTICIJOS ŠALIES REGIONUOSE (TIK PAGAL REGIONINES PŽP)

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“

Kaip matyti 10 paveiksle, socialinės apsaugos srityje pagal regionines PžP RPPI **suplanuotos investicijos gana gerai atspindi esamus regioninius netolygumus** (koreliacijos koeficientas $-0,72$): nemaža grupė regionų, kuriuose socialinė situacija yra prastesnė už šalies vidurkį (aukštas skurdo ir socialinės atskirties lygis, didelė priklausomybė nuo socialinių išmokų, prasta socialinės apsaugos infrastruktūra bei paslaugų prieinamumas), į šią sritį, skaičiuojant vienam gyventojui, investuoja santykinai daugiau.

Šiuo aspektu labiausiai išsiskiria Utenos regionas. Detaliau analizuojant socialinės srities rodiklius matyti, kad socialinė bei ekonominė gyventojų situacija Utenos regione yra viena sudėtingiausių šalyje (šalyje didžiausias socialinės pašalpos gavėjų skaičius / 1 tūkst. gyventojų, didelė namų ūkių, kurių pagrindinis pajamų šaltinis kitos socialinės išmokos dalis, didelė namų ūkių, kurių pagrindinis pajamų šaltinis yra socialinės išmokos senatvėje, dalis ir, atitinkamai, didelė asmenų, gyvenančių skurdo rizikoje ir socialinėje atskirtyje, dalis). Kita vertus, nepaisant didesnio potencialių socialinių paslaugų gavėjų skaičiaus, pagal socialinių paslaugų tinklo išvystymą ir paslaugų prieinamumą Utenos regionas neretai demonstruoja geriausius rezultatus šalyje. Suplanuotos investicijos skirtos toliau plėtoti socialinių paslaugų tinklą, kas iš dalies atspindi demografinių sąlygų diktuojamus poreikius (sparčiai senėjanti gyventojų bendruomenė) bei išnaudoja turimą srities potencialą toliau stiprinant konkrečios srities viešųjų paslaugų plėtrą. Tačiau svarbu pastebėti, kad, atsižvelgiant į stebimą skirtingų socialinės srities rodiklių dinamiką, prastos socialinės bei ekonominės situacijos priežastys yra gilesnės ir platesnės, todėl gerėjantis socialinių paslaugų prieinamumas yra labai svarbus atskirų bendruomenių gyvenimo kokybės didėjimui, bet esmingiau egzistuojančių skurdo ir socialinės atskirties skirtumų neišspręs.

Išsiskiria trijų regionų klasteris – Alytaus, Telšių ir Šiaulių, kuriuose situacija prastesnė už šalies vidurkį, o suplanuotos investicijos, skaičiuojant vienam gyventojui, artimos vidurkiui. Stebimos panašios socialinės apsaugos problemos: ribotas vietų skaičius globos įstaigose suaugusiems neįgaliesiems, nepakankamas paslaugų vyresnio amžiaus gyventojams namuose prieinamumas bei priklausomybė nuo socialinių pašalpų. Šiuose regionuose investicijos daugiausia orientuotos į neįgaliųjų globos infrastruktūros stiprinimą ir vyresnio amžiaus gyventojų institucinės priežiūros gerinimą. Be to, suplanuotos santykinai

nemažos investicijos į socialinio būsto plėtrą. Regioninių skirtumų mažinimo aspektu šios investicijos aktualiausios Alytaus regione, kuriame socialinio būsto prieinamumas yra vienas prasčiausių šalyje (regiono viduje išsiskiria Alytaus m. sav. ir Varėnos r. sav.). Investicijos į socialinį būstą Šiaulių ir Telšių regionuose turės mažesnę poveikį regioninių skirtumų mažėjimui šalies mastu, nes šiuose regionuose (taip pat kiekvienoje savivaldybėje atskirai, išskyrus Šiaulių m. sav. ir Rietavo sav.) socialinio būsto prieinamumo situacija yra geresnė už šalies vidurkį.

Tarp geresniais socialinės srities rodikliais pasižyminčių regionų išsiskiria Klaipėdos regionas (santykinai mažas skurdo ir socialinės atskirties lygis, maža gyventojų priklausomybė nuo socialinių išmokų bei geriausias šalyje socialinio būsto prieinamumas), kuriame taip pat planuojamos gana didelės investicijos. Detaliau analizuojant regiono situaciją užtikrinant socialines paslaugas ir aprūpinimą skirtingoms tikslinėms grupėms, matyti, kad didesnės investicijos padės mažinti regione egzistuojančią problemą, susijusią su pastebimai mažesniu nei šalies vidurkis socialinio būsto prieinamumu – beveik pusė regiono socialinėje srityje suplanuotų investicijų nukreiptos į socialinio būsto plėtrą, o daugiausia socialinių būstų suplanuota įsigyti savivaldybėse, kuriose socialinio būsto prieinamumas mažiausias (Klaipėdos m., sav., Klaipėdos r. sav., Kretingos sav.).

Atkreiptinas dėmesys, kad **RPPI suplanuotos investicijos** yra nors ir labai svarbus, tačiau **ne vienintelis investicijų į socialinių paslaugų plėtrą šaltinis regionuose**. Siekiant mažinti skurdo ir socialinės atskirties problemas priežastis, egzistuojančias socialinės apsaugos srityje, šalies savivaldybėse 2021–2027 m. investiciniu laikotarpiu įgyvendinami ir kiti projektai. Pagal IP (ne regioninio planavimo mechanizmą) ESF+ fondo lėšomis remiamos veiklos, skirtos socialinės integracijos paslaugų plėtrai (pirmiausia išskiriant jaunimą, šeimas, asmenis su negalia ir globą paliekančius asmenis (institucinės globos pertvarka) iš įkalinimo įstaigų išėję asmenys, benamiai ir kt.), pažeidžiamų grupių įsidarbinimo galimybių didinimui. Prieglobsčio, migracijos ir integracijos programos (PMIF) lėšos skiriamos prieglobsčio Lietuvoje ieškančių asmenų integracijai šalies savivaldybėse gerinti. Kai kurios savivaldybės įgyvendina socialinės infrastruktūros projektus iš kitų finansavimo šaltinių⁸¹.

Apibendrinant, **regioninėse PŽP numatytos investicijų kryptys socialinės apsaugos srityje pakankamai gerai atitinka savivaldybių poreikius, o RPPI suplanuotos investicijos turi potencialo prisidėti prie NPP keliamo regioninės atskirties mažinimo tikslo**. Kaip matyti iš lėšų pasiskirstymo regionuose analizės, regionai, kuriuose yra daugiau socialinių problemų (dėl sparčiau senėjančios visuomenės ar sudėtingesnių socialinių bei ekonominių sąlygų) į šią sritį investuoja santykinai daugiau. Kartu su iš kitų finansavimo šaltinių ar kitais mechanizmais finansuojamomis minkštosiomis veiklomis, RPPI suplanuotos investicijos yra tinkamos socialinės apsaugos netolygumų mažinimui.

ŠVIETIMAS

Švietimo srities stiprinimui galimos skirti investicijos remiamos pagal regionines PŽP Nr. 12-003-03-02-17 (RE) „Plėtoti įvairialypį švietimą vykdant visos dienos mokyklų veiklą“ ir Nr. 12-003-03-01-23 (RE) „Padidinti ugdymo prieinamumą atskirtį patiriantiems vaikams“. Pagal šias regionines PŽP numatyta finansuoti:

- Visos dienos mokyklos erdvių sukūrimas ir pritaikymas (ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ugdymo programos vykdančiose įstaigose);
- Universalaus dizaino elementų ir kitų inžinerinių priemonių įrengimas bendrojo ugdymo mokyklose;
- Naujų ikimokyklinio ugdymo vietų kūrimas (ypač skirtų ankstyvojo amžiaus vaikams);
- Negalią turintiems mokiniams ir kitiems mokiniams pavėžėti iki ir iš ugdymo įstaigos lengvai pritaikomų transporto priemonių įsigijimas.

⁸¹ Pavyzdžiui, Vilniaus m. sav. socialinio būsto fondo plėtra šiuo investiciniu laikotarpiu vykdoma kitomis, ne ES fondų lėšomis.

Galimybė finansuoti viešųjų paslaugų infrastruktūros projektus (įskaitant ir švietimo įstaigų rekonstrukcijos projektus) sudaryta ir pagal regioninę PŽP Nr. 01-004-07-02-01 (RE) „Pagerinti viešųjų paslaugų prieinamumą, darbo vietų pasiekiamumą ir tam reikalingų išteklių naudojimo efektyvumą“. Kai kurios savivaldybės pagal šią regioninę PŽP įgyvendina ugdymo įstaigų infrastruktūros modernizavimo, neformaliojo švietimo plėtros projektus.

Šalies savivaldybių administracijų atstovų vertinimu, **švietimo srities situacija 2021–2023 m.** (RPPI rengimo metu), **lyginant su kitomis sritimis**, kuriose savivaldybės įgyvendina savarankiškas ar valstybines (valstybės perduotas savivaldybėms) funkcijas, **buvo santykinai prastesnė**: kad švietimo srityje jų savivaldybėje reikalingos neatidėliotinos investicijos nurodo 63 proc. anketinėje apklausoje dalyvavusių savivaldybių administracijų atstovų (n=46), vidutinis investicijų poreikio švietimo srityje įvertis skalėje nuo 1 iki 5⁸² lygus 4,5 balo.

Pagal šio vertinimo tikslais sudarytą indeksą, švietimo srityje **regionų situacija yra gana panaši**⁸³. Pastebėtina, kad indeksas paskaičiuotas naudojant platų rodiklių sąrašą (žr. 2 priedas. Indeksų sudarymo metodika), o dalies rodiklių⁸⁴ reikšmės priklauso nuo labai įvairių priežasčių, kurių pakeisti vien švietimo infrastruktūrai skirtomis lėšomis, numatytomis regioninėse PŽP Nr. 12-003-03-02-17 (RE) „Plėtoti įvairialypį švietimą vykdant visos dienos mokyklų veiklą“, Nr. 12-003-03-01-23 (RE) „Padidinti ugdymo prieinamumą atskirtį patiriantiems vaikams“ ir Nr. 01-004-07-02-01 (RE) „Pagerinti viešųjų paslaugų prieinamumą, darbo vietų pasiekiamumą ir tam reikalingų išteklių naudojimo efektyvumą“, neįmanoma. Visgi, pagal minimas regionines PŽP galimas gana platus investicinių priemonių švietimo srityje pasirinkimas (visos dienos mokyklų plėtra, įtraukiojo ugdymo gerinimas, mokyklų infrastruktūros gerinimas, neformaliojo ugdymo paslaugų plėtra⁸⁵), kurios, kaip nurodoma Švietimo PP, yra svarbios gerinant mokinių pasiekimus.

Savivaldybių vertinimu, regioninėse PŽP Nr. 12-003-03-02-17 (RE) „Plėtoti įvairialypį švietimą vykdant visos dienos mokyklų veiklą“ ir Nr. 12-003-03-01-23 (RE) „Padidinti ugdymo prieinamumą atskirtį patiriantiems vaikams“ **numatytos finansuoti veiklos sudaro vidutiniškas sąlygas investuoti į joms aktualesias problemas švietimo srityje**. Savivaldybių administracijų atstovai (n=44) nurodo, kad regioninėse PŽP numatytos veiklos iš dalies atitinka (54,5 proc. respondentų) arba visiškai atitinka (43,2 proc. respondentų) savivaldybės poreikius. Kai kurios savivaldybės nurodė, kad regioninės PŽP 12-003-03-01-23 (RE) „Padidinti ugdymo prieinamumą atskirtį patiriantiems vaikams“ aktualumą mažina tai, jog atnaujinti ikimokyklinio ugdymo įstaigas galima tik tais atvejais, jeigu kuriamos naujos vietos, kas savivaldybėse, kuriose nuolat mažėja gyventojų, kartais yra nereikalinga. Savivaldybės išskiria švietimo įstaigų infrastruktūros pilnos rekonstrukcijos finansavimo poreikį, įskaitant energetinio efektyvumo priemones, kuris pagal šias regionines PŽP nebuvo finansuojamas (tik tikslinės, taškinės investicijos skirtos ugdymo prieinamumui gerinti). Regionų atstovai taip pat nurodo, kad kai kurioms savivaldybėms labai aktuali sportui skirta infrastruktūra (aikštelės, stadionai)⁸⁶.

⁸² 1 reiškia „investicijos šiuo laikotarpiu nėra reikalingos“ (t. y. srities situacija yra gera, skubaus investicijų poreikio nėra), o 5 – „reikalingos neatidėliotinos investicijos“ (t. y. srities palaikymui ar plėtrai yra reikalingos skubios investicijos). Vidutinis visų vertintų sričių įvertis – 4,2 balo.

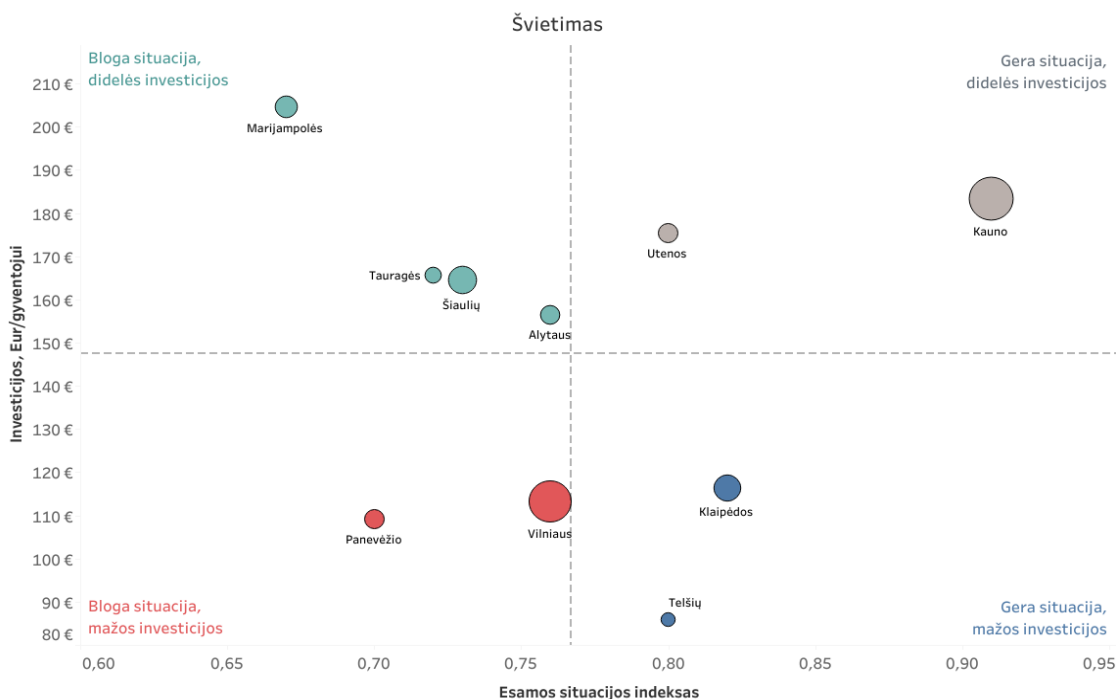
⁸³ Regionų švietimo srities indekso reikšmių sklaida maža (variacijos koeficientas 8,6 proc.).

⁸⁴ Pavyzdžiui, mokinių pasiekimų rodikliai.

⁸⁵ Kai kurios investicijos gali būti įgyvendinamos tik regionų centruose ar funkcinėse zonose (keliamas papildomas reikalavimas dėl bendro infrastruktūros naudojimo).

⁸⁶ Remiantis interviu su RPT administracijų atstovais.

Pagal regionines PŽP tinkamų finansuoti ir RPPI PŽP suplanuotų investicijų potencialas prisidėti prie skirtumų tarp regionų mažinimo (*skirtumų pagal visus į indeksą įtrauktus rodiklius, ne tik tuos, su kuriais tiesiogiai susijusios investicijos pagal RPPI PŽP*) dalinai atsiskleidžia per investicijų apimtį (žr. 11 paveikslą).

11 PAVEIKSLAS. ŠVIETIMO SRITIES SITUACIJA (PAGAL SUDARYTĄ INDEKSĄ) IR ŠIAI SRIČIAI SUPLANUOTOS INVESTICIJOS ŠALIES REGIONUOSE (TIK PAGAL REGIONINES PŽP)

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“

Kaip matyti 11 paveiksle, švietimo srityje pagal regionines PŽP RPPI **suplanuotos investicijos mažai atspindi esamus regioninius skirtumus**⁸⁷ (koreliacijos koeficientas -0,08). Nors dalis regionų, kuriuose švietimo situacija yra prasta (žemi brandos egzaminų ir pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimų rezultatai, ribotas švietimo paslaugų prieinamumas, nepakankamai išvystytas įtraukusis ugdymas, neišplėta modernių ugdymo priemonių bazė), į šią sritį investuoja santykinai daug (šiuo aspektu labiausiai išsiskiria Marijampolės regionas), tačiau dalyje šių regionų suplanuotos sąlyginai nedidelės investicijos (Vilniaus regionas, Panevėžio regionas). Kita vertus, svarbu atkreipti dėmesį, kad bendra švietimo srities situacija (pagal sudarytą indeksą) tarp regionų nesiskiria labai ženkliai, todėl regioninių skirtumų mažinimo aspektu investicijoms gali būti keliami mažesni lūkesčiai.

Didele suplanuotų investicijų į švietimo sritį apimtimi išsiskiria Kauno regionas, kuriame, palyginti su kitais šalies regionais, bendra šios srities situacija yra geriausia šalyje. Nors Kauno regione dalis rodiklių yra prastesni (išskirtina vidutiniškas aprūpinimo modernių ugdymo priemonių baze lygis bei švietimo pagalbos specialistų trūkumas⁸⁸), iš dalies ir dėl tinkamų finansuoti veiklų pobūdžio (pagal finansavimo gaires), dalis investicijų yra nukreiptos į tas sritis, kuriose Kauno regionas daugiaž atitinka šalies vidurkį ar yra geresnis (universalus dizainas, pavėžėjimo paslaugų prieinamumas, ugdymo įstaigų infrastruktūra, neformalusis švietimas). Taigi toliau stiprinamos jau neblogai, palyginti su kitais šalies regionais, funkcionuojančios grandys. Labai didelė lėšų dalis skirta ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigų

⁸⁷ Esama situacija matuojama pagal sudarytą indeksą, kuris apima svarbiausius švietimo srities rodiklius, nepriklausomai nuo to, ar į su jais tiesiogiai susijusias veiklas leidžiama finansuoti pagal patvirtintas regioninių PŽP finansavimo gaires.

⁸⁸ 2024 m. vienam švietimo pagalbos specialistui teko apie 44 vaikus.

infrastruktūros modernizavimui Kauno m. ir Kauno r. savivaldybėse, kuriose, palyginti su kitomis regiono savivaldybėmis, yra šiek tiek mažiau vietų ikimokyklinio ugdymo įstaigose, prastesnis mokyklų aprūpinimas laboratorijomis.

Svarbu pastebėti, kad tarp standartinių investicijų į formaliojo švietimo infrastruktūrą kai kuriuose regionuose suplanuotos neformaliojo švietimo vystymo iniciatyvos, kurios kuria potencialą plėsti ugdymo paslaugų įvairovę įvairių poreikių ir pomėgių vaikams, teikti specializuotas, profesionalias paslaugas net ir mažesnėse vietovėse. Tokių neformaliojo švietimo iniciatyvų daugiausia inicijuojama Utenos, Vilniaus, Kauno regionuose. Svarbu, kad didelė jų dalis įgyvendinamos FZ strategijų pagrindu, todėl tikėtina didesnė paslaugų sklaida. Visgi, kol kas tai daugiau pavienės iniciatyvos, kurių poveikis bendrajai švietimo situacijai trumpuoju laikotarpiu bus ribotas.

Atkreiptinas dėmesys, kad **RPPI suplanuotos investicijos** yra nors ir labai svarbus, tačiau **ne vienintelis investicijų į švietimo sritį šaltinis regionuose**. Siekiant mažinti švietimo problemas šalies savivaldybėse 2021–2027 m. investiciniu laikotarpiu įgyvendinami ir kiti projektai. Pagal IP (ne regioninio planavimo mechanizmą) remiamos investicijos į mokyklų laboratorinę įrangą, EGADP lėšomis stiprinama STEAM ugdymo centrų⁸⁹ veikla ir tinklaveika, siekiant mažinti mokinių pasiekimų atotrūkius šalies savivaldybėse įgyvendinama „Tūkstantmečio mokyklų“ programa. Siekiant paskatinti sėkmingą įtraukiojo ugdymo įgyvendinimą, pagal IP taip pat skiriamos lėšos švietimo pagalbos institucijų plėtrai, švietimo pagalbos specialistų kvalifikacijos gerinimui, metodinių priemonių rengimui ir pan. Gerinant vaikų, augančių nepalankiose socialinėse bei ekonominėse sąlygose, ugdymą, įgyvendinamos privalomą ikimokyklinį ugdymą įgalinančios priemonės, teikiama parama savivaldybėms įgyvendinant visos dienos mokyklos ir panašias veiklas.

Apibendrinant, ŠMSM regioninėse PžP Nr. 12-003-03-02-17 (RE) „Plėtoti įvairialypį švietimą vykdant visos dienos mokyklų veiklą“ ir Nr. 12-003-03-01-23 (RE) „Padidinti ugdymo prieinamumą atskirtų patiriančioms vaikams“ **numatytos finansuojamos veiklos vidutiniškai atitiko regionų poreikius**. Remiamos veiklos, skirtos ugdymo sąlygų asmenims su negalia gerinimui, visos dienos mokyklos infrastruktūros plėtra yra aktualios savivaldybėms, tačiau išlieka nepatenkintas kitos švietimo infrastruktūros modernizavimo poreikis. Finansuojamų ikimokyklinio ugdymo vietų skaičiaus didinimo veiklų aktualumas nevienodas – didesniuose, teritoriškai besiplečiančiuose miestuose egzistuoja ikimokyklinio ugdymo vietų trūkumas, tačiau mažesnėse, kaimiško tipo savivaldybėse gyventojų skaičius toliau ženkliai mažėja, todėl ugdymo įstaigoms svarbu gerinti paslaugų kokybę nedidinant ugdymo vietų skaičiaus. **Platesnės galimybės regionams pasirinkti investicijų švietimo srityje kryptis sudaryta pagal VRM regioninę PžP Nr. 01-004-07-02-01 (RE) „Pagerinti viešųjų paslaugų prieinamumą, darbo vietų pasiekiamumą ir tam reikalingų išteklių naudojimo efektyvumą“**. Pagal šią regioninę PžP modernizuojamos bendrojo ugdymo mokyklos miestuose (regionų centruose), kai kuriuose regionų centruose ir FZ įgyvendinami neformaliojo švietimo infrastruktūros projektai. Visgi, kaip rodo RPPI investicijų analizė, **suplanuotų investicijų tinkamumas siekiant mažinti esamus regionų skirtumus švietimo srityje yra ribotas** – ŠMSM regioninės PžP labiau orientuotos į su įtraukiojo ugdymu ir švietimo pagalba susijusias veiklas, ikimokyklinio ugdymo prieinamumo didinimą, tik kai kurios savivaldybės ženkliau didina geltonųjų autobusų parką ir, atitinkamai, gerina ugdymo įstaigų pasiekiamumą, o VRM regioninėje PžP sudaryta galimybė stiprinti savivaldybių (ypač kaimiškų) švietimo kokybę jungiant kelių savivaldybių pajėgumus išnaudojama tik dalinai.

⁸⁹ Veikia regionų centruose.

SVEIKATOS APSAUGA

Sveikatos srities stiprinimui galimos skirti investicijos remiamos pagal regionines PŽP Nr. 11-002-02-11-02 (RE) „Užtikrinti ilgalaikės priežiūros paslaugų plėtrą“ ir Nr. 11-001-02-10-03 (RE) „Gerinti kokybiškų visuomenės sveikatos paslaugų prieinamumą regionuose“. Pagal šias regionines PŽP numatyta finansuoti:

- Mobilųjų komandų aprūpinimas darbui reikalinga įranga ir priemonių komplektais bei automobiliais;
- Ilgalaikės priežiūros dienos centrų, teikiančių ilgalaikės priežiūros paslaugas, steigimas (paliatyviosios pagalbos dienos centrai suaugusiems ir (ar) vaikams);
- Stacionariųjų palaikomojo gydymo ir slaugos paslaugų žmonėms, sergantiems Alzheimerio liga, senatvine demencija, infrastruktūros plėtojimas ir modernizavimas;
- Paliatyviosios pagalbos paslaugų infrastruktūros plėtojimas ir modernizavimas;
- Ambulatorinių slaugos paslaugų namuose teikimas Alzheimerio liga ir demencija sergantiems asmenims (VVL);
- Ilgalaikės priežiūros paslaugų teikimo savivaldybės gyventojams koordinavimas (VVL);
- Slaugytojų ir slaugytojų padėjėjų pritraukimas darbui į asmens sveikatos priežiūros įstaigas, teikiančias ilgalaikės priežiūros paslaugas (VVL);
- Visuomenės sveikatą bei psichologinę gerovę ir atsparumą stiprinančių prevencinių priemonių įgyvendinimas;
- Priklausomybės ligų prevencijos priemonių įgyvendinimas.

Pagal regionines PŽP, intervencijos sveikatos srityje gali būti įgyvendinamos visuose regionuose, išskyrus ambulatorinių slaugos paslaugų namuose teikimą Alzheimerio liga ir demencija sergantiems asmenims bei ilgalaikės priežiūros koordinavimas ir ilgalaikės priežiūros specialistų pritraukimo veiklas, kurios finansuojamos tik VVL regione.

Sveikatos apsaugos srityje investicijos taip pat remiamos pagal regioninę PŽP Nr. 01-004-07-02-01 (RE) „Pagerinti viešųjų paslaugų prieinamumą, darbo vietų pasiekiamumą ir tam reikalingų išteklių naudojimo efektyvumą“: *regionų centruose ir 3 didžiausių miestų priemiesčiuose* galima investuoti į pirminės sveikatos priežiūros (išskyrus skubiosios pagalbos) infrastruktūros plėtrą ar modernizavimą; FZ galimos investicijos į savivaldybių viešųjų paslaugų (įskaitant ir sveikatos priežiūros) infrastruktūros efektyvinimą, modernizavimą (investicijos turi kompleksiskai spręsti kelių savivaldybių problemas).

Šalies savivaldybių administracijų atstovų vertinimu, **sveikatos apsaugos (asmens sveikatos priežiūros ir visuomenės sveikatos priežiūros paslaugų) srities situacija 2021–2023 m.** (RPPI rengimo metu), **lyginant su kitomis sritimis**, kuriose savivaldybės įgyvendina savarankiškasias ar valstybines (valstybės perduotas savivaldybėms) funkcijas, **buvo santykinai prastesnė**: kad sveikatos srityje jų savivaldybėje reikalingos neatidėliotinos investicijos, nurodo 60,9 proc. anketinėje apklausoje dalyvavusių savivaldybių administracijų atstovų (n=46), vidutinis investicijų poreikio sveikatos apsaugos srityje įvertis skalėje nuo 1 iki 5⁹⁰ lygus 4,5 balo.

Pagal šio vertinimo tikslais sudarytą indeksą, sveikatos apsaugos srityje **regionų situacija yra gana panaši**⁹¹. Pastebėtina, kad indeksas paskaičiuotas naudojant platų rodiklių sąrašą (žr. 2 priedas. Indeksų sudarymo metodika), todėl dalies rodiklių⁹² reikšmės priklauso nuo labai įvairių priežasčių, kurios apima ne tik savivaldybių lygiu teikiamas pirmines ir antrines asmens sveikatos priežiūros paslaugas ir visuomenės sveikatos paslaugas, kurioms teikti reikalinga infrastruktūra ir įranga gali būti finansuojamos pagal regionines PŽP. Visgi jos yra labai svarbios siekiant gyventojų sveikatos rodiklių gerėjimo –

⁹⁰ 1 reiškia „investicijos šiuo laikotarpiu nėra reikalingos“ (t. y. srities situacija yra gera, skubaus investicijų poreikio nėra), o 5 – „reikalingos neatidėliotinos investicijos“ (t. y. srities palaikymui ar plėtrai yra reikalingos skubios investicijos). Vidutinis visų vertintų sričių įvertis – 4,2 balo.

⁹¹ Sveikatos apsaugos srities indekso reikšmių sklaida maža (variacijos koeficientas 5,8 proc.).

⁹² Pavyzdžiui, rodiklis „Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė“, „Tinkamu gydymu išvengiamas mirtingumas“ ir pan.

finansuojamos pirminės sveikatos priežiūros paslaugos, sveikas gyvenimo būdas ir pan. turi didelę reikšmę gyventojų sveikatai ir tikėtinai gyvenimo trukmei⁹³.

Kaip rodo atliktos savivaldybių administracijų apklausos duomenys, pagal regioninę PŽP 11-001-02-10-03 (RE) „Gerinti kokybiškų visuomenės sveikatos paslaugų prieinamumą regionuose“ **numatytos finansuoti veiklos sudaro geras sąlygas investuoti į savivaldybių požiūriu aktualiausias problemas visuomenės sveikatos srityje**. Savivaldybių administracijų atstovai (n=40) nurodo, kad regioninėje PŽP numatytos veiklos visiškai atitinka (70 proc. respondentų) arba iš dalies atitinka (30 proc. respondentų) savivaldybės poreikius. Tačiau kelių savivaldybių atstovai atkreipė dėmesį, kad tam tikrų iššūkių kėlė nustatyta išankstinė sąlyga, kad planuojamos finansuoti veiklos, skirtos kokybiškų visuomenės sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumui didinti, turi būti pagrįstos mokslo įrodymais, pripažinta gerąja praktika ar tarptautiniais standartais (nustatoma remiantis SAM pateikiama metodika): buvo neaišku, kaip interpretuoti gerąsias praktikas, apribotos galimybės veikti pagal vietinį kontekstą, įgyvendinti jau pažįstamas programas. Taip pat matyti savivaldybių poreikis užtikrinti visuomenės sveikatos paslaugų kokybę ir prieinamumą platesniam tikslinių grupių ratui, negu numatyta regioninėje PŽP.

Pagal regioninę PŽP Nr. 11-002-02-11-02 (RE) „Užtikrinti ilgalaikės priežiūros paslaugų plėtrą“ **numatytos finansuoti veiklos taip pat sudaro geras sąlygas investuoti į savivaldybių požiūriu aktualiausias problemas asmens sveikatos priežiūros srityje**. Savivaldybių administracijų atstovai (n=43) nurodo, kad regioninėje PŽP numatytos veiklos visiškai atitinka (53,5 proc. respondentų) arba iš dalies atitinka (44,2 proc. respondentų) savivaldybės poreikius. Savivaldybių atstovai nurodo, kad investicijos į asmens sveikatos priežiūros įstaigų infrastruktūrą ir įrangą ir itin reikalingos, ir jų vis dar trūksta. Tačiau kalbant apie investicijų aktualumą, skirtingos savivaldybės pirmiausia mini skirtingas sveikatos priežiūros sritis: pirminę sveikatos priežiūrą, paliatyviąją pagalbą, vidaus ligų, chirurgijos, pasirengimą krizinėms situacijoms ir t.t. Kai kuriais atvejais minima, kad investuojama į konkrečias sritis tik todėl, kad taikėsi prie finansavimo apraše nustatytų reikalavimų.

Papildomai, pasinaudojant galimybėmis į sveikatos apsaugos sritį investuoti pagal regioninę PŽP Nr. 01-004-07-02-01 (RE) „Pagerinti viešųjų paslaugų prieinamumą, darbo vietų pasiekiamumą ir tam reikalingų išteklių naudojimo efektyvumą“, **suplanuotos intervencijos** į pirminės sveikatos priežiūros infrastruktūros modernizavimą (Klaipėdos regione), visuomenės sveikatos infrastruktūros plėtrą (Alytaus, Tauragės ir Utenos regionuose) bei ligų prevencinių programų prieinamumo didinimą (Kauno regione).

Pagal regionines PŽP tinkamų finansuoti ir RPPI PŽP suplanuotų investicijų potencialas prisidėti prie skirtumų tarp regionų mažinimo (*skirtumų pagal visus į indeksą įtrauktus rodiklius, ne tik tuos, su kuriais tiesiogiai susijusios investicijos pagal RPPI PŽP*) dalinai atsiskleidžia per investicijų apimtis (žr. 12 paveikslą).

⁹³ Pavyzdžiui, Sanjay et al. Estimated Effect on Life Expectancy of Alleviating Primary Care Shortages in the United States, *Annals of Internal Medicine* (2021), Volume 174, Number 7; Li et al. Impact of Healthy Lifestyle Factors on Life Expectancies in the US Population, *Circulation* (2018), Volume 138, Number 4, <https://doi.org/10.1161/CIRCULATIONAHA.117.032047>.

12 PAVEIKSLAS. SVEIKATOS APSAUGOS SRITIES SITUACIJA (PAGAL SUDARYTĄ INDEKSĄ) IR ŠIAI SRIČIAI SUPLANUOTOS INVESTICIJOS ŠALIES REGIONUOSE (TIK PAGAL REGIONINES PŽP)

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“

Kaip matyti 12 paveiksle, sveikatos apsaugos srityje pagal regionines PžP RPPI **suplanuotos investicijos mažai atspindi esamus regioninius skirtumus**⁹⁴ (koreliacijos koeficientas -0,22). Nors geriausia situacija sveikatos srityje pasižymintys didieji regionai (Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos) šioje srityje suplanavo mažiausiai lėšų, skaičiuojant vienam gyventojui, palyginti su kitais regionais, kai kuriuose sveikatos rodiklių atžvilgiu sudėtingesnėje padėtyje esančiuose regionuose investicijų apimtys mažesnės nei vidutiniškai.

Prastesni sveikatos rodikliai, palyginti su kitais regionais, fiksuojami Utenos regione. Investicijų apimtys šiame regione artimos kitų regionų vidurkiui. Kita vertus, visose regiono savivaldybėse suplanuotos investicijos į ilgalaikės priežiūros infrastruktūros plėtrą, kas yra itin aktualu, siekiant gerinti paslaugų prieinamumą sparčiai senėjančiai visuomenei.

Šiaulių regione, kuriame sveikatos srities situacija yra prastesnė negu daugelyje kitų regionų, taip pat numatytos mažesnės nei vidutiniškai kituose regionuose investicijos. Tačiau regiono viduje investicijos pasiskirsto atsižvelgiant į atskirų savivaldybių situaciją – didesnės investicijos sveikatos srityje suplanuotos Radviliškio r., Joniškio r. ir Pakruojio r. savivaldybėse, pasižyminčiose prasčiausia sveikatos srities situacija regione. Be to, šiose savivaldybėse numatyta investuoti kompleksiskai – tiek į sveikatos priežiūros paslaugų (ambulatorinių ir stacionarių ilgalaikės priežiūros) infrastruktūros plėtrą, tiek į visuomenės sveikatos stiprinimo paslaugų gerinimą (prevencijos priemones ir gyventojų sveikatos raštingumo didinimą).

Didžiausios investicijos suplanuotos Panevėžio regione, kurio sveikatos srities rodikliai yra kiek prastesni, tačiau artimi kitų regionų vidurkiui. Šiame regione išskirtinis dėmesys skirtas kompleksinei ilgalaikės

⁹⁴ Esama situacija matuojama pagal sudarytą indeksą, kuris apima svarbiausius sveikatos apsaugos srities rodiklius, nepriklausomai nuo to, ar į su jais tiesiogiai susijusias veiklas leidžiama finansuoti pagal patvirtintas regioninių PžP finansavimo gaires.

priežiūros ir slaugos paslaugų plėtrai – visose regiono savivaldybėse investuojama į ilgalaikės priežiūros infrastruktūrą, slaugytojų pritraukimo iniciatyvas, kai kuriose savivaldybėse taip pat į ambulatorinių paslaugų namuose plėtrą.

Pastebėtina, kad sveikatos apsaugos srityje regionus investicijos taip pat pasieks ir iš kitų finansavimo šaltinių: iš EGADP finansuojama ilgalaikės priežiūros centrų plėtra, ambulatorinės slaugos paslaugų namuose, mobilių komandų paslaugų vystymas, sveikatos paslaugų skaitmeniniai sprendimai; pagal „Interreg“ bendradarbiavimo abipus sienos programas finansuojami projektai, kuriais siekiama užtikrinti geresnę sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą ir prevencinių programų vykdymą, diegti naujas technologijas, gerinančias sveikatos paslaugų prieinamumą ir kokybę, ypač nutolusių vietovių gyventojams. Taip pat svarbu atsižvelgti į tai, kad pagal RPPI remiama savivaldybių lygiu organizuojama sveikatos priežiūra (pirminė ir dalinai antrinė sveikatos priežiūra). Dalis sveikatos priežiūros paslaugų (dalis antrinės ir tretinės sveikatos priežiūra) gyventojams teikiama respublikos ir regionų lygmens asmens sveikatos priežiūros įstaigose, į kurių infrastruktūros ir paslaugų plėtrą taip pat investuojama pagal kitas IP priemones, iš valstybės biudžeto ir pan.

Apibendrinant, sveikatos apsaugos srityje savivaldybių situacija yra gana panaši ir dauguma savivaldybių susiduria su įvairialypėmis problemomis, kurios aštrėja mažėjant gyventojų skaičiui bei senėjant visuomenei. Investavimo apimtys regionuose mažai siejasi su esamais regionų gyventojų sveikatos ir sveikatos priežiūros rodiklių skirtumais, tačiau tai iš dalies gali būti siejama su gana plačiu kitų finansavimo šaltinių prieinamumu ir nacionalinės sveikatos sistemos sąranga, pagal kurią asmens sveikatos priežiūros paslaugos teikiamos skirtingais lygmenimis, o savivaldybės dalyvauja užtikrinant tik dalį sveikatos priežiūros paslaugų. Todėl, **nors RPPI suplanuotų investicijų poveikis bendrų gyventojų sveikatos rodiklių regioninių skirtumų mažėjimui bus nežymus, pagal regionines PŽP sudarytos sąlygos spręsti kai kurias savivaldybių lygiu aktualias problemas.** Regionuose įgyvendinami projektai padės pagerinti kai kurių sveikatos priežiūros paslaugų (daugiausia ilgalaikės priežiūros ir slaugos) prieinamumo problemas. Visgi atkreiptinas dėmesys, kad nepaisant daugelyje savivaldybių aktualios sveikatos specialistų trūkumo problemos, jų pritraukimo iniciatyvos įgyvendinamos tik nedidelėje dalyje savivaldybių (13 savivaldybių).

LAISVALAIKIS

Pagal šiame vertinime naudojamą socialinės įtraukties modelį (žr. šios ataskaitos 1 priedas. Tinkamumo ir pakankamumo vertinimo metodika) laisvalaikio sričiai priskiriamos kultūros bei kūno kultūros ir sporto paslaugos ir infrastruktūra, prieinami vietos gyventojams.

Šių paslaugų infrastruktūros vystymo projektai yra finansuojami pagal regioninę PŽP Nr. 01-004-07-02-01 (RE) „Pagerinti viešųjų paslaugų prieinamumą, darbo vietų pasiekiamumą ir tam reikalingų išteklių naudojimo efektyvumą“, pagal kurią numatyta remti viešųjų paslaugų infrastruktūros modernizavimą (10 miestų (regionų centrų), 3 didžiausių miestų (Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos) priemiesčiai ir funkcinės zonos). Aktyvaus laisvalaikio zonos vystomos įgyvendinant pagal šią regioninę PŽP finansuojamus urbanizuotų teritorijų pritaikymo ir žaliųjų erdvių plėtros projektus (10 miestų (regionų centruose), 3 didžiausių miestų (Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos) priemiesčiuose).

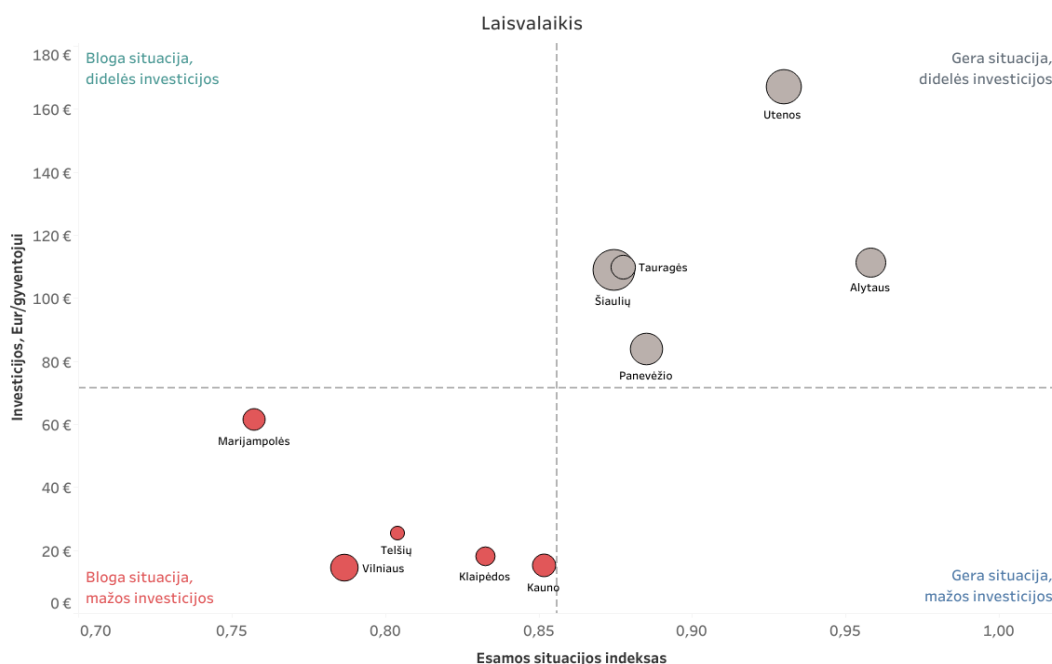
Gyvenamojoje aplinkoje gyventojų laisvalaikiui tinkama infrastruktūra taip pat vystoma pagal regioninę PŽP Nr. 01-004-07-01-01 (RE) „Paskatinti regionų, funkcinį zonų, savivaldybių ir miestų ekonominį augimą pasitelkiant jų turimus išteklius“ įgyvendinant viešosios turizmo infrastruktūros plėtros projektus (funkcinėse zonose), pavyzdžiui, tvarkant miestuose esančius paplūdimius.

Šalies savivaldybių administracijų atstovų vertinimu, **kultūros srities situacija 2021–2023 m.** (RPPI rengimo metu), **lyginant su kitomis sritimis**, kuriose savivaldybės įgyvendina savarankiškąsias ar valstybines (valstybės perduotas savivaldybėms) funkcijas, **buvo vidutinė:** kad kultūros srityje jų savivaldybėje reikalingos neatidėliotinos investicijos, nurodo 46,7 proc. anketinėje apklausoje dalyvavusių

savivaldybių administracijų atstovų (n=45), vidutinis investicijų poreikio kultūros srityje įvertis skalėje nuo 1 iki 5⁹⁵ lygus 4,2 balo.

Kūno kultūros ir sporto srityje situacija vertinama prasčiau už kitas sritis: kad kūno kultūros ir sporto srityje jų savivaldybėje reikalingos neatidėliotinos investicijos, nurodo 65,2 proc. anketinėje apklausoje dalyvavusių savivaldybių administracijų atstovų (n=46), vidutinis investicijų poreikio kūno kultūros ir sporto srityje įvertis skalėje nuo 1 iki 5⁹⁶ lygus 4,5 balo.

Pagal šio vertinimo tikslais sudarytą indeksą, laisvalaikio paslaugų srityje **regionų situacija yra gana panaši** ⁹⁷. Pagal regionines PŽP tinkamų finansuoti ir RPPI PŽP suplanuotų investicijų potencialas prisidėti prie skirtumų tarp regionų mažinimo (*skirtumų pagal visus į indeksą įtrauktus rodiklius, ne tik tuos, su kuriais tiesiogiai susijusios investicijos pagal RPPI PŽP*) dalinai atsiskleidžia per investicijų apimtis (žr. 13 paveikslą).

13 PAVEIKSLAS. LAISVALAIKIO SRITIES SITUACIJA IR ŠIAI SRIČIAI SUPLANUOTOS INVESTICIJOS ŠALIES REGIONUOSE (TIK PAGAL REGIONINES PŽP)

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“

Kaip matyti 13 paveiksle, laisvalaikio srityje pagal regionines PŽP RPPI **suplanuotų investicijų pasiskirstymas regionuose neatitinka esamų regioninių skirtumų**⁹⁸ (koreliacijos koeficientas 0,73):

⁹⁵ 1 reiškia „investicijos šiuo laikotarpiu nėra reikalingos“ (t. y. srities situacija yra gera, skubaus investicijų poreikio nėra), o 5 – „reikalingos neatidėliotinos investicijos“ (t. y. srities palaikymui ar plėtrai yra reikalingos skubios investicijos). Vidutinis visų vertintų sričių įvertis – 4,2 balo.

⁹⁶ 1 reiškia „investicijos šiuo laikotarpiu nėra reikalingos“ (t. y. srities situacija yra gera, skubaus investicijų poreikio nėra), o 5 – „reikalingos neatidėliotinos investicijos“ (t. y. srities palaikymui ar plėtrai yra reikalingos skubios investicijos). Vidutinis visų vertintų sričių įvertis – 4,2 balo.

⁹⁷ Laisvalaikio srities indekso reikšmių sklaida maža (variacijos koeficientas 6,9 proc.).

⁹⁸ Esama situacija matuojama pagal sudarytą indeksą, kuris apima svarbiausius laisvalaikio srities rodiklius, nepriklausomai nuo to, ar į su jais tiesiogiai susijusias veiklas leidžiama finansuoti pagal patvirtintas regioninių PŽP finansavimo gaires.

regionuose, kuriuose gyventojai yra mažiau patenkinti kultūros paslaugų kokybe bei mažiau dalyvauja kultūros veiklose, ar kuriuose mažesnis sporto infrastruktūros prieinamumas, nsuplanuotos didesnės investicijos šiose srityse. Kelių regionų (Alytaus, Panevėžio, Šiaulių, Tauragės ir Utenos), pasižymičių santykinai gera situacija laisvalaikio srityje, investicijos šioje srityje yra didesnės už šalies vidurkį. Savo ruožtu, santykinai prasčiausioje situacijoje laisvalaikio rodiklių atžvilgiu esantis Marijampolės regionas numato vidutinės apimties investicijas laisvalaikio (sporto ir aktyvaus laisvalaikio infrastruktūros) srityje. Mažiau investuojama didžiųjų miestų regionuose.

Gera situacija laisvalaikio srityje (ypač pagal sporto infrastruktūros išvystymą) pasižymintis Utenos regionas išsiskiria iš kitų ir didžiausiomis investicijomis šioje srityje. Investicijos regione daugiausia nukreiptos į aktyvaus poilsio infrastruktūros plėtojimą vykdant viešųjų erdvių atgaivinimo ir gamtos objektų (konkrečiai, vandens telkinių) pritaikymo lankymui projektus. Didelis dėmesys laisvalaikio infrastruktūrai bent iš dalies sietinas su išskirtine Utenos regiono gamtinių išteklių gausa, sudarančia itin palankias sąlygas rekreacinių teritorijų plėtrai. Keliose regiono savivaldybėse taip pat rekonstruojami baseinai.

Taip pat santykinai didelės investicijos laisvalaikio srityje suplanuotos Alytaus regione, kurio situacija laisvalaikio rodiklių atžvilgiu yra geriausia tarp regionų. Daugiausia investicijų regione tenka Alytaus m. savivaldybei, kurioje įgyvendinami keli viešųjų erdvių tvarkymo ir pritaikymo gyventojų poreikiams projektai. Lazdijų r. ir Varėnos r. savivaldybėse įgyvendinami stambūs sporto infrastruktūros plėtros projektai.

Dėl finansuojamų stambių su sportu susijusių infrastruktūros plėtros projektų (Šiaulių m. savivaldybėje), didesniu laisvalaikio srities finansavimu išsiskiria ir Šiaulių regionas.

Kitų finansavimo šaltinių prieinamumas laisvalaikio srityje yra ribotas. Smulkesni atvirų sporto aikštelių ar atvirų erdvių pritaikymo kultūros renginiams projektai gali būti finansuojami Interreg bendradarbiavimo abipus sienos programų lėšomis, pagal Kaimo plėtros programą (LEADER iniciatyvos įgyvendinimas kaimo vietovėse). Pagal 2021–2027 m. IP (ne regionines PžP) finansuojama svarbiausių valstybei kultūros objektų modernizavimas ir kultūros infrastruktūros ir paveldo objektų pritaikymas įvairių socialinių grupių poreikiams, tačiau investicijos apima sąlyginai nedaug objektų, nemaža jų dalis yra didžiuosiuose miestuose, be to, ne visi remiami objektai bus tiesiogiai skirti bendruomenės reikmėms.

Apibendrinat, laisvalaikio srityje suplanuotos **investicijos beveik nepaveiks egzistuojančių kultūros ir sporto paslaugų prieinamumo skirtumų regionuose**, tačiau išplės sporto ir aktyvaus laisvalaikio paslaugų pasiūlą pavieniuose miestuose.

GYVENAMOJI APLINKA

Pagal šiame vertinime naudojamą socialinės įtraukties modelį (žr. šios ataskaitos 1 priedas. Tinkamumo ir pakankamumo vertinimo metodika) gyvenamosios aplinkos sričiai priskiriami rodikliai, rodantys gyventojų gyvenamojo būsto kokybę, aplinkos oro kokybę, triukšmo lygį gyvenamojoje aplinkoje ir saugumo situaciją (žr. šios ataskaitos 2 priedas. Indeksų sudarymo metodika).

Su gyvenamosios aplinkos gerinimu labiausiai susijusios regioninėse PžP Nr. 02-001-06-08-02 (RE) „Plėtoti žaliąją infrastruktūrą urbanizuotoje aplinkoje“, Nr. 01-004-07-02-01 (RE) „Pagerinti viešųjų paslaugų prieinamumą, darbo vietų pasiekiamumą ir tam reikalingų išteklių naudojimo efektyvumą“ ir Nr. 02-001-06-08-03 (RE) „Sutvarkyti praeityje užterštas ir pažeistas teritorijas“ finansuojamos investicijos į urbanizuotą teritorijų plėtrą.

Pagal regioninę PžP Nr. 02-001-06-08-02 (RE) „Plėtoti žaliąją infrastruktūrą urbanizuotoje aplinkoje“ *urbanizuotose teritorijose* (gyventojų tankis yra 1500 gyventojų/km² arba didesnis ir gamtinių ir antropogeninių plotų santykis yra mažesnis nei 1,5) numatyta finansuoti:

- Žalinimo planų ir (ar) žaliosios infrastruktūros poreikio žemėlapių parengimas;
- Žaliosios infrastruktūros plėtra urbanizuotose teritorijose.

Pagal regioninę PŽP Nr. 01-004-07-02-01 (RE) „Pagerinti viešųjų paslaugų prieinamumą, darbo vietų pasiekiamumą ir tam reikalingų išteklių naudojimo efektyvumą“ *regionų centruose (10 miestų) ir Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos priemiesčiuose* numatyta finansuoti urbanizuotų teritorijų pritaikymą daugiatiksliam naudojimui, jų atgaivinimą ir konversiją.

Pagal regioninę PŽP Nr. 02-001-06-08-03 (RE) „Sutvarkyti praeityje užterštas ir pažeistas teritorijas“ *urbanizuotose teritorijose, kurių gyventojų tankis didesnis kaip 300 gyventojų/kv.km ir aplinkinėje teritorijoje iki 2 km* finansuojama:

- Cheminėmis medžiagomis užterštų teritorijų tvarkymas;
- Praeityje kasybos darbais pažeistų teritorijų (karjerų ir durpynų), neužstatytų statiniais ir įrenginiais, tvarkymas.

Šalies savivaldybių administracijų atstovų vertinimu, **gyvenamųjų būstų ir viešųjų pastatų situacija 2021–2023 m.** (RPPI rengimo metu), **lyginant su kitomis sritimis**, kuriose savivaldybės įgyvendina savarankiškąsias ar valstybines (valstybės perduotas savivaldybėms) funkcijas, **buvo pastebimai blogesnė**: kad pastatų energetinio efektyvumo srityje jų savivaldybėje reikalingos neatidėliotinos investicijos, nurodo 76,1 proc. anketinėje apklausoje dalyvavusių savivaldybių administracijų atstovų (n=46), vidutinis investicijų poreikio pastatų energetinio efektyvumo srityje įvertis skalėje nuo 1 iki 5⁹⁹ lygus 4,7 balo. **Viešųjų erdvių urbanizuotose teritorijose situacijos vertinimas artimas kitų sričių vertinimų vidurkiui**: kad viešosioms erdvėms urbanizuotose teritorijose jų savivaldybėje reikalingos neatidėliotinos investicijos, nurodo 54,3 proc. anketinėje apklausoje dalyvavusių savivaldybių administracijų atstovų (n=46), vidutinis investicijų poreikio viešųjų erdvių tvarkymo srityje įvertis skalėje nuo 1 iki 5¹⁰⁰ lygus 4,3 balo.

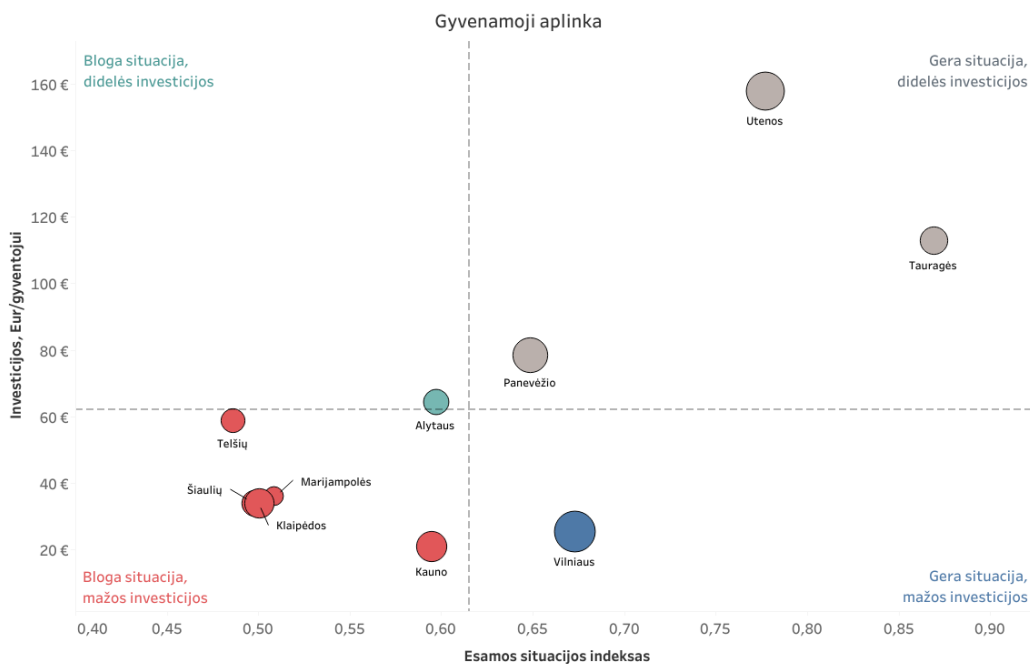
Regioninėse PŽP Nr. 02-001-06-08-02 (RE) „Plėtoti žaliąją infrastruktūrą urbanizuotoje aplinkoje“ ir Nr. 01-004-07-02-01 (RE) „Pagerinti viešųjų paslaugų prieinamumą, darbo vietų pasiekiamumą ir tam reikalingų išteklių naudojimo efektyvumą“ **numatytos finansuoti veiklos, skirtos viešųjų erdvių ir žaliosios infrastruktūros plėtrai sudaro vidutiniškas sąlygas investuoti į savivaldybių požiūriu aktualiausias problemas gyvenamosios aplinkos srityje**. Dauguma savivaldybių administracijų atstovų (n=36) nurodo, kad regioninėse PŽP numatytos veiklos iš dalies atitinka (52,8 proc. respondentų) arba visiškai atitinka (19,4 proc. respondentų) savivaldybės poreikius. Savivaldybių atstovai nurodo, kad viena iš pagrindinių kliūčių įgyvendinti visus aktualius žaliosios infrastruktūros plėtros projektus – nustatyti reikalavimai gyventojų tankiui urbanizuotose teritorijose. Kai kurios savivaldybės taip pat norėtų žalinimo projektų metu investuoti į tvarkomų erdvių pritaikymą gyventojų poreikiams (takai, apšvietimas, mažoji architektūra)¹⁰¹.

Būsto renovacija (energetinio efektyvumo didinimas) pagal regionines PŽP **nefinansuojama**.

Pagal regionines PŽP tinkamų finansuoti ir RPPI PŽP suplanuotų investicijų potencialas prisidėti prie skirtumų tarp regionų mažinimo (*skirtumų pagal visus į indeksą įtrauktus rodiklius, ne tik tuos, su kuriais tiesiogiai susijusios investicijos pagal RPPI PŽP*) dalinai atsiskleidžia per investicijų apimtis (žr. 14 paveikslą).

⁹⁹ 1 reiškia „investicijos šiuo laikotarpiu nėra reikalingos“ (t. y. srities situacija yra gera, skubaus investicijų poreikio nėra), o 5 – „reikalingos neatidėliotinos investicijos“ (t. y. srities palaikymui ar plėtrai yra reikalingos skubios investicijos). Vidutinis visų vertintų sričių įvertis – 4,2 balo.

¹⁰⁰ 1 reiškia „investicijos šiuo laikotarpiu nėra reikalingos“ (t. y. srities situacija yra gera, skubaus investicijų poreikio nėra), o 5 – „reikalingos neatidėliotinos investicijos“ (t. y. srities palaikymui ar plėtrai yra reikalingos skubios investicijos). Vidutinis visų vertintų sričių įvertis – 4,2 balo.

14 PAVEIKSLAS. GYVENAMOSIOS APLINKOS SITUACIJA (PAGAL SUDARYTĄ INDEKSĄ) IR ŠIAI SRIČIAI SUPLANUOTOS INVESTICIJOS ŠALIES REGIONUOSE (TIK PAGAL REGIONINES PŽP)

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“

Kaip matyti 14 paveiksle, gyvenamosios aplinkos srityje pagal regionines PžP RPPI **suplanuotų investicijų pasiskirstymas regionuose neatitinka esamų regioninių skirtumų** ¹⁰² (koreliacijos koeficientas 0,73).

Didžiausios investicijos suplanuotos Utenos regione, kuriame gyvenamosios aplinkos situacija, palyginti su kitais regionais, viena geriausių: palyginti mažas triukšmo lygis (tik 5 proc. gyventojų nurodo patiriantys triukšmą gyvenamojoje aplinkoje, gana gera aplinkos kokybė (7 proc. gyventojų nurodo, kad jų gyvenamojoje aplinkoje vyrauja oro ir aplinkos užterštumas). Didžiausios investicijos suplanuotos Utenos miesto urbanizuotų, tankiai apgyvendintų erdvių atnaujinimui.

Santykinai didelės investicijos suplanuotos ir Tauragės regione, kuriame, palyginti su kitais šalies regionais, bendra gyvenamosios aplinkos situacija geriausia: nors būstų sąlygos regione yra ganėtinai vidutinės, bendrą situaciją gerina tai, kad itin mažai regiono gyventojų savo gyvenamosiose vietovėse patiria aplinkos triukšmą bei oro ir aplinkos užterštumą (tik 2 proc. gyventojų patiria šias problemas). Visos investicijos Tauragės regione skiriamos viešųjų erdvių vystymui, todėl toliau stiprės bendras gyvenamosios vietos patrauklumo ir kokybės potencialas. Būstų sąlygoms gerinti skirtos investicijos pagal regionines PžP nėra finansuojamos.

Priešinga situacija stebima Telšių, Šiaulių, Klaipėdos ir Marijampolės regionuose, kuriuose yra sąlyginai prastesnė gyvenamosios aplinkos situacija (ypač aplinkos triukšmo bei oro ir aplinkos užterštumo atžvilgiu), tačiau investicijų į šią sritį lygis yra mažesnis už vidurkį.

Svarbiausios kitos investicijos į gyvenamosios aplinkos gerinimą, kurios pagal regionines PžP neremiamos, – būstų renovacija. Šios daugeliui regionų labai aktualios veiklos finansuojamos pagal

¹⁰² Esama situacija matuojama pagal sudarytą indeksą, kuris apima svarbiausius gyvenamosios aplinkos srities rodiklius, nepriklausomai nuo to, ar į su jais tiesiogiai susijusias veiklas leidžiama finansuoti pagal patvirtintas regioninių PžP finansavimo gaires.

tiesiogiai Aplinkos ministerijos įgyvendinamas daugiabučių renovacijos, individualių gyvenamųjų namų modernizavimo priemonės (finansuojamos pagal IP, Klimato kaitos programą).

Apibendrinant, dėl riboto pagal regionines PŽP finansuojamų veiklų sąrašo (nefinansuojama būsto renovacija) ir, dalinai, teritorinių apribojimų (urbanizuotų erdvių atnaujinimas gali būti finansuojamas tik regionų centruose ir Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos priemiesčiuose) **suplanuotos investicijos mažai prisidės prie esamų regioninių skirtumų mažėjimo gyvenamosios aplinkos srityje.**

JUDUMAS

Judumo srityje galimos skirti investicijos remiamos pagal regionines PŽP Nr. 10-001-06-01-03-(RE) „Skatinti darnų judumą miestuose“, Nr. 10-001-05-03-07 (RE) „Gerinti eismo saugą vietinės reikšmės keliuose ir gatvėse“ ir Nr. 01-004-07-02-01 (RE) „Pagerinti viešųjų paslaugų prieinamumą, darbo vietų pasiekiamumą ir tam reikalingų išteklių naudojimo efektyvumą“.

Pagal regioninę PŽP Nr. 10-001-06-01-03-(RE) „Skatinti darnų judumą miestuose“ finansuojamos veiklos savivaldybėse, kurios 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos lėšomis parengė Darnaus judumo miestuose planus (18 savivaldybių), o 2025 m. kovo mėn. patvirtintame IP pakeitime¹⁰³ papildomai numatyta galimybė viešojo transporto priemonių parko veiklas įgyvendinti ir likusiose šalies savivaldybėse¹⁰⁴ Finansavimą pagal regioninę PŽP Nr. 10-001-05-03-07 (RE) gali gauti savivaldybės VVL regione, atitinkančios nustatytas išankstines sąlygas.

Pagal regioninę PŽP Nr. 10-001-06-01-03-(RE) „Skatinti darnų judumą miestuose“ numatyta finansuoti:

- Elektra varomų ir (arba) vandeniliu pildomų viešojo transporto priemonių parko plėtra;
- Viešųjų alternatyviųjų degalų įkrovimo ir (ar) papildymo infrastruktūros plėtra;
- Dviračių ir pėsčiųjų takų infrastruktūros, skirtas susisiekimui (ne rekreacijai) ir jungiančias pagrindines kasdienes funkcines zonas, plėtra;
- Darnaus judumo mieste planuose numatytų priemonių, prisidedančių prie šiltnamio efektą sukeliančių dujų mažinimo, įgyvendinimas.

Pagal regioninę PŽP Nr. 10-001-05-03-07 (RE) „Gerinti eismo saugą vietinės reikšmės keliuose ir gatvėse“ VVL regione numatyta finansuoti:

- Juodosios dėmės pase siūlomų eismo saugumo inžinerinių ar kitų inžinerinių sprendinių įgyvendinimas vietinės reikšmės keliuose ir gatvėse.

Svarbios investicijos skatinant viešojo transporto plėtrą ir prieinamumą regionuose taip pat finansuojamos pagal regioninę PŽP Nr. 01-004-07-02-01 (RE) „Pagerinti viešųjų paslaugų prieinamumą, darbo vietų pasiekiamumą ir tam reikalingų išteklių naudojimo efektyvumą“. Funkcinėse zonose numatyta finansuoti:

- Viešųjų paslaugų infrastruktūros efektyvinimą, modernizavimą;
- Išmaniųjų technologijų diegimą, tyrimus, informavimą ir komunikaciją, siekiant funkcinėje zonoje didinti viešųjų paslaugų ir viešosios infrastruktūros valdymo efektyvumą;
- Mobilioms viešosioms paslaugoms teikti ar gyventojų pavėžėjimui iki viešųjų paslaugų teikimo vietų užtikrinti reikalingų transporto priemonių ir (ar) įrangos įsigijimą, taip pat užtikrinant šių priemonių pritaikymą neįgaliųjų poreikiams.

¹⁰³ 2021–2027 metų Europos Sąjungos fondų investicijų programa, 2025-03-04 redakcija, patvirtinta Europos Komisijos sprendimu Nr. C(2025) 1502.

¹⁰⁴ 2025-12-31 galiojusiame regioninės PŽP Nr. 10-001-06-01-03-(RE) finansavimo gairių redakcijoje vis dar buvo įtraukta išankstinė sąlyga „Savivaldybės tarybos patvirtintas darnaus judumo mieste planas, kurio parengimas finansuotas 2014–2020 m. ES fondų lėšomis“.

Šalies savivaldybių administracijų atstovų vertinimu, **darnaus judumo (pėsčiųjų ir bevariklio transporto infrastruktūra, viešasis transportas, intelektinės transporto sistemos ir pan.) srities situacija 2021–2023 m. (RPPI rengimo metu), lyginant su kitomis sritimis**, kuriose savivaldybės įgyvendina savarankiškasias ar valstybines (valstybės perduotas savivaldybėms) funkcijas, **buvo santykinai prastesnė**: kad darnaus judumo srityje jų savivaldybėje reikalingos neatidėliotinos investicijos, nurodo 65,2 proc. anketinėje apklausoje dalyvavusių savivaldybių administracijų atstovų (n=46), vidutinis investicijų poreikio darnaus judumo srityje įvertis skalėje nuo 1 iki 5¹⁰⁵ lygus 4,6 balo. Pagal investicijų poreikio vertinimą tarp kitų sričių itin išsiskiria vietinės reikšmės keliai ir gatvės. Net 84,4 proc. savivaldybių administracijų atstovų (n=45) nurodė, kad šiai infrastruktūrai reikalingos neatidėliotinos investicijos, o vidutinis investicijų poreikio darnaus judumo srityje įvertis skalėje nuo 1 iki 5¹⁰⁶ lygus 4,8 balo.

Pagal šio vertinimo tikslais sudarytą indeksą, judumo srityje **tarp regionų egzistuoja gana ryškūs skirtumai**¹⁰⁷. Pastebėtina, kad indeksas paskaičiuotas naudojant rodiklių sąrašą (žr. 2 priedas. Indeksų sudarymo metodika), dalis kurių negali būti finansuojami pagal regionines PŽP¹⁰⁸.

Visgi, remiantis savivaldybių administracijų apklausa, regioninėje PŽP Nr. 10-001-06-01-03-(RE) „Skatinti darnų judumą miestuose“ **numatytos finansuoti veiklos sudaro vidutiniškas sąlygas investuoti į savivaldybių požiūriu aktualiausias problemas judumo srityje**. Dauguma savivaldybių administracijų atstovų (n=19) nurodo, kad regioninėje PŽP numatytos veiklos visiškai atitinka (52,6 proc. respondentų) arba iš dalies atitinka (42,1 proc. respondentų) savivaldybės poreikius. Tačiau savivaldybių atstovai išskiria su netaršių viešojo transporto priemonių įsigijimu susijusius sunkumus dėl mažo paramos intensyvumo (ES fondų lėšomis finansuojamas skirtumas arba dalis skirtumo tarp visai netaršios transporto priemonės ir tos pačios kategorijos taršios transporto priemonės įsigijimo išlaidų) ir nustatytų apribojimų įsigyjamų viešojo transporto priemonių tipui (finansuojamas tik elektra varomų arba pildomų vandeniliu transporto priemonių įsigijimas, nefinansuojamos kitais alternatyviais degalais varomos transporto priemonės).

Pagal regioninę PŽP Nr. 10-001-05-03-07 (RE) „Gerinti eismo saugą vietinės reikšmės keliuose ir gatvėse“ **finansuojamos eismo saugumą didinančios priemonės naikinant juodąsias dėmes (avaringas vietas) aktualios tik daliai savivaldybių**. 38,5 proc. savivaldybių atstovų (n=39) nurodo, kad regioninėje PŽP numatytos veiklos jiems neaktualios, 48,7 proc. nurodo, kad poreikius atitinka tik iš dalies. Tai didele dalimi susiję su finansavimo gairėse nustatytais sąlygomis, pagal kurias finansuojamos tik eismo saugumo priemonės vietinės reikšmės kelių ar gatvių vietose, kurios turi juodosios dėmės pasą. Anot savivaldybių atstovų, vietinės reikšmės keliuose (gatvėse) yra ir kitų eismo saugumui itin svarbių ir investicijų reikalingų objektų (pėsčiųjų perėjos, apšvietimas ir pan.), be to, savivaldybėse yra vietų, kuriose eismo saugumo situacija yra nepalanki, tačiau tos vietos neatitinka formalių kriterijų, reikalingų juodajam pasui gauti. Taip pat buvo paminėtos eismo saugos aspektu rizikingos ir investicijų reikalaujančios vietos savivaldybių miestuose (pavyzdžiui, įvažiavimai į miestą), kurių savivaldybės tvarkyti negali kadangi tai yra valstybinės reikšmės keliai.

Pagal regioninę PŽP Nr. 01-004-07-02-01 (RE) „Pagerinti viešųjų paslaugų prieinamumą, darbo vietų pasiekiamumą ir tam reikalingų išteklių naudojimo efektyvumą“ finansuojamos veiklos judumo srityje

¹⁰⁵ 1 reiškia „investicijos šiuo laikotarpiu nėra reikalingos“ (t. y. srities situacija yra gera, skubaus investicijų poreikio nėra), o 5 – „reikalingos neatidėliotinos investicijos“ (t. y. srities palaikymui ar plėtrai yra reikalingos skubios investicijos). Vidutinis visų vertintų sričių įvertis – 4,2 balo.

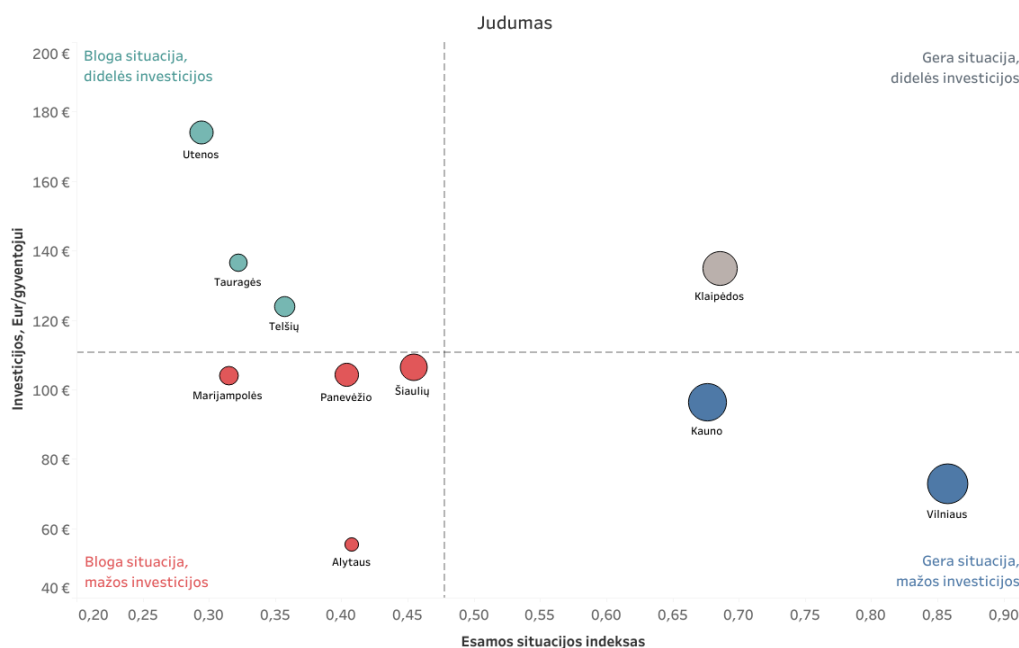
¹⁰⁶ 1 reiškia „investicijos šiuo laikotarpiu nėra reikalingos“ (t. y. srities situacija yra gera, skubaus investicijų poreikio nėra), o 5 – „reikalingos neatidėliotinos investicijos“ (t. y. srities palaikymui ar plėtrai yra reikalingos skubios investicijos). Vidutinis visų vertintų sričių įvertis – 4,2 balo.

¹⁰⁷ Judumo srities indekso reikšmių sklaida didelė (variacijos koeficientas 38,4 proc.).

¹⁰⁸ Pavyzdžiui, rodiklis „Automobilių kelių su patobulinta danga dalis bendrame kelių tinkle“.

daugiausia apima bendrų regiono viešojo transporto sprendimų įgyvendinimą, viešojo transporto infrastruktūros (stotelių) atnaujinimą ir pan. Kelių savivaldybių, kurios įgyvendina (ar planuoja įgyvendinti) investicijas teigimu, joms būtų aktuali kompleksiška parama, kuri apimtų ne tik infrastruktūrą ir įrangą, bet ir minkštąsias veiklas (atlyginimus ir pan.), taip pat paminėta, kad ne visas aktualias veiklas galima įgyvendinti dėl apribojimų, susijusių su judumo infrastruktūros junglumu.

Pagal regionines PŽP tinkamų finansuoti ir RPPI PŽP suplanuotų investicijų potencialas prisidėti prie skirtumų tarp regionų mažinimo (*skirtumų pagal visus į indeksą įtrauktus rodiklius, ne tik tuos, su kuriais tiesiogiai susijusios investicijos pagal RPPI PŽP*) dalinai atsiskleidžia per investicijų apimtis (žr. 15 paveikslą).

15 PAVEIKSLAS. JUDUMO SRITIES SITUACIJA (PAGAL SUDARYTĄ INDEKSĄ) IR ŠIAI SRIČIAI SUPLANUOTOS INVESTICIJOS ŠALIES REGIONUOSE (TIK PAGAL REGIONINES PŽP)

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“

Kaip matyti 15 paveiksle, judumo srityje pagal regionines PŽP RPPI **suplanuotų investicijų pasiskirstymas regionuose iš dalies atitinka esamą situaciją**¹⁰⁹ (koreliacijos koeficientas -0,41). Judumo rodiklių atžvilgiu sąlyginai gera situacija pasižymi Vilniaus ir Kauno regionų investicijos šioje srityje yra vienos mažiausių šalyje. Savo ruožtu, santykinai prasčiausia situacija judumo srityje išsiskiriantis Utenos regionas šioje srityje numato santykinai didžiausias investicijas. Tauragės ir Telšių regionai, kuriuose taip pat stebima santykinai prasta situacija judumo srityje, planuoja didesnes už šalies vidurkį investicijas. Vis dėlto, likusių regionų atveju investicijos neatitinka rodikliais stebimos situacijos.

Klaipėdos regionas, kurio situacija judumo srityje yra viena geriausių šalyje, numato santykinai dideles investicijas. Didžioji dalis investicijų nukreipta į darnaus judumo infrastruktūros (dviračių ir pėsčiųjų takų) plėtrą, nors regionas jau pirmauja šalyje pagal bevariklio transporto infrastruktūrą. Vis dėlto, šio tipo infrastruktūra Klaipėdos regione turi santykinai didelę svarbą atsižvelgiant į tai, kad regione yra net dvi kurortinės savivaldybės (Palangos m. ir Neringos). Apie trečdalis regiono investicijų judumo srityje skirtos Klaipėdos regiono FZ kūrimui, be kita ko, apimančiam integruotos viešojo transporto sistemos regione

¹⁰⁹ Esama situacija matuojama pagal sudarytą indeksą, kuris apima svarbiausius judumo srities rodiklius, nepriklausomai nuo to, ar į su jais tiesiogiai susijusias veiklas leidžiama finansuoti pagal patvirtintas regioninių PŽP finansavimo gaires.

vystymą. Numatoma investuoti į skirtingų Klaipėdos regiono savivaldybių viešojo transporto infrastruktūros (autobusų stočių ir stotelių bei uosto) modernizavimą ir plėtrą. Šios investicijos yra tikslingos turint omenyje, kad Klaipėdos regionas patenka tarp regionų, kurių gyventojai daugiausia naudojami viešuoju transportu.

Judumo srityje, palyginti su kitais regionais, mažiau investuojama Alytaus regione, kurio situacija pagal judumo rodiklius yra vidutiniška. Alytaus regiono gyventojai, lyginant su kitais regionais, ženkliai mažiau naudojami viešuoju transportu, tačiau investicijos į viešojo transporto infrastruktūros ir paslaugų plėtrą, palyginti su kitais į šią sritį investuojančiais regionais, santykinai nedidelės. Bendras investicijų apimtis mažina ir tai, kad regione tik du miestai gali įgyvendinti investicijas pagal darnaus judumo planą.

Regionų investicijos pagal regionines PžP neatskleidžia pilno investicijų poveikio, kadangi nemažos lėšos tiems patiems ar panašioms tikslams skirtos iš kitų finansavimo šaltinių. Savivaldybės, kurios neturi darnaus judumo planų, finansuotų 2014–2020 m. ES fondų veiksmų programos lėšomis, finansavimą panašioms veikloms (netaršaus viešojo transporto parko plėtra, dviračių takai) galėjo gauti pagal EGADP. Vietinių kelių ir gatvių tiesimas ir tvarkymas finansuojamas pagal Kelių priežiūros ir plėtros programą.

Apibendrinant, nors regionų investavimo galimybės pagal regionines PžP ribotos (savivaldybės labiausiai akcentuoja nepatenkintą vietinės reikšmės kelių ir gatvių atnaujinimo poreikį, dalis aktualių veiklų finansuojamos tik darnaus judumo planus 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos lėšomis parengusiose savivaldybėse, eismo saugos priemonės finansuojamos tik VVL regione), **RPPI suplanuotos gana didelės investicijos į šią sritį, kurios prisidės prie regioninių skirtumų mažinimo.**

APIBENDRINIMAS

Socialinės įtraukties tikslui priskiriamos investicijos į socialinių paslaugų, švietimo, sveikatos apsaugos, susisiekimo, laisvalaikio infrastruktūrą, visuomenės sveikatą, judumo sąlygų gerinimą.

Suplanuotos **regioninės PžP ir finansavimo gairėse nustatytos sąlygos gana gerai atitinka savivaldybių poreikius ir sudaro sąlygas investuoti į socialinės atskirties mažinimui aktualiausią infrastruktūrą**¹¹⁰.

Santykinai daugiau apribojimų yra tik švietimo ir judumo srityse, nėra regioninių PžP dedikuotų sporto ar kultūros paslaugų plėtrai. Judumo srityje savivaldybės negali investuoti į joms labai aktualias kelių modernizavimo veiklas (su nedidelėmis išlygomis juodųjų dėmių atveju ir miestų darnaus judumo planų apimtyje). Švietimo srityje pagrindinės investicijos, finansuojamos pagal regionines PžP Nr. 12-003-03-02-17 (RE) „Plėtoti įvairialypį švietimą vykdant visos dienos mokyklų veiklą“ ir Nr. 12-003-03-01-23 (RE) „Padidinti ugdymo prieinamumą atskirtį patiriantiems vaikams“, skiriamos erdvių pritaikymui visos dienos mokyklos veiklai, universalus dizaino priemonių įrengimui, ikimokyklinio ugdymo infrastruktūros plėtrai ir transporto priemonių, pritaikytų mokinių su negalia pavėžėjimui, įsigijimui.

Kita vertus, ypač miestuose (regionų centruose) ir didžiųjų miestų priemiesčiuose papildoma galimybė investuoti į savivaldybėms aktualią viešųjų paslaugų infrastruktūrą (įskaitant švietimo, sporto, kultūros) sudaryta pagal regioninę PžP Nr. 01-004-07-02-01 (RE) „Pagerinti viešųjų paslaugų prieinamumą, darbo vietų pasiekiamumą ir tam reikalingų išteklių naudojimo efektyvumą“. Kitose vietovėse (ne regionų centruose ir didžiųjų miestų priemiesčiuose) esančios viešųjų paslaugų teikimui skirtos infrastruktūros finansavimui pagal šią regioninę PžP keliamas reikalavimas sudaryti sąlygas savivaldybėms bendrai naudoti viešąją infrastruktūrą ar bendrai teikti viešąsias paslaugas, kurias numatoma sukurti ar

¹¹⁰ Remiantis savivaldybių administracijų apklausos rezultatais.

modernizuoti įgyvendinant projektą, todėl tai kažkiek apriboja savivaldybių pasirinkimą, tačiau galimybės investuoti išlieka. Regioninė PŽP Nr. 01-004-07-01-01 (RE) „Paskatinti regionų, funkcinių zonų, savivaldybių ir miestų ekonominį augimą pasitelkiant jų turimus išteklius“, skirta ekonominio augimo skatinimui, sudaro papildomas galimybes savivaldybėms investuoti į su gyvenamosios aplinkos gerinimu susijusias veiklas – pagal FZ strategijas suplanuota nemažai turizmo projektų, kuriuose numatytos vietos gyventojams aktualios investicijos (papildimui, aktyvaus poilsio zonų plėtra miestuose ir greta jų).

Paminėtina, kad **regioninių PŽP potencialą prisidėti prie socialinės įtraukties tikslų mažina tai, kad finansuojamos beveik išimtinai infrastruktūrinės investicijos** (išskyrus sveikatos apsaugos srityje).

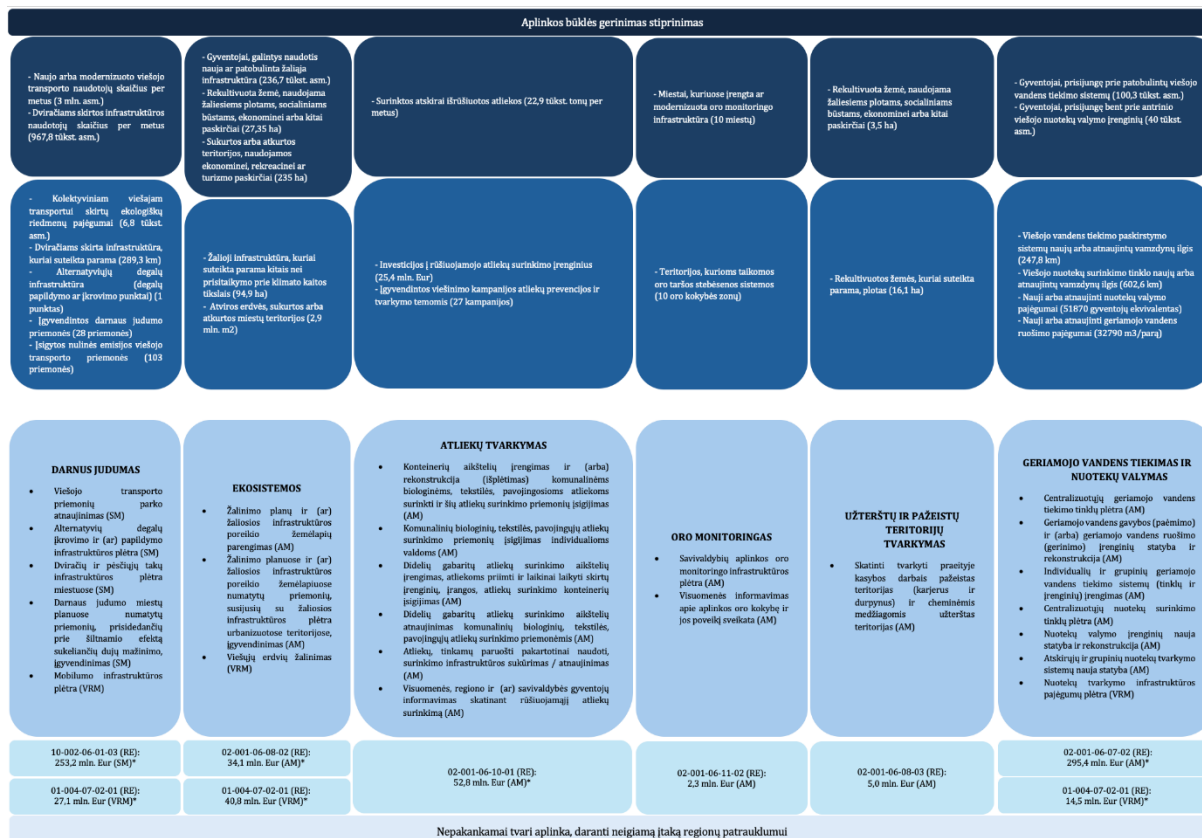
Vertinant iš siekio mažinti socialinės įtraukties skirtumus tarp regionų perspektyvos, RPPI suplanuotos investicijos (skaičiuojant 1 gyventojui) **šio tikslo siekimui pakankamos tik dalinai**. Vertinant pagal RPP poveikio rodiklio „Asmenys, patiriantys skurdo riziką ar socialinę atskirtį“ reikšmes, investicijų regionuose apimtys (skaičiuojant vienam gyventojui) gerai atitinka investicijų planavimo metu regionuose buvusią situaciją¹¹¹, t. y. regionai, kuriuose didžiausia dalis gyventojų patiria skurdą ar socialinę atskirtį, į su šiuo tikslu susijusias sritis bendrai investuoja daugiausiai. Tačiau lyginant atskirų sričių, svarbių gyventojų socialinei įtraukčiai, situaciją ir joms suplanuotas investicijas regionuose (pagal sudarytą socialinės įtraukties indeksą), šis balansas išlaikomas ne visais atvejais.

Geriausiai esamą regionų situacija (pagal sudarytą indeksą) atitinka investicijos socialinės apsaugos ir, dalinai, judumo srityse, kuriose daugiau iššūkių patiriantys regionai investuoja daugiau. Kitose socialinės įtraukties didinimui svarbiose srityse suplanuotų investicijų apimtys mažai priklauso nuo esamos regionų būklės. Kita vertus, svarbu atkreipti dėmesį, kad šiame investiciniame laikotarpyje pakankamai daug lėšų savivaldybėms skiriama iš kitų finansavimo šaltinių ar programų, todėl savivaldybės dažnai **planavo investicijas atsižvelgdamos į individualų poreikį ir galimybes aktualias veiklas finansuoti kitais būdais**.

¹¹¹ RPP nustatytas poveikio rodiklis „Asmenys, patiriantys skurdo riziką ar socialinę atskirtį, proc.“, naudojamos 2020 m. pradinės reikšmės.

3.3. PRIE TVARIOS APLINKOS PRISIDEDANČIŲ INTERVENCIJŲ TINKAMUMAS IR PAKANKAMUMAS

3.3.1. INTERVENCIJŲ LOGIKA

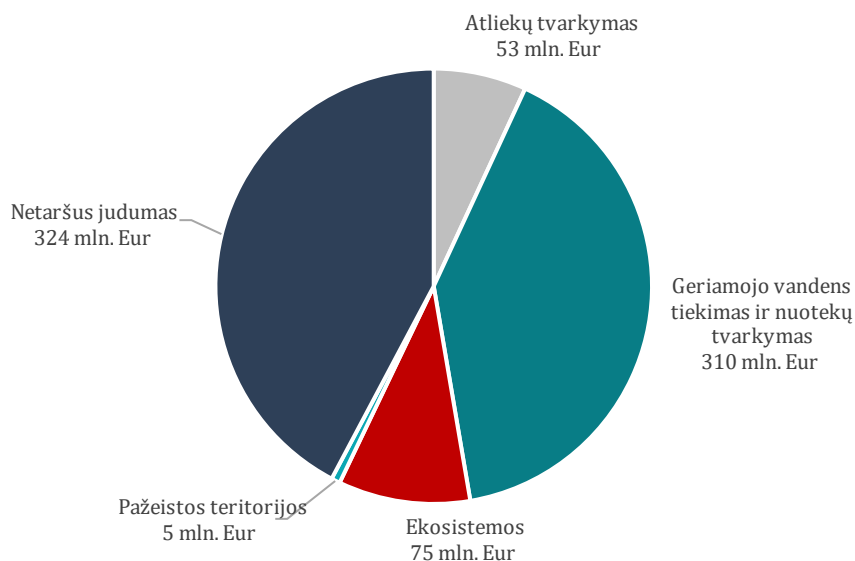
Nepakankamai tvari aplinka, daranti neigiamą įtaką regionų patrauklumui

*Pagal RPPI suplanuota visų finansavimo šaltinių bendra lėšų suma

16 PAVEIKSLAS. INTERVENCIJŲ LOGIKOS SCHEMA (TVARIOS APLINKOS TIKSLAS)

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“, remiantis RPP, regioninėse PžP ir RPPI pateikiama informacija (2025-05-01)

3.3.2. REGIONŲ PROBLEMŲ MASTAS IR JOMS SPRĘSTI SKIRIAMOS INVESTICIJOS

17 PAVEIKSLAS. RPPL PAGAL REGIONINES PŽP SUPLANUOTŲ INVESTICIJŲ, PRISIDEDANČIŲ PRIE TVARIOS APLINKOS TIKSLO, PASISKIRSTYMAS SKIRTINGOSE SRITYSE (VISI REGIONAI, VISI FINANSAVIMO ŠALTINIAI)

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“

GERIAMOJO VANDENS TIEKIMAS IR NUOTEKŲ TVARKYMAS

Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo srityje galimos skirti investicijos remiamos pagal regioninę PŽP Nr. 02-001-06-07-02 (RE) „Didinti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumą“. Pagal šią regioninę PŽP numatyta finansuoti:

- Centralizuotųjų geriamojo vandens tiekimo tinklų plėtra;
- Geriamojo vandens gavybos ir (arba) geriamojo vandens ruošimo įrenginių rekonstrukcija arba statyba;
- Individualių arba grupinių geriamojo vandens tiekimo sistemų (tinklų ir įrenginių) įrengimas ;
- Centralizuotųjų nuotekų surinkimo tinklų plėtra;
- Nuotekų valymo įrenginių rekonstrukcija arba nauja statyba;
- Atskirųjų (ne daugiau kaip dviejų gyvenamųjų namų) arba grupinių (daugiau kaip dviejų gyvenamųjų namų) nuotekų tvarkymo sistemų nauja statyba.

Regioninėje PŽP Nr. 02-001-06-07-02 (RE) „Didinti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumą“ yra nustatyti gyvenamųjų vietovių, kuriose gali būti įgyvendinamos investicijos, dydžiai (gyventojų skaičius ir, kur aktualu, taršos nuotekomis apkrova).

Su vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo infrastruktūros modernizavimu susijusios investicijos taip pat gali būti finansuojamos pagal regioninę PŽP Nr. 01-004-07-02-01 (RE) „Pagerinti viešųjų paslaugų prieinamumą, darbo vietų pasiekiamumą ir tam reikalingų išteklių naudojimo efektyvumą“ (regionų centruose (10 miestų) ir Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos priemiesčiuose bei funkcinėse zonos).

Šalies savivaldybių administracijų atstovų vertinimu, **geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo srityje situacija 2021–2023 m.** (RPPL rengimo metu), **lyginant su kitomis sritimis**, kuriose savivaldybės įgyvendina savarankiškąsias ar valstybines (valstybės perduotas savivaldybėms) funkcijas, **buvo sąlyginai prastesnė**: kad geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo srityje jų savivaldybėje reikalingos

neatidėliotinos investicijos, nurodo 72,7 proc. anketinėje apklausoje dalyvavusių savivaldybių administracijų atstovų (n=44), vidutinis investicijų poreikio geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo srityje įvertis skalėje nuo 1 iki 5¹¹² lygus 4,7 balo.

Pagal šio vertinimo tikslais sudarytą indeksą, vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo srityje **tarp regionų egzistuoja gana ryškūs skirtumai**¹¹³. Esamai situacijai įvertinti naudojamas indeksas (žr. 2 priedas. Indeksų sudarymo metodika) apima rodiklius, kurių reikšmės gali būti tiesiogiai veikiamos investicijomis pagal regionines PŽP. Kita vertus, egzistuoja tam tikri apribojimai, kokiose vietovėse gali būti plėtojama infrastruktūra.

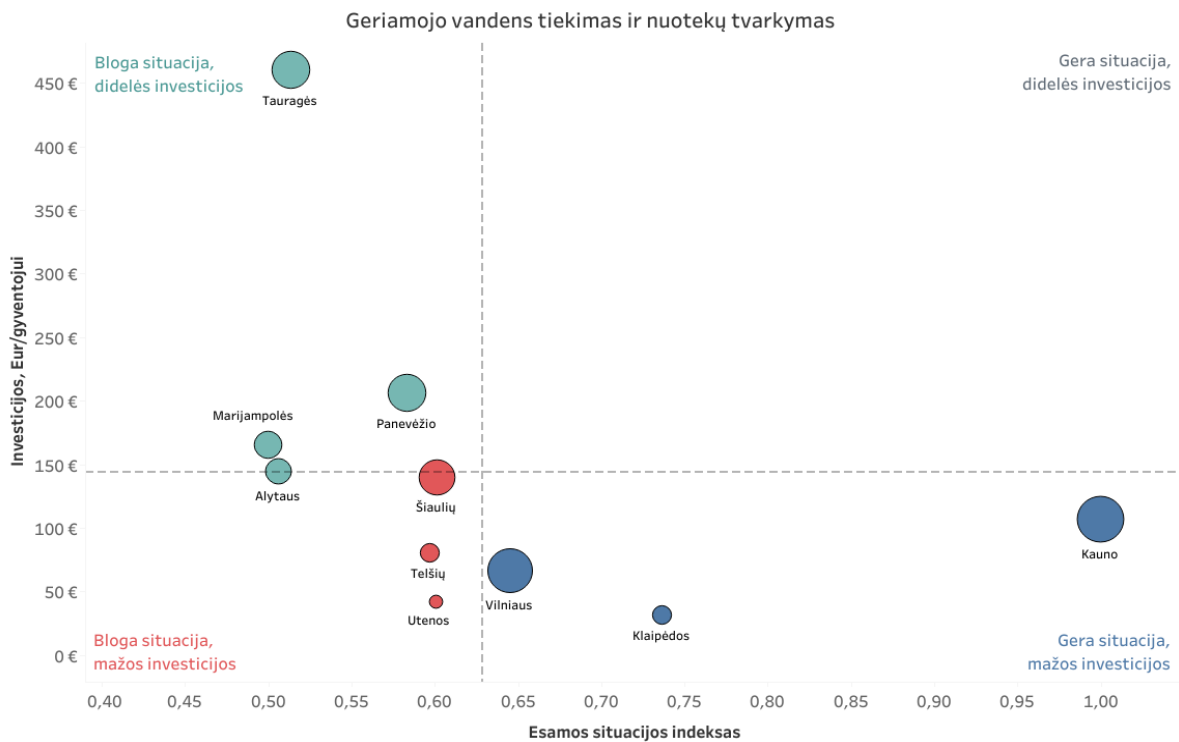
Atliktos savivaldybių administracijų apklausos duomenimis, regioninėje PŽP Nr. 02-001-06-07-02 (RE) „Didinti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumą“ **numatytos finansuoti veiklos sudaro vidutiniškas sąlygas investuoti į savivaldybių požiūriu aktualiausias problemas geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo srityje**. Didžioji dauguma (79,1 proc.) savivaldybių administracijų atstovų (n=43) nurodo, kad regioninėje PŽP numatytos veiklos iš dalies atitinka (42,2 proc. respondentų) savivaldybės poreikius. Kai kurioms savivaldybėms reikalingus projektus įgyvendinti sutrukdė finansavimo gairėse nustatyti ribojimai gyvenamųjų vietovių, kuriose gali būti įgyvendinami projektai, dydžiams¹¹⁴: savivaldybėms aktualu vandens tiekimo, nuotekų surinkimo ir tvarkymo infrastruktūrą plėtoti tiek mažesniuose miesteliuose ir kaimuose, tiek ir miestuose. Bent kelios savivaldybės išskyrė aktualias paviršinių nuotekų surinkimo infrastruktūros problemas, kurioms finansavimas nėra numatytas. RPT atstovai taip pat mini, kad investicijoms geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo srityje taikomos prastesnės finansavimo sąlygos (ES fondų lėšomis dengiama tik 50 proc. projektų lėšų) apribojo kai kurių savivaldybių galimybes įgyvendinti reikalingas investicijas.

Pagal regionines PŽP tinkamų finansuoti ir RPPI PŽP suplanuotų investicijų potencialas prisidėti prie skirtumų tarp regionų mažinimo (*skirtumų pagal visus į indeksą įtrauktus rodiklius, ne tik tuos, su kuriais tiesiogiai susijusios investicijos pagal RPPI PŽP*) dalinai atsiskleidžia per investicijų apimtis (žr. 18 paveikslą).

¹¹² 1 reiškia „investicijos šiuo laikotarpiu nėra reikalingos“ (t. y. srities situacija yra gera, skubaus investicijų poreikio nėra), o 5 – „reikalingos neatidėliotinos investicijos“ (t. y. srities palaikymui ar plėtrai yra reikalingos skubios investicijos). Vidutinis visų vertintų sričių įvertis – 4,2 balo.

¹¹³ Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo srities indekso reikšmių sklaida didelė (variacijos koeficientas 22,5 proc.).

¹¹⁴ Nuotekų tinklų infrastruktūros atveju – gyvenamosiose vietovėse, kuriose gyvena ne mažiau negu 200 gyventojų ir susidaro ne didesnė kaip 2000 gyventojų ekvivalentą atitinkanti taršos nuotekomis apkrova; geriamojo vandens išgavimo ir tiekimo infrastruktūros atveju – gyvenamosiose vietovėse, kuriose gyvena nuo 200 iki 2000 gyventojų.

18 PAVEIKSLAS. GERIAMOJO VANDENS TIEKIMO IR NUOTEKŲ TVARKYMO SRITIES (PAGAL SUDARYTĄ INDEKSA) SITUACIJA IR ŠIAI SRIČIAI SUPLANUOTOS INVESTICIJOS ŠALIES REGIONUOSE (TIK PAGAL REGIONINES PŽP)

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“

Kaip matyti 18 paveiksle, vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo srityje pagal regionines PŽP RPPI **suplanuotos investicijos tik vidutiniškai atspindi esamus regioninius netolygumus** (koreliacijos koeficientas (-0,39): dalis prasčiau išvystytą infrastruktūrą turinčių regionų investuoja mažiau nei visų regionų vidurkis. Kita vertus, analizuojant detaliau matyti, kad prasčiausioje situacijoje esantys regionai (daug prie centralizuotų tinklų neprisijungusių gyventojų, išleidžiama nemažai nepakankamai išvalytų nuotekų) į vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemas visgi investuoja sąlyginai daugiau (Tauragės, Panevėžio, Marijampolės, Alytaus regionai). Dėl to manytina, kad investicijos **bent iš dalies prisidės prie regioninių skirtumų mažinimo**.

Svarbu pastebėti, kad paskatas investuoti į nuotekų tinklus didina EK miestų nuotekų direktyvoje ir nacionaliniuose teisės aktuose įtvirtinti įpareigojimai miestų aglomeracijose pasiekti labai aukštą prie centralizuotų nuotekų tinklų prisijungusių gyventojų dalį. Dėl esamų įpareigojimų šią sritį mažiau veikia kiti interesai ir Aplinkos ministerijos suplanuotos lėšos regionuose nenukreipiamos kitiems tikslams, nepaisant to, kad finansavimo sąlygos nėra labai palankios (reikalingas 50 proc. nuosavas indėlis).

ATLIEKŲ TVARKYMAS

Atliekų tvarkymo srityje galimos skirti investicijos remiamos pagal regioninę PŽP Nr. 02-001-06-10-01 (RE) „Skatinti rūšiuojamąjį atliekų surinkimą“. Pagal šią regioninę PŽP numatyta finansuoti:

- Konteinerių aikštelių įrengimas ir (arba) rekonstrukcija komunalinėms biologinėms, tekstilės, pavojingosioms atliekoms surinkti, atliekų surinkimo priemonės;
- Komunalinių biologinių, tekstilės, pavojingųjų atliekų surinkimo priemonės individualioms valdoms;
- Didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštelių įrengimas atliekoms priimti, laikinai laikyti skirti įrenginiai, įranga, atliekų surinkimo konteineriai;
- Didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštelių atnaujinimas komunalinių biologinių, tekstilės, pavojingųjų atliekų surinkimo priemonėmis;
- Atliekų, tinkamų paruošti pakartotinai naudoti, surinkimo ir paruošimo pakartotinai naudoti infrastruktūros sukūrimas ir (ar) atnaujinimas;
- Visuomenės, regiono ir (ar) savivaldybės gyventojų informavimas skatinant rūšiuojamąjį atliekų surinkimą.

Šalies savivaldybių administracijų atstovų vertinimu, atliekų tvarkymo srityje situacija 2021–2023 m. (RPPI rengimo metu), **lyginant su kitomis sritimis**, kuriose savivaldybės įgyvendina savarankiškąsias ar valstybines (valstybės perduotas savivaldybėms) funkcijas, **buvo santykinai geresnė**: kad atliekų tvarkymo srityje jų savivaldybėje reikalingos neatidėliotinos investicijos, nurodo 32,6 proc. anketinėje apklausoje dalyvavusių savivaldybių administracijų atstovų (n=43), vidutinis investicijų poreikio atliekų tvarkymo srityje įvertis skalėje nuo 1 iki 5¹¹⁵ lygus 4 balams.

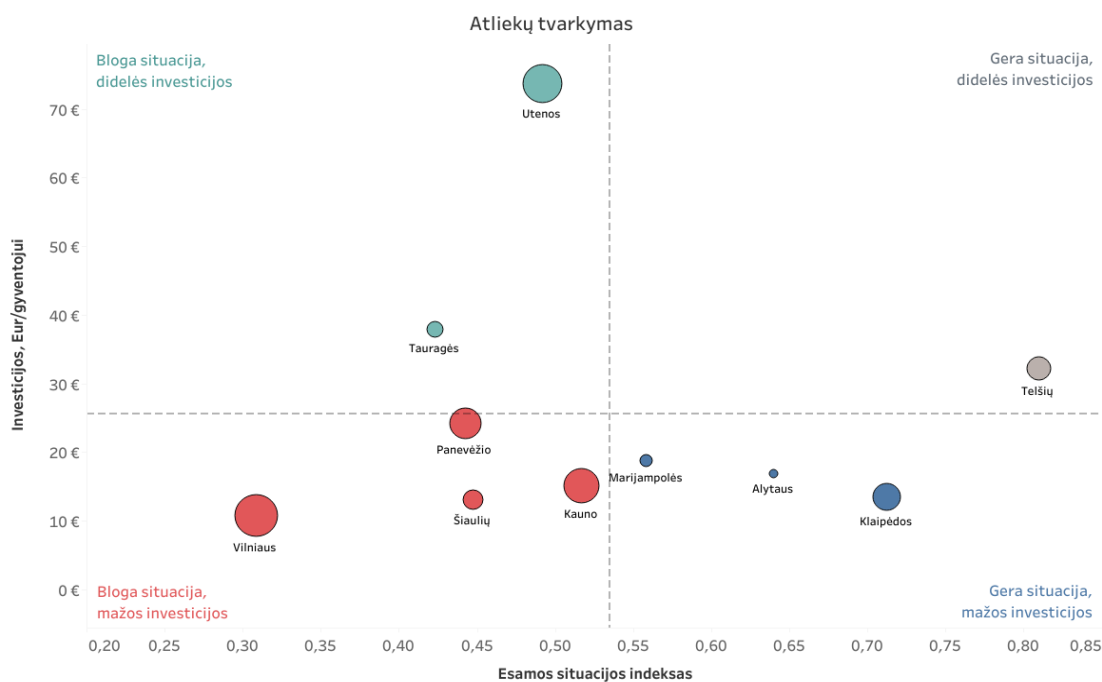
Pagal šio vertinimo tikslais sudarytą indeksą, atliekų tvarkymo srityje **tarp regionų egzistuoja gana ryškūs skirtumai**¹¹⁶. Esamai situacijai įvertinti naudojamas indeksas (žr. 2 priedas. Indeksų sudarymo metodika) apima rodiklius, kurių reikšmės gali būti tiesiogiai veikiamos investicijomis pagal regionines PŽP, nors atliekų perdurbimo apimtys taip pat priklauso ir nuo turimų perdurbimo pajėgumų, kurių plėtra pagal regionines PŽP nefinansuojama.

Regioninėje PŽP Nr. 02-001-06-10-01 (RE) „Skatinti rūšiuojamąjį atliekų surinkimą“ **numatytos finansuoti veiklos visgi sudaro geras sąlygas investuoti į savivaldybių požiūriu aktualiausias problemas atliekų tvarkymo srityje**. Dauguma savivaldybių administracijų atstovų (n=41) nurodo, kad regioninėje PŽP numatytos veiklos visiškai atitinka (61 proc. respondentų) arba iš dalies atitinka (34,1 proc. respondentų) savivaldybės poreikius. Savivaldybės išskyrė, kad joms taip pat aktualūs žaliųjų (biologinių) atliekų konteineriai miestuose (pagal finansavimo gaires konteineriai žaliosioms atliekoms surinkti gali būti perkami ir pastatomi tik įrengus ir (arba) rekonstruojant (išplečiant) konteinerių aikšteles prie kapinių ir sodų bendrijose), aktualus visos atliekų surinkimo infrastruktūros palaikymas ir atnaujinimas.

Pagal regionines PŽP tinkamų finansuoti ir RPPI PŽP suplanuotų investicijų potencialas prisidėti prie skirtumų tarp regionų mažinimo (*skirtumų pagal visus į indeksą įtrauktus rodiklius, ne tik tuos, su kuriais tiesiogiai susijusios investicijos pagal RPPI PŽP*) dalinai atsiskleidžia per investicijų apimtis (žr. 19 paveikslą).

¹¹⁵ 1 reiškia „investicijos šiuo laikotarpiu nėra reikalingos“ (t. y. srities situacija yra gera, skubaus investicijų poreikio nėra), o 5 – „reikalingos neatidėliotinos investicijos“ (t. y. srities palaikymui ar plėtrai yra reikalingos skubios investicijos). Vidutinis visų vertintų sričių įvertis – 4,2 balo.

¹¹⁶ Atliekų tvarkymo indekso reikšmių sklaida didelė (variacijos koeficientas 26,5 proc.).

19 PAVEIKSLAS. ATLIEKŲ TVARKYMO SRITIES SITUACIJA (PAGAL SUDARYTĄ INDEKSĄ) IR ŠIAI SRIČIAI SUPLANUOTOS INVESTICIJOS ŠALIES REGIONUOSE (TIK PAGAL REGIONINES PŽP)

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“

Kaip matyti 19 paveiksle, atliekų tvarkymo srityje pagal regionines PŽP RPPI **suplanuotos investicijos, nepriklausomai nuo esamos būklės, yra panašios apimtys** (koreliacijos koeficientas (-0,002)). Išsiskiria tik keli daugiau investuojantys regionai, kuriuose atliekų tvarkymo sektoriaus rezultatai prastesni nei vidutiniškai šalyje. Visuose šiuose regionuose didelė dalis komunalinių atliekų vis dar šalinama sąvartynuose (Utenos, Tauragės, Panevėžio regionai), taip pat dalyje jų perdirbama ar pakartotinai panaudojama santykinai mažiau atliekų (Tauragės, Panevėžio regionai). Tam tikra prasme išsiskiria Utenos regionas, kuriame jau ilgą laiką ir stabiliai perdirbama arba pakartotinai panaudojama didelė atliekų dalis. Tolesnis investavimas į jau dabar sėkmingai vystomą sritį (investicijos skiriamos atliekų surinkimo infrastruktūros plėtrai, įrengiant dalinimosi stoteles ir pan.) gali rodyti gerą strategiją, kai, išnaudojant esamą regiono institucijų ir gyventojų įdirbį ir potencialą, siekiama papildomų tikslų – konkrečiu atveju, didėjantis atliekų pakartotinis panaudojimas ir perdirbimas, kurio apimtys regione jau dabar atitinka ir viršija nacionaliniuose teisės aktuose keliamus tikslus 2030 m., prisidės prie kitos regionui aktualios problemos – per didelio sąvartynuose šalinamų atliekų kiekio – mažinimo.

Svarbu pastebėti, kad gana didelės investicijos į tekstilės, plastikos, žaliųjų, maisto ir virtuvės atliekų perdirbimo pajėgumų plėtrą yra finansuojamos pagal 2021–2027 m. IP (ne regioninė PŽP). Taip pat iš valstybės biudžeto ir pagal Atliekų prevencijos ir tvarkymo programą yra finansuojama namudinio kompostavimo plėtra.

Apibendrinant, pagal regioninę PŽP remiamos RPPI **suplanuotos atliekų tvarkymo investicijos prieš esamų regioninių skirtumų mažinimo prisidės labai ribotai, tačiau jos yra svarbios bendrai šalies mastu** siekiant atliekų šalinamų sąvartynuose dalies mažėjimo ir pakartotinio naudojimo ir perdirbimo didinimo tikslų.

NATŪRALIOS IR PUSIAU NATŪRALIOS EKOSISTEMOS

Pagal regioninę Nr. 02-001-06-08-02 (RE) „Plėtoti žaliają infrastruktūrą urbanizuotoje aplinkoje“ *urbanizuotose teritorijose, kurių gyventojų tankis yra 1500 gyventojų/km² arba didesnis ir kurių gamtinių ir antropogeninių plotų santykis yra mažesnis nei 1,5* finansuojama:

- Žalinimo planų ir (ar) žaliosios infrastruktūros poreikio žemėlapių parengimas;
- Žaliosios infrastruktūros plėtra urbanizuotose teritorijose.

Pagal regioninę Nr. 01-004-07-02-01 (RE) „Pagerinti viešųjų paslaugų prieinamumą, darbo vietų pasiekiamumą ir tam reikalingų išteklių naudojimo efektyvumą“ *regionų centruose (10 miestų) ir Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos priemiesčiuose* finansuojama:

- Miesto teritorijų pritaikymas žaliųjų miestų erdvių plėtrai.

Šalies savivaldybių administracijų atstovų vertinimu, natūralių ir pusiau natūralių ekosistemų (žaliųjų plotų, vandens telkinių ir pan.) situacija 2021–2023 m. (RPPL rengimo metu), lyginant su kitomis sritimis, kuriose savivaldybės įgyvendina savarankiškasias ar valstybines (valstybės perduotas savivaldybėms) funkcijas, **buvo santykinai geresnė**: kad natūralioms ir pusiau natūralioms ekosistemoms jų savivaldybėje reikalingos neatidėliotinos investicijos, nurodo 20,9 proc. anketinėje apklausoje dalyvavusių savivaldybių administracijų atstovų (n=43), vidutinis investicijų poreikio atliekų tvarkymo srityje įvertis skalėje nuo 1 iki 5¹¹⁷ lygus 3,5 balo.

Pagal šio vertinimo tikslais sudarytą indeksą, natūralių ir pusiau natūralių **ekosistemų paplitimo ir būklės atžvilgiu tarp regionų egzistuoja gana ryškūs skirtumai**¹¹⁸. Pastebėtina, kad indeksas paskaičiuotas naudojant įvairius rodiklius (žr. 2 priedas. Indeksų sudarymo metodika), dalies kurių¹¹⁹ reikšmės priklauso nuo labai įvairių priežasčių, įskaitant natūralias gamtines sąlygas, ir kurie investicijomis pagal regionines PŽP gali būti veikiami labai maža apimtimi arba apskritai negali būti veikiami. Visgi didesnės investicijos į ekosistemų plėtrą urbanizuotose teritorijose (finansuojama pagal regionines PŽP) gali būti matomos ne tik kaip konkrečios vietovės gyvenamosios aplinkos gerinimo siekis, bet ir kaip tam tikras mažiau turtingos natūralios gamtinės aplinkos, prastesnės natūralių ekosistemų būklės kompensavimo mechanizmas.

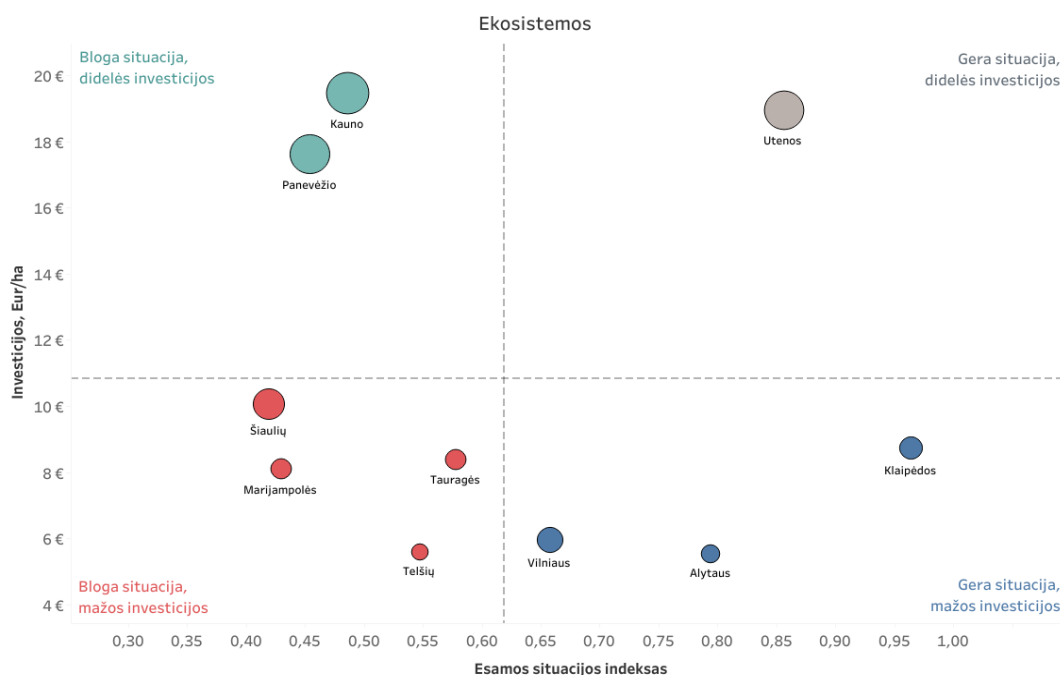
Regioninėse PŽP Nr. 02-001-06-08-02 (RE) Plėtoti žaliają infrastruktūrą urbanizuotoje aplinkoje“ ir Nr. 01-004-07-02-01 (RE) „Pagerinti viešųjų paslaugų prieinamumą, darbo vietų pasiekiamumą ir tam reikalingų išteklių naudojimo efektyvumą“ **numatytos finansuoti veiklos, skirtos miestų žaliųjų erdvių ir žaliosios infrastruktūros plėtrai sudaro vidutiniškas sąlygas investuoti į savivaldybių požiūriu aktualiausias problemas urbanizuotų teritorijų tvarkymo, žalinimo srityje**. Dauguma savivaldybių administracijų atstovų (n=36) nurodo, kad regioninėse PŽP numatytos veiklos iš dalies atitinka (52,8 proc. respondentų) arba visiškai atitinka (19,4 proc. respondentų) savivaldybės poreikius. Savivaldybių atstovai nurodo, kad viena iš pagrindinių kliūčių įgyvendinti visus aktualius žaliosios infrastruktūros plėtros projektus – nustatyti reikalavimai gyventojų tankiui urbanizuotose teritorijose¹²⁰.

¹¹⁷ 1 reiškia „investicijos šiuo laikotarpiu nėra reikalingos“ (t. y. srities situacija yra gera, skubaus investicijų poreikio nėra), o 5 – „reikalingos neatidėliotinos investicijos“ (t. y. srities palaikymui ar plėtrai yra reikalingos skubios investicijos). Vidutinis visų vertintų sričių įvertis – 4,2 balo.

¹¹⁸ Natūralių ir pusiau natūralių ekosistemų srities indekso reikšmių sklaida didelė (variacijos koeficientas 29,6 proc.).

¹¹⁹ Pavyzdžiui, rodiklis „Regiono ploto dalis, kurią užima saugomos teritorijos, proc.“.

Pagal regionines PžP tinkamų finansuoti ir RPPI PžP suplanuotų investicijų potencialas prisidėti prie skirtumų tarp regionų mažinimo (*skirtumų pagal visus į indeksą įtrauktus rodiklius, ne tik tuos, su kuriais tiesiogiai susijusios investicijos pagal RPPI PžP*) dalinai atsiskleidžia per investicijų apimtis (žr. 20 paveikslą).

20 PAVEIKSLAS. NATŪRALIŲ IR PUSIAU NATŪRALIŲ EKOSISTEMŲ BŪKLĖ (PAGAL SUDARYTĄ INDEKSĄ) IR ŠIAI SRIČIAI SUPLANUOTOS INVESTICIJOS ŠALIES REGIONUOSE (TIK PAGAL REGIONINES PŽP)

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“

Kaip matyti 20 paveiksle, pagal regionines PžP RPPI suplanuotos investicijos į natūralias ir pusiau natūralias ekosistemas urbanizuotose teritorijose neatspindi esamų regionų skirtumų¹²¹, t. y. investicijos pasiskirsto pakankamai atsitiktinai (koreliacijos koeficientas (-0,11)). Tai iš dalies gali būti paaiškinama tuo, kad investicijos į ekosistemas pagal regionines PžP buvo tematiškai gana ribotos – lėšos skiriamos miestų teritorijų (regionų centrų (10 miestų) ir 3 didžiųjų miestų priemiesčių) pritaikymui žaliųjų miestų erdvių plėtrai ir žaliosios infrastruktūros urbanizuotose teritorijose (gyventojų tankis yra 1500 gyventojų/km² ir didesnis). Investicijų į žaliąsias miesto erdves (regioninė PžP 01-004-07-02-01 (RE)) tikslai orientuoti į viešųjų paslaugų plėtrą, t. y. tvarkomuose žaliuosiuose plotuose turi būti sukurtos sąlygos papildomoms savivaldybėms funkcijoms atlikti. Atitinkamai, suplanuoti projektai dažniau skiriami jau esamų žaliųjų erdvių (parkų, skverų) atgaivinimui ir pritaikymui bendruomenės reikmėms negu bendram žaliųjų plotų apimtims (dalies) miestuose didėjimui.

Iš aplinkosauginės perspektyvos būtų aktualesnė būtent gamtinių ir antropogeninių plotų santykio kaita, plečiant natūralių ir pusiau natūralių ekosistemų užimamą dalį urbanizuotose teritorijose. Prie šio tikslo kryptingiau prisideda žaliosios infrastruktūros plėtros projektai, tačiau svarbu pastebėti, kad žalinimo projektai įgyvendinami tiek miestuose, kuriuose pilkosios infrastruktūros ir natūralių bei pusiau natūralių ekosistemų santykis yra prastas, tiek ir labai žaliuose miestuose, dalis investicijų bus skirtos jau esamų

¹²¹ Esama situacija matuojama pagal sudarytą indeksą, kuris apima įvairius natūralių ir pusiau natūralių ekosistemų būklę rodančius rodiklius, nepriklausomai nuo to, ar į su jais tiesiogiai susijusias veiklas leidžiama finansuoti pagal patvirtintas regioninių PžP finansavimo gaires.

žaliųjų plotų gerinimui (atgaivinimui). Be to, dalyje miestų išlieka aktualios vandens telkinių užterštumo problemos. Todėl nors investicijos neabejotinai prisidės prie konkrečių miestų kraštovaizdžio, gyvenimo kokybės gerinimo, tačiau **esmingesnio pokyčio mažinant skirtumus tarp regionų natūralių ir pusiau natūralių ekosistemų paplitimo ir kokybės atžvilgiu nebus.**

UŽTERŠTŲ IR PAŽEISTŲ TERITORIJŲ TVARKYMAS

Užterštų ir pažeistų teritorijų tvarkymo srityje galimos skirti investicijos remiamos pagal regioninę PŽP Nr. 02-001-06-08-03 (RE) „Sutvarkyti praeityje užterštas ir pažeistas teritorijas“.

Pagal šią regioninę PŽP *urbanizuotose teritorijose, kurių gyventojų tankis didesnis kaip 300 gyventojų/kv.km ir aplinkinėje teritorijoje iki 2 km* numatyta finansuoti:

- Cheminėmis medžiagomis užterštų teritorijų tvarkymas;
- Praeityje kasybos darbais pažeistų teritorijų (karjerų ir durpynų), neužstatytų statiniais ir įrenginiais, tvarkymas.

Šalies savivaldybių administracijų atstovų vertinimu, užterštų ir pažeistų teritorijų situacija 2021–2023 m. (RPPI rengimo metu), **lyginant su kitomis sritimis**, kuriose savivaldybės įgyvendina savarankiškąsias ar valstybines (valstybės perduotas savivaldybėms) funkcijas, **buvo santykinai geresnė**: kad pažeistų ir užterštų teritorijų tvarkymui jų savivaldybėje reikalingos neatidėliotinos investicijos, nurodo 15,9 proc. anketinėje apklausoje dalyvavusių savivaldybių administracijų atstovų (n=44), vidutinis investicijų poreikio atliekų tvarkymo srityje įvertis skalėje nuo 1 iki 5¹²² lygus 2,8 balo.

Pagal šio vertinimo tikslais sudarytą indeksą, užterštų teritorijų atžvilgiu **skirtumai tarp regionų yra dideli**¹²³. Pastebėtina, kad indeksas taip pat apima ir su esama pramonės tarša susijusią situaciją, kuriai spręsti aktualios veiklos pagal regionines PŽP nefinansuojamos, apsiribojama dėl pramonės, žemės ūkio ir panašios veiklos praeityje užterštų ir pažeistų teritorijų tvarkymu.

Visgi, nors visuose šalies regionuose yra pakankamai daug jau nenaudojamų didelės ir ypač didelės taršos objektų, regioninėje PŽP Nr. 02-001-06-08-03 (RE) „Sutvarkyti praeityje užterštas ir pažeistas teritorijas“ **numatytos finansavimo sąlygos labai apribojo savivaldybių galimybes investuoti į aktualius projektus, susijusius su užterštų, pažeistų teritorijų tvarkymu.** Tai, kad galimos finansuoti veiklos yra neaktualios savivaldybei (neatitinka savivaldybės poreikių), nurodė net 53,7 proc. apklausoje dalyvavusių savivaldybių administracijų atstovų (n=41), o visiškai atitiko tik 9,8 proc. savivaldybių poreikius. Vienas paminėtų ribojančių faktorių – užterštų ar pažeistų teritorijų nuosavybė: kai kuriose savivaldybėse šios teritorijos priklauso privatiems savininkams, o finansavimas skiriamas tik projektams, kurie įgyvendinami valstybei ar savivaldybei nuosavybės teise priklausančioje žemėje. Dalis savivaldybių nurodė, kad joms aktualios užterštos teritorijos neatitinka nustatytos išankstinės sąlygos, apibrėžiančios urbanizuotų teritorijų, kuriose galima įgyvendinti investicijas, gyventojų tankį. Kai kuriais atvejais savivaldybių turimos teritorijos reikalauja didesnių investicijų negu skiriama pagal finansavimo gaires (ne daugiau kaip 600

¹²² 1 reiškia „investicijos šiuo laikotarpiu nėra reikalingos“ (t. y. srities situacija yra gera, skubaus investicijų poreikio nėra), o 5 – „reikalingos neatidėliotinos investicijos“ (t. y. srities palaikymui ar plėtrai yra reikalingos skubos investicijos). Vidutinis visų vertintų sričių įvertis – 4,2 balo.

¹²³ Indekso reikšmių sklaida labai didelė (variacijos koeficientas 44,2 proc.).

tūkst. Eur/ha ES finansavimo lėšų). Daliai savivaldybių aktualesnės bešeimininkių, apleistų pastatų griovimo (užterštose ar kitose teritorijose) investicijos.

Tai, kad nustatytos finansavimo sąlygos mažai atitiko savivaldybių poreikius, rodo ir tai, kad investicijos į užterštų ir pažeistų teritorijų tvarkymą suplanuotos tik kelių regionų RPP1 (Utenos, Panevėžio, Tauragės regionai). Šių regionų situacija aplinkos užterštumo prasme, palyginti su kitais regionais, yra įvairi: Panevėžio regiono situacija, palyginti su šalies vidurkiu, yra prasta (čia gana didelė tarša iš stacionarių taršos šaltinių ir yra daug neveikiančių taršos židinių), Utenos regiono situacija pagal visus parametrus artima šalies vidurkiui, o Tauragės regionas iš kitų šalies regionų išsiskiria mažu aplinkos užterštumu (palyginus mažai stacionarių taršos šaltinių ir neveikiančių taršos židinių). Nėra abejonės, kad kiekvieno neveikiančio potencialios taršos šaltinio likvidavimas ar pertvarkymas yra vertingas konkretaus regiono aplinkos gerėjimui, tačiau tokios pavienės investicijos atskiruose regionuose **nėra pakankamos siekiant regioninių skirtumų mažinimo.**

NETARŠUS JUDUMAS

Investicijos netaršaus judumo srityje finansuojamos pagal regionines PŽP Nr. 10-001-06-01-03 (RE) „Skatinti darnų judumą miestuose“, Nr. 01-004-07-02-01 (RE) „Pagerinti viešųjų paslaugų prieinamumą, darbo vietų pasiekiamumą ir tam reikalingų išteklių naudojimo efektyvumą“ ir Nr. 01-004-07-01-01 (RE) „Paskatinti regionų, funkcinį zonų, savivaldybių ir miestų ekonominį augimą pasitelkiant jų turimus išteklius“.

Pagal regioninę PŽP Nr. 10-001-06-01-03 (RE) „Skatinti darnų judumą miestuose“ finansuojamos veiklos savivaldybėse, kurios 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos lėšomis parengė Darnaus judumo miestuose planus (18 savivaldybių), o 2025 m. kovo mėn. patvirtintame IP pakeitime¹²⁴ papildomai numatyta galimybė viešojo transporto priemonių parko veiklas įgyvendinti ir likusiose šalies savivaldybėse¹²⁵.

Pagal regioninę PŽP Nr. 10-001-06-01-03 (RE) „Skatinti darnų judumą miestuose“ numatyta finansuoti:

- Elektra varomų ir (arba) vandeniliu pildomų viešojo transporto priemonių parko plėtra;
 - Viešųjų alternatyviųjų degalų įkrovimo ir (ar) papildymo infrastruktūros plėtra;
 - Dviračių ir pėsčiųjų takų infrastruktūros, skirtas susisiekimui (ne rekreacijai) ir jungiančias pagrindines kasdienes funkcinės zonas, plėtra;
- Darnaus judumo mieste planuose numatytų priemonių, prisidedančių prie šiltnamio efektą sukeliančių dujų mažinimo, įgyvendinimas.

Svarbios investicijos skatinant viešojo transporto plėtrą ir prieinamumą regionuose taip pat finansuojamos pagal regioninę PŽP Nr. 01-004-07-02-01 (RE) „Pagerinti viešųjų paslaugų prieinamumą, darbo vietų pasiekiamumą ir tam reikalingų išteklių naudojimo efektyvumą“. Funkcinėse zonose numatyta finansuoti:

- Viešųjų paslaugų infrastruktūros efektyvinimą, modernizavimą;
- Išmaniųjų technologijų diegimą, tyrimus, informavimą ir komunikaciją, siekiant funkcinėje zonoje didinti viešųjų paslaugų ir viešosios infrastruktūros valdymo efektyvumą;
- Mobilioms viešosioms paslaugoms teikti ar gyventojų pavėžėjimui iki viešųjų paslaugų teikimo vietų užtikrinti reikalingų transporto priemonių ir (ar) įrangos įsigijimą, taip pat užtikrinant šių priemonių pritaikymą neįgalųjų poreikiams.

Pagal regioninę PŽP Nr. 01-004-07-01-01 (RE) „Paskatinti regionų, funkcinį zonų, savivaldybių ir miestų ekonominį augimą pasitelkiant jų turimus išteklius“ funkcinėse zonose finansuojamas dviračiams skirtos infrastruktūros modernizavimas (kaip viešosios turizmo infrastruktūros plėtros projektų dalis).

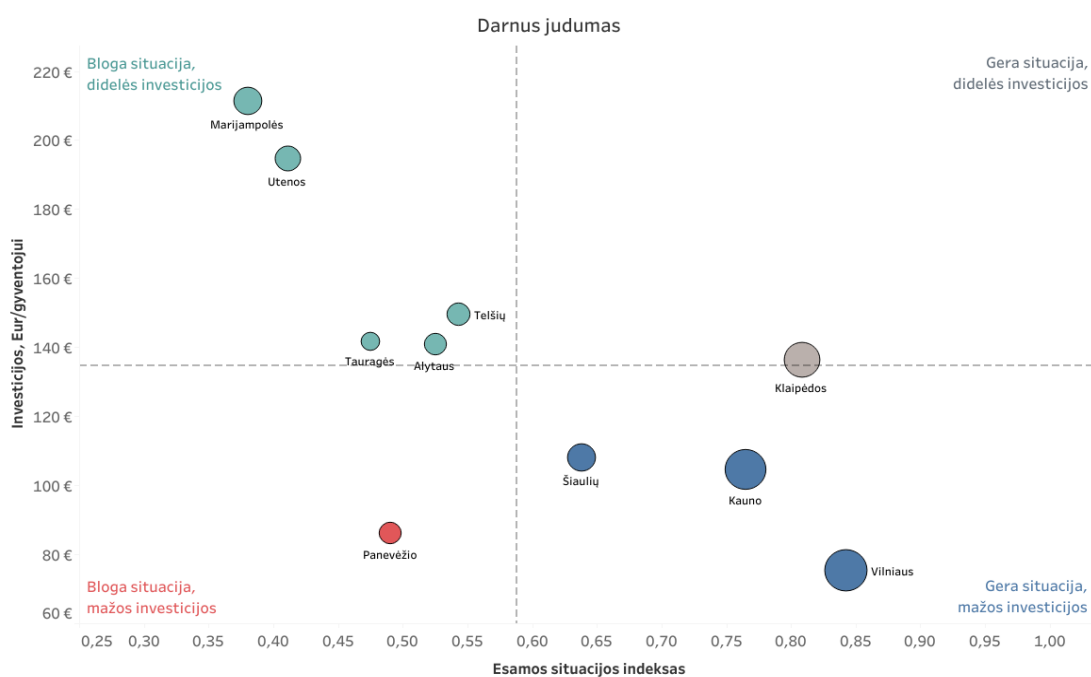
¹²⁴ 2021–2027 metų Europos Sąjungos fondų investicijų programa, 2025-03-04 redakcija, patvirtinta Europos Komisijos sprendimu Nr. C(2025) 1502.

¹²⁵ 2025-12-31 galiojusiame regioninės PŽP Nr. 10-001-06-01-03-(RE) finansavimo gairių redakcijoje vis dar buvo įtraukta išankstinė sąlyga „Savivaldybės tarybos patvirtintas darnaus judumo mieste planas, kurio parengimas finansuotas 2014–2020 m. ES fondų lėšomis“.

Netaršaus judumo srityje finansuojamos investicijos didele dalimi sutampa su ankstesniame poskyryje aptartomis investicijomis judumo srityje (plačiau žr. šios ataskaitos 3.2.2 poskyryje), kuriomis siekiama prisidėti prie socialinės įtraukties tikslo (gerinant viešųjų paslaugų pasiekiamumą, plėtojant alternatyvius judėjimo būdus gyvenamosiose vietovėse), papildomai įtraukiant dviračių takų plėtros investicijas įgyvendinamas kaip turizmo plėtros iniciatyvų dalį.

Pagal šio vertinimo tikslais sudarytą indeksą, netaršaus judumo srityje **tarp regionų egzistuoja gana ryškūs skirtumai**¹²⁶. Pastebėtina, kad indeksas paskaičiuotas naudojant įvairius rodiklius (žr. 2 priedas. Indeksų sudarymo metodika), dalies kurių¹²⁷ reikšmės priklauso nuo labai įvairių aplinkybių, kurios mažai ar beveik nepriklauso nuo investicijų, finansuojamų pagal analizuojamas regionines PŽP. Kita vertus, prastesnė regiono situacija netaršaus regiono srityje įprastai yra kompleksinė problema, todėl didesnės investicijos į bet kurią finansuojamą sritį (dviračių takus, viešojo transporto plėtrą, alternatyvaus kuro stotelių infrastruktūrą) visais atvejais prisidėtų prie bendros situacijos gerėjimo, tikėtina, prisidėtų skatinant mažesnę individualių automobilių naudojimą, taršių individualių transporto priemonių keitimą netaršiomis.

Pagal regionines PŽP tinkamų finansuoti ir RPPI PŽP suplanuotų investicijų potencialas prisidėti prie skirtumų tarp regionų mažinimo (*skirtumų pagal visus į indeksą įtrauktus rodiklius, ne tik tuos, su kuriais tiesiogiai susijusios investicijos pagal RPPI PŽP*) dalinai atsiskleidžia per investicijų apimtis (žr. 21 paveikslą).

21 PAVEIKSLAS. NETARŠAUS JUDUMO SRITIES SITUACIJA (PAGAL SUDARYTĄ INDEKSĄ) IR ŠIAI SRIČIAI SUPLANUOTOS INVESTICIJOS ŠALIES REGIONUOSE (TIK PAGAL REGIONINES PŽP)

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“

¹²⁶ Netaršaus judumo srities indekso reikšmių sklaida didelė (variacijos koeficientas 26,9 proc.).

¹²⁷ Pavyzdžiui, rodiklis „Elektromobilių dalis nuo visų individualių lengvųjų automobilių, proc.“.

Kaip matyti 21 paveiksle, netaršaus judumo srityje pagal regionines PŽP RPPI **suplanuotų investicijų pasiskirstymas yra tinkamas, siekiant mažinti regionų atotrūkį** (koreliacijos koeficientas (-0,69)): mažiau netaršaus judumo srityje pažengę regionai gauna daugiau investicijų (Utenos, Tauragės, Telšių, Alytaus regionai), o stipriausi netaršaus judumo srityje regionai – mažiau (Šiaulių, Kauno, Vilniaus regionai).

Vidutinės apimties investicijos numatytos Klaipėdos regione (konkrečiai, Klaipėdos m. ir Neringos savivaldybėse), kurio situacija netaršaus judumo srityje tarp šalies regionų yra viena geriausių. Klaipėdos regiono RPPI numatytos investicijos į dviračių takų plėtrą, nors dviračių takų tinklas regione jau yra pakankamai išplėtotas, palyginti su kitomis šalies savivaldybėmis. Nors tokios situacijos, kai, esant sąlyginai gerai situacijai investuojama daugiau, neprideda prie regioninių skirtumų mažinimo, tai gali rodyti atskirų regionų strategiją toliau stiprinti savo jau turimą išskirtinumą, nesiorientuojant į vidutinį šalies lygį. Tokiu būdu **kuriami pasirinktais aspektais stiprūs ir unikalūs regionai**.

Be to, analizuojant investicijų tinkamumą regionų atotrūkiui netaršaus judumo srityje mažinimui, svarbu atkreipti dėmesį, kad šiame investiciniame laikotarpyje investicijos pagal regionines PŽP nėra vienintelis finansavimo šaltinis. Netaršaus judumo plėtrai lėšos taip pat skiriamos pagal 2021–2027 m. ES fondų investicijų programos 3.2 uždavinį (dviračių ir pėsčiųjų infrastruktūros plėtrai greta valstybinės reikšmės kelių, viso 98 km), 2025 m. EGADP numatytos papildomos lėšos dviračių takų plėtrai 42 savivaldybėse (iš viso 174 km¹²⁸), pagal EAGDP finansuotas ekologiškų viešojo transporto priemonių įsigijimas 42 savivaldybėse (iš viso 258 autobusai), EGADP lėšomis taip pat finansuojamas viešai prieinamas elektromobilių įkrovimo infrastruktūros įrengimas, skaitmeniniai viešojo transporto sprendimai. Modernizavimo fondo lėšomis kompensuojama dalis gyventojų ar juridinių asmenų įsigytų elektromobilių kainos. Visos šios investicijos pasiskirsto visoje šalyje (išskyrus kai kurias investicines priemones, kurios įgyvendinamos tik 42 savivaldybėse, nepasirengusiose darnaus judumo planų; beveik identiškoms priemonėms likusioms 18 savivaldybių, pasirengusių darnaus judumo planus, finansuojamos pagal IP).

Apibendrinant, **suplanuotos investicijos prisidės prie regioninių skirtumų netaršaus judumo srityje mažinimo**. Svarbu paminėti, kad pagal regionines PŽP finansuojamas veiklas taip pat ženkliai papildo EGADP finansuojamos dviračių takų, netaršių viešojo transporto priemonių, skaitmeninių viešojo transporto sprendimų veikloms, didelė dalis kurių įgyvendinamos regionuose ir savivaldybėse, kuriuose netaršaus judumo infrastruktūra ir paslaugos išvystytos mažiau¹²⁹.

APIBENDRINIMAS

Siekiant tvarios aplinkos tikslų finansuojamos veiklos atliekų tvarkymo, geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo, netaršaus judumo, užterštų teritorijų tvarkymo ir ekosistemų plėtros srityse.

Daugumoje regioninių PŽP, skirtų tvarios aplinkos tikslams, **nustatyta sąlyginai daug reikalavimų, apibrėžiančių galimus finansuoti objektus, kurie sumažino regioninių PŽP tinkamumą sprendžiant savivaldybėms aktualiausias problemas**. Detalūs reikalavimai vietovių, kuriose gali būti įgyvendinamos investicijos, gyventojų skaičiui, tankiui, kitoms charakteristikoms **apribojo kai kurių potencialių projektų įgyvendinimą** ir, iš dalies, prisidėjo prie to, kad **RPPL suplanuotos investicijos (skaičiuojant vienam gyventojui) vidutiniškai atitinka esamus regioninius skirtumus tvarios aplinkos srityje**. Didžiausias suplanuotų investicijų indėlis mažinant skirtumus tarp regionų prognozuojamas netaršaus judumo bei geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo srityse. Tuo tarpu investicijos į užterštą ir

¹²⁸ Pagal LR susisiekimo ministerijos pranešimuose spaudai pateikiamą informaciją (2025 m. rugpjūčio mėn.), sutartys 2025 m. rugsėjo mėn. dar nepasirašytos.

¹²⁹ Pagal šiame vertinime naudojamą indeksą.

pažeistų teritorijų tvarkymą įgyvendinamos tik kai kuriuose regionuose, projektų skaičius nedidelis, todėl esmingiau esama situacija šalies mastu nepasikeis.

4. INTERVENCIJŲ TINKAMUMAS SPRENDŽIANT REGIONŲ PROBLEMAS. KONKREČIŲ ATVEJŲ ANALIZĖ

4.1. RPPL KELIAMŲ PROBLEMŲ IR JŲ PRIEŽASČIŲ APIMTIS

Siekiant nustatyti, ar RPPL yra numatytos esminės regionų problemų priežastys, atlikta detali trijų RPPL analizė: Klaipėdos regiono RPPL, Panevėžio regiono RPPL ir Utenos regiono RPPL.

Nustatyta, kad RPPL pateikiama daug įvairių rodiklių, apibūdinančių atskirų sričių būklę, tačiau **bendrai trūksta sisteminio požiūrio į tai, kas yra problemos, o kas yra jų priežastys** ir kurias iš jų būtų galima spręsti savivaldybių turimais arba joms prieinamais įrankiais. RPPL lentelėje, kurioje, remiantis Strateginio planavimo metodikos reikalavimais¹³⁰, turi būti pateikiamos svarbiausios regiono plėtros problemos ir šių problemų giluminės priežastys, analizuotuose RPPL **dažniausiai nurodomi apibendrinti teiginiai, orientuoti tik į tas sritis (veiklas), kurias galima finansuoti pagal regionines PŽP. RPPL nėra pateikiamos aiškiai suformuluotos, išmatuojamos problemos ir jų giluminės priežastys** – visos priežastys, dėl kurių kilo problema (-os), o jų panaikinimas išspręstą problemą arba ją gerokai sumažintų¹³¹.

Problemų priežastys kai kuriais atvejais kažkiek detalizuojamos SSGG analizės *Silpnųjų* dalyje, tačiau neretai nurodomos labiau problemos negu jų priežastys (pagal Strateginio valdymo metodikoje pateikiamą supratimą¹³²). Taip pat neretai apsiribojama tik tomis priežastimis, kurias regionas planuoja spręsti įgyvendinant investicijas, finansuojamas pagal regionines PŽP.

Analizuotuose RPPL **nėra nurodytos visos esminės problemų priežastys**. RPPL, su nedidelėmis išimtimis, **keliamos ir analizuojamos tik tos problemos ir jų priežastys, kurios yra susijusios su savivaldybių pageidaujama finansuoti, finansavimo gairių reikalavimus atitinkančiais ir į RPPL pažangos priemones įtrauktais projektais**. Su tam tikromis išlygomis galima teigti, kad RPPL pateikiami problemų ir jų priežasčių aprašymai skirti pagrįsti finansavimo gairių reikalavimus atitinkančius ir pasirinktus finansuoti projektus, tačiau ne formuoti strateginę regionų pažangos darbotvarkę.

Kadangi visi RPPL apima ribotą problemų spektrą, atliekant trijų RPPL atvejo analizes orientuotasi į tas gilumines priežastis (veiklas), kurios yra susijusios su esamomis regioninėmis PŽP. Problemos, kurios taip pat yra aktualios savivaldybėms, tačiau negali būti finansuojamos dėl regioninėse PŽP nustatytų apribojimų, minimos šios ataskaitos 3 skyriuje.

¹³⁰ Strateginio planavimo metodikos 7 priedo 1 lentelė.

¹³¹ Remiantis Strateginio valdymo metodikoje pateikiamais paaiškinimais.

¹³² Giluminės priežastys yra priežastys, dėl kurių kilo problema, o jų panaikinimas išspręstą problemą arba ją gerokai sumažintų.

Toliau šiame poskyryje plačiau aptariami atskiri tipines RPPI planavimo praktikas iliustruojantys atvejai iš analizuotų RPPI.

EKONOMINIO AUGIMO SKATINIMAS

Analizuotuose RPPI regionų ekonominio augimo srityje keliamos nepakankamo regionų investicinio patrauklumo (ypač pritraukiant aukštesnės pridėtinės vertės verslus) ir mažo turistinio patrauklumo (kai kurie regionai) bei turizmo infrastruktūros problemos.

Žmogiškieji ištekliai

Visuose analizuotuose RPPI aptariami **žmogiškųjų išteklių pasiūlos ir kvalifikacijos iššūkiai, tačiau ne visur jie išskiriami kaip giluminės nepakankamo investicinio patrauklumo priežastys.**

Klaipėdos RPPI esamos situacijos analizės dalyje akcentuojama, kad regione nėra pakankamai išvystyta aukštesnę pridėtinę vertę galinti sukurti profesinė, mokslinė, techninė veikla, o kaip viena iš esminių nepakankamo ekonominio augimo priežasčių minimi žmogiškieji ištekliai, nurodant, kad regionas neturi talentų pritraukimo ir išlaikymo strategijos, nepakankamai išnaudojamas žmogiškasis kapitalas. Tačiau Klaipėdos RPPI **tarp tiesiogiai nurodomų nepakankamo aukštesnės pridėtinės verslo augimo problemos giluminių priežasčių žmogiškojo kapitalo trūkumas neišskiriamas.** Klaipėdos regione numatyta tik viena investicija į bendradarbystės erdves Skuodo r. sav., kuri prisideda prie regiono ekonominio gyvybingumo skatinimo, tačiau yra orientuojamasi į mažesnės pridėtinės vertės veiklas, bendrąjį verslumo ugdymą, o šių investicijų potencialas paskatinti proveržį aukštesnės pridėtinės vertės verslų kūrimuisi, žmogiškųjų išteklių kvalifikacijos augimui regione yra ribotas.

Nacionaliniu lygiu yra finansuojamos darbuotojų perkvalifikavimo, gebėjimų ugdymo programos, kuriami verslo paramos centrai („Spiečius“ ir kt.), kurie tenkina dalį esamų poreikių. Tačiau regionai, atsižvelgdami į savo specifiką, turėtų **ieškoti papildomų kelių spręsti kvalifikuotos darbo jėgos trūkumą.** Klaipėdos RPPI akcentuojama tik žmogiškojo kapitalo pritraukimo strategija, tačiau plačiau neanalizuojama esamos pasiūlos situacija. Klaipėdos regione, kuris, be kitų aukštųjų mokyklų, turi ir universitetą, greičiausiai kyla ne tik žmogiškųjų išteklių pritraukimo (iš kitur), bet ir jų išlaikymo regione, ugdymo bei tęstinio stiprinimo iššūkiai. Kaip nurodoma Ekonomikos transformacijos ir konkurencingumo plėtros PP, visai šaliai būdingas gerai parengtų vadybininkų ir skaitmeninių gebėjimų trūkumas, taip pat nepakankamas bendradarbiavimas tarp verslo ir studijų institucijų, dėl ko nėra rengiami aktualių sričių specialistai. Esamą įmonėse turimų žinių trūkumą bent tam tikrose srityse galėtų dalinai kompensuoti prieinama profesionali išorinės konsultacinė pagalba: išskiriamos įmonės, ketinančios vykdyti inovacines veiklas, tačiau panašūs modeliai gali būti taikomi ir kitose regiono įmonėms aktualiose srityse. Verslų steigimą ir augimą skatina bendradarbiavimo su mokslo institucijomis ir kitais verslais, idėjų mainų, prieinamos gamybinės infrastruktūros galimybės. Regionai, ypač turintys gerą žmogiškųjų išteklių potencialą, turėtų išnaudoti šias galimybes plėtojant specializuotas, į konkrečias regionui svarbias sritis orientuotas paramos verslui ir darbuotojams (darbuotojų kompetencijoms) struktūras. Tačiau **tokių veiklų plėtros galimybes įgyvendinant RPPI šiuo metu yra labai ribotos ar beveik neįmanomos.** Tai taip pat gali būti viena iš priežasčių, kodėl žmogiškųjų išteklių pasiūlos ir kvalifikacijos iššūkiams RPPI skiriamas mažesnis dėmesys.

Turizmas

Visose analizuotuose RPPI išskirtos tam tikros problemos turizmo sektoriuje, siejamos su žemos pridėtinės vertės paslaugų pasiūla (Klaipėdos RPPI), menka inovatyvių paslaugų pasiūla, rinkodara ir nepakankamu turistinių objektų pasiekiamumu (Panevėžio RPPI), paslaugų fragmentiškumu ir sezoniškumu bei neefektyvia bendra rinkodara (Utenos RPPI). Šios **nurodomos priežastys yra gana universalios, regionams specifinės priežastys į problemų ir giluminių priežasčių lentelę neįtraukiamos.**

Neįvardinus specifinių giluminių priežasčių, kyla rizika investicijas nukreipti į veiklas, kurios nepaskatins pageidaujamo regiono ekonominio augimo. Tam, kad investicijos į turizmo objektų prieinamumą prisidėtų

prie regiono ekonominio augimo, **svarbu tinkamai įvertinti paties regiono ir finansuojamų objektų potencialą pritraukti lankytojus**. Jau šiuo metu turistams patraukliuose regionuose (Lietuvoje tai dažniausiai sietina su regiono geografine padėtimi ir gamtine aplinka, dalinai su kultūrinės veiklos pasiūla) galima vystyti ir *paprastesnius* objektus, kurie papildys regione esančią laisvalaikio objektų pasiūlą ir bus lankomi dėl jau egzistuojančių turistų srautų. Tuo tarpu mažesnio turistinio patrauklumo regionuose investuojant į turizmo objektus turėtų būti išvelgiamas šių objektų potencialas nepriklausomai generuoti lankytojų srautus. Labiau vietinės reikšmės lankytini objektai yra svarbūs konkrečios vietovės identitetui, gyventojų pasitenkinimui gyvenamąja aplinka, tačiau jų indėlis generuojant ekonominę vertę regionui greičiausiai yra labai mažas arba neegzistuojantis. Pavyzdžiui, Panevėžio RPPI esamos situacijos aprašyme pažymėta, kad „Panevėžio regionas nėra populiarus tarp turistų“, vietiniai turistai labai retai pasirenka regioną kaip kelionės kryptį, tačiau ši aplinkybė neįvardinama kaip giluminė priežastis, akcentuojant tik objektų prieinamumą (privažiavimas, sanitarinė infrastruktūra, pritaikymas asmenims su negalia) bei bendrą esamų (suplanuotų) objektų rinkodarą. Šiuo metu nepakankamą regiono turistinį patrauklumą išskyrus kaip vieną iš esminių problemų vystant turizmo ekonomiką, būtų aktualu regiono lygiu svarstyti, kokie objektai galėtų veikti kaip turistų traukos katalizatoriai, kokie kiti turistiniai objektai galėtų juos papildyti ir pan. Minimame Panevėžio regione toks potencialas taip pat yra: RPPI pirmiausia minimas unikalus karstinis regionas, gali būti pastebimas stiprėjantis Panevėžio miesto kultūrinio turizmo potencialas¹³³, tačiau **neįvertintus poreikio bendromis pastangomis didinti regiono turistinį patrauklumą**, be aiškios regiono turizmo vystymo strategijos tokie ir panašūs potencialiai didesnio turistinio patrauklumo projektai šiuo metu planuojami ir finansuojami iš konkrečiai savivaldybei iš anksto priskirtos ES lėšų sumos, galimybės kelioms savivaldybėms bendrai finansuoti regioninės reikšmės objektą nesvarstomos¹³⁴. Dėl to didesnius, tam tikra prasme regioninės reikšmės projektus įgyvendina tik nedaugelis savivaldybių, kurios dėl šių projektų įgyvendinimo kitose srityse įgyvendina labai mažai pagal regionines PŽP finansuojamų projektų¹³⁵.

Tarp nepakankamo turistinio patrauklumo giluminių priežasčių RPPI taip pat **neminimi geografinio atstumo nuo didžiųjų miestų, tam tikro vietovės identiteto aspektai**, kurie, veikiant tik administracinio regiono ribose, gali tapti kliūtimis išnaudoti esamą vietovių turistinį potencialą. Siekiant pateisinti FZ idėją, ieškoma maršrutų pavadinimų ar bendrų rinkodaros veiklų, nors kai kuriais atvejais natūralios turistinės zonos susiformuoja nepaisant administracinių ribų, o turistai vyksta į patrauklią vietovę (zoną), bet ne konkrečią šalies apskritį¹³⁶. Pavyzdžiui, Panevėžio regiono atveju, nepaisant administracinių ribų, kai kurių rajonų savivaldybėse (Rokiškio, Kupiškio sav.) esantys turizmo išteklių, ypač susisiekimo su pagrindinius turistų srautus potencialiai generuojančiais šalies miestais aspektu, gali būti artimesni kai kurioms Utenos regiono savivaldybėms. Atitinkamai, to paties regiono viduje ar gretimuose regionuose gali formuotis atskiros zonos, kurioms būdinga tam tikra specifika, todėl gali būti prasminga formuoti atskiras FZ (toks sprendimas pritaikytas Utenos regione).

¹³³ RPPI rengimo metu dar nebuvo atidarytas „Stasys Museum“ (atidarytas 2024 m.).

¹³⁴ Remiantis interviu su RPT atstovais informacija ir RPPI suplanuotų projektų analize.

¹³⁵ Pavyzdžiui, Neringos savivaldybė 97 proc. visų jai RPPI suplanuotų lėšų skiria vienam projektui (uosto infrastruktūros plėtrai), Palangos m. savivaldybė – 79 proc. vienam projektui (uosto infrastruktūros plėtrai).

¹³⁶ Pavyzdžiui, dėl geografinio artumo ir gamtinės aplinkos vientisumo Švenčionių r. (Vilniaus regionas) greičiau yra vienoje turistinėje zonoje su Molėtų r. ar Ignalinos r. (Utenos regionas) negu, pavyzdžiui, su Šalčininkų r. (Vilniaus regionas) ir pan.

SOCIALINĖS ĮTRAUKTIES DIDINIMAS

Socialinės įtraukties srityje analizuotuose RPPI keliamos nepakankamo sveikatos, švietimo ir socialinių paslaugų prieinamumo ir kokybės problemos. Kaip ir kitose srityse, daugumoje atvejų nurodomos tik tos problemų giluminės priežastys, į kurias yra suplanuotos investicijos.

Sveikatos apsauga

Analizuotuose RPPI yra aprašomi įvairūs su gyventojų sveikata susiję rodikliai, kurie rodo tam tikras atskiriems regionams labiau būdingas problemas. Viena iš ryškiausių visoje šalyje stebimų problemų, kuri ypač aktuali nuo didžiųjų miestų labiau nutolusiems regionams, – mažesnis sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas. Nors aprašant esamą situaciją analizuotuose RPPI užsimenama, kad sveikatos apsaugos sektoriuje trūksta žmogiškųjų išteklių, RPPI problemų ir jų giluminių priežasčių lentelėse akcentuojamas infrastruktūros trūkumas ir gyventojų sveikatos švietimas, o **sveikatos priežiūros specialistų trūkumas nėra įvardinamas kaip viena iš nepakankamo sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo priežasčių.**

Prasčiausia situacija šalyje pagal tinkamu gydymu išvengiamo mirtingumo¹³⁷ ir prevencinėmis priemonėmis išvengiamo mirtingumo¹³⁸ rodiklius fiksuojama Utenos regione. Regione taip pat mažas praktikuojančių šeimos gydytojų skaičius¹³⁹, gyventojai pas juos lankosi rečiau, palyginant su kitų regionų gyventojais¹⁴⁰. Dėl senėjančios visuomenės ir augančių slaugos paslaugų apimčių didėja slaugytojų poreikis. Utenos regione slaugytojų skaičius, tenkantis 10 tūkst. gyventojų, yra mažesnis už šalies vidurkį ir nuolat mažėja (nuo 67,2 slaugytojų ir akušerių 10 tūkst. gyventojų 2020 m. iki 56,9 slaugytojų ir akušerių 2024 m.¹⁴¹).

Visgi Utenos RPPI neišskiriamos giluminės priežastys, susijusios su didėjančiam paslaugų poreikiui patenkinti nepakankamu medicinos personalu (ypač susijusiu su ilgalaikės priežiūros paslaugomis). RPPI nurodomos šios sveikatos priežiūros paslaugų kokybės ir prieinamumo problemos giluminės priežastys: sveikatos priežiūros infrastruktūra, paslaugų kokybės atotrūkis nuo didžiųjų regionų centrų, galimybes gyventojams pasiekti gydymo įstaigas ir sveikatos švietimas. Atitinkamai, investicijos nukreiptos į infrastruktūros plėtrą (didinamas lovų (vietų) skaičius), taip pat kai kuriose savivaldybėse įsigyjama įranga, skirta didinti ambulatorinių slaugos paslaugų namuose paslaugų apimtį, tačiau slaugytojų pritraukimo iniciatyvos įgyvendinamos tik vienoje savivaldybėje (Visagino sav.).

Priešingai, Panevėžio regione, nepaisant to, kad tam skirtoje RPPI lentelėje giluminės priežastys, kurios trukdo patenkinti augantį ilgalaikės priežiūros paslaugų poreikį¹⁴², nėra detalizuotos, beveik visose savivaldybėse yra suplanuotos investicijos ne tik į ilgalaikės priežiūros infrastruktūrą, bet ir į sveikatos priežiūros specialistų įgalinimo, pritraukimo ir išlaikymo veiklas. Investicijos pagal regioninę PŽP Nr. 11-002-02-11-02 (RE) „Užtikrinti ilgalaikės priežiūros paslaugų plėtrą“¹⁴³ suplanuotos visose savivaldybėse (10 ASP), išskyrus Panevėžio m. ir yra labai svarbios mažinant vidinius regiono skirtumus.

¹³⁷ VDA duomenimis 2022 m. 100 tūkst. Utenos regiono gyventojų teko 231,93 atvejai, kai šalies vidurkis 184,34 atvejai.

¹³⁸ VDA duomenimis 2022 m. 100 tūkst. Utenos regiono gyventojų teko 394,04 atvejai, kai šalies vidurkis 309,67 atvejai.

¹³⁹ VDA duomenimis, 2022 m. 10 tūkst. Utenos regiono gyventojų teko 5,5 praktikuojančio šeimos gydytojo, kai šalies vidurkis 7,7 gydytojo.

¹⁴⁰ VDA duomenimis, 2022 m. vienam Utenos regiono gyventojui teko 4,69 apsilankymai pas šeimos gydytoją, kai šalies vidurkis buvo 5,18 apsilankymų. Ypač mažu lankymusi pas šeimos gydytojus išsiskiria Visagino savivaldybė.

¹⁴¹ VDA duomenimis; bendrai šalyje 2020 m. 10 tūkst. gyventojų teko 80,7 slaugytojų ir akušerių, 2024 m. – 79,8 slaugytojų ir akušerių.

¹⁴² Augantis ilgalaikės priežiūros paslaugų poreikis nurodytas kaip nepakankamo sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo giluminė priežastis.

¹⁴³ Sprendžiant su slaugos specialistų trūkumu susijusius iššūkius, pagal regioninę PŽP Nr. 11-002-02-11-02 (RE) numatytas finansavimas slaugytojų ir slaugytojų padėjėjų pritraukimui darbu į asmens sveikatos priežiūros įstaigas, teikiančias ilgalaikės priežiūros paslaugas (tik VVL regione).

Mažesnėse regiono savivaldybėse (Biržų r., Kupiškio r., Pasvalio r.), nepaisant augančių sveikatos priežiūros paslaugų poreikio, nuolat mažėja slaugytojų ir akušerių skaičius, tenkantis 10 tūkst. gyventojų.

Klaipėdos regione, nepaisant slaugos specialistų trūkumo kai kuriose mažesnėse savivaldybėse, jų pritraukimas nesuplanuotas. Didžiausios investicijos sveikatos apsaugos srityje regione skiriamos Klaipėdos miesto sveikatos centro infrastruktūros plėtrai.

Švietimas

Švietimo problemos analizuotose RPPI dažniausiai siejamos tik su tomis priežastimis, į kurias regionai yra suplanavę investuoti: universalusis dizainas, visos dienos mokykla, ikimokyklinio ugdymo prieinamumas. Nors analizuotuose RPPI esamos situacijos aprašymo dalyje aptariami regionų mokinių pasiekimai (PUPP, VBE), kurie kai kuriose savivaldybėse gana ženkliai atsilieka nuo šalies vidurkio, šios situacijos **priežastys giliau neanalizuojamos, apsiribojama bendro pobūdžio teiginiais** apie materialinės bazės trūkumus, neefektyvų infrastruktūros naudojimą. Neformalaus švietimo, ypač STEAM srityse, prieinamumo ir kokybės klausimas keliamas tik Utenos RPPI.

Svarbu pastebėti, kad šiuolaikiškų ir kokybiškų ugdymo metodų, inovatyvios ugdymo aplinkos, aukštos kvalifikacijos pedagogų trūkumas kai kuriose mažesnėse savivaldybėse yra sąlygojamas ne tik investicijų trūkumo, bet ir demografinės situacijos: mažose ir toliau mažėjančiose mokyklose itin sudėtinga užtikrinti plataus spektro kokybiškų paslaugų teikimą. Aukštos kokybės infrastruktūra ir kvalifikuotas personalas gali būti išlaikyti tik turint pakankamą lankytojų (klientų) skaičių. Bendradarbiaujant savivaldybėms vystoma neformaliojo švietimo, ypač STEAM disciplinose, pasiūla galėtų bent iš dalies kompensuoti bendrojo ugdymo mokyklų trūkumus. Bendros savivaldybių veiklos, plėtojant formaliojo ir neformaliojo švietimo paslaugas, gali būti finansuojamos įgyvendinant FZ strategijas, finansuojamas pagal regioninę PŽP 01-004-07-02-01 (RE).

Pavyzdžiui, Utenos RPPI identifikuojama, kad nepakankamai moderni ugdymo aplinka, laboratorijų ir technologijų kabinetų trūkumas greičiausiai turi įtakos prastesniems mokinių pasiekimams, todėl planuojama, be jau Utenoje veikiančio STEAM centro, dar vieną centrą vystyti Visagine. Šiame mieste, palyginti su kitomis savivaldybėmis, jau egzistuoja stipresnė tikslųjų mokslų ir informacinių technologijų bazė, kurią vystant toliau atsiras daugiau galimybių ugdyti gebėjimus šiose srityse ir greta esančių savivaldybių mokiniams.

Tuo tarpu Panevėžio RPPI nurodoma, kad kai kuriose mažesnėse regiono savivaldybėse sąlyginai prastesnis mokyklų aprūpinimas laboratorijomis, regiono vaikai dažniausiai dalyvauja neformaliojo švietimo veiklose muzikos, sporto, dailės srityse. Panevėžio mieste veikia robotikos, STEAM, mechatronikos centrai, kurie gali kažkiek kompensuoti laboratorijų ir technikos kabinetų trūkumą, tačiau **neįvertinamos ribotos galimybės (pirmiausia dėl atstumo) regiono mokiniams reguliariai pasiekti šiuos centrus**, neaptariamoms galimybės panašias veiklas bendrai plėtoti ir mažesnėse savivaldybėse, atsižvelgiant į jų turimą potencialą (atskirose savivaldybėse sąlyginai didesnė vaikų dalis dalyvauja techninės kūrybos, informacinių technologijų ar gamtos mokslų neformaliojo švietimo veiklose).

Klaipėdos RPPI neformaliojo švietimo potencialas prisidėti mažinant kokybiško ugdymo prieinamumo problemas apskritai neanalizuojamas.

Atkreiptinas dėmesys, kad **viena iš svarbių giluminių prastesnių mokinių pasiekimų priežasčių sietina ir su mokinių socialiniu bei ekonominiu statusu**¹⁴⁴, ypač jeigu žemesnio socialinio bei

¹⁴⁴ Thomson et al., "Achievement at school and socioeconomic background", *npj Science Learn* 3, 5 (2018). <https://doi.org/10.1038/s41539-018-0022-0>.

ekonominio statuso mokinių dalis mokykloje yra didesnė (bendras mokyklos socialinis bei ekonominis statusas žemesnis)¹⁴⁵, tačiau šį faktorių galima bent dalinai kompensuoti užtikrinant švietimo resursų prieinamumą, mokytojų kvalifikaciją ir panašias sąlygas¹⁴⁶. Todėl, siekiant spręsti švietimo problemas, ypač savivaldybėse, kuriose aktualesni socialinės aplinkos iššūkiai, reikėtų atkreipti dėmesį į priemones, kurios užtikrintų galimybes visiems mokiniams pasiekti gerą ugdymo kokybę siūlančias mokyklas (geltonieji autobusai ir pan.), galimybes mokiniams iš mažiau palankios aplinkos gauti daugiau pagalbos už klasės ribų (visos dienos mokykla ir pan.), užtikrinti priėjimą prie šiuolaikiškos ugdymo aplinkos ir pedagoginio personalo profesionalumą. Analizuojamuose RPPI šios giluminės priežastys iš dalies paliečiamos, tačiau labiau orientuojantis į mokinius su specialiaisiais poreikiais (atsižvelgiant į regioninės PŽP reikalavimus). **Mažesnis dėmesys skiriamas mokyklų pasiekiamumo užtikrinimui** toliau nuo mokyklos gyvenantiems vaikams (išskyrus Utenos RPPI). Geltonųjų autobusiukų įsigijimas finansuojamas pagal regioninę PŽP Nr. 12-003-03-01-23 (RE) „Padidinti ugdymo prieinamumą atskirtį patiriantiems vaikams“, visos dienos mokyklos infrastruktūros plėtra finansuojama pagal regioninę PŽP Nr. 12-003-03-02-17 (RE) „Plėtoti įvairialypį švietimą vykdant visos dienos mokyklų veiklą“.

Laisvalaikis, visuomenės sveikata

Visuose analizuotuose RPPI pabrėžiama nepakankama visuomenės sveikatos būklė, kuri siejama su žalingais įpročiais, nevisaverte mityba, sveikos gyvensenos įgūdžių trūkumais. Kadangi pagrindinės investicijos į visuomenės sveikatos sritį finansuojamos pagal regioninę PŽP Nr. 11-001-02-10-03 (RE), pagal kurią lėšos gali būti skiriamos tik kokybiškų visuomenės sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumui didinti, RPPI nėra išskiriama viena iš itin svarbių prastos gyventojų sveikatos priežasčių – **per mažas fizinis aktyvumas**. Fizinis aktyvumas taip pat yra svarbi žalingų įpročių prevencijos priemonė, ypač tarp vaikų ir jaunimo.

Pavyzdžiui, Klaipėdos RPPI nurodoma, kad regione kiek mažesnė nei bendrai šalyje kasdien ne pamokų metu sportuojančių vaikų dalis, daugiau kaip dešimtadalis vaikų (Skuodo r. sav. net 17 proc.) naudoja elektronines cigaretes, savo sveikatą kaip gerą arba labai gerą vertina apie 80 proc. mokinių (artima šalies vidurkiui). Žalingi įpročiai būdingi ir suaugusiems gyventojams. Siekiant spręsti šias problemas, RPPI akcentuojamas sveikos gyvensenos žinių ir įpročių trūkumas, todėl planuojama finansuoti mokymus, seminarus, stovyklas, mobilias paslaugas nuo centro nutolusiose teritorijose ir pan. veiklas, skirtas tikslinėms grupėms. Suplanuotos veiklos yra aktualios, tačiau svarbu atkreipti dėmesį, kad sveikos gyvensenos palaikymas yra tęstinis procesas, kurį palaiko ne tik teorinės žinios ir laikinai prieinamos aktyvios veiklos. Viena iš nepakankamai aktyvaus ir sveiko gyvenimo būdo priežasčių, ypač tarp vaikų ir jaunimo, yra ir nepakankamos sąlygos viešose erdvėse, netoli gyvenamosios vietos užsiimti aktyviomis veiklomis, tačiau **ši priežastis, kadangi nesuplanuotos susijusios intervencijos, neminima**. Nors šalies miestuose, ypač didžiuosiuose, atvirų kokybiškų sporto aikštelių (krepšinio, tinklinio ir pan.) pasiūla kol kas yra ribota.

Viešosios sporto infrastruktūros plėtra būtų aktuali daugeliui savivaldybių¹⁴⁷, tačiau pagal esamas regionines PŽP ne regionų centrų savivaldybėms tokio pobūdžio investicijas sunkiau pagrįsti, kadangi projektai turėtų būti orientuoti į kompleksinį, kelioms savivaldybėms aktualų sprendimą¹⁴⁸. Visgi, svarbu

¹⁴⁵ Chzhen et al., “Why does school socio-economic composition matter to reading test scores?”, British Educational Research Journal, Volume 49, Issue 6 (2023). <https://doi.org/10.1002/berj.3898>.

¹⁴⁶ Finch et al., „The Relationship of National, School, and Student Socioeconomic Status With Academic Achievement: A Model for Programme for International Student Assessment Reading and Mathematics Scores“, Front. Educ., Sec. Assessment, Testing and Applied Measurement, Volume 7 (2022). <https://doi.org/10.3389/feduc.2022.857451>.

¹⁴⁷ Remiantis interviu su RPT administracijų atstovais.

¹⁴⁸ Ne regionų centrų savivaldybėse ir didžiųjų miestų priemiesčiuose finansavimas tokioms veikloms galimas tik funkcinėse zonose pagal regioninę PŽP Nr. 01-004-07-02-01 (RE).

pastebėti, kad nepaisant to, kad sporto ir su sportu susijusios infrastruktūros trūkumas kaip viena iš nepakankamos fizinės ir psichinės sveikatos, socialinės įtraukties problemų priežasčių RPPI neminama, tokie projektai regionuose įgyvendinami (vystant viešas aktyvaus laisvalaikio zonas ar plėtojant stambius infrastruktūros objektus).

4.2. RPPL SUPLANUOTŲ INVESTICIJŲ PASISKIRSTYMO OPTIMALUMAS

Siekiant nustatyti, ar RPPI suplanuotų investicijų pasiskirstymas regionuose yra optimalus, buvo atlikta detali **dvių regionų – Vilniaus ir Alytaus – atvejų analizė**. Šiame ataskaitos poskyryje pateikiama apibendrinta informacija, detaliau žr. 6 priedas. Konkrečių atvejų analizės.

Analizuotas investicijų į vertinime išskirtas investicijų dimensijas (ekonomikos augimo, socialinės įtraukties ir tvarios aplinkos) bei konkrečias sritis (verslumo, socialinių paslaugų, sveikatos, švietimo, komunalinių paslaugų, darnaus judumo ir kt.) pasiskirstymas tarp šalies regionų ir analizuojamų regionų viduje¹⁴⁹.

Abiejuose regionuose investicijų pasiskirstymas tarp pagrindinių **investicijų dimensijų** (ekonomikos augimo, socialinės įtraukties ir tvarios aplinkos) iš esmės atitinka šių regionų situaciją šalies kontekste, todėl laikytinas **optimaliu**. Visgi, **konkrečiose investicijų srityse** (Vilniaus regione – atliekų tvarkymo, pažeistų teritorijų tvarkymo ir laisvalaikio, o Alytaus regione – sveikatos, judumo ir laisvalaikio) stebimas **atotrūkis tarp esamos situacijos ir santykinų investicijų**. Be to, abiejuose regionuose daugelyje sričių **situacija skiriasi tarp savivaldybių** (ryškiausias atotrūkis stebimas Vilniaus regione tarp Vilniaus m. ir likusių regiono savivaldybių).

EKONOMINIO AUGIMO SKATINIMAS

Visos į ekonomikos augimą nukreiptos investicijos regionuose įgyvendinamos pagal FZ strategijas. Didžioji dalis šių investicijų teko **turizmo infrastruktūros plėtrai**. Atokesnėms savivaldybėms turizmo ekonominė nauda gali pasireikšti per **naujų lėšų pritraukimo būdų atsiradimą ar pavienių darbo vietų kūrimąsi**, ypač esant efektyviam komunikacinių turizmo priemonių išnaudojimui. Be to, dėl natūralių ryšių tarp regionų savivaldybių, grįstų bendra istorine praeitimi ir panašiomis gamtinėmis sąlygomis, manytina, kad FZ strategijų įgyvendinimas turizmo srityje gali sukurti **apčiuopiamą naudą ne tik konkrečioms savivaldybėms**, kuriose plėtojama turizmo infrastruktūra, **bet ir visam regionui**, skatinant aktyvesnį turistų judėjimą jame. Tai ypač aktualu kurortinės Druskininkų savivaldybės atveju, kur dėl didelių investicijų į turizmo infrastruktūrą, tikimasi ekonominės naudos visam Alytaus regionui.

Efektyvesne investicijų į ekonomikos augimą kryptimi laikoma **pramoninių ir komercinių teritorijų plėtra**, kuriai Alytaus regione teko 15 proc. visų ekonominiam augimui skirtų lėšų (Vilniaus regione į tai neinvestuota). Šių teritorijų plėtra tiesiogiai atliepia investicijų trūkumo problemą, sukurdamą **palankesnes sąlygas investicijų pritraukimui**, kartu – ir **galimybes naujų darbo vietų kūrimuisi**. Šios

¹⁴⁹ Vertinant įvairių sričių investicijų pasiskirstymo tarp regionų ar jų viduje tinkamumą santykinės (vienam regiono / savivaldybės gyventojui tekusios) investicijos buvo gretintos su esama regiono / savivaldybės situacija, išreikšta pagrindiniais statistikos rodikliais. **Optimaliu** laikomas toks investicijų pasiskirstymas, kai santykinai prasčiausioje situacijoje esantiems regionams / savivaldybėms skiriamos santykinai didžiausios santykinės investicijos, ir atvirkščiai. Investicijų pasiskirstymas taip pat laikytas optimaliu, kuomet itin didelei investicijų koncentracijai į vieną ar kelias savivaldybes pagrįsti buvo rastos kontekstinės priežastys.

investicijos taip pat prisideda prie EIM iškeltų tikslų plėsti pramoninių teritorijų plotus šalies urbanistiniuose centruose¹⁵⁰.

Mažoji dalis (iki 15 proc.) visų į ekonomikos augimą regionuose nukreiptų investicijų teko **verslumo skatinimui**, plėtojant tam skirtą kūrybinių industrijų (KI) ir bendradarbystės erdvių infrastruktūrą. Šio tipo **investicijų skirtinguose regionuose nauda** verslumo skatinimo požiūriu **vertintina nevienareikšmiškai**. Vilniaus regione tik dviejose savivaldybėse plėtojamose KI erdvės, skirtos bendrai naudotis trijų FZ savivaldybių (Švenčionių r., Vilniaus r. ir Šalčininkų r.) gyventojams ir organizacijoms. Vis dėlto, dėl santykinai didelių atstumų tarp šių FZ savivaldybių labiausiai tikėtina, kad konkrečiose savivaldybėse sukurta infrastruktūra daugiausiai naudosis jų gyventojai. Kita vertus, KI infrastruktūra plėtojama savivaldybėse (Švenčionių r. ir Šalčininkų r.), susiduriančiose su didžiausiais iššūkiams kūrybinės ekonomikos ir bendro ekonominio išsivystymo požiūriu, tad investicijų pasiskirstymas sudarys prielaidas KI plėtros netolygumų mažinimui regione. Savo ruožtu, Alytaus regione investuojama į bendradarbystės erdvių plėtrą visose savivaldybėse. Šio tipo investicijos laikytinos efektyviomis ir tikslingomis sprendžiant ekonominius iššūkius dėl sukuriamų galimybių verslo atstovų (ar norinčių verslą kurti gyventojų) bendradarbiavimui. Be to, didesnis santykinis lėšų koncentravimas verslumo požiūriu stipresnėse savivaldybėse yra pagrįstas dėl siekio toliau palaikyti ir gerinti sąlygas tose savivaldybėse jau įsitvirtinusioms ar sparčiau besikuriančioms verslo bendruomenėms. Visgi, tai reiškia, jog Alytaus regione investicijų pasiskirstymas šių erdvių plėtrai nėra optimalus, kadangi didžiausios investicijos skiriamos ekonomiškai stipresnėms savivaldybėms (Alytaus m. ir Druskininkų sav.), o ne toms, kuriose verslumo lygis yra žemiausias.

Į ekonomikos augimą nukreiptos investicijos teigiamai prisidės **skatinant verslumą ir investicijų pritraukimą atskirose savivaldybėse** bei **mažinant turizmo ir KI plėtros netolygumus** regionuose. Nepaisant to, dėl mažesnės investicijų koncentracijos į ekonominiam augimui efektyviausias priemones (tokias kaip laisvųjų ekonominių zonų (LEZ) plėtra ar darbuotojų perkvalifikavimas), jų **indėlis** į bendro **ekonominio augimo skatinimą** ir ekonominio išsivystymo **netolygumų mažinimą** regionuose bus **ribotas**.

SOCIALINĖS ĮTRAUKTIES DIDINIMAS

Socialinė apsauga

Socialinių paslaugų srityje įgyvendinamų **investicijų pasiskirstymo atitiktis esamai situacijai savivaldybėse tarp regionų skiriasi**: Vilniaus regione investicijų pasiskirstymas – didžiąja dalimi tinkamas siekiant mažinti skirtumus regiono viduje, tačiau Alytaus regione nėra optimalus. Viena pagrindinių socialinės srities investicijų krypčių – socialinio būsto fondo plėtra, kurioje ne viena savivaldybė susiduria su tam tikrais iššūkiams. Kai kuriose savivaldybėse, nepaisant didelio poreikio, **daugiau investuoti į socialinį būstą trukdo projektų finansavimo gairių sąlygojami apribojimai**. Pirma, investicijomis plėtojamasis socialinis būstas gali būti skirtas tik dviem tikslinėms grupėms – gausioms šeimoms ir vienišiesiems asmenims su negalia. Antra, dėl poreikio pritaikyti būstą specifiniams šių tikslinių grupių poreikiams tinkamų būstų pasiūla rinkoje dažniausiai yra ribota, o dėl keliamų aukštų energetinio efektyvumo reikalavimų tokių būstų statyba yra santykinai brangi.

Kai kuriais atvejais **galimybės daugiau investuoti į socialinių paslaugų infrastruktūrą riboja specifinis sociokultūrinis kontekstas** konkrečiose savivaldybėse. Pavyzdžiui, Šalčininkų r. savivaldybėje įgyvendinami bandomieji bendruomeninių globos paslaugų asmenims su intelekto ir (ar) psichikos negalia infrastruktūros plėtros (grupinio gyvenimo namų ir apsaugoto būsto steigimo) projektai, tačiau

¹⁵⁰ PŽP Nr. 05-001-01-06-03 „Gerinti konkurencinę investicijų pritraukimo aplinką“ pagrindimo aprašo priedas.

susiduriama su neigiamu vietos gyventojų nusistatymu šių paslaugų atžvilgiu dėl asmenų su intelekto ir (ar) psichikos negalia stigmatizavimo bei tarp savivaldybės gyventojų paplitusio skeptiško požiūrio į artimųjų apgyvendinimą globos įstaigose.

Sveikatos apsauga

Investicijų sveikatos srityje pasiskirstymas didžiaja dalimi tinkamas siekiant mažinti skirtumus regionų viduje. Vis dėlto, Alytaus regione investicijos nukreiptos tik į neinfrastruktūrinio tipo visuomenės sveikatos stiprinimo veiklas ir **nesprendžia vidinių regiono skirtumų**, sąlygotų netolygaus sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo. Kai kuriais atvejais, nepaisant santykinai prastų sveikatos srities rodiklių pasiekimų konkrečiose savivaldybėse, **mažas investicijas** į sveikatos priežiūros paslaugų infrastruktūrą iš dalies **pagrindžia galimybės naudotis kitose savivaldybėse teikiamomis paslaugomis**. Pavyzdžiui, dalis Šalčininkų r. savivaldybės gyventojų naudojami Vilniaus m. savivaldybės gydymo įstaigose teikiamomis asmens sveikatos priežiūros paslaugomis.

Švietimas

Švietimo srityje įgyvendinamų **investicijų pasiskirstymo atitiktis esamai situacijai savivaldybėse skiriasi priklausomai nuo investicijų pobūdžio**. Tiek Vilniaus regione, tiek Alytaus regione investicijų į formaliojo švietimo infrastruktūrą (ikimokyklinio ugdymo vietų ir visos dienos mokyklų plėtrą, bei švietimo įstaigų pritaikymą asmenims su negalia) pasiskirstymas didžiaja dalimi yra tinkamas, siekiant mažinti skirtumus regionų viduje. Visgi, investicijų neformaliojo švietimo srityje pasiskirstymo atitiktis regionų poreikiams skiriasi. Pavyzdžiui, Vilniaus regione investuojama į neformaliojo švietimo infrastruktūros plėtrą penkiose savivaldybėse, siekiant sudaryti galimybes gyventojams naudotis kitose FZ savivaldybėse veikiančiomis edukacinėmis erdvėmis. **FZ sukurtos infrastruktūros bendrą naudojimą** reguliarių neformaliojo švietimo paslaugų teikimui **gali apsunkinti** santykinai **dideli atstumai** tarp savivaldybių ir su kelione į kitas savivaldybes susijusi **papildoma našta ugdymo įstaigoms**. Dėl to manytina, kad konkrečiose FZ savivaldybėse išvystyta neformaliojo švietimo infrastruktūra didžiausią naudą kurs šių savivaldybių gyventojams, o kitų FZ savivaldybių gyventojai ja naudosis tik epizodiškai. Alytaus regione stebima analogiška situacija, kai investicijomis į Varėnos r. ir Lazdijų r. savivaldybes, kur steigiami daugiaviečiai sporto centrai, tikimasi iš dalies patenkinti ir Alytaus r. (Simno ir Daugų miestų) gyventojų neformaliojo švietimo poreikius. Visgi, kitaip nei Vilniaus regiono atveju, Alytaus regiono FZ **savivaldybių ryšiai** laikytini **labiau pagrįstais**, todėl ir neformaliojo švietimo srities **investicijos – galinčiomis kurti reikšmingesnę bei platesnę poveikį**. Tam įtakos turi **mažesni atstumai** tarp FZ savivaldybių ir **išreikštas gyventojų pasiryžimas vyksti į kitą savivaldybę**, ten esant geresnėms neformaliojo švietimo sąlygoms ir esant galimybei gauti pavėžėjimo paslaugą.

Gyvenamoji aplinka

Gyvenamosios aplinkos srityje įgyvendinamų **investicijų pasiskirstymas regionuose yra neoptimalus siekiant mažinti skirtumus regiono viduje**. Kai kuriais atvejais, nepaisant egzistuojančio didelio investicijų poreikio, santykinai mažas investicijas į žaliųjų erdvių plėtrą nulėmė **savivaldybės pasirinkta investavimo strategija**. Dėl šios priežasties, Alytaus regione žaliųjų erdvių plėtra RPP investicijomis finansuota tik Alytaus m. savivaldybėje. Savo ruožtu, Vilniaus r. savivaldybėje, siekiant įgyvendinti didesnę poveikį kuriančias iniciatyvas ir riboti administracinę naštą, atrenkant RPP lėšomis finansuojamus projektus prioritetą teiktas mažesniai skaičiui, bet didesnės finansinės apimties projektams, o smulkesniems projektams įgyvendinti panaudotos kitų finansavimo šaltinių lėšos.

Judumas

Judumo srityje įgyvendinamų **investicijų pasiskirstymas regionuose yra neoptimalus siekiant mažinti skirtumus regiono viduje**. Šios srities **investicijų įgyvendinimą** daugelyje savivaldybių **riboja projektų finansavimo gairių sąlygojami apribojimai** – IP lėšos darnaus judumo projektams galėjo būti skiriamos

tik 18 ankstesniu programavimo laikotarpiu darnaus judumo planus pasirengusių savivaldybių, tad investicijos nėra orientuotos į netolygumų regionų viduje mažinimą. Pavyzdžiui, Vilniaus regione šios investicijos galėjo būti skiriamos tik Vilniaus m., Trakų r. ir Ukmergės r. savivaldybėms, iš kurių darnaus judumo priemonės pasirinko įgyvendinti tik Vilniaus m. savivaldybė. Kitose savivaldybėse darnaus transporto infrastruktūros plėtra pasireiškė kaip šalutinė turizmo projektų, kurių metu vystoma dviračiams skirta infrastruktūra prie turizmo objektų, nauda. Alytaus regiono atveju į darnų judumą investuota visose savivaldybėse, tačiau pati mažiausia lėšų dalis teko Varėnos r. savivaldybei, susiduriančiai su didžiausiais darnaus judumo plėtros iššūkiais.

TVARI APLINKA

Geriamojo vandens tiekimas, nuotekų tvarkymas, atliekų tvarkymas

Komunalinių paslaugų srityje įgyvendinamų **investicijų pasiskirstymo atitiktis esamai situacijai savivaldybėse skiriasi tarp regionų**: Alytaus regione investicijų pasiskirstymas – didžiąja dalimi tinkamas siekiant mažinti skirtumus regiono viduje, Vilniaus regione investicijų geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo srityje pasiskirstymas – didžiąja dalimi tinkamas, bet atliekų tvarkymo srityje – neoptimalus. Kai kuriais atvejais **siekiant išspręsti savivaldybėms aktualias problemas investicijų į infrastruktūrą nepakanka**. Pavyzdžiui, santykinai prasta situacija atliekų tvarkymo srityje pasižymėjusioje Šalčininkų r. savivaldybėje atliekų tvarkymo infrastruktūra yra pilnai išvystyta. Nepaisant to, aukštesnį atliekų perdirbimo ar pakartotinio panaudojimo lygį savivaldybėje pasiekti trukdo nepakankamas jos gyventojų sąmoningumas atliekų rūšiavimo klausimu. Atsižvelgiant į tai, Šalčininkų r. savivaldybėje investuojama ne tik į likusių atliekų tvarkymo infrastruktūros spragų šalinimą, bet ir į visuomenės aplinkosauginio švietimo priemones. Taip pat, nepaisant santykinai geros situacijos atliekų tvarkymo srityje regiono mastu, dalyje savivaldybių santykinai dideles investicijas galima pagrįsti siekiu įgyvendinti nacionaliniu lygmeniu keliamą tikslą atliekų perdirbimo srityje (iki 2030 m. pasiekti, kad būtų perdirbama ne mažiau kaip 60 proc. komunalinių atliekų).

FUNKCINĖS ZONOS

Vilniaus regione pagal FZ strategiją įgyvendinamos investicijos turizmo, neformaliojo švietimo, atliekų tvarkymo (bendradarbiauja 7 regiono savivaldybės) ir KI (bendradarbiauja 3 regiono savivaldybės) srityse. Alytaus regiono FZ numatytas bendradarbiavimas turizmo, pramonės zonų plėtros, bendradarbiavimas erdvių kūrimo, darnaus judumo, visuomenės sveikatos ir neformaliojo švietimo srityse. Planuojant investicijas pagal FZ strategijas daroma prielaida, kad FZ savivaldybių gyventojai bendrai naudosis investicijomis sukurtais ištekliais. Vis dėlto, detali Alytaus ir Vilniaus regionų atvejų analizė atskleidė, jog kai kuriais atvejais **infrastruktūros praktinio dalijimosi tarp FZ savivaldybių galimybės gali būti ribotos dėl savivaldybių orientacijos į savo gyventojų poreikių tenkinimą, sąlyginai didelių atstumų tarp FZ savivaldybių, natūraliai susiklosčiusių ryšių tarp jų trūkumo ir patirties įgyvendinant FZ strategijas stokos**. Savivaldybėms trūksta informacijos apie tinkamą FZ strategijos įgyvendinimą – pavyzdžiui, rengiant jungtines veiklos sutartis susiduriama su neaiškumais dėl bendro infrastruktūros naudojimo ir kitų savivaldybių gyventojams teikiamų paslaugų apmokėjimo teisinio reguliavimo. Patirties FZ įgyvendinimo srityje trūkumas ir natūralus savivaldybių siekis pritraukti finansavimą savo projektams kai kuriais atvejais sąlygoja **dirbtinių FZ formavimą**, kai tam tikros savivaldybės į FZ sudėtį įtraukiamos nesant realaus poreikio, bet siekiant pagrįsti FZ strategiją. Tokiais atvejais tikėtina, kad FZ savivaldybėse sukurta infrastruktūra pirmiausia bus naudojama jų gyventojų. **FZ koncepto pasitelkimas investicijų į savivaldybių projektus pagrindimui** kai kuriais atvejais lemia, kad pagal FZ strategiją santykinai gausiai investuojama į savivaldybes, kurios konkrečioje srityje pasižymi santykinai gera situacija, bet lėšų labiau problematiškų sričių plėtrai pritrūksta. **Praktinio FZ veikimo galimybės** taip pat priklauso nuo **investicijų į konkrečias sritis turinio ar su jomis susijusių viešųjų paslaugų būtinumo gyventojams**. Pavyzdžiui, manytina, kad investicijos į visuomenės sveikatos stiprinimo veiklas nesukurs funkcionuojančios FZ dėl santykinai mažesnės tokių paslaugų suvokiamos svarbos gyventojams. Kita vertus, investicijos į kokybiškai naują, unikalių paslaugų teikimui skirtą

neformaliojo švietimo ir sporto infrastruktūrą sudaro pagrindą bendram jos naudojimui tarp FZ savivaldybių gyventojų (esant patogioms kelionės sąlygoms).

5. TIKĖTINAS POVEIKIS

5.1. INVESTICIJŲ INDĖLIS SPRENDŽIANT AKTUALIAUSIUS REGIONŲ POREIKIUS

Nemaža dalis intervencijų, suplanuotų RPPI, yra nukreiptos konkrečioms su viešųjų paslaugų prieinamumu susijusioms ir panašioms problemoms spręsti. Tai atvejai, kai konkrečios infrastruktūros egzistavimas, paslaugų pasiekiamumo užtikrinimas tam tikra prasme jau yra tikslas savaime, o jų apimtys poreikiai yra gana aiškiai apibrėžti, kai kuriais atvejais ir nacionaliniuose strateginiuose dokumentuose. Tarp tokių galima išskirti geriamojo vandens tiekimo ir centralizuoto nuotekų surinkimo infrastruktūrą, atliekų perdirbimą, vaikų įtraukimą į ikimokyklinį ugdymą, bendrojo ugdymo mokyklų mokinių, gyvenančių kaimo gyvenamosiose vietovėse, pavėžėjimą, vaikų iki 16 metų mokymosi pagal privalomojo švietimo programas užtikrinimą, socialinio būsto nuomą ir panašiai.

RPPI suplanuotos investicijos tiesiogiai prisidės mažinant esamą pasiūlos trūkumą ar infrastruktūros kokybės problemas kai kuriose aktualiose srityse.

SOCIALINIS BŪSTAS

Viena iš aktualių problemų, su kuria susiduria visos savivaldybės – **socialinio būsto trūkumas**. Asmens teisė į būstą yra viena iš teisių, įtvirtintų Europos socialinėje chartijoje¹⁵¹. Pagal Paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatymą¹⁵² parama būstui išsinuomoti teikiama nuomojant socialinį būstą arba mokant būsto nuomos mokesčio dalies kompensaciją. Savivaldybių socialinio būsto fondai yra nepakankamo dydžio, kad pilnai patenkintų gyventojų būsto poreikius. Nepaisant to, kad praėjusiais investiciniais laikotarpiais buvo finansuota socialinio būsto fondo plėtra, nepatenkintas poreikis išlieka didelis ir bendrai šalies mastu netgi didėja (žymiausias padidėjimas matomas nuo 2021 m.). Remiantis SADM pateikiamais duomenimis¹⁵³, bendrai šalyje 2023 m. buvo patenkinama apie 53 proc. socialinio būsto poreikio. Prasčiausia situacija yra Vilniaus regione (patenkinama 43 proc. poreikio) ir Klaipėdos regione (47 proc.), tačiau ir sąlyginai geriausioje situacijoje šalyje esančiuose regionuose tenkinama tik apie 57–59 proc. poreikio (Kauno, Panevėžio, Šiaulių regionai).

RPPI suplanuota visoje šalyje didinti socialinio būsto fondą ir sudaryti sąlygas papildomame socialiniame būste apgyvendinti 2688 asmenis¹⁵⁴, priklausančius gausių šeimų ir asmenų su negalia grupėms¹⁵⁵.

¹⁵¹ Lietuvos Respublikos įstatymas dėl 1996 metų Europos socialinės chartijos (pataisytos) ratifikavimo, 2001 m. gegužės 15 d. Nr. IX-317.

¹⁵² 2014 m. spalio 9 d. Nr. XII-1215.

¹⁵³ Stebėsenos rodiklis „Patenkinto socialinio būsto poreikio dalis savivaldybėje“, <https://qlik-public.socmin.lt/sense/app/3b7d2f59-5a02-4f21-87aa-e92332d457d7/sheet/4dc8db21-cd1c-4e1e-80e4-adc10f1be814/state/analysis>.

¹⁵⁴ Stebėsenos rodiklis „Naujų arba modernizuotų socialinių būstų talpumas“ rodo maksimalų skaičių asmenų (asmenų su negalia (ir jų šeimų narių) ir gausių šeimų narių), kurie gali būti apgyvendinti pagal regioninės PŽP Nr. 09-003-02-02-11 (RE) „Sumažinti pažeidžiamų visuomenės grupių gerovės teritorinius skirtumus“ vykdomų projektų lėšomis naujai sukurtuose socialiniuose būstuose.

¹⁵⁵ Nustatytos LR paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatyme ir LR socialinės apsaugos ir darbo ministro patvirtintame Būsto pritaikymo asmeniui su negalia poreikio nustatymo, būsto pritaikymo ir finansavimo tvarkos apraše.

2024 m. pradžioje¹⁵⁶, šalyje bendrai per abi tikslines grupes būsto laukė 2205 šeimos, kurias sudarė 5198 asmenys¹⁵⁷. **RPPI suplanuoti įsigyti ar įrengti socialiniai būstai turėtų patenkinti apie 52 proc. esamo poreikio šiose tikslinėse grupėse**¹⁵⁸. Kai kuriuose regionuose investicijos labai ženkliai prisidės sprendžiant socialinio būsto trūkumą gausių šeimų ir asmenų su negalia grupėse: **esamas poreikis beveik visiškai turėtų būti patenkintas Utenos regione** (RPPI suplanuotų įsigyti ar modernizuoti socialinių būstų talpumas sudaro 97 proc. 2024 m. pradžioje socialinio būsto laukusių gausių šeimų ir asmenų su negalia šeimų narių skaičiaus), **Šiaulių regione bus patenkinta maždaug 76 proc. poreikio, Alytaus regione – 72 proc.** Mažiausiai prie nepatenkintos socialinio būsto paklausos mažėjimo prisidės Vilniaus regiono RPPI suplanuotos investicijos (23 proc. poreikio gausių šeimų ir asmenų su negalia grupėse), tačiau svarbu atkreipti dėmesį, kad Vilniaus m. savivaldybė, kurioje poreikis socialiniams būstams yra didelis, socialinio būsto fondo plėtrą šiuo investiciniu laikotarpiu finansuoja iš kitų šaltinių.

Gausių šeimų ir asmenų su negalia grupėms¹⁵⁹ skirto socialinio būsto plėtra prisidės ir prie bendros nepatenkintos socialinio būsto paklausos mažėjimo. Pagal RPPI suplanuotas investicijas šalies mastu palies apie 16 proc. visų socialinio būsto laukiančių asmenų (šeimų narių). Didžiausias investicijų poveikis visai socialinio būsto laukiančių asmenų eilei prognozuotinas Utenos regione (investicijos pasieks apie 29 proc. visų socialinio būsto laukiančiųjų sąrašuose esančių asmenų), Šiaulių regione (25 proc.) ir Tauragės regione (24 proc.). Tai pakankamai ženklūs pokyčiai konkreitiems regionams ir juose esančioms savivaldybėms, tačiau iš skirtumų tarp regionų mažinimo perspektyvos pastebėtina, kad regionų investicijų apimtys mažai priklauso nuo esamos socialinio būsto prieinamumo situacijos – labiausiai socialinio būsto prieinamumas didės regionuose, kuriuose jis, palyginti su kitais regionais, yra geresnis ar vidutinis.

INSTITUCINĖS GLOBOS PERTVARKA

Organizuojant socialinių paslaugų teikimą šalyje, didelis dėmesys skiriamas institucinės globos pertvarkos įgyvendinimui. Daugiau kaip dešimtmetį Lietuvoje vykstančia pertvarka siekiama paskatinti perėjimą nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų. Viena iš pagrindinių pertvarkos tikslinių grupių – **asmenys su intelekto ir (ar) psichikos negalia**. Jų poreikiams tenkinti plėtojamos bendruomeninės paslaugos, susijusios su apgyvendinimu (grupinio gyvenimo namai, apsaugotas būstas ir pan.), užimtumu (dienos užimtumo centrai, socialinės dirbtuvės ir pan.) ir prieiga prie profesionalios pagalbos (asmeninis asistentas, pagalba priimant sprendimus ir kt.)¹⁶⁰. 2014–2023 m. laikotarpiu šalyje įgyvendintas 1-asis institucinės globos pertvarkos etapas, tačiau paslaugų asmenų su intelekto ir (ar) psichikos negalia deinstitutionalizacija tik išsibėgėjo. Vykdamas socialinės globos deinstitutionalizaciją ypatinga svarba pasižymi **bendruomeninių apgyvendinimo paslaugų – grupinio gyvenimo namų ir apsaugoto būsto – plėtra**. Pavyzdžiui, 2023 m. grupinio gyvenimo namai sudarė šiek tiek virš pusės (52 proc.) visų globos įstaigų suaugusiems asmenims su negalia, tačiau juose įsteigtų vietų skaičius – tik kiek daugiau nei dešimtadalį (12 proc.) bendro vietų globos įstaigose suaugusiems asmenims su negalia skaičiaus¹⁶¹. Be to, per 200 šios tikslinės grupės atstovų naudojosi apsaugoto būsto paslauga¹⁶².

¹⁵⁶ Atsižvelgiant į tai, kad socialinio būsto laukiančių asmenų (šeimų) skaičius nuolat kinta, skaičiuojant socialinio būsto poreikio patenkinimą naudojami vėliausi duomenys, rodantys tikslinių grupių dydį prieš pradėdant įgyvendinti projektus (projektų sutartys pradėtos pasirašyti 2024 m.).

¹⁵⁷ Čia ir tolesniuose skaičiavimuose naudojami pagal specialią užklausą SADM pateikti duomenys apie asmenų (šeimų), įrašytų į laukiančių paramos būstui išsinuomoti sąrašus, skaičių.

¹⁵⁸ Čia ir toliau asmenų, kurie dėl investicijų turės galimybę apsigyventi socialiniame būste, dalis nuo visų socialinio būsto laukiančių asmenų yra apytikslė, kadangi nėra prieinami duomenys / nežinoma, kiek būstų (skaičius) bus įsigyta ir kokio dydžio šeimos kiekviename iš būstų apsigyvens.

¹⁵⁹ Gausiose šeimose ir asmenų su negalia šeimose gyvena apie 30 proc. visų socialinio būsto laukiančių šeimų narių.

¹⁶⁰ [Remiantis institucinės globos pertvarkos oficialioje internetinėje svetainėje pateikta informacija.](#)

¹⁶¹ Remiantis Valstybės duomenų agentūros duomenimis.

¹⁶² [Remiantis SADM viešai skelbta informacija.](#)

Nepaisant nuosekliai augančių bendruomeninių paslaugų gavėjų skaičių, įgyvendinant 2-ąją pertvarkos etapą siekiama **mažinti šių paslaugų teikimo netolygumus šalyje**. Pačių savivaldybių vertinimu, su apgyvendinimu susijusių bendruomeninių paslaugų (pirmiausia – grupinio gyvenimo namų ir apsaugoto būsto¹⁶³) plėtros poreikis dabartiniu programavimo laikotarpiu apima daugiau nei 1,3 tūkst. papildomų vietų steigimą¹⁶⁴ (vietų skaičiaus padidinimą daugiau nei 150 proc., lyginant su 2023 m. fiksuota situacija). RPPI suplanuota visuose regionuose plėtoti bendruomenines apgyvendinimo paslaugas asmenims su intelekto ir (ar) psichikos negalia, sudarant galimybę grupinio gyvenimo namuose ir apsaugotame būste papildomai apgyvendinti 1206 tikslinės grupės asmenis. Investicijomis **numatoma patenkinti 90 proc. bendro savivaldybių nustatyto** ir 69 proc. SADM matomo¹⁶⁵ šių bendruomeninių **paslaugų plėtros poreikio**.

Remiantis SADM nustatytais apgyvendinimo paslaugų asmenims su intelekto ir (ar) psichikos negalia poreikiais, įgyvendinus numatytas investicijas daugumoje regionų grupinio gyvenimo namų ir apsaugoto būsto paslaugų poreikis turėtų būti viršytas (Telšių regione) arba didele dalimi (71–86 proc.) patenkintas (Vilniaus, Alytaus, Klaipėdos, Šiaulių, Tauragės ir Utenos regionuose). Kauno, Marijampolės ir Panevėžio regionuose bus patenkinta tik apie pusė ar mažiau (44–51 proc.) šių bendruomeninių paslaugų poreikio. Vis dėlto, remiantis pačių savivaldybių išreikštais plėtros poreikiais, RPP investicijų indėlis į institucinės globos pertvarkos įgyvendinimą vertintinas palankiau – **investicijos turėtų padėti patenkinti ne mažiau kaip tris ketvirtadalius bendruomeninių apgyvendinimo paslaugų poreikio šalyje**. Marijampolės, Telšių, Panevėžio ir Alytaus regionuose grupinio gyvenimo namų ir apsaugoto būsto paslaugų poreikis bus visiškai patenkintas arba viršytas (107–137 proc.), Vilniaus regione – beveik patenkintas (93 proc.), taip pat dideliu mastu (74–87 proc.) patenkintas likusiuose regionuose. Taigi, **investicijos reikšmingai prisidės mažinant grupinio gyvenimo namų ir apsaugoto būsto paslaugų trūkumą visuose regionuose**.

MOKINIŲ PAVĖŽĖJIMAS

Lietuvoje 2023–2024 mokslo metais buvo beveik 64,5 tūkst. mokinių, gyvenančių kaimuose ir miesteliuose toliau kaip 3 km nuo mokyklos ir kuriems reikalingas pavėžėjimas į bendrojo ugdymo įstaigas¹⁶⁶. Beveik 75 proc. šių vaikų mokyklą gali pasiekti maršrutiniais autobusais arba yra pavežami geltonaisiais autobusais ar kitu mokyklos transportu. 25 proc. šių vaikų mokyklą pasiekia kitais būdais (pėsčiomis, privačiu transportu ar kt.). Didėjantis geltonųjų autobusų parkas turėtų palengvinti mokyklos pasiekimą būtent šiai grupei vaikų.

Mokinių pavėžėjimo paslaugų plėtra numatyta finansuoti visuose regionuose, išskyrus Alytaus ir Telšių. RPPI PŽP planuojama, kad naujai įsigytais transporto priemonėmis pasinaudos 1530 vaikų¹⁶⁷. Netgi darant optimistinę prielaidą, kad visi šie vaikai bus nauji pavėžėjimo paslaugos gavėjai, **investicijos bendrai šalies mastu gana kukliai prisidės esamos problemos mažinimo ir geltonaisiais autobusais, mokyklos transportu ar maršrutiniais autobusais negalinčių pasinaudoti moksleivių dalis bendrai šalyje sumažės iki 23 proc.** (nuo 25 proc.)¹⁶⁸. Nors kai kuriose atskirose savivaldybėse intervencijų poveikis bus žymus.

¹⁶³ Pavieniais atvejais numatomas poreikis steigti ir savarankiško gyvenimo namus asmenims su negalia.

¹⁶⁴ Remiantis regionų perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų žemėlapiais.

¹⁶⁵ Pažymėtina, kad savivaldybių nustatytas grupinio gyvenimo namų ir apsaugoto būsto paslaugų plėtros poreikis ne visada sutapo su SADM pozicija dėl šių paslaugų plėtros poreikio. Susiklosčius tokioms situacijoms SADM teikė pasiūlymus savivaldybėms dėl paslaugų poreikio koregavimo, tačiau galutiniai sprendimai palikti savivaldybių diskrecijai.

¹⁶⁶ Nacionalinės švietimo agentūros duomenys, rodiklis „Vaikų, gyvenančių kaimuose ir miesteliuose daugiau kaip 3 km nuo mokyklos, kuriuos reikia pavežėti į mokyklą, skaičius“.

¹⁶⁷ Stebėsenos rodiklis „Vaikų, pasinaudojusių pavėžėjimo paslaugomis naujai įsigytais transporto priemonėmis, skaičius per metus“.

¹⁶⁸ „BGI Consulting“ skaičiavimai, remiantis Nacionalinės švietimo agentūros ir RPPI PŽP pateikiamais duomenimis.

Didelis teigiamas pokytis turėtų būti pasiektas **Utenos regione**. Utenos regione bus sudarytos sąlygos pavėžėjimo paslaugą užtikrinti beveik 70 proc. dabar nepavežamų vaikų¹⁶⁹ (RPPI PžP planuojama, kad naujai įsigyтомis transporto priemonėmis bus vežami 531 tikslinės grupės mokiniai, poreikis, Nacionalinės švietimo agentūros duomenimis, – 763 mokiniai), o po investicijų nepatenkintas mokinių pavėžėjimo paslaugos poreikis turėtų sudaryti tik 7 proc. nuo visų pavėžėjimo reikalingų vaikų (dabar – 24 proc.).

Mažiausią poveikį investicijos turės Kauno (investicijos nepavežamų vaikų skaičių sumažins maždaug 4 proc.), Marijampolės (3 proc.) ir Klaipėdos (2 proc.) regionuose. Regionų sanglaudos aspektu tokie maži pokyčiai ypač neparankūs **Klaipėdos regionui**, kuriame šiuo metu geltonaisiais autobusais, mokyklos transportu ar maršrutiniais autobusais negali naudotis 31 proc. vaikų, kuriems reikalingas pavėžėjimas.

Dar sudėtingesnė situacija **Alytaus regione**, kuriame pavėžėjimo paslaugos užtikrinamos mažiausiai mokinių, gyvenančių kaimuose ir miesteliuose nutolusiuose nuo mokyklų daugiau kaip 3 km, daliai – tik 60 proc. Likę 40 proc. moksleivių mokyklas turi pasiekti kitais būdais. Alytaus regione pagal prieinamas regionines PžP investuoti į geltonųjų autobusų parko plėtrą neplanuojama. Investicijos nenumatytos ir **Telšių regione**, kuriame šiuo metu pavėžėjimo ar alternatyvios paslaugos negauna 26 proc. mokinių.

BENDROJO UGDYMO MOKYKLŲ PRITAIKYMAS ASMENŲ SU NEGALIA SAVARANKIŠKAM JUDĖJIMUI

Bendrojo ugdymo mokyklų, kurios yra pritaikytos laisvai ir savarankiškai į jį patekti ir po jį judėti įvairių fizinių galimybių asmenims, skaičius nustatomas pagal mokyklų ŠVIS Mokyklų pritaikymo neįgaliesiems anketoje pateikiamus duomenis. Mokyklos, kuriose bus investuojamos lėšos pagal regioninę PžP Nr. 12-003-03-01-23 (RE) „Padidinti ugdymo prieinamumą atskirtį patiriantiems vaikams“, turės būti pritaikytos asmenims su negalia savarankiškai judėti visame pastate ir teritorijoje, t. y. minimoje anketoje pažymėta „Pritaikyta“¹⁷⁰. 2022–2023 mokslo metais savarankiškai judėti buvo pritaikytos 126 mokyklos (11 proc. visų mokyklų), 2023–2024 mokslo metais – 131 mokykla (12 proc.), 2024–2025 mokslo metais – 135 mokyklos (13 proc.). RPPI PžP suplanuota universalaus dizaino elementų ir kitų inžinerinių priemonių įrengimą finansuoti papildomai 75 mokyklose. Įgyvendinus šiuos projektus, **apie 20 proc. šalies bendrojo lavinimo mokyklų bus tinkamos savarankiškam asmenų su negalia judėjimui**. Tai yra pakankamai didelis pokytis palyginti su esama pritaikytų mokyklų dalimi, tačiau poreikis investicijoms išlieka didelis.

EISMO SAUGA

Juodųjų dėmių arba avaringų vietų šalinimas yra finansuojamas tik VVL regione. Sostinės regione, nepaisant to kad Vilniaus mieste didelė juodųjų dėmių ir avaringų vietų koncentracija (kasmet fiksuojama daugiau kaip 80 juodųjų dėmių ar avaringų vietų), finansavimas pagal regioninę PžP Nr. 10-001-05-03-07 (RE) „Gerinti eismo saugą vietinės reikšmės keliuose ir gatvėse“ negalimas.

Investicijos bendrai VVL mastu mažai prisidės prie šios problemos mažinimo, nors kai kuriose atskirose savivaldybėse intervencijų poveikis bus žymus.

VVL regione didesniu juodųjų dėmių ir avaringų vietų skaičiumi išsiskiria Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio miestai. Iš jų, pagal regioninę PžP Nr. 10-001-05-03-07 (RE) „Gerinti eismo saugą vietinės reikšmės keliuose ir gatvėse“ investuojama tik **Šiaulių ir Panevėžio miestuose, kuriuose dėl investicijų**

¹⁶⁹ Čia ir toliau remiamasi Nacionalinės švietimo agentūros pateikiamais duomenimis apie pavėžėjimo poreikį ir RPPI PžP suplanuotais naujai įsigyтомis transporto priemonėmis pervežamų vaikų skaičiais. Daroma optimistinė prielaida, kad visi naujai įsigyтомis transporto priemonėmis pavežami vaikai bus nauji paslaugos gavėjai, t. y. iki šios nebuvo vežami į mokyklą ir (arba) iš mokyklos.

¹⁷⁰ Regioninės PžP Nr. 12-003-03-01-23 (RE) finansavimo gairėse nustatyti reikalavimai finansuojamiems projektams.

juodųjų dėmių ir avaringų vietų sumažės maždaug penktadaliu (palyginti su 2022 m. situacija¹⁷¹): Šiauliuose iš 18 juodųjų dėmių, registruotų 2022 m., tvarkomos 4, Panevėžyje – iš 15 tvarkomos 3). Įgyvendintos investicijos turėtų padėti išspręsti aktualiausias **Jonavos mieste ir Marijampolės miestuose fiksuojamas eismo saugumo problemas**: Marijampolėje 2022 m. nustatytos 2 juodosios dėmės ir 3 avaringos vietos, Jonavoje – 3 avaringos vietos, tačiau, dėl sumažėjusio eismo įvykių skaičiaus, 2024 m. šiuose miestuose liko po 1 juodąją dėmę, kurios yra tvarkomos. Juodųjų dėmių skaičius, dėl jų skaičiavimo metodikos, yra kintantis, todėl miestuose bet kuriuo metu gali atsirasti naujų juodųjų dėmių ar esamos pavojingos vietos nebebūti apskaitomos kaip juodosios dėmės¹⁷².

Svarbu pastebėti, kad eismo saugumui iššūkių keliančių vietų regionuose yra daugiau, tačiau ne visos jos yra tinkamos finansuoti. Regioninės PŽP Nr. 10-001-05-03-07 (RE) „Gerinti eismo saugą vietinės reikšmės keliuose ir gatvėse“ finansavimo sąlygose nurodyta išankstinė sąlyga finansuojamiems projektams – identifikuota, pateikta viešajai įstaigai Transporto kompetencijų agentūrai ir paskelbta juodoji dėmė arba avaringa vieta pagal Juodųjų dėmių nustatymo tvarkos aprašą, t. y. turi būti parengtas ir viešai paskelbtas juodosios dėmės pasas. Ši dokumentacija yra tinkamai tvarkoma ne visose savivaldybėse¹⁷³.

NUOTEKŲ SURINKIMAS

Prie nuotekų surinkimo sistemų prisijungusių gyventojų dalis bendrai Lietuvoje yra ganėtinai maža¹⁷⁴ ir 2024 m. sudarė 78 procentus. Ši problema ypač ryški labiau kaimiško tipo regionuose: pavyzdžiui, Marijampolės regione prisijungusių gyventojų dalis 2024 m. sudarė 61,9 proc., Tauragės regione – 63,7 proc., Alytaus regione – 66,2 proc.¹⁷⁵

Lietuvai tik maždaug 2024 m. pabaigoje pavyko pasiekti Miesto nuotekų valymo direktyvoje 91/271/EEB nustatytus tikslus – aglomeracijose, kuriose gyvena daugiau nei 2 tūkstančiai gyventojų, nuotekų, surenkamų centralizuotomis nuotekų surinkimo sistemomis, dalis pasiekė 98 proc. Tačiau jau nuo 2025 m. įsigaliojo nauja Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva (ES) 2024/3019 „Dėl komunalinių nuotekų valymo“, kurioje, be kitų, nustatytas reikalavimas ne vėliau kaip 2035 m. gruodžio 31 d. visose aglomeracijose, turinčiose nuo 1 iki 2 tūkst. gyventojų, prie nuotakyno turi būti prijungti visi buitinių nuotekų šaltiniai.

Pagal regioninę PŽP Nr. 02-001-06-07-02 (RE) „Didinti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumą“ finansuojama nuotekų tinklų infrastruktūros plėtra gyvenamosiose vietovėse, kuriose gyvena ne mažiau kaip 200 gyventojų ir kuriose susidaro iki 2000 gyventojų ekvivalentą atitinkanti taršos nuotekomis apkrova. Į šią grupę patenka ir vietovės, atitinkančios naujojoje direktyvoje nustatytą dydį. Todėl investicijos aktualios ne tik apskritai gerinant nuotekų tvarkymo situaciją regionuose, bet ir siekiant konkrečių direktyvoje nustatytų tikslų.

Visgi labai tiksliai nustatyti investicijų indėlių, didinant prie centralizuotų nuotekų surinkimo tinklų prisijungusių gyventojų dalį, šiuo metu neįmanoma dėl naudojamo stebėsenos rodiklio specifikos, kadangi rodiklis „Gyventojai, prisijungę bent prie antrinio viešojo nuotekų valymo įrenginių“ apima tiek naujai

¹⁷¹ Remiantis Juodųjų dėmių nustatymo, tyrimo ir šalinimo reikalavimų apraše, patvirtintame SM, nustatyta metodika, juodosios dėmės nustatomos pagal per pastaruosius 4 kalendorinius metus įvykusių įskaitinių eismo įvykių skaičių, todėl juodųjų dėmių skaičius nėra pastovus ir kasmet kažkiek kinta.

¹⁷² Čia ir toliau naudojami duomenys iš Transporto kompetencijų agentūros pateikiamo Nacionalinio Lietuvos juodųjų dėmių žemėlapiu, nuoroda internete

<https://ktti.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=83ffa7fa45a8491cb0b802bfb60a3c8a>.

¹⁷³ 2021–2027 m. Europos Sąjungos fondų investicijų programos tarpinis vertinimas, LR finansų ministerijos užsakytu atliko UAB „BGI Consulting“, 2025 m.

¹⁷⁴ „Eurostat“ (rodiklio kodas [env_ww_con](#)) duomenimis, 2023 m. ES vidurkis buvo 81 proc., o grupė šalių yra pasiekusi 95 proc. ir daugiau gyventojų, prisijungusių prie bent antrinio nuotekų valymo įrenginių.

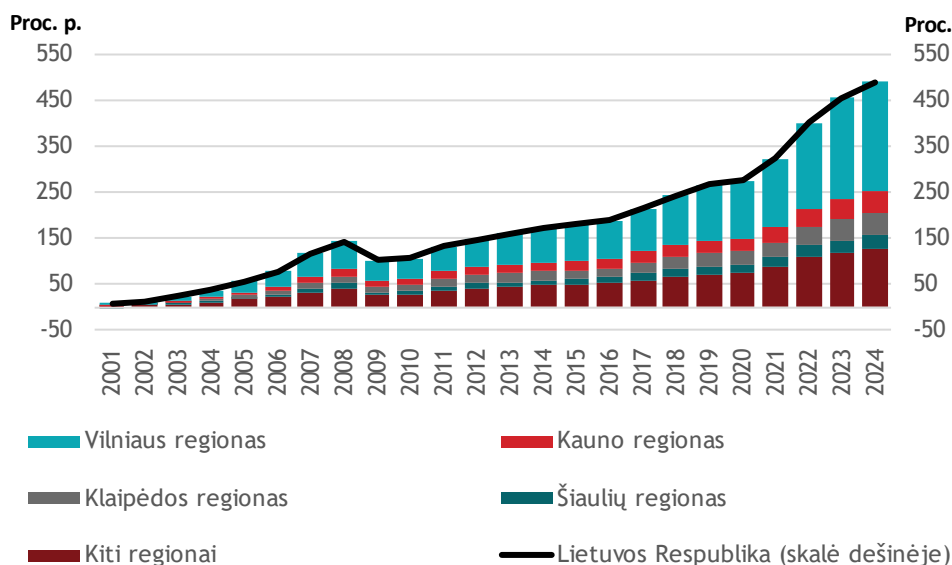
¹⁷⁵ Aplinkos apsaugos agentūros duomenys, pateikti pagal atskirą užklausą.

prisijungusius prie nutiestų naujų nuotekų surinkimo tinklų gyventojus, tiek ir gyventojus, aptarnaujamus rekonstruotais nuotekų valymo įrenginiais. Tai neleidžia tiksliai nustatyti, kiek padaugės gyventojų, prisijungusių prie nuotekų surinkimo tinklų, t. y. tų, kuriems iki investicijų tokia paslauga nebuvo prieinama. Bet kuriuo atveju, netgi jeigu visi gyventojai (stebėsenos rodiklio reikšmė) būtų naujai prisijungiantys prie nuotekų sistemų, esamos investicijos nėra pakankamos ženkliai padidinti gyventojų, gaunančių nuotekų tvarkymo paslaugas, dalį. **Prisijungusių gyventojų dalis atskiruose regionuose didėtų nuo maždaug 0,3 iki 3 proc. punktų.** Didžiausias prisijungusių gyventojų dalies pokytis prognozuotinas Tauragės regione, tačiau tai prasčiausių nuotekų tinklų infrastruktūros išvystymo situaciją turintis regionas, todėl čia, kaip ir kituose regionuose, toliau išlieka investicijų poreikis.

5.2. MAKROEKONOMINIS POVEIKIS

KONTEKSTINĖ INFORMACIJA

Per daugiau nei du dešimtmečius nuo 2000 m. Lietuvos ekonomika sparčiai augo, tačiau šis augimas tarp regionų buvo netolygus. Kaip rodo BVP kaitos išskaidymas į regionų indėlius (žr. 22 paveikslą), beveik pusę viso šalies ekonomikos prieaugio sukūrė Vilniaus regionas. Šio regiono dominavimą lėmė ne tik stipri pradinė padėtis, bet ir spartesnis augimo tempas, viršijęs šalies vidurkį. Vilniaus regiono BVP didėjo greičiau nei kituose regionuose, todėl Vilniaus regiono reikšmė šalies ekonomikoje nuosekliai augo – jei 2000 m. Vilniaus regionas sudarė kiek daugiau nei trečdaliį šalies ekonomikos, tai 2024 m. Vilniaus regiono dalis siekė beveik 46 proc.

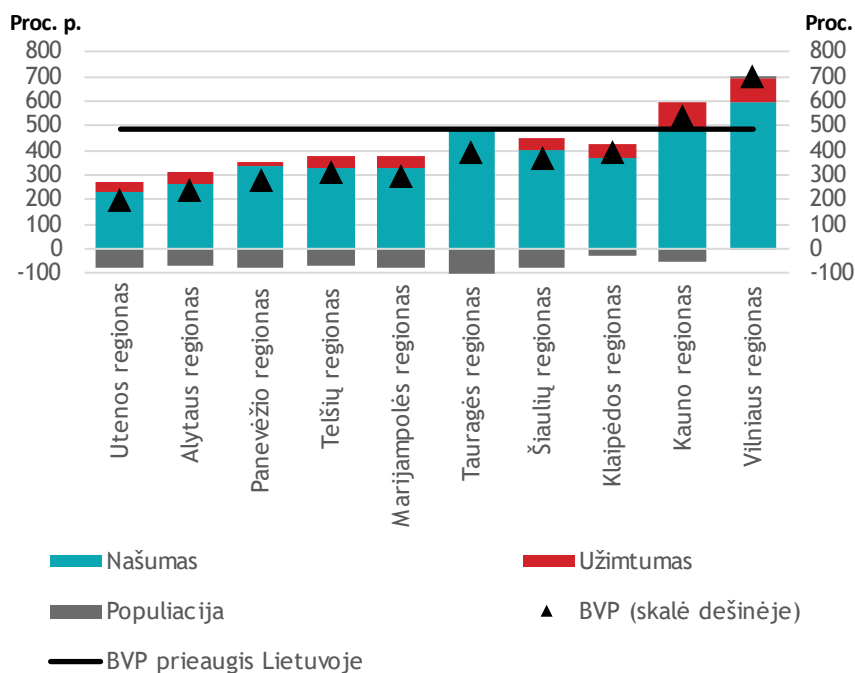

22 PAVEIKSLAS. LIETUVOS BVP PRIEAUGIS KASMET, PALYGINTI SU 2000 M., PAGAL REGIONŲ INDĖLIUS
Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“, remiantis VDA duomenimis

Tarp kitų regionų išsiskyrė Kauno regionas, kuris per tą patį laikotarpį taip pat augo sparčiau nei šalies vidurkis ir padidino savo dalį šalies BVP nuo 19 iki 20 procentų. Klaipėdos ir Šiaulių regionai taip pat prisidėjo prie bendro augimo, tačiau jų indėlis buvo mažesnis dėl kuklesnio pradinio ekonominio svorio ir lėtesnio augimo tempo nei šalies vidurkis. Santykinai lėtesnė Klaipėdos ir Šiaulių regionų raida sąlygojo šių regionų reikšmės ekonomikoje sumažėjimą nuo atitinkamai 12 proc. ir 8 proc. 2000 m. iki 10 proc. ir 7 proc. 2024 m. Taigi, nors visi regionai patyrė spartų augimą – net ir mažiausiai augusio Utenos regiono BVP per daugiau nei du dešimtmečius padidėjo beveik du kartus (197 proc.), – šalies vidurkį viršijo tik Vilniaus ir

Kauno regionai. Jų ekonomikos, palyginti su 2000 m., 2024 m. išaugo atitinkamai kiek daugiau nei 5 kartus (702 proc. ir 540 proc. prieaugis). Visos šalies ekonomikos prieaugis buvo kiek mažesnis – 490 proc.

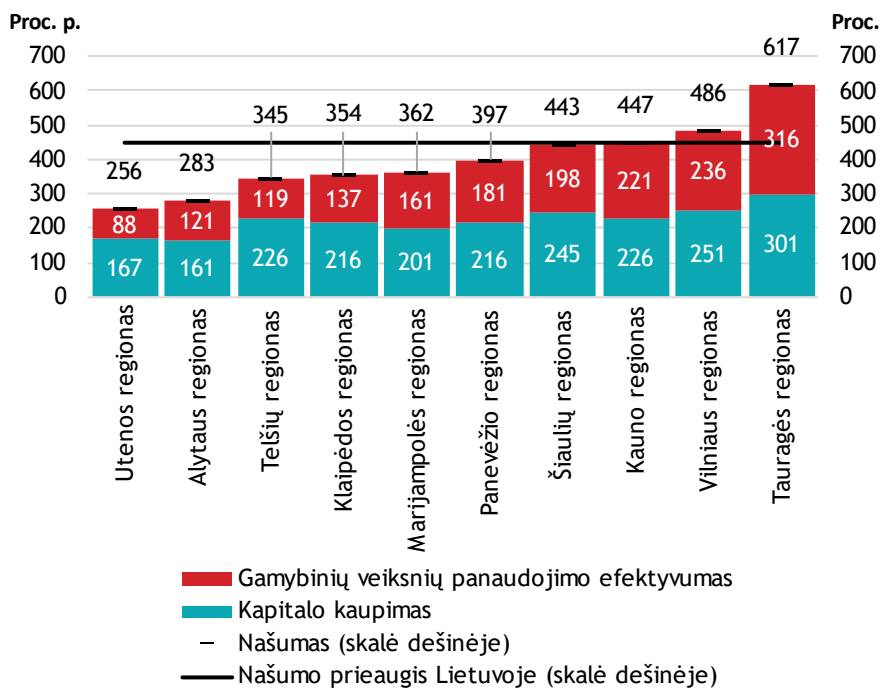
Vilniaus regiono dominavimą iš dalies stiprino ir demografiniai procesai (žr. 23 paveikslą). Tai vienintelis regionas, kuriame gyventojų pokyčiai neturėjo neigiamos įtakos BVP raidai. Teigiama vidaus migracija į Vilniaus regioną iš kitų regionų kompensavo emigracijos srautus ir palaikė stabilų darbo jėgos pasiūlos lygį. Tuo tarpu visuose kituose regionuose gyventojų mažėjimas riboja ekonominę plėtrą. Nors augęs užimtumas padėjo sušvelninti depopuliacijos poveikį, jis nepajėgė visiškai kompensuoti demografinių praradimų.

23 PAVEIKSLAS. REGIONŲ BVP PRIEAUGIS 2024 M., PALYGINTI SU 2000 M., PAGAL KAITOS VEIKSNIUS
Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“, remiantis VDA duomenimis

Vis dėlto, pagrindinis ekonomikos augimo šaltinis visuose regionuose išliko našumo didėjimas – vis efektyvesnis turimų gamybinių veiksnių panaudojimas. Būtent našumo augimas leido daugumai regionų išlaikyti spartų ekonominį augimą, nepaisant demografinių iššūkių ir struktūrinių skirtumų.

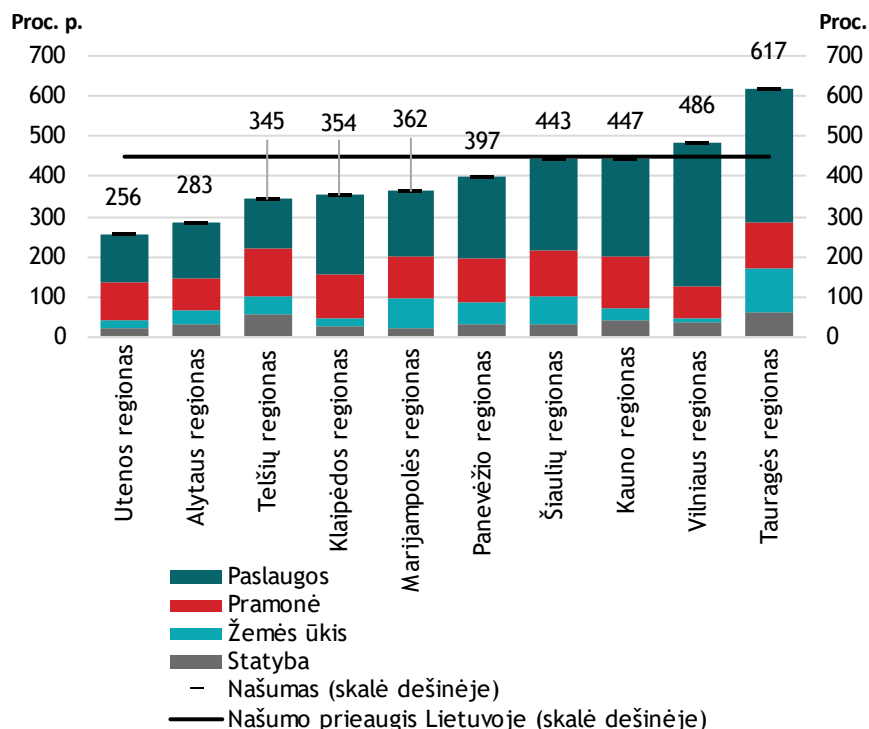
Detalesnė našumo analizė rodo, kad regionų našumo augimą lėmė didesnis gamybos veiksnių panaudojimo efektyvumas (angl. *Total Factor Productivity*, TFP) ir augęs kapitalo lygis (žr. 24 paveikslą). Gamybinių veiksnių panaudojimo efektyvumas apibūdina, kaip veiksmingai darbo jėga ir kapitalas naudojami kuriant pridėtinę vertę, ir atspindi inovacijų, technologijų diegimo bei vadybos tobulinimo poveikį. Kapitalo kaupimas susijęs su fizinėmis investicijomis – modernia įranga, gamybos priemonėmis ir infrastruktūra – kurios pastarąjį dešimtmetį sparčiai augo, ypač pramonės regionuose dėl modernizacijos ir automatizacijos procesų.

24 PAVEIKSLAS. NAŠUMO PRIEAUGIS 2024 M., PALYGINTI SU 2000 M., IR KAITA PAGAL GAMYBOS VEIKSNIUS

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“, remiantis VDA duomenimis

Našumo augimą visuose regionuose labiausiai skatino paslaugų ir pramonės sektoriai (žr. 25 paveikslą). Paslaugų sektoriuje našumą didino technologijų plėtra ir žinių intensyvios veiklos, o pramonėje – gamybos technologijų atnaujinimas bei eksporto augimas. Vilniaus ir Tauragės regionuose našumo prieaugis viršijo šalies vidurkį, o Kauno ir Šiaulių regionuose našumo prieaugis iš esmės atitiko šalies vidurkį. Vis dėlto tik Vilniaus regione didesnę dalį našumo prieaugio lėmė gamybinių veiksnių panaudojimo efektyvumo augimas. Tai rodo, kad produktyvumo šuolis Vilniaus regione kilo labiau ne dėl didesnio kapitalo kiekio, o dėl efektyvesnio jo panaudojimo. Tai leidžia manyti, kad Vilniaus regionas labiau nei kiti plėtėsi kokybiniu keliu – vystė žinių ir inovacijų ekosistemas, stiprino veiklos diversifikaciją ir konkurencingumą. Visų kitų regionų, kurių našumo augimą daugiausia lėmė kapitalo kaupimas, plėtra buvo labiau grindžiama kiekybiniu augimu – investicijomis į fizinį turtą ir esamos ekonominės struktūros produktyvumo didinimu. Visgi, svarbu pastebėti, kad ir šiuose regionuose gamybinių veiksnių panaudojimo efektyvumas reikšmingai didėjo, o tai reiškia, kad ir šiuose regionuose augo ekonominių veiklų įvairovė ir diversifikacija, didėjo verslumas.

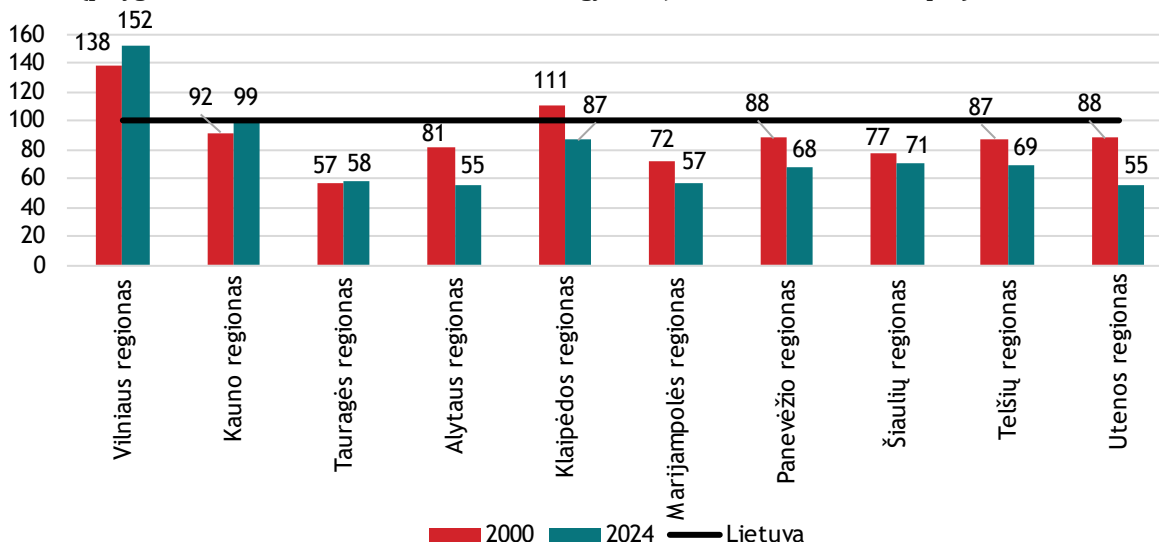

25 PAVEIKSLAS. NAŠUMO PRIEAUGIS 2024 M., Palyginti su 2000 m., pagal sektorių indėlius

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“, remiantis VDA duomenimis

Apibendrinant galima teigti, kad nors per pastaruosius du dešimtmečius Lietuvos ekonomika iš esmės sustiprėjo, regioninė sanglauda išliko ribota. Sparčiausias augimas koncentravosi didžiausiuose regionuose – pirmiausia Vilniaus ir iš dalies Kauno. Vilniaus regiono BVP vienam gyventojui teigiamas nuokrypis nuo šalies vidurkio dar labiau padidėjo, o Kauno regiono rodiklis iš esmės priartėjo prie šalies vidurkio (žr. 26 paveikslą).

Proc. (palyginti su Lietuvos BVP, tenkančiu vienam gyventojui, atitinkamu laikotarpiu)

26 PAVEIKSLAS. BVP, TENKANČIO VIENAM GYVENTOJUI, REGIONOSE Palyginimas su šalies vidurkiu 2000 ir 2024 m.

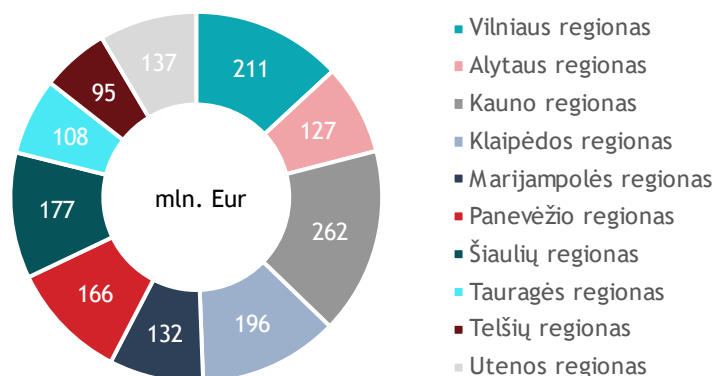
Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“, remiantis VDA duomenimis

Tuo tarpu, visi kiti regionai, nors ir fiksavo spartų ekonomikos bei našumo augimą, negalėjo konkuruoti su dviem didžiausiais regionais. Juos riboja gyventojų mažėjimas, mažesnės investicijos ir lėtesnė ekonominė transformacija. Dėl to jų BVP vienam gyventojui ilgainiui dar labiau nutolo nuo šalies vidurkio.

Ši tendencija rodo, kad ekonominės gravitacijos efektas Lietuvoje stiprėja – augimas vis labiau telkiasi keliuose regionuose, o regionų atotrūkis toliau didėja. Tai pabrėžia būtinybę tikslingai nukreipti viešąsias investicijas, ypač ES lėšas, į produktyvumo, inovacijų ir gyventojų pritraukimo skatinimą regionuose. Tokia kryptis padėtų atliepti regionų ekonominius poreikius, skatintų subalansuotą plėtrą ir ilgainiui užtikrintų teritorinę sanglaudą.

RPPL SUPLANUOTŲ INVESTICIJŲ APŽVALGA IR VERTINIMO REZULTATAI

Iš viso regionų plėtrai 2025–2030 m. laikotarpiu numatyta daugiau nei 1,6 mlrd. Eur ES fondų lėšų¹⁷⁶. Daugiausia investicijų suplanuota Kauno regionui (apie 262 mln. Eur) ir Vilniaus regionui (211 mln. Eur) – atitinkamai 16 ir 13 proc. visų regionams tenkančių investicijų pagal IP (žr. 27 paveikslą). Kitiems didžiųjų miestų regionams taip pat tenka po daugiau nei dešimtadalį visų investicijų: Klaipėdos regionui – 196 mln. Eur, Šiaulių regionui – 177 mln. Eur, Panevėžio regionui – 166 mln. Eur. Kitiems regionams teko santykinai mažesnės dalys, o mažiausiai investicijų suplanuota Telšių regionui (95 mln. Eur).

27 PAVEIKSLAS. VERTINAMŲ INVESTICIJŲ PASISKIRSTYMAS PAGAL REGIONUS

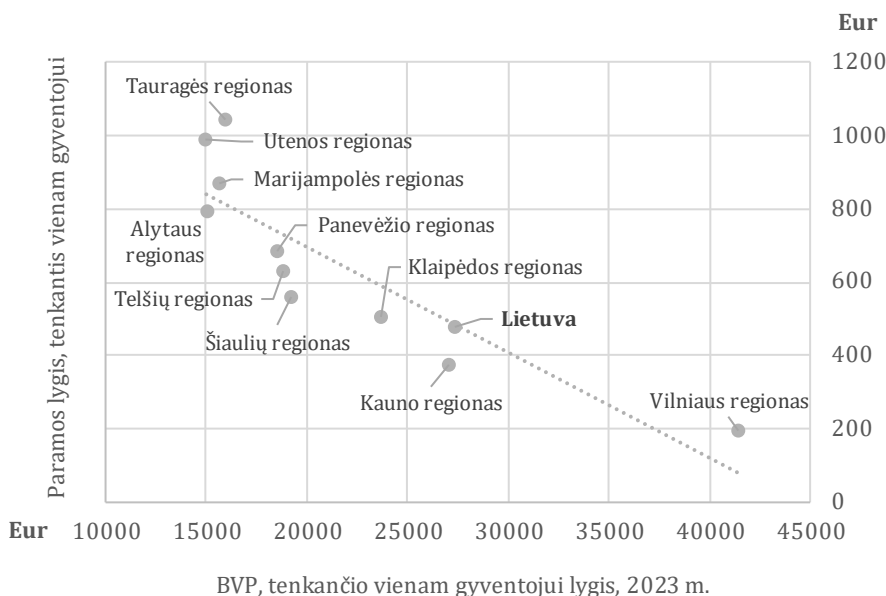
Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“, remiantis RPPI pateikiamais duomenimis

Siekiant įvertinti ES investicijų poveikį makroekonominiams rodikliams, toliau šiame skyriuje naudojami 2025 m. liepos mėn. CPVA sudarytos (ES) lėšų išmokėjimo projektams prognozės 2025–2030 m. duomenys¹⁷⁷. Perskaičius investicijų apimtį pagal regionų ekonomikos dydį ir gyventojų skaičių (žr. 28 paveikslą), matyti kad santykinai didesnė investicijų dalis nukreipta į mažesnio ekonominio išsivystymo regionus. Daugiausia investicijų, vertinant vienam gyventojui ir pagal BVP dydį, numatyta Tauragės, Utenos, Marijampolės ir Alytaus regionuose, o mažiausiai – Vilniaus ir Kauno regionuose. Toks pasiskirstymas leidžia daryti išvadą, kad iš regioninės politikos planavimo perspektyvos, investicijos paskirstytos iš esmės tikslingai – jos nukreiptos į regionus, kuriems labiausiai reikalingos regioninės konvergencijos paskatos.

¹⁷⁶ Atliekant makroekonominio modeliavimo vertinimą, vertintojai modeliavo tik ES lėšas, neįtraukdami valstybės biudžeto bendrojo finansavimo ir projektų įgyvendintojų kofinansavimo. Todėl čia yra aprašomas tik ES lėšų mastas. Tokį sprendimą vertintojai grindžia prielaida, kad, net ir nesant ES finansavimo, šios lėšos būtų panaudotos panašioms projektams įgyvendinti, nors ir mažesne apimtimi. Todėl laikome, kad ne ES lėšos sudaro bazinį modeliuojamą scenarijų, o papildomą poveikį generuoja būtent ES finansavimas. Makroekonominiam modeliavimui naudoti 2025–2030 m. lėšų išmokėjimo projektams prognozės, sudarytos 2025 m. liepos mėn., duomenys iš CPVA.

¹⁷⁷ Duomenis vertintojams pateikė VRM.

Tai sudaro prielaidas spartesnei regionų ekonominei raidai ir sanglaudos su šalies vidurkiu potencialo didėjimui.

28 PAVEIKSLAS. INVESTICIJŲ, TENKANČIŲ VIENAM GYVENTOJUI, IR BVP, TENKANČIO VIENAM GYVENTOJUI, RYŠYS REGIONUOSE

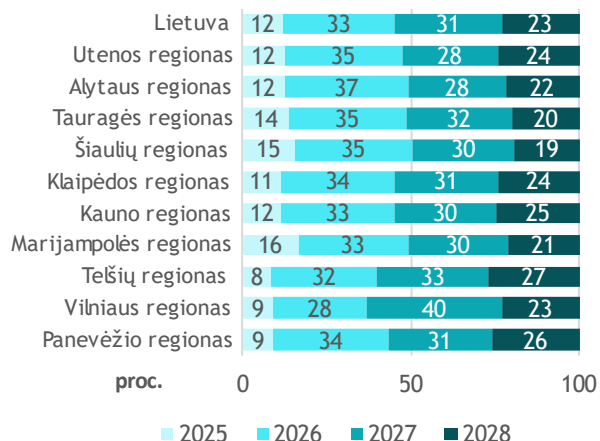
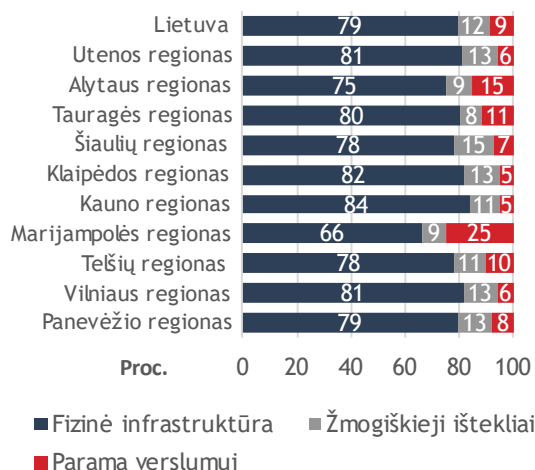
Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“, remiantis VDA ir CPVA pateiktais duomenimis

Nepaisant regionų tarpusavio skirtumų, investicijų analizė pagal HERLIT modelio įvestis¹⁷⁸ ir gamybos veiksmus rodo, kad RPP išlaidų struktūra visoje šalyje yra panaši (žr. 29 paveikslą). Pagrindinis dėmesys skiriamas fizinei infrastruktūrai, mažesnė dalis tenka žmogiškojo kapitalo bei įmonių investicijoms. Tokia situacija yra užprogramuota RPP lygmeniu nesukuriant galimybių investuoti į minkštąsias veiklas, taip pat nulemta atskirų regionų ir savivaldybių sprendimų rengiant RPPI, kur dažnu atveju pasirenkama veikti įprastu būdu. Pastebėtina, kad reikšminga fizinės infrastruktūros investicijų dalis yra nukreipta į viešosios turizmo infrastruktūros plėtrą. Analizė rodo, kad regionai vis dėlto neturėjo galimybių ar nebuvo užtikrinti kurdami individualias investicijų strategijas, kadangi tarp regionų nėra jokių esminių investicijų struktūros skirtumų¹⁷⁹.

¹⁷⁸ HERLIT-16 makroekonominiame modelyje investicijos yra skirstomos į tris pagrindinius tipus / modelio įvestis: **fizinę infrastruktūrą, žmogiškuosius išteklius ir įmonių investicijas (paramą verslui)**. Investicijos į fizinę infrastruktūrą apima materialiojo kapitalo kaupimą – transporto, energetikos, aplinkos, viešosios infrastruktūros plėtrą ir modernizavimą, kuris didina ekonomikos gamybinius pajėgumus. Investicijos į žmogiškuosius išteklius apima švietimo, mokymo, kvalifikacijos kėlimo ir aktyvios darbo rinkos priemones, kurios didina darbo jėgos kiekį ir kokybę. Įmonių investicijos apima paramą verslui, inovacijų diegimą, technologinį atsinaujinimą ir produktyvumo didinimą privačiame sektoriuje. Analizuojant konkrečias investicines priemones, kiekvienos priemonės finansavimas yra išskaidomas ir priskiriamas vienam ar keliems iš šių investicijų tipų pagal priemonės tikslą, veiklų pobūdį ir tikėtiną ekonominį poveikio kanalą, taip užtikrinant nuoseklų ir su HERLIT-16 modelio struktūra suderintą investicijų poveikio modeliavimą.

¹⁷⁹ HERLIT-16 modelyje taikomas investicijų išskaidymas į fizinę infrastruktūrą, žmogiškuosius išteklius ir įmonių investicijas yra pakankamai tikslus ir pagrįstas ekonomine teorija, nes šie trys investicijų tipai tiesiogiai atitinka fundamentinius ekonomikos augimo veiksmus, apibrėžtus tiek neoklasikinėje, tiek endogeninio augimo teorijoje. Fizinė infrastruktūra atspindi materialiojo kapitalo kaupimą, kuris didina ekonomikos gamybinius pajėgumus ir yra vienas pagrindinių augimo šaltinių įprastiniuose investicijų poveikį matuojančiuose modeliuose. Investicijos į žmogiškuosius išteklius atitinka darbo veiksmo kokybinį aspektą ir yra esminis ilgalaikio produktyvumo augimo elementas, taip pat naudojamas įprastiniuose investicijų poveikį matuojančiuose modeliuose. Tuo tarpu įmonių investicijos ir parama verslui veikia per technologinį atsinaujinimą, inovacijas ir efektyvesnę gamybos veiksmų panaudojimą, t. y. per bendrojo veiksmų produktyvumo kanalą.

Papildomas investicijų tipų skaidymas į smulkesnius potipius, nors teoriškai galimas, praktiniu požiūriu nesuteiktų reikšmingos papildomos analitinės vertės, nes smulkesni potipiai vis tiek veiktų per tuos pačius pagrindinius ekonominius mechanizmus. Be to, detalesnis investicijų klasifikavimas reikalautų stiprių papildomų prielaidų, detalesnių duomenų ir sudėtingesnio modelio

29 PAVEIKSLAS. VERTINAMŲ INVESTICIJŲ PASISKIRSTYMAS PAGAL GAMYBINIUS VEIKSNIUS (GRAFIKAS KAIRĖJE) IR PAGAL ĮGYVENDINIMĄ LAIKE (GRAFIKAS DEŠINĖJE)

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“, remiantis VDA ir CPVA pateiktais duomenimis

Makroekonominio modeliavimo rezultatai rodo, kad didžiausias poveikis tiek investicijų įgyvendinimo laikotarpiu (2025–2028 m.), tiek vėlesniu laikotarpiu (2029–2040 m.)¹⁸⁰ prognozuojamas regionuose, kuriose numatyta santykinai daugiausia investicijų (tenkančių vienam regiono gyventojui) (žr. 30 paveikslą)¹⁸¹. Dėl stipraus paklausos pusės poveikio¹⁸², Utenos, Tauragės, Marijampolės ir Alytaus regionuose modeliuojamas atitinkamai 4,62, 4,48, 3,86 ir 3,58 proc. didesnis nominalusis BVP kasmet 2025–2028 m. laikotarpiu¹⁸³. Mažiausias vidutinis metinis poveikis BVP tuo pačiu laikotarpiu stebimas Vilniaus ir Kauno regionuose – atitinkamai 0,27 ir 0,89 proc. Kituose regionuose (Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio ir Telšių) poveikis viršys šalies vidurkį (1,10 proc.). Šiuose regionuose, išskyrus Klaipėdos regioną, poveikis BVP sieks daugiau nei 2 proc. kasmet, Klaipėdos regione poveikis sieks 1,35 proc. kasmet.

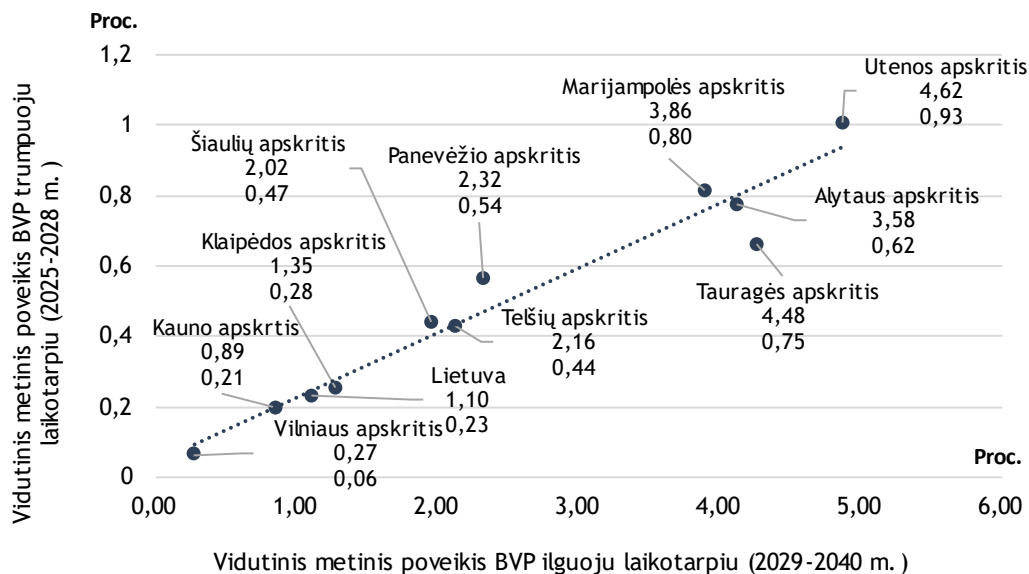
kalibravimo, kas didintų rezultatų neapibrėžtumą ir riziką prarasti rezultatų nuoseklumą nacionaliniu ir regioniniu lygmenimis. Todėl pasirinktas investicijų tipų skaidymas užtikrina optimalų balansą tarp teorinio pagrįstumo, empirinio įgyvendinamumo ir rezultatų patikimumo.

¹⁸⁰ HERLIT-16 makroekonominiame modelyje investicijų poveikis ekonomikai yra skaidomas į **trumpalaikį (keinsistinį)** ir **ilgalaikį (pasiūlos pusės)** poveikį. Trumpalaikis, arba keinsistinis, poveikis pasireiškia investicijų įgyvendinimo laikotarpiu ir kyla iš padidėjusios paklausos ekonomikoje – investicijų įgyvendinimo metu ekonomikoje investicijų lėšos naudojamos pirkti prekes ir paslaugas, papildomai įdarbinant asmenis ir pan. Kadangi visos modeliuojamos investicijos yra įgyvendinamos 2025–2028 m., šis laikotarpis modeliuojant RPP investicijas išskiriamas kaip trumpalaikio, keinsistinio poveikio laikotarpis. Tuo tarpu ilgalaikis, pasiūlos pusės, poveikis pasireiškia pasibaigus investicijų įgyvendinimui ir yra susijęs su struktūriniais ekonomikos pokyčiais – padidėjusiu kapitalo kiekiu, aukštesne darbo jėgos kvalifikacija, technologiniu progresu ir didesniu gamybos veiksnių produktyvumu. Nors 2029–2040 m. laikotarpiu naujos investicijos nebevykdomos, anksčiau įgyvendintos investicijos ir investicijų dėka sukurtos naudos (pagerėjusi fizinė infrastruktūra, pagerėję žmonių įgūdžiai ir t.t.) toliau generuoja teigiamą poveikį ekonomikai per pasiūlos pusės kanalą, todėl šis laikotarpis laikomas ilgalaikio poveikio laikotarpiu. Detali modelio metodika yra pristatyta priede Nr. 3.

¹⁸¹ Detalus investicijų poveikis kiekvieno regiono BVP pamečiui 2025–2040 m. yra pateikiamas priede Nr. 1.

¹⁸² Kaip minėta, investicijų įgyvendinimo laikotarpiu investicijų išlaidos didina visuminę paklausą, skatindamos augantį užimtumą, importą ir bendrą ekonominę aktyvumą. Pavyzdžiui, investicijos į fizinės infrastruktūros kūrimą didina paklausą statybos darbams ir šios srities darbuotojų užimtumą. Kol naudojamos investicijos ir kuriama infrastruktūra, išaugusi paklausa tiesiogiai skatina darbo rinkos aktyvumą statybos sektoriuje.

¹⁸³ Vidutinis kasmetinis poveikis 2025–2028 m. apskaičiuotas imant aritmetinį BVP poveikio vidurkį šiais metais. Pavyzdžiui, Utenos regione dėl investicijų nominalusis BVP yra 1,61 proc., 5,33 proc., 5,93 proc. ir 5,59 proc. didesnis nei scenarijuje be investicijų. Suvidurkinus šias reikšmes gaunamas 30 paveiksle nurodytas 4,62 proc. vidutinis metinis poveikis BVP. Analogiškai apskaičiuotas vidutinis kasmetinis poveikis ir vėlesniam laikotarpiui po investicijų įgyvendinimo (2029–2040 m.).

30 PAVEIKSLAS. VERTINAMŲ INVESTICIJŲ POVEIKIS BVP 2025–2040 M.¹⁸⁴

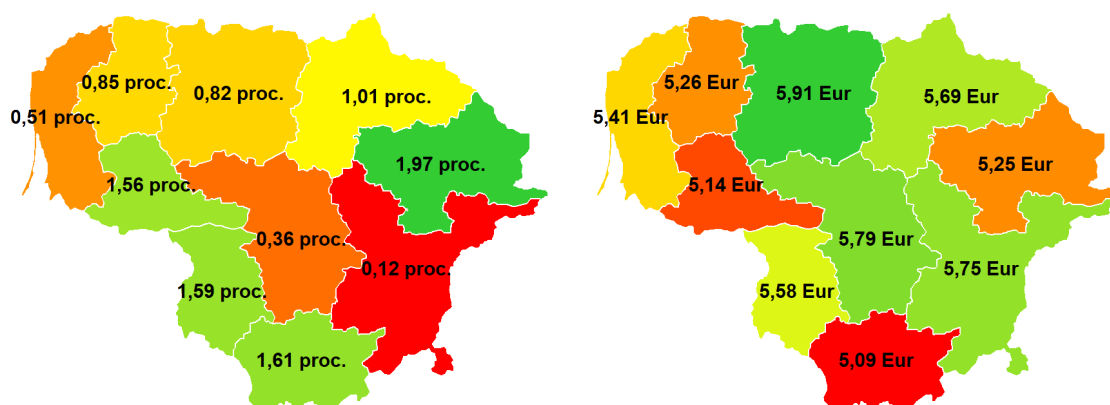
Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“

Pasibaigus investicijų įgyvendinimo laikotarpiui¹⁸⁵, 2029–2040 m., vidutinis metinis investicijų poveikis natūraliai sumažėja, kadangi ekonomika nebėra papildomai skatinama paklausos pusės veiksnių. Vis dėlto, šiame etape ima ryškėti ilgalaikis pasiūlos pusės poveikis, susijęs su padidėjusiu fizinės infrastruktūros, žmogiškųjų išteklių kiekiu bei pagerėjusia jų kokybe. Šis poveikis laikytinas tvariu, nes nereikalauja papildomų investicijų ir didina ekonomikos našumą. Utenos, Tauragės, Marijampolės ir Alytaus regionuose 2029–2040 m. laikotarpiu modeliuojamas vidutiniškai 0,93, 0,75, 0,80 ir 0,62 proc. didesnis nominalusis BVP kasmet. Mažiausias ilgalaikis poveikis BVP fiksuojamas Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos regionuose – atitinkamai 0,06, 0,21 ir 0,23 proc. Telšių, Šiaulių ir Panevėžio regionuose nominalus BVP bus atitinkamai 0,44, 0,47 ir 0,54 proc. didesnis vidutiniškai kasmet 2029–2040 m.

Apibendrinant, per visą investicijų vertinimo laikotarpį vidutinis metinis poveikis BVP Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos regionuose yra mažiausias 2025–2040 m. Šiuose regionuose BVP lygis bus vidutiniškai 0,12 proc., 0,36 proc. ir 0,51 proc. didesnis kasmet. (žr. 31 paveikslą, grafiką kairėje). Toliau eina Šiaulių, Telšių ir Panevėžio regionai. Šiuose regionuose dėl investicijų BVP bus vidutiniškai 0,82 proc., 0,85 proc. ir 1,01 proc. didesnis 2025–2040 m. Didžiausias poveikis bus kuriamas Tauragės, Marijampolės, Alytaus ir Utenos regionuose. Šiuose regionuose BVP bus vidutiniškai 1,56 proc., 1,59 proc., 1,61 proc. ir 1,97 proc. didesnis.

¹⁸⁴ Grafike prie kiekvieno regiono antraštės didesnis viršutinis skaičius rodo vidutinį poveikį BVP 2025–2028 m., o mažesnis apatinis skaičius – poveikį 2029–2040 m.

¹⁸⁵ Kaip minėta makroekonominio modeliavimo metodologijos skyriuje, po investicijų įgyvendinimo laikotarpio poveikis natūraliai mažėja, nes ekonomika nebėra papildomai stimuliuojama investicijų. Nors poveikis mažesnis, jis atsiranda dėl ilgalaikių pasiūlos veiksnių – pagerėjusios fizinės infrastruktūros ir kitų gamybinių veiksnių, kurie didina gamybos efektyvumą ir našumą be papildomų investicijų.

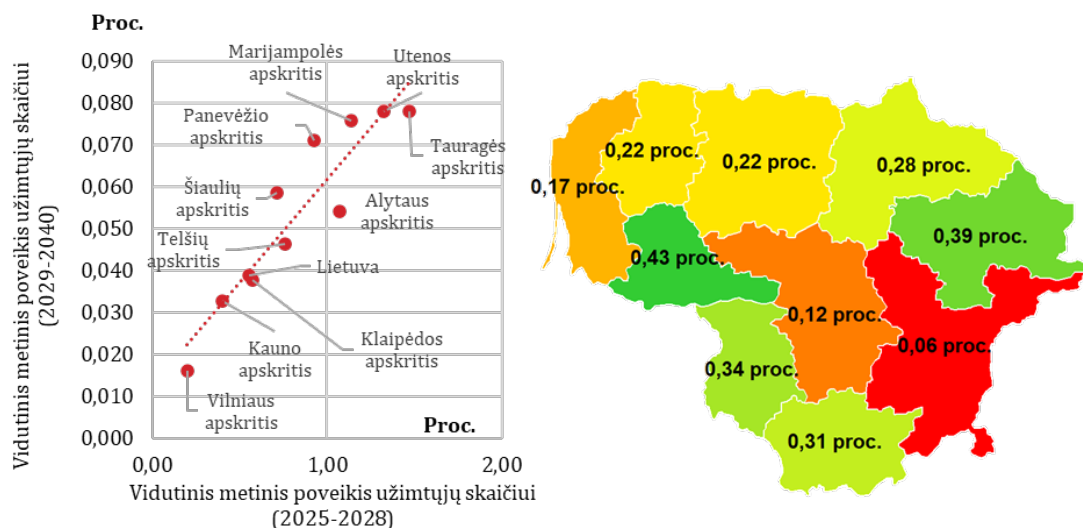
31 PAVEIKSLAS. VERTINAMŲ INVESTICIJŲ VIDUTINIS KASMETINIS POVEIKIS BVP (GRAFIKAS KAIRĖJE) IR INVESTICIJŲ GRAŽA (GRAFIKAS DEŠINĖJE) 2025–2040 M.

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“, remiantis VDA ir CPVA pateiktais duomenimis

Tačiau vertinant investicijų efektyvumą – papildomai sugeneruotą nominalų BVP santykyje su investicijų išlaidomis – rezultatai yra šiek tiek kitokie (žr. 31 paveikslą, grafiką dešinėje). Investicijų efektyvumas parodo, kiek papildomos pridėtinės vertės sukuriama už vieną eurą investicijų per visą laikotarpį (2025–2040 m.) akumuliuotu požiūriu. Vertintojų skaičiavimais, didžiausia investicijų graža stebima Šiaulių regione – vienas euras investicijų iki 2040 m. pabaigos sukurs 5,91 Eur vertės. Vilniaus ir Kauno regionuose vienas investuotas euras iki 2040 m. papildomai sukurs 5,75 Eur ir 5,79 Eur. Tuo tarpu regionuose, kur suplanuota santykinai daugiausia investicijų ir kur momentinis poveikis BVP didžiausias (pavyzdžiui, Tauragės, Marijampolės, Alytaus ir Utenos), investicijų graža yra santykinai mažesnė – atitinkamai 5,1 Eur, 5,6 Eur, 5,2 Eur ir 5,3 Eur. Tai reiškia, kad nors investicijos labiausiai skatina regioninę sanglaudą mažesnio ekonominio išsivystymo regionuose, jos yra santykinai mažiau efektyvios ir ne visada kuria didžiausią pridėtinę vertę lyginamuoju požiūriu. Nors iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti, kad skirtumai tarp regionų nėra dideli, vis dėlto, investicijų gražos rodiklius sudauginus su didesnėmis investicijų apimtimis, išryškėja didesni skirtumai. Pavyzdžiui, Šiaulių regione, kuriame skaičiuojama didžiausia investicijų graža, suplanuotos 100 mln. Eur investicijų sukurs 591 mln. Eur pridėtinės vertės iki 2040 m. Tuo tarpu Alytaus regione, kuriame skaičiuojama mažiausia investicijų graža, suplanuotos 100 mln. Eur investicijų sukurs 509 mln. Eur pridėtinės vertės iki 2040 m. Taigi, per tą patį laikotarpį toks pat investicijų kiekis Šiaulių regione sukurs daugiau nei 80 mln. Eur daugiau pridėtinės vertės.

Ši situacija, kai santykinai daugiausia paramos gavę regionai pasižymi mažesniu investicijų efektyvumu, paaiškinama skirtinga investicijų specifika, regionų ekonomine struktūra ir pradiniu išsivystymo lygiu. Kaip minėta anksčiau, visuose regionuose įgyvendintos investicijos buvo pakankamai panašios makroekonominio požiūriu ir, atitinkamai, ne iki galo gebančios atliepti pagrindinius regionų poreikius. Regionuose, kuriuose yra santykinai mažesnis BVP lygis, tenkantis vienam gyventojui, investicijos pirmiausia skiriamos bazinės infrastruktūros ir gamybos pajėgumų atkūrimui ar sukūrimui. Dėl to, didelė jų dalis tenka žemės, pastatų ar transporto infrastruktūros projektams, kurių ribinis kapitalo produktyvumas yra mažesnis. Tuo tarpu, regionuose, kuriuose BVP aukštesnis, kapitalas panaudojamas efektyviau – aukštesnis technologinis lygis, tankesnė verslo ekosistema ir didesnė žmonišką kapitalo koncentracija leidžia tokią pačią investicijų sumą paversti didesne pridėtine verte. Kitaip tariant, ribinis kapitalo panaudojimo efektyvumas šiuose regionuose yra didesnis, todėl investicijų graža, nors ir gaunama iš mažesnių santykinų sumų (t. y. sumų, tenkančių vienam regiono gyventojui), yra aukštesnė. Todėl žvelgiant į regioninę politiką vien ekonominiu požiūriu ir stengiantis maksimizuoti ekonominį augimą valstybės lygiu (t. y. prioritetizuojant Lietuvos konvergenciją su labiau pažangiomis ES valstybėmis), reikėtų tinkinti ekonominės ir regioninės politikos investicijų programas pagal 3-5 pagrindinius šalies ekonominius centrus, kurių sparti raida paskatintų ir besiribojančių teritorijų augimą.

Vertinant poveikį užimtųjų skaičiui, pastebimos panašios tendencijos kaip ir BVP atveju (žr. 32 paveikslą). Tiek investicijų įgyvendinimo laikotarpiu (2025–2028 m.), tiek vėlesniu laikotarpiu (2029–2040 m.) didžiausias užimtųjų skaičiaus augimas modeliuojamas regionuose, kuriose suplanuota santykinai daugiausiai investicijų. Skaičiuojama, kad vidutiniškai kasmet užimtųjų skaičius Utenos, Tauragės, Marijampolės ir Alytaus regionuose padidės atitinkamai 0,39 proc., 0,43 proc., 0,34 proc. ir 0,31 proc., kas absoliučiais skaičiais sudaro 214, 162, 210 ir 260 papildomų darbuotojų. Tuo tarpu mažiausias santykinis poveikis prognozuojamas Vilniaus ir Kauno regionuose – vidutiniškai 0,06 proc. (296 asmenys) ir 0,12 proc. (396 asmenys) per metus. Tai reiškia, jog santykinai mažesnio ekonominio lygio regionuose užimtųjų skaičius dėl investicijų augs sparčiau nei Vilniaus ir Kauno regionuose.

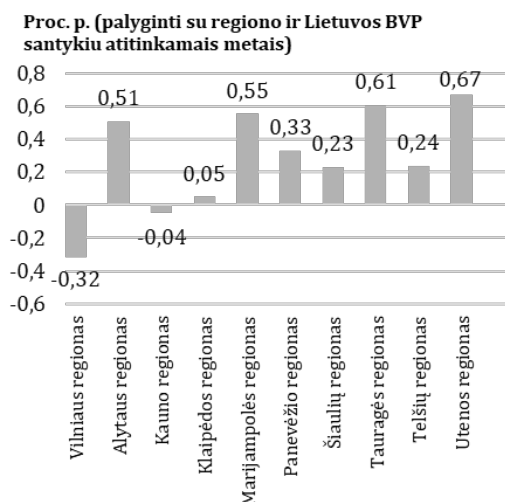
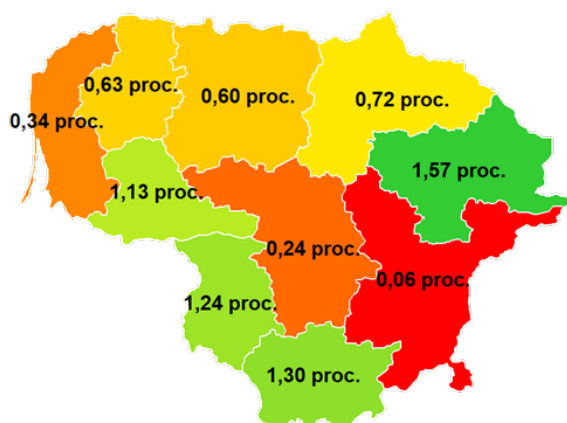

32 PAVEIKSLAS. VERTINAMŲ INVESTICIJŲ POVEIKIS UŽIMTŲJŲ SKAIČIUI INVESTICIJŲ ĮGYVENDINIMO (2025–2028 M.) IR VĒLESNIU LAIKOTARPIU (2029–2040 M.) (GRAFIKAS KAIRĖJE) IR VISU ANALIZUOJAMU LAIKOTARPIU (2025–2040 M.) (GRAFIKAS DEŠINĖJE)

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“, remiantis VDA ir CPVA pateiktais duomenimis

Įvertintus investicijų poveikį regionų BVP ir užimtųjų skaičiui, galima atitinkamai įvertinti investicijų poveikį našumui – pridėtinei vertei, tenkančiai vienam užimtajam. Didžiausias investicijų poveikis našumo raidai modeliuojamas Utenos regione – šiame regione dėl investicijų našumo lygis 2025–2040 m. kasmet bus vidutiniškai 1,57 proc. didesnis (žr. 33 paveikslą, grafiką kairėje). Didelis investicijų poveikis stebimas Alytaus, Marijampolės ir Tauragės regionuose – šiuose regionuose našumo lygis minėtu laikotarpiu bus vidutiniškai 1,3, 1,24 ir 1,13 proc. didesnis. Telšių, Šiaulių ir Panevėžio regionuose poveikis bus perpus mažesnis ir viršys 0,6 proc. kasmet. Mažiausias investicijų poveikis našumui stebimas santykinai turtingiausiuose regionuose – Klaipėdos, Kauno ir Vilniaus regionuose. Šiuose regionuose investicijos prisidės prie didesnio našumo lygio 2025–2040 m. – vidutiniškai po 0,34, 0,24 ir 0,06 proc. kasmet.

Investicijų sąlygotas spartus našumo augimas Utenos, Alytaus, Marijampolės ir Tauragės regionuose skatins ir šių regionų našumo priartėjimą prie šalies vidurkio. Tikėtina, kad dėl investicijų šių regionų našumo atotrūkis nuo šalies vidurkio 2025–2040 m. bus kasmet vidutiniškai 0,5 proc. p. mažesnis. Tuo pačiu laikotarpiu Panevėžio, Šiaulių ir Telšių regionuose modeliuojamas kasmet vidutiniškai 0,2 proc. p. mažesnis atotrūkis. Klaipėdos regione našumo santykis su šalies vidurkiu reikšmingai nepasikeis, o Kauno ir Vilniaus regionuose jis sumažės (žr. 33 paveikslą, grafiką dešinėje). Taip nutiks todėl, kad kituose regionuose, dėl investicijų sparčiau augant našumui, vidutinis našumas visoje šalyje didės greičiau nei Kauno ir Vilniaus regionuose. Šie rezultatai indikuoja, kad investicijos prisidės prie našumo atotrūkio mažėjimo tarp regionų.

33 PAVEIKSLAS. VIDUTINIS METINIS VERTINAMŲ INVESTICIJŲ POVEIKIS NAŠUMUI 2025–2040 M. (GRAFIKAS KAIRĖJE) IR INVESTICIJŲ POVEIKIS REGIONŲ NAŠUMO SANTYKIUI SU ŠALIES VIDURKIUI (GRAFIKAS DEŠINĖJE)

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“, remiantis VDA ir CPVA pateiktais duomenimis

APIBENDRINIMAS

Apibendrinant investicijų pagal regionines PžP poveikio makroekonominiams rodikliams vertinimo rezultatus, darytinos išvados, kad:

- Iš planavimo perspektyvos, investicijos paskirstytos iš esmės tikslingai – jos nukreiptos į regionus, kuriems finansinė parama reikalinga labiausiai. Tai sudaro prielaidas spartesnei regionų ekonominei raidai ir spartesniam regionų artėjimui prie šalies vidurkio, t. y. spartesnei sanglaudai.
- Vis dėlto, toks investicijų pobūdis ir iš esmės identiškas investicijų profilis tarp visų regionų reiškia, kad investicijos ne iki galo atliepia regioninius skirtumus ir atitinkamai sprendžia regioninio atotrūkio priežastis. Dėl to, jos, tikėtina nesukurs reikšmingesnio sanglaudos augimo proveržio tarp regionų. Makroekonominis modeliavimas rodo, kad nors regionuose, į kuriuos investicijų yra nukreipta santykinai daugiausiai, makroekonominiams rodikliams kuriamas poveikis yra didžiausias, našumo atotrūkis nuo šalies vidurkio reikšmingai nesumažės.
- Dėl investicijų mažesnio ekonominio lygio regionai įgaus papildomą ekonominio augimo spartą, tačiau absoliučiais skaičiais Vilniaus ir Kauno regionų indėlis į šalies ekonomiką išliks didelis – tikėtina, kad šie regionai vis tiek sudarys daugiau nei du trečdalius šalies BVP.
- Nors investicijos labiausiai skatins regioninę sanglaudą mažesnio ekonominio išsivystymo regionuose, investicijų gražos vertinimas parodė, kad ilguoju laikotarpiu investicijos mažesnio ekonominio lygio regionuose yra santykinai brangios ir ne visada kuria didžiausią galimą pridėtinę vertę su numatytų investicijų kiekiu. Pavyzdžiui, vienas investuotas euras Vilniaus regione sukuria daugiau pridėtinės vertės (sugeneruoja atlyginimų ir uždirba pelno) nei Utenos regione.
- Didžiausias užimtųjų skaičius ir našumo augimas fiksuojamas regionuose, kuriuose suplanuota santykinai daugiausiai investicijų. Tai reiškia, jog dėl investicijų mažesnio ekonominio lygio regionuose užimtųjų skaičius ir našumas augs sparčiau, palyginti su scenarijumi be investicijų. Vis dėlto, nors našumo atotrūkis tarp regionų ir šalies vidurkio mažės, tikėtina, kad šis mažėjimas analizuojamu laikotarpiu nesukurs reikšmingų struktūrinių pokyčių ir esminio proveržio skatinant regionų tarpusavio konvergenciją.

6. GLOBALIOS TENDENCIJOS IR IŠŠŪKIAI PO 2027 M. BEI JŲ POVEIKIS REGIONAMS

6.1. GLOBALIOS TENDENCIJOS IR IŠŠŪKIAI PO 2027 M. BEI JŲ POVEIKIS REGIONAMS

ATEITIES IŠŠŪKIAI

RPP išskiriamos trys pagrindinės regioninės plėtros problemos 2022–2030 m. laikotarpiu: skirtingas regionų ekonominio augimo potencialas ir netolygi ekonomikos plėtra, didesnė skurdo rizika ir socialinė atskirtis atskiruose regionuose bei nepakankamai tvari aplinka, daranti neigiamą įtaką regionų patrauklumui. Nors šios problemos ir toliau išlieka aktualios, Europoje ir visame pasaulyje pastaraisiais metais stebimi itin reikšmingi socioekonominiai, (geo)politiniai bei gamtiniai pokyčiai. Kaip pabrėžiama EK užsakymu Sauli Niinistö parengtoje ataskaitoje dėl Europos parengtumo grėsmėms, nuo 2020-ųjų m. ES spėjo „patirti didžiausią pandemiją per šimtmetį; kruvinausią karą Europoje nuo Antrojo pasaulinio karo; ir užfiksuotus karščiausius metus per visą istoriją“.¹⁸⁶ Atsižvelgiant į tokio masto pokyčius, reikalinga įvertinti ir naujus, ateityje po 2027 m. Lietuvoje galinčius pasireikšti, regioninės plėtros iššūkius.

Naujausių EK ir jos užsakymu atliktų vertinimų apžvalga indikuoja, jog **vidutiniu ir ilguoju laikotarpiu ES ir Lietuvai gali iškilti papildomų sunkumų, kurie ne tik padidins esamas regioninės plėtros problemas, tačiau kartu sukels ir naujų**. Šios neigiamos tendencijos stebimos įvairiose srityse: nuo demografijos iki saugumo.

ES strateginėje darbotvarkėje ir tyrimuose regionai yra suvokiami skirtingais lygmenimis, o jų sąvoka taikoma dvejopai – tiek platesniems tarpvalstybiniais regionams (pavyzdžiui, Rytų Europa, „pasienio“ regionai), tiek vidiniams regionams valstybių viduje (pavyzdžiui, NUTS3 teritorinių statistinių vienetų klasifikatoriaus lygiu) apibrėžti. Šioje apžvalgoje į ateities iššūkius žvelgiama kompleksiskai, juos visų pirma identifikuojant strateginėje darbotvarkėje arba tarpvalstybinio (visos ES) lygmens tyrimuose ir detalizuojant konkrečiais pavyzdžiais, kaip šios problemos gali pasireikšti arba jau pasireiškia Lietuvos regionų (apskričių ar net atskirų savivaldybių) lygiu.

Pastaraisiais dešimtmečiais Europoje ir Lietuvoje stebima ilgėjanti vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė bei gerėjanti gyventojų sveikata, tačiau šie procesai prisideda prie **visuomenės senėjimo**, kuris, kartu su mažėjančiu gimstamumu, lemia mažėjančią darbingo amžiaus gyventojų santykinį skaičių ir dėl to ateityje didėsiantį darbo jėgos trūkumą bei spaudimą viešiesiems biudžetams. Visuomenės senėjimas taip pat gali turėti stiprų neigiamą poveikį investicijoms, darbo našumui ir verslumui, o šie faktoriai – mažinti ES ir Lietuvos tarptautinį konkurencingumą. 2023 m. pabaigoje EK sukūrė veiksmų rinkinį, skirtą padėti

¹⁸⁶ *Safer Together Strengthening Europe's Civilian and Military Preparedness and Readiness*, Sauli Niinistö, 2024 m. spalio 30 d. Prieiga internete: https://commission.europa.eu/document/5bb2881f-9e29-42f2-8b77-8739b19d047c_en.

tvarkytis su demografinių pokyčių Europai keliamais iššūkiais¹⁸⁷. Analizės išvadose akcentuojama, jog **visuomenės senėjimo tendencijos sustiprins regioninę nelygybę**, kadangi demografinių pokyčių poveikius socialinei, teritorinei ir kartų sanglaudai kai kurios valstybės narės ir jų regionai patirs labiau negu kiti. Kaip pastebima RPP, šios tendencijos jau dabar stebimos Lietuvoje, kur gyventojų amžiaus mediana¹⁸⁸ 2025 m. VVL regione siekė 45 metus ir buvo 4 metais didesnė negu Sostinės regione – nors prieš 20 m. skirtumas tarp regionų buvo tik vieneri metai¹⁸⁹. Ateityje, demografiniai skirtumai veikiausiai dar labiau padidins ir taip reikšmingus ekonominio augimo skirtumus tarp didžiųjų miestų ir likusių savivaldybių¹⁹⁰.

2025 m. publikuotoje studijoje EK prognozuoja, jog Lietuva, kartu su Latvija, 2023–2040 m. laikotarpiu patirs didžiausią demografinę krizę tarp visų ES valstybių narių, o šalies viduje kaimo ir atokiose vietovėse populiacijos mažėjimas gali būti maždaug keturis kartus didesnis negu miestuose¹⁹¹. Regionų lygiu didžiausias gyventojų skaičiaus mažėjimas iki 2040 m. prognozuojamas Alytaus ir Utenos apskrityse – vidutiniškai sieksiantis daugiau nei 1,5 proc. per metus, kai tuo tarpu Vilniaus apskrityje populiacijos mažėjimas bus 6–15 kartų mažesnis (apie 0,1–0,25 proc. per metus)¹⁹². Prognozuojama, jog per ateinančią dešimtmetį visuose Lietuvos regionuose, išskyrus Vilniaus ir Klaipėdos apskritis, **užimtųjų skaičius** gali sumažėti nuo 15 iki 40 proc.¹⁹³. Šiuos iššūkius dar labiau paaštrins **mažėjantis gimstamumo lygis**, kuris kartu su mažomis imigracijos apimtėmis ir senėjančia visuomene sudaro Lietuvai ir visai Centrinei ir Rytų Europai būdingą „trigubą demografinę grėsmę“¹⁹⁴.

Klimato kaita – kita būsimoju laikotarpiu regioninei plėtrai aktuali problema, minima ir RPP. EK jungtinio tyrimų centro ir Europos aplinkos agentūros atlikti tyrimai indikuoja, jog **kaimo ir miesto regionų skirtis turi reikšmingą įtaką gyventojų pažeidžiamumui dėl klimato kaitos** padarinių¹⁹⁵. Tiek greitai, tiek iš lėto pasireiškiantys neigiami klimato kaitos padariniai reikšmingiau paveikia(-s) vyresnio amžiaus kaimiškų vietovių gyventojus – pavyzdžiui, didėja sveikatos problemų rizika, susiduriama su didesne ekonomine ir socialine žala. Vertinama, jog ateityje su didžiausia tokio pobūdžio neigiama įtaka susidurs Rytų ir Pietų Europos šalys, įskaitant Lietuvą. **Klimato kaita taip pat skirtingai paveiks atskirus ūkio sektorius** ir dalyje jų, pavyzdžiui, daugiau priklausomuose nuo iškastinio kuro ir susijusios pramonės, bus stebimos platesnio masto restruktūrizacijos, darbo vietų mažėjimas¹⁹⁶. Šie ateities procesai gali reikšmingai paveikti ir Lietuvą, kadangi naftos produktai išlieka vienu pagrindinių šalies eksportų (nors sektoriaus darbuotojų skaičius nėra didelis), nuo kurio ypatingai priklausomas Telšių

¹⁸⁷ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui. Demografiniai pokyčiai Europoje. Veiksmų rinkinys, Europos Komisija, 2023 m. spalio 11 d. Prieiga internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52023DC0577>.

¹⁸⁸ Tai statistinė požymio reikšmė, kuri dalija populiaciją į dvi lygias dalis. Pusė populiacijos turi reikšmes, mažesnes ar lygias medianai, kita pusė turi didesnes ar lygias medianai.

¹⁸⁹ Remiantis VDA pateikiama informacija. Prieiga internete: https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=561ff255-6f20-4522-8aab-c0bda815d107#.

¹⁹⁰ *The Impact of Demographic Change in a changing environment*, Europos Komisija, 2023 m. Prieiga internete: https://commission.europa.eu/system/files/2023-01/Demography_report_2022_0.pdf.

¹⁹¹ *Outlook and demographic perspectives for EU's rural regions. A modelling-based exercise*, Europos Komisija, 2025 m. sausio 24 d. Prieiga internete: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC140514>.

¹⁹² Ten pat.

¹⁹³ *Overlapping crises (re)shaping the future of regional labour markets [OVERLAP]*, ESPON, 2025 m. spalio mėn. Prieiga internete: <https://www.espon.eu/sites/default/files/2025-12/overlap-main-report.pdf>.

¹⁹⁴ *Fertility and migration, and population decline – The EU at a demographic crossroads*, Europos Komisija, 2025 m. Prieiga internete: https://knowledge4policy.ec.europa.eu/migration-demography/FERMIG_en.

¹⁹⁵ *Atlas of Demography - An urbanisation-driven vulnerability analysis at the regional level*, Europos Komisija. Prieiga internete: https://migration-demography-tools.jrc.ec.europa.eu/atlas-demography/stories/S4.01?selection=EU27_2020#S4.01-00; *Social fairness in preparing for climate change: how just resilience can benefit communities across Europe*, Europos aplinkos agentūra, 2025 m. balandis. Prieiga internete: <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/publications/social-fairness-in-preparing-for-climate-change-how-resilience-can-benefit-communities-across-europe>.

¹⁹⁶ *Devintoji ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos ataskaita*, Europos Komisija, 2024 m. Prieiga internete: https://ec.europa.eu/regional_policy/information-sources/cohesion-report_en.

regionas – 2024 m. naftos produktai sudarė 80 proc. viso Telšių apskrities eksporto¹⁹⁷. Iki šiol gamtos stichijos Lietuvoje pasireiškė palyginti retai, tačiau Niinistė ataskaitoje projektuojama, jog **ekstremalių orų reiškiniai taip pat darysis vis dažnesni ir stipresni**, tad ateityje klimato kaita gali reikšmingiau paveikti ir regioninę plėtrą Lietuvoje. Jau dabar maždaug trečdalis šalies gyventojų susiduria bent su minimalia upių potvynių rizika, ypač didžiuosiuose miestuose kaip Vilnius ir Kaunas bei Klaipėdos ir Tauragės regionuose¹⁹⁸.

Vertinant galimų ateities iššūkių riziką, taip pat verta atsižvelgti į pastarųjų metų krizes. Kaip pabrėžiama Devintojoje EK ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos ataskaitoje¹⁹⁹, **ties per COVID-19 pandemiją, tiek dėl Rusijos agresijos karo prieš Ukrainą, didžiausias neigiamas poveikis buvo stebimas periferiniuose ir mažiau išsivysčiusiuose regionuose**. Asimetrinį poveikį dažnai padidino **nevienodi instituciniai gebėjimai**, reikalingi problemoms spręsti. Nors COVID-19 protrūkis dažnai matomas kaip unikalus reiškinys, Niinistė ataskaitoje pabrėžiama, jog dėl gyvūninių virusų transmutacijų ir biotechnologinėmis inovacijomis kuriamų sintetinių patogenų, nauja pandemija yra reali galimybė, kuriai reikalinga aktyviai ruoštis. Tai reikalauja ypatingą dėmesį skirti pažeidžiamiausioms grupėms ir regionams bei stiprinti savivaldos ir valstybių institucinius gebėjimus, kad panašių krizių neigiami padariniai ateityje būtų suvaldomi efektyviau. Dėl didelio gyventojų skaičiaus Vilniaus apskrityje ir mažo atstumo iki Astravo atominės elektrinės, papildomą grėsmę Lietuvai kelia ir didesnio branduolinių nelaimių poveikio rizika²⁰⁰.

Nepaisant minėtų struktūrinių iššūkių, ateityje problemos regioninei plėtrai gali kilti ir dėl ES mastu įgyvendinamų strateginių pertvarkų, skirtų stiprinti Sąjungos konkurencingumą bei kovoti su klimato kaita. Tiek 2023 m. EK parengtoje strateginio prognozavimo ataskaitoje, tiek ir Devintojoje sanglaudos ataskaitoje pabrėžiama, jog **ES strateginis susitelkimas į skaitmenizavimą, žaliąją transformaciją bei inovacijomis grįstą konkurencingą ekonomiką didins skaitmeninio raštingumo ir susijusių įgūdžių poreikius**, kurie bus aktualūs ne tik darbo rinkoje, tačiau ir siekiant aktyviai dalyvauti pilietiniame gyvenime, kovoti su dezinformacija, siekti tvarumo tikslų.²⁰¹ Pavyzdžiui, 2024 m. Europos Parlamento (toliau – EP) užsakymu atlikto tyrimo rezultatai akcentuoja augsiančią MTEPI sektoriaus svarbą siekiant užtikrinti prieigą prie strateginės svarbos žaliavų, reikalingų žaliajai, skaitmeninei bei gynybos transformacijoms²⁰². EK 2025 m. pristatytame „konkurencingumo kelrodyje“, kuris apibrėžia ateities ES strateginę kryptį per susitelkimą į konkurencingumo didinimą, taip pat akcentuojami planai skatinti tolesnį viešųjų paslaugų skaitmenizavimą ir dirbtinio intelekto sprendimų integravimą, MTEPI investicijų plėtrą visuose sektoriuose²⁰³.

Susitelkimas į MTEPI bei skaitmenizavimą kels papildomus iššūkius regioninei plėtrai, kadangi jau dabar yra **stebima reikšminga skaitmeninio raštingumo, technologijų taikymo ir investicijų į aukštos pridėtinės vertės sektorius nelygybė tarp regionų**. Pavyzdžiui, Vilniaus ir Kauno apskrityse skaitmeninės ekosistemos dalyvių skaičius šiuo metu yra iki kelių dešimčių kartų didesnis, negu likusiuose

¹⁹⁷ Lietuvos regionų apžvalga, Inovacijų agentūra, 2025 m. rugpjūčio mėn. Prieiga internete: <https://inovacijagentura.lt/site/binaries/content/assets/analitika/apzvalgos/2025/regionu-apzvalga-20250904-merged.pdf>

¹⁹⁸ Regional Report – Lithuania, ESPON, 2025 m. lapkričio mėn. Prieiga internete: https://www.espon.eu/sites/default/files/2026-01/vrepo_regional_report_lithuania.pdf.

¹⁹⁹ Ten pat.

²⁰⁰ Regional Report – Lithuania, ESPON, 2025 m. lapkričio mėn. Prieiga internete: https://www.espon.eu/sites/default/files/2026-01/vrepo_regional_report_lithuania.pdf.

²⁰¹ Strategic Foresight Report 2023, Europos Komisija, 2023 m. liepos mėn. Prieiga internete: https://commission.europa.eu/system/files/2023-07/SFR-23-beautified-version_en_0.pdf.

²⁰² The role of research and innovation in ensuring a safe and sustainable supply of critical raw materials in the EU, Europos Parlamentas, 2024 m. Prieiga internete: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU\(2024\)762848](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU(2024)762848).

²⁰³ ES konkurencingumo kelrodis, Europos Komisija, COM(2025) 30 final, 2025 m. sausio 29 d. Prieiga internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52025DC0030>.

šalies regionuose²⁰⁴. Skirtingi regionai dėl skirtingų galimybių pritraukti investicijas bei sutelkti kvalifikuotą darbo jėgą taip pat turi **nevienodus pajėgumus pasinaudoti transformacijų keliamais pranašumais**, kas ilgainiui gali didinti ekonominę atskirtį²⁰⁵. Remiantis Draghi ataskaitos apie Europos konkurencingumą analize, tinkamus įgūdžius turinčios darbo jėgos trūkumas Europoje yra vienas esminių ilgalaikes įmonių investicijas ribojančių veiksnių.

Galiausiai, kaip vienas svarbiausių ilgalaikių pasaulinių pokyčių, prie kurių teks prisitaikyti visai ES, 2025 m. Europos strateginio prognozavimo ataskaitoje yra išskiriamas **saugumas**²⁰⁶. Enrico Letta ataskaitoje²⁰⁷ pabrėžiama, jog Sąjungos plėtra ir saugumo problema bus du svarbiausi procesai, kurie formuos ES ateinantįjį dešimtmetį. **Naujoji geopolitinė realybė**, paženklinta tiek Rusijos agresijos, tiek JAV strateginio persiorientavimo į Rytų Aziją, gali taip pat turėti neigiamą poveikį regioninei plėtrai Europoje ir Lietuvoje. Pavyzdžiui, didžiosioms galioms kaip Kinijai ir JAV vis labiau renkantis protekcionizmo priemonių taikymą, dalis **tarptautinėmis grandinėmis bei tarptautine prekyba grįstų sektorių gali stipriai nukentėti dėl įvedamų muitų, ribojimų, o dėl to vieni regionai nukentės stipriau negu kiti**. Pavyzdžiui, nors 2025 m. pavasarį JAV įvesti papildomi muitai visos ES mastu pasireiškė pakankamai nedideliu neigiamu ekonominiu poveikiu, jis varijavo priklausomai nuo skirtingų regionų pramoninės specializacijos ir eksporto priklausomybės²⁰⁸. Lietuvoje nuo eksporto stipriai priklausomos yra Kauno, Telšių, Vilniaus bei Klaipėdos apskritys²⁰⁹. Tuo tarpu saugumo iššūkiai mūsų regione **dėl Rusijos agresijos** verčia peržiūrėti ES ir Lietuvos strateginius prioritetus, **dalį resursų nukreipiant saugumo ir gynybos reikmėms**, vietoje regioninės atskirties mažinimo priemonių. 2025 m. pavasarį atlikta atrinktų ES pasienio regionų (tarp jų ir Utenos, Ignalinos, Švenčionių ir Zarasų rajonų savivaldybių) studija indikuoja, jog ilguoju laikotarpiu ES pasienio regionai susidurs su lėtesniu ekonominiu augimu, mažėsančiomis investicijomis, didesniais demografiniais iššūkiais²¹⁰. Atsižvelgiant į pastarųjų krizių patirtis, pasienio regionai taip pat yra labiau pažeidžiami hibridinėms grėsmėms (pavyzdžiui, dėl suginklinamos nelegalios migracijos, diversijų ar kitų priemonių). Šios rizikos dar ilgą laiką neigiamai veiks regioninę plėtrą, kadangi tiek nacionalinė, tiek ES strateginė darbotvarkė indikuoja, jog Rusija vidutiniu ir ilguoju laikotarpiu išliks esminė geopolitinė grėsmė.

GALIMI SPRENDIMO BŪDAI

Atlikta apžvalga atskleidžia gana platų galimų ateities problemų regioninei plėtrai spektrą. Visgi, EK tyrimuose ir strategijose išskiriami ir keli potencialūs šių iššūkių sprendimo būdai, kurie gali padėti suvaldyti neigiamus padarinius ir užtikrinti tolesnę regioninės plėtros pažangą.

EK konkurencingumo kelrodyje išskiriami strateginės autonomijos ir saugumo siekiai gali padėti mažinti skirtumus tarp regionų. Pavyzdžiui, taikant viešąją paramą, investicijos į aukštos pridėtinės vertės dvejopos paskirties (ar tik gynybai) skirtų produktų ir technologijų kūrimą bei gamybą gali būti

²⁰⁴ *Strategic NUTS 3 Regions in the EU: Analysing Research, Innovation and Startups in the Digital Ecosystem*, Europos Komisija, 2025 m. spalio 1 d. Prieiga internete: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC143080>.

²⁰⁵ *Devintoji ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos ataskaita*, Europos Komisija, 2024 m. Prieiga internete: https://ec.europa.eu/regional_policy/information-sources/cohesion-report_en.

²⁰⁶ *Komisijos komunikatas Europos parlamentui ir tarybai. 2025 m. strateginio prognozavimo ataskaita. Atsparumas 2.0. ES įgalėjimas klestėti neramiais, neapibrėžtais laikais*, Europos Komisija, 2025 m. rugsėjo 9 d. Prieiga internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52025DC0484>.

²⁰⁷ *Much More Than a Market. Speed, Security, Solidarity. Empowering the Single Market to deliver a sustainable future and prosperity for all EU Citizens*, Enrico Letta, 2024 m. balandis. Prieiga internete: <https://www.consilium.europa.eu/media/ny3j24sm/much-more-than-a-market-report-by-enrico-letta.pdf>.

²⁰⁸ *US tariffs: economic, financial and monetary repercussions*, Europos Parlamentas, 2025 m. liepos mėn. Prieiga internete: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/ECTI_IDA\(2025\)764382](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/ECTI_IDA(2025)764382).

²⁰⁹ Remiantis Valstybės duomenų agentūros viešai skelbiama informacija. Prieiga internete: https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=3d4589ea-58d9-483e-9eca-9f0cba4b8014#.

²¹⁰ *CHANEBO - Challenges at EU's North-East External Borders*, ESPON, 2025 m. gegužės mėn. Prieiga internete: https://www.espon.eu/sites/default/files/2025-09/chanebo_final_report.pdf.

nukreipiamos į specifinius regionus. Vietinės pramonės ir inovacijų plėtra ne tik paskatintų saugesnių vietinių tiekimo grandinių kūrimąsi, tačiau kartu padėtų užtikrinti tolygesnę ekonominę plėtrą tarp regionų. Mario Draghi ataskaitoje dėl Europos konkurencingumo ateities išskiriama, jog **dekarbonizacija taip pat sukuria galimybes plėsti vietinę pramonę**, siekiant mažinti priklausomybę nuo Kinijos²¹¹. Inovacijų ir verslumo skatinimui regionuose taip pat svarbūs planai ES mastu vykdyti reglamentavimo ir administracinių procedūrų supaprastinimą (įskaitant viešojo sektoriaus skaitmenizavimą), kurti Santaupų ir investicijų sąjungą kaip priemonę telkti kapitalą didesnėms investicijoms Europoje bei Europos konkurencingumo fondu įgyvendinti tikslingas, konkurencingumą didinančias investicijas. Atsižvelgiant į saugumo poreikius, planuojamos investicijos į strategiškai svarbios infrastruktūros plėtrą (pavyzdžiui, karinį mobilumą) taip pat padėtų kurti naudą įvairių regionų gyventojams bei verslams.²¹² Galiausiai, visuomenės atsparumo didinimo priemonės, visų pirma – gyventojų švietimas kibernetinio saugumo, dezinformacijos, finansinio ir kompiuterinio raštingumo, sveikatos priežiūros bei kitais klausimais, gali padėti mažinti žinių ir įgūdžių atotrūkius tarp regionų²¹³.

Remiantis EK jungtinio tyrimų centro atliktos ES ateities darbo jėgos projekcijų analizės rezultatais, **suvaldyti demografinių pokyčių keliamą darbo jėgos mažėjimą padėtų keturių priemonių sintezė**: didesnio moterų ir pažeidžiamų grupių dalyvavimo darbo rinkoje skatinimas, darbo rinkos poreikius atitinkančių įgūdžių plėtra (investicijomis į švietimą, mokymąsi visą gyvenimą ir darbuotojų kvalifikacijos keitimą), specialistų pritraukimas iš trečiųjų šalių bei senatvės pensijos amžiaus atidėjimas.²¹⁴ Ekonominius, darbo jėgos skirtumus tarp didmiesčių ir labiau kaimiškų vietovių mažinti gali padėti ir savaiminiai struktūriniai pokyčiai – dėl ateityje vis mažėsančio būsto įperkamo bei kitų iššūkių didžiuosiuose miestuose, dalis gyventojų gali siekti kraustyti į kitus regionus²¹⁵.

Letta ataskaitoje²¹⁶ taip pat pateikiami įvairūs siūlymai, kaip sustiprinti Sąjungos ekonominį atsparumą bei užtikrinti didesnę rinkos produktyvumą ir konkurencingumą. Autorius didelę dėmesį skiria ir prastesnėje ekonominėje situacijoje esančių regionų stiprinimo klausimui, pavyzdžiui, siūlydamas „**laisvės pasilikti“ principą** – jog bendroji rinka neturėtų įpareigoti gyventojų kraustyti į kitas šalis ar regionus siekiant padoraus gyvenimo. Tai užtikrinti siūloma įgyvendinant įvairias priemones ES lygiu, kurios remtų smulkaus ir vidutinio verslo plėtrą, skirtų paramą talentingiems studentams sugrįžti dirbti ir gyventi į gimtąsias šalis, lengvintų akademikų ir specialistų judėjimą ES ir kt.

Galiausiai, siekiant suvaldyti neigiamus klimato kaitos padarinius, EK konkurencingumo kompose pateikiamos rekomendacijos apima atsparumo klimato kaitai integravimą į miestų planavimą, įskaitant atsparumo infrastruktūros plėtrą, gamtos procesais pagrįstų sprendimų diegimą, gamtos kreditų sistemos plėtojimą ir prisitaikymą žemės ūkio sektoriuje. Atsižvelgiant į platų klimato kaitos padarinių poveikio mastą, **EK 2026 m. planuoja pateikti detalų Europos prisitaikymo prie klimato kaitos planą.**

²¹¹ *The future of European competitiveness. Part A: a competitiveness strategy for Europe*, Mario Draghi, 2024 m. rugsėjo mėn. Prieiga internete: https://commission.europa.eu/topics/eu-competitiveness/draghi-report_en#paragraph_47059.

²¹² *Towards a comprehensive and beneficial approach to military mobility*, Europos Parlamento tyrimų tarnyba, 2025 m. rugsėjo 8 d. Prieiga internete: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2025\)774667](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2025)774667).

²¹³ *Regional Report – Lithuania*, ESPON, 2025 m. lapkričio mėn. Prieiga internete: https://www.espon.eu/sites/default/files/2026-01/vrepo_regional_report_lithuania.pdf.

²¹⁴ *Mitigating the impact of demographic decline on economic growth through untapped potential in labour force participation*, Europos Komisija, 2025 m. liepos 28 d. Prieiga internete: https://knowledge4policy.ec.europa.eu/migration-demography/ACTIVE_en

²¹⁵ *The Future of Cities*, Europos Komisijos jungtinis tyrimų centras, 2019 m. birželio 12 d. Prieiga internete: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC116711>.

²¹⁶ *Much More Than a Market. Speed, Security, Solidarity. Empowering the Single Market to deliver a sustainable future and prosperity for all EU Citizens*, Enrico Letta, 2024 m. balandis. Prieiga internete: <https://www.consilium.europa.eu/media/ny3j24sm/much-more-than-a-market-report-by-enrico-letta.pdf>.

6.2. GALIMOS INVESTAVIMO Į REGIONŲ PLĖTRĄ KRYPTYS

GALIMOS PRIEMONĖS REAGUOJANT Į ATEITIES IŠŠŪKIUS REGIONUOSE

Toliau lentelėje pateikiama apibendrinta informacija apie prognozuojamus ateities iššūkius (problemas) ES ir Lietuvai, jų galimą poveikį, analizuotuose tyrimuose siūlomus sprendimus ar strategijas bei galimus šių iššūkių sprendimo būdus Lietuvos regionų ir (arba) savivaldybių lygmeniu. Pastarieji sprendimo būdai suformuoti remiantis ekspertiniu vertinimu, adaptuojant apžvelgtose EK analizėse valstybių arba ES lygiu rekomenduojamus sprendimus ir atsižvelgiant į savivaldybių administracijų, socialinių bei ekonominių partnerių²¹⁷ išsakytus plėtros poreikius įvairiose srityse.

3 LENTELĖ. IDENTIFIKUOTI ATEITIES IŠŠŪKIAI IR GALIMI JŲ SPRENDIMO BŪDAI

Poveikis regionams	Analizuotuose dokumentuose siūlomi sprendimai / strategijos	Galimų sprendimų regionų lygmeniu pavyzdžiai
Neigiami demografiniai pokyčiai.		
<ul style="list-style-type: none"> • Didėjantis darbo jėgos trūkumas; • Mažėjančios viešųjų biudžetų pajamos; • Augančios (socialinės, sveikatos apsaugos ir kitos) išlaidos; • Mažėjantis regionų konkurencingumas ir didėjanti ekonominė nelygybė bei socialiniai iššūkiai. 	<ul style="list-style-type: none"> • Didesnis moterų ir pažeidžiamų grupių dalyvavimo darbo rinkoje skatinimas; • Darbo rinkos poreikius atitinkančių įgūdžių plėtra (investuojant į švietimą, mokymąsi visą gyvenimą ir darbuotojų kvalifikacijos keitimą); • Kvalifikuotų specialistų pritraukimas iš trečiųjų šalių; • Senatvės pensijos amžiaus atidėjimas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Infrastruktūros, gerinančios gyventojų mobilumą, plėtra; • Sąlygų investicijų pritraukimui gerinimas; • Paskatos kvalifikuotiems jauniems specialistams gyventi regione (pavyzdžiui, parama įsigyjant būstą, kokybiškų švietimo paslaugų prieinamumas); • Sveikatos apsaugos paslaugų kokybės ir prieinamumo gerinimas, visuomenės sveikatos / prevencinių priemonių įgyvendinimas.
Klimato kaita.		
<ul style="list-style-type: none"> • Neigiamas poveikis gyventojų sveikatai; • Gamtinio pobūdžio ekstremalių situacijų dažnėjimas; • Darbo vietų ir investicijų mažėjimas regionuose, kurių ekonomika priklauso nuo taršiuose sektoriuose veikiančių įmonių (dekarbonizacija). 	<ul style="list-style-type: none"> • Atsparumo klimato kaitai integravimas į miestų, teritorijų planavimą; • Gamtos procesais pagrįstų sprendimų diegimas; • Gamtos kreditų sistemos plėtojimas; • Platesnis prisitaikymas žemės ūkio sektoriuje; • Europos prisitaikymo prie klimato kaitos planas (2026 m.). 	<ul style="list-style-type: none"> • Prisitaikymo prie klimato kaitos priemonės (pavyzdžiui, apsaugos nuo potvynių infrastruktūra, žaliosios infrastruktūros plėtra miestuose, sveikatos apsaugos infrastruktūros plėtra); • Ekonominės priklausomybės nuo stambių (pagal darbo vietų sk., veiklos apimtį) ūkio sektorių, kuriems kyla didelė rizika dėl klimato kaitos padarinių ateityje, mažinimas (ekonominės veiklos diversifikacijos skatinimas regionuose);

²¹⁷ Remiantis šio vertinimo metu atliktų anketinių apklausų, interviu, RPT suformuotų regionų poreikių po 2027 m. dokumentų duomenimis.

Poveikis regionams	Analizuotuose dokumentuose siūlomi sprendimai / strategijos	Galimų sprendimų regionų lygmeniu pavyzdžiai
<ul style="list-style-type: none"> Pasirengimas reaguoti į krizes (instituciniai gebėjimai ir regionų bendradarbiavimas, komunalinių ir panašių paslaugų teikėjų parengtumas, gyventojų perspėjimo sistema ir pan. 		
<p>Iššūkiai prisitaikant prie skaitmeninės ir žaliosios transformacijų.</p>		
<ul style="list-style-type: none"> Darbo jėgos, turinčios gerus skaitmeninius ir technologinius įgūdžius trūkumas; Mažėjantis potencialas pritraukti investicijas į aukštos pridėtinės vertės sektorius; Esamų verslų konkurencingumo mažėjimas; Mažėjantis regionų konkurencingumas ir didėjanti ekonominė nelygybė 	<ul style="list-style-type: none"> Parama smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai; Parama talentingiems studentams sugrįžti dirbti ir gyventi į gimtąsias šalis; Akademikų ir specialistų judėjimo lengvinimas; Parama darbuotojų persikvalifikavimui, įgūdžių plėtrai. 	<ul style="list-style-type: none"> Viešųjų paslaugų, skirtų didinti gyventojų skaitmeninį ir technologinį raštingumą plėtra; Persikvalifikavimo ir kvalifikacijos kėlimo galimybių plėtra; Paskatos kvalifikuotiems jauniems specialistams gyventi regione; Šiuolaikinių technologijų prieinamumo gerinimas smulkiems ir vidutiniams, pradantiems verslams, technologinis konsultacijos.
<p>Saugumo iššūkiai.</p>		
<ul style="list-style-type: none"> Dėl augančio protekcionizmo (įvedamų prekybos muitų ir ribojimų) mažėja tarptautinėmis grandinėmis bei prekyba grįstų sektorių ir į eksportą orientuotų regionų konkurencingumas; Rusijos agresijos keliama saugumo iššūkiai reikalauja didesnę viešųjų resursų dalį skirti gynybos ir saugumo reikmėms; Hibridinių atakų grėsmės (ypač kai kuriuose regionuose); Geografinė padėtis, „pasienio“ regiono įvaizdis lemia mažėjančias investicijas, lėtėjantį ekonominį augimą ir didėjančius demografinius iššūkius. 	<ul style="list-style-type: none"> Viešoji parama gynybos ir saugumo (dvejetainis) pramonės plėtrai; Investicijų į dekarbonizaciją išnaudojimas vietinės pramonės plėtrai; Vietinės pramonės ir inovacijų plėtra kaip būdas saugesnių vietinių tiekimo grandinių kūrimui; Reglamentavimo ir administracinių procedūrų supaprastinimas; Investicijos į (karinio mobilumo) infrastruktūrą papildomai ekonominei naudai kurti; Pramonės (ūkio sektorių), tiekimo grandinių diversifikacija; Visuomenės atsparumo didinimo ir švietimo priemonių įgyvendinimas. 	<ul style="list-style-type: none"> Gynybos ir saugumo (dvejetainis) bei su dekarbonizacija susijusios pramonės plėtros galimybių išnaudojimas, skatinant užsienio ir vietinių investicijų pritraukimą, sudarant palankesnes plėtros sąlygas bei teikiant reikalingas viešąsias paslaugas; Civilinės saugos sistemos stiprinimas (priedangų infrastruktūra, gyventojų perspėjimo sistema, gyventojų švietimas civilinės saugos klausimais); Pasirengimas reaguoti į krizes (instituciniai gebėjimai ir regionų bendradarbiavimas); Visuomenės atsparumo didinimo ir švietimo priemonių įgyvendinimas.
<p>Potencialūs ligų protrūkiai ir kitos krizės.</p>		
<ul style="list-style-type: none"> Dėl trūkstamų gebėjimų ir resursų reaguoti ir valdyti krizes, jų metu labiau nukenčia prastesnėje 	<ul style="list-style-type: none"> Didesnis politinis dėmesys pažeidžiamoms grupėms ir regionams; 	<ul style="list-style-type: none"> Pasirengimas reaguoti į krizes (instituciniai gebėjimai ir regionų bendradarbiavimas, gyventojų perspėjimo sistema, evakavimo

Poveikis regionams	Analizuotuose dokumentuose siūlomi sprendimai / strategijos	Galimų sprendimų regionų lygmeniu pavyzdžiai
socialinėje-ekonominėje situacijoje esantys, periferiniai regionai; <ul style="list-style-type: none"> Krizių metu didžiausios rizikos ir neigiamas poveikis kyla pažeidžiamoms visuomenės grupėms. 	<ul style="list-style-type: none"> Savivaldos ir valstybės institucinių gebėjimų stiprinimas. Visuomenės atsparumo didinimo ir švietimo priemonių įgyvendinimas. 	planai, pagalbos pažeidžiamoms grupėms planai ir pan.); <ul style="list-style-type: none"> Infrastruktūros pritaikymas ekstremaliosios situacijoms, krizėms ir karo grėsmėms; Tikslinės intervencijos, nukreiptos į iš anksto identifikuotas pažeidžiamas visuomenės grupes/teritorijas / sritis; Visuomenės atsparumo didinimo ir švietimo priemonių įgyvendinimas.

Šaltinis: sudaryta BGI Consulting, remiantis atlikta EK tyrimų ir strategijų analize.

REGIONŲ IŠSKIRIAMI POREIKIAI

Regionų požiūri į ateinančiu investiciniu laikotarpiu aktualiausias problemas dalinai atsispindi RPT administracijų suformuoti preliminarūs pasiūlymai dėl investicijų po 2027 m. poreikio.

Vertintojai gavo Vilniaus regiono darbo grupės parengtus pasiūlymus²¹⁸, Marijampolės regiono forumo metu parengtą rezoliuciją²¹⁹, Klaipėdos RPT kolegijos partnerių grupės pasiūlymus²²⁰, Alytaus regiono partnerių apklausos ir vykusių diskusijų dokumentus²²¹ (bendros visų šalių patvirtintos regiono vizijos kol kas nėra).

Regionų pateiktų dokumentų apžvalga pirmiausia atskleidė **tarp regionų varijuojantį suformuluotų investicinių poreikių tikslumą ir detalumą**. Daugeliu atvejų **trūksta koncentracijos ir regiono lygmens prioritetų nustatymo**: pateikiami ilgi aktualių (potencialių) investicinių kryptių sąrašai arba kaip tik kol kas nurodomos tik bendrosios investicijų kryptys (pavyzdžiui, sveikatos, švietimo ir socialinių paslaugų kokybės ir prieinamumo užtikrinimas). Tačiau apibendrinant analizuotuose dokumentuose aptartus pasiūlymus, galima išskirti kelias grupes aktualių veiklų.

Dalis siūlomų investicijų kryptių **sutampa su dabartiniu investiciniu laikotarpiu regionuose įgyvendinamų investicijų sritimis**, siūloma jas tęsti. Pavyzdžiui, Vilniaus regione matomas poreikis toliau investuoti į turizmą, bendradarbybės erdves, darnų judumą, grupinio gyvenimo namus, socialinį būstą, mobiliąs sveikatos paslaugas, visuomenės sveikatą, atliekų tvarkymą, geriamojo vandens tiekimą ir nuotekų tvarkymą, žaliąją infrastruktūrą, aplinkos oro monitoringą, užterštų teritorijų tvarkymą; Alytaus regione – turizmą, darnų judumą, geriamojo vandens tiekimą ir nuotekų tvarkymą, socialinį būstą, ugdymo įstaigų prieinamumo didinimą; Marijampolės regione – darnaus judumo ir komunalinių paslaugų infrastruktūrą. Tolesnių investicijų tose pačiose srityse poreikis grindžiamas tuo, kad šiuo metu finansuojamų veiklų atžvilgiu taikomi apribojimai mažina galimybes investuoti ir patenkinti esamus savivaldybių poreikius.

²¹⁸ Pasiūlymai dėl tikslingų investavimo į Vilniaus regiono plėtrą kryptių po 2027 metų, Darbo grupė tolygiai ir tvariai plėtrai Vilniaus regione planuoti, 2025 m. gruodžio 2 d.

²¹⁹ Marijampolės regiono forumo 2025 rezoliucija, Marijampolės regiono savivaldybės vadovai, Marijampolės regiono forumas 2025, 2025 m. lapkričio 20 d.

²²⁰ Klaipėdos regionas po 2027 metų: socialinių partnerių išvalgos ir pasiūlymai, Klaipėdos regiono plėtros tarybos kolegijos patariamoji partnerių grupė, Klaipėdos regiono forumas 2025, 2025 m. gruodžio 4 d.

²²¹ Alytaus regiono plėtros tarybos kolegijos, partnerių grupės ir savivaldybių atstovų susitikimo dėl Alytaus regiono plėtros prioritetų po 2027 m. protokolas, Alytaus regiono plėtros taryba, 2025 m. spalio 21 d.

Naujos siūlomos investavimo kryptys išsiskiria į infrastruktūrines ir minkštąsias investicijas. Nurodomi **infrastruktūrinių investicijų poreikiai**: kelių ir gatvių rekonstrukcija ir žvyrkelių asfaltavimas, vandens kelių plėtra, autobusų stočių atnaujinimas, paviršinių nuotekų tinklų modernizavimas ir plėtra, vandens telkinių tvarkymas, sportui skirta infrastruktūra, kultūros paveldo objektų atnaujinimas, bibliotekų ir kitų kultūros įstaigų modernizavimas. Regionai taip pat išskiria atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo plėtros, viešųjų pastatų energetinio atnaujinimo poreikius.

Minkštųjų investicijų poreikis siejamas su neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir kvalifikacijos kėlimo veiklų plėtra, švietimo ir kitų sričių specialistų pritraukimu, gyventojų psichologinio atsparumo ugdymu, kompetencijų centrų steigimui. Išskirtini **skaitmeninių paslaugų plėtros poreikiai** sveikatos, socialinių ir kitų viešųjų paslaugų srityse (Vilniaus, Marijampolės regionai).

Iš turinio pusės, šalia investicijų į įprastas sritis regionuose akcentuojama papildomų **investicijų į visuomenės saugumo didinimą svarba**. Reaguojant į augančias geopolitines įtampas ir jų keliamas grėsmes, ypač su priešiškomis valstybėmis besiribojančiuose šalies regionuose, skirtinguose regionuose (Alytaus, Marijampolės, Vilniaus) siūloma investuoti tiek į civilinės saugos infrastruktūrą bei priemones (pavyzdžiui, dvigubo naudojimo susisiekimo infrastruktūrą, kolektyvinės apsaugos statinius, gyventojų perspėjimo sistemas, kibernetinio saugumo priemones ir kt.), tiek į neinfrastruktūrinio pobūdžio priemones, skirtas stiprinti viešojo ir privačiojo sektorių organizacijų bei gyventojų pasirengimą veikti krizių ir ekstremaliųjų situacijų metu.

Be to, kokios sritys yra finansuojamos, svarbu atkreipti dėmesį į pagrįstą regionų ir savivaldybių lūkestį **žinoti ir veikti pagal tikslas, nedviprasmiškas ir nuoseklias taisykles**, parengtas laikantis aiškumo principo. 2021–2027 m. investiciniu laikotarpiu šakinių ministerijų parengtos regioninės PŽP atskirose valstybės veiklos srityse nustato labai konkrečius finansuojamas veiklas ir finansavimo sąlygas, tačiau dalis sąlygų eigoje buvo keičiamos (finansavimo intensyvumas ir pan.), dėl ko regionai ir savivaldybės jau planavimo eigoje turėjo keisti suplanuotas investavimo kryptis²²². Galimybės investuoti į tas pačias sritis išplečiamos VRM tvirtinamose regioninėse PŽP, pagal kurias savivaldybės įgyvendina ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo, neformalaus švietimo, asmens sveikatos priežiūros ir kt. infrastruktūros plėtros projektus, kurie negalėtų būti finansuojami pagal atitinkamų ministerijų regionines PŽP. Ne regionų centruose (miestuose) pastarosios veiklos įgyvendinamos pagal FZ strategijas, kuriose turėtų būti numatytos veiklos, kurias sprendžiant savivaldybėms yra tikslinga veikti bendrai²²³. Visgi, FZ projektams keliami reikalavimai skirtinguose regionuose interpretuoti įvairiai ir tai įtakojo, kokios investicijos buvo pasirinktos²²⁴.

APIBENDRINIMAS IR PASIŪLYMAI

Apibendrinant aptartuose šaltiniuose pateikiamas ateities prognozes, dėl to kylančius iššūkius ir pačių regionų požiūrį į pagrindines kryptis, kurioms turėtų būti skiriamas dėmesys, aiškiai išsiskiria su įvairaus pobūdžio **saugumo ir pasirengimo reaguoti į krizes stiprinimu** susiję poreikiai. Užtikrinant gyventojų saugumą ir kuo mažesnius neigiamus padarinius, kilus krizei (dėl natūralių gamtos reiškinių, ligų protrūkių, karinės agresijos ar pan.) būtina plėtoti tiek krizėms pritaikytą infrastruktūrą, tiek ir vietos institucijų, paslaugų teikėjų ir bendruomenių gebėjimus pasirengti krizėms ir veikti jų sąlygomis. Investicijos į civilinę saugą iki šiol buvo pakankamai ribotos, labiau koncentruotos į su konkrečiomis identifikuotomis grėsmėmis seniau susiduriančias vietas (potvynių rizikos zonos, teritorijos artimos Astravo atominėi jėgainei ir pan.). Iškilęs akivaizdus poreikis stiprinti visos šalies civilinės saugos sistemą,

²²² Remiantis interviu su RPT administracijų atstovais informacija.

²²³ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2023 m. sausio 19 d. įsakymas Nr. 1V-30 „Dėl tvarios miesto plėtros strategijų ir funkcinių zonų strategijų rengimo ir įgyvendinimo stebėsenos tvarkos aprašo patvirtinimo“.

²²⁴ Remiantis interviu su RPT administracijų, savivaldybių atstovais informacija.

reikalauja visų lygmenų viešojo administravimo subjektų įsitraukimo, o savivaldybės yra labai svarbūs partneriai užtikrinant gyventojams itin aktualias priedangų, evakuacijos, neatidėliotinos pagalbos krizių atvejais teikimą ir pan.

Dar viena sritis, kurioje, regionams siekiant išlaikyti konkurencingumą, reikalingos nuolatinės pastangos – **su sparčiais skaitmeniniais ir technologiniais pokyčiais susiję gebėjimai ir kompetencijos**, taip pat **šiuolaikinių technologijų išnaudojimas sprendžiant regionams aktualesias problemas** (paslaugų skaitmenizavimas, duomenimis grįsti sprendimai ir t. t.). Susijusios intervencijos yra aktualios beveik visose valstybės veiklos srityse ir gali prisidėti efektyvinant įvairių savivaldybių funkcijų įgyvendinimą, todėl regionų lygmeniu turėtų būti keliamas tikslas technologijų teikiamas galimybes išnaudoti gerinant viešųjų paslaugų kokybę ir prieinamumą, paliekant regionams ir savivaldybėms sprendimą dėl konkrečių sričių (pavyzdžiui, šiame investiciniame laikotarpyje vystomos elektroninio bilieto sistemos, nuotolinės sveikatos priežiūros paslaugos ir pan.).

Minimo poreikio stiprinti gyventojų skaitmeninius gebėjimus ir kompetencijas, o taip pat kitų su mokymusi visą gyvenimą susijusių intervencijų realizavimui **reikalinga įgyvendinti minkštąsias priemones**, finansuojamas iš ESF+. Manytina, kad ateinančiu investiciniu laikotarpiu regionams būtų svarbu sudaryti sąlygas investuoti į ESF+ tipo veiklas, ne tik stiprinant gebėjimus, bet ir įveiklinant šiame investiciniame laikotarpyje plėtojamus bendradarbiavimo centrus, plėtojant kitas, verslumą, verslo prisitaikymą prie skaitmeninės ir žaliosios transformacijos skatinančias veiklas.

Atlikta regionų esamos situacijos analizė, rodo daugeliui šalies regionų itin aktualias demografines problemas: mažėja gimstamumas ir didėja vyresnio amžiaus asmenų dalis²²⁵, mažai jaunų žmonių pasilieka arba po studijų grįžta į savo gimtuosius miestus ar miestelius. Ši situacija iš esmės keičia viešųjų paslaugų poreikį ir galimybes užtikrinti jų prieinamumą. Tam tikrų paslaugų gavėjų skaičius sparčiai mažėja, dėl ko kyla iššūkiai išlaikyti kokybiškas paslaugas teikiančias įstaigas, rasti ir išlaikyti kvalifikuotą personalą. Todėl vienas iš svarbiausių prioritetų, kuris yra išskiriamas ir Lietuvai skirtose ES Tarybos 2024 m. rekomendacijose – kuo labiau **skatinti savivaldybių bendradarbiavimą teikiant viešąsias paslaugas**²²⁶. Atsižvelgiant į mažiausių savivaldybių gyventojų skaičių, akivaizdu, kad pavienėmis pastangomis užtikrinti paslaugų įvairovės ir kokybės (ypač tokiose srityse kaip mokinių neformalusis ugdymas, kuris apima platų spektrą veiklų) yra neįmanoma jau vien dėl paslaugų teikimo kaštų, kai paslaugų gavėjų skaičius itin mažas. Kaip rodo šio vertinimo metu atlikta regionų investicijų 2021-2027 m. analizė, savivaldybės jau pradeda vystyti bendrų paslaugų teikimo praktikas, tačiau kol kas jos yra pavienės, o didelė dalis FZ strategijoms skirtų lėšų investuojamos į projektus, kurie aktualiausių, dažnai naudojamų viešųjų paslaugų prieinamumo daugiau negu vienos savivaldybės gyventojams negerina. Todėl šiam horizontaliam tikslui reikėtų skirti kuo didesnę dėmesį ir papildomai skatinti bendradarbiavimo projektus. Kaip rodo atliktos savivaldybių administracijų specialistų apklausos rezultatai, savivaldybės, patiriančios iššūkius teikiant įvairias viešąsias paslaugas, kol kas pakankamai rezervuoti vertina galimybes, kylančias problemas spręsti bendradarbiaujant su kitomis savivaldybėmis – švietimo srityje aktualumą bendradarbiauti sprendžiant problemas išvelgia 20 proc. savivaldybių atstovų (n=25²²⁷), sveikatos apsaugos srityje – 21,1 proc. (n=19), būsto ir komunalinio ūkio – 17,4 proc. (n=23), palankiau bendradarbiavimo galimybės vertinamos laisvalaikio ir kultūros srityje – 40 proc. (n=15) bei aplinkos apsaugos (įskaitant atliekų tvarkymą) srityje – 45,5 proc. (n=11).

²²⁵ VDA duomenimis, demografinės senatvės koeficientas Panevėžio regione 2022 m. buvo 183, 2025 m. – jau 205, Utenos regione – atitinkamai 214 ir 243, Klaipėdos regione – 123 ir 134.

²²⁶ Tarybos rekomendacija dėl Lietuvos ekonominės, socialinės, užimtumo, struktūrinės ir biudžeto politikos. Europos Komisija, 2024-06-19. Prieiga internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52024DC0615>.

²²⁷ Klausimas, ar būtų aktualu bendradarbiauti su kitomis savivaldybėmis teikiant viešąsias paslaugas ar bendrai kuriant / naudojant viešosios infrastruktūros objektus, užduotas tik tų savivaldybių atstovams, kurie nurodė, kad jų savivaldybė toje srityje susiduria su iššūkiais.

Realus savivaldybių **bendradarbiavimas teikiant viešąsias paslaugas yra svarbus bet kurioje srityje, todėl sričių, kuriose teikiamas finansavimas, nevertėtų riboti**. Netgi jeigu savivaldybė investuoja į viešųjų paslaugų teikimo optimizavimą srityje, kuri iš regioninės plėtros tikslų perspektyvos laikoma mažiau prioritetine, tai bet kuriuo atveju leidžia sutaupyti viešąsias lėšas, kurios gali būti panaudotos kitų viešųjų paslaugų teikimui.

Konkrečias valstybės veiklos ar susijusias sritis, į kurias turėtų būti nukreiptos regioninės plėtros investicijos ateinančiu investiciniu laikotarpiu visuose regionuose, įvardinti sudėtinga, o greičiausiai ir neprasminga, jeigu norima stiprinti koncentraciją į regionui specifinių problemų sprendimą ir „iš apačios į viršų“ principo stiprinimą. Tačiau būtų labai svarbu siekti **aiškesnio konkrečių problemų ir jų priešasčių įvardinimo RPPI ir konkrečias investicijas sieti su šių tikslų pasiekimu** (siūlomas investicijų planavimo modelis plačiau aprašomas 7 skyriuje). Svarbu pastebėti, kad EK pasiūlymuose dėl ateinančio investicinio laikotarpio²²⁸ taip pat ryškėja apsisprendimas plačiau taikyti su rezultatais susieto lėšų išmokėjimo principą. Jį pritaikius regioninės plėtros tikslo siekiančių investicijų planavimui, turėtų būti nustatyti konkretūs, išmatuojami ir nuo regionų ir savivaldybių veiksmų priklausantys rodikliai, kuriuos įsipareigojama pasiekti įgyvendinant investicijas. Tokiu atveju rekomenduojama rengiant RPP ir derinant valstybės strateginius prioritetus ir konkrečių regionų poreikius, susiderėti dėl kiekvieno regiono individualių tikslų, orientuotų į kompleksinius / struktūrinius pokyčius, kurie (kaip ir aptarto bendro viešųjų paslaugų teikimo atveju) galėtų apimti investicijas bet kuriose aktualiose valstybės veiklos srityse, kuriose savivaldybės įgyvendina savarankiškąsias ir valstybines (valstybės deleguotas savivaldybėms) funkcijas. Pavyzdžiui, jeigu, siekiant socialinės įtraukties didinimo, susitariama dėl tikslo konkrečiai daliai regiono moksleivių kiekvieną dieną užtikrinti popamokinės veiklos prieinamumą, savivaldybės savo nuožiūra, atsižvelgiant į realų poreikį ir galimybes, gali investuoti į visos dienos mokyklas, vaikų dienos centrus, bibliotekas, vykdančias papildomas funkcijas, ir t.t.

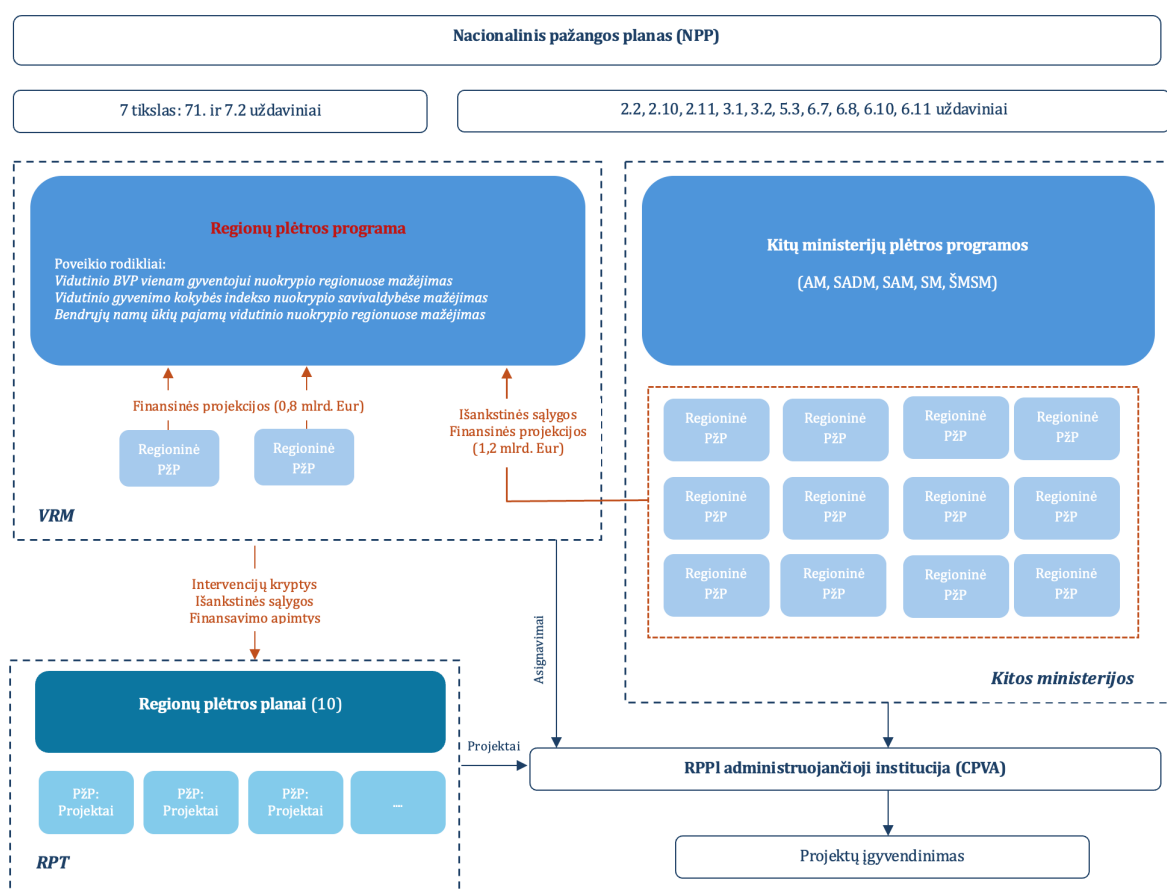
Visgi, kaip rodo atlikta esamų investicijų analizė, siekiant realaus proveržio regionuose, yra svarbu **RPPI koncentruotis į kelis konkrečius tikslus**, o problemas ir jas sukeliančias priešastis **analizuoti ne tik iš atskirų savivaldybių, bet ir iš regiono perspektyvos**. Regiono lygmens strategija, kuri yra tik atskirų savivaldybių veiklų suma, tiesiog didina administracinę naštą, neatnešant pridėtinės vertės.

²²⁸ Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council establishing the European Fund for economic, social and territorial cohesion, agriculture and rural, fisheries and maritime, prosperity and security for the period 2028-2034 and amending Regulation (EU) 2023/955 and Regulation (EU, Euratom) 2024/2509. Nuoroda internete: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:0d5ded06-639d-11f0-bf4e-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_1&format=PDF

7. REGIONINĖS POLITIKOS PLANAVIMO VALDYSENA

Šiame skyriuje analizuojama regioninės politikos planavimo sistemos valdysena ir jos tinkamumas siekiant spręsti RPP regioninės plėtros problemas.

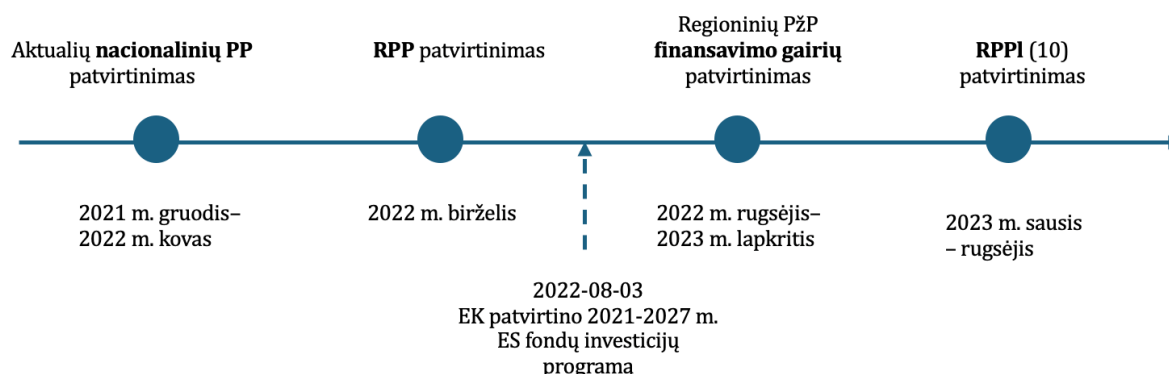
Įgyvendinant NPP keliamus regioninių skurtumų mažinimo tikslus ir planuojant RPPI įgyvendinti skiriamų ES fondų lėšų paskirstymą konkrečioms investicijų sritims, naudojama keliapakopė planavimo sistema, kurioje dalyvauja valstybės, regiono ir savivaldybės lygmens institucijos (žr. 34 paveikslą).

34 PAVEIKSLAS. REGIONINĖS PLĖTROS INVESTICIJŲ, FINANSUOJAMŲ PAGAL 2021–2027 M. ES FONDŲ INVESTICIJŲ PROGRAMĄ (ES FONDŲ IR KITOMIS LĖŠOMIS), PLANAVIMO SCHEMA

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“, remiantis atlikta teisės aktų analize

Visų aktualių dokumentų (PP, regioninių PŽP, RPP, RPPI) rengimas vykdomas laikantis strateginio valdymo metodikoje nustatytos tvarkos ir eiliškumo. Aktualių dokumentų parengimo eiliškumas ir chronologinė seka planuojant 2021–2027 m. ES fondų investicijas matyti 35 paveiksle.

35 PAVEIKSLAS. SU REGIONINĖS PLĖTROS INVESTICIJŲ ĮGYVENDINIMU SUSIJUSIŲ DOKUMENTŲ TVIRTINIMO CHRONOLOGINĖ SCHEMA (2021-2027 M. INVESTICINIS LAIKOTARPIS)

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“, remiantis atlikta dokumentų analize

Etapas: nacionalinių PP rengimas ir tvirtinimas

Nacionalines plėtros programas (toliau – PP) rengia Vyriausybės kanceliarija ir ministerijos, atsakingos už NPP uždavinių įgyvendinimą konkrečioje valstybės veiklos srityje²²⁹. Kaip numatyta Strateginio valdymo metodikoje²³⁰, kai PP valdytojas nustato, kad prie problemos sprendimo reikia prisidėti RPT ir (ar) savivaldybėms, nustatoma regioninė PŽP. **PP nurodoma: regioninei PŽP įgyvendinti skiriamos pažangos lėšos, su regionine pažangos priemone susijęs NPP pažangos uždavinio poveikio rodiklis ir (ar) jo dalis ir, kai reikia, su NPP pažangos uždavinio poveikio rodikliu susieta išankstinė sąlyga**²³¹. PP rengimui PP valdytojas paprastai sudaro PP darbo grupę. Formalūs įpareigojimai regioninių PŽP rengėjams konsultuotis su RPP valdytoju ar regionų atstovais teisės aktuose nėra numatyti.

Kaip rodo PP parengimo darbo grupių personalinių sudėčių analizė²³², ministerijų PP rengimo darbo grupėse RPT atstovai nedalyvavo, tik į kai kurių ministerijų darbo grupes buvo įtraukti VRM atstovai atsakingi už regioninę politiką ir RPP rengimą. RPP valdytojo (VRM) į(si)traukimo lygis (galimybė daryti įtaką planuojamų regioninių PŽP apimčiai ar turiniui) iš esmės priklauso nuo sektorinės ministerijos pasirinkimo²³³.

Dauguma ministerijų (4 iš 6) planuodamos regionines PŽP neatliko savivaldybių ir kitų apklausų²³⁴.

Problema: regioninių PŽP, kurios vėliau turi būti įgyvendinamos prisidedant RPT ir (ar) savivaldybėms, investicijų kryptis ir išankstinės (būtiniosios) sąlygos nustatomos, neužtikrinant už regioninės politikos įgyvendinimą atsakingų institucijų dalyvavimo.

Etapas: RPP rengimas ir tvirtinimas

Siekiant įgyvendinti LR regioninės plėtros įstatyme nustatytą nacionalinės regioninės politikos tikslą ir uždavinius, rengiama RPP. RPP yra išskirtinė plėtros programa, kadangi joje, skirtingai nuo kitų PP, yra

²²⁹ Lietuvos Respublikos strateginio valdymo įstatymas, 2020 m. birželio 25 d. Nr. XIII-3096.

²³⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. balandžio 28 d. nutarimas Nr. 292 „Dėl strateginio valdymo metodikos patvirtinimo“

²³¹ Strateginio valdymo metodika, 67.3.2 p.

²³² Analizuoti viešai ministerijų tinklapiuose skelbiami įsakymai dėl PP parengimo darbo grupių sudarymo. Dalyje ministerijų tokia informacija neskelbiama, minimos tik vykusios viešos konsultacijos.

²³³ Remiantis diskusijų su strateginio valdymo sistemos dalyviais metu surinkta informacija.

²³⁴ Valstybinio audito ataskaita Nr. VAE-8 „2022–2030 m. Regionų plėtros programa“, Valstybės kontrolė, 2024 m. liepos 4 d.

įtraukiamos kitose PP numatytos regioninės PŽP priemonės, kurios atliepia įvairius NPP uždavinius (ne tik NPP 7 strateginio tikslo uždavinius). Iš 14 regioninių PŽP, įtrauktų į RPP, RPP valdytojas (VRM) tiesiogiai rengė tik 2 regionines PŽP, likusios yra parengtos kitų ministerijų.

RPP rengiama po to, kai jau yra parengtos kitos PP, kuriose yra numatytos tos srities regioninės PŽP, jų finansinės projekcijos ir nustatytos išankstinės (būtiniosios) sąlygos. Rengiant RPP, turi būti įvertinami PP nustatytos regioninės pažangos priemonės, jų tinkamumas regioninės plėtros problemoms spręsti, išankstinės sąlygos²³⁵, tačiau RPP valdytojas (VRM) faktiškai neturi įgaliojimų keisti patvirtintose PP nustatytų regioninių PŽP. RPP valdytojo vaidmuo neapibrėžtas kitų ministerijų (savarankiškų asignavimų valdytojų) atžvilgiu, todėl nėra sąlygų lyderystei²³⁶.

Rengiant RPP turi būti **įvertinti „RPT pasiūlymai dėl RPP“**²³⁷. Kaip rodo RPP parengimo darbo grupių personalinių sudėčių analizė, RPP rengimo darbo grupėje dalyvavo RPT atstovai ir asocijuotų struktūrų atstovai. RPT rengiant RPP dalyvauja nevienodai: 50 proc. RPT nurodė nedalyvavusios RPP rengime, tačiau 50 proc. RPT dalyvavo aktyviai arba labai aktyviai²³⁸.

Problema: Nors remiantis LR strateginio valdymo įstatymu, RPP yra planavimo dokumentas, kuriame nustatomos NPP strateginių tikslų ir pažangos uždavinių regioninės politikos srityje įgyvendinimo sąlygos, praktikoje, remiantis strateginio valdymo metodikoje nustatytu programavimo lygmens dokumentų rengimo eiliškumu ir tvarka, RPP valdytojas turi mažai instrumentų formuoti RPP regioninės plėtros problemų sprendimo strategiją. RPP investicijų strategija iš esmės yra atskirų ministerijų regioninių PŽP suma, o RPP valdytojas daugeliu atveju gali atlikti tik RPP administravimo funkcijas (išskyrus VRM tvirtinamų regioninių PŽP atžvilgiu²³⁹).

Etapas: Regioninių PŽP gairių rengimas ir tvirtinimas

Regioninių PŽP finansavimo gairės rengiamos po to, kai RPP yra patvirtinamas. Prieš tvirtinant regioninių PŽP finansavimo gaires, šakinės ministerijos jas turi **suderinti su RPP valdytoju ir RPPI administruojančiąja institucija** (CPVA) ir **aptarti su RPT**.²⁴⁰ Visgi svarbu pastebėti, kad tokie esminiai aspektai kaip regioninių PŽP investicijų kryptys, poveikio rodikliai, finansinės projekcijos ir išankstinės (būtiniosios) sąlygos jau būna įtrauktos į LRV patvirtintas nacionalines PP ir RPP.

RPT rengiant regionines PŽP dalyvavo gana aktyviai. Dauguma RPT (80 proc.) buvo įsitraukusios į visų ministerijų regioninių PŽP rengimo procesą, tačiau savo dalyvavimą vertina tik kaip vidutinį ar žemiau kaip vidutinį. Dalyvavimas kitų ministerijų (ne VRM) regioninių PŽP rengime vertinamas vidutiniškai 2,5 balo (kur 1 reiškia „visiškai nedalyvavome“, o 5 reiškia „labai aktyviai dalyvavome“), įverčių skirtumai tarp šių ministerijų minimalūs. Kiek geriau vertinamas dalyvavimas VRM regioninių PŽP rengime – 3,4 balo, 60 proc. RPT nurodo, kad dalyvavo aktyviai arba labai aktyviai. RPT administracijų atstovai nurodo, kad pagrindinės priežastys, kodėl jų dalyvavimas buvo nepakankamai aktyvus, yra: kviečiant RPT į aptarimus pagrindinės investicijų kryptys jau buvo nuspręstos (pavyzdžiui, suderintos su Europos Komisija), todėl į daugelį RPT pasiūlymų nebuvo galimybės atsižvelgti (šią priežastį nurodo 80 proc. RPT administracijų), regioninės PŽP buvo rengiamos skubant, todėl ilgesnėms diskusijoms, geresniam suinteresuotų pusių įtraukimui neužteko laiko (70 proc. RPT administracijų), o kai kuriais atvejais RPT apskritai nebuvo kviečiamos į ministerijoje (-ose) organizuojamus aptarimus (60 proc. RPT administracijų)²⁴¹.

²³⁵ Strateginio valdymo metodika, 100 p.

²³⁶ Valstybinio audito ataskaita Nr. VAE-8 “2022–2030 m. Regionų plėtros programa”, Valstybės kontrolė, 2024 m. liepos 4 d.

²³⁷ Strateginio valdymo metodika, 100 p.

²³⁸ Remiantis RPT administracijų atstovų apklausos duomenimis.

²³⁹ Sudaro apie 38 proc. visų pagal regionines PŽP numatytų ES fondų lėšų.

²⁴⁰ Strateginio valdymo metodika, 104.2 p.

²⁴¹ Remiantis RPT administracijų atstovų apklausos duomenimis.

Problema: Regioninių PŽP finansavimo gairių rengimo metu esminių pokyčių, susijusių su nustatytomis investicijų kryptimis, išankstinėmis (būtinosiomis) sąlygomis, finansinėmis projekcijomis, galimybės yra ribotos, kadangi jos rengiamos jau po to, kai PP ir RPP yra patvirtintos.

Etapas: RPPI rengimas ir tvirtinimas

Analizuojant su RPP regioninės plėtros problemomis susijusių investicijų planavimą, svarbu taip pat atkreipti dėmesį į **strateginio planavimo sąlygas regiono lygmeniu**. Pagal esamą viešojo administravimo sistemą regionų plėtros tarybos yra vieninteliai regioninio administravimo subjektai²⁴², kurių funkcijos apima regiono plėtros planų ir jų pakeitimų rengimą ir tvirtinimą, jų įgyvendinimo koordinavimą ir kontroliavimą bei su tuo susijusias savivaldybių atstovavimo ir panašias funkcijas²⁴³. RPPI yra tvirtinami RPT kolegijų, kurios yra sudarytos iš savivaldybių merų ir savivaldybių tarybų deleguotų savivaldybių tarybų narių. Regionui RPP numatytos lėšos pagal RPT nustatytus kriterijus²⁴⁴ paskirstomos savivaldybėms.

RPPI rengimo metu planuojant konkrečias investicijas regionai ir savivaldybės turi teisę savo nuožiūra pasirinkti remiamas veiklas ir jų apimtį, t. y. pagal kokias konkrečias regionines PŽP bus įgyvendinami projektai ir kokios apimties lėšos bus naudojamos (joms iš anksto priskirtos bendros lėšų sumos ribose).

Nepaisant to, kad kai kurie aspektai rodo siekį stiprinti „iš apačios į viršų“ principo įgyvendinimą ir suteikia regionų savivaldybėms didesnes galimybes įgyvendinti savo investicijas, esama sistema turi kelis esminius trūkumus. Kadangi šalyje regionai (apskritis) iš esmės yra tik statistiniai teritoriniai vienetai neturintys savarankiškumo ar viešojo administravimo įgaliojimų atskirose valstybės veiklos srityse, RPT kolegijose, sudarytose **tik iš savivaldybių atstovų, atstovaujami savivaldybių interesai**. Todėl praktiškai **neįmanoma prioritetizuoti regiono problemų** ir lėšų koncentruoti ten, kur poveikis regionui būtų didžiausias (ypač jeigu didžiausią regioninį efektą turinčios problemos (ar potencialas) lokalizuotos vienoje savivaldybėje). **RPT neturi finansinių svertų ir realios diskrecijos perskirstyti lėšas tarp savivaldybių; iš anksto tarp savivaldybių padalintas lėšų krepšelis** prieštarauja regioninio planavimo logikai. Šios aplinkybės iš esmės **redukuoja RPT vaidmenį** iki koordinavimo, o pilnavertis strateginis planavimas regiono lygiu faktiškai nevyksta. RPT derina savivaldybių suplanuotų investicijų suderinamumą su valstybės lygiu nustatytais finansavimo reikalavimais, RPPI tikslus ir uždavinius derina prie jau pasirinktų investicijų, o ne veikia kaip savarankiškas strateginis vienetas.

Atitinkamai, **sumenksta ir RPT vykdomų su regionų strategijų formavimu susijusių veiklų indėlis į RPPI turinį**. Rengiant regiono plėtros planą ir jo pakeitimus, dalyvauja patariamasis organas – partnerių grupė, sudaryta iš bendruomeninių ir kitų nevyriausybinų organizacijų, profesinių sąjungų, verslo organizacijų atstovų. Partnerių grupės gana intensyviai įtraukiamos į su RPPI rengimu ir keitimu susijusius aptarimus – atliktos socialinių ir ekonominių partnerių, įtrauktų į RPT partnerių grupes, apklausos (n=46) duomenimis, 56,8 proc. respondentų nurodė, kad jų organizacija aktyviai arba labai aktyviai dalyvavo RPPI rengime (nustatant problemas, jų priežastis, planuojant projektus ir pan.). Tačiau partnerių įtaka RPPI turiniui yra gana ribota – aktyviai ir labai aktyviai dalyvavę partneriai savo įtaką jiems aktualiose RPPI dalyse vertina 3,1 balu (5 balų skalėje²⁴⁵). Socialinių bei ekonominių partnerių nuomone, didžiausią įtaką pasirenkant investavimo kryptis regione turi savivaldybės socialinės-ekonominės situacijos pokyčių

²⁴² Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo Nr. VIII-1234 pakeitimo įstatymas.

²⁴³ Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatymas, 2000 m. liepos 20 d. Nr. VIII-1889.

²⁴⁴ Pagal konkrečios RPT pasirinktus socialinius-ekonominius, demografinius rodiklius ir pan.

²⁴⁵ Skalėje nuo 1 iki 5, kur 1 reiškia „jokios įtakos“, o 5 reiškia „labai didelę įtaką“.

tendencijos, prieinami finansavimo šaltiniai ir vietos valdžios politinė valia (kiekvieną šių veiksnių pažymėjo po 48 proc. respondentų²⁴⁶).

Problema: „Iš apačios į viršų“ principas taikomas jau po to, kai nacionaliniuose programavimo lygmens dokumentuose yra patvirtintos investicijų kryptys, joms skiriamos lėšos ir planuojami pasiekti tikslai (rodikliai), todėl tam tikra prasme regionų ir savivaldybių lygmenyse įvyksta nacionalinių tikslų (taip pat suderintų su EK) „perplanavimas“. Pagal dabartinę regioninės politikos institucinę sanklodą taip pat yra sudėtinga tikėtis regioninės svarbos sprendimų / intervencijų prioritizavimo, nepaisant to, kad kai kuriais atvejais tokie sprendimai kurtų daugiau ekonominės, socialinės ar kitos vertės negu išsklaidytos atskirų savivaldybių investicijos.

Apibendrinant, esama regioninio planavimo valdysena nėra pilnai tinkama siekiant planuoti ir įgyvendinti regioninės politikos tikslus, kadangi:

- Nesudarytos sąlygos nuosekliai planuoti nacionalinę regioninę politiką (RPP integruoja jau parengtas ir patvirtintas regionines PŽP);
- Rengiant valstybės lygmens dokumentus neužtikrinamas regionų atstovavimas;
- Trūksta instrumentų užtikrinti regiono svarbos (lygmens) investicijų įgyvendinimą;
- Planuojant konkrečias regionų ir (arba) savivaldybių investicijas (projektus) yra galimybė keisti valstybės programavimo lygmens dokumentuose nustatytų tikslų pasiekimo apimtis, šių pakeitimų nederinant su tikslus nustačiusiomis ar patvirtinusiomis institucijomis.

Siekiant spręsti esamas sisteminės problemas gali būti svarstomos įvairios alternatyvos (žr. 4 lentelę). Palyginus siūlomų alternatyvų privalumus ir trūkumus, vertintojai prioritetą teikia II (vidutinio regionų savarankiškumo) alternatyvai.

4 LENTELĖ. GALIMOS REGIONINĖS POLITIKOS VALDYSENOS IR FINANSINIŲ INTERVENCIJŲ PLANAVIMO BEI ATSKAITOMYBĖS SISTEMOS ALTERNATYVOS

Etapai/veiksmai	I (<i>status quo</i>)	II (vidutinio regionų savarankiškumo)	III (didelio regionų savarankiškumo)
Lėšų RPPI įgyvendinimui²⁴⁷ įtraukimas į ES fondų planavimo dokumentus	Lėšos, skirtos RPPI įgyvendinimui, išskirstytos po skirtingus 2021–2027 m. IP prioritetus ²⁴⁸ .	Visa RPP įgyvendinti skiriama ES fondų lėšų dalis atskiriama į atskirą regioninei plėtrai skirtą skyrių arba lėšos išskirstomos po skirtingus tematinis tikslus ²⁴⁹ .	Visa RPP įgyvendinti skiriama ES fondų lėšų dalis atskiriama į atskirą regioninei plėtrai skirtą skyrių
RPP rengimas (laikas ir dalyviai)	Pirmiausiai suplanuojamos ministerijų regioninės PŽP ir pagal jas formuojama RPP. RPP valdytojo ir RPT atstovų dalyvavimas ribotas.	RPP rengiamas pirmiau negu yra patvirtintos regioninės PŽP. RPP rengimui sudaroma darbo grupė: atstovaujamos visos šakinės ministerijos, kurios kuruoja sritis, kuriose savivaldybės įgyvendina savarankiškąsias ar valstybės funkcijas;	RPP rengiamas po to, kai parengiami RPPI. RPP problemos ir priežastys, siekiami tikslai nustatomi išanalizavus parengtus RPPI. Rengiant RPP dalyvauja su analizuojamomis temomis susijusių nacionalinių institucijų ir regionų atstovai.

²⁴⁶ Apklausoje anketoje socialiniai bei ekonominiai partneriai galėjo pažymėti iki trijų veiksnių, labiausiai nulemiančių investavimo kryptį pasirinkimą jų atstovaujame regione.

²⁴⁷ Laikantis LR regioninės plėtros įstatymo 5 str. 2 d. nustatytų reikalavimų.

²⁴⁸ 2028-2034 m. investiciniu laikotarpiu, Nacionalinės ir regioninės partnerystės planas.

²⁴⁹ Nacionalinės ir regioninės partnerystės plane ar kitame ES investicijų prioritetus apibrėžiančiame dokumente.

Etapai/veiksmai	I (<i>status quo</i>)	II (vidutinio regionų savarankiškumo)	III (didelio regionų savarankiškumo)
		dalyvauja savivaldybes/regionus atstovaujantys subjektai; svarstyti pasitelkti ekspertus, užtikrinant platų kompetencijų tinklą.	
RPP turinys	Turinio pagrindą sudaro anksčiau patvirtintos regioninės PŽP.	RPP nustatomos sritys, kuriose regioninės investicijos bus finansuojamos pagal regioninės plėtros prioritetą. Nekeliamos išankstinės sąlygos (t.b. laikomasi nacionalinių teisės aktų reikalavimų). Kartu su regionais (ar savivaldybėmis) suformuojami konkretūs rezultatai, kuriuos, įgyvendinus investicijas, įsipareigoja pasiekti regionai / savivaldybės ²⁵⁰ .	RPP nustatomos sritys, kuriose regioninės investicijos bus finansuojamos pagal regioninės plėtros prioritetą. Nekeliamos išankstinės sąlygos (t.b. laikomasi nacionalinių teisės aktų reikalavimų). Iš RPPI perkeliama įgyvendinant konkrečias veiklas suplanuoti pasiekti rezultatai.
RPPI rengimas ir tvirtinimas (laikas)	RPPI tvirtinami po to, kai jau yra patvirtintas RPP.	Po to, kai parengiama ir patvirtinama RPP.	Rengiami ir tvirtinami anksčiau negu RPP.
RPPI turinys	Nurodomos investicijos, kurios atitinka regioninių PŽP reikalavimus ir kurias planuojama įgyvendinti ES fondų lėšomis. Aprašomos tik tos problemos ir jų priežastys, prie kurių mažinimo prisidės suplanuotos investicijos.	RPPI planuojamos investicijos, kurias regionai ir (arba) savivaldybės mato poreikį įgyvendinti tam, kad būtų pasiekti rengiant RPP suderėti rezultatai.	RPPI analizuojamos visos regiono problemos ir jų priežastys, nustatomi veiksmai, kuriuos reikėtų įgyvendinti (vykdant savivaldybių savarankiškąsias ir valstybines funkcijas), neapsiribojant ES fondų lėšomis finansuojamais projektais.
Privalumai	Jau pažįstama planavimo sistema, išbandyti procesai. Šakinėse ministerijose regioninės investicijos planuojamos kartu su kitomis investicijomis (rengiant PP ir PŽP) – geros sąlygos užtikrinti kompleksiskumą.	Derinami „iš viršaus į apačią“ ir „iš apačios į viršų“ planavimo principai. Geresnės sąlygos formuoti vieningą nacionalinę regioninę politiką: RPP rengiama pradedant nuo tikslų formulavimo (problemų ir priežasčių identifikavimo), dalyvauja platus institucijų ratas, įtraukiant ir vietos lygmens atstovus.	Vietos lygmeniui suteikiami dideli įgaliojimai ir pilna apimtimi įgyvendinamas „iš apačios į viršų principas“.

²⁵⁰ Būtina pasirinkti rezultatus, kurie labiausiai priklauso nuo savivaldybių ar kitų susijusių dalyvių veiksmų, o šalutiniai faktoriai turi sąlyginai mažą įtaką (netinka poveikio rodiklio, matuojantys regiono BVP, užimtumo lygį ar pan.).

Etapai/veiksmai	I (<i>status quo</i>)	II (vidutinio regionų savarankiškumo)	III (didelio regionų savarankiškumo)
		Regionams ir savivaldybėms paliekama plati dispozicija spręsti kokiomis konkrečiomis priemonėmis jie pasieks keliamus tikslus (konkrečius RPP suderintus rezultatus).	
Trūkumai	<p>Nėra bendro požiūrio į nacionalinę regioninę politiką ir jai įgyvendinti reikalingas investicijas: RPP turinys sudarytas iš atskirų ministerijų vizijų.</p> <p>Silpna nacionaliniuose dokumentuose suplanuotų lėšų ir planuojamų pasiekti rezultatų sąsaja: IP, regioninėse PŽP nustatomi tikslai (rodikliai), kurie siejami su suplanuotu finansavimu, tačiau ar ir kokia apimtimi šie tikslai (rodikliai) bus siejami, priklauso nuo individualaus regionų pasirinkimo – projektų planavimo etape vyksta valstybės lygmens tikslų perplanavimas.</p> <p>Neišspręstas regionų ir savivaldybių savarankiškumo planuojant investicijas klausimas: skirtingų regioninių PŽP finansavimo gairėse nustatyti reikalavimai įgyvendinamoms veikloms svyruoja nuo labai detalių iki minimalių, reikalavimai gali būti interpretuojami skirtingai (savivaldybės, RPT, ministerijos, administruojančioji institucija).</p> <p>RPPI problemos ir priežastys kildinamos konkrečių projektų, planuojamų įgyvendinti savivaldybėse.</p>	<p>Esamą strateginio valdymo sistemą reglamentuojančių teisės aktų keitimo poreikis.</p> <p>Būtina išspręsti finansinių korekcijų / sankcijų taikymo galimybes ir mechanizmą, jeigu regionas (ar konkreti savivaldybė) neįgyvendina įsipareigojimų siekiant suplanuotų rezultatų.</p> <p>RPPI apima tik iš ES fondų finansuojamas investicijas (<i>svarstyta galimybė prijungti visas problemas ir priežastis, kurios bus sprendžiamos pasitelkiant kitus finansavimo šaltinius</i>).</p>	<p>Esamą strateginio valdymo sistemą reglamentuojančių teisės aktų keitimo poreikis.</p> <p>Ribotos galimybės formuoti vieningą nacionalinę regioninę politiką.</p> <p>Strateginio planavimo kompetencijų stokos vietos lygmenyje rizika.</p> <p>Rizika nacionalinę regioninę politiką koncentruoti į einamųjų ūkinių / gerbūvio problemų sprendimą.</p> <p>Laiko valdymo rizika (RPP pradedama rengti tik po to, kai patvirtinami RPPI).</p>

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“

VERTINIMO REKOMENDACIJOS

NR.	PAGRINDIMAS	REKOMENDACIJOS	ATSAKINGOS INSTITUCIJOS
	<i>Regioninio planavimo sistemos valdysena</i>		
1.	<p>Remiantis LR strateginio valdymo įstatymu, RPP yra planavimo dokumentas, kuriame nustatomos NPP strateginių tikslų ir pažangos uždavinių regioninės politikos srityje įgyvendinimo sąlygos. Tačiau, remiantis Strateginio valdymo metodika, RPP rengiama po to, kai jau yra parengtos kitos PP, kuriose yra suplanuotos regioninės PžP, jų finansinės projekcijos ir nustatytos išankstinės (būtiniosios) sąlygos. Tai iš esmės apriboja galimybes nuosekliai formuoti nacionalinės regioninės politikos tikslo, nustatyto LR regioninės politikos įstatyme, ir NPP 7 uždavinio įgyvendinimo kryptis.</p> <p>VRM, kuri yra atsakinga už RPP parengimą, atstovai įprastai dalyvavo šakinių ministerijų darbo grupėse, atsakingose už PP ir regioninių PžP parengimą, tačiau įtrauktis lygis buvo nevienodas, galimybes daryti poveikį planuojamoms intervencijų kryptims ar sąlygoms – ribotos.</p> <p>RPT atstovai rengiant ministerijų PP apskritai nedalyvauja (išskyrus RPP). RPT dalyvavo rengiant regioninių PžP finansavimo gaires, tačiau, pačių RPT vertinimu, neaktyviai, kadangi derinimas vyko skiriant labai ribotą laiką, pagrindinės investicijų kryptys jau būdavo nuspręstos.</p> <p><i>Plačiau ataskaitos 7 skyriuje.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> Svarstyti strateginio valdymo sistemos pakeitimus, kurie sudarytų sąlygas RPP planuoti kaip savarankišką, regioninės plėtros esminius poreikius atitinkantį, dokumentą, atsisakant iš anksto atskirų ministerijų parengtų regioninių PžP mechaninio paskesnio integravimo į RPP. Svarstyti galimybes 2028–2034 m. nacionalinės ir regioninės partnerystės plane įtraukti atskirą regionų plėtrai skirtą skyrių. 	FM VRM
2.	<p>Pagal dabartinę nacionalinės regioninės politikos institucinę sanklodą yra sudėtinga regionuose įgyvendinti visavertį programavimo lygmens planavimą (2021–2027 m. investiciniu laikotarpiu visi išskirti regionai atitinka esamas šalies apskritis).</p> <p>RPPI tvirtinami RPT kolegijų, sudarytų iš savivaldybių merų ir savivaldybių tarybų narių, todėl praktiškai neįmanoma prioritetizuoti viršsavivaldybinių regiono (ne atskirų savivaldybių) problemų ir bendrai regionui skirtų lėšų (preliminariai nustatytos RPP) koncentruoti ten, kur poveikis regionui būtų didžiausias, ypač jeigu didžiausią regioninį efektą turinčios problemos (ar potencialas) lokalizuotos vienoje savivaldybėje. Be to, visam būsimų intervencijų paketui finansuoti skirtos</p>	<ul style="list-style-type: none"> Esamoje viešojo administravimo sistemoje, nedarant esminių pakeitimų, visavertiškas regionų plėtrai svarbių tikslų ir priemonių planavimas regionų (apskričių) lygmeniu sunkiai įgyvendinamas. Būtų svarbu ruošiantis 2028–2034 m. investiciniam laikotarpiui šią problemą plačiau diskutuoti, svarstant įvairias viršsavivaldybinių iniciatyvų planavimo stiprinimo alternatyvas. 	LRV VRM

NR.	PAGRINDIMAS	REKOMENDACIJOS	ATSAKINGOS INSTITUCIJOS
	<p>ES fondų lėšų sumos savivaldybėms yra priskiriamos iš anksto, pagal kiekviename regione nustatytą tvarką (rodiklius).</p> <p>RPT neturi finansinių svertų ir realios diskrecijos savarankiškai, o ne atskirų savivaldybių iniciatyva nustatyti regiono lygmens tikslus ir suplanuoti regiono masto intervencijas.</p> <p>Atitinkamai, RPPI nėra planuojami kaip savarankiškos regioninės strategijos, o yra sudaromi integruojant atskirų savivaldybių suplanuotus projektus, galimus finansuoti pagal regionines PŽP.</p> <p><i>Plačiau ataskaitos 7 skyriuje.</i></p>		
	<p>Regioninės politikos įgyvendinimo planavimas</p>		
3.	<p>RPP skirtas prisidėti įgyvendinant labai platų NPP 7 tikslą, pačioje RPP suplanuoti regioninės politikos poveikio rodikliai, kuriems nurodomos siektinos reikšmės, taip pat yra aukšto lygmens (<i>gyventojų užimtumo lygis, pridėtinė vertė tenkanti vienam dirbančiajam ir asmeniui, patiriančių skurdo riziką ir socialinę atskirtį, dalis</i>).</p> <p>Šie tikslai ir rodikliai neišryškina regioninės politikos krypties, kuria planuojama siekti regionų augimo. Aiškios strateginės krypties neatspindi ir regioninių PŽP, pagal kurias finansuojamos intervencijos, visuma: regioninių PŽP finansavimo gairėse numatytas sąlyginai platus finansuojamų veiklų spektras, kuriame regionai (juos sudarančios savivaldybės) gali susidaryti savo investicijų portfelius.</p> <p>Tokia sistema yra sąlyginai tinkama finansuoti savivaldybėms aktualius investicinius poreikius. Tačiau, RPP lygmeniu nesuplanavus konkrečių tikslų ir siekiamų rodiklių, nesudarytos prielaidos regioninės politikos, dėl kurios sutariama nacionaliniu, regionų ir savivaldybių lygmenimis, formavimui ir įgyvendinimui.</p> <p><i>Plačiau ataskaitos 3 ir 7 skyriuose.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> Planuojant ES fondų lėšų, skirtų įgyvendinti nacionalinę regioninę politiką, panaudojimą, formuoti į konkrečius, realistiškus pasiekimus orientuotus tikslus kiekviename regione (nebūtina apsiriboti aukšto lygmens socialiniais-ekonominiais rodikliais, taip pat gali būti siekiama reforminių rodiklių – siekiant didesnio efektyvumo, įgyvendinti paslaugų organizavimo ir teikimo pokyčius ir pan.). Užtikrinti, kad nustatant konkrečius tikslus ir jų pasiekimų kiekybines išraiškas dėl jų susitartų VRM, šakinės ministerijos, regionai, savivaldybės, dalyvautų socialiniai-ekonominiai partneriai. 	<p>VRM Šakinės ministerijos RPT</p>
4.	<p>Stebėsenos rodiklių reikšmės, kurias planuojama pasiekti įgyvendinus pagal konkrečias regionines PŽP finansuojamas veiklas, yra nustatytos 2021-2027 m. IP. Tačiau regionai ir savivaldybės rengdami RPPI iš viso regioninių PŽP finansavimo gairėse nurodyto finansuojamų veiklų sąrašo gali gana laisvai pasirinkti aktualias intervencijas, investicijas koncentruoti tik keliose srityse ir pan., nesilaikydami IP atskiroms regioninėms PŽP priskirtų finansinių projekcijų. Kiekvienas regionas, atsižvelgiant į savivaldybėse suplanuotas investicijas, nusistato savo siektinų rodiklių sąrašą. Todėl faktinės bendrai visuose RPPI suplanuotų atitinkamų</p>	<ul style="list-style-type: none"> Rengiant RPP, kartu su regionais suderinti konkrečius, aiškiai išmatuojamus rodiklius ir jų reikšmes, kurias išsipareigojama pasiekti įgyvendinus finansuojamas investicijas (nebūtina apsiriboti tiesiogiai su projektų pasiekimais siejamais rodikliais, žr. 3 rekomendacijų grupę). Rekomenduojama nustatytos ES fondų lėšų dalies išmokėjimą sieti su pasiektais rezultatais. 	<p>VRM Šakinės ministerijos RPT</p>

NR.	PAGRINDIMAS	REKOMENDACIJOS	ATSAKINGOS INSTITUCIJOS
	<p>rodiklių reikšmės kai kuriais atvejais gana ženkliai skiriasi nuo IP ir regioninių PŽP finansavimo gairėse numatytų siektinų reikšmių. Tokiu būdu, yra pažeidžiamas tikslų, uždavinių, priemonių ir jų rodiklių integralumas tarp valstybės lygmens ir regiono lygmens darbotvarkių.</p> <p>RPP dėl konkrečių tikslų, kuriuos už regionų plėtrai skirtas ES fondų lėšas įsipareigotų pasiekti kiekvienas regionas, taip pat iš esmės nėra susitarta: į RPP įtrauktų plataus pobūdžio rodiklių siektinos reikšmės yra orientacinės (indikatyvios) – RPP paaiškinama, kad siektinos regioninės politikos valstybės veiklos srities uždavinių poveikio rodiklių – <i>gyventojų užimtumo lygis, pridėtinė vertė tenkanti vienam dirbančiajam ir asmenų, patiriančių skurdo riziką ar socialinę atskirtį, dalis</i> – reikšmės regionuose „gali būti nepasiektos dėl nuo regiono nepriklausančių aplinkybių“.</p> <p>RPPI keliamos problemos ir jų priežastys, planuojami pasiekti rodikliai iš esmės kildinami iš savivaldybių iniciatyvų (bendrų ar pavienių).</p> <p><i>Plačiau ataskaitos 3 ir 4 skyriuose.</i></p>		
5.	<p>RPPI, su nedidelėmis išimtimis, keliamos ir analizuojamos tik tos problemos ir jų priežastys, kurios yra susijusios su savivaldybių planuojamais įgyvendinti, finansavimo gairių reikalavimus atitinkančiais ir į RPPI pažangos priemonės įtrauktais projektais. Su tam tikromis išlygomis galima teikti, kad RPPI pateikiami problemų ir jų priežasčių aprašymai skirti pagrįsti finansavimo gairių reikalavimus atitinkančius ir pasirinktus finansuoti projektus, tačiau ne formuoti strateginę regionų pažangos darbotvarkę.</p> <p>Selektyvus problemų ir jų priežasčių sąrašas ir jų analizė neatspindi realių regionų poreikių, todėl apriboja galimybes vertinti suplanuotų intervencijų kompleksiskumą ir jų indėlį į regioninės sanglaudos didėjimą, kitų finansavimo šaltinių indėlį sprendžiant aktualias problemas bei nustatyti sritis, kuriose regionams trūksta investicijų.</p> <p><i>Plačiau ataskaitos 4 skyriuje.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> Patikslinti Strateginio valdymo metodikos 7 priedą, aiškiai nurodant, kad regiono esamos situacijos analizė turi apimti visas aktualiausias regiono problemas ir jų gilumines priežastis, jas visas nurodant 1 lentelėje. Esama 1 lentelės forma gali būti papildyta papildoma skiltimi, kurioje būtų nurodoma, ar konkreti priežastis bus sprendžiama įgyvendinant RPPI. 2 lentelėje nurodomi tikslai ir uždaviniai (sprendžiamos problemos ir jų priežastys), kurių bus siekiama įgyvendinant RPPI. Rengti pilnos apimties RPPI, kuriuose būtų analizuojamas visas problemų ir jų priežasčių, trukdančių pasiekti regiono plėtros tikslus, spektras. 	LRV RPT
	<p><i>Finansuojamų veiklų tinkamumas</i></p>		
6.	<p>Kai kuriose šakinių ministerijų suformuotose regioninėse PŽP numatytos labai konkrečios finansuojamos intervencijos (išsiskiria AM, SM, ŠMSM patvirtintos regioninės PŽP). Taip pat papildomai yra įtraukiamos išankstinės sąlygos ar</p>	<ul style="list-style-type: none"> Sudaryti sąlygas regionams / savivaldybėms savarankiškai spręsti kokiomis priemonėmis (intervencijomis) ir techniniais sprendimais 	FM VRM

NR.	PAGRINDIMAS	REKOMENDACIJOS	ATSAKINGOS INSTITUCIJOS
	<p>reikalavimai, kurie detalai nustato galimas projektų įgyvendinimo vietas, išsigyjamos įrangos parametrus, maksimalią investicijų sumą ir pan. Šie reikalavimai kai kuriais atvejais yra griežtesni (bei labiau imlūs finansavimui) negu nacionaliniuose teisės aktuose²⁵¹. Tokie reikalavimai apriboja savivaldybių galimybes įgyvendinti jiems aktualias intervencijas.</p> <p><i>Plačiau ataskaitos 3 skyriuje.</i></p>	<p>pasiekti prisiimtus įsipareigojimus. (derinant su rekomendacija Nr. 4)</p> <ul style="list-style-type: none"> ES paramą regionams reglamentuojančiuose dokumentuose rekomenduojama vengti papildomų, nacionaliniuose teisės aktuose nenustatytų reikalavimų įtraukimo, jeigu jie nėra būtini investicijų tikslams pasiekti. Įgyvendinami projektai turėtų atitikti nacionalinių teisės aktų reikalavimus konkrečioms veikloms, laikytis teisės aktuose nustatytų standartų išsigyjamai įrangai ar įrengiamai infrastruktūrai ir pan. 	<p>Šakinės ministerijos</p>
7.	<p>Beveik visos regioninėse PŽP suplanuotos lėšos skiriamos infrastruktūrinėms („kietosioms“) investicijoms: ERPF ir SaF lėšos sudaro 98 proc. visų regioninėms PŽP įgyvendinti skiriamų ES fondų lėšų. Minkštosios intervencijos, finansuojamos ESF+, numatytos tik sveikatos apsaugos srityje ir sudaro tik 2 proc. visų regioninėms PŽP įgyvendinti suplanuotų ES fondų lėšų.</p> <p>Visgi, regionuose susiduriama su įvairiais iššūkiais, kuriems spręsti reikalinga ne (tik) infrastruktūra, bet ir įvairios iniciatyvos ir paslaugos, kurios šiuo metu nėra teikiamos ar jų kokybė neatitinka šiuolaikinių reikalavimų. Savivaldybių, socialinių partnerių atstovai nurodo, kad būtų labai aktualios kuriamos verslo paramos, bendradarbiavimas erdvių infrastruktūros įveiklinimo investicijos, reikalinga investuoti į gyventojų gebėjimų ugdymo, bendradarbiavimo su vietos švietimo įstaigomis iniciatyvas, gerinant įvairių viešųjų paslaugų kokybę ir prieinamumą svarbus jų skaitmenizavimas ir pan. Minkštųjų veiklų finansavimas taip pat būtų svarbus įgyvendinant su saugumo ir pasirengimo krizėms stiprinimo priemones.</p> <p><i>Plačiau ataskaitos 6 skyriuje.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> Rekomenduojama sudaryti galimybes regionams ir savivaldybėms įgyvendinti daugiau ESF+ tipo (minkštųjų) veiklų, skatinti įveikinti kuriamą infrastruktūrą. 	<p>FM VRM Šakinės ministerijos</p>
8.	<p>Viena iš esminių priežasčių, nulemianti kokybiškų viešųjų paslaugų prieinamumo iššūkius daugelyje mažesnių šalies savivaldybių – mažėjantis gyventojų skaičius. Nuo 2000 m. kai kuriose savivaldybėse gyventojų sumažėjo net trečdaliu ar</p>	<ul style="list-style-type: none"> Skatinti savivaldybių bendradarbiavimą gerinant gyventojams teikiamų viešųjų paslaugų kokybę ir prieinamumą, tokio tipo investicijoms iš anksto 	<p>VRM</p>

²⁵¹ Pavyzdžiui, LR alternatyvių degalų įstatyme nurodyta, kad „Nuo 2029 m. sausio 1 d. viešojo keleivių vežimo keliais transporto priemonės <...> turi naudoti alternatyviuosius degalus“, o pagal regioninę PŽP finansuojamuose projektuose galima išsigyti tik visai netaršias transporto priemones (varomas elektra ir (arba) pildomas vandeniliu); detalūs apribojimai nustatyti vietovėms kuriose gali būti valomos užterštos teritorijos ir pan.

NR.	PAGRINDIMAS	REKOMENDACIJOS	ATSAKINGOS INSTITUCIJOS
	<p>daugiau, savivaldybių kaimiškosiose vietovėse gyventojų mažėjimas dar šiek tiek spartesnis – kai kur gyventojų skaičius sumažėjo beveik per pusę²⁵². Taip pat nuolat didėja vidutinis gyventojų amžius. Tai neišvengiamai reikalauja pertvarkyti ne tik viešųjų paslaugų infrastruktūrą, bet ir jų teikimo būdus bei turinį, kadangi dėl mažėjančio klientų skaičiaus išlaikyti visą įstaigų tinklą yra neefektyvu, atsiranda naujų paslaugų poreikis. Be to, dalies paslaugų kokybės užtikrinimui reikalingos žinios ir įgūdžiai, kurių turinčių asmenų mažose savivaldybėse gali nebūti ar nepakakti. Todėl, siekiant mažinti regioninius skirtumus ir pagerinti galimybes naudotis viešosiomis paslaugomis, 2024 m. patvirtintoje ES Tarybos rekomendacijoje²⁵³ Lietuvai rekomenduojama kuo labiau skatinti savivaldybių bendradarbiavimą. 2025 m. patvirtintoje ES Tarybos rekomendacijoje²⁵⁴ papildomai rekomenduojama tobulinti teisinę ir institucinę sistemą, kad būtų skatinamas savivaldybių bendradarbiavimas ir vietos klasterių plėtra.</p> <p>Viešųjų paslaugų bendro teikimo keliuose savivaldybėse plėtrai investicijos turėjo būti planuojamos pagal FZ strategijas, jų įgyvendinimą finansuojant pagal regionines PžP Nr. 01-004-07-01-01 (RE) „Paskatinti regionų, funkcinį zonų, savivaldybių ir miestų ekonominį augimą pasitelkiant jų turimus išteklius“ ir Nr. 01-004-07-02-01 (RE) „Pagerinti viešųjų paslaugų prieinamumą, darbo vietų pasiekiamumą ir tam reikalingų išteklių naudojimo efektyvumą“. Nors FZ strategijos paskatino bendrus kai kurių savivaldybių veiksmus ruošiantis plėtoti bendrai teikiamas paslaugas, tačiau didelė dalis lėšų investuojama į projektus, kurie taip pat galėtų būti įgyvendinami vienos savivaldybės ir (ar) yra pagrinde skirti tos savivaldybės gyventojų poreikiams.</p> <p>Manytina, kad FZ potencialas nėra pilnai išnaudojamas ir dėl to, kad 2021–2027 m. investiciniu laikotarpiu visos parengtos FZ strategijos apima toje pačioje apskrityje esančias savivaldybes. Priklausomai nuo konkrečios srities (pavyzdžiui, turizmas, darbo rinka, švietimas), sprendžiamų problemų ar netgi geografinio atstumo kai kuriais atvejais gali būti prasmingiau ir naudingiau bendradarbiauti skirtingose apskrityse esančioms savivaldybėms.</p>	<p>paskiriant tam tikrą regioninei plėtrai skirtų ES fondų lėšų dalį ar taikant kitas skatinimo priemones.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Siekiant įgyvendinti FZ ar panašias strategijas, paremtas savivaldybių bendradarbiavimu, kelti konkrečius tikslus, kurie turi būti pasiekti įgyvendinant bendrus kelių savivaldybių veiksmus (pavyzdžiui, atsisakyta perteklinės infrastruktūros, paslaugų gavėjų iš kitos savivaldybės skaičius ar pan.) • Sprendžiant konkrečioms savivaldybėms aktualias problemas, skatinti jas taip pat formuoti skirtingas, ne tik apskrities (ar jos dalies) pagrindu veikiančias FZ (ar panašius bendradarbiavimo darinius), priklausomai nuo to, su kuriomis kitomis savivaldybėmis konkreti problema galėtų būti geriausiai / efektyviausiai išspręsta, tame tarpe atsižvelgiant į geografinį atstumą. 	

²⁵² VDA duomenys

²⁵³ 2024 m. birželio 19 d. Tarybos rekomendacija dėl Lietuvos ekonominės, socialinės, užimtumo, struktūrinės ir biudžeto politikos. Prieiga internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52024DC0615>.

²⁵⁴ 2025 m. liepos 8 d. Tarybos rekomendacija C/2025/3989 dėl Lietuvos ekonominės, socialinės, užimtumo, struktūrinės ir biudžeto politikos. Prieiga internete: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=OJ:C_202503989

NR.	PAGRINDIMAS	REKOMENDACIJOS	ATSAKINGOS INSTITUCIJOS
	<p><i>Plačiau ataskaitos 3 ir 4 skyriuose.</i></p>		
9.	<p>Kaip rodo atlikto makroekonominio modeliavimo rezultatai, RPPI suplanuotos investicijos sudaro prielaidas spartesnei regionų ekonominei raidai, tačiau iš esmės identiškas regionų investicijų profilis reiškia, kad investicijos ne iki galo atliepia regioninius skirtumus ir, atitinkamai, ne iki galo sprendžia gilumines regioninio atotrūkio priežastis. Todėl, ilguoju laikotarpiu investicijos mažesnio ekonominio lygio regionuose yra santykinai brangios ir su numatytu investicijų kiekiu ne visada kuria didžiausią galimą pridėtinę vertę. Dėl investicijų prastesnėje ekonominėje situacijoje esantys regionai įgaus papildomą ekonominio augimo spartą, tačiau esminio regioninės konvergencijos lūžio analizuojamu laikotarpiu nebus pasiekta.</p> <p><i>Plačiau ataskaitos 5.2 poskyryje.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> Siekiant ekonominės konvergencijos tarp atskirų šalies regionų, rekomenduojama diversifikuoti ekonominio augimo išlaidų paketą, derinant investicijas į infrastruktūrą, žmogiškuosius išteklius ir verslo bei inovacijų plėtrą. Atsižvelgiant į konkrečių regionų stiprybes ir jų augimo potencialą, lėšas tikslinga nukreipti į skirtingas ekonomines veiklas ir (ar) verslo paramos formas. Rekomenduojama apsvarstyti galimybę didesnę investicijų dalį koncentruoti ribotame skaičiuje ekonominių centrų. Tikėtina, kad šių centrų plėtra sukurtų erdvinį-geografinį naudos sklaidos efektą gretimose teritorijose, o tai ilgainiui prisidėtų prie bendro šalies ekonomikos augimo ir atskirų regionų konvergencijos. 	LRV EIM VRM

PRIEDAI

1 PRIEDAS. TINKAMUMO IR PAKANKAMUMO VERTINIMO METODIKA

Vertinime taikomas **teorija grįstas požiūris**. Siekiant struktūruotai įvertinti suplanuotų intervencijų sričių (pagal regionines PžP) ir konkrečių planuojamų investicijų (projektų, pagal RPPI) **tinkamumą ir pakankamumą**, naudojami ekonomikos augimo, skurdo bei socialinės atskirties mažinimo bet tvarios aplinkos **modeliai**, sudaryti remiantis akademinės literatūros ir tarptautinių organizacijų dokumentų analize. Kiekvienos analizuojamos srities modelis apima pagrindines tos srities vystymuisi svarbias dimensijas.

Vertinimas grindžiamas prielaida, kad kiekvienos srities augimui svarbus subalansuotas visų ją sudarančių dimensijų vystymasis (pavyzdžiui, siekiant tvaraus socialinės įtraukties didinimo vienodai svarbu užtikrinti tiek socialinių, tiek sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą ir kokybę ir pan.). Atsižvelgiant į tai, kad vertinama programa bendrai siekia didesnės regionų sanglaudos – pirmiausiai, mažinant silpniausių regionų atsilikimą, kiekvieno regiono situacija nustatoma lyginant su kitais regionais (regionus reitinguojant pagal sudarytų situacijos indeksų reikšmes, žr. 2 priedas. Indeksų sudarymo metodika).

Ekonominio augimo modelis

Šiame vertinime regionų ekonominiam augimui (vystymuisi) suplanuotoms investicijoms analizuoti naudojamas ekonominio augimo modelis, kuris remiasi **endogeninio (ilgalaikio) ekonominio augimo teorija**. Nuo šios teorijos pasirodymo, ji nuolat vystosi, išskiriant ir plėtojant atskirus regionų ekonominių augimą determinuojančius veiksnius. Pagrindiniai kurių yra technologiniai pokyčiai, žmogiškasis kapitalas, infrastruktūros sprendimai bei verslumo įgūdžiai.

Vienas pirmųjų endogeninio augimo teoriją XX a. 9 deš. išvystė Paul Romer, įrodęs, jog **technologiniai pokyčiai**, kurie yra vienas svarbiausių ekonominio augimo elementų, gali kilti iš rinkos viduje vykstančių procesų²⁵⁵. Konkrečiai, jog pats verslas investuoja į **mokslinius tyrimus ir plėtrą** bei technologijas ir jų panaudojimo žinias, veikiamas rinkos spaudimo.

Reikšmingą indėlį šiai teorijai turėjo Robert Lucas, kuris daugiau dėmesio skyrė **žmogiškojo kapitalo svarbai**, įrodęs, jog gerėjantys darbuotojų įgūdžiai, taip pat kaupiami žinių kiekiai yra ilgalaikio ekonominio augimo varikliai²⁵⁶.

Vėliau plėtotos tokių autorių kaip David Aschauer²⁵⁷ ar Robert Barro²⁵⁸ teorijos leido endogeninį augimą įvertinti iš valstybės (viešosios politikos) pusės, atskleidžiant galimas viešąsias intervencijas, siekiant paskatinti regionų plėtrą. David Aschauer ypatingą dėmesį skyrė **bazinei infrastruktūrai** (keliams, oro uostams, energetikai ir pan.), pagrįsdamas, jog investicijos į infrastruktūrą prisideda prie ilgalaikio

²⁵⁵ Paul M. Romer, „Endogenous Technological Change“ *The Journal of Political Economy*, spalio mėn., 1990, 71-102.; Paul M. Romer, „The Origins of Endogenous Growth“ *The Journal of Economic Perspectives*, 1994, 3-22.

²⁵⁶ Robert E. Lucas Jr., „On the Mechanics of Economic Development“ *Journal of Monetary Economics*, 1988, 3-42.

²⁵⁷ David Aschauer, „Is Public Expenditure Productive?“ *Journal of Monetary Economics*, 1989, 177-200.

²⁵⁸ Robert J. Barro, „Government Spending in a Simple Model of Endogeneous Growth“ *Journal of Political Economy*, 1990, 103-125.

ekonominio augimo, kadangi didesnis viešasis kapitalas teigiamai veikia verslo produktyvumą. Infrastruktūros investicijų svarba įrodyta ir vėlesniuose tyrimuose (Acemoglu ir Dell²⁵⁹), kurie nustatė, jog reikšminga gamybos našumo skirtumų tarp valstybių ir savivaldybių dalis, greta žmogiškojo kapitalo, priklauso nuo vietovės viešųjų gėrybių (*local public goods*), kurios apima ir infrastruktūros išvystymą.

Vertinant XXI a. ekonomikai aktualius augimo būdus, daug svarbos taip pat skiriama **verslumo** (*entrepreneurship*) **įgūdžių ir naujų verslų skatinimui**. Naujesnės teorijos padėjo atkreipti dėmesį į specifinių, ekonomiškai naudingiausių žinių vystymą ir perdavimą, kuris vyksta būtent naujų įmonių kūrimosi procese, taip pat – į žinių komercializavimą²⁶⁰, į ką ankstesnės endogeninio augimo teorijos neatsižvelgė. Verslumo įgūdžių ir naujų įmonių plėtra, pirmiausia, vyksta regiono lygiu tiek dėl mažų ir vidutinių įmonių (MVĮ) reikalingos tinklaveikos, tiek dėl regiono ekonominių sąlygų svarbos ten vykdomo verslo vystymo sėkmei²⁶¹.

Taigi, teorinio modelio pagrindą sudaro šios **viešųjų investicijų sritys** – fizinė infrastruktūra, žmogiškieji išteklių, inovacijų ir MTEP plėtra, bei verslumo skatinimas. **Fizinės infrastruktūros** investicijos apima prieinamus žemės sklypus, gerą susisiekimą, laisvasias ekonomines zonas ir kt. Investicijos į **žmogiškąjį kapitalą** – priemonės darbuotojų kvalifikacijos kėlimui, mokymuisi visą gyvenimą (MVG) ir pan. Savo ruožtu, **inovacijų ir MTEP plėtra** įtraukia verslo ir mokslo bendradarbiavimą (MTEP), taip pat inovacijų, ypač į APV sektorius ir strategines technologijas, vystymą, o **verslumo skatinimas** – paramą naujoms įmonėms, verslumo įgūdžių skatinimą mokslo ir studijų įstaigose bei kitas priemones. Pastebėtina, kad didelė dalis endogeninio augimo teoriją plėtojančių autorių daug svarbos taip pat skiria valstybės / regiono teisinei sistemai ir nuosavybės teisių užtikrinimui, tačiau šis elementas, atsižvelgiant į tai, kad teisinė sistema ir nuosavybės reguliavimas, išskyrus tam tikrus turto mokesčius, Lietuvoje yra beveik išimtinai nacionalinės teisėkūros objektai, šiame vertinime neanalizuojamas.

Šios pagrindinės intervencijos tiesiogiai palies regionuose esančius ekonominius sektorius. Kadangi pačių regionų ekonominis augimas yra neatsiejamas nuo juose veikiančių įmonių **konkurencingumo**, kuris atspindi kaip regionas geba išnaudoti turimas kompetencijas (išteklius) gaminamų prekių ar teikiamų paslaugų **pelningumo didinimui**²⁶², išskiriamos dvi sektorių rūšys: regionuose **įsitvirtinę sektoriai** (didžiausi pagal gamybos apimtį ar užimtųjų skaičių) ir **potencialūs sektoriai** (kuriantys aukštą pridėtinę vertę (APV), pvz. kultūros ir kūrybinės industrijos, informacinės ir ryšių technologijos ir t.t.²⁶³). Tokiu būdu atsižvelgiama į tai, jog pagrindinių investicinių kryptių pagalba regionų ekonomika gali generuoti papildomą pelną ne tik augant esamų ekonominių veiklų gamybos apimtims ar našumui, bet ir įgalinant naujų sektorių atsiradimą ir plėtrą. Investicijų potencialas taip pat siejamas su tuo, kiek yra įgalinamas / skatinamas **tarprejoninis bendradarbiavimas**. Remiantis ekonominės geografijos teorijomis, pastarasis yra svarbus siekiant efektyviau išnaudoti tokius labiau urbanizuotų regionų išteklius, kaip žmogiškasis kapitalas, infrastruktūra ar išvystyta tinklaveika, kartu didinant ir periferinių vietovių produktyvumą bei spartinant ekonomikos augimą²⁶⁴. Galiausiai, atskirų ekonomikos sektorių konkurencingumo sėkmė ilgojoje perspektyvoje, be kita ko, priklausys nuo jų gebėjimo prisitaikyti prie visos ES mastu vykdomų

²⁵⁹ Daron Acemoglu ir Melissa Dell, „Productivity Differences Between and Within Countries“ *American Economic Journal: Macroeconomics*, 2010, 169-188.

²⁶⁰ Zoltan Acs, David Audretsch, Pontus Braunerhjelm ir Bo Carlsson, „The Missing Link: The Knowledge Filter and Entrepreneurship in Endogenous Growth“ *CEPR*, gruodžio mėn., 2004.

²⁶¹ Rolf Stenberg, *Regional Dimensions of Entrepreneurship* (Hanover: now Publishers Inc., 2009)

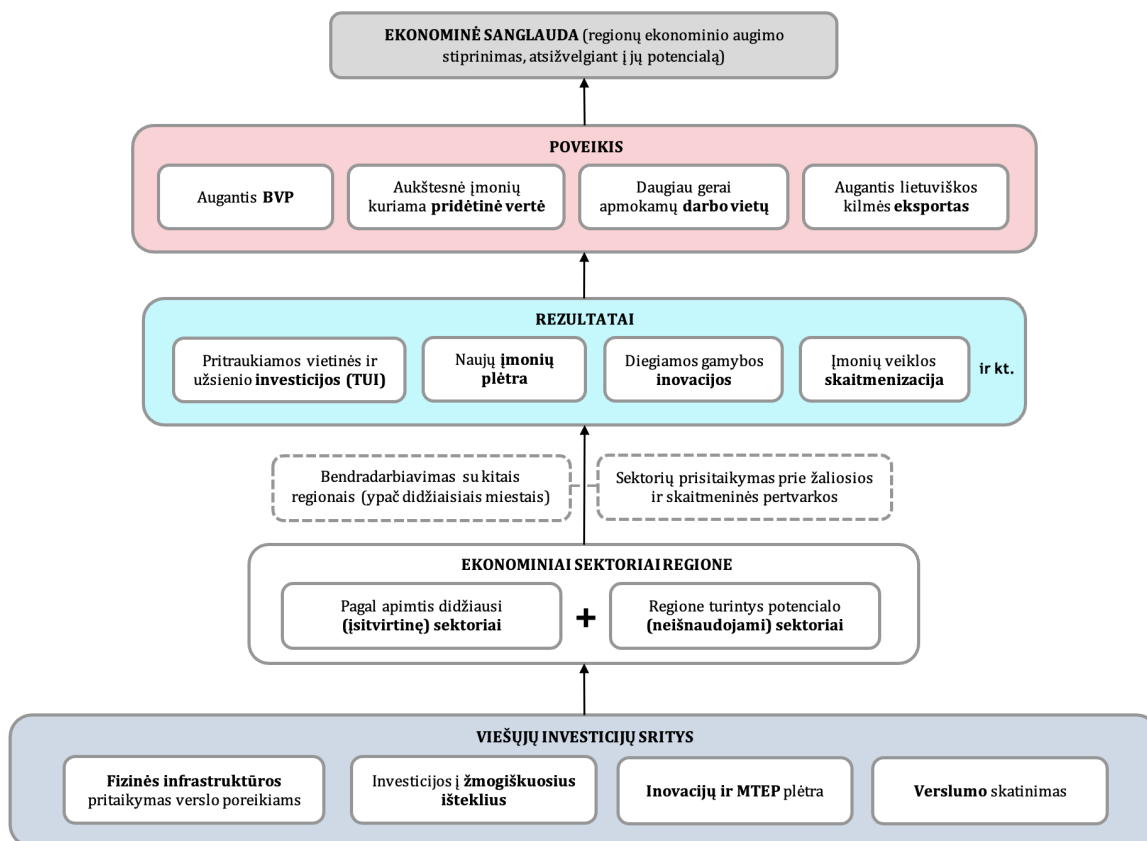
²⁶² Stéphane Garelli, „Competitiveness of Nations: the Fundamentals“ *IMD World Competitiveness Yearbook*, 2006.

²⁶³ Lietuvos Respublikos užimtumo įstatymas Nr. XII-2470, Vilnius, 2016.; Užimtumo tarnybos prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus įsakymas Nr. V-438 „Dėl Aukštą pridėtinę vertę kuriančių kvalifikacijų ir kompetencijų sąrašo patvirtinimo“, Vilnius, 2020.

²⁶⁴ John Vernon Henderson, „Urbanization and Economic Development“ *Annals of Economics and Finance*, 2003, 275-341.

žaliosios ir skaitmeninės pertvarkų, kurios apima tiek gamybos taršos mažinimą, tiek darbo procesų paprastinimą ir inovatyvumą²⁶⁵.

Laikoma, jog anksčiau minėtosios intervencijos prisideda vidutiniu-ilguoju laikotarpiu sukuriant tokius **rezultatus** kaip augančios **vietinės ir tiesioginės užsienio investicijos (TUI)**, naujų **įmonių** steigimasis, verslo **inovacijų** bei **veiklos skaitmenizavimo** plėtra. To pasėkoje, yra kuriamas **poveikis** ekonominiam augimui per **naujas darbo vietas** (didės užimtumas), **geresnes darbo sąlygas**, augantį lietuviškų prekių **eksportą**, taip pat augančią įmonių **pridėtinę vertę** ir regiono **BVP**.

36 PAVEIKSLAS. EKONOMINIO AUGIMO MODELIS

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“, remiantis akademinės literatūros ir politikos dokumentų analize.

Skurdo ir socialinės atskirties mažinimo modelis

Skurdas dažniausiai apibrėžiamas kaip būseną, kai asmenys ar namų ūkiai neturi pakankamai finansinių išteklių, kad galėtų užtikrinti minimalų gyvenimo lygį visuomenėje – patenkinti pagrindinius poreikius, tokius kaip, maistas, būstas ar drabužiai. Nors nėra vieno universalaus skurdo apibrėžimo, šis dažnai siejamas su kitais konceptais, pavyzdžiui, socialine atskirtimi, kuri socialiniuose moksluose suprantama kaip daugialypis procesas, kai asmenys ar jų grupės yra išstumiami iš pilnaverčio dalyvavimo socialiniame, ekonominiame, pilietiniame ir kultūriniame visuomenės gyvenime **ne tik dėl materialinių išteklių stokos, bet ir dėl ribotos galimybės naudotis paslaugomis, silpnų socialinių ryšių, taip pat dėl**

²⁶⁵ Europos Komisija, Komunikatas Nr. COM(2023) 168 „Long-term competitiveness of the EU: looking beyond 2030“, kovo 16 d., 2023.

diskriminacijos ar stigmatizacijos tautybės, rasės, amžiaus, lyties ar kitų požymių pagrindu²⁶⁶. Socialinė atskirtis gali pasireikšti ribota prieiga prie išsilavinimo, sveikatos priežiūros, socialinių paslaugų, sunkumais įsidarbinti ar gauti stabilias pajamas, taip pat kliūtimis dalyvauti bendruomeniniame gyvenime²⁶⁷.

Visgi, ryšys tarp skurdo ir socialinės atskirties yra abipusis: **skurdas dažnai tampa tiek socialinės atskirties priežastimi, tiek jos pasekme** – asmenys, patiriantys skurdą, dažniau susiduria su ribota prieiga prie paslaugų, institucijų ir bendruomeninio gyvenimo. Tačiau **socialinė atskirtis gali paliesti ir tuos, kurie nėra laikomi skurdžiais materialine prasme** – pavyzdžiui, asmenis, susiduriančius su diskriminacija, sveikatos problemomis, negalia ar kitomis kliūtimis, kurie, nepaisant pakankamų finansinių išteklių, vis tiek negali lygiateisiškai dalyvauti visuomenės gyvenime²⁶⁸. Taigi, skurdas ir socialinė atskirtis yra neatsiejami reiškiniai, kurie dažnai vienas kitą stiprina ir lemia gilesnes bei ilgiau trunkančias, nepalankias gyvenimo aplinkybes²⁶⁹.

Taip pat nėra vieno universalus teorinio pagrindo ar rodiklių rinkinio, kuriuo būtų galima matuoti socialinę atskirtį. Dauguma akademinų tyrimų siekia sukurti sričių, sudarytų iš kelių tarpusavyje susijusių rodiklių, sistemas, kurios leistų kompleksiskai įvertinti socialinės atskirties lygį ir pobūdį. Siekiant suprasti, kaip regioninės politikos priemonės ir investicijos prisideda prie skurdo ir socialinės atskirties mažinimo, šiame vertinime taikomas integruotas, akademiniais šaltiniais, strateginiais dokumentais ir empiriniais duomenimis grįstas modelis, apimantis tiek paslaugų sistemos, tiek platesnio socialinio konteksto veiksnus.

Šiame vertinime naudojamas modelis sudarytas remiantis P. Townsend išplėtotą **santykinio nepritekliaus teorija** (angl. *relative deprivation theory*), kuri teigia, jog skurdas nėra vien tik absoliutus išteklių trūkumas, bet ir būklė, kuomet žmogaus gyvenimo lygis ir pajamos yra gerokai žemesni nei daugumos visuomenės narių, ribojant galimybes lygiaverčiai dalyvauti socialiniame gyvenime ir tenkinti esminius poreikius²⁷⁰. Šiuo požiūriu, skurdo ir socialinės atskirties problematika vertinama platesniame – ne tik materialinių, bet ir socialinių, struktūrinių bei paslaugų prieinamumo – kontekste. Modelio logikos pagrindą sudaro prielaida, jog **skurdas ir socialinė atskirtis kyla ne tik iš materialinių išteklių stokos, bet ir iš daugialypių socialinių, struktūrinių ir paslaugų prieinamumo iššūkių**. Toks modelis leidžia aiškiai identifikuoti priežastines grandis, per kurias viešųjų paslaugų kokybė ir prieinamumas, kontekstiniai veiksniai bei individualios aplinkybės lemia skurdo ir socialinės atskirties situaciją regionuose²⁷¹.

Šią daugialypę prieigą struktūruoti įgalina pripažinta **Bristolio socialinės atskirties matrica** (angl. Bristol Social Exclusion Matrix, B-SEM), skaidanti tiriamą reiškinį į tris pagrindines dimensijas: 1) resursai (materialiniai, ekonominiai, socialiniai resursai; prieiga prie viešųjų paslaugų), 2) dalyvavimas (ekonominis, socialinis, kultūrinis, pilietinis), ir 3) gyvenimo kokybė (sveikata, gyvenamoji aplinka)²⁷².

²⁶⁶ Ruth Levitas et al., *The multi-dimensional analysis of social exclusion* (Department for Communities and Local Government (DCLG), 2007).

²⁶⁷ Tania Burchardt, Julian Le Grand ir David Piachaud, *Degrees of Exclusion: Developing a Dynamic, Multidimensional Measure* (2002), iš John R. Hills, Julian Le Grand ir David Piachaud, *Understanding Social Exclusion* (Oxford University Press, Oxford, 2002).

²⁶⁸ Europos Komisijos 2010 m. gruodžio 16 d. komunikatas (COM/2010/0758) Europos Parlamentui, Tarybai, Europos Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos kovos su skurdu ir socialine atskirtimi planas: Europos socialinės ir teritorinės sanglaudos bendroji programa“.

²⁶⁹ Amartya Sen, *Social exclusion: Concept, application, and scrutiny* (Office of Environment and Social Development, Asian Development Bank, 2000).

²⁷⁰ Peter Townsend, *Poverty in the United Kingdom: a survey of household resources and standards of living* (Univ of California Press, 1979).

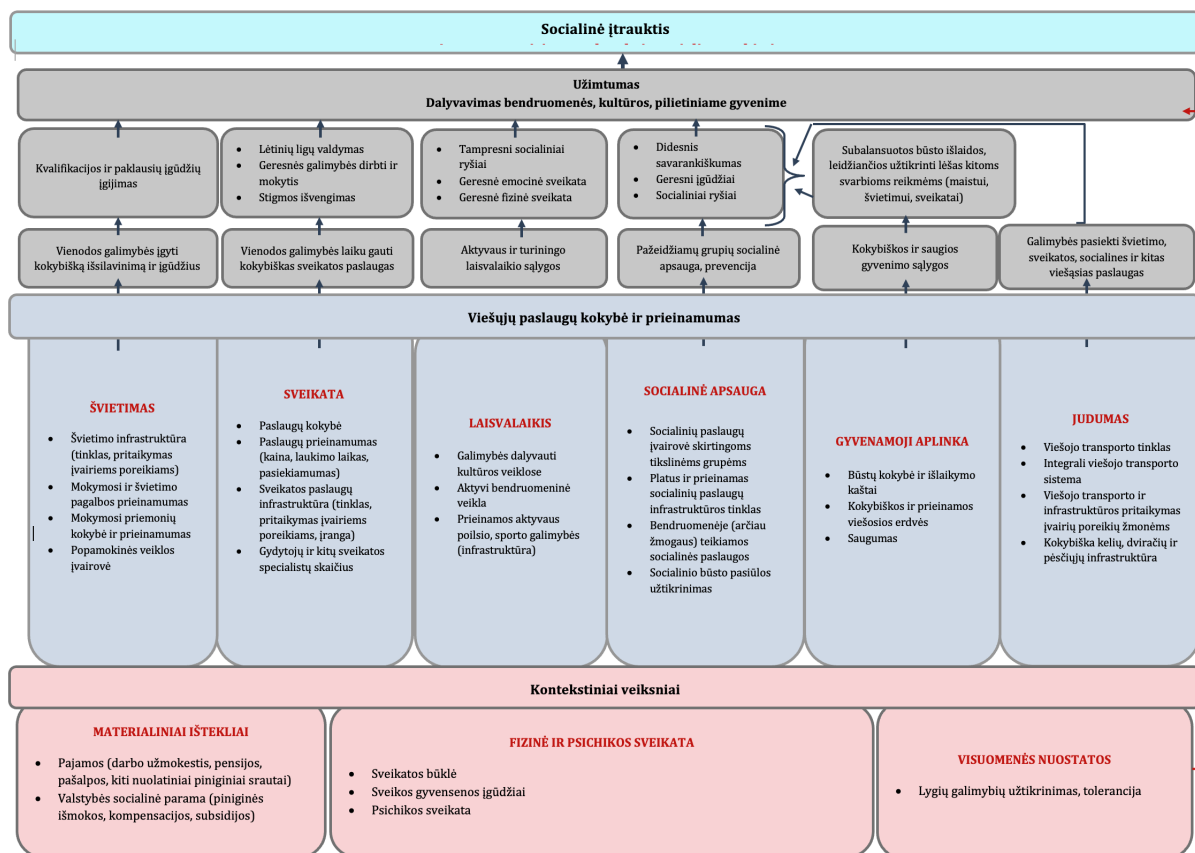
²⁷¹ Amartya Sen, *Social exclusion: Concept, application, and scrutiny*.

²⁷² Ruth Levitas et al., *The multi-dimensional analysis of social exclusion*.

Vienas iš kertinių modelio pagrindų – **viešųjų paslaugų kokybės ir prieinamumo** komponentė, detalizuojama į šešias esmines sritis: **švietimo, sveikatos, socialinės apsaugos, laisvalaikio, gyvenimo sąlygų ir judumo**. Kiekvienai sričiai priskiriami konkretūs probleminiai aspektai – pavyzdžiui, švietimo srityje tai įtraukia nepritaikytą infrastruktūrą, nevienodas galimybes dalyvauti ugdyme, skaitmeninę atskirtį; sveikatos srityje – netolygų paslaugų prieinamumą, specialistų trūkumą, prastą infrastruktūrą ir kt.

Kiekvienos srities probleminiai taškai modelyje apibendrinami **kaip problemų grupės** – pavyzdžiui, švietimo atveju tai neužtikrinamos vienodos galimybės įgyti kokybišką išsilavinimą, sveikatos apsaugos atveju – nevienodos galimybės laiku gauti kokybiškas sveikatos paslaugas, socialinių paslaugų atveju – nepakankama socialinė apsauga ir įtrauktis pažeidžiamoms grupėms, komunalinių paslaugų atveju – prastos, nesaugios gyvenimo sąlygos, judumo atveju – ribotos galimybės pasiekti kitas paslaugas. Šie rezultatai **per bendrus tarpinius mechanizmus** (pvz., ribotas galimybes įsidarbinti, mažesnes pajamas, socialinę izoliaciją, didesnę priklausomybę nuo paramos) **logiškai veda prie skurdo ir socialinės atskirties rizikos** situacijos.

Modelis taip pat integruoja **kontekstinius veiksnius** – materialinius išteklius (pajamas, socialinę piniginę paramą), fizinę ir psichikos sveikatą (lėtines ligas, negalią, psichikos sveikatos problemas, priklausomybes, menki sveikos gyvensenos įgūdžiai), visuomenės nuostatas (diskriminaciją, stigmatizaciją). Šie veiksniai **sąveikauja su kiekviena viešųjų paslaugų sritimi, stiprindami arba silpnindami jų poveikį** skurdui ir socialinei atskirčiai formuotis. Pavyzdžiui, riboti materialiniai ištekliai mažina galimybes naudotis kokybiškomis paslaugomis, prasta sveikata didina priklausomybę nuo socialinės paramos, o nepalankios visuomenės nuostatos riboja pažeidžiamų grupių įtrauktį.

37 PAVEIKSLAS. SOCIALINĖS ĮTRAUKTIES DIDINIMUI SVARBIŲ VEIKSNIŲ SISTEMA

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“, remiantis akademinės literatūros ir politikos dokumentų analize.

Darnios aplinkos modelis

Tvari aplinka – vienas iš trijų pagrindinių darnaus vystymosi komponentų šalia tvarios ekonominės ir tvarios socialinės plėtros. Aplinkos, socialinis ir ekonominis tvarumas sietinas su **gyvenimo kokybe** – atspindi siekį maksimizuoti dabarties visuomenės gyvenimo kokybę neužkertant kelio ateities kartoms pasiekti atitinkamai gerą gyvenimo kokybę. Gamtinės aplinkos (oro, vandens, dirvožemio, biologinės įvairovės) kokybė laikoma vienu iš svarbiausių gyvenimo kokybę lemiančių veiksnių, atspindinčių objektyvią visuomenės gerovę, pirmiausiai sietiną su žmonių sveikatos būkle²⁷³.

Gamtinė aplinka kuria **tiesiogines ir netiesiogines naudas**, kurios gali būti apibrėžiamos per **ekosistemines paslaugas**, skirstomas į keturias pagrindines kategorijas – aprūpinimo paslaugas, reguliavimo paslaugas, palaikymo paslaugas ir kultūrinės paslaugas. *Aprūpinimo paslaugos* – įvairūs ekosistemų produktai, kuriuos galima tiesiogiai apčiuopti ir suvartoti (pavyzdžiui, maisto produktai, kuras, geriamasis vanduo, vaistinės medžiagos, statybinės medžiagos ir kt.). *Reguliavimo paslaugos* – paslaugos, kurias ekosistemos ir biologinė įvairovė teikia atlikdamos įvairias natūralias reguliavimo funkcijas (pavyzdžiui, vandens, oro ar dirvožemio kokybės gerinimas, anglies dioksido sekvestracija, potvynių kontrolė ir kt.). *Palaikymo paslaugos* – paslaugos, būtinos sveikam ekosistemų funkcionavimui ir kitų ekosisteminių paslaugų palaikymui (pavyzdžiui, dirvos formavimas, biologinės ir genetinės įvairovės palaikymas ir kt.). *Kultūrinės paslaugos* – nematerialios ekosistemų naudos, tenkinančios žmonių kultūrinius, socialinius ir emocinius poreikius (pavyzdžiui, rekreacija, estetiškas, dvasinis pasitenkinimas ir kt.)²⁷⁴. Taigi, ekosistemines paslaugas suteikia pagrindą žmogaus egzistencijai – lemia gyvenimo kokybę ir sudaro sąlygas ekonominei veiklai.

Aplinkos kokybė, atitinkamai ir jos įtaka žmonių gyvenimo kokybei, priklauso nuo daugelio gamtinės ir antropogeninės kilmės veiksnių. **Gamtiniai veiksniai**, susiję su vietos kraštovaizdžio ypatumais ir klimato sąlygomis bei nuo jų priklausančių gamtinių reiškinių²⁷⁵. Su **antropogeninės kilmės** veiksniais pirmiausiai siejamas **neigiamas išorės poveikis**, kurio didėjančios apimtys tradiciškai siejamas su ekonominiu augimu (urbanizacija, industrializacija, miškų kirtimas ir kt.). Šis neigiamas poveikis pirmiausiai pasireiškia gamtinei aplinkai – didėja oro, vandens ir dirvožemio tarša, nyksta biologinė įvairovė, mažėja gamtiniai išteklių. Prastėjant aplinkos būklei, mažėja teikiamų ekosisteminių paslaugų apimtys ir kokybė, kas turi tiesioginę įtaką žmonių gyvenimo kokybei.

Akademinėje literatūroje egzistuoja skirtingi požiūriai į tai, kaip reikėtų spręsti ekonominio augimo neigiamo poveikio aplinkos būklei problemą. Anot **neoklasikinio ekonominio požiūrio** šalininkų, šią problemą gali išspręsti rinkos ekonomikos mechanizmas, o ekonominis augimas gali ir teigiamai prisidėti prie aplinkos kokybės gerinimo per technologinių inovacijų skatinimą ir lėšų aplinkos apsaugos viešosios politikos priemonių įgyvendinimui generavimą. Savo ruožtu, **ekologinio ekonominio požiūrio** šalininkai teigia, kad neigiamą ekonominio augimo poveikį aplinkai galima suvaldyti pasitelkiant **viešosios politikos priemones**²⁷⁶.

²⁷³ Remiantis R. Keles „The Quality of Life and the Environment“. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 35, 2012; I.G. Malkina-Pykh, Y.A. Pykh, “Environmental Sustainability and Quality of Life: from Theory to Practice”. *International Journal of Sustainable Development and Planning*, 11(6), 2016; P. Mellam, P. Gazzola „Sustainability and quality of life: the development model“. Pranešimas 18-oje tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „Enterprise and the Competitive Environment“, Brno, Čekijos Respublika, 2015 m. kovo 5–6.

²⁷⁴ Remiantis Millennium Ecosystem Assessment, *Ecosystems and Human Well-Being. Synthesis*, 2005.

²⁷⁵ Remiantis R. Keles „The Quality of Life and the Environment“. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 35, 2012; . K. Maurya, S. A. Ali, A. Ahmad, Q. Zhou, J. da Silva Castro, E. Khan, H. Ali „An introduction to environmental degradation: Causes, consequence and mitigation“. *Environmental Degradation: Causes and Remediation Strategies*, 2020.

²⁷⁶ Remiantis P. K. Maurya, S. A. Ali, A. Ahmad, Q. Zhou, J. da Silva Castro, E. Khan, H. Ali „An introduction to environmental degradation: Causes, consequence and mitigation“. *Environmental Degradation: Causes and Remediation Strategies*, 2020; M. I. Fardian, Y. Hariyati, H. C. Diartho, T. H. Priyono „A Theoretical Framework in Environment Improvement Policy: A Multidisciplinary Approach“. *Annals of the Romanian Society for Cell Biology*, 25(4), 2021.

Viešosios politikos priemonės įprastai yra nukreipiamos į konkrečius su žmogaus kasdienine ir ekonomine veikla susijusius aspektus, kurių neigiamas poveikis aplinkai yra didžiausias ir, taikant tinkamas priemones, gali būti bent dalinai mažinamas. Veiksnių, potencialiai galinčių sukurti didžiausią neigiamą poveikį aplinkai, grupavimas gali būti įvairus, priklausomai nuo konkrečiuose tyrimuose analizuojamų problemų, tiriamų konkrečių ekosistemų ir pan. Tačiau apibendrinant įvairias naudojamas antropogeninių veiksnių klasifikacijas, galima išskirti tokius pagrindinius potencialaus neigiamo poveikio aplinkai veiksnius, kaip gamtos išteklių naudojimas (užstatymas, užtvankos, naudingos iškasenos, medžioklė, žvejyba ir pan.), cheminių medžiagų emisijos (tiesiogiai dėl vykdomos veiklos į atmosferą, dirvožemį, vandenį patenkantys teršalai), nuotekos ir atliekos²⁷⁷. Šių veiksnių apimtis ir poveikis konkrečiose vietovėse priklauso nuo esamos pramonės, žemės ūkio, transporto, namų ūkių veiklos specifikos, apimčių, taikomų technologijų ir pan.

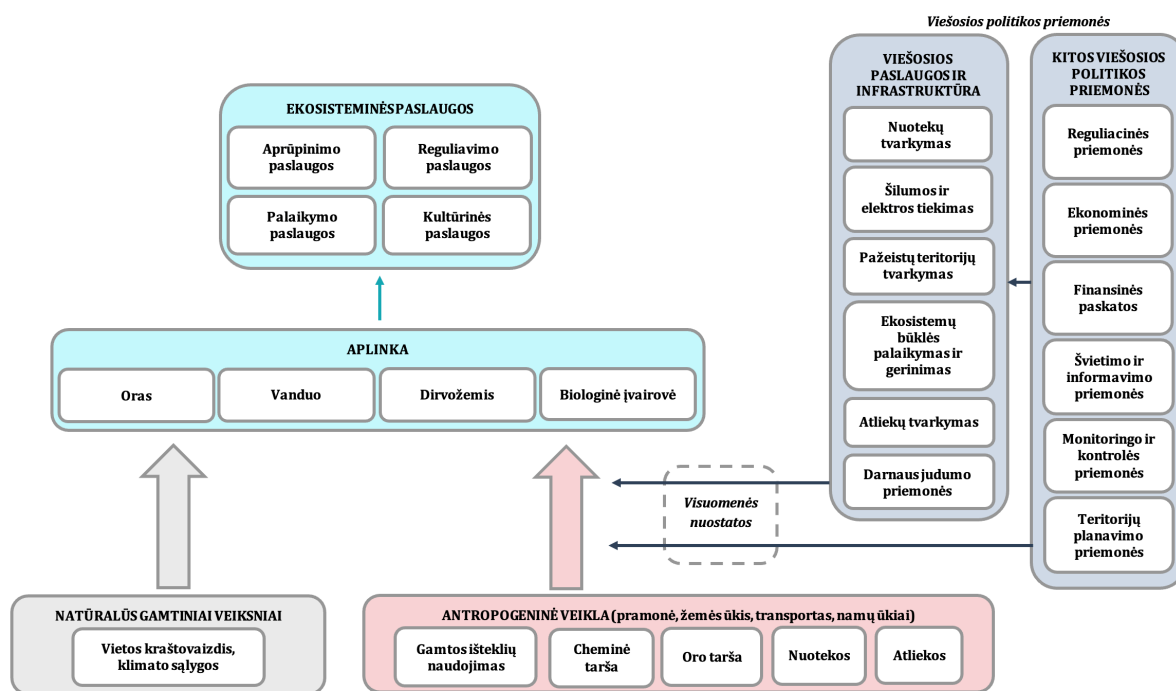
Neigiamo žmogaus poveikio mažinimui, o taip pat ir gamtinių išteklių būklės gerinimui, gali būti pasitelkiamos įvairios **viešosios politikos priemonės**, kurių pagrindinės kategorijos – reguliacinės priemonės, ekonominės priemonės, finansinės paskatos, švietimo ir informavimo priemonės, kontrolės priemonės ir teritorijų planavimo priemonės. *Reguliacinės priemonės* – reikalavimai, kuriais siekiama užtikrinti ekonominės veiklos suderinamumą su aplinkos apsaugos ir socialiniais tikslais bei paskatinti žalą aplinkai ribojančias praktikas (pavyzdžiui, reikalavimai, susiję su teršalų kiekio iš pramonės ar transporto ribojimu, energijos naudojimo efektyvumo užtikrinimu statybų metu, oro kokybės standartai ir kt.). *Ekonominės priemonės* – aplinkos apsaugos sąnaudų integravimas į ekonominių sprendimų priėmimą, siekiant skatinti aplinkai palankų elgesį ir generuoti lėšas aplinkos apsaugos iniciatyvų finansavimui (pavyzdžiui, prekyba apyvartiniais taršos leidimais, žaliosios obligacijos, aplinkos apsaugos mokesčiai ir kt.). *Finansinės paskatos* – priemonės, kuriomis mažinamos tvarių praktikų ar technologijų taikymo sąnaudos ir skatinamas aplinkai palankus elgesys (pavyzdžiui, lengvatinės paskolos daugiabučių namų atnaujinimui, subsidijos tvarių transporto priemonių įsigijimui, mokesčių lengvatos tvarias praktikas diegiantiems verslams ir kt.). *Švietimo ir informavimo priemonės* – priemonės, kuriomis siekiama įtraukti visuomenę į aplinkai palankų diskursą ir didinti jos narių sąmoningumą aplinkos tvarumo srityje (pavyzdžiui, aplinkos apsaugos klausimų integravimas į mokyklos programą, visuomenės informavimo kampanijos aplinkos apsaugos temomis ir kt.). *Kontrolės priemonės* – priemonės, kuriomis stebimas aplinkos apsaugos politikos įgyvendinimas ir užtikrinamas aplinkos apsaugos reikalavimų laikymasis (pavyzdžiui, oro ir vandens kokybės, išmetamų teršalų lygio stebėseną, patikros, auditai, baudos už reikalavimų nesilaikymą ir kt.). *Teritorijų planavimo priemonės* – gyvenviečių erdvių ir viešojo transporto plėtra, orientuota į neigiamo poveikio aplinkai mažinimą ir išteklių naudojimo efektyvumo didinimą (pavyzdžiui, dviračių takų ar pėsčiųjų takų plėtra, žaliosios infrastruktūros plėtra ir kt.)²⁷⁸.

Viešosios politikos priemonės turi tiesioginį poveikį ir žmonių gerovei taip pat ir per reikalingų **viešųjų paslaugų ir infrastruktūros** užtikrinimą. Pagrindinės sritys, kurių palaikymas svarbus visuomenės gyvenimo kokybei – geriamojo vandens tiekimas, šilumos ir elektros tiekimas, nuotekų tvarkymas, atliekų tvarkymas, teritorijų tvarkymas, žaliąji infrastruktūra ir darnus judumas²⁷⁹.

²⁷⁷ Remiantis United Nations Environment Management Group (EMG) (2023) „An overview of UN Activities and Initiatives related to Pollution“, United Nations Environment Programme (2024) „Greening the Blue Annual Report 2024: The UN system’s environmental footprint and efforts to reduce it“, etc.

²⁷⁸ Remiantis H. Devendrappa „The role of public policy in promoting sustainable development“. *International Journal of Research and Analytical Reviews*, 4(2), 2017.

²⁷⁹ Remiantis Ruén Keles „The Quality of Life and the Environment“. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 35, 2012; Mary Christine Wheatley „Sustainable Cities: Urban Planning for the Future“. *Premier Journal of Social Science*, 1, 2024.

38 PAVEIKSLAS. APLINKOS KOKYBĘ FORMUOJANČIŲ VEIKSNIŲ SISTEMA

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“, remiantis akademinės literatūros ir politikos dokumentų analize.

Aptarti modeliai naudojami vertinant nacionaliniu lygiu pasirinktų regioninių PŽP ir jose nustatytų sąlygų tinkamumą, sprendžiant regionų problemas bei konkrečių, atskiruose regionuose įgyvendinamų intervencijų tinkamumą ir pakankamumą. Lyginama regionų esama situacija ir jos dinamika atskirose aptartų modelių srityse per pastaruosius 10 metų (pagal sudarytus indeksus, žr. 2 priedas. Indeksų sudarymo metodika) ir RPPI suplanuotų investicijų į šias sritis apimtys. RPPI suplanuotų investicijų priskyrimo skirtingoms modelių sritims logika paaiškinta 5 lentelėje.

5 LENTELĖ. RPPL SUPLANUOTŲ INVESTICIJŲ PRISKYRIMO SRITIMS IR POSRIČIAMS TVARKA

Analizuojamos sritys ir posričiai	Priskirtas intervencijų tipas	Regioninės PŽP, pagal kurias finansuojamos intervencijos
Ekonomikos augimas		
Fizinė verslo infrastruktūra	Pramonių teritorijų plėtra, bendradarystės erdvės (priskiriama 70 proc. projektams skiriamo finansavimo), turizmo infrastruktūra	01-004-07-01-01 (RE) „Paskatinti regionų, funkcinį zonų, savivaldybių ir miestų ekonominį augimą pasitelkiant jų turimus išteklius“
Verslumas	Bendradarystės, kūrybinės erdvės (priskiriama 30 proc. projektams skiriamo finansavimo), rinkodaros veiklos	01-004-07-01-01 (RE) „Paskatinti regionų, funkcinį zonų, savivaldybių ir miestų ekonominį augimą pasitelkiant jų turimus išteklius“
Socialinė įtrauktis		
Socialinė apsauga	Socialinio būsto plėtra, nestacionarių socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra, globos įstaigų infrastruktūros plėtra	09-003-02-02-11 (RE) „Sumažinti pažeidžiamų visuomenės grupių gerovės teritorinius skirtumus“
Švietimas	Visos dienos mokyklų plėtra, universalus dizainas, ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo įstaigų infrastruktūra, neformaliojo ugdymo infrastruktūra	12-003-03-02-17 (RE) „Plėtoti įvairialypį švietimą vykdant visos dienos mokyklų veiklą“ 12-003-03-01-23 (RE) „Padidinti ugdymo prieinamumą atskirtų patiriančiams vaikams“ 01-004-07-02-01 (RE) „Pagerinti viešųjų paslaugų prieinamumą, darbo vietų“

		pasiekiamumą ir tam reikalingų išteklių naudojimo efektyvumą“
Sveikatos apsauga	Ilgalaikės priežiūros paslaugų infrastruktūra, slaugos, paliatyvosios pagalbos paslaugų plėtra, mobiliosios komandos, visuomenės sveikatos paslaugos	11-002-02-11-02 (RE) „Užtikrinti ilgalaikės priežiūros paslaugų plėtrą“ 11-001-02-10-03 (RE) „Gerinti kokybiškų visuomenės sveikatos paslaugų prieinamumą regionuose“ 01-004-07-02-01 (RE) „Pagerinti viešųjų paslaugų prieinamumą, darbo vietų pasiekiamumą ir tam reikalingų išteklių naudojimo efektyvumą“
Laisvalaikis	Bendruomenei skirta sporto, kultūros infrastruktūra; aktyviam laisvalaikiui skirtų viešųjų erdvių (lauko treniruoklių, sporto aikštelių) įrengimas (<i>priskiriama 50 proc. viešųjų erdvių projektų, kuriuose numatyta ir aktyvaus laisvalaikio infrastruktūra ir įranga, numatyto finansavimo</i>); rekreacinių erdvių gyventojams įrengimas (<i>priskiriama 50 proc. turizmo plėtros projektų, kuriuose numatytas paplūdimių miestuose/greta jų įrengimas, finansavimo</i>)	01-004-07-02-01 (RE) „Pagerinti viešųjų paslaugų prieinamumą, darbo vietų pasiekiamumą ir tam reikalingų išteklių naudojimo efektyvumą“ 01-004-07-01-01 (RE) „Paskatinti regionų, funkcinį zonų, savivaldybių ir miestų ekonominį augimą pasitelkiant jų turimus išteklius“
Gyvenimo sąlygos	Žaliosios infrastruktūros plėtra; urbanizuotų teritorijų viešosios erdvės (<i>jeigu numatyta ir aktyvaus laisvalaikio infrastruktūra ir įranga, priskiriama 50 proc. numatyto finansavimo</i>); aplinkos kokybės monitoringas	02-001-06-08-02 (RE) „Plėtoti žaliają infrastruktūrą urbanizuotoje aplinkoje“ 01-004-07-02-01 (RE) „Pagerinti viešųjų paslaugų prieinamumą, darbo vietų pasiekiamumą ir tam reikalingų išteklių naudojimo efektyvumą“ 02-001-06-11-02 (RE) „Stiprinti savivaldybių aplinkos oro monitoringą“
Judumas	Dviračių takų infrastruktūra miestuose ²⁸⁰ , viešojo transporto plėtra, eismo saugumo priemonės	10-002-06-01-03 (RE) „Skatinti darnų judumą miestuose“ 10-001-05-03-07 (RE) „Gerinti eismo saugą vietinės reikšmės keliuose ir gatvėse“ 01-004-07-02-01 (RE) „Pagerinti viešųjų paslaugų prieinamumą, darbo vietų pasiekiamumą ir tam reikalingų išteklių naudojimo efektyvumą“
Tvari aplinka		
Centralizuotas geriamojo vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymas	Geriamojo vandens išgavimo ir tiekimo, nuotekų surinkimo, nuotekų tvarkymo infrastruktūra	02-001-06-07-02 (RE) „Didinti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumą“ 01-004-07-02-01 (RE) „Pagerinti viešųjų paslaugų prieinamumą, darbo vietų pasiekiamumą ir tam reikalingų išteklių naudojimo efektyvumą“
Atliekų tvarkymas	Atliekų surinkimo infrastruktūra, informacinės priemonės	02-001-06-10-01 (RE) „Skatinti rūšiuojamąjį atliekų surinkimą“
Ekosistemos	Žalioji infrastruktūra, žaliųjų plotų plėtra miestuose	02-001-06-08-02 (RE) „Plėtoti žaliają infrastruktūrą urbanizuotoje aplinkoje“ 01-004-07-02-01 (RE) „Pagerinti viešųjų paslaugų prieinamumą, darbo vietų pasiekiamumą ir tam reikalingų išteklių naudojimo efektyvumą“
Pažeistų teritorijų tvarkymas	Praeityje užterštų ir pažeistų teritorijų tvarkymas	02-001-06-08-03 (RE) „Sutvarkyti praeityje užterštas ir pažeistas teritorijas“

²⁸⁰ Nepriskirtos investicijos į dviračių takų infrastruktūrą, finansuojamą kaip turizmo plėtros projektų dalis.

Netaršus judumas	Dviračių takų infrastruktūra ²⁸¹ , viešojo transporto plėtra	10-002-06-01-03 (RE) „Skatinti darnų judumą miestuose“ 01-004-07-02-01 (RE) „Pagerinti viešųjų paslaugų prieinamumą, darbo vietų pasiekiamumą ir tam reikalingų išteklių naudojimo efektyvumą“ 01-004-07-01-01 (RE) „Paskatinti regionų, funkcinį zonų, savivaldybių ir miestų ekonominį augimą pasitelkiant jų turimus išteklius“
------------------	---	--

NAUDOJAMOS VERTINIMO SKALĖS

Regioninių PŽP finansavimo gairėse nustatytų finansavimo sąlygų tinkamumas

Atsakant į vertinimo klausimus, susijusius su suplanuotų investicijų tinkamumu ir pakankamumu, taip pat **remiamasi savivaldybių administracijų atstovų apklausos rezultatais**. Dalis anketinės apklausos klausimų buvo skirti sužinoti, ar regioninių PŽP finansavimo gairėse numatytos finansuojamos veiklos bei su jomis susijusios išankstinės sąlygos, atitiko savivaldybių poreikius. Ataskaitoje pateikiami įverčiai nustatyti remiantis tokiais kriterijais:

- Geros sąlygos investuoti: $a \geq 50$ proc. ir $c \leq 10$;
- Vidutiniškos sąlygos investuoti: $a+b \geq 70$ proc. ir $a < 50$ proc. arba $a \geq 50$ proc. ir $c > 10$
- Ribotos sąlygos investuoti: $a+b < 70$ proc. ir $c < 50$ proc.
- Blogos sąlygos investuoti: $c \geq 50$ proc.

Kur a = Finansuojamos veiklos visiškai atitinka mūsų savivaldybės poreikius;

b = Finansuojamos veiklos iš dalies atitinka mūsų savivaldybės poreikius;

c = Finansuojamos veiklos mūsų savivaldybėje yra neaktualios.

Regionų situacijos pagal sudarytus indeksus ir suplanuotų investicijų koreliacija

Siekiant įvertinti ryšį tarp regionų situacijos konkrečiose srityse (pagal sudarytus indeksus) ir tose srityse suplanuotų investicijų, naudojamas koreliacijos koeficientas.

Koreliacijos koeficientas	-1	-0,99	-0,69	-0,49	-0,19	0	0,01	0,19	0,49	0,69	+1
Reikšmė	Labai stipri	Stipri	Vidutinė	Silpna	Labai silpna	Nėra ryšio	Labai silpna	Silpna	Vidutinė	Stipri	Labai stipri

Kur:

-1 reiškia, kad daugiausia investicijų tenka sudėtingiausioje situacijoje esantiems regionams (žemiausios indekso vertės), o mažiausiai investicijų – geriausioje situacijoje esantiems regionams (aukščiausios indekso vertės).

²⁸¹ Įskaitant tiesiamus/rekonstruojamus dviračių takus prie turizmo objektų (priskirtos lėšos paskaičiuotos pagal suplanuotą nutiesti dviračių takų ilgį (440 tūkst. Eur / km)).

+ 1 reiškia, daugiausia investicijų tenka geriausioje situacijoje esantiems regionams (aukščiausios indekso vertės), o mažiausiai investicijų – sudėtingiausioje situacijoje esantiems regionams (žemiausios indekso vertės).

Regionų dispersija pagal sudarytus indeksus

Regionų tarpusavio skirtumų atskirose analizuojamose srityse dydžiui (pagal sudarytus indeksus) įvertinti naudotas variacijos koeficientas, leidžiantis įvertinti indekso reikšmių sklaidą tarp visų regionų.

Variacijos koeficientas	Reikšmių sklaidos vertinimas	Regionų skirtumų vertinimas
<10 proc.	Maža sklaida	Regionai gana panašūs
10 – 20 proc.	Vidutinė sklaida	Egzistuoja skirtumai tarp regionų, tačiau nėra labai dideli
20,1 – 40 proc.	Didelė sklaida	Tarp regionų pastebimi gana ryškūs skirtumai
> 40 proc.	Labai didelė sklaida	Tarp regionų egzistuoja ryškūs skirtumai

2 PRIEDAS. INDEKSŲ SUDARYMO METODIKA

Siekiant palyginti regionų situaciją ir jos dinamiką regionuose ekonominio augimo, socialinės įtraukties ir tvarios aplinkos srityse ir posričiuose, sudaryti indeksai. Indeksams sudaryti naudoti rodiklių rinkiniai, nurodyti 6 lentelėje.

6LENTELĖ. ANALIZUOJAMŲ SRIČIŲ SITUACIJĄ ATSPINTINTYS RODIKLIAI NAUDOTI INDEKSŲ VERČIŲ SKAIČIAVIMUI

Sritis	Rodiklio pavadinimas	Duomenų šaltinis
SPRENDŽIAMA PROBLEMA – skirtingas regionų ekonominio augimo potencialas ir netolygi ekonomikos plėtra		
Ekonominis augimas	Vienam gyventojui tenkanti pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis pagal veiklos vykdymo vietą (nefinansinių įmonių), Eur	Valstybės duomenų agentūra ²⁸²
	BVP vienam gyventojui, to meto kainomis, Eur	Valstybės duomenų agentūra ²⁸³
	Lietuviškos kilmės eksportas, tenkantis 1 tūkst. gyventojų, Eur	Valstybės duomenų agentūra ²⁸⁴
	Užimtumo lygis, proc.	Valstybės duomenų agentūra ²⁸⁵
	Nedarbo lygis, proc.	Valstybės duomenų agentūra ²⁸⁶
	Darbo užmokestis (mėnesinis) (bruto), Eur	Valstybės duomenų agentūra ²⁸⁷
	Bendrosios investicijos į ilgalaikį materialųjį turtą, tenkančios vienam gyventojui, Eur	Valstybės duomenų agentūra ²⁸⁸
	Įmonių išlaidos inovacinei veiklai, tenkančios 100 tūkst. gyventojų, Eur	Valstybės duomenų agentūra ²⁸⁹
	LŽF laisvos žemės plotas, m ²	Nacionalinė žemės tarnyba ²⁹⁰
	Leistų statyti naujų ne gyvenamųjų pastatų skaičius, tenkantis 10 tūkst. gyventojų	Valstybės duomenų agentūra ²⁹¹
	Gyventojų, turinčių aukštąjį išsilavinimą, dalis	Valstybės duomenų agentūra ²⁹²
	Apyvarta pagal veiklos vykdymo vietą (nefinansinių įmonių), tenkanti vienam gyventojui, Eur	Valstybės duomenų agentūra ²⁹³
	Per metus įregistruotų mažų ir vidutinių įmonių skaičius, tenkantis 1 tūkst. gyventojų	Valstybės duomenų agentūra ²⁹⁴
	Per metus išregistruotų mažų ir vidutinių įmonių dalis nuo visų veikiančių MVĮ, proc.	Valstybės duomenų agentūra ²⁹⁵

²⁸² <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=2abfc3b1-f256-4748-903c-3a522ade0d8e>

Indeksuota pagal atitinkamų metų vartotojų kainų indeksą; standartizuota 1 gyventojui

²⁸³ <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=d4dfb1bcc-1b56-4345-8eb2-6615658361fa>

Indeksuota pagal atitinkamų metų vartotojų kainų indeksą

²⁸⁴ <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=36e72610-0a2a-414e-8aef-93c179d5ef53>

Indeksuota pagal atitinkamų metų vartotojų kainų indeksą; standartizuota 1 tūkst. gyventojų

²⁸⁵ <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=a30f4d73-05a1-4d38-a224-8126ffa2fb2f>

²⁸⁶ <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=3d1bdd22-0d38-4f25-8670-e8f790d0c858>

²⁸⁷ <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=f6179ebb-d7f9-44da-a212-9253c76a8e33>

Indeksuota pagal atitinkamų metų vartotojų kainų indeksą

²⁸⁸ <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=5c0e295b-d573-4f7b-afe7-fcb5557b5092>

Indeksuota pagal atitinkamų metų vartotojų kainų indeksą

²⁸⁹ <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=21a1c806-9378-4dc6-8138-76b15c886825>

Indeksuota pagal atitinkamų metų vartotojų kainų indeksą; standartizuota 100 tūkst. gyventojų

²⁹⁰ <https://www.geoportal.lt/lzf/Map?id=public>

²⁹¹ <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=412dabd5-d623-4d20-ba8c-1cf7172469b1>

Standartizuota 10 tūkst. gyventojų

²⁹² <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=3d754856-aaf7-40e1-ab4b-8b649d2019e6>

²⁹³ <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=4b352950-5de3-4204-b0cc-cb6f0ded5d87>

Indeksuota pagal atitinkamų metų vartotojų kainų indeksą; standartizuota 1 gyventojui

²⁹⁴ <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=a7d95c61-4355-4be7-99af-44d7691be4fd>

Standartizuota 1 tūkst. gyventojų

²⁹⁵ <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=a7d95c61-4355-4be7-99af-44d7691be4fd>

Standartizuota pagal veikiančių MVĮ skaičių

Sritis	Rodiklio pavadinimas	Duomenų šaltinis
	Asmenų, įsigijusių verslo liudijimus, skaičius, tenkantis 1 tūkst. gyventojų	Valstybinė mokesčių inspekcija ²⁹⁶
SPRENDŽIAMA PROBLEMA – atskiriems regionams būdinga didesnė skurdo rizika ir socialinė atskirtis		
Socialinė apsauga	Asmenų, gyvenančių skurdo rizikoje ar socialinėje atskirtyje, dalis, proc.	Valstybės duomenų agentūra ²⁹⁷
	Namų ūkių, kurių pagrindinis pajamų šaltinis buvo socialinės išmokos senatvėje, dalis, proc.	Valstybės duomenų agentūra ²⁹⁸
	Namų ūkių, kurių pagrindinis pajamų šaltinis buvo kitos socialinės išmokos, dalis, proc.	Valstybės duomenų agentūra ²⁹⁹
	Darbingo amžiaus asmenų su negalia dalis, proc.	LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija ³⁰⁰ , Valstybės duomenų agentūra
	Vietų skaičius globos įstaigose metų pabaigoje, tenkantis 1 tūkst. senyvo amžiaus (65+ m.) gyventojų	Valstybės duomenų agentūra ³⁰¹
	Vietų skaičius globos įstaigose suaugusiems neįgaliesiems metų pabaigoje, tenkantis 1 tūkst. gyventojų	Valstybės duomenų agentūra ³⁰²
	Laikino gyvenimo įstaigose vietų skaičius, tenkantis 10 tūkst. gyventojų	Valstybės duomenų agentūra ³⁰³
	Socialinės pašalpos gavėjų skaičius, tenkantis 1 tūkst. gyventojų	Valstybės duomenų agentūra ³⁰⁴
	Patenkintas socialinio būsto poreikis nuo tokią teisę turinčių šeimų skaičiaus, proc.	LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija ³⁰⁵
	Socialinių paslaugų asmens namuose gavėjų dalis nuo 65 m. ir vyresnių asmenų, proc.	Valstybės duomenų agentūra ³⁰⁶
Švietimas	Mokinių pasiskirstymas pagal pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimų (PUPP) rezultatus (%) kategorija - nepatenkinamas	Nacionalinė švietimo agentūra ³⁰⁷
	Mokinių pasiskirstymas pagal mokyklinių brandos egzaminų (MBE) rezultatus (%) kategorija - nepatenkinamas	Nacionalinė švietimo agentūra ³⁰⁸
	Mokinių pasiskirstymas pagal valstybinių brandos egzaminų (VBE) rezultatus (%) kategorija - nepatenkinamas	Nacionalinė švietimo agentūra ³⁰⁹
	3 metų ir vyresnių vaikų ikimokykliniame ugdyme dalis, palyginti su atitinkamo amžiaus vaikais, proc.	Valstybės duomenų agentūra ³¹⁰
	Vietų skaičius, tenkantis 100-ai vaikų, lankančių ikimokyklinio ugdymo įstaigas	Valstybės duomenų agentūra ³¹¹
	Aukštos kvalifikacijos mokytojų dalis, proc.	Nacionalinė švietimo agentūra ³¹²

²⁹⁶ <https://www.vmi.lt/evmi/mokesciu-moketoju-registravimo-statistika-2024-m>.

Standartizuota 1 tūkst. gyventojų

²⁹⁷ <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=216502f0-e679-45ee-a714-6b43291a82f5>

²⁹⁸ <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=3cc7b46f-8d02-4920-954c-61f55dcb2603>

²⁹⁹ <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=09143c15-21d3-4aa5-981b-a188a0d39a5c>

³⁰⁰ <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/socialine-integracija/negalios-reforma-ir-asmenu-su-negalia-itrauktis/statistika-2/>

³⁰¹ <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=030c0a3f-0ed7-4c98-879b-10bda710343d>

Standartizuota 1 tūkst. 65 m. ir vyresnių gyventojų

³⁰² <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=5bafcfb9-47a7-4f32-a3d4-861d70962448>

Standartizuota 1 tūkst. gyventojų

³⁰³ <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=3bde89d2-7c9c-40ee-8678-98e691d8a0fe>

Standartizuota 10 tūkst. gyventojų

³⁰⁴ <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=5b77d524-b873-4ad5-9d5e-1f1551e079ec>

Standartizuota 1 tūkst. gyventojų

³⁰⁵ <https://qlik-public.socmin.lt/sense/app/3b7d2f59-5a02-4f21-87aa-e92332d457d7/sheet/4dc8db21-cd1c-4e1e-80e4-adc10f1be814/state/analysis>

³⁰⁶ <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=7aafdb8-c56b-4b7c-b991-49560ed62d93>

³⁰⁷ <https://2cm.es/1i05z>

³⁰⁸ Ten pat.

³⁰⁹ Ten pat.

³¹⁰ <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=f1d8ec9e-e755-4c35-9886-890c1b06a087>

³¹¹ <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=adcd37a2-3e62-4f89-a2d7-69bf50107fc1>

³¹² <https://www.svis.smm.lt/pedagogai/>

Sritis	Rodiklio pavadinimas	Duomenų šaltinis
	Mokyklų, neturinčių jokio švietimo pagalbos specialisto, dalis, proc. (be specialiųjų mokyklų)	Nacionalinė švietimo agentūra ³¹³
	Vienam specialiąją pedagoginę ir/ar specialiąją pagalbą teikiančiam specialistui (specialiajam pedagogui, logopedui) tenkančių specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių skaičius (be specialiųjų mokyklų)	Nacionalinė švietimo agentūra ³¹⁴
	Mokymui skirtų modernių kompiuterių, tenkančių 100-ui mokinių, skaičius	Nacionalinė švietimo agentūra ³¹⁵
	Mokyklų, turinčių standartus atitinkančias gamtos bei technologijų mokslų laboratorijas, dalis, proc.	Nacionalinė švietimo agentūra ³¹⁶
	Specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių bendrojo ugdymo mokyklų bendrosiose klasėse dalis, proc.	Nacionalinė švietimo agentūra ³¹⁷
	Neformaliojo vaikų švietimo galimybėmis pasinaudojusių mokinių dalis (išskyrus ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdyme dalyvaujančius vaikus) (be specialiųjų mokyklų)	Nacionalinė švietimo agentūra ³¹⁸
	Švietimo pagalbą gaunančių mokinių dalis, proc.	Nacionalinė švietimo agentūra ³¹⁹
	Mokyklų, kurios pilnai pritaikytos asmenims su negalia savarankiškam judėjimui arba judėjimui su asistento pagalba, dalis, proc.	Nacionalinė švietimo agentūra ³²⁰
Sveikatos apsauga	Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė	Valstybės duomenų agentūra ³²¹
	Darbingo amžiaus asmenų, kuriems pirmą kartą nustatytas sumažėjęs dalyvavimo lygis, skaičius, tenkantis 1 tūkst. darbingo amžiaus gyventojų	Valstybės duomenų agentūra ³²²
	Vaikų, kuriems pirmą kartą pripažinta negalia, skaičius, tenkantis 1 tūkst. vaikų	Valstybės duomenų agentūra ³²³
	Preveninėmis priemonėmis išvengiamas mirtingumas, tenkantis 100 tūkst. gyventojų	Valstybės duomenų agentūra ³²⁴
	Tinkamu gydymu išvengiamas mirtingumas, tenkantis 100 tūkst. gyventojų	Valstybės duomenų agentūra ³²⁵
	Apsilankymų pas šeimos gydytojus skaičius, tenkantis vienam gyventojui	Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema ³²⁶
	Praktikuojančių šeimos gydytojų skaičius, tenkantis 10 tūkst. gyventojų	Valstybės duomenų agentūra ³²⁷
	Slaugytojų, tenkančių vienam gydytojui, skaičius	Valstybės duomenų agentūra ³²⁸
	Išvengiamų hospitalizacijų skaičius, tenkantis 1 tūkst. gyventojų	Visuomenės sveikatos stebėsenos informacinė sistema ³²⁹
	Suaugusiųjų, kurie kartą per savaitę ir dažniau per paskutines 30 dienų vartojo alkoholinius gėrimus, skaičius, tenkantis 1 tūkst. gyventojų	Higienos institutas ³³⁰

³¹³ Ten pat.

³¹⁴ Ten pat.

³¹⁵ <https://www.svis.smm.lt/mokyklų-aplinkos-duomenys/>

³¹⁶ Ten pat.

³¹⁷ <https://byt.lt/NUBVq>

³¹⁸ <https://byt.lt/f8c2K>

³¹⁹ <https://2cm.es/1n09b>

³²⁰ <https://byt.lt/DbHzQ>

³²¹ <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=23985287-9b17-4aa0-8c4d-1e8b7af81721>

³²² <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=94e097bd-b464-41e3-b5d6-efd9f27fed09#/>

³²³ <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=ba99fdf2-9326-4351-9d04-b366942f37ab#/>

³²⁴ <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=f452a970-d895-45a8-ae74-6bb1370c6cbb>

³²⁵ <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=ba377f57-5e45-4de2-850f-d76fd5974b5>

³²⁶ <https://sveikstat.hi.lt/chart-overview.aspx?top uid=111&top loc=mun&sel rep panel=1&lang=lit>

³²⁷ <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=0a7e5085-69ea-47b5-a851-423e567eca62>

³²⁸ <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=9a6bb31a-c4da-412e-9013-0754dcc00faf>

³²⁹ <https://sveikstat.hi.lt/chart-overview.aspx?top uid=337&top loc=mun&sel rep panel=1&lang=lit>

³³⁰ <https://www.hi.lt/gyvnsenos-stebesena/#--ataskaitos>

Sritis	Rodiklio pavadinimas	Duomenų šaltinis
	Suaugusiųjų, kurie kasdien per paskutines 30 dienų vartojo tabako gaminius, skaičius, tenkantis 1 tūkst. gyventojų	Higienos institutas ³³¹
	Suaugusiųjų, kurie užsiima energinga fizine veikla bent po 30 min. 5 dienas ir daugiau per savaitę, skaičius, tenkantis 1 tūkst. gyventojų	Higienos institutas ³³²
	Suaugusiųjų, kurie kasdien valgo vaisius ir (ar) daržoves, skaičius, tenkantis 1 tūkst. gyventojų	Higienos institutas ³³³
Laisvalaikis	Gyventojų pasitenkinimas kultūros paslaugų kokybe, proc.	Lietuvos kultūros taryba ³³⁴
	Gyventojų, kurie per pastaruosius 12 mėn. vartojo bent 4 kultūros produktus / naudojo kultūros paslaugomis gyvai, dalis, proc.	Lietuvos kultūros taryba ³³⁵
	Gyventojų skaičius, tenkantis vienai atvirai sporto aikštelei (krepšinio, tinklinio, rankinio, universalios dirbtinės dangos aikštelei)	Valstybinė duomenų agentūra ³³⁶
Gyvenamoji aplinka	Asmenys, kurių būste yra varvantis stogas, drėgnos sienos, supuvę langai arba grindys	Valstybinė duomenų agentūra ³³⁷
	Asmenys, kurie gyvenamojoje aplinkoje patiria triukšmą, sklindantį iš gretimų butų, gatvės, pramonės įmonių	Valstybinė duomenų agentūra ³³⁸
	Asmenys, kurių gyvenamojoje aplinkoje vyrauja oro ir aplinkos užterštumas, kurį sukelia eismas ar pramonė	Valstybinė duomenų agentūra ³³⁹
	Nusikalstamų veikų skaičius, tenkantis 100 tūkst. gyventojų	Informatikos ir ryšių departamentas ³⁴⁰
Judumas	Dviračių takų ilgis metų pabaigoje, tenkantis automobilių kelių ilgiui su patobulinta danga, km	Valstybinė duomenų agentūra ³⁴¹
	Automobilių kelių su patobulinta danga dalis bendrame kelių tinkle	Valstybinė duomenų agentūra ³⁴²
	Viešos ir pusiau viešos elektromobilių įkrovimo stotelės	Valstybinė duomenų agentūra (iš ESO) ³⁴³
	Vidutiniškai vienam gyventojui tenkančios kelionės autobusais	Valstybinė duomenų agentūra ³⁴⁴
SPRENDŽIAMA PROBLEMA - nepakankamai tvari aplinka, daranti neigiamą įtaką regionų patrauklumui		
Geriamas vanduo ir nuotekos	Prie nuotekų surinkimo sistemų prisijungusių gyventojų dalis, proc.	Aplinkos apsaugos agentūra
	Išleistų nepakankamai išvalytų ir užterštų (be valymo) nuotekų dalis bendrame nuotekų sraute, proc.	Valstybinė duomenų agentūra ³⁴⁵
Atliekų tvarkymas	Perdirbtų ar pakartotinai panaudotų komunalinių atliekų dalis, proc.	Aplinkos apsaugos agentūra ³⁴⁶

³³¹ <https://www.hi.lt/gyvensenos-stebesena/#--ataskaitos>

³³² Ten pat.

³³³ Ten pat.

³³⁴ <https://www.ltkl.lt/tyrimai-ir-statistika/kulturos-tyrimai/gyventoju-dalyvavimas-kulturoje-ir-pasitenkinimas-kulturos-paslaugomis-175>

³³⁵ Ten pat.

³³⁶ <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=c5c38cc3-e514-474f-a0fa-bf6d4467ca3e>

³³⁷ <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=2d5b7795-450d-488c-8602-81535c2f5d21>

³³⁸ <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=bcd92637-f44d-4544-9b14-978663372c20>

³³⁹ <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=5bfe7909-1f7b-489c-b53a-78701b0e52e1>

³⁴⁰ <https://ird.lt/lt/tvarkomu-valdomu-registru-ir-informaciniu-sistemu-paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-atviri-duomenys-paslaugos/nvzr-nusikalstamumas-pagal-savivaldybes>

³⁴¹ <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=0876ed39-0f34-473d-be5b-1d5caaf11cbb>

³⁴² <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=0b0bba3a-be97-4e73-ad9c-1ac1671a9fb6>

³⁴³ <https://experience.arcgis.com/experience/c21f3bc2637641698d1941ede4f9724d>

³⁴⁴ <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=df3bbc85-440c-4578-8c2f-70085386ca88>

³⁴⁵ <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=88d2dafc-0b10-4f5c-977f-def722a8ecd2>

³⁴⁶ <https://aaa.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/atliekos/atlieku-apskaita/informacija-apie-komunaliniu-atlieku-tvarkymo-sistemas-lietuvos-savivaldybese/>

Sritis	Rodiklio pavadinimas	Duomenų šaltinis
	Sąvartynuose šalinamų komunalinių atliekų dalis, proc.	Aplinkos apsaugos agentūra ³⁴⁷
Šilumos gamyba ir tiekimas	Renovuotų daugiabučių dalis, proc.	Aplinkos projektų valdymo agentūra ³⁴⁸
	Namų ūkių, kurių būstas daugiausiai šildomas centralizuotai iš miesto (rajono) šilumos tinklų, dalis, proc.	Valstybinė duomenų agentūra ³⁴⁹
	Namų ūkių, kurių pagrindinis būsto šildymo energijos šaltinis yra atsinaujinančių išteklių energija, dalis, proc.	Valstybinė duomenų agentūra ³⁵⁰
Užterštos teritorijos	Neveikiantys ir sugriauti didelio pavojaus ir ypatingai didelio pavojaus taršos židiniai, vnt.	Lietuvos geologijos tarnyba prie Aplinkos ministerijos ³⁵¹
	Teršalai, išmesti į aplinkos orą iš stacionarių taršos šaltinių, tonos	Oficialiosios statistikos portalas ³⁵²
Ekosistemos	Blogos ir labai blogos ekologinės būklės ežerai, dalis	Aplinkos ministerija ³⁵³
	Regiono ploto dalis, kurią užima saugomos teritorijos, proc.	Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos, VŠĮ Statybos sektoriaus vystymo agentūra ³⁵⁴
	Miškų, želdinių ir vandens telkinių užimamas plotas urbanizuotose teritorijose, dalis, proc.	Aplinkos ministerija, Statybos sektoriaus vystymo agentūra ³⁵⁵
Darnus judumas	Dviračių takų ilgis metų pabaigoje, tenkantis automobilių kelių ilgiui su patobulinta danga, km	Valstybinė duomenų agentūra ³⁵⁶
	Elektromobilių dalis nuo visų individualių lengvųjų automobilių, proc.	AB Regitra, LR susisiekimo ministerija, Valstybės duomenų agentūra ³⁵⁷
	Individualių lengvųjų automobilių skaičius, tenkantis 1 tūkst. gyventojų	Valstybinė duomenų agentūra ³⁵⁸

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“

Siekiant nustatyti ne tik esamą regionų būklę, bet ir jiems aktualias tendencijas, skaičiuoti ir atliekant regionų analizę naudoti trys indeksai: situacijos indeksas, pokyčio indeksai (ilgesniuju ir trumpuoju laikotarpiu) ir stabilumo indeksas.

Situacijos indeksas apskaičiuotas remiantis nuo 2020 m. (imtinai) prieinamų rodiklių reikšmių vidurkiais. Sudarant indeksą, iš visų regionų geriausia (priklausomai nuo to ar siekiama aukštesnės, ar žemesnės reikšmės) posričių vidurkio reikšmė buvo konvertuota į 1,00, o likusių reikšmių indeksai priskirti proporcingai. Pavyzdžiui, vertinant aukštos kvalifikacijos mokytojų dalį regionuose, Panevėžio regionui priskirtas indeksas 1,00 (vidurkis nuo 2020 m. – 52,57 proc.), o Vilniaus regionui (vidurkis nuo 2020 m. – 28,05 proc.) priskirtas indeksas 0,53. Tokiu būdu parodoma, jog laikotarpiu nuo 2020 m. Vilniaus apskrityje santykinė aukštos kvalifikacijos mokytojų dalis vidutiniškai sudarė 53 proc. aukštos kvalifikacijos mokytojų dalies Panevėžio regione. Tokia prieiga buvo pasirinkta, siekiant išvengti skalės nuo 0 iki 1 sukuriamos disproporcijos, kuomet realus rodiklio aukščiausios ir žemiausios reikšmių skirtumas yra santykinai nedidelis.

³⁴⁷ <https://aaa.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/atliekos/atlieku-apskaita/informacija-apie-komunaliniu-atlieku-tvarkymo-sistemas-lietuvos-savivaldybese/>

³⁴⁸ <https://renomap.apva.lt/>

³⁴⁹ <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=9537ed2f-1c05-4384-8727-1e415ce58525>

³⁵⁰ <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=4255cd22-e2a0-4a12-bb7c-42b8e16b4c25>

³⁵¹ <https://get.data.gov.lt/datasets/gov/lgt/potencialus-tarsos-zidiniai/TarsosZidinyS>

³⁵² <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=a497658d-990e-4922-a4ee-ca61c36114e1#/>

³⁵³ <https://aaa.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/vanduo/upes-ezerai-ir-tvenkiniai/upiu-ezeru-ir-tvenkiniu-bukle/upiu-ezeru-ir-tvenkiniu-ii-ubr-valdymo-ciklo-ekologine-ir-chemine-bukle/>

³⁵⁴ Paskaičiuota pagal pateikiamus erdvinis duomenis

³⁵⁵ [https://nzt.lrv.lt/public/canonical/1743655367/18467/Lietuvos-Respublikos-zemes-fondas-2025%20\(003\).pdf](https://nzt.lrv.lt/public/canonical/1743655367/18467/Lietuvos-Respublikos-zemes-fondas-2025%20(003).pdf)

³⁵⁶ <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=0876ed39-0f34-473d-be5b-1d5caaf11cbb>

³⁵⁷ <https://sumin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/darnus-judumas/elektromobilumas/elektromobiliu-skaicius-lietuvoje/>

³⁵⁸ <https://osp.stat.gov.lt/lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=1e22759a-10a9-425b-b925-c9ba52fae9d3>

Pokyčio indeksai vertinime įtraukti, siekiant regiono situaciją atspindėti ne tik per rodiklio reikšmių vidurkius, bet ir per teigiamą ar neigiamą pokyčio tendenciją regione ilguoju laikotarpiu (visa prieinama laiko eilutė nuo 2016 m. imtinai) ir pastaraisiais metais (nuo 2020 m. imtinai). Remiantis kiekvienų metų rodiklio reikšmės pokyčiu, buvo apskaičiuotas procentinio pokyčio vidurkis kiekviename regione. Tuomet, šie vidurkiai indeksuoti tokiu pačiu principu kaip ir rodiklio indeksas, t. y. geriausiai reikšmei priskiriamas 1,00, o likusias paskirstant atitinkamai. Tai reiškia, jog neigiamas pokyčio indeksas parodo rodiklio reikšmės kritimą, o teigiamas – augimą. Kadangi regionų metiniai pokyčiai gali stipriai skirtis, nuspręsta indeksą skaičiuoti nuo **didžiausios absoliučios vertės**, t. y. nepriklausomai ar reikšmė teigiama ar neigiama. Jei didžiausia vertė nustatyta neigiama, jai buvo priskirtas indeksas -1,00, o likusių reikšmių indeksai priskirti atitinkamai. Tokiu būdu, išvengta neproporcingai didelių indekso reikšmių, išlaikant pokyčio kryptį (teigiama / neigiama).

Stabilumo indeksas apskaičiuotas siekiant parodyti kiek stipriai ar silpnai regione keitėsi rodiklių reikšmės per prieinamą laikotarpį. Stabilumo indeksas apskaičiuotas tokiu pačiu principu kaip ir kiti indeksai, naudojant standartinių nuokrypių reikšmes. Tai reiškia, jog mažiausią standartinių nuokrypių (mažiausiai duomenų sklaidos) turinčiam regionui priskirtas indeksas 1,00, o likusieji paskirstyti atitinkamai. Būtina pažymėti, jog aukštas stabilumo indeksas gali rodyti tiek teigiamą tendenciją (kuomet rodiklio reikšmė nuosekliai auga), tiek neigiamą (kuomet rodiklio reikšmė nuosekliai krenta).

Indeksams sudaryti naudojamos **santykinės rodiklių reikšmės** (t. y. procentai, dalys, *per capita*). Jei duomenų šaltiniuose pateikiamos absoliučios rodiklių reikšmės, santykinės reikšmės apskaičiuotos (standartizuotos) pačių vertintojų³⁵⁹.

³⁵⁹ Išskyrus pavienius atvejus kaip vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė ar laisvos žemės plotas, kuomet regionų palyginamumas buvo galimas, naudojant absoliučias rodiklių reikšmes. Tais atvejais, kai rodiklis matuojamas pinigine išraiška, pokyčio indeksas taip pat atsižvelgė į atitinkamų metų vartotojų kainų indeksą.

3 PRIEDAS. MAKROEKONOMINIO POVEIKIO VERTINIMO METODIKA

Makroekonominio vertinimo kontekste, RPP, regioninės PŽP bei RPPI pažangos priemonės yra svarbios tiek, kiek jų inicijuoti pokyčiai gali lemti reikšmingus makroekonominių rodiklių pokyčius ir prisidėti prie regioninės bei ekonominės sanglaudos tikslų įgyvendinimo.

Makroekonominiam poveikiui įvertinti naudojama detali informacija regionų lygmeniu apie PŽP ir RPPI numatytų investicijų apimtį, jų pasiskirstymą pagal kryptis, sritis, finansavimo šaltinius ir planuojamą įgyvendinimo laikotarpį.

Regioninės pažangos investicijos finansuojamos iš kelių šaltinių – ES fondų, valstybės ir savivaldybių biudžetų. Makroekonominio poveikio vertinimo tikslais analizuojamas tik ES fondų lėšų poveikis, nes būtent šios investicijos suteikia pagrindinį papildomą impulsą ekonomikos plėtrai. Vertintojai daro prielaidą, kad be ES investicijų kiti finansavimo šaltiniai būtų panaudoti panašioms investicijoms, tik mažesne apimtimi. Todėl ne ES finansavimas laikomas bazinio (be ES intervencijos) scenarijaus dalimi, o ES fondų investicijos – alternatyviu scenarijumi su intervencija. Tokiu būdu galima įvertinti grynąją ES investicijų poveikį – skirtumą tarp ekonominių rodiklių raidos su investicijomis ir be jų, nustatant realų ES paramos indėlį į šalies ir regionų plėtrą.

Makroekonominio modeliavimo tikslas – įvertinti ES investicijų poveikį makroekonominiams rodikliams, palyginant jų raidą scenarijuje su ES investicijomis ir hipotetiniame scenarijuje be jų. Siekiant tai atlikti, vertinime taikytas makroekonominis modeliavimas, paremtas apskaičiuojamosios pusiausvyros modeliu HERLIT (HERMIN-16 šeimos modelis, pritaikytas Lietuvai³⁶⁰). Modelis buvo papildytas satelitinėmis lygtimis, kad būtų galima įvertinti poveikį regionų lygiu. Šios lygtys buvo naudojamos nacionaliniu mastu modeliuojamam investicijų poveikiui išskaidyti regionams. Modeliuojamas poveikis buvo paskirstomas tiems rodikliams, kurie nacionaliniu lygiu turi atitikmenis regioniniu lygiu nacionalinėse sąskaitose, t. y. nominaliajam BVP, užimtųjų skaičiui ir našumo lygiui.

HERLIT-16 modelyje taikomas investicijų išskaidymas į fizinę infrastruktūrą, žmogiškuosius išteklius ir įmonių investicijas yra ekonomiškai pagrįstas ir tinkamas RPP investicijų poveikiui vertinti. Šios investicijų kategorijos tiesiogiai atitinka fundamentinius ekonomikos augimo veiksnius, apibrėžtus tiek neoklasikinėje, tiek endogeninio augimo teorijoje. Fizinė infrastruktūra atspindi materialiojo kapitalo kaupimą ir gamybinių pajėgumų plėtrą, investicijos į žmogiškuosius išteklius – darbo veiksnio kokybinį aspektą ir ilgalaikį produktyvumo augimą, o įmonių investicijos ir parama verslui veikia per technologinį atsinaujinimą, inovacijas ir bendrojo veiksnio produktyvumo didėjimą³⁶¹. Šios investicijos įtraukiamos į modelio išlaidų kategorijų bloką. ES investicijų įliejimas į šalies ekonomiką per šį bloką ir jų paskirstymas ūkio sektoriams trumpuoju laikotarpiu lemia visuminės paklausos augimą. Dėl to įvairūs makroekonominiai rodikliai (pvz., užimtumas, darbo užmokestis ir kt.) prisitaiko prie išaugusios paklausos,

³⁶⁰ Detalesnis modelio aprašas yra pateikiamas ankstesnėse vertinimo ataskaitose (pavyzdžiui, [ES investicijų poveikio Lietuvos makroekonominiams rodikliams ir atskiriems ūkio sektoriams vertinimas](#) arba [Ekonomikos ir inovacijų ministerijos kompetencijai priskirtų iš Europos Sąjungos fondų lėšų bendrai finansuojamų ekonomikos sektorių būklės pokyčių vertinimas](#)).

³⁶¹ Nors teoriškai galimas detalesnis investicijų skaidymas, praktiniu požiūriu jis nesuteiktų reikšmingos papildomos analitinės vertės, nes smulkesni investicijų potipiai vis tiek veiktų per tuos pačius pagrindinius ekonominius mechanizmus, o detalesnis klasifikavimas reikalautų papildomų prielaidų, detalesnių duomenų ir sudėtingesnio kalibravimo. Taigi, nors faktinės RPP investicijos apima įvairias remiamas veiklas, HERLIT-16 modelyje taikomas investicijų išskaidymas pakankamai tiksliai atspindi jų ekonominę logiką ir yra adekvatus investicijų poveikiui nacionaliniu ir regioniniu lygmenimis įvertinti, nekeičiant esminių rezultatų interpretacijos.

sukuriant keinsistinį poveikį BVP. Taigi BVP didėja dėl ES investicijų paskatintų papildomų viešųjų ir privačių investicijų bei vartojimo išlaidų. Šis poveikis pasireiškia ES investicijų įgyvendinimo metais ir mažėja pasibaigus finansavimo laikotarpiui, kai papildomos investicijos nebėra vykdomos.

Ilguoju laikotarpiu, kai ES investicijos nebeįliejamos į ekonomiką, teigiamas jų poveikis išlieka dėl pagerėjusių gamybos veiksnių – žmogiškųjų išteklių, fizinės infrastruktūros ir inovacijų bazės. Tai sudaro teigiamą pasiūlos pusės postūmį BVP ir kitiems makroekonominiais rodikliams. Pavyzdžiui, ES investicijų dėka pagerėjusi kelių infrastruktūra mažina sandorių kaštus, didina prekių ir paslaugų pralaidumą ir lemia aukštesnį BVP bei kitų rodiklių lygį ilguoju laikotarpiu.

Atlikus modeliavimo pratimą, investicijų poveikis pagrindiniams makroekonominiais rodikliams šalies ir regionų lygiu vertinamas, palyginant jų raidą scenarijuje su ES investicijomis ir be jų. Poveikis apskaičiuojamas dalijant scenarijaus su investicijomis rodiklių reikšmes iš atitinkamų rodiklių be investicijų ir atimant 1 – taip nustatomas santykinis ES investicijų poveikis konkrečioms rodikliams.

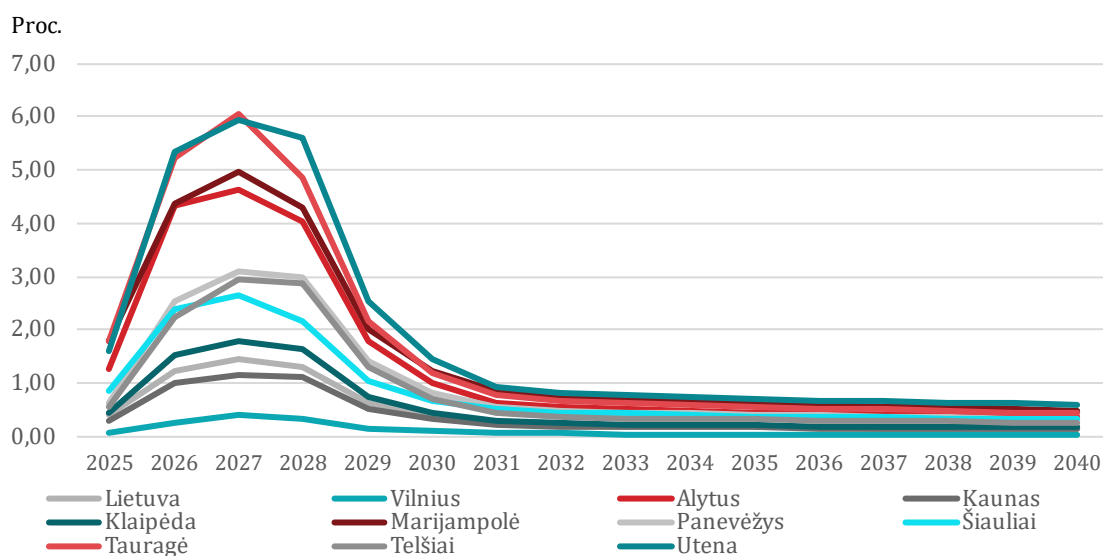
Realiai stebimas scenarijus su investicijomis konstruojamas remiantis viešai prieinamais nacionalinių sąskaitų duomenimis. Šiame scenarijuje modeliuojama rodiklių raida atitinka Valstybės duomenų agentūros ir kitų viešų duomenų bazių pateikiamas reikšmes ar jų raidos tendencijas. Tais laikotarpiais, kai viešų duomenų nėra, modelyje makroekonominių rodiklių reikšmės ekstrapoliuojamos, remiantis TVF, AMECO ir Finansų ministerijos ekonominės raidos scenarijų prognozėmis. Taigi, nustatant ES investicijų poveikį HERLIT modelyje, atsižvelgiama į visą prieinamą ekonominių procesų informaciją, atsispindinčią statistiniuose duomenyse ir oficialiose prognozėse.

Hipotetinio scenarijaus be investicijų konstravimas pradamas nuo analizuojamų investicijų paskirstymo pagal gamybos veiksnius, prie kurių gerinimo jos prisideda (fizinė infrastruktūra, žmogiškieji išteklių, MTEP bazė, įmonių investicijos). Vadovaujantis šia modelio logika, Regionų plėtros programos investicijos taip pat buvo išskaidytos į šiuos gamybos veiksnius – fizinę infrastruktūrą, žmogiškuosius išteklius, verslumo ir inovacijų skatinimą – ir atitinkamai modeliuotos.

4 PRIEDAS. MAKROEKONOMINIO POVEIKIO VERTINIMO PRIEDAI

7 LENTELĖ. INVESTICIJŲ POVEIKIS (PROC.) VISOS ŠALIES IR ATSKIRŲ REGIONŲ BVP LYGIUI 2025–2040 M.

Metai	Lietuva	Vilnius	Alytus	Kaunas	Klaipėda	Marijampolė	Panevėžys	Šiauliai	Tauragė	Telšiai	Utena
2025	0.39	0.08	1.26	0.31	0.45	1.80	0.64	0.88	1.78	0.55	1.61
2026	1.23	0.26	4.35	0.99	1.52	4.36	2.55	2.37	5.21	2.24	5.33
2027	1.47	0.41	4.65	1.17	1.77	4.96	3.09	2.64	6.04	2.97	5.93
2028	1.32	0.35	4.05	1.10	1.63	4.31	2.99	2.18	4.86	2.88	5.59
2029	0.62	0.17	1.81	0.53	0.76	2.02	1.42	1.06	2.16	1.32	2.55
2030	0.36	0.10	0.99	0.33	0.43	1.21	0.84	0.68	1.19	0.72	1.44
2031	0.25	0.07	0.64	0.23	0.29	0.86	0.57	0.51	0.79	0.45	0.94
2032	0.22	0.06	0.55	0.20	0.25	0.76	0.50	0.46	0.68	0.38	0.82
2033	0.20	0.05	0.51	0.19	0.23	0.70	0.46	0.43	0.62	0.35	0.77
2034	0.19	0.05	0.48	0.18	0.22	0.66	0.44	0.41	0.59	0.33	0.73
2035	0.18	0.05	0.46	0.17	0.21	0.63	0.41	0.39	0.56	0.32	0.70
2036	0.17	0.05	0.44	0.16	0.20	0.60	0.40	0.37	0.53	0.30	0.68
2037	0.16	0.04	0.42	0.16	0.19	0.57	0.38	0.36	0.51	0.29	0.66
2038	0.15	0.04	0.41	0.15	0.18	0.55	0.36	0.34	0.48	0.28	0.64
2039	0.15	0.04	0.39	0.14	0.18	0.52	0.35	0.33	0.46	0.27	0.62
2040	0.14	0.04	0.38	0.14	0.17	0.50	0.34	0.32	0.45	0.26	0.61

39 PAVEIKSLAS. VERTINAMŲ INVESTICIJŲ POVEIKIS REGIONŲ BVP LYGIUI PAMEČIUI

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“, remiantis VDA ir Užsakovų pateiktais duomenimis.

8 LENTELĖ. INVESTICIJŲ POVEIKIS VISOS ŠALIES IR ATSKIRŲ REGIONŲ UŽIMTŲJŲ SKAIČIUI (PROC.) 2025–2040 M.

Metai	Lietuva	Vilnius	Alytus	Kaunas	Klaipėda	Marijampolė	Panevėžys	Šiauliai	Tauragė	Telšiai	Utena
2025	0.27	0.08	0.54	0.19	0.27	0.77	0.35	0.45	0.83	0.27	0.68
2026	0.74	0.22	1.60	0.54	0.78	1.49	1.26	1.00	2.05	0.97	1.87
2027	0.68	0.31	1.21	0.48	0.69	1.33	1.13	0.84	1.83	0.99	1.49
2028	0.51	0.19	0.93	0.39	0.55	0.96	0.95	0.56	1.17	0.81	1.26
2029	0.07	0.03	0.11	0.05	0.07	0.13	0.12	0.09	0.15	0.09	0.14
2030	0.06	0.02	0.09	0.05	0.06	0.12	0.11	0.09	0.12	0.08	0.13
2031	0.04	0.02	0.06	0.04	0.04	0.09	0.08	0.07	0.08	0.05	0.08
2032	0.04	0.02	0.05	0.03	0.04	0.08	0.07	0.06	0.08	0.04	0.08

Metai	Lietuva	Vilnius	Alytus	Kaunas	Klaipėda	Marijampolė	Panevėžys	Šiauliai	Tauragė	Telšiai	Utena
2033	0.04	0.02	0.05	0.03	0.04	0.07	0.07	0.06	0.07	0.04	0.07
2034	0.03	0.01	0.05	0.03	0.03	0.07	0.06	0.05	0.07	0.04	0.07
2035	0.03	0.01	0.04	0.03	0.03	0.07	0.06	0.05	0.07	0.04	0.07
2036	0.03	0.01	0.04	0.03	0.03	0.06	0.06	0.05	0.06	0.04	0.06
2037	0.03	0.01	0.04	0.03	0.03	0.06	0.06	0.05	0.06	0.04	0.06
2038	0.03	0.01	0.04	0.03	0.03	0.06	0.06	0.05	0.06	0.03	0.06
2039	0.03	0.01	0.04	0.03	0.03	0.06	0.05	0.05	0.06	0.03	0.06
2040	0.03	0.01	0.04	0.02	0.03	0.05	0.05	0.04	0.06	0.03	0.06

9LENTELĖ. INVESTICIJŲ POVEIKIS VISOS ŠALIES IR ATSKIRŲ REGIONŲ UŽIMTŲJŲ SKAIČIUI (TŪKST.)
2025–2040 M.

Metai	Lietuva	Vilnius	Alytus	Kaunas	Klaipėda	Marijampolė	Panevėžys	Šiauliai	Tauragė	Telšiai	Utena
2025	3.98	0.36	0.32	0.61	0.46	0.47	0.32	0.56	0.32	0.17	0.38
2026	10.77	1.07	0.94	1.71	1.34	0.92	1.15	1.24	0.78	0.62	1.02
2027	9.93	1.48	0.71	1.52	1.18	0.82	1.03	1.04	0.69	0.63	0.82
2028	7.45	0.90	0.55	1.25	0.95	0.59	0.87	0.69	0.45	0.51	0.69
2029	0.98	0.13	0.06	0.17	0.12	0.08	0.11	0.11	0.06	0.06	0.08
2030	0.88	0.12	0.05	0.16	0.10	0.07	0.10	0.11	0.05	0.05	0.07
2031	0.63	0.09	0.03	0.12	0.07	0.05	0.07	0.08	0.03	0.03	0.05
2032	0.57	0.08	0.03	0.11	0.06	0.05	0.07	0.08	0.03	0.03	0.04
2033	0.54	0.07	0.03	0.10	0.06	0.05	0.06	0.07	0.03	0.03	0.04
2034	0.51	0.07	0.03	0.10	0.06	0.04	0.06	0.07	0.03	0.03	0.04
2035	0.49	0.07	0.03	0.09	0.06	0.04	0.06	0.07	0.03	0.02	0.04
2036	0.47	0.06	0.03	0.09	0.05	0.04	0.05	0.06	0.02	0.02	0.04
2037	0.45	0.06	0.02	0.09	0.05	0.04	0.05	0.06	0.02	0.02	0.03
2038	0.44	0.06	0.02	0.08	0.05	0.04	0.05	0.06	0.02	0.02	0.03
2039	0.43	0.06	0.02	0.08	0.05	0.04	0.05	0.06	0.02	0.02	0.03
2040	0.42	0.06	0.02	0.08	0.05	0.03	0.05	0.06	0.02	0.02	0.03

5 PRIEDAS. REGIONŲ PROFILIAI

VILNIAUS REGIONAS

10 LENTELĖ. VILNIAUS REGIONO INDEKSAI ANALIZUOJAMOSE SRITYSE IR POSRIČIUOSE

Sritis	Posritis		SITUACIJOS INDEKSAS	POKYČIO INDEKSAS nuo 2016 m.	POKYČIO INDEKSAS nuo 2020 m.	STABILUMO INDEKSAS
EKONOMINIS AUGIMAS	Bendras indeksas	Šalies vidurkis	0,58	0,35	0,18	0,65
		Vilniaus regionas	0,85	0,32	0,11	0,68
SOCIALINĖ ĮTRAUKTIS	Bendras indeksas	Šalies vidurkis	0,70	0,20	0,15	0,56
		Vilniaus regionas	0,81	0,27	0,18	0,60
	Socialinė apsauga	Šalies vidurkis	0,63	0,28	-0,17	0,49
		Vilniaus regionas	0,90	0,39	0,03	0,42
	Švietimas	Šalies vidurkis	0,77	0,21	0,31	0,60
		Vilniaus regionas	0,76	-0,06	0,13	0,71
	Sveikatos apsauga	Šalies vidurkis	0,85	-0,01	-0,02	0,75
		Vilniaus regionas	0,92	0,04	0,14	0,81
	Laisvalaikis	Šalies vidurkis	0,83	n/a	0,12	0,57
		Vilniaus regionas	0,73	n/a	0,05	0,38
	Gyvenamoji aplinka	Šalies vidurkis	0,62	0,21	0,34	0,54
		Vilniaus regionas	0,67	0,41	0,24	0,86
	Judumas	Šalies vidurkis	0,48	0,31	0,29	0,42
		Vilniaus regionas	0,86	0,55	0,51	0,42
TVARI APLINKA	Bendras indeksas	Šalies vidurkis	0,58	0,10	0,10	0,55
		Vilniaus regionas	0,62	0,25	0,16	0,49
	Geriamas vanduo ir nuotekos	Šalies vidurkis	0,63	0,10	0,09	0,43
		Vilniaus regionas	0,65	0,19	-0,03	0,71
	Atliekų tvarkymas	Šalies vidurkis	0,54	0,22	0,31	0,69
		Vilniaus regionas	0,31	0,34	0,48	0,27
	Šilumos gamyba ir tiekimas	Šalies vidurkis	0,60	n/a	n/a	n/a
		Vilniaus regionas	0,80	n/a	n/a	n/a
	Užterštos teritorijos	Šalies vidurkis	0,44	n/a	n/a	n/a
		Vilniaus regionas	0,24	n/a	n/a	n/a
Ekosistemos	Šalies vidurkis	0,62	n/a	n/a	n/a	
	Vilniaus regionas	0,66	n/a	n/a	n/a	
Darnus judumas	Šalies vidurkis	0,59	n/a	n/a	n/a	
	Vilniaus regionas	0,84	n/a	n/a	n/a	

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“

EKONOMINIS AUGIMAS

Lyginant su kitais šalies regionais, ekonominė situacija Vilniaus regione yra geriausia, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius ir reikšmingai lenkia likusių regionų reikšmes (0,85 balo, šalies vidurkis – 0,58). Regionas taip pat išlaiko gana nuoseklų augimo tempą, nors pokyčio indeksas yra kiek mažesnis negu šalies vidurkis.

Vilniaus regionas pirmauja arba yra tarp dviejų pirmaujančių pagal visus ekonominio augimo sąlygų rodiklius, išskyrus statybų leidimų skaičių. 2024 m. Vilniaus regione išduotų leidimų statyti naujus

negyvenamuosius pastatus skaičius, tenkantis 10 tūkst. gyventojų, buvo mažiausias šalyje (2,4 leidimo, kai šalies vidurkis – 3,5).

Vertinant ekonominę augimą atspindinčius rodiklius, Vilniaus regionas pirmauja beveik pagal visus rodiklius. Regione sukuriama didžiausias BVP (2023 m. buvo 25,7 tūkst. Eur / gyventojui, šalies vidurkis – 16,7 tūkst. Eur / gyventojui) bei pridėtinė vertė. Taip pat geriausi darbo rinkos rodikliai: 2024 m. užimtumo lygis buvo 77,1 proc. (šalies vidurkis – 73,6 proc.), vidutinis mėnesinis darbo užmokestis – 1603 Eur bruto (šalies vidurkis – 1450 Eur), nedarbo lygis – 5,9 proc. (šalies vidurkis – 7,1 proc.). Vienintelis rodiklis pagal kurį Vilniaus regionas atsilieka nuo šalies vidurkio – lietuviškos kilmės eksportas (2024 m. siekė 3,7 mln. Eur / 1 tūkst. gyventojų, kuomet šalies vidurkis buvo 5,5 mln. Eur / 1 tūkst. gyventojų). Visgi, kalbant apie Vilniaus regiono sėkmę pažymėtina, jog gerus regiono ekonominio augimo rezultatus nulemia didžiojo miesto savivaldybės indėlis. Tai galioja ir kitų regionų, apimančių didžiuosius miestus, atžvilgiu, tačiau Vilniaus miesto ir kitų Vilniaus regiono savivaldybių ekonominio augimo apimtys yra ypatingai skirtingos (taip pat žr. 6 priedas. Konkrečių atvejų analizės).

SOCIALINĖ ĮTRAUKTIS

Socialinė apsauga

Lyginant su kitais šalies regionais, **Vilniaus regiono socialinės srities būklė, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius, yra geriausia šalyje** (0,9 balo, šalies vidurkis – 0,63). Be to, pagal viso laikotarpio pokyčio indeksą, Vilnius užima antrąją vietą, kas rodo, kad per pastarąjį dešimtmetį socialinės įtraukties rodikliai šiame regione pagerėjo lyginant su kitais regionais.

Vilniaus regione skurdo ir socialinės atskirties lygis yra mažiausias šalyje – 2024 m. jis siekė 15,6 proc. (šalies vidurkis – 25,8 proc.). Taip pat regionas pasižymi mažiausia gyventojų priklausomybe nuo socialinių išmokų: namų ūkių, kurių pagrindinis pajamų šaltinis senatvėje buvo socialinės išmokos, dalis yra viena žemiausių šalyje (2024 m. siekė 22,5 proc., šalies vidurkis – 25,7 proc.), o per dešimtmetį ši dalis sumažėjo net 8 p. p. (nuo 30,5 proc. 2015 m.). Panaši situacija ir tarp namų ūkių, kurių pagrindinis pajamų šaltinis buvo kitos socialinės išmokos – šis rodiklis 2024 m. sudarė vos 4,9 proc. (šalies vidurkis – 8,3 proc.), o sumažėjimas buvo didžiausias tarp visų regionų (1,8 p. p.). Socialinės pašalpos gavėjų skaičius 1 tūkst. gyventojų siekia 15 (šalies vidurkis – 22).

Vis dėlto, regionas susiduria ir su akivaizdžia problema – patenkinto socialinio būsto poreikio dalis čia yra prasčiausia šalyje – 2024 m. buvo patenkinta tik 43,8 proc. tokią teisę turinčių šeimų poreikio (šalies vidurkis – 53,1 proc.), ir tai išlieka viena silpniausių socialinės apsaugos Vilniaus regione vietų. Prasčiausias socialinio būsto pasiūlos ir paklausos santykis yra Vilniaus r. sav. (2023 m. socialinį būstą buvo gavę tik 26,5 proc. tokią teisę turinčių šeimų), Trakų r. sav. (34 proc. šeimų), Vilniaus m. sav. (39,3 proc. šeimų). Prastą situaciją lemia keli veiksniai: visuomenėje gajūs neigiami stereotipai apie socialinį būstą ir jo nuomininkus mažina šio sektoriaus patrauklumą investuotojams, taip lėtinami plėtrą; didėja vyresnio amžiaus, vienišų ir imigrantų poreikiai, kuriems reikia specialaus būsto ar papildomų paslaugų; dėl sparčiai augančių būsto kainų vis daugiau gyventojų nebegali įsigyti ar išsinuomoti būsto rinkoje savarankiškai, todėl auga laukiančiųjų eilės. Šiuos iššūkius apsunkina ir riboti savivaldybių finansiniai ištekliai bei infrastruktūros investicijų trūkumas, pavyzdžiui, vien tik Vilniaus m. sav. poreikis apgyvendinti visus laukiančius reikalauja apie 200 mln. Eur investicijų³⁶².

³⁶² Vilniaus miesto biuras, „Savivaldybės įmonės „Vilniaus miesto būstas“ 2025 – 2028 m. veiklos strategija“, 2025 m., [VMB STRATEGIJA 2025-2028.pdf](#)

Švietimas

Lyginant su kitais šalies regionais, **Vilniaus regiono švietimo būklė, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius, yra labai artima šalies vidurkiui (0,76 balo, šalies vidurkis – 0,77)**. Tačiau Vilniaus regionas yra vienintelis, kurio agreguotas švietimo rodiklių viso laikotarpio pokyčio indeksas yra neigiamas, t. y., per pastarąjį dešimtmetį švietimo situacija regione pablogėjo.

Vilniaus regione mokinių pasiekimai bendrai yra vertintini kaip vieni geriausių šalyje, tačiau ganėtinai skirtingi atskirose amžiaus grupėse. Pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo (PUPP) rezultatai yra vieni geriausių šalyje – 2023 m. nepatenkinamą lygį pasiekė 11,6 proc. mokinių (šalies vidurkis – 13,6 proc.), tačiau valstybinių brandos egzaminų (VBE) rezultatai vertintini kaip vidutiniai – nepatenkinamų įvertinimų dalis siekė 5,6 proc. (šalies vidurkis – 5,2 proc.), o ši per pastarąjį dešimtmetį netgi pablogėjo (padidėjo 0,3 p. p., kai šalyje vidutiniškai sumažėjo 0,7 p. p.). Mokyklinių brandos egzaminų (MBE) atžvilgiu, nepatenkinamų įvertinimų dalis 2023 m. buvo antra didžiausia šalyje ir siekė 4,2 proc. (šalies vidurkis – 3 proc.), bei nors visoje Lietuvoje ši dalis per pastarąjį dešimtmetį sumažėjo visuose regionuose, Vilniaus regione ši dalis sumažėjo mažiausiai (1,1 p. p., kai šalyje vidutiniškai sumažėjo 2,5 p. p.).

Švietimo prieinamumas regione yra prastas. Nors vietų skaičius ikimokyklinio ugdymo įstaigose artimas šalies vidurkiui (114 vietų 100 vaikų, šalies vidurkis – 117), regionas pagal šį rodiklį yra antras prasčiausias šalyje. Neformaliojo vaikų švietimo prieinamumas – prasčiausias šalyje: tik 52,8 proc. mokinių pasinaudoja NVŠ galimybėmis (šalies vidurkis – 64 proc.), o nuo 2020 m. šis rodiklis net sumažėjo – tai vienas iš dviejų regionų, kuriuose stebimas toks nuosmukis.

Mokytojų kvalifikacijos lygis taip pat žemiausias Lietuvoje – aukštos kvalifikacijos mokytojų dalis 2024 m. tesiekė 26,3 proc. (šalies vidurkis – 40,4 proc.), o per pastarąjį dešimtmetį sumažėjo (nuo 28,6 proc. 2015 m.). Taip pat, regionas pasižymi prasta aprūpinimo modernių ugdymo priemonių baze situacija. Mokymui skirtų modernių kompiuterių skaičius 2024 m. siekė tik 13 vienetų 100 mokinių (šalies vidurkis – 18,4). Nors pastarąjį dešimtmetį stebimas padidėjimas, jis mažiausias iš visų regionų (padidėjo apie 5 vienetus, kai šalies vidurkis – apie 7). Kiek geresnė, bet vis tiek vidutinė padėtis gamtos ir technologijų laboratorijų atžvilgiu – 2024 m. tokias turėjo šiek tiek daugiau nei pusė regiono mokyklų, tačiau augimas taip pat vienas mažiausių šalyje (18,1 p. p., kai šalyje vidutiniškai padidėjo 27,2 p. p.).

Įtraukiojo ugdymo srityje taip pat vyrauja problemos. Daugiau nei dešimtadalis regiono mokyklų vis dar neturi nė vieno švietimo pagalbos specialisto (šalies vidurkis – 6,2 proc.), o švietimo pagalbą gaunančių mokinių dalis nuo visų mokinių, kuriems nustatytas pagalbos poreikis – mažiausia šalyje (55,7 proc., kai šalies vidurkis – 75 proc.), be to, per pastaruosius penkerius metus šis rodiklis smuko labiausiai šalyje (nuo 74,8 proc. 2020 m.). Vienintelė aiški stiprybė – infrastruktūros pritaikymas asmenims su negalia: daugiau nei ketvirtadalis mokyklų (aukščiausias rodiklis Lietuvoje, šalies vidurkis – apie 20 proc.) yra pilnai pritaikytos asmenims su negalia savarankiškam judėjimui arba judėjimui su asistento pagalba, o šio rodiklio augimas per pastaruosius penkerius metus taip pat buvo vienas didžiausių.

Sveikatos apsauga

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Vilniaus regiono situacija sveikatos srityje yra viena geriausių šalyje (0,92 balo, šalies vidurkis – 0,85)**.

Pagal analizuojamus gyventojų sveikatos būklę atspindinčius rodiklius Vilniaus regionas yra vienas iš pirmaujančių (kartu su Klaipėdos ir Kauno regionais). Pastarąjį dešimtmetį vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė Vilniaus regione buvo viena ilgiausių šalyje (2024 m. siekė 78 metus, kai šalies vidurkis – 77,5 metai). Tam teigiamos įtakos turi geri regiono sveikatos sistemos rezultatai. 2018–2024 m. laikotarpiu Vilniaus regionas pasižymėjo vienais mažiausių išvengiamų mirčių skaičių, tačiau išvengiamo mirtingumo situacija regione buvo netolygi. Prevencinėmis priemonėmis išvengiamas mirtingumas Šalčininkų r. savivaldybėje ženkliai viršijo regiono vidurkį (2024 m. 100 tūkst. savivaldybės gyventojų teko 424

preveninėmis priemonėmis išvengiama mirtys, kai Vilniaus regiono vidurkis – 247, o Lietuvos vidurkis – 263). Gydomo priemonėmis išvengiama mirtingumo rodikliai Šalčininkų r., Širvintų r. ir Švenčionių r. savivaldybėse buvo ženkliai didesni už regiono vidurkį (2024 m. 100 tūkst. šių savivaldybių gyventojų teko atitinkamai 215, 268 ir 251 mirtys, kai Vilniaus regiono vidurkis – 156, o Lietuvos vidurkis – 164). Vilniaus regione stebima santykinai gera situacija gyventojų negalios srityje, nors Šalčininkų r. savivaldybė ženkliai viršijo regiono vidurkį pagal darbingo amžiaus asmenų, kuriems pirmą kartą nustatytas sumažėjęs dalyvumo lygis, skaičių (2024 m. 1 tūkst. darbingo amžiaus savivaldybės gyventojų teko 10,3 darbingo amžiaus asmens, kuriam pirmą kartą nustatytas sumažėjęs dalyvumo lygis, kai Vilniaus regiono vidurkis – 6, o Lietuvos vidurkis – 6,5).

Analizuojami sveikatos sistemos ypatumus atspindintys rodikliai rodo nevienareikšmišką situaciją. Pastarąjį dešimtmetį Vilniaus regione fiksuota mažiausiai išvengiamų hospitalizacijų, nors pastaraisiais metais Šalčininkų r. savivaldybė pagal šį rodiklį daugiau nei dvigubai viršijo regiono vidurkį (2023 m. 1 tūkst. savivaldybės gyventojų teko 43 išvengiamos hospitalizacijos, kai Vilniaus regiono vidurkis – 18, o Lietuvos vidurkis – 21). Šeimos gydytojų skaičiumi Vilniaus regionas nusileido tik Kauno regionui: 2024 m. 10 tūkst. regiono gyventojų teko 10,6 praktikuojančio šeimos gydytojo (šalies vidurkis – 8,1). Nepaisant to, apsilankymų pas šeimos gydytojus skaičiaus atžvilgiu regione stebima vidutiniška situacija. Be to, Vilniaus regionas išsiskiria iš kitų vienu mažiausių šalyje vienam gydytojui tenkančių slaugytojų skaičiumi, kurio atžvilgiu pastarąjį dešimtmetį kartu su Kauno regionu atsiliko nuo šalies vidurkio ir nesiekė strateginėje darbotvarkėje nustatyto siektino slaugytojų ir gydytojų santykio (2). 2024 m. vienam Vilniaus regiono gydytojui teko tik 1,3 slaugytojo (šalies vidurkis – 1,7). Didžiausias slaugytojų trūkumas fiksuojamas Vilniaus m. ir Vilniaus r. savivaldybėse.

Pagal analizuojamus sveikatos rizikos veiksnius atspindinčius rodiklius Vilniaus regiono pasiekimai skiriasi. Regionas išsiskiria iš kitų didžiausiomis šalyje alkoholinių gėrimų vartojimo apimtėmis (ypač Širvintų r. savivaldybėje) ir santykinai didelėmis tabako gaminių vartojimo apimtėmis (ypač Vilniaus r. savivaldybėje). Visgi, Vilniaus regionas taip pat pirmauja suaugusiųjų, kurie kasdien valgo vaisius ir (ar) daržoves, skaičiaus atžvilgiu bei pasižymi santykinai didesniu suaugusiųjų fiziniu aktyvumu.

Laisvalaikis

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Vilniaus regiono situacija laisvalaikio srityje yra viena prasčiausių šalyje** (0,73 balo, šalies vidurkis – 0,83).

Kultūros produktų ar paslaugų vartojimo gyvai ir gyventojų pasitenkinimo kultūros paslaugų kokybe atžvilgiu Vilniaus regionas neišsiskiria iš kitų, nors 2020–2023 m. šių rodiklių pasiekimai regione gerėjo. Regione santykinai nemaža dalis gyventojų naudojami kultūros paslaugomis gyvai. Vis dėlto, Vilniaus regione fiksuojama santykinai prasčiausia situacija sporto infrastruktūros prieinamumo atžvilgiu: 2024 m. regione vienai atvirai sporto (krepšinio, tinklinio, rankinio ar universalios dirbtinės dangos) aikštei teko 2 118 regiono gyventojų (šalies vidurkis – 1 195).

Gyvenamoji aplinka

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius Vilniaus regiono gyvenamosios aplinkos būklė yra geresnė už šalies vidurkį (0,67 balo, šalies vidurkis – 0,62). Regione stebimi nuoseklūs teigiami pokyčiai.

Gyvenamųjų būstų sąlygos Vilniaus regione yra geriausios šalyje – asmenų, kurių būste yra varvantis stogas, drėgnos sienos, supuvę langai arba grindys, dalis 2023 m. siekė 6 proc., o per pastarąjį dešimtmetį ši sumažėjo apie tris kartus. Nusikalstamumo lygis taip pat yra palyginti nedidelis – 2024 m. nusikalstamų veikų skaičius 1 tūkst. gyventojų sudarė 14,3 (šalies vidurkis siekė 16,4).

Regionas išsiskiria prasta situacija aplinkos triukšmo ir oro taršos atžvilgiu. 2023 m. 10 proc. gyventojų patyrė triukšmą iš gretimų butų, gatvės ar pramonės įmonių, o 9 proc. – oro ir aplinkos užterštumą, kurį

sukelia eismas ar pramonė. Nors šių problemų mastas per pastarąjį dešimtmetį sumažėjo (atitinkamai apie 5 ir 4 p. p.), jų lygis vis dar atspindi didžiųjų miestų regionams būdingus iššūkius, kurie kyla dėl urbanizacijos, intensyvaus transporto srautų augimo bei pramonės koncentracijos.

Judumas

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Vilniaus regiono situacija judumo srityje yra geriausia šalyje** (0,86 balo, šalies vidurkis – 0,48).

Vilniaus regionas pirmuoja šalyje pagal gyventojų naudojamą viešuoju transportu: 2024 m. vienam regiono gyventojui teko 185 kelionės autobusais (šalies vidurkis – 93). Regionas taip pat išsiskiria iš kitų labiausiai išvystyta elektromobilių infrastruktūra: 2022 m. Vilniaus regione buvo įrengtos 163 viešos ir pusiau viešos elektromobilių įkrovimo stotelės (42 proc. visų šalies). Vilniaus regiono automobilių keliai pasižymi santykinai gera būkle: pastarąjį dešimtmetį automobilių su patobulinta dangą dalis bendrame regiono kelių tinkle viršijo šalies vidurkį (2024 m. sudarė 38 proc., kai šalies vidurkis – 34 proc.). Tik pagal dviračių takų ilgį, tenkantį 1 km automobilių kelių su patobulinta dangą, regiono situacija yra vidutiniška.

TVARI APLINKA

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Vilniaus regiono aplinkos būklė yra geresnė už šalies vidurkį** (0,62 balo, šalies vidurkis – 0,58).

Vilniaus regionui būdinga didelė oro tarša. Didelis teršalų kiekis generuojamas Vilniaus mieste ir yra pirmiausiai susijęs su transporto sektoriumi³⁶³. Nors regione sąlyginai neblogas dviračių takų tinklas, taip pat gyventojai turi mažiau individualių automobilių, taip pat regione registruota beveik pusė visų šalies elektromobilių ir gyventojai dažniau naudojami viešuoju transportu, šių teigiamų poslinkių darnaus srityje poveikis taršos mažėjimui kol kas nedidelis. Iš stacionarių taršos šaltinių, veikiančių Vilniaus regione, į orą patenkantys teršalų kiekiai yra vidutiniški, lyginant su kitais regionais. Taršos, susijusios su šilumos gamyba, apimtis bendrai regione taip pat ženkliai įtakoja Vilniaus miestas (dėl savo dydžio): regione bendrai skaičiuojama didžiausia namų ūkių, naudojančių centralizuotą šildymą, dalis šalyje, tačiau tuo pačiu mažiausia renovuotų daugiabučių dalis šalies mastu (nors Elektrėnų, Ukmergės, Trakų savivaldybėse renovacijos tempai yra sąlyginai neblogi). Svarbu pastebėti, kad nors bendros apimtys dar labai mažos, tačiau Vilniaus regione sparčiausiai visoje šalyje auga namų ūkių, kurių pagrindinis būsto šildymo energijos šaltinis yra atsinaujinančių išteklių energija, dalis.

Palyginus su kitais regionais, Vilniaus regione vidutinė nuotekų tvarkymo situacija. Nors šalies mastu santykinai daug gyventojų yra aprūpinti geriamojo vandens centralizuoto tiekimo paslaugomis ir gana daug namų ūkių yra prisijungę prie centralizuotų nuotekų tinklų (2024 m. – 82,4 proc. gyventojų), regione ilgą laiką buvo išleidžiama labai daug neišvalytų ar užterštų nuotekų (nors situacija nuo 2023 m. pradėjo ženkliai gerėti, 2024 m. tokios nuotekos sudarė tik 2,4 proc.).

Atliekų tvarkymo srityje Vilniaus regionas ženkliai atsilieka nuo šalies vidurkio. Nors atliekų, šalinamų sąvartynuose, kiekis per pastarąjį dešimtmetį ženkliai sumažėjo (nuo 62,7 proc. (2015 m.) iki 11,33 proc. (2023 m.)). Pastaraisiais metais taip pat bendrai sumažėjo perdirbamų ar pakartotinai naudoti paruoštų atliekų kiekis (kiekis atskirais metais svyruoja, tačiau vidutiniškai perdirbama apie 32 proc. komunalinių atliekų), tačiau atliekų perdirbama dar gerokai per mažai – nacionaliniuose dokumentuose keliamas tikslas iki 2030 m. pasiekti, kad būtų perdirbama ne mažiau kaip 60 proc. komunalinių atliekų (iki 2027 m. – bent

³⁶³ Vilniaus miesto savivaldybės Aplinkos oro kokybės valdymo programa 2020–2025 m., https://aplinka.vilnius.lt/wp-content/uploads/2020/09/Vilniaus_OKVP_20200319_upd_0617.pdf

57 proc. komunalinių atliekų). Šias tendencijas bent iš dalies sąlygoja Vilniaus kogeneracinės jėgainės, kurioje deginamos atliekos, veikla.

Vilniaus regionas išsiskiria natūralių ir pusiau natūralių ekosistemų gausa urbanizuotose teritorijose: daugumos savivaldybių centrai (miestai) turi daug želdynų ar vandens telkinių (miško plotais ypač išsiskiria Vilnius, taip pat Ukmergė, vandens telkiniais – Trakai, Elektrėnai). Visgi nemaža dalis regiono ežerų (28 proc.) yra blogos arba labai blogos ekologinės būklės³⁶⁴. Saugomų teritorijų dalis regione yra arti šalies vidurkio.

³⁶⁴ Ežerų ekologinė, cheminė būklė ir rizikos veiksniai (2023), <https://aaa.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/vanduo/upes-ezerai-ir-tvenkiniai/upiu-ezeru-ir-tvenkiniu-bukle/upiu-ezeru-ir-tvenkiniu-iii-ubr-valdymo-ciklo-ekologine-ir-chemine-bukle/>

ALYTAUS REGIONAS

11 LENTELĖ. ALYTAUS REGIONO INDEKSAI ANALIZUOJAMOSE SRITYSE IR POSRICHUOSE

Sritis	Posritis		SITUACIJOS INDEKSAS	POKYČIO INDEKSAS nuo 2016 m.	POKYČIO INDEKSAS nuo 2020 m.	STABILUMO INDEKSAS
EKONOMINIS AUGIMAS	Bendras indeksas	Šalies vidurkis	0,58	0,35	0,18	0,65
		Alytaus regionas	0,45	0,21	-0,10	0,64
SOCIALINĖ ĮTRAUKTIS	Bendras indeksas	Šalies vidurkis	0,70	0,20	0,15	0,56
		Alytaus regionas	0,69	0,12	-0,03	0,43
	Socialinė apsauga	Šalies vidurkis	0,63	0,28	-0,17	0,49
		Alytaus regionas	0,57	0,22	-0,66	0,31
	Švietimas	Šalies vidurkis	0,77	0,21	0,31	0,60
		Alytaus regionas	0,76	0,26	0,4	0,46
	Sveikatos apsauga	Šalies vidurkis	0,85	-0,01	-0,02	0,75
		Alytaus regionas	0,83	-0,09	-0,14	0,65
	Laisvalaikis	Šalies vidurkis	0,83	n/a	0,12	0,57
		Alytaus regionas	0,96	n/a	0,27	0,31
	Gyvenamoji aplinka	Šalies vidurkis	0,62	0,21	0,34	0,54
		Alytaus regionas	0,6	0,24	-0,12	0,4
	Judumas	Šalies vidurkis	0,48	0,31	0,29	0,42
		Alytaus regionas	0,41	-0,02	0,1	0,46
TVARI APLINKA	Bendras indeksas	Šalies vidurkis	0,58	0,10	0,10	0,55
		Alytaus regionas	0,62	-0,06	0,04	0,60
	Geriamas vanduo ir nuotekos	Šalies vidurkis	0,63	0,10	0,09	0,43
		Alytaus regionas	0,51	-0,04	0,22	0,36
	Atliekų tvarkymas	Šalies vidurkis	0,54	0,22	0,31	0,69
		Alytaus regionas	0,64	0,27	0,41	0,91
	Šilumos gamyba ir tiekimas	Šalies vidurkis	0,60	n/a	n/a	n/a
		Alytaus regionas	0,65	n/a	n/a	n/a
	Užterštos teritorijos	Šalies vidurkis	0,44	n/a	n/a	n/a
		Alytaus regionas	0,59	n/a	n/a	n/a
Ekosistemos	Šalies vidurkis	0,62	n/a	n/a	n/a	
	Alytaus regionas	0,79	n/a	n/a	n/a	
Darnus judumas	Šalies vidurkis	0,59	n/a	n/a	n/a	
	Alytaus regionas	0,53	n/a	n/a	n/a	

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“

EKONOMINIS AUGIMAS

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant pagal visus ekonomikos srities **ekonominio augimo srityje situacija Alytaus regione yra prasčiausia šalyje** (0,45 balo, šalies vidurkis – 0,58). Tas pats pasakytina apie pastarųjų 5 m. pokyčio tendencijas. Alytaus regionas laikotarpiu nuo 2020 m. pasižymėjo prasčiausia – neigiama – ekonominių rodiklių reikšmių pokyčio dinamika šalyje (-0,10 balo, šalies vidurkis – 0,18). Ilgesniuoju laikotarpiu, nuo 2015 m., matoma geresnė ekonomikos augimo srities rodiklių augimo tendencija, tačiau nuo šalies vidurkio vis tiek gana ženkliai atsilieka.

Nors bendrai prastesnę regiono situaciją nulėmė žemesnės visų pagrindinių rodiklių reikšmės, Alytaus regione labiausiai išsiskiria su infrastruktūra susiję rodikliai. 2021-2023 m. laikotarpiu regione išduotų leidimų statyti negyvenamuosius pastatus skaičius (tenkantis 10 tūkst. gyventojų) buvo tarp dviejų mažiausių Lietuvoje (nuo 1,3 iki 2,2 leidimo), nors verta paminėti, jog nuo 2020 m. šio rodiklio vidutinis teigiamas pokytis, nors ir nepastovus, bet geresnis lyginant su šalies vidurkiu. Regione prieinamos laisvos

žemės plotas (187 km²) taip pat yra antras mažiausias šalyje. Vertinant kitus ekonominio augimo sąlygas atspindinčius rodiklius³⁶⁵, bendrosios investicijos į ilgalaikį materialųjį turtą, tenkančios vienam gyventojui, 2023 m. siekė 1051 Eur (antra mažiausia reikšmė šalyje). Šių investicijų vidutiniai pokyčiai tiek ilguoju laikotarpiu, tiek per pastaruosius 5 m. regione taip pat yra neigiami.

Vertinant ekonominį augimą atspindinčius rodiklius³⁶⁶, Alytaus regionas, lyginant su kitais šalies regionais, išsiskiria žemu BVP ir eksportu. Tai – vienas iš dviejų šalies regionų, kurių BVP vienam gyventojui (to meto kainomis) nuo 2015 m. nė karto nebuvo pasiekęs 10 tūkst. Eur. Be to, lietuviškos kilmės eksporto apimtys 1 tūkst. gyventojų 2024 m. siekė 2,5 mln. Eur ir buvo tarp dviejų mažiausių šalyje. Regiono situacija sąlyginai geresnė pagal užimtumo lygio rodiklį, kuris maždaug atitinka šalies vidurkį.

SOCIALINĖ ĮTRAUKTIS

Socialinė apsauga

Lyginant su kitais šalies regionais, **Alytaus regiono socialinės srities būklė, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius, yra trečia prasčiausia šalyje** (0,57 balo, šalies vidurkis – 0,63), o pagal agreguotą socialinės apsaugos rodiklių pokyčio indeksą nuo 2020 m. Alytaus regionas užima paskutinę vietą Lietuvoje, t. y., per pastaruosius penkerius metus socialinės srities situacija regione pablogėjo bene labiausiai.

Skurdo ir socialinės atskirties lygis regione yra antras aukščiausias Lietuvoje – 2024 m. jis siekė 38,2 proc., o nuo 2021 m. stebimas didžiausias situacijos pablogėjimas (25 proc. 2021 m.).

Tarp teigiamų aspektų galima išskirti senatvės išmokų priklausomybės mažėjimą ir sparčiai stiprėjusią ilgalaikės priežiūros infrastruktūrą. Namų ūkių, kurių pagrindinis pajamų šaltinis buvo senatvės išmokos, dalis 2024 m. buvo trečia žemiausia šalyje – 24,2 proc. (šalies vidurkis – 25,7 proc.), o nuo 2015 m. ši sumažėjo daugiau kaip 7 p. p. (31,9 2015 m.), kas yra vienas didžiausių teigiamų pokyčių Lietuvoje. Globos įstaigų vietų skaičius, tenkantis 1 tūkst. senyvo amžiaus (65 m. ir vyresniems) gyventojų, 2024 m. buvo antras didžiausias šalyje – 18,8 (šalies vidurkis – 14,4); per pastarąjį dešimtmetį šis skaičius išaugo beveik tris kartus (6,7 vietos 2015 m.), tai yra didžiausias augimas visoje Lietuvoje.

Visgi daugelyje kitų sričių socialinės apsaugos prieinamumas regione išlieka ribotas. Globos įstaigų vietų skaičius, tenkantis 1 tūkst. suaugusiųjų neįgaliųjų, yra mažiausias šalyje – vos 7 vietos 2024 m. Panaši situacija matoma ir laikino gyvenimo įstaigose, kuriose 2024 m. vietų skaičius, tenkantis 10 tūkst. gyventojų, siekė 7 (antras žemiausias rodiklis Lietuvoje); be to, per pastarąjį dešimtmetį šio rodiklio atžvilgiu situacija pablogėjo labiausiai visoje šalyje (8,3 vietos 2015 m.). Socialinės pašalpos gavėjų skaičius, tenkantis 1 tūkst. gyventojų, 2024 m. sudarė 35 (šalies vidurkis – 22), kas yra trečias blogiausias rodiklis šalyje; vis dėlto, lyginant su 2015 m., situacija pagerėjo bene labiausiai iš visų regionų (56 2015 m.). Be to, patenkintas socialinio būsto poreikis regione išlieka žemesnis nei vidurkis – 2024 m. sudarė 51,2 proc. (šalies vidurkis – 53,1 proc.); nors nuo 2017 m. rodiklis šiek tiek pagerėjo (45,8 proc. 2017 m.), pokytis buvo mažiausias tarp visų regionų. Galiausiai, socialinių paslaugų asmens namuose gavėjų dalis nuo 65 m. ir vyresnių asmenų taip pat išlieka maža – vos 3,8 proc., kai šalies vidurkis siekia 4,4 proc.; tai yra trečias žemiausias rodiklis šalyje.

Švietimas

Lyginant su kitais šalies regionais, Alytaus regiono **švietimo būklė, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius, yra vidutiniškai gerai** (0,76 balo, šalies vidurkis – 0,77). Agreguotas švietimo

³⁶⁵ Ekonominio augimo modelio schemoje šie rodikliai priskiriami rezultatų sekcijai

³⁶⁶ Ekonominio augimo modelio schemoje šie rodikliai priskiriami poveikio sekcijai

rodiklių viso laikotarpio pokyčio indeksas Alytaus regione yra teigiamas, t. y., per pastarąjį dešimtmetį švietimo situacija regione pagerėjo. Nors atskirų švietimo būklę atspindinčių rodiklių dinamika yra skirtinga.

Pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo (PUPP) nepatenkinamų įvertinimų dalis 2023 m. siekė 14,8 proc. (šalies vidurkis – 13,6 proc.), tačiau per pastarąjį dešimtmetį šis rodiklis sumažėjo labiausiai iš visų regionų (nuo 21,5 proc. 2015 m.). Mokyklinių brandos egzaminų (MBE) atžvilgiu, nepatenkinamų įvertinimų dalis sudarė 2,4 proc. (šalies vidurkis – 3 proc.), o per pastaruosius penkerius metus ši dalis beveik perpus sumažėjo (nuo 4,6 proc. 2015 m.). Valstybinių brandos egzaminų (VBE) nepatenkinamų įvertinimų dalis taip pat mažesnė nei šalies vidurkis – 5,1 proc. (šalies vidurkis – 5,2 proc.), o nuo 2020 m. stebimas vienas didžiausių teigiamų pokyčių šalyje (sumažėjo nuo 7,2 proc.).

Švietimo prieinamumo srityje, ikimokyklinio ugdymo paslaugų prieinamumas išlieka vienas silpniausių šalyje – tik 77,8 proc. 3 metų ir vyresnių vaikų lanko ugdymo įstaigas (šalies vidurkis – 86,1 proc.), o tai – antras prasčiausias rezultatas Lietuvoje. Be to, Alytaus regionas yra vienas iš vos dviejų, kuriuose šis rodiklis per pastaruosius penkerius metus net sumažėjo (nuo 81,3 2020 m.). Tačiau ikimokyklinio ugdymo vietų skaičius regione 2024 m. siekė 124 vietų 100 vaikų (trečia geriausia situacija šalyje), kai šalies vidurkis – 117, o nuo 2020 m. padidėjo 17 vietų (kai vidutiniškai šalyje padidėjo 10).

Taip pat, Alytaus regionas užima pirmą vietą šalyje pagal mokyklų, turinčių standartus atitinkančias gamtos ir technologijų mokslų laboratorijas, dalį – 2024 m. jas turėjo 68,4 proc. mokyklų (šalies vidurkis – 56,2 proc.), o nuo 2015 m. fiksuotas didžiausias augimas visoje Lietuvoje (nuo 17,2 proc. 2015 m.).

Įtraukiojo ugdymo atžvilgiu, regiono rezultatai skirtingi. Vienam švietimo pagalbos specialistui tenkančių SUP turinčių mokinių skaičius išlieka antras didžiausias šalyje – 2024 m. buvo 44,9 SUP mokiniai/specialistui (šalies vidurkis – 38,4).

Sveikatos apsauga

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Alytaus regiono situacija sveikatos srityje yra vidutiniška** (0,83 balo, šalies vidurkis – 0,85).

Pagal daugumą analizuojamų gyventojų sveikatos būklę atspindinčių rodiklių (vidutinę tikėtiną gyvenimo trukmę, gydymo priemonėmis išvengiamą mirtingumą, vaikų su pirmą kartą pripažinta negalia skaičių) Alytaus regiono situacija vertintina kaip vidutiniška. Visgi, prevencinėmis priemonėmis išvengiamo mirtingumo atžvilgiu regiono situacija – viena prasčiausių šalyje. Pastaraisiais metais Alytaus regionas išvengiamų mirčių skaičiumi ženkliai lenkė šalies vidurkį. Santykinai prasčiausia situacija užfiksuota Lazdijų r. savivaldybėje: 2024 m. 100 tūkst. savivaldybės gyventojų teko 419 prevencinėmis priemonėmis išvengiamų mirčių, kai Alytaus regiono vidurkis – 306, o Lietuvos vidurkis – 263.

Analizuojami sveikatos sistemos ypatumus atspindintys rodikliai rodo nevienareikšmišką situaciją. 2015–2021 m. laikotarpiu Alytaus regionas išsiskyrė vienu mažiausių šeimos gydytojų skaičių šalyje, tačiau 2022–2024 m. laikotarpiu situacija kiek pagerėjo ir tapo vidutiniška (nors vis dar nebuvo pasiektas strateginėje darbotvarkėje nustatytas siektinas šeimos gydytojų skaičius 10 tūkst. gyventojų (7,5)). Atitinkamai, pagal apsilankymų pas šeimos gydytojus skaičių 2015–2021 m. laikotarpiu Alytaus regionas neišsiskyrė iš kitų, bet 2022–2024 m. laikotarpiu išsiveržė į priekį ir pradėjo pirmauti šalyje (2024 m. vienam regiono gyventojui teko 5,9 apsilankymo, kai šalies vidurkis – 5,1). Pagal vienam gydytojui tenkančių slaugytojų skaičių pastarąjį dešimtmetį Alytaus regione stebima gera situacija. Beveik visu analizuojamu laikotarpiu rodiklio reikšmė viršijo tiek šalies vidurkį, tiek strateginėje darbotvarkėje nustatytą siektiną slaugytojų ir gydytojų santykį (2), nors 2023–2024 m. užfiksuotas nežymus atotrūkis nuo strateginio tikslo (2024 m. vienam Alytaus regiono gydytojui teko 1,99 slaugytojo, kai šalies vidurkis – 1,7). Didžiausias slaugytojų trūkumas fiksuojamas Druskininkų savivaldybėje.

Pagal analizuojamus sveikatos rizikos veiksnius atspindinčius rodiklius Alytaus regiono pasiekimai skiriasi. Alytaus regionas patenka tarp regionų, kurių gyventojai vartoja daugiausiai alkoholinių gėrimų ir vartoja santykinai daug tabako gaminių (ypač Varėnos r. savivaldybėje), tačiau pasižymi santykinai dideliu fiziniu aktyvumu.

Laisvalaikis

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Alytaus regiono situacija laisvalaikio srityje yra geriausia šalyje** (0,96 balo, šalies vidurkis – 0,83).

Alytaus regionas pirmauja šalyje pagal kultūros produktų ar paslaugų vartojimą gyvai ir pagal gyventojų pasitenkinimą kultūros paslaugų kokybe. 2023 m. 72 proc. Alytaus regiono gyventojų per pastaruosius 12 mėn. vartojo bent 4 kultūros produktus ir (ar) naudojo kultūros paslaugomis (šalies vidurkis – 58 proc.), 75 proc. regiono gyventojų buvo patenkinti kultūros paslaugų kokybe (šalies vidurkis – 67 proc.). Regione sudarytos palankios sąlygos ne tik kultūrai, bet ir sportui. 2024 m. Alytaus regione vienai atvirai sporto (krepšinio, tinklinio, rankinio ar universalios dirbtinės dangos) aikštei teko 692 regiono gyventojai (šalies vidurkis – 1 195).

Gyvenamoji aplinka

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Alytaus regione gyvenamosios aplinkos būklė yra vidutiniškai gera** (0,6 balo, šalies vidurkis – 0,62). Pastebėtina, jog Alytaus regionas yra vienintelis šalyje, kuriame po 2020 metų agreguotas gyvenamosios aplinkos rodiklių pokyčio indeksas yra neigiamas, t. y. situacija bendrai pablogėjo.

Gyvenamųjų būstų sąlygos Alytaus regione vienos prasčiausių – būstuose, kuriuose fiksuojami tokie defektai kaip varvantis stogas, drėgnos sienos, supuvę langai ar grindys, 2023 m. gyveno net 15 proc. regiono gyventojų.

Aplinkos triukšmo situacija geresnė nei šalies vidurkis – 2023 m. triukšmą iš gretimų butų, gatvės ar pramonės įmonių patyrė 8 proc. gyventojų (šalies vidurkis – 9,2 proc.).

Regionas išsiskiria gyvenamosios aplinkos oro ir aplinkos užterštumu – 2023 m. asmenų, kurių gyvenamojoje aplinkoje vyrauja oro ir aplinkos užterštumas, kurį sukelia eismas ar pramonė, dalis siekė 12 proc. (šalies vidurkis – 10,6 proc.).

Nusikalstamumo lygis Alytaus regione – vienas žemiausių šalyje: 2024 m. fiksuota 12,5 nusikalstamų veikų 1 tūkst. gyventojų.

Judumas

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Alytaus regiono situacija judumo srityje yra vidutiniška** (0,41 balo, šalies vidurkis – 0,48).

Alytaus regionas pasižymi santykinai gera automobilių kelių būkle. Pastarąjį dešimtmetį automobilių kelių su patobulinta danga dalis bendrame regiono kelių tinkle ženkliai viršijo šalies vidurkį, o 2024 m. buvo didžiausia visoje šalyje (sudarė 45 proc., kai šalies vidurkis – 34 proc.). Bevariklio transporto ir elektromobilių infrastruktūros atžvilgiu Alytaus regione situacija yra vidutiniška. Vis dėlto, regionas nuo kitų smarkiai atsilieka pagal gyventojų naudojamą viešuoju transportu: 2024 m. vienam regiono gyventojui teko 3 kelionės autobusais (šalies vidurkis – 93).

TVARI APLINKA

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Alytaus regiono aplinkos būklė yra pakankamai gera** (0,62 balo, šalies vidurkis – 0,58).

Alytaus regionas iš kitų regionų išsiskiria gamtinės aplinkos įvairove. Regione mažiau urbanizuotų teritorijų, o esantys miestai pasižymi dideliu natūralių ekosistemų paplitimu (net 46,2 proc. miestų ploto sudaro miškai ir vandens telkiniai). Didelę dalį regiono ploto sudaro saugomos teritorijos. Čia taip pat yra daug ežerų, nors svarbu pastebėti, kad dalies jų ekologinė būklė yra bloga arba labai bloga.

Alytaus regione, ypač palyginus su kitais, mažiau urbanizuotais regionais, gana nebloga namų ūkių centralizuoto šildymo aprėptis (centralizuotai šildoma 48,4 proc. būstų). Regione jau renovuota 22 proc. daugiabučių (geriausias rezultatas šalyje).

Darnaus judumo srityje Alytaus regionas atsilieka nuo šalies vidurkio. Regione vienas iš didžiausių 1000-iui gyventojų tenkantis individualių lengvųjų automobilių skaičius, elektromobiliai sudaro itin mažą automobilių parko dalį, neišplėtota jų aptarnavimo infrastruktūra. Regione mažiau nei vidutiniškai Lietuvoje išvystytas dviračių takų tinklas (lyginant su automobilių kelių ilgiu).

Alytaus regione gana gerai užtikrinamas atliekų tvarkymas. Lyginant su kitais regionais, Alytaus regione gerai išvystyta atliekų rūšiavimo ir kompostavimo infrastruktūra, anksčiau negu kitur pradėjo veikti daiktų mainymosi, paruošimo pakartotiniam naudojimui infrastruktūra ir atskirais metais perdirbama ar pakartotinai panaudojama iki 77 proc. komunalinių atliekų. Sąvartynuose šalinamų atliekų kiekis pastaraisiais metais taip pat nuosekliai ir ženkliai mažėja (iki 4,5 proc. – 2023 m.).

Daugiau iššūkių kyla vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo srityje. Alytaus regione prie nuotekų surinkimo sistemų, kaip ir kituose regionuose, kuriuose vyrauja kaimiškos savivaldybės, yra prisijungę sąlyginai nedaug gyventojų (2024 m. – 66,2 proc.). Be to, net ir lyginant su kitais šios grupės regionais, Alytaus regione maža dalis gyventojų vartoja viešai tiekiamą geriamąjį vandenį (66,1 proc.).

KAUNO REGIONAS

12 LENTELĖ. KAUNO REGIONO INDEKSAI ANALIZUOJAMOSE SRITYSE IR POSRİČIUOSE

Sritis	Posritis		SITUACIJOS INDEKSAS	POKYČIO INDEKSAS nuo 2016 m.	POKYČIO INDEKSAS nuo 2020 m.	STABILUMO INDEKSAS
EKONOMINIS AUGIMAS	Bendras indeksas	Šalies vidurkis	0,58	0,35	0,18	0,65
		Kauno regionas	0,67	0,37	0,23	0,72
SOCIALINĖ ĮTRAUKTIS	Bendras indeksas	Šalies vidurkis	0,70	0,20	0,15	0,56
		Kauno regionas	0,77	0,29	0,14	0,57
	Socialinė apsauga	Šalies vidurkis	0,63	0,28	-0,17	0,49
		Kauno regionas	0,71	0,36	-0,16	0,46
	Švietimas	Šalies vidurkis	0,77	0,21	0,31	0,60
		Kauno regionas	0,91	0,13	0,38	0,57
	Sveikatos apsauga	Šalies vidurkis	0,85	-0,01	-0,02	0,75
		Kauno regionas	0,92	0,03	-0,03	0,67
	Laisvalaikis	Šalies vidurkis	0,83	n/a	0,12	0,57
		Kauno regionas	0,80	n/a	0,03	0,82
	Gyvenamoji aplinka	Šalies vidurkis	0,62	0,21	0,34	0,54
		Kauno regionas	0,60	0,44	0,41	0,61
	Judumas	Šalies vidurkis	0,48	0,31	0,29	0,42
		Kauno regionas	0,68	0,48	0,19	0,26
TVARI APLINKA	Bendras indeksas	Šalies vidurkis	0,58	0,10	0,10	0,55
		Kauno regionas	0,66	0,25	0,18	0,61
	Geriamas vanduo ir nuotekos	Šalies vidurkis	0,63	0,10	0,09	0,43
		Kauno regionas	1,00	0,15	0,04	0,73
	Atliekų tvarkymas	Šalies vidurkis	0,54	0,22	0,31	0,69
		Kauno regionas	0,52	0,37	0,64	0,69
	Šilumos gamyba ir tiekimas	Šalies vidurkis	0,60	n/a	n/a	n/a
		Kauno regionas	0,80	n/a	n/a	n/a
	Užterštos teritorijos	Šalies vidurkis	0,44	n/a	n/a	n/a
		Kauno regionas	0,23	n/a	n/a	n/a
	Ekosistemos	Šalies vidurkis	0,62	n/a	n/a	n/a
		Kauno regionas	0,49	n/a	n/a	n/a
Darnus judumas	Šalies vidurkis	0,59	n/a	n/a	n/a	
	Kauno regionas	0,77	n/a	n/a	n/a	

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“

EKONOMINIS AUGIMAS

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius, **ekonominio augimo srityje** situacija Kauno regione yra viena geriausių šalyje (0,67 balo, šalies vidurkis – 0,58). Nors ilgesniuoju laikotarpiu (nuo 2015 m.) regiono pokyčių tendencijos daugmaž atitinka šalies vidurkį, pastarųjų 5 m. augimas regione yra santykinai spartesnis (0,23 balo, kai šalies vidurkis 0,18). Kauno regione ekonominės situacijos pokyčių stabilumas (antras aukščiausias stabilumo indeksas šalyje) indikuoja **nuosekliai gerėjančią ekonominę situaciją regione**.

Ekonominio augimo sąlygas atspindintys rodikliai rodo gana aukštą regiono konkurencingumo potencialą. Kauno regione gyventojų su aukštuoju išsilavinimu dalis 2024 m. siekė beveik 54 proc. Regionas išsiskiria vienais aukščiausių verslumo rodikliais šalyje: 1 tūkst. gyventojų tenkančių per metus įregistruotų MVĮ skaičius regione 2023 m. siekė 5,07 įmones (antras didžiausias skaičius šalyje), asmenų, įsigijusių verslo

liudijimus, skaičius 2024 m. taip pat buvo vienas aukščiausių šalyje ir siekė 37 asmenis/1000 gyv. Nors išduotų statybų leidimų skaičius nuo 2021 m. stipriai varijuoja (nuo 3,1 iki 5,1 leidimo), o nuo 2020 m. vidutiniškai krito, Kauno regionas yra vienas pirmaujančių pagal išduotus leidimus statyti negyvenamuosius pastatus (skaičiuojant 10 tūkst. gyventojų).

Vertinant ekonominį augimą atspindinčius rodiklius, Kauno regionas pasižymi vienais geriausių darbo rinkos rodiklių. 2024 m. užimtumo lygis regione siekė 75,8 proc., nedarbo lygis – 6,3 proc., o vidutinis mėnesinis darbo užmokestis buvo antras aukščiausias šalyje (1460 Eur bruto). Regiono situacija prastesnė eksporto ir išregistruotų MVĮ atžvilgiu: Lietuviškos kilmės eksporto apimtys 1 tūkst. gyventojų 2024 m. siekė 5,7 mln. Eur (panašiai kiek Panevėžio regione), o per 2023 m. išregistruotų MVĮ dalis nuo regione veikiančių MVĮ skaičiaus, siekė 15,6 proc. – trečia aukščiausia reikšmė tarp regionų. Kaip minėta, Kauno regiono ekonominiams rodikliams, kaip ir kitų didžiųjų miestus apimančių regionų atveju, teigiamą ekonominę įtaką daro viena savivaldybė. Vis dėlto, Kauno regiono atveju vidiniai skirtumai nėra tokie ryškūs kaip Vilniaus regione, pvz. mėnesinio darbo užmokesčio ir gyventojui tenkančios įmonių apyvartos rodikliai Kauno r. yra panašūs į Kauno m., o materialinės investicijos tam tikrais metais buvo didesnės Birštono sav., Kauno r. ar Jonavos r. sav.

SOCIALINĖ ĮTRAUKTIS

Socialinė apsauga

Lyginant su kitais šalies regionais, **Kauno regiono socialinės srities būklė, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius, yra trečia geriausia šalyje** (0,71 balo, šalies vidurkis – 0,63). Pastebėtina, jog pagal agreguotą socialinės apsaugos rodiklių pokyčio indeksą nuo 2014 m. Kauno regionas užima trečią vietą Lietuvoje, t. y. per pastarąjį dešimtmetį socialinės apsaugos situacija regione pagerėjo. Vis dėlto, nuo 2020 m. šio indekso reikšmė tapo neigiama, o tai rodo, kad pastaraisiais metais situacija ėmė prastėti.

Skurdo ir socialinės atskirties lygis Kauno regione yra mažesnis nei daugelyje kitų regionų – 2024 m. jis siekė 24,7 proc. (šalies vidurkis – 25,8 proc.), visgi nuo 2021 m. matomas nežymus situacijos blogėjimas.

Tarp teigiamų aspektų išsiskiria keli rodikliai, atspindintys mažesnę regiono gyventojų priklausomumą nuo socialinių išmokų, aukštą socialinio būsto prieinamumą ir geresnę ilgalaikės priežiūros infrastruktūrą. Namų ūkių, kurių pagrindinis pajamų šaltinis buvo kitos socialinės išmokos, dalis 2024 m. siekė 7,9 proc. (šalies vidurkis – 8,3 proc.), o tarp visų regionų tai buvo antras mažiausias rodiklis. Socialinės pašalpos gavėjų skaičius, tenkantis 1 tūkst. gyventojų, yra vienas mažiausių Lietuvoje – 2024 m. siekė 20 (šalies vidurkis – 22). Patenkintas socialinio būsto poreikis – aukščiausias šalyje: 2024 m. jis sudarė 59,7 proc. (šalies vidurkis – 53,1 proc.); nuo 2017 m.³⁶⁷ šis rodiklis padidėjo daugiau nei 10 p. p. (49,3 proc. 2017 m.), kas rodo reikšmingą pažangą. Taip pat, globos įstaigų vietų skaičius, tenkantis 1 tūkst. senyvo amžiaus (65 m. ir vyresniems) gyventojų, 2024 m. buvo vienas aukščiausių Lietuvoje – 18 (šalies vidurkis – 14,4), o tai rodo geresnes ilgalaikės priežiūros paslaugų galimybes vyresnio amžiaus gyventojams.

Visgi, kiti rodikliai rodo iššūkius socialinių paslaugų prieinamumo srityje. Globos įstaigų vietų skaičius, tenkantis 1 tūkst. suaugusiųjų neįgaliųjų, 2024 m. buvo vienas žemiausių šalyje – 11,5 (šalies vidurkis – 24,3); visoje Lietuvoje šis rodiklis nuo 2017 m.³⁶⁸ mažėjo, tačiau Kauno regione neigiamas pokytis buvo mažiausias (11,7 vietos 2017 m.). Taip pat, socialinių paslaugų asmens namuose gavėjų dalis nuo 65 m. ir

³⁶⁷ Duomenys prieinami nuo 2017 m.

³⁶⁸ Duomenys prieinami nuo 2017 m.

vyresnių asmenų buvo antra žemiausia Lietuvoje – vos 3,4 proc., kas rodo menką pagalbos namuose plėtrą ir vyresnio amžiaus gyventojų priežiūros paslaugų stoką.

Švietimas

Lyginant su kitais šalies regionais, Kauno regiono **švietimo srities būklė, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius, yra geriausia šalyje** (0,91 balo, šalies vidurkis – 0,77). Per pastarąjį dešimtmetį bendra švietimo situacija Kauno regione gerėjo nežymiai (vienas žemiausių teigiamų agreguotų švietimo rodiklių viso laikotarpio pokyčio indeksu), tačiau nuo 2020 m. fiksuojamas spartesnis pagerėjimas. Nors atskirų švietimo būklę atspindinčių rodiklių dinamika yra skirtinga.

Kauno regione mokinių pasiekimai yra vertintini kaip geriausi šalyje. Pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo (PUPP) nepatenkinamų įvertinimų dalis 2023 m. siekė 10,5 proc. (šalies vidurkis – 13,6 proc.), mokyklinių brandos egzaminų (MBE) rezultatai taip pat vieni geriausių – 2,4 proc. (šalies vidurkis – 3 proc.), o valstybinių brandos egzaminų (VBE) nepatenkinamų įvertinimų dalis buvo mažiausia šalyje – 3,9 proc. (šalies vidurkis – 5,2 proc.), o per pastaruosius penkerius metus šis rodiklis dar pagerėjo – sumažėjo apie 2 p. p. (nuo 5,8 proc. 2020 m.).

Švietimo prieinamumo srityje Kauno regionas taip pat išsiskiria teigiamais rodikliais. Ikimokyklinio ugdymo aprėptis čia yra trečia geriausia šalyje – 87,3 proc. 3 metų ir vyresnių vaikų dalyvauja ikimokykliniame ugdyme (šalies vidurkis – 86,1 proc.). Visgi, aprūpinimas moderniomis ugdymo priemonėmis išlieka silpnesnė grandis: mokymui skirtų kompiuterių, tenkančių 100 mokinių, skaičius siekia 18,6 (šalies vidurkis – 18,4) ir beveik nekito per pastaruosius metus, todėl regionas pagal šį rodiklį išlieka antras nuo galo.

Įtraukiojo ugdymo srityje situacija nevienalytė. Infrastruktūros pritaikymo negalią turintiems mokiniams rodikliai yra geriausi šalyje – 2024 m. 28,2 proc. mokyklų buvo pilnai pritaikytos asmenims su negalia savarankiškam judėjimui arba judėjimui su asistento pagalba (šalies vidurkis – 22,2 proc.), o šis rodiklis per penkerius metus padidėjo sparčiausiai (nuo 18,4 proc. 2020 m.). Visgi, vis dar išlieka reikšmingas švietimo pagalbos specialistų trūkumas: vienam specialistui 2024 m. teko vidutiniškai 43,6 SUP mokiniai (šalies vidurkis – 38,4). Tačiau svarbu pastebėti, kad per pastaruosius penkerius metus šis rodiklis pastebimai pagerėjo (vienam specialistui tenka maždaug 12 mokinių mažiau, kai šalyje vidutiniškai sumažėjo 6 mokiniais/specialistui),

Sveikatos apsauga

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Kauno regiono situacija sveikatos srityje yra viena geriausių šalyje** (0,92 balo, šalies vidurkis – 0,85).

Pagal analizuojamus gyventojų sveikatos būklę atspindinčius rodiklius Kauno regionas yra vienas iš pirmaujančių (kartu su Klaipėdos ir Vilniaus regionais). Pastarąjį dešimtmetį vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė Kauno regione buvo viena ilgiausių šalyje (2024 m. siekė 78,2 metus, kai šalies vidurkis – 77,5 metai). Tam teigiamos įtakos turi geri regiono sveikatos sistemos rezultatai. 2018–2024 m. laikotarpiu pagal išvengiamo mirtingumo rodiklius Kauno regionas atsiliko tik nuo Klaipėdos regiono, tačiau išvengiamo mirtingumo situacija regione buvo netolygi. Pagal prevencinėmis priemonėmis išvengiamą mirtingumą Prienų r. ir Kaišiadorių r. savivaldybės ženkliai viršijo regiono vidurkį (2024 m. 100 tūkst. šių savivaldybių gyventojų teko atitinkamai 336 ir 316 prevencinėmis priemonėmis išvengiamų mirčių, kai Kauno regiono vidurkis – 238, o Lietuvos vidurkis – 263). Gydomo priemonėmis išvengiamo mirtingumo rodikliai Kaišiadorių r., Prienų r. ir Jonavos r. savivaldybėse buvo ženkliai didesni už regiono vidurkį (2024 m. 100 tūkst. šių savivaldybių gyventojų teko atitinkamai 211, 208 ir 203 mirtys, kai Kauno regiono vidurkis – 155, o Lietuvos vidurkis – 164). Be to, šis regionas išsiskiria mažiausiu suaugusiųjų, kuriems pirmą kartą nustatytas sumažėjęs dalyvavimo lygis, skaičiumi, kuris pastarąjį dešimtmetį buvo ženkliai

mažesnis už šalies vidurkį. 2024 m. 1 tūkst. darbingo amžiaus Kauno regiono gyventojų teko 5,9 darbingo amžiaus asmuo, kuriam pirmą kartą nustatytas sumažėjęs dalyvumo lygis (šalies vidurkis – 6,5).

Analizuojami sveikatos sistemos ypatumus atspindintys rodikliai rodo nevienareikšmišką situaciją. Pastarąjį dešimtmetį Kauno regionas pirmavo tiek pagal šeimos gydytojų skaičių, tiek pagal apsilankymų pas šeimos gydytojus skaičių, nors Kauno r. savivaldybė ženkliau atsiliko nuo regiono vidurkio (2024 m. 10 tūkst. savivaldybės gyventojų teko 5 praktikuojantys gydytojai, kai Kauno regiono vidurkis – 9,2, o Lietuvos vidurkis – 8,1, vienam savivaldybės gyventojui teko 4 apsilankymai, kai Kauno regiono vidurkis – 5,3, o Lietuvos vidurkis – 5,1). Kauno regione taip pat stebima santykinai gera situacija išvengiamų hospitalizacijų skaičiaus atžvilgiu, nors Prienų r., Jonavos r. ir Raseinių r. savivaldybėse fiksuotas ženkliai didesnis išvengiamų hospitalizacijų mastas (2023 m. 1 tūkst. šių savivaldybių gyventojų teko atitinkamai 29, 27 ir 26 išvengiamos hospitalizacijos, kai Kauno regiono vidurkis – 20, o Lietuvos vidurkis – 21). Vis dėlto, Kauno regionas išsiskiria iš kitų mažiausiu šalyje vienam gydytojui tenkančių slaugytojų skaičiumi, kurio atžvilgiu pastarąjį dešimtmetį kartu su Vilniaus regionu atsiliko nuo šalies vidurkio ir nesiekė strateginėje darbotvarkėje nustatyto siektino slaugytojų ir gydytojų santykio (2). 2024 m. vienam Kauno regiono gydytojui teko tik 1,6 slaugytojo (šalies vidurkis – 1,7). Didžiausias slaugytojų trūkumas fiksuojamas Kauno m., Kauno r. ir Birštono savivaldybėse.

Pagal daugumą sveikatos rizikos veiksnius atspindinčių rodiklių (alkoholinių gėrimų vartojimo, suaugusiųjų fizinio aktyvumo ir suaugusiųjų mitybos) Kauno regionas neišsiskiria iš kitų, tačiau patenka tarp regionų, kurių gyventojai vartoja santykinai mažiau tabako gaminių.

Laisvalaikis

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Kauno regiono situacija laisvalaikio srityje yra vidutiniška** (0,80 balo, šalies vidurkis – 0,83).

Kauno regiono gyventojai taip pat santykinai palankiai vertina kultūros paslaugų kokybę: 2023 m. ja patenkinti buvo 72 proc. regiono gyventojų (šalies vidurkis – 67 proc.). Kultūros vartojimo lygis Kauno regione taip pat santykinai aukštas: 2023 m. 60 proc. regiono gyventojų per pastaruosius 12 mėn. vartojo bent 4 kultūros produktus ir (ar) naudojo kultūros paslaugomis (šalies vidurkis – 58 proc.). Vis dėlto, Kauno regione fiksuojama santykinai prasta situacija sporto infrastruktūros prieinamumo atžvilgiu: 2024 m. regione vienai atvirai sporto (krepšinio, tinklinio, rankinio ar universalios dirbtinės dangos) aikštei teko 1 763 regiono gyventojai (šalies vidurkis – 1 195).

Gyvenamoji aplinka

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Kauno regione gyvenamosios aplinkos būklė yra vidutiniška** (0,6 balo, šalies vidurkis – 0,62). Kauno regionui būdingas didžiausias gyvenamosios aplinkos rodiklių vidutinis metinis augimas per visą analizuojamą laikotarpį.

Gyvenamųjų būstų sąlygos Kauno regione yra geriausios šalyje – asmenų, kurių būste yra varvantis stogas, drėgnos sienos, supuvę langai arba grindys, dalis 2023 m. siekė 5 proc., o per pastarąjį dešimtmetį ši sumažėjo apie tris kartus.

Tačiau regionas pasižymi aukščiausiu nusikalstamumo lygiu šalyje – 2024 m. nusikalstamų veikų skaičius 1 tūkst. gyventojų sudarė 17,8 (šalies vidurkis siekė 16,4). Taip pat, 2023 m. 11 proc. gyventojų patyrė triukšmą iš gretimų butų, gatvės ar pramonės įmonių, o 12 proc. – oro ir aplinkos užterštumą, kurį sukelia eismas ar pramonė. Nors šių problemų mastas per pastarąjį dešimtmetį sumažėjo (atitinkamai apie 9 ir 10 p. p.), jų lygis vis dar atspindi didžiųjų miestų regionams būdingus iššūkius, kurie kyla dėl urbanizacijos, intensyvaus transporto srautų augimo bei pramonės koncentracijos.

Judumas

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Kauno regiono situacija judumo srityje yra gera** (0,68 balo, šalies vidurkis – 0,48).

Kauno regionas išsiskiria geriausia šalyje automobilių kelių būkle. Pastarąjį dešimtmetį automobilių kelių su patobulinta danga dalis bendrame regiono kelių tinkle ženkliai viršijo šalies vidurkį (2024 m. siekė 41 proc., kai šalies vidurkis – 34 proc.). Regionas taip pat patenka tarp regionų su labiausiai išvystyta bevariklio transporto infrastruktūra: 2024 m. 1 km automobilių kelių su patobulinta danga teko 94 m dviračių takų (šalies vidurkis – 67 m). Kauno regione stebima santykinai gera situacija ir elektromobilių infrastruktūros bei gyventojų naudojimosi viešuoju transportu atžvilgiu. 2022 m. Kauno regione buvo įrengtos 76 viešos ir pusiau viešos elektromobilių įkrovimo stotelės (20 proc. visų šalies stotelių). 2024 m. vienam regiono gyventojui teko 72 kelionės autobusais (šalies vidurkis – 93).

TVARI APLINKA

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Kauno regiono aplinkos būklė yra pakankamai gera** (0,66 balo, šalies vidurkis – 0,58).

Bendrą Kauno regiono aplinkos būklės įvertį labiausiai mažina sritys, kurioms įtaką turi sąlyginai intensyvi pramonės veikla. Regione fiksuojami dideli iš stacionarių taršos šaltinių išmetamų teršalų kiekiai (pagrindinis teršėjas – Jonavoje veikianti „Achema“). Taip pat yra daug neveikiančių ar sugriautų didelio pavojaus ir ypatingai didelio pavojaus taršos židinių.

Regiono geografinė padėtis, kraštovaizdis ir su tuo bent iš dalies susijusi istorinė pramonės, susisiekimo infrastruktūros plėtra prisideda prie to, kad natūralių ir pusiau natūralių ekosistemų integracija ir kokybė Kauno regiono urbanizuotose teritorijose yra prastesnė už šalies vidurkį. Regiono savivaldybių centrai yra labiau urbanizuoti, žalieji ir vandens plotai vidutiniškai apima mažesnę dalį miestų teritorijos, lyginant su kitomis savivaldybėmis. Saugomos teritorijos užima apie 15 proc. regiono ploto (plg., saugomos teritorijos sudaro 19,9 proc. Lietuvos teritorijos).

Šilumos tiekimo ir naudojimo situacija Kauno regione geresnė nei vidutiniškai šalyje. Dėl vyraujančių miesto tipo gyvenamųjų vietovių (beveik 69 proc. regiono gyventojų gyvena miestuose ir miesto tipo gyvenvietėse), regione intensyviau naudojamas centralizuoto šildymo tinklas – 2023 m. buvo prisijungę 61,9 proc. namų ūkių. Kauno regione sparčiau nei didžiojoje dalyje kitų regionų didėja namų ūkių, kurių pagrindinis būsto šildymo energijos šaltinis yra atsinaujinančių išteklių energija, dalis (nors bendros apimtys kol kas yra labai mažos). Kita vertus dėl didelio bendro daugiabučių skaičiaus regione (pirmiausiai, Kauno mieste) renovuotų namų dalis, lyginant su kitais regionais yra nedidelė (renovuota 11,5 proc. visų Kauno regione esančių daugiabučių, nors atskirose savivaldybėse yra pasiektos kur kas didesnės daugiabučių renovacijos apimtys – Birštone, Jonavoje, Prienuose).

Kauno regione taip pat, Lietuvos mastu, labai geras geriamojo vandens centralizuoto tiekimo (naudojasi 91 proc. gyventojų) ir nuotekų surinkimo (naudojasi 84,4 proc. gyventojų) tinklų išvystymas. Išleidžiamų nepakankamai išvalytų ar užterštų nuotekų dalis yra stabiliai itin maža (pastarąjį dešimtmetį neviršija 0,3 proc. visų išleistų nuotekų).

Darnaus judumo srityje Kauno regiono situacija šalies mastu gana gera. Regione sąlyginai tankesnis dviračių takų tinklas. Taip pat geriau negu kituose regionuose (išskyrus Vilniaus regioną) išplėtoti viešų ir pusiau viešų elektromobilių įkrovimo stotelių infrastruktūra. 1000-iui gyventojų tenkantis lengvųjų automobilių skaičius mažesnis negu regionuose, kuriuose vyrauja kaimiškos savivaldybės, sąlyginai didesnę lengvųjų automobilių parko dalį sudaro elektromobiliai.

KLAIPĖDOS REGIONAS

13 LENTELĖ. KLAIPĖDOS REGIONO INDEKSAI ANALIZUOJAMOSE SRITYSE IR POSRIČIUOSE

Sritis	Posritis		SITUACIJOS INDEKSAS	POKYČIO INDEKSAS nuo 2016 m.	POKYČIO INDEKSAS nuo 2020 m.	STABILUMO INDEKSAS
EKONOMINIS AUGIMAS	Bendras indeksas	Šalies vidurkis	0,58	0,35	0,18	0,65
		Klaipėdos regionas	0,66	0,25	0,09	0,66
SOCIALINĖ ĮTRAUKTIS	Bendras indeksas	Šalies vidurkis	0,70	0,20	0,15	0,56
		Klaipėdos regionas	0,74	0,30	0,17	0,60
	Socialinė apsauga	Šalies vidurkis	0,63	0,28	-0,17	0,49
		Klaipėdos regionas	0,72	0,58	0,17	0,42
	Švietimas	Šalies vidurkis	0,77	0,21	0,31	0,60
		Klaipėdos regionas	0,82	0,19	-0,01	0,62
	Sveikatos apsauga	Šalies vidurkis	0,85	-0,01	-0,02	0,75
		Klaipėdos regionas	0,93	0,11	0,21	0,76
	Laisvalaikis	Šalies vidurkis	0,83	n/a	0,12	0,57
		Klaipėdos regionas	0,80	n/a	-0,22	0,74
	Gyvenamoji aplinka	Šalies vidurkis	0,62	0,21	0,34	0,54
		Klaipėdos regionas	0,50	0,25	0,34	0,67
	Judumas	Šalies vidurkis	0,48	0,31	0,29	0,42
		Klaipėdos regionas	0,69	0,39	0,54	0,41
TVARI APLINKA	Bendras indeksas	Šalies vidurkis	0,58	0,10	0,10	0,55
		Klaipėdos regionas	0,74	0,29	0,35	0,64
	Geriamas vanduo ir nuotekos	Šalies vidurkis	0,63	0,10	0,09	0,43
		Klaipėdos regionas	0,74	0,01	0,08	0,54
	Atliekų tvarkymas	Šalies vidurkis	0,54	0,22	0,31	0,69
		Klaipėdos regionas	0,71	0,70	0,77	0,86
	Šilumos gamyba ir tiekimas	Šalies vidurkis	0,60	n/a	n/a	n/a
		Klaipėdos regionas	0,75	n/a	n/a	n/a
	Užterštos teritorijos	Šalies vidurkis	0,44	n/a	n/a	n/a
		Klaipėdos regionas	0,35	n/a	n/a	n/a
Ekosistemos	Šalies vidurkis	0,62	n/a	n/a	n/a	
	Klaipėdos regionas	0,96	n/a	n/a	n/a	
Darnus judumas	Šalies vidurkis	0,59	n/a	n/a	n/a	
	Klaipėdos regionas	0,81	n/a	n/a	n/a	

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“

EKONOMINIS AUGIMAS

Lyginant su kitais šalies regionais, **ekonominio augimo srityje situacija Klaipėdos regione yra viena geriausių, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius** (0,66 balo, šalies vidurkis 0,58). Vis dėlto, ekonominio augimo srities rodiklių pokyčio indeksai tiek ilgesniu laikotarpiu, tiek ir pastaraisiais metais yra vieni prasčiausių šalyje (atitinkamai, 0,25 ir 0,09 balo, kai šalies vidurkis, atitinkamai – 0,35 ir 0,18 balo). Tai rodo, kad dalis regiono rodiklių prastėja.

Dalis tokių reikšmingai prastėjančių rodiklių yra investicijų srityje. Nepaisant to, kad Klaipėdos regione investicijos į materialųjį turtą, tenkančios vienam gyventojui, yra trečios didžiausios šalyje ir 2023 m. siekė 2,3 tūkst. Eur (Kauno regione – 2,9 tūkst. Eur, Vilniaus regione – 5,3 tūkst. Eur), nuo 2020 m. investicijos vidutiniškai mažėjo po 13,68 proc. per metus, o nuo 2019 m. sumažėjo beveik 48 proc. (nuo 4,5 tūkst. Eur). Kita vertus, regionas pasižymi sąlyginai palankiomis verslo sąlygomis ir aukštu verslumo lygiu: Klaipėdos regione išduodama daugiausiai leidimų statyti negyvenamuosius pastatus (2024 m. siekė 6,4 leidimo,

skaičiuojant 10 tūkst. gyventojų), taip pat didžiausias asmenų, įsigijusių verslo liudijimo skaičių (2024 m. beveik 53 asmenys, skaičiuojant 1 tūkst. gyventojų).

Vertinant ekonominę augimą atspindinčius rodiklius, Klaipėdos regionas yra tarp geriausių rezultatus rodančių šalies regionų, dažnai yra antroje vietoje po Vilniaus. Kaip minėta, Klaipėdos regiono ekonominiams rodikliams, kaip ir kitų didžiųjų miestų apimančių regionų atveju, teigiamą ekonominę įtaką daro viena savivaldybė. Taip pat svarbu pastebėti, kad nuo 2020 m. dalies ekonominę augimą atspindinčių rodiklių reikšmės regione auga labai menkai arba net mažėja: pridėtinės vertės, BVP bei lietuviškos kilmės eksporto, įmonių apyvartos rodiklių pokyčio indeksų reikšmės yra žemiausios šalyje.

SOCIALINĖ ĮTRAUKTIS

Socialinė apsauga

Lyginant su kitais šalies regionais, Klaipėdos regiono socialinės srities būklė, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius, yra antra geriausia (0,72 balo, šalies vidurkis – 0,63). Tačiau regiono būklę atspindintys rodikliai yra gana skirtingi skirtingose su aplinkos būkle susijusiose srityse.

Skurdo ir socialinės atskirties lygis Klaipėdos regione yra antras žemiausias Lietuvoje – 2024 m. jis siekė 24,1 proc. (šalies vidurkis – 25,8 proc.), o nuo 2021 m. stebimas nežymus situacijos gerėjimas.

Tarp stipriųjų pusių išsiskiria regiono gyventojų mažesnis priklausomumas nuo socialinių išmokų. Namų ūkių, kurių pagrindinis pajamų šaltinis buvo socialinės išmokos senatvėje, dalis 2024 m. siekė vos 21,8 proc. (šalies vidurkis – 25,7 proc.), o per pastarąjį dešimtmetį ši dalis sumažėjo beveik 10 p. p. (nuo 31,3 proc. 2015 m.) – tai didžiausias teigiamas pokytis šalyje. Namų ūkių, kurių pagrindinis pajamų šaltinis buvo kitos socialinės išmokos, dalis 2024 m. siekė 8,3 proc. (atitiko šalies vidurkį), o tarp visų regionų tai buvo trečias mažiausias rodiklis. Socialinės pašalpos gavėjų skaičius, tenkantis 1 tūkst. gyventojų, 2024 m. buvo mažiausias šalyje – vos 12 (šalies vidurkis – 22). Be to, pagal agreguotą socialinės apsaugos rodiklių pokyčio indeksą nuo 2014 m., Klaipėdos regionas yra pirmas Lietuvoje, t. y., per pastarąjį dešimtmetį regiono socialinės apsaugos situacija pagerėjo labiausiai.

Visgi, patenkintas socialinio būsto poreikis Klaipėdos regione yra antras žemiausias šalyje: 2024 m. socialinio būsto poreikis čia buvo patenkintas 47 proc. tokią teisę turinčių šeimų siekė 47 proc. (šalies vidurkis – 53,1 proc.), kas rodo nepakankamą socialinio būsto pasiūlą esamai paklausai.

Švietimas

Lyginant su kitais šalies regionais, **Klaipėdos regiono švietimo srities būklė, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius, yra antra geriausia** (0,82 balo, šalies vidurkis – 0,77). Nors per pastarąjį dešimtmetį bendra švietimo situacija Klaipėdos regione pagerėjo nežymiai (vienas žemiausių teigiamų agreguotų švietimo rodiklių viso laikotarpio pokyčio indeksu), o nuo 2020 m. fiksuojamas situacijos prastėjimas (vienintelis toks regionas). Atskirų švietimo būklę atspindinčių rodiklių dinamika yra skirtinga.

Klaipėdos regione mokinių pasiekimai yra vertintini kaip vieni geriausių šalyje, tačiau yra ganėtinai skirtingi. Pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo (PUPP) nepatenkinamų įvertinimų dalis 2023 m. siekė 13,8 proc. (šalies vidurkis – 13,6 proc.), o tai trečias geriausias rezultatas šalyje; visgi, nuo 2020 m. stebimas vienas didžiausių šios dalies padidėjimų šalyje (nuo 8,8 proc.). Mokyklinių brandos egzaminų (MBE) atžvilgiu, rezultatai yra geriausi šalyje: nepatenkinamų įvertinimų dalis dvigubai mažesnė nei šalies vidurkis (1,4 proc., kai šalies vidurkis 3 proc.), o per pastarąjį penkmetį fiksuotas vienas didžiausių teigiamų pokyčių (sumažėjimas nuo 4 proc. 2015 m.). Vis dėlto, valstybinių brandos egzaminų (VBE) rezultatai yra antri prasčiausių šalyje – nepatenkinamų įvertinimų dalis sudaro 5,7 proc. (šalies vidurkis – 5,2 proc.); nors per pastarąjį dešimtmetį stebimas teigiamas pokytis (sumažėjo nuo 6,9 proc. 2015 m.), šis yra vienas mažiausių šalyje.

Švietimo prieinamumo atžvilgiu, situacija nevienalytė. Ikimokyklinio ugdymo vietų skaičius regione siekia 116 vietų 100 vaikų (trečia blogiausia situacija šalyje), kai šalies vidurkis – 117, o per pastarąjį dešimtmetį šis rodiklis augo tiek pat, kiek vidutiniškai šalyje (10 vietų padidėjimas). Visgi, neformaliojo vaikų švietimo dalyvavimas vienas aukščiausių – 70,9 proc. mokinių pasinaudojo NVŠ galimybėmis (šalies vidurkis – 64 proc.), o šis rodiklis nuo 2015 m. išaugo bene labiausiai – daugiau nei 50 p. p.

Aprūpinimas modernių ugdymo priemonių baze atžvilgiu, regionas išsiskiria mokykloms tenkančių kompiuterių skaičiumi (19,2 vieneto 100 mokinių), kas šiek tiek viršija šalies vidurkį (18,4), bet rodiklio atžvilgiu regionas išlieka trečias nuo galo.

Įtraukiojo ugdymo atžvilgiu, regiono situacija nevienareikšmė. Vienam švietimo pagalbos specialistui tenkančių SUP mokinių skaičius yra vienas mažiausių šalyje (34,8, kai šalies vidurkis – 38,4), tačiau tik 11,6 proc. SUP mokinių mokosi bendrosiose klasėse (šalies vidurkis – 16 proc.), o šis rodiklis per dešimtmetį iš esmės nepasikeitė. Švietimo pagalbą gaunančių mokinių dalis taip pat viena žemiausių – 72,2 proc. (šalies vidurkis – 81,2 proc.), o per pastaruosius penkerius metus ji reikšmingai sumažėjo (per 9,3 p. p., nuo 81,5 proc. 2020 m.).

Sveikatos apsauga

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius Klaipėdos regionas išsiskiria iš kitų geriausia situacija sveikatos srityje (0,93 balo, šalies vidurkis – 0,85).

Pagal daugumą analizuojamų gyventojų sveikatos būklę atspindinčių rodiklių Klaipėdos regionas pirmauja šalyje, šiek tiek lenkdamas net didžiausius Vilniaus ir Kauno regionus. Pastarąjį dešimtmetį vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė Klaipėdos regione buvo ilgesnė nei kituose regionuose (2024 m. siekė 78,1 metus, kai šalies vidurkis – 77,5 metai). Tam teigiamos įtakos turi geri regiono sveikatos sistemos rezultatai. 2018–2024 m. laikotarpiu Klaipėdos regione fiksuoti išvengiamo mirtingumo rodikliai buvo geriausi Lietuvoje ir ženkliai mažesni už šalies vidurkį: 2024 m. 100 tūkst. regiono gyventojų teko 238 prevencinėmis priemonėmis išvengiamos mirtys (šalies vidurkis – 263) ir 151 gydymo priemonėmis išvengiamos mirtys (šalies vidurkis – 164). Pagal gydymo priemonėmis išvengiamo mirtingumo rodiklį Klaipėdos regionas labai priartėjo prie 2021–2030 m. nacionaliniame pažangos plane 2025 m. siektinos rodiklio reikšmės (150). Visgi, atkreiptinas dėmesys į tam tikrus netolygumus regiono viduje. Pagal prevencinėmis priemonėmis išvengiamą mirtingumą regiono vidurkį ženkliai viršijo Skuodo r. ir Šilutės r. savivaldybės (2024 m. rodiklis siekė atitinkamai 359 ir 311), pagal gydymo priemonėmis išvengiamą mirtingumą – Šilutės r. savivaldybė (2024 m. rodiklis siekė 184). Klaipėdos regionas taip pat išsiskiria iš kitų mažiausiu vaikų, kuriems pirmą kartą pripažinta negalia, skaičiumi bei santykinai mažu darbingo amžiaus asmenų, kuriems pirmą kartą nustatytas sumažėjęs dalyvavimo lygis, skaičiumi.

Analizuojami sveikatos sistemos ypatumus atspindintys rodikliai rodo nevienareikšmišką situaciją. Pastarąjį dešimtmetį Klaipėdos regionas patenka tarp regionų, kurių gyventojai santykinai daugiausiai lankosi pas šeimos gydytojus – beveik visu analizuojamu laikotarpiu regiono rodiklis šiek tiek viršijo šalies vidurkį. Pagal šeimos gydytojų skaičių Klaipėdos regiono situacija yra vidutiniška: nors 2015–2019 m. laikotarpiu šeimos gydytojų skaičius regione buvo artimas šalies vidurkiui, nuo 2020 m. stebimas didesnis atotrūkis nuo pastarojo (2024 m. 10 tūkst. regiono gyventojų teko 6,3 praktikuojančio šeimos gydytojo, kai šalies vidurkis – 8,1). Pagal šį rodiklį Klaipėdos regionas nepasiekė strateginėje darbotvarkėje nustatyto siektino šeimos gydytojų skaičiaus 10 tūkst. gyventojų (7,5). Pagal vienam gydytojui tenkančių slaugytojų skaičių Klaipėdos regione stebima gera situacija. Pastarąjį dešimtmetį rodiklio reikšmė viršijo tiek šalies vidurkį, tiek strateginėje darbotvarkėje nustatytą siektiną slaugytojų ir gydytojų santykį (2): 2024 m. vienam Klaipėdos regiono gydytojui teko 2,3 slaugytojo (šalies vidurkis – 1,7). Kita vertus, Klaipėdos regionas patenka tarp regionų su didžiausiais išvengiamų hospitalizacijų skaičiais – pagal šį rodiklį visu 2017–2023 m. laikotarpiu viršijo šalies vidurkį. Didžiausi išvengiamos hospitalizacijos mastai fiksuoti Kretingos r. savivaldybėje (2023 m. 1 tūkst. savivaldybės gyventojų teko 31 išvengiama hospitalizacija, kai Klaipėdos regiono vidurkis – 24, o Lietuvos vidurkis – 21).

Pagal analizuojamus sveikatos rizikos veiksnius atspindinčius rodiklius Klaipėdos regiono pasiekimai skiriasi. Regionas išsiskiria iš kitų mažiausiu šalyje tabako gaminius vartojančių gyventojų skaičiumi, bet pagal alkoholio vartojimo, fizinio aktyvumo ir mitybos rodiklius regiono situacija yra vidutiniška.

Laisvalaikis

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Klaipėdos regiono situacija laisvalaikio srityje yra vidutiniška** (0,80 balo, šalies vidurkis – 0,83).

Pagal kultūros produktų ar paslaugų vartojimo gyvai, gyventojų pasitenkinimo kultūros paslaugų kokybe rodiklius Klaipėdos regionas neišsiskiria iš kitų. Klaipėdos regione fiksuojama santykinai prasta situacija sporto infrastruktūros prieinamumo atžvilgiu: 2024 m. regione vienai atvirai sporto (krepšinio, tinklinio, rankinio ar universalios dirbtinės dangos) aikštei teko 1 201 regiono gyventojai (šalies vidurkis – 1 195).

Gyvenamoji aplinka

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Klaipėdos regiono gyvenamosios aplinkos būklė yra viena prasčiausių** (0,5 balo, šalies vidurkis – 0,62).

Regionas išsiskiria prasčiausia aplinkos triukšmo situacija – triukšmą iš gretimų butų, gatvės ar pramonės įmonių patiria 14 proc. gyventojų. Tokia pati dalis gyventojų 2023 m. savo gyvenamojoje aplinkoje susidūrė su eismo ar pramonės sukelta oro tarša. Nors tai yra viena prasčiausių aplinkos ir oro taršos situacijų iš visų regionų, nuo 2020 m. Klaipėdos regione rodiklis kasmet vidutiniškai sumažėja penktadaliu. Nors šių problemų mastas per pastarąjį dešimtmetį sumažėjo (atitinkamai apie 7 ir 9 p. p.), jų lygis vis dar atspindi didžiųjų miestų regionams būdingus iššūkius, kurie kyla dėl urbanizacijos, intensyvaus transporto srautų augimo bei pramonės koncentracijos.

Klaipėdos regione nusikalstamumas palyginti nedidelis – 2024 m. nusikalstamų veikų 1 tūkst. gyventojų siekė 13,8, o nuo 2020 m. stebimas vienas geriausių situacijos gerėjimų šalyje. Gyvenamųjų būstų sąlygos vertintinos kaip vidutinės – būstuose, kuriuose fiksuojami tokie defektai kaip varvantis stogas, drėgnos sienos, supuvę langai ar grindys, 2023 m. gyveno 10 proc. proc. gyventojų.

Judumas

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Klaipėdos regiono situacija judumo srityje yra gera** (0,69 balo, šalies vidurkis – 0,48).

Klaipėdos regionas pirmauja šalyje pagal bevariklio transporto infrastruktūrą: 2024 m. 1 km automobilių kelių su patobulinta danga teko 138 m dviračių takų (šalies vidurkis – 67 m). Klaipėdos regionas taip pat patenka tarp regionų, kurių gyventojai daugiausiai naudojami viešuoju transportu: 2024 m. vienam regiono gyventojui teko 109 kelionės autobusais (šalies vidurkis – 93). Regiono automobilių keliai taip pat pasižymi santykinai gera būkle. Pastarąjį dešimtmetį automobilių kelių su patobulinta danga dalis bendrame regiono kelių tinkle viršijo šalies vidurkį (2024 m. sudarė 36 proc., kai šalies vidurkis – 34 proc.). Elektromobilių infrastruktūros atžvilgiu Klaipėdos regione situacija yra vidutiniška.

TVARI APLINKA

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Klaipėdos regiono aplinkos būklė yra gera** (0,74 balo, šalies vidurkis – 0,58). Klaipėdos regione sąlyginai gera situacija beveik visose analizuojamose srityse.

Klaipėdos regionas išsiskiria dideliu saugomų teritorijų plotu (26 proc. regiono teritorijos) bei gera natūralių ir pusiau natūralių ekosistemų integracija urbanizuotose teritorijose (miškai ir vandens telkiniai užima 41,6 proc. miestų (savivaldybių centrų) teritorijos). Šiuo aspektu išskirtinė Neringos savivaldybė, tačiau žaliųjų plotų daug ir Klaipėdos bei Palangos miestuose. Klaipėdos regione fiksuojama sąlyginai

nedidelė tarša iš stacionarių taršos šaltinių (iš regionų turinčių miesto savivaldybę kiek mažesnė oro tarša yra tik Panevėžio regione). Tiesa, Klaipėdos regione yra likę gana daug neveikiančių ar sugriautų didelio pavojaus ir ypatingai didelio pavojaus taršos židinių.

Pirmiausiai, dėl kurortinių teritorijų gausos, regione labiausiai visoje šalyje išvystytas dviračių takų tinklas. Regione, kaip ir kituose regionuose, kuriuose santykinai didesnė gyventojų dalis gyvena miestuose, 1000 gyventojų tenka mažiau lengvųjų automobilių, kiek didesnė elektromobilių dalis (nors bendrai elektromobilių dalis visame lengvųjų automobilių parke kol kas maža, 2,6 proc.).

Klaipėdos regione mažiau nei Vilniaus ir Kauno regionuose, bet lyginant su kitais regionais gana gerai išplėtos centralizuoto šildymo paslaugos (centralizuotai šiluma aprūpinama 58,1 proc. būstų). Didesnė nei daugelyje kitų regionų namų ūkių, kurių pagrindinis būsto šildymo energijos šaltinis yra atsinaujinančių išteklių energija, dalis. Atsižvelgiant į bendrą didelį daugiabučių skaičių regione, taip pat pasiekti pakankamai geri daugiabučių renovacijos mastai. Ypač didelė dalis daugiabučių renovuota Palangos mieste (52,2 proc.), situacija, lyginant su kitais didžiais miestais, pakankamai pozityvi ir Klaipėdos mieste (renovuota 15,7 proc. daugiabučių).

Namų ūkiai, palyginus su kitais šalies regionais, turi gana gerą priėjimą prie centralizuoto vandens tiekimo tinklų (82,6 proc. gyventojų) ir centralizuotų nuotekų tinklų (80,6 proc. gyventojų). Regione stabiliai išlaikomas aukštas nuotekų išvalymo lygis (nevalytų nuotekų dalis beveik visais metais neviršija 1 proc.).

Prastesnė situacija atliekų tvarkymo srityje. Nors atliekų, šalinamų sąvartynuose, dalis Klaipėdos regione maždaug nuo 2020 m. yra labai maža (vidutiniškai apie 2,8 proc. atliekų šalinama sąvartynuose), regione perdirbama paruošiama naudoti pakartotinai mažiausia visoje šalyje komunalinių atliekų dalis (nuo 2020 m. apie 30,6 proc. atliekų). Nacionaliniuose teisės aktuose keliamas tikslas iki 2030 m. pakartotinai naudoti ar perdirbti ne mažiau kaip 60 proc. komunalinių atliekų (57 proc. iki 2027 m.). Mažas perdirbamų atliekų kiekis sietinas su itin didelės atliekų dalies (atskirais metais iki 70 proc.) deginimu (termofikacinė elektrinė regione veikia nuo 2013 m.). Atliekų deginimas sprendžia reikalavimą kuo mažiau atliekų šalinti sąvartynuose, tačiau tuo pačiu mažina atliekų perdirbimo sprendimų plėtrą regionuose.

MARIJAMPOLĖS REGIONAS

14 LENTELĖ. MARIJAMPOLĖS REGIONO INDEKSAI ANALIZUOJAMOSE SRITYSE IR POSRİČIUOSE

Sritis	Posritis		SITUACIJOS INDEKSAS	POKYČIO INDEKSAS nuo 2016 m.	POKYČIO INDEKSAS nuo 2020 m.	STABILUMO INDEKSAS
EKONOMINIS AUGIMAS	Bendras indeksas	Šalies vidurkis	0,58	0,35	0,18	0,65
		Marijampolės regionas	0,48	0,45	0,29	0,63
SOCIALINĖ ĮTRAUKTIS	Bendras indeksas	Šalies vidurkis	0,70	0,20	0,15	0,56
		Marijampolės regionas	0,58	0,26	0,15	0,53
	Socialinė apsauga	Šalies vidurkis	0,63	0,28	-0,17	0,49
		Marijampolės regionas	0,51	0,17	-0,26	0,47
	Švietimas	Šalies vidurkis	0,77	0,21	0,31	0,60
		Marijampolės regionas	0,67	0,36	0,15	0,55
	Sveikatos apsauga	Šalies vidurkis	0,85	-0,01	-0,02	0,75
		Marijampolės regionas	0,80	0,04	0,05	0,84
	Laisvalaikis	Šalies vidurkis	0,83	n/a	0,12	0,57
		Marijampolės regionas	0,69	n/a	0,22	0,44
	Gyvenamoji aplinka	Šalies vidurkis	0,62	0,21	0,34	0,54
		Marijampolės regionas	0,51	0,34	0,37	0,51
	Judumas	Šalies vidurkis	0,48	0,31	0,29	0,42
		Marijampolės regionas	0,31	0,37	0,39	0,36
TVARI APLINKA	Bendras indeksas	Šalies vidurkis	0,58	0,10	0,10	0,55
		Marijampolės regionas	0,46	0,15	0,11	0,54
	Geriamas vanduo ir nuotekos	Šalies vidurkis	0,63	0,10	0,09	0,43
		Marijampolės regionas	0,50	0,18	0,14	0,33
	Atliekų tvarkymas	Šalies vidurkis	0,54	0,22	0,31	0,69
		Marijampolės regionas	0,56	0,32	0,13	0,82
	Šilumos gamyba ir tiekimas	Šalies vidurkis	0,60	n/a	n/a	n/a
		Marijampolės regionas	0,41	n/a	n/a	n/a
	Užterštos teritorijos	Šalies vidurkis	0,44	n/a	n/a	n/a
		Marijampolės regionas	0,53	n/a	n/a	n/a
	Ekosistemos	Šalies vidurkis	0,62	n/a	n/a	n/a
		Marijampolės regionas	0,43	n/a	n/a	n/a
Darnus judumas	Šalies vidurkis	0,59	n/a	n/a	n/a	
	Marijampolės regionas	0,38	n/a	n/a	n/a	

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“

EKONOMINIS AUGIMAS

Lyginant su kitais šalies regionais, **ekonominio augimo srityje, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius, situacija Marijampolės regione yra viena prasčiausių** (0,48 balo, šalies vidurkis 0,58). Vis dėlto, svarbu atkreipti dėmesį, kad rodiklių pokyčio indeksai rodo ženkliai geriau negu šalies vidurkis gerėjančią situaciją – Marijampolės regionas yra **tarp trijų sparčiausiai augančių regionų šalyje**. Ši tendencija išlieka tiek ilgesniuojau laikotarpiu (nuo 2015 m. Marijampolės regiono pokyčio indeksas 0,45 balo, šalies vidurkis 0,35), tiek ir pastaraisiais metais (nuo 2020 m. Marijampolės regiono pokyčio indeksas 0,29 balo, šalies vidurkis 0,18).

Nepaisant sąlyginai spartesnio augimo, daugumos ekonominio augimo sąlygas atspindinčių rodiklių reikšmės Marijampolės regione vis dar išlieka mažos. Regionas ypač išsiskiria mažomis įmonių išlaidomis inovacinei veiklai (2022 m. siekė 7,5 mln. Eur / 100 tūkst. gyventojų, kuomet šalies vidurkis buvo 47,5 mln.

Eur). Marijampolės regione taip pat vieni žemiausių gyventojų išsilavinimo rodikliai, mažas įregistruojamų MVĮ skaičius.

Tai atspindi ir ekonominio augimo rodikliai. Marijampolės regionas išsiskiria vienu mažiausių vidutinių mėnesiniu darbo užmokesčiu (1175 Eur 2024 m.), taip pat įmonių pridėtine verte gamybos sąnaudomis (2023 m. sudarė 4,9 tūkst. Eur / 1 tūkst. gyventojų, kuomet šalies vidurkis buvo 9,1 tūkst. Eur). Tačiau išskirtina, kad Marijampolės regiono ekonominio augimo rodikliai demonstruoja geras tendencijas: eksporto apimtys, užimtumo lygis ir įmonių apyvarta tiek ilguoju, tiek paskutiniųjų 5 metų laikotarpiu didėja sparčiau negu vidutiniškai šalyje.

SOCIALINĖ ĮTRAUKTIS

Socialinė apsauga

Lyginant su kitais šalies regionais, **Marijampolės regiono socialinės apsaugos būklė, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius, yra prasčiausia šalyje** (0,51 balo, šalies vidurkis – 0,63). Be to, Marijampolės regiono agreguotas socialinės apsaugos rodiklių pokyčio indeksas nuo 2020 m. yra neigiamas, t. y., per pastaruosius penkerius metus socialinės apsaugos situacija regione pablogėjo.

Skurdo ir socialinės atskirties lygis regione išlieka vienas aukščiausių šalyje – 2024 m. jis siekė 38,8 proc., o nuo 2021 m. stebimi gana ženklūs neigiami pokyčiai (2021 m. buvo 32 proc.).

Tarp teigiamų aspektų išsiskiria tam tikros socialinių paslaugų infrastruktūros prieinamumas regione. Globos įstaigų vietų skaičius, tenkantis 1 tūkst. senyvo amžiaus (65 m. ir vyresniems) gyventojų, 2024 m. buvo aukščiausias šalyje – 19,8 (šalies vidurkis – 14,4). Socialinio būsto poreikis 2024 m. čia buvo patenkintas 54 proc. tokią teisę turinčių šeimų (šalies vidurkis – 53,1 proc.).

Visgi, kiti rodikliai rodo aiškų socialinės padėties blogėjimą. Namų ūkių, kurių pagrindinis pajamų šaltinis yra socialinės išmokos senatvėje, dalis 2024 m. siekė 29,4 proc. (šalies vidurkis – 25,7 proc.), o per pastarąjį dešimtmetį šis rodiklis padidėjo 5,4 p. p. (nuo 24 proc. 2015 m.). Laikino gyvenimo įstaigose – vietų skaičius, tenkantis 10 tūkst. gyventojų, 2024 m. siekė vos 2,5 (2020 m. buvo 5 vietos), tai yra prasčiausias rezultatas šalyje; taip pat vienas iš dviejų šalies regionų, kuriuose per pastarąjį dešimtmetį šis rodiklis mažėjo.

Švietimas

Lyginant su kitais šalies regionais, **Marijampolės regiono švietimo būklė, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius, yra prasčiausia šalyje** (0,67 balo, šalies vidurkis – 0,77). Tačiau svarbu pastebėti, kad Marijampolės regiono agreguotas švietimo rodiklių viso laikotarpio pokyčio indeksas yra antras didžiausias, t. y., per pastarąjį dešimtmetį švietimo situacija regione pagerėjo bene labiausiai.

Marijampolės regione pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo (PUPP) nepatenkinamų įvertinimų dalis 2023 m. buvo antra didžiausia ir siekė 17,9 proc. (šalies vidurkis – 13,6 proc.), o nuo 2020 m. ši dalis išaugo beveik daugiausiai (nuo 14,6 proc.). Mokyklinių brandos egzaminų (MBE) atžvilgiu, rezultatai taip pat yra antri prasčiausi – nepatenkinamų įvertinimų dalis dvigubai viršija šalies vidurkį (6 proc. prieš 3 proc.), visgi, per pastarąjį dešimtmetį fiksuotas vienas didžiausių pagerėjimų (sumažėjo nuo 10,2 proc. 2015 m.). Valstybinių brandos egzaminų (VBE) rezultatai taip pat prasti (5,7 proc. prieš 5,2 proc. šalies vidurkį), tačiau per pastarąjį dešimtmetį stebimas vienas didžiausių teigiamų pokyčių – nepatenkinamų įvertinimų dalis sumažėjo 2 p. p. (nuo 7,7 proc. 2015 m.)

Švietimo prieinamumo rodikliai rodo vidutinę, tačiau gerėjančią situaciją. Ikimokyklinio ugdymo aprėptis regione siekia 83,3 proc. (šalies vidurkis – 86,1 proc.), o tai yra trečia blogiausia situacija šalyje, nors stebimas geriausias augimas šalyje per pastarąjį dešimtmetį (išaugo 19,1 p. p., nuo 64,2 proc. 2015 m.). Neformaliojo vaikų švietimo veiklose dalyvauja 63,5 proc. mokinių (šalies vidurkis – 64 proc.), kas yra antra

blogiausia situacija šalyje, tačiau per pastaruosius penkerius metus rodiklis padidėjo (nuo 53,7 proc. 2020 m.).

Mokytojų kvalifikacijos srityje situacija išlieka silpna – aukštos kvalifikacijos mokytojų dalis sudaro 41,1 proc. (šalies vidurkis – 40,4 proc.), o tai antras žemiausias rodiklis šalyje. Visgi, per pastarąjį penkmetį fiksuotas augimas (+2,4 p. p.).

Įtraukiojo ugdymo srityje, Marijampolės regionas išsiskiria teigiamais rezultatais. Tai yra vienas iš dviejų regionų šalyje, kuriuose visos mokyklos turi švietimo pagalbos specialistus (kai neturinčių šalies vidurkis – 6,2 proc.). Švietimo pagalbą gaunančių mokinių dalis siekia 88,6 proc. (šalies vidurkis – 81,2 proc.) – tai trečias geriausias rezultatas šalyje; o per dešimtmetį šis rodiklis padidėjo beveik 20 p. p. (nuo 58,9 proc. 2015 m.). Visgi, infrastruktūrinis pritaikymas ribotas – tik 13,3 proc. regiono mokyklų yra pilnai pritaikytos asmenims su negalia, kai šalies vidurkis siekia 22,2 proc., nors pastaraisiais metais stebimas nežymus gerėjimas.

Sveikatos apsauga

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Marijampolės regiono situacija sveikatos srityje yra viena prasčiausių šalyje** (0,80 balo, šalies vidurkis – 0,85).

Pagal daugumą analizuojamų gyventojų sveikatos būklę atspindinčių rodiklių (vidutinę tikėtiną gyvenimo trukmę, prevencinėmis ir gydymo priemonėmis išvengiamą mirtingumą, vaikų su pirmą kartą pripažinta negalia skaičių) Marijampolės regiono situacija vertintina vidutiniškai. Vis dėlto, regionas išsiskiria iš kitų vienu didžiausių šalyje darbingo amžiaus asmenų su pirmą kartą nustatytu sumažėjusiu dalyvumo lygiu skaičiumi: 2023 m. 1 tūkst. darbingo amžiaus regiono gyventojų teko 8,5 darbingo amžiaus asmenų, kuriems pirmą kartą nustatytas sumažėjęs dalyvumo lygis (šalies vidurkis – 6,6).

Pagal daugumą analizuojamų sveikatos sistemos ypatumus atspindinčių rodiklių (praktikuojančių šeimos gydytojų skaičiaus, apsilankymų pas šeimos gydytojus skaičiaus, išvengiamų hospitalizacijų skaičiaus) Marijampolės regionas neišsiskiria iš kitų regionų. Pagal vienam gydytojui tenkančių slaugytojų skaičių Marijampolės regione situacija santykinai gera. Pastarąjį dešimtmetį rodiklio reikšmė viršijo tiek šalies vidurkį, tiek strateginėje darbotvarkėje nustatytą siektiną slaugytojų ir gydytojų santykį (2): 2024 m. vienam Marijampolės regiono gydytojui teko 2,2 slaugytojo (šalies vidurkis – 1,7).

Marijampolės regionas pasižymi prasčiausiais sveikatos rizikos veiksniais atspindinčių rodiklių pasiekimais. Nors regiono gyventojų mitybos situacija – nebloga, Marijampolės regionas pirmauja pagal tabako gaminius vartojančių gyventojų skaičių (ypač Kalvarijos savivaldybėje), atsilieka nuo kitų regionų pagal gyventojų fizinį aktyvumą ir patenka tarp regionų, kurių gyventojai vartoja daugiausiai alkoholinių gėrimų (ypač Kazlų Rūdos savivaldybėje).

Laisvalaikis

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Marijampolės regiono situacija laisvalaikio srityje yra prasčiausia šalyje** (0,69 balo, šalies vidurkis – 0,83).

Marijampolės regionas yra vienas iš pirmaujančių pagal gyventojų pasitenkinimą kultūros paslaugų kokybe: 2023 m. 71 proc. regiono gyventojų buvo patenkinti kultūros paslaugų kokybe (šalies vidurkis – 67 proc.). Vis dėlto, pagal kultūros produktų ar paslaugų vartojimą gyvai Marijampolės regionas ženkliai atsilieka nuo kitų: 2023 m. tik 43 proc. regiono gyventojų per pastaruosius 12 mėn. vartojo bent 4 kultūros produktus ir (ar) naudojosi kultūros paslaugomis (šalies vidurkis – 58 proc.). Pagal sporto infrastruktūros prieinamumą Marijampolės regiono situacija – viena prasčiausių šalyje: 2024 m. vienai atvirai sporto (krepšinio, tinklinio, rankinio ar universalios dirbtinės dangos) aikštei teko 2 363 regiono gyventojai (šalies vidurkis – 1 195).

Gyvenamoji aplinka

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Marijampolės regiono aplinkos būklė yra viena prasčiausių** (0,51 balo, šalies vidurkis – 0,62).

Regionas pasižymi vienomis prasčiausių būstų sąlygų – būstuose, kuriuose fiksuojami tokie defektai kaip varvantis stogas, drėgnos sienos, supuvę langai ar grindys, 2023 m. gyveno 13 proc. gyventojų.

2023 m. savo gyvenamojoje aplinkoje su eismo ar pramonės sukelta oro tarša 2023 m. susidūrė gana didelė dalis gyventojų (11 proc.). Kita vertus, gyvenamosios aplinkos triukšmo lygio situacija regione vertintina kaip gera – 2023 m. triukšmą iš gretimų butų, gatvės ar pramonės įmonių patyrė 6 proc. gyventojų. Pagal viso analizuojamo laikotarpio (2015–2023 m.) rodiklio pokyčio indeksą, regionas užima antrą vietą Lietuvoje – tai vienas iš didžiausių pažangą padariusių regionų šio rodiklio atžvilgiu.

Nusikalstamumo lygis Marijampolės regione vidutinis – 2024 m. nusikalstamų veikų 1 tūkst. gyventojų siekė 16,4, tačiau šiuo atžvilgiu regionas taip pat užima vieną žemiausių pozicijų.

Judumas

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Marijampolės regiono situacija judumo srityje yra santykinai prasta** (0,31 balo, šalies vidurkis – 0,48).

Marijampolės automobilių kelių būklė yra santykinai gera. Pastarąjį dešimtmetį pagal automobilių kelių su patobulinta danga dalį bendrame regiono kelių tinkle regionas buvo arti šalies vidurkio ar jį viršijo (2024 m. rodiklio reikšmė siekė 35 proc., kai šalies vidurkis – 34 proc.). Vis dėlto, Marijampolės regionas pasižymi mažiausiai išvystyta bevariklio transporto ir elektromobilių infrastruktūra šalyje. 2024 m. 1 km regiono automobilių kelių su patobulinta danga teko 26 m dviračių takų (šalies vidurkis – 67 m). 2022 m. Marijampolės regione buvo įrengtos tik 6 viešos ir pusiau viešos elektromobilių įkrovimo stotelės (2 proc. visų šalies). Be to, regiono gyventojai santykinai mažai naudojami viešuoju transportu: 2024 m. vienam Marijampolės regiono gyventojui teko 15 kelionių autobusais (šalies vidurkis – 93).

TVARI APLINKA

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Marijampolės regiono aplinkos būklė, yra gana prasta** (0,46 balo, šalies vidurkis – 0,58). Marijampolės regione matomos kaimiško tipo vietovėms būdingos problemos.

Regiono prasta vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo situacija. Sąlyginai nedidelei daliai namų ūkių užtikrinamas centralizuotas geriamojo vandens tiekimas (64,3 proc. gyventojų) ir centralizuotas nuotekų tvarkymas (61,85 proc.). Nors surinktų nuotekų valymas yra užtikrinamas ir į aplinką išleidžiama labai mažai nepakankamai išvalytų ar užterštų nuotekų.

Panaši situacija yra šilumos tiekimo ir naudojimo srityje. Marijampolės regione tik 29,5 proc. būstų šildomi centralizuotai. Namų ūkių, kurių pagrindinis būsto šildymo energijos šaltinis yra atsinaujinančių išteklių energija, dalis, kaip ir kituose regionuose, kuriuose vyrauja kaimiško tipo savivaldybės, nedidelė. Atkreiptinas dėmesys, kad Marijampolės regione taip pat renovuota nedidelė dalis daugiabučių (10,8 proc.), nors daugiabučių skaičius regione nėra didelis, t. y. absoliutus renovuotų daugiabučių skaičius yra vienas mažiausių šalyje (po Tauragės regiono).

Marijampolės regione gerai tvarkomos atliekos. Regione jau gana ilgą laiką perdirbama ar pakartotinai panaudotų atliekų dalis atitinka ES ir nacionaliniuose teisės aktuose keliamus tikslus 2030 m.: nuo 2020 m. regione vidutiniškai perdirbama ar pakartojamai panaudojama 64,4 proc. komunalinių atliekų. Taip pat nuosekliai mažėja sąvartynuose šalinamų atliekų dalis (2023 m. mažiau kaip 5 proc.).

Regione nėra daug stambių pramonės įmonių, todėl bendrai regione fiksuojama maža tarša iš stacionarių taršos šaltinių (mažiau kaip 3 proc. visų šalyje iš stacionarių taršos šaltinių išmetamų teršalų). Marijampolės regione, lyginant su kitais regionais, yra vidutinis kiekis neveikiančių ir sugriautų didelio pavojaus ir ypatingai didelio pavojaus taršos židinių. Kita vertus, taršą atskirose vietovėse didina intensyvus sunkiojo transporto eismas (regioną kerta magistralės Via Baltica atkarpa, kuria vyksta intensyvus eismas tarp Kauno ir Lenkijos sienos).

Marijampolės regione sąlyginai mažai saugomų teritorijų (14,3 proc. regiono teritorijos, kai šalies vidurkis 19,9 proc.). Mažą regiono urbanizuotų vietovių (savivaldybių centrų) dalį užima miškai ir vandens telkiniai (5,6 proc. urbanizuotų teritorijų ploto). Regione nėra daug ežerų, tačiau esantys yra geros ekologinės būklės.

Darnaus judumo srityje Marijampolės regionas atsilieka nuo kitų regionų. Regione labai menkai išvystytas dviračių takų tinklas, o 1000-iai gyventojų tenka bene daugiausia lengvųjų automobilių (po Tauragės regiono). Elektromobiliai sudaro labai mažą lengvųjų automobilių parko dalį.

PANEVĖŽIO REGIONAS

15 LENTELĖ. PANEVĖŽIO REGIONO INDEKSAI ANALIZUOJAMOSE SRITYSE IR POSRIČIUOSE

Sritis	Posritis		SITUACIJOS INDEKSAS	POKYČIO INDEKSAS nuo 2016 m.	POKYČIO INDEKSAS nuo 2020 m.	STABILUMO INDEKSAS
EKONOMINIS AUGIMAS	Bendras indeksas	Šalies vidurkis	0,58	0,35	0,18	0,65
		Panevėžio regionas	0,53	0,34	0,27	0,81
SOCIALINĖ ĮTRAUKTIS	Bendras indeksas	Šalies vidurkis	0,70	0,20	0,15	0,56
		Panevėžio regionas	0,68	0,13	0,10	0,57
	Socialinė apsauga	Šalies vidurkis	0,63	0,28	-0,17	0,49
		Panevėžio regionas	0,59	0,21	-0,21	0,50
	Švietimas	Šalies vidurkis	0,77	0,21	0,31	0,60
		Panevėžio regionas	0,70	0,12	0,45	0,65
	Sveikatos apsauga	Šalies vidurkis	0,85	-0,01	-0,02	0,75
		Panevėžio regionas	0,84	-0,01	0,05	0,88
	Laisvalaikis	Šalies vidurkis	0,83	n/a	0,12	0,57
		Panevėžio regionas	0,87	n/a	-0,03	0,45
	Gyvenamoji aplinka	Šalies vidurkis	0,62	0,21	0,34	0,54
		Panevėžio regionas	0,65	0,24	0,36	0,56
	Judumas	Šalies vidurkis	0,48	0,31	0,29	0,42
		Panevėžio regionas	0,40	0,09	-0,02	0,38
TVARI APLINKA	Bendras indeksas	Šalies vidurkis	0,58	0,10	0,10	0,55
		Panevėžio regionas	0,47	-0,02	-0,02	0,52
	Geriamas vanduo ir nuotekos	Šalies vidurkis	0,63	0,10	0,09	0,43
		Panevėžio regionas	0,58	0,16	0,04	0,14
	Atliekų tvarkymas	Šalies vidurkis	0,54	0,22	0,31	0,69
		Panevėžio regionas	0,44	-0,02	0,22	0,79
	Šilumos gamyba ir tiekimas	Šalies vidurkis	0,60	n/a	n/a	n/a
		Panevėžio regionas	0,47	n/a	n/a	n/a
	Užterštos teritorijos	Šalies vidurkis	0,44	n/a	n/a	n/a
		Panevėžio regionas	0,31	n/a	n/a	n/a
	Ekosistemos	Šalies vidurkis	0,62	n/a	n/a	n/a
		Panevėžio regionas	0,45	n/a	n/a	n/a
Darnus judumas	Šalies vidurkis	0,59	n/a	n/a	n/a	
	Panevėžio regionas	0,49	n/a	n/a	n/a	

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“

EKONOMINIS AUGIMAS

Vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius, lyginant su kitais šalies regionais **ekonominė situacija Panevėžio regione yra vidutiniška** (0,53 balo, šalies vidurkis – 0,58). Visgi svarbu pastebėti, kad Panevėžio regionas ekonominio augimo srityje yra arčiau regionų, kuriuose dominuoja kaimiško tipo savivaldybės, ir ženkliai atsilieka nuo Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos regionų. Nors ilguoju laikotarpiu (nuo 2015 m.) regiono rodiklių pokyčio indeksas taip pat yra vidutinis, nuo 2020 m. Panevėžio regione stebimi spartesni teigiami pokyčiai (pokyčio indeksas yra 0,27 balo, kuomet šalies vidurkis – 0,18).

Nors didžioji dalis visų vertintų rodiklių Panevėžio regione yra artimi šalies vidurkiui, regionas nusileidžia pagal verslumą atspindinčius rodiklius: asmenų, įsigijusių verslo liudijimus, skaičius, tenkantis 1 tūkst. gyventojų, 2024 m. siekė 27,6 asmenų, kai šalies vidurkis buvo 39,6 asmenų. Kita vertus, regionas yra tarp trijų didžiausių laisvos žemės plotus turinčių regionų (beveik 400 km²). Vertinant pokyčius nuo 2020 m.,

Panevėžio regione sparčiausiai daugėja aukštąjį išsilavinimą turinčių gyventojų, didėja įregistruotų MVĮ skaičius, skaičiuojant 1 tūkst. gyventojų.

Vertinant ekonominį augimą atspindinčius rodiklius, Panevėžio regionas išsiskiria gana aukštu nedarbo lygiu: 2024 m. nedarbo lygis regione siekė 9,5 proc., kai šalies vidurkis buvo 7,1 proc. Kita vertus, regione nuo 2020 m. sparčiausiai šalyje auga užimtumo lygis. Visgi, Panevėžio regionas turi aukščiausius užimtumo lygio ir išregistruotų MVĮ rodiklių pokyčio indeksus, vertinant nuo 2020 m. Tai reiškia, jog užimtumo situacija regione sąlyginai labiausiai gerėja, o MVĮ uždarymas labiausiai mažėja, lyginant su kitais regionais. Svarbu atkreipti dėmesį, kad nors Panevėžio regionas pagal daugelį rodiklių ženkliai atsilieka nuo didžiausių miestų regionų, jis išsiskiria lietuviškos kilmės eksporto apimtėmis (skaičiuojant 1 gyventojui) – pagal šį rodiklį Panevėžio regionas demonstruoja labai panašius rezultatus į Kauno regioną ir lenkia Vilniaus regioną. Be to, eksporto apimtys po 2020 m. išlieka gana stabilios (kai kuriuose kituose miesto savivaldybes turinčių regionų jos mažėja).

SOCIALINĖ ĮTRAUKTIS

Socialinė apsauga

Lyginant su kitais šalies regionais, **Panevėžio regiono socialinės srities būklė, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius, yra kiek geresnė už šalies vidurkį** (0,59 balo, šalies vidurkis – 0,62). Tačiau regionas pasižymi neigiamu agreguotu socialinės įtraukties rodiklių pokyčio indeksu nuo 2020 m., t. y., per pastaruosius penkerius metus socialinės apsaugos situacija regione pablogėjo.

Panevėžio regionas užima vidutinę poziciją pagal skurdo ir socialinės atskirties lygį – 2024 m. jis siekė 31,9 proc., o nuo 2021 m. matomi neigiami pokyčiai (27 proc. 2021 m.).

Tarp stipriųjų sričių išsiskiria socialinio būsto prieinamumas – 2024 m. socialinio būsto poreikis regione buvo patenkintas 57,6 proc. tokią teisę turinčių šeimų (šalies vidurkis – 53,1 proc.), tai antras geriausias rodiklis šalyje. Be to, nuo 2020 m. stebimas didžiausias augimas – rodiklis pagerėjo 5,5 p. p. (nuo 52,1 proc. 2020 m.). Regionas pasižymi vienu didžiausių vietų skaičiaus globos įstaigose suaugusiesiems su negalia rodiklių – 43,5 vietos 1000 gyventojų (šalies vidurkis – 24,3), tačiau šioje srityje stebimos ir neigiamos tendencijos: nuo 2017 m. ³⁶⁹ vietų skaičius sumažėjo daugiau nei 17.

Visgi, kiti socialinės apsaugos rodikliai rodo labiau neigiamas tendencijas. Panevėžio regionas yra paskutinėje vietoje pagal vietų skaičių globos įstaigose senyvo amžiaus (65 m. ir vyresniems) gyventojams – 2024 m. siekė 10,8 vietos 1 tūkst. gyventojų (šalies vidurkis – 14,4). Laikino gyvenimo įstaigų vietų skaičius taip pat vienas mažiausių Lietuvoje – 7 vietos 10 tūkst. gyventojų (šalies vidurkis – 9), o per dešimtmetį pagerėjimas čia buvo labai nedidelis. Regionas pasižymi vienu didžiausių socialinių pašalpų gavėjų skaičiumi – 2024 m. 1 tūkst. gyventojų teko 35 pašalpų gavėjai (šalies vidurkis – 22). Namų ūkių, kurių pagrindinis pajamų šaltinis buvo socialinės išmokos senatvėje, dalis 2024 m. regione sudarė 30,4 proc. (šalies vidurkis – 25,7 proc.), tačiau per pastaruosius penkerius metus stebimas didžiausias teigiamas pokytis šalyje – rodiklis sumažėjo 5,1 p. p. (nuo 35,5 proc. 2020 m.).

Švietimas

Lyginant su kitais šalies regionais, **Panevėžio regiono švietimo būklė, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius, yra antra prasčiausia šalyje** (0,7 balo, šalies vidurkis – 0,77). Nors per pastarąjį dešimtmetį bendra švietimo situacija Panevėžio regione nežymiai pagerėjo (žemiausias teigiamas agreguotas švietimo rodiklių viso laikotarpio pokyčio indeksas), o nuo 2020 m. fiksuojamas spartesnis

³⁶⁹ Seniausiai prieinami duomenys yra 2017 m.

pagerėjimas – trečias geriausias rodiklių augimas tarp visų regionų. Visgi regiono būklę atspindintys rodikliai yra gana skirtingi skirtingose su švietimo būkle susijusiose srityse.

Panevėžio regiono mokinių pasiekimai yra vieni prasčiausių šalyje. Pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo (PUPP) nepatenkinamų įvertinimų dalis 2023 m. siekė 17,3 proc. (šalies vidurkis – 13,6 proc.), ir tai vienas iš trijų regionų, kuriuose ši dalis per pastarąjį dešimtmetį padidėjo (nuo 16,7 proc. 2015 m.). Mokyklinių brandos egzaminų (MBE) atžvilgiu, rezultatai taip pat tarp prasčiausių – nepatenkinamų įvertinimų dalis sudaro 3,8 proc. (šalies vidurkis – 3 proc.), nors per pastaruosius penkerius metus fiksuotas didžiausias teigiamas pokytis šalyje – šis rodiklis sumažėjo beveik perpus (nuo 7,1 proc. 2020 m.). Valstybinių brandos egzaminų (VBE) rezultatai – prasčiausi šalyje: nepatenkinamų įvertinimų dalis siekia 6,4 proc. (šalies vidurkis – 5,2 proc.), o regionas yra vienas iš dviejų, kuriuose šis rodiklis per dešimtmetį išaugo (nuo 6,2 proc. 2020 m.).

Švietimo prieinamumo rodikliai iš esmės yra geri. 3 metų ir vyresnių vaikų dalis, dalyvaujanti ikimokykliniame ugdyme – antra didžiausia Lietuvoje (90,7 proc., kai šalies vidurkis – 86,1 proc.). Vietų skaičius ikimokyklinio ugdymo įstaigose taip pat aukštas – 125 vietos 100 vaikų (šalies vidurkis – 117), o per pastarąjį penkmetį vietų skaičius padidėjo per 12 (šalies vidurkis – 10). Neformaliojo vaikų švietimo veiklose dalyvaujančiųjų dalis 2024 m. buvo antra didžiausia šalyje (71,1 proc. mokinių, kai šalies vidurkis – 64 proc.), o dalyvavimo lygis per dešimtmetį reikšmingai išaugo (nuo 32,1 proc. 2015 m.).

Pagal mokytojų kvalifikaciją, Panevėžio regionas išsiskiria kaip vienas stipriausių – aukštą kvalifikaciją turinčių mokytojų dalis 2024 m. siekė 52,7 proc. (šalies vidurkis – 40,4 proc.), kas yra antras geriausias rezultatas šalyje; per dešimtmetį šis rodiklis padidėjo (nuo 45,9 proc. 2015 m.). Modernių ugdymo priemonių bazės aprūpinimas taip pat itin geras. 2024 m. 62,9 proc. mokyklų turėjo standartus atitinkančias gamtos ir technologijų laboratorijas (antras geriausias rezultatas šalyje), o šis rodiklis per dešimtmetį išaugo daugiau nei dvigubai (nuo 29,5 proc. 2015 m.).

Įtraukusiojo ugdymo srityje, daugumos rodiklių atžvilgiu Panevėžio regionas – tarp geriausių šalyje. Tik 1,7 proc. mokyklų neturi švietimo pagalbos specialistų (trečia geriausia situacija šalyje). Švietimo pagalbą gaunančių mokinių dalis siekia 88,6 proc. – tai aukščiausias rodiklis visoje Lietuvoje; be to, regionas išsiskiria ir didžiausiu šios dalies augimu per pastarąjį penkmetį (per 8,4 p. p., kai šalyje vidutiniškai dalis sumažėjo per 4 p. p.). Tačiau kiti rodikliai rodo iššūkius: vienam švietimo pagalbos specialistui tenka apie 40 SUP mokinių (šalies vidurkis – 38,4), o regionas yra vienas iš dviejų šalyje, kur šio rodiklio situacija per pastaruosius penkerius metus pablogėjo (nuo 39,1 2020 m.). Be to, 2024 m. tik šiek tiek daugiau nei dešimtadalis mokyklų buvo pilnai pritaikytos asmenims su negalia savarankiškam judėjimui arba judėjimui su asistento pagalba – tai prasčiausias rezultatas šalyje.

Sveikatos apsauga

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Panevėžio regiono situacija sveikatos srityje yra vidutiniška** (0,84 balo, šalies vidurkis – 0,85).

Pagal daugumą analizuojamų gyventojų sveikatos būklę atspindinčių rodiklių (vidutinę tikėtiną gyvenimo trukmę, prevencinėmis ir gydymo priemonėmis išvengiamą mirtingumą, darbingo amžiaus asmenų, kuriems pirmą kartą nustatytas sumažėjęs dalyvavimo lygis, skaičių) Panevėžio regiono situacija vertintina vidutiniškai. Vis dėlto, Panevėžio regionas pasižymi vienu didžiausių šalyje vaikų, kuriems pirmą kartą pripažinta negalia, skaičiumi, kuris ypač didėjo 2022–2024 m. laikotarpiu. Pagal šį rodiklį 2024 m. Panevėžio regionas pirmavo tarp kitų regionų ir ženkliai viršijo šalies vidurkį: 1 tūkst. Panevėžio regiono vaikų teko 7,7 vaikai, kuriems pirmą kartą pripažinta negalia (šalies vidurkis – 5,3).

Pagal analizuojamus sveikatos sistemos ypatumus atspindinčius rodiklius Panevėžio regiono pasiekimai – neblogi. Išvengiamų hospitalizacijų skaičiumi Panevėžio regionas neišsiskiria iš kitų regionų, tačiau situacija regiono viduje yra netolygi. Ypač dideliais išvengiamų hospitalizacijų mastais pasižymėjo Pasvalio

r. savivaldybė (2023 m. 1 tūkst. savivaldybės gyventojų teko 32,9 išvengiamos hospitalizacijos, kai Panevėžio regiono vidurkis – 23,1, o Lietuvos vidurkis – 20,8). 2015–2021 m. laikotarpiu regionas pasižymėjo vienu mažiausių šeimos gydytojų skaičių šalyje (ypač Pasvalio r. ir Rokiškio r. savivaldybėse), tačiau 2022–2024 m. situacija normalizavosi, nors vis dar nepasiekė strateginėje darbotvarkėje nustatyto siektino šeimos gydytojų skaičiaus 10 tūkst. gyventojų (7,5). Taip pat 2015–2021 m. laikotarpiu regionas (ypač Pasvalio r. ir Rokiškio r. savivaldybės) atsiliko nuo kitų pagal apsilankymų pas šeimos gydytojus skaičių, bet 2022–2024 m. laikotarpiu situacija ženkliai pagerėjo – apsilankymų pas šeimos gydytojus skaičius, tenkantis 10 tūkst. Panevėžio regiono gyventojų, buvo vienas didžiausių šalyje ir viršijo šalies vidurkį. Taip pat gera situacija Panevėžio regione stebima vienam gydytojui tenkančių slaugytojų skaičiaus atžvilgiu. Pastarąjį dešimtmetį rodiklio reikšmė viršijo tiek šalies vidurkį, tiek strateginėje darbotvarkėje nustatytą siektiną slaugytojų ir gydytojų santykį (2): 2024 m. vienam Panevėžio regiono gydytojui teko 2,5 slaugytojo (šalies vidurkis – 1,7).

Panevėžio regionas pasižymi vienais geriausių sveikatos rizikos veiksnius atspindinčių rodiklių pasiekimų. Regionas išsiskiria iš kitų mažiausiu alkoholinius gėrimus vartojančių gyventojų skaičiumi, santykinai mažu tabako gaminius vartojančių gyventojų skaičiumi bei didžiausiu gyventojų fiziniu aktyvumu.

Laisvalaikis

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Panevėžio regiono situacija laisvalaikio srityje yra geresnė už šalies vidurkį** (0,87 balo, šalies vidurkis – 0,83).

Pagal sporto infrastruktūros prieinamumą Panevėžio regiono situacija yra vidutiniška. 2020 m. Panevėžio regionas pirmavo tiek pagal kultūros vartojimo, tiek pagal gyventojų pasitenkinimo kultūros paslaugų kokybę rodiklius, tačiau 2020–2023 m. laikotarpiu stebimas reikšmingas šių rodiklių pasiekimų blogėjimas.

Gyvenamoji aplinka

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Panevėžio regiono gyvenamosios aplinkos būklė yra geresnė už šalies vidurkį** (0,65 balo, šalies vidurkis – 0,62).

Daugumoje sričių Panevėžio regionas išlaiko vidutines pozicijas. Geriausia situacija fiksuojama aplinkos triukšmo atžvilgiu – 2023 m. triukšmą iš gretimų butų, gatvės ar pramonės įmonių patyrė 8 proc. gyventojų. Taip pat, gyvenamosios vietovės pasižymi mažu oro ir aplinkos užterštumu, kadangi 2023 m. savo gyvenamojoje aplinkoje su eismo ar pramonės sukelta oro tarša susidūrė 6 proc. regiono gyventojų.

Tačiau gyvenamojo būsto sąlygų atžvilgiu situacija regione yra viena iš prasčiausių šalyje – būstuose, kuriuose fiksuojami tokie defektai kaip varvantis stogas, drėgnos sienos, supuvę langai ar grindys, 2023 m. gyveno net 15 proc. regiono gyventojų.

Paminėtina, jog nors pagal nusikalstamų veikų 1 tūkst. gyventojų rodiklį Panevėžio regione situacija yra vidutinė (2024 m. – 12,9), pastaraisiais metais situacija gerėja (šio rodiklio reikšmė mažėja) sparčiausiai iš visų regionų.

Judumas

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Panevėžio regiono situacija judumo srityje yra prastesnė už šalies vidurkį** (0,40 balo, šalies vidurkis – 0,48).

Automobilių kelių būklės, elektromobilių infrastruktūros ir gyventojų naudojimosi viešuoju transportu atžvilgiu Panevėžio regione situacija yra vidutiniška. Vis dėlto, Panevėžio regionas patenka tarp regionų su mažiausiai išvystyta bevariklio transporto infrastruktūra: 2024 m. 1 km automobilių kelių su patobulinta danga teko 44 m dviračių takų (šalies vidurkis – 67 m).

TVARI APLINKA

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Panevėžio regiono aplinkos būklė yra gana prasta** (0,47 balo, šalies vidurkis – 0,58). Prastas bendras regiono įvertis iš dalies susijęs su tam tikru pereinamuoju regiono pobūdžiu – regione prastesnis kai kurių centralizuotų paslaugų išvystymas, įprastai būdingas kaimiško tipo vietovėms, tačiau tuo pačiu gana intensyvi su pramone susijusi veikla, kuri sąlygoja labiau miesto tipo vietovėms būdingas didesnės taršos ir panašias problemas.

Panevėžio regione, palyginus su šalies vidurkiu, prastesnė situacija šilumos tiekimo ir naudojimo srityje. Sąlyginai maža dalis namų ūkių naudoja centralizuotai tiekiamą šilumą (47,5 proc.). Atsinaujinančių išteklių energija kaip pagrindinis šildymo energijos šaltinis iš esmės naudojamas tik pavieniuose būstuose. Daugiabučių renovacijos apimtys šiek tiek viršija šalies vidurkį (renovuota 14,5 proc. daugiabučių).

Kita vertus, svarbu pastebėti, kad nepaisant labiau kaimiškų teritorijų gausos, Panevėžio regione gana gerai išvystytas centralizuoto geriamojo vandens tinklas (paslaugas gauna 78,6 proc. gyventojų) ir nuotekų surinkimo tinklas (apie 70,4 proc. gyventojų). Nuotekų tvarkymo sistema stokoja stabilumo. Nors įprastai nepakankamai išvalytų ar užterštų nuotekų dalis sudaro mažiau kaip 1 proc. bendrame išleidžiamų nuotekų sraute, tačiau atskirais metais ši dalis išauga iki beveik 6 proc.

Panevėžio regione pastaraisiais metais vėl nuosekliai didėja perdirbamų ar pakartotinai panaudojamų komunalinių atliekų dalis (nuo 2020 m. vidutiniškai 55 proc. visų komunalinių atliekų). Kita vertus svarbu pastebėti, kad ilgesniajame laikotarpyje matomas perdirbamų atliekų dalies mažėjimas, kurio kol kas pasiekti dar nepavyko (2018 m. buvo perdirbta 68,6 proc. komunalinių atliekų). Regione taip pat gana daug atliekų šalinama sąvartynuose, nors pastaraisiais metais matoma gana ženkli šių atliekų mažėjimo tendencija (nuo 32,8 proc. 2020 m. iki 12,6 proc. 2023 m.). Visgi, siekiant nacionaliniuose teisės aktuose keliamo tikslo sumažinti sąvartynuose šalinamų komunalinių atliekų kiekį, kad jis 2030 m. sudarytų ne daugiau kaip 5 proc. (2027 m. – 8 proc.) visų susidariusių komunalinių atliekų, dar reikės papildomų pastangų.

Panevėžio regione didesnė nei regionuose, kuriuose dominuoja kaimiško tipo savivaldybės, bet mažesnė nei didžiųjų miestų regionuose tarša iš stacionarių taršos šaltinių. Regione generuojama 7 proc. visos šalies taršos iš stacionarių taršos šaltinių. Regione palyginus daug neveikiančių ir sugriautų didelio pavojaus ir ypatingai didelio pavojaus taršos židinių.

Panevėžio regionas patenka į regionų, kuriems būdinga skurdesnė natūralių ir pusiau natūralių ekosistemų įvairovė ir integracija į urbanizuotas teritorijas. Saugomos teritorijos užima 14,3 proc. regiono teritorijos. Tik 11,8 proc. pagrindinių regiono miestų (savivaldybių centrų ar didžiausių miestų) ploto užima miškai ir vandens telkiniai. Panevėžio regiono ežerų ekologinė būklė gana gera.

Lyginant su kitais regionais, o ypač didžiųjų miestų regionais, Panevėžio regione prasčiau išplėtotas dviračių takų tinklas (2024 m. 123,3 km), 1000-iai gyventojų tenka daugiau lengvųjų automobilių (2024 m. 588 automobiliai), elektromobiliai sudaro nedidelę dalį parko.

ŠIAULIŲ REGIONAS

16 LENTELĖ. ŠIAULIŲ REGIONO INDEKSAI ANALIZUOJAMOSE SRITYSE IR POSRİČIUOSE

Sritis	Posritis		SITUACIJOS INDEKSAS	POKYČIO INDEKSAS nuo 2016 m.	POKYČIO INDEKSAS nuo 2020 m.	STABILUMO INDEKSAS
EKONOMINIS AUGIMAS	Bendras indeksas	Šalies vidurkis	0,58	0,35	0,18	0,65
		Šiaulių regionas	0,52	0,34	0,07	0,69
SOCIALINĖ ĮTRAUKTIS	Bendras indeksas	Šalies vidurkis	0,70	0,20	0,15	0,56
		Šiaulių regionas	0,66	0,23	0,17	0,52
	Socialinė apsauga	Šalies vidurkis	0,63	0,28	-0,17	0,49
		Šiaulių regionas	0,60	0,22	-0,33	0,48
	Švietimas	Šalies vidurkis	0,77	0,21	0,31	0,60
		Šiaulių regionas	0,73	0,17	0,26	0,54
	Sveikatos apsauga	Šalies vidurkis	0,85	-0,01	-0,02	0,75
		Šiaulių regionas	0,81	0,18	0,19	0,72
	Laisvalaikis	Šalies vidurkis	0,83	n/a	0,12	0,57
		Šiaulių regionas	0,86	n/a	0,20	0,24
	Gyvenamoji aplinka	Šalies vidurkis	0,62	0,21	0,34	0,54
		Šiaulių regionas	0,50	0,28	0,51	0,56
	Judumas	Šalies vidurkis	0,48	0,31	0,29	0,42
		Šiaulių regionas	0,45	0,30	0,17	0,59
TVARI APLINKA	Bendras indeksas	Šalies vidurkis	0,58	0,10	0,10	0,55
		Šiaulių regionas	0,50	-0,01	-0,05	0,50
	Geriamas vanduo ir nuotekos	Šalies vidurkis	0,63	0,10	0,09	0,43
		Šiaulių regionas	0,60	-0,10	-0,03	0,35
	Atliekų tvarkymas	Šalies vidurkis	0,54	0,22	0,31	0,69
		Šiaulių regionas	0,45	0,21	0,06	0,78
	Šilumos gamyba ir tiekimas	Šalies vidurkis	0,60	n/a	n/a	n/a
		Šiaulių regionas	0,51	n/a	n/a	n/a
	Užterštos teritorijos	Šalies vidurkis	0,44	n/a	n/a	n/a
		Šiaulių regionas	0,26	n/a	n/a	n/a
Ekosistemos	Šalies vidurkis	0,62	n/a	n/a	n/a	
	Šiaulių regionas	0,42	n/a	n/a	n/a	
Darnus judumas	Šalies vidurkis	0,59	n/a	n/a	n/a	
	Šiaulių regionas	0,64	n/a	n/a	n/a	

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“

EKONOMINIS AUGIMAS

Vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius, lyginant su kitais šalies regionais ekonominė situacija Šiaulių regione yra vidutiniška (0,52 balo, šalies vidurkis – 0,58). Visgi svarbu pastebėti, kad Šiaulių regionas ekonominio augimo srityje yra arčiau labiau regionų, sudarytų iš kaimiškų savivaldybių, ir ženkliai atsilieka nuo didžiųjų miestų regionų. Pastebėtina, kad nors matuojant nuo 2015 m. Šiaulių regiono ekonominio augimo tendencijos yra artimos šalies vidurkiui, laikotarpiu nuo 2020 m. Šiaulių regionas nebeišlaiko daugelio kitų regionų tempo (pokyčio indeksas yra 0,07 balo, kuomet šalies vidurkis – 0,18).

Nors didžioji dalis visų vertintų rodiklių Šiaulių regione yra artimi šalies vidurkiui, regionas nusileidžia pagal asmenų, įsigijusių verslo liudijimus, skaičių, tenkantį 1 tūkst. gyventojų (2024 m. ši reikšmė siekė

26,4 asm., kai šalies vidurkis buvo 39,6). Kita vertus, nuo 2020 m. regionas yra vienas pirmaujančių pagal santykinius įregistruotų MVĮ skaičius. Tai reiškia, jog regiono verslumo situacija kinta teigiama linkme.

Vertinant ekonominį augimą atspindinčius rodiklius, iš kitų regionų, kuriuose santykinai didesnė dalis gyventojų gyvena miestuose, Šiaulių regionas išsiskiria žemomis eksporto apimtimis: lietuviškos kilmės eksportas, tenkantis 1 tūkst. gyventojų 2024 m. regione siekė 3,1 mln. Eur (šalies vidurkis – 5,5 mln. Eur). Be to, eksporto apimčių augimas ilguoju laikotarpiu (nuo 2015 m.) yra mažiausias šalyje, o bendrai laikotarpiu nuo 2020 m. netgi fiksuojamas neigiamas pokytis (pokyčio indeksas regione yra -0,16). Kita vertus nuo 2016 m. darbo rinkos situacija regione gerėja sparčiau negu daugelyje kitų regionų: regione labiausiai mažėjo nedarbo lygis, sparčiau negu kitur augo užimtumo lygis, didėjo darbo užmokestis. Po 2020 m., regione išlaikytas sąlyginai neblogas darbo užmokesčio augimo tempas, tačiau sumažėjo užimtumo lygio didėjimas.

SOCIALINĖ ĮTRAUKTIS

Socialinė apsauga

Lyginant su kitais šalies regionais, **Šiaulių regiono socialinės srities būklė, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius, yra vidutiniškai prasta** (0,6 balo, šalies vidurkis – 0,63), o pagal agreguotą socialinės įtraukties rodiklių pokyčio indeksą nuo 2020 m. Šiaulių regionas užima vieną paskutinių vietų Lietuvoje, t. y., per pastaruosius penkerius metus socialinės apsaugos situacija regione pablogėjo.

Skurdo ir socialinės atskirties lygis regione 2024 m. siekė 34,4 proc. (šalies vidurkis – 25,8 proc.), o nuo 2021 m. situacija pablogėjo bene ženkliausiai šalyje (nuo 2021 m. skurdo ir socialinės atskirties lygis išaugo 8,2 p. p.).

Regiono prastas globos įstaigų vyresnio amžiaus žmonėms prieinamumas – vietų skaičius 1 tūkst. senyvo amžiaus (65 m. ir vyresniems) gyventojų 2024 m. sudarė 11,8 (šalies vidurkis – 14,4), tai trečias žemiausias rodiklis Lietuvoje. Be to, per pastarąjį dešimtmetį pastebimai išaugo gyventojų priklausomybė nuo socialinių išmokų – namų ūkių, kurių pagrindinis pajamų šaltinis buvo kitos socialinės išmokos, dalis pakilo nuo 4,1 proc. iki 9 proc. – tai vienas didžiausių neigiamų pokyčių šalyje.

Vis dėlto, Šiaulių regionas išsiskiria nebloga situacija socialinio būsto ir laikino apgyvendinimo srityse. Socialinio būsto poreikis čia buvo patenkintas 57,4 proc. tokią teisę turinčių šeimų, o tai vienas geriausių rodiklių šalyje. Laikino gyvenimo įstaigų vietų skaičius 10 tūkst. gyventojų 2024 m. sudarė 13,9 (šalies vidurkis – 9,0) ir per pastarąjį dešimtmetį padidėjo beveik 7 vietomis (nuo 6,9), kas rodo vieną didžiausių progresų šalyje.

Švietimas

Lyginant su kitais šalies regionais, **Šiaulių regiono švietimo būklė, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius, yra prastesnė nei vidutinė** (0,73 balo, šalies vidurkis – 0,77). Tačiau svarbu, kad agreguotas švietimo rodiklių viso laikotarpio pokyčio indeksas Šiaulių regione yra teigiamas, t. y., per pastarąjį dešimtmetį švietimo situacija regione pagerėjo.

Šiaulių regiono mokinių pasiekimai yra vertintini kaip vieni prasčiausių šalyje, tačiau yra ganėtinai skirtingi. Pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo (PUPP) nepatenkinamų įvertinimų dalis 2023 m. siekė 16,7 proc. (šalies vidurkis – 13,6 proc.), tačiau per pastarąjį dešimtmetį rodiklis pagerėjo – sumažėjo nuo 20,7 proc. Mokyklinių brandos egzaminų (MBE) atžvilgiu, rezultatai taip pat šiek tiek prastesni už šalies vidurkį (3,2 proc., kai šalies vidurkis 3 proc.), visgi nuo 2020 m. šis rodiklis sumažėjo daugiau nei 2 p. p. (nuo 5,7 proc. 2020 m.). Valstybinių brandos egzaminų (VBE) atžvilgiu, regionas trečias geriausias šalyje – nepatenkinamų įvertinimų dalis sudaro 4,9 proc. (šalies vidurkis – 5,2 proc.), o nuo 2020 m. rodiklis sumažėjo vienu sparčiausių tempu (-2 p. p.).

Švietimo prieinamumo srityje, pagal vietų skaičių ikimokyklinio ugdymo įstaigose regionas atitinka šalies vidurkį (117 vietų 100 vaikų), tačiau santykinai pagal šį rodiklį užima ketvirtą nuo galo poziciją. Vis dėlto, per pastarąjį penkmetį vietų skaičius padidėjo net 14, kas yra antras geriausias rezultatas šalyje. Neformaliojo vaikų švietimo aprėptis yra viena didžiausia Lietuvoje – NVŠ veiklose dalyvauja 72,6 proc. mokinių (šalies vidurkis – 64 proc.), o per dešimtmetį šis rodiklis išaugo nuo 26,4 proc., kas rodo itin spartų įsitraukimo augimą.

Pagal modernių ugdymo priemonių bazę, Šiaulių regionas išsiskiria kaip vienas stipriausių šalyje. Čia yra daugiausia mokymui skirtų modernių kompiuterių – apie 29 vienetus 100 mokinių (kai šalies vidurkis 2024 m. – 18,4), o šis skaičius per pastarąjį dešimtmetį išaugo labiausiai visoje Lietuvoje (14 vienetų, kai šalyje vidutiniškai padidėjo per 7,4). Be to, regionas 2024 m. buvo trečias pagal standartus atitinkančias gamtos ir technologijų laboratorijas (jas turi 62,2 proc. mokyklų, kai šalies vidurkis – 56,2 proc.), o augimo tempas šioje srityje yra taip pat trečias pagal spartą šalyje.

Įtraukiojo ugdymo srityje, Šiaulių regionas demonstruoja vienus geriausių rezultatų Lietuvoje. Vienam švietimo pagalbos specialistui tenka mažiausias SUP mokinių skaičius šalyje – 33,3 (šalies vidurkis – 38,4), ir šis rodiklis per pastarąjį penkmetį pagerėjo sparčiausiai tarp visų regionų (sumažėjo nuo 39 SUP vaikų / specialistui 2020 m.). Švietimo pagalbą gaunančių mokinių dalis siekia net 86,2 proc. (šalies vidurkis – 75 proc.) – tai antras geriausias rezultatas šalyje, o per dešimtmetį šis rodiklis išaugo 12,6 p. p. Be to, 26,8 proc. regiono mokyklų 2024 m. buvo pilnai pritaikytos asmenims su negalia savarankiškam judėjimui arba judėjimui su asistento pagalba (šalies vidurkis – 22,2 proc.), o per pastarąjį penkmetį stebimas teigiamas pokytis (padidėjimas nuo 21,3 proc. 2020 m.).

Sveikatos apsauga

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Šiaulių regiono situacija sveikatos srityje yra santykinai prasta** (0,81 balo, šalies vidurkis – 0,85).

Pagal daugumą analizuojamų gyventojų sveikatos būklę atspindinčių rodiklių Šiaulių regiono situacija vertintina gana prastai. Nors vidutine tikėtina gyvenimo trukme ir prevencinėmis priemonėmis išvengiamu mirtingumu Šiaulių regionas neišsiskiria iš kitų, situacija regiono viduje yra netolygi. Pagal prevencinėmis priemonėmis išvengiamą mirtingumą regiono vidurkį ženkliai viršijo Radviliškio r. savivaldybė (2024 m. 100 tūkst. savivaldybės gyventojų teko atitinkamai 405 mirtys, kai Šiaulių regiono vidurkis – 292, o Lietuvos vidurkis – 263). Šiaulių regionas 2018–2024 m. laikotarpiu pateko tarp regionų su didžiausiu šalyje gydymo priemonėmis išvengiamu mirtingumu. Ypač prasta situacija pasižymėjo Pakruojo r. savivaldybė (2024 m. 100 tūkst. savivaldybės gyventojų teko 231 gydymo priemonėmis išvengiamos mirtys, kai Šiaulių regiono vidurkis – 188, o Lietuvos vidurkis – 164). 2015–2019 m. Šiaulių regionas pirmavo pagal vaikų, kuriems pirmą kartą pripažinta negalia, skaičių. Nors 2020–2023 m. situacija normalizavosi, 2024 m. šio rodiklio atžvilgiu regionas vėl buvo vienas pirmaujančių ir ženkliai lenkė šalies vidurkį (1 tūkst. Šiaulių regiono vaikų teko 6,5 vaikai, kuriems pirmą kartą pripažinta negalia, kai šalies vidurkis – 5,3). Prasta situacija stebima ir darbingo amžiaus asmenų, kuriems pirmą kartą nustatytas sumažėjęs dalyvavimo lygis, skaičiaus atžvilgiu – pastarąjį dešimtmetį pagal šį rodiklį Šiaulių regionas taip pat buvo vienas pirmaujančių.

Pagal analizuojamus gyventojų sveikatos būklę atspindinčius rodiklius situacija Šiaulių regione skiriasi. Šeimos gydytojų skaičiaus ir apsilankymų pas šeimos gydytojus skaičiaus atžvilgiu regiono pasiekimai vertintini vidutiniškai. Vis dėlto Šiaulių regionas iš kitų išsiskiria vienu mažiausių išvengiamų hospitalizacijų skaičių. Pastarąjį dešimtmetį šio rodiklio atžvilgiu Šiaulių regionas demonstravo geriausius pasiekimus po Vilniaus regiono (nors kelios regiono savivaldybės, tokios kaip Joniškio r. ir Pakruojo r., pasižymi ženkliai didesniais išvengiamų hospitalizacijų skaičiais). Šiaulių regionas taip pat patenka tarp regionų su didžiausiu vienam gydytojui tenkančių slaugytojų skaičiumi, ženkliai viršijančių tiek šalies vidurkį, tiek strateginėje darbotvarkėje nustatytą siektiną slaugytojų ir gydytojų santykį (2): 2024 m.

vienam regiono gydytojui teko 2,7 slaugytojo (šalies vidurkis – 1,7). Didžiausiu slaugytojų skaičiumi išsiskiria Pakruojo r. savivaldybė.

Pagal analizuojamus sveikatos rizikos veiksnius atspindinčius rodiklius Šiaulių regiono pasiekimai skiriasi. Gyventojų fizinio aktyvumo atžvilgiu regiono situacija yra santykinai gera, alkoholinių gėrimų ir tabako gaminių vartojimo atžvilgiu – vidutiniška, o pagal gyventojų mitybos rodiklius Šiaulių regionas patenka tarp regionų su blogiausiais pasiekimais.

Laisvalaikis

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Šiaulių regiono situacija laisvalaikio srityje yra geresnė už šalies vidurkį** (0,86 balo, šalies vidurkis – 0,83).

Pagal sporto infrastruktūros prieinamumą ir kultūros vartojimą Šiaulių regiono situacija yra vidutiniška, tačiau 2020–2023 m. laikotarpiu stebimas kultūros paslaugų kokybę palankiai vertinančių gyventojų dalies mažėjimas. 2023 m. kultūros paslaugų kokybe buvo patenkinti 61 proc. regiono gyventojų (šalies vidurkis – 67 proc.).

Gyvenamoji aplinka

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Šiaulių regiono gyvenamosios aplinkos būklė yra antra prasčiausia šalyje** (0,5 balo, šalies vidurkis – 0,62). Tačiau svarbu pastebėti, kad pastaraisiais metais situacija gerėja sparčiausiai Lietuvoje.

Aplinkos triukšmo atžvilgiu, regionas yra antras prasčiausias šalyje, kadangi triukšmą iš gretimų butų, gatvės ar pramonės įmonių patyrė 14 proc. gyventojų (šalies vidurkis – 9,2 proc.). Aplinkos ir oro taršos situacija taip pat prasta – savo gyvenamojoje aplinkoje su eismo ar pramonės sukelta oro tarša 2023 m. susidūrė 17 proc. gyventojų. Tiek triukšmo, tiek oro taršos situacija, gyventojų vertinimu, didėja.

Gyvenamųjų būstų sąlygos Šiaulių regione vertintinos kaip vidutinės – būstuose, kuriuose fiksuojami tokie defektai kaip varvantis stogas, drėgnos sienos, supuvę langai ar grindys, 2023 m. gyveno 10 proc. gyventojų, o per pastarąjį dešimtmetį sumažėjo beveik dvigubai (2015 m. – 19 proc.).

2024 m. nusikalstamų veikų 1 tūkst. gyventojų siekė 13,6, o per pastarąjį dešimtmetį šis rodiklis sumažėjo perpus (2015 m. – 25,6). Tačiau, lyginant su kitais regionais, Šiaulių regiono nusikalstamumo lygis vis dar išlieka vienas aukščiausių.

Judumas

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Šiaulių regiono situacija judumo srityje vidutiniška** (0,45 balo, šalies vidurkis – 0,48).

Šiaulių regionas patenka tarp regionų su labiausiai išvystyta bevariklio transporto infrastruktūra: 2024 m. 1 km automobilių kelių su patobulinta danga teko 77 m dviračių takų (šalies vidurkis – 67 m). Automobilių kelių būklės, elektromobilių infrastruktūros ir gyventojų naudojimosi viešuoju transportu atžvilgiu Šiaulių regione situacija yra vidutiniška.

TVARI APLINKA

Lyginant su kitais šalies regionais vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius, **Šiaulių regiono aplinkos būklė yra gana prasta** (0,50 balo, šalies vidurkis – 0,58). Prastas bendras regiono įvertis iš dalies susijęs su tam tikru pereinamuoju regiono pobūdžiu – Šiaulių regionui būdingi tam tikri labiau kaimiškų teritorijų bruožai, sąlygojantys prastesnę centralizuotų paslaugų išvystymą, tačiau tuo pačiu regione gana

intensyvi su pramone susijusi veikla, kuri sąlygoja labiau miesto tipo vietovėms būdingas didesnės taršos ir panašias problemas.

Šiaulių regione vidutiniškai prieinamos centralizuoto šilumos tiekimo paslaugos – centralizuotai šildomi 54,3 proc. būstų. Mažiau nei vidutiniškai šalyje būstų šildoma naudojant atsinaujinančių išteklių energija. Daugiabučių renovacijos apimtys sąlyginai nedidelės (iki 2025 m. renovuota 9,9 proc. daugiabučių), net ir palyginus su regionais, kuriuose renovuotinių daugiabučių skaičius yra didesnis.

Vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo infrastruktūra regione išvystyta vidutiniškai. Centralizuoto geriamojo vandens tiekimo paslaugos teikiamos 73,5 proc. gyventojų. Nuotekų surinkimo tinklai išvystyti prasčiau negu didžiųjų miestų regionuose, tačiau geriau regionuose, kuriuose vyrauja kaimo tipo savivaldybės (2024 m. 74,3 proc. gyventojų). Į aplinką išleidžiama santykinai mažai nepakankamai išvalytų ar užterštų nuotekų (nuo 2020 m. vidutiniškai 0,9 proc. visų nuotekų).

Atliekų tvarkymo srityje Šiaulių regionas gana ženkliai atsilieka nuo geriausių rezultatų demonstruojančių regionų. Pastaraisiais metais regione perdirbama arba pakartotinai panaudojama apie 55,8 proc. komunalinių atliekų. Ši dalis yra netoli EK ir nacionaliniuose teisės aktuose keliamų tikslų (2027 m. 57 proc., 2030 m. 60 proc. atliekų), tačiau kaip rodo kitų regionų patirtis (Alytaus, Telšių, Utenos, Marijampolės) plėtojant atliekų surinkimo ir tvarkymo sistemas galima perdirbti ir didesnius kiekius atliekų. Be to, Šiaulių regione gana didelė atliekų dalis patenka į sąvartynus (nuo 2020 m. vidutiniškai 23,4 proc. komunalinių atliekų srauto). Tai ne tik daugiau negu daugelyje kitų regionų, bet ir toloka nuo Valstybiniame atliekų prevencijos ir tvarkymo 2021–2027 metų plane keliamų tikslų 2027 m. sąvartynuose šalinti ne daugiau kaip 7 proc. komunalinių atliekų, o 2030 m. – 5 proc.

Beveik 14 proc. visoje šalyje iš stacionarių šaltinių išmetamos taršos susidaro Šiaulių regione veikiančiuose objektuose (daugiau tik Telšių ir Kauno regionuose). Regione taip pat gana daug neveikiančių ir sugriautų didelio ir ypatingai didelio pavojaus taršos židinių, nors kiek mažiau lyginant su kitais didžiųjų miestų regionais.

Šiaulių regionui mažiau būdinga išskirtinių natūralių ekosistemų įvairovė – saugomos teritorijos užima 14,6 proc. regiono teritorijos ploto (visos šalies mastu saugomos teritorijos sudaro 19,9 proc.). Regione vyrauja blogos ir labai blogos ekologinės būklės ežerai (61,1 proc. ežerų). Regiono miestuose (savivaldybių centruose) vyrauja labiau vientisas užstatymas, natūralios ir pusiau natūralios ekosistemos užima santykinai nedidelę dalį miestų ploto (19,4 proc. viso regionų centrų ploto).

Teigiamai Šiaulių regionas išsiskiria darnaus judumo srityje. Lyginant su kitais regionais, čia gana gerai išvystytas dviračių takų tinklas (248,7 km), 1000-iui gyventojų tenka mažiau lengvųjų automobilių negu kituose regionuose (išskyrus Vilniaus regioną), nors elektromobiliai sudaro nedidelę dalį parko.

TAURAGĖS REGIONAS

17 LENTELĖ. TAURAGĖS REGIONO INDEKSAI ANALIZUOJAMOSE SRITYSE IR POSRIČIUOSE

Sritis	Posritis		SITUACIJOS INDEKSAS	POKYČIO INDEKSAS nuo 2016 m.	POKYČIO INDEKSAS nuo 2020 m.	STABILUMO INDEKSAS
EKONOMINIS AUGIMAS	Bendras indeksas	Šalies vidurkis	0,58	0,35	0,18	0,65
		Tauragės regionas	0,49	0,52	0,38	0,60
SOCIALINĖ ĮTRAUKTIS	Bendras indeksas	Šalies vidurkis	0,70	0,20	0,15	0,56
		Tauragės regionas	0,70	0,11	0,22	0,58
	Socialinė apsauga	Šalies vidurkis	0,63	0,28	-0,17	0,49
		Tauragės regionas	0,56	0,11	-0,58	0,24
	Švietimas	Šalies vidurkis	0,77	0,21	0,31	0,60
		Tauragės regionas	0,72	0,22	0,50	0,65
	Sveikatos apsauga	Šalies vidurkis	0,85	-0,01	-0,02	0,75
		Tauragės regionas	0,83	-0,23	-0,19	0,78
	Laisvalaikis	Šalies vidurkis	0,83	n/a	0,12	0,57
		Tauragės regionas	0,88	n/a	0,47	0,82
	Gyvenamoji aplinka	Šalies vidurkis	0,62	0,21	0,34	0,54
		Tauragės regionas	0,87	0,05	0,67	0,31
	Judumas	Šalies vidurkis	0,48	0,31	0,29	0,42
		Tauragės regionas	0,32	0,38	0,44	0,66
TVARI APLINKA	Bendras indeksas	Šalies vidurkis	0,58	0,10	0,10	0,55
		Tauragės regionas	0,52	0,13	0,32	0,60
	Geriamas vanduo ir nuotekos	Šalies vidurkis	0,63	0,10	0,09	0,43
		Tauragės regionas	0,51	0,49	0,50	0,40
	Atliekų tvarkymas	Šalies vidurkis	0,54	0,22	0,31	0,69
		Tauragės regionas	0,42	0,37	0,50	0,80
	Šilumos gamyba ir tiekimas	Šalies vidurkis	0,60	n/a	n/a	n/a
		Tauragės regionas	0,33	n/a	n/a	n/a
	Užterštos teritorijos	Šalies vidurkis	0,44	n/a	n/a	n/a
		Tauragės regionas	0,88	n/a	n/a	n/a
Ekosistemos	Šalies vidurkis	0,62	n/a	n/a	n/a	
	Tauragės regionas	0,58	n/a	n/a	n/a	
Darnus judumas	Šalies vidurkis	0,59	n/a	n/a	n/a	
	Tauragės regionas	0,48	n/a	n/a	n/a	

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“

EKONOMINIS AUGIMAS

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **ekonominio augimo srities situacija Tauragės regione yra viena prasčiausių** (0,49 balo, šalies vidurkis – 0,58). Vis dėlto, kaip rodo rodiklių pokyčio indeksai, **regionas išlaiko sparčiausius santykinio augimo tempus šalyje** tiek stebint nuo 2016 m. (0,52 balo, šalies vidurkis 0,35) tiek ir po 2020 m. (0,38 balo, šalies vidurkis 0,18).

Tauragės regione aukštąjį išsilavinimą turinčių asmenų dalis 2024 m. nesiekė 28 proc. (mažiau buvo tik Marijampolės regione). Regionas taip pat užima paskutinę vietą pagal įregistruotų MVĮ skaičių, tenkantį 1 tūkst. gyventojų, kuris visu analizuojamu laikotarpiu nesiekė 2 įmonių. Regiono situacija kiek geresnė pagal išduotų leidimų statyti negyvenamuosius pastatus skaičių: 2024 m. Tauragės regionas buvo tarp trijų santykinai daugiausiai leidimų išduodančių regionų (3,8 leidimo/10 tūkst. gyventojų, šalies vidurkis – 3,5).

Vertinant ekonominį augimą atspindinčius rodiklius, Tauragės regionas išsiskiria žemiausiais šalyje BVP, santykinių eksporto apimčių bei vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio rodikliais. Visų šių rodiklių atveju, pastarąjį dešimtmetį Tauragės regionas beveik nuolat užėmė paskutinę vietą šalyje. Vis dėlto, vertinant pokyčių tendencijas, matyti, kad šių rodiklių reikšmių augimo tendencijos yra geresnės nei daugelyje kitų šalies regionų.

SOCIALINĖ ĮTRAUKTIS

Socialinė apsauga

Lyginant su kitais šalies regionais, **Tauragės regiono socialinės srities būklė, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius, yra antra prasčiausia šalyje** (0,56 balo, šalies vidurkis – 0,63), o pagal agreguotą socialinės apsaugos rodiklių pokyčio indeksą nuo 2020 m. Tauragės regionas užima antrą paskutinę vietą Lietuvoje, t. y., per pastaruosius penkerius metus socialinės apsaugos situacija regione pablogėjo bene labiausiai šalyje.

Skurdo ir socialinės atskirties lygis Tauragės regione yra aukščiausias šalyje – 2024 m. jis siekė net 42 proc. (šalies vidurkis – 25,8 proc.). Be to, fiksuojamas vienas didžiausių prastėjimų: nuo 2021 m. išaugo 11,7 p. p. (nuo 30,3 proc.).

Namų ūkių, kurių pagrindinis pajamų šaltinis buvo socialinės išmokos senatvėje, dalis regione 2024 m. sudarė 32,4 proc. (šalies vidurkis – 25,7 proc.), o namų ūkių, gyvenančių iš kitų socialinių išmokų, dalis siekė net 17,5 proc. (šalies vidurkis – 8,3 proc.). Pastarasis rodiklis per dešimtmetį suprastėjo labiausiai šalyje – padidėjo 9,8 p. p. (nuo 7,7 proc.).

Regiono didelė darbingo amžiaus asmenų su negalia dalis – jų dalis regione 2024 m. sudarė 21,7 proc., t. y. daugiau nei penktadalį visų darbingo amžiaus gyventojų (šalies vidurkis – 11,7 proc.). Be to, nuo 2017 m.³⁷⁰ šis rodiklis padidėjo 8,5 p. p. (nuo 13,2 proc.).

Visgi, Tauragės regionas pasižymi sąlyginai geresniu socialinio būsto prieinamumu, kuris čia yra vienas geriausių Lietuvoje – 2024 m. socialinio būsto poreikis regione buvo patenkintas 56,2 proc. tokią teisę turinčių šeimų, o nuo 2017 m. šis rodiklis gerėjo labiausiai šalyje – 14,9 p. p. (nuo 41,3 proc.). Taip pat, regionas išsiskiria išplėtotą laikino gyvenimo įstaigų infrastruktūra – 2024 m. 10 tūkst. gyventojų teko 13,5 vietos (šalies vidurkis – 9,0), ryškus augimas fiksuotas nuo 2020 m. Panaši situacija ir globos įstaigų srityje: čia vietų skaičius 1 tūkst. senyvo amžiaus (65 m. ir vyresniems) gyventojų 2024 m. sudarė 18,3 (šalies vidurkis – 14,4), tai trečias geriausias rodiklis šalyje.

Švietimas

Lyginant su kitais šalies regionais, **Tauragės regiono švietimo srities būklė, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius, yra trečia prasčiausia šalyje** (0,72 balo, šalies vidurkis – 0,77). Tačiau svarbu pastebėti, kad pagal agreguotą švietimo rodiklių pokyčio indeksą nuo 2020 m. Tauragės regionas užima antrą vietą Lietuvoje, t. y., per pastaruosius penkerius metus švietimo situacija regione pagerėjo bene labiausiai.

Tauragės regiono mokinių pasiekimai yra vertintini vidutiniškai gerai, tačiau yra ganėtinai skirtingi. Pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo (PUPP) rezultatai vertintini kaip vidutiniai – 2023 m. nepatenkinamų įvertinimų dalis siekė 16,6 proc. (šalies vidurkis – 13,6 proc.). Nors per pastarąjį dešimtmetį šis rodiklis sumažėjo net 6,4 p. p. (antras geriausias rezultatas Lietuvoje, kadangi vidutiniškai

³⁷⁰ Seniausiai prieinami duomenys yra 2017 m.

šalyje sumažėjo 1,9 p. p.), tačiau nuo 2020 m. stebimas vienas didžiausių neigiamų pokyčių – nepatenkinamų rezultatų dalis vėl išaugo. Mokyklinių brandos egzaminų (MBE) atžvilgiu, nepatenkinamų įvertinimų dalis siekė 2,2 proc. (šalies vidurkis – 3 proc.), o per pastarąjį dešimtmetį šis rodiklis sumažėjo 3,2 p. p. (kai šalyje vidutiniškai sumažėjo 2,5 p. p.). Valstybinių brandos egzaminų (VBE) atžvilgiu, Tauragės regionas pasižymi viena geriausių situacijų šalyje – nepatenkinamų įvertinimų dalis siekia 4,3 proc. (šalies vidurkis – 5,2 proc.), o per pastarąjį dešimtmetį šis rodiklis sumažėjo labiausiai (nuo 7,5 proc. 2015 m.).

Švietimo prieinamumo srityje, 3 metų ir vyresnių vaikų dalis, dalyvaujanti ikimokykliniame ugdyme, siekia vos 69,4 proc. (šalies vidurkis – 86,1 proc.) – tai prasčiausias rodiklis Lietuvoje; visgi, per pastarąjį dešimtmetį stebimas vienas didžiausių augimų (nuo 57,1 proc. 2015 m.). Pagal mokytojų kvalifikaciją, Tauragės regionas yra šalies lyderis – 53,8 proc. mokytojų turi aukščiausią kvalifikaciją (šalies vidurkis – 40,4 proc.), o šis rodiklis per pastarąjį dešimtmetį išaugo labiausiai iš visų regionų (nuo 42,2 proc. 2015 m.). Ugdymo infrastruktūra itin problemiška: pagal gamtos ir technologijų mokslų laboratorijų turinčių mokyklų dalį, Tauragės regionas užima paskutinę vietą šalyje – tokias laboratorijas turi 48,4 proc. mokyklų (šalies vidurkis – 56,2 proc.), o per pastarąjį dešimtmetį šis rodiklis augo lėčiausiai (nuo 30,4 proc. 2015 m.).

Įtraukiojo ugdymo įgyvendinimas regione vertintinas kaip vienas silpniausių Lietuvoje. Net 10,7 proc. mokyklų 2024 m. neturėjo jokio švietimo pagalbos specialisto (šalies vidurkis – 6,2 proc.). Specialistų krūvis taip pat didžiausias šalyje – vienam specialistui tenka 45 SUP vaikai (šalies vidurkis – 38,4), nors per pastaruosius penkerius metus situacija reikšmingai pagerėjo (nuo 54 SUP vaikų / specialistui 2020 m.). Švietimo pagalbą gaunančių mokinių dalis regione tesiekia 57,7 proc. (šalies vidurkis – 75 proc.) – tai antras blogiausias rezultatas Lietuvoje. Be to, tik šiek tiek daugiau nei dešimtdalis (11,9 proc.) regiono mokyklų yra pilnai pritaikytos asmenims su negalia savarankiškam judėjimui arba judėjimui su asistento pagalba, kai šalies vidurkis siekia 22,2 proc., o situacija per paskutinius penkerius metus iš esmės nepasikeitė.

Sveikatos apsauga

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius Tauragės regiono situacija sveikatos srityje yra vidutiniška (0,83 balo, šalies vidurkis – 0,85).

Pagal analizuojamus gyventojų sveikatos būklę atspindinčius rodiklius pastarąjį dešimtmetį situacija Tauragės regione buvo netolygi. Pavyzdžiui, 2023 m. regionas išsiskyrė iš kitų regionų trumpiausia vidutine tikėtina gyvenimo trukme ir didžiausiu prevencinėmis priemonėmis išvengiamu mirtingumu, nors 2024 m. situacija normalizavosi. Vis dėlto, Tauragės regionas išlieka tarp regionų su santykinai didžiausiu išvengiamu mirtingumu: 2024 m. 100 tūkst. regiono gyventojų teko 295 prevencinėmis priemonėmis išvengiamos mirtys (šalies vidurkis – 263) ir 179 gydymo priemonėmis išvengiamos mirtys (šalies vidurkis – 164). Darbingo amžiaus asmenų, kuriems pirmą kartą nustatytas sumažėjęs dalyvumo lygis, skaičius, tenkantis 1 tūkst. darbingo amžiaus gyventojų, pastarąjį dešimtmetį svyravo, o 2024 m. buvo didžiausias iš visų regionų (siekė 8,3, kai šalies vidurkis – 6,5).

Analizuojami sveikatos sistemos ypatumus atspindintys rodikliai rodo nevienareikšmišką situaciją. Tauragės regionas atsilieka nuo kitų regionų pagal šeimos gydytojų skaičių, kuris pastarąjį dešimtmetį ženkliai atsiliko nuo šalies vidurkio (2024 m. 10 tūkst. regiono gyventojų teko 4,9 praktikuojančio šeimos gydytojo, kai šalies vidurkis – 8,1). Pagal šį rodiklį Tauragės regionas nepasiekė strateginėje darbotvarkėje nustatyto siektino šeimos gydytojų skaičiaus 10 tūkst. gyventojų (7,5). 2015–2021 m. laikotarpiu regionas atsiliko nuo kitų regionų ir pagal apsilankymų pas šeimos gydytojus skaičių, bet 2022–2024 m. laikotarpiu situacija ženkliai pagerėjo – apsilankymų pas šeimos gydytojus skaičius, tenkantis 10 tūkst. Tauragės regiono gyventojų, viršijo šalies vidurkį. Be to, Tauragės regionas išsiskiria iš kitų didžiausiu viename gydytojui tenkančių slaugytojų skaičiumi, kuris pastarąjį dešimtmetį ženkliai viršijo tiek šalies vidurkį, tiek strateginėje darbotvarkėje nustatytą siektiną slaugytojų ir gydytojų santykį (2): 2024 m. viename Tauragės regiono gydytojui teko 2,9 slaugytojo (šalies vidurkis – 1,7). Pagal išvengiamų hospitalizacijų skaičių regiono situacija 2017–2022 m. laikotarpiu buvo vidutiniška, bet 2023 m. užfiksuotas jos pablogėjimas ir

Tauragės regionas atsidūrė tarp regionų su didžiausiais išvengiamų hospitalizacijų skaičiais (1 tūkst. regiono gyventojų teko 25 išvengiamos hospitalizacijos, kai šalies vidurkis – 21).

Pagal analizuojamus sveikatos rizikos veiksnius atspindinčius rodiklius Tauragės regiono pasiekimai skiriasi. Alkoholinių gėrimų ir tabako gaminių vartojimo atžvilgiu regiono situacija yra santykinai gera, gyventojų fizinio aktyvumo atžvilgiu – vidutiniška, o gyventojų mitybos atžvilgiu – prasčiausia visoje šalyje.

Laisvalaikis

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Tauragės regiono situacija laisvalaikio srityje yra gana gera** (0,88 balo, šalies vidurkis – 0,83).

Pagal sporto infrastruktūros prieinamumą Tauragės regionas yra vienas pirmaujančių šalyje: 2024 m. regione 661 gyventojui teko viena atvira sporto (krepšinio, tinklinio, rankinio ar universalios dirbtinės dangos) aikštelė (šalies vidurkis – 1 195 gyventojų tenkanti viena aikštelė). Kultūros vartojimas Tauragės regione – vidutiniškas, nors 2020–2023 m. stebimas reikšmingas gyventojų, kurie per pastaruosius 12 mėn. vartojo bent 4 kultūros produktus ir (ar) naudojami kultūros paslaugomis, dalies didėjimas (2023 m. tokių gyventojų buvo 50 proc., o 2020 m. – 40 proc.). Vis dėlto, analizuojamu laikotarpiu ženkliai sumažėjo Tauragės regiono gyventojų, patenkintų kultūros paslaugų kokybe, dalis: 2023 m. sudarė 61 proc., kai šalies vidurkis – 67 proc.

Gyvenamoji aplinka

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Tauragės regiono gyvenamosios aplinkos būklė yra geriausia šalyje** (0,87 balo, šalies vidurkis – 0,62). Pastaraisiais metais regione situacija gerėjo sparčiausiai visoje šalyje.

Aplinkos triukšmo lygis regione yra itin žemas – 2023 m. triukšmą iš gretimų butų, gatvės ar pramonės įmonių patyrė tik 2 proc. gyventojų. Oro ir aplinkos užterštumo rodikliai taip pat itin geri – 2023 m. tik 2 proc. regiono gyventojų savo gyvenamojoje aplinkoje susidūrė su eismo ar pramonės sukelta oro tarša (šalies vidurkis – 11 proc.).

Nusikalstamumo lygis Tauragės regione yra vienas žemiausių šalyje – 2024 m. fiksuota 11,67 nusikalstamų veikų 1 tūkst. gyventojų, o nuo 2015 m. šis skaičius sumažėjo dvigubai (nuo 23,1).

Gyvenamųjų būstų sąlygos vertinamos kaip vidutinės – būstuose, kuriuose fiksuojami tokie defektai kaip varvantis stogas, drėgnos sienos, supuvę langai ar grindys, 2023 m. gyveno 9 proc. regiono gyventojų. Visgi, per pastarąjį dešimtmetį šis rodiklis sumažėjo dvigubai (2015 m. – 18 proc.).

Judumas

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Tauragės regiono situacija judumo srityje yra santykinai prasta** (0,32 balo, šalies vidurkis – 0,48).

Tauragės regionas pasižymi prasčiausia šalyje automobilių kelių būkle. Pastarąjį dešimtmetį pagal automobilių kelių su patobulinta danga dalį bendrame regiono kelių tinkle regionas ženkliai atsiliko nuo šalies vidurkio (2024 m. rodiklio reikšmė siekė 25 proc., kai šalies vidurkis – 34 proc.). Tauragės regiono gyventojai santykinai mažai naudojami viešuoju transportu: 2024 m. vienam regiono gyventojui teko 15 kelionių autobusais (šalies vidurkis – 93). Bevariklio transporto infrastruktūros ir elektromobilių infrastruktūros atžvilgiu Tauragės regione situacija yra vidutiniška.

TVARI APLINKA

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Tauragės regiono aplinkos būklė yra prastesnė už šalies vidurkį** (0,52 balo, šalies vidurkis – 0,58). Analizuojant

atskiras su tvaria aplinka susijusias sritis, išsiskiria mažas užterštumas ir gana sėkmingas atskirų, aplinkai svarbių sektorių tvarkymas, tačiau kai kuriose srityse regionas pastebimai atsilieka nuo šalies vidurkio.

Tauragės regione labai maža tarša iš stacionarių taršos šaltinių (čia išmetama tik 1 proc. visų šalies teršalų). Taip pat, lyginant su kitais regionais, Tauragės regione sąlyginai mažas neveikiančių ir sugriautų didelio pavojaus ir ypatingai didelio pavojaus taršos židinių skaičius.

Regione gana turtinga gamtinė aplinka, 21,3 proc. regiono teritorijos užima saugomos teritorijos (visos šalies mastu saugomos teritorijos sudaro 19,9 proc. ploto). Regione yra nedaug ežerų, bet dauguma jų yra vidutinės ekologinės būklės. Regiono miestai (savivaldybių centrai) yra gana tankiai užstatyti, miškai ir vandens telkiniai užima 16,3 proc. bendros miestų teritorijos, tačiau miestai yra maži.

Tauragės regionui, kaip ir kitiems mažiems, iš kaimo tipo savivaldybių sudarytiems regionams būdingas prasčiau išvystytas geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo tinklas. Geriamojo vandens centralizuoto tiekimo paslaugos prieinamos 72,8 proc. gyventojų (2024 m.). Prie nuotekų tiekimo sistemų prisijungusių gyventojų dalis (2024 m. 63,7 proc.) yra mažiausia šalyje, nors per pastarąjį dešimtmetį centralizuotomis nuotekų surinkimo paslaugomis besinaudojančių gyventojų dalis Tauragės regione nuosekliai ir, lyginant su kitais regionais, sparčiausiai didėjo. Nuo 2021 m. gana ženkliai sumažėjo išleidžiamų nepakankamai išvalytų ir užterštų nuotekų dalis bendroje nuotekų struktūroje, tačiau, lyginant su kitais regionais, ši dalis vis dar yra gana didelė (pastaraisiais metais apie 3,5 proc. visų nuotekų).

Regione gana sudėtinga atliekų tvarkymo situacija. Nuo 2020 m. taip pat stebimas sąvartynuose šalinamų atliekų dalies mažėjimas, tačiau esamas kiekis dar yra gerokai per didelis (2023 m. 24 proc. komunalinių atliekų pašalinta sąvartynuose) tiek atsižvelgiant į nacionaliniu mastu keliamus tikslus (iki 2027 m. sąvartynuose šalinti ne daugiau kaip 7 proc. komunalinių atliekų), tiek į kitų šalies regionų rezultatus. Lyginant su kitais regionais, perdirbamų ar pakartotinai panaudojamų komunalinių atliekų dalis yra vidutinio dydžio (nuo 2020 m. apie 54,7 proc. komunalinių atliekų). Svarbu pastebėti, kad perdirbamų atliekų dalis ženkliau ūgtelėjo būtent nuo 2020 m. ir toliau kasmet nuosekliai didėja bei yra netoli nacionaliniu lygiu keliamo tikslo 2027 m. perdirbti 57 proc. komunalinių atliekų (2030 m. – 60 proc.).

Nors Tauragės regione labai nedidelė tarša iš stacionarių taršos šaltinių, lyginant su kitais regionais santykinai didesnė tarša yra sukuriama menkai išvystytoje šilumos gamybos ir tiekimo srityje. Regione tik 23,7 proc. namų ūkių šildomi centralizuotai (mažiausia dalis Lietuvoje). Būstų, kurių pagrindinis būsto šildymo energijos šaltinis yra atsinaujinančių išteklių energija, dalis taip pat itin maža. Nepaisant gana mažo daugiabučių skaičiaus regione, lyginant su kitais regionais renovuota nedidelė jų dalis (11,3 proc.).

Dviračių takų tinklas regione išvystytas vidutiniškai. 1000-iui gyventojų tenkančių lengvųjų automobilių skaičius vienas didžiausių šalyje (2024 m. 1000-iui gyventojų teko 621 automobilis), iš jų elektromobiliai sudaro labai mažą dalį.

TELŠIŲ REGIONAS

18 LENTELĖ. TELŠIŲ REGIONO INDEKSAI ANALIZUOJAMOSE SRITYSE IR POSRİČIUOSE

Sritis	Posritis		SITUACIJOS INDEKSAS	POKYČIO INDEKSAS nuo 2016 m.	POKYČIO INDEKSAS nuo 2020 m.	STABILUMO INDEKSAS
EKONOMINIS AUGIMAS	Bendras indeksas	Šalies vidurkis	0,58	0,35	0,18	0,65
		Telšių regionas	0,66	0,50	0,38	0,45
SOCIALINĖ ĮTRAUKTIS	Bendras indeksas	Šalies vidurkis	0,70	0,20	0,15	0,56
		Telšių regionas	0,65	0,19	0,21	0,69
	Socialinė apsauga	Šalies vidurkis	0,63	0,28	-0,17	0,49
		Telšių regionas	0,59	0,19	0,04	0,84
	Švietimas	Šalies vidurkis	0,77	0,21	0,31	0,60
		Telšių regionas	0,80	0,38	0,34	0,72
	Sveikatos apsauga	Šalies vidurkis	0,85	-0,01	-0,02	0,75
		Telšių regionas	0,84	-0,12	-0,28	0,71
	Laisvalaikis	Šalies vidurkis	0,83	n/a	0,12	0,57
		Telšių regionas	0,81	n/a	0,44	0,90
	Gyvenamoji aplinka	Šalies vidurkis	0,62	0,21	0,34	0,54
		Telšių regionas	0,49	0,17	0,41	0,60
	Judumas	Šalies vidurkis	0,48	0,31	0,29	0,42
		Telšių regionas	0,36	0,35	0,33	0,35
TVARI APLINKA	Bendras indeksas	Šalies vidurkis	0,58	0,10	0,10	0,55
		Telšių regionas	0,61	-0,14	-0,24	0,44
	Geriamas vanduo ir nuotekos	Šalies vidurkis	0,63	0,10	0,09	0,43
		Telšių regionas	0,60	-0,39	-0,56	0,25
	Atliekų tvarkymas	Šalies vidurkis	0,54	0,22	0,31	0,69
		Telšių regionas	0,81	-0,36	-0,30	0,24
	Šilumos gamyba ir tiekimas	Šalies vidurkis	0,60	n/a	n/a	n/a
		Telšių regionas	0,69	n/a	n/a	n/a
	Užterštos teritorijos	Šalies vidurkis	0,44	n/a	n/a	n/a
		Telšių regionas	0,52	n/a	n/a	n/a
Ekosistemos	Šalies vidurkis	0,62	n/a	n/a	n/a	
	Telšių regionas	0,55	n/a	n/a	n/a	
Darnus judumas	Šalies vidurkis	0,59	n/a	n/a	n/a	
	Telšių regionas	0,54	n/a	n/a	n/a	

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“

EKONOMINIS AUGIMAS

Lyginant su kitais šalies regionais, **ekonominė situacija Telšių regione yra viena geriausių, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius (0,66 balo, šalies vidurkis – 0,58)**. Tą patį galima pasakyti ir apie rodiklių pokyčius – tiek nuo 2015 m., tiek nuo 2020 m. Telšių regionas yra vienas iš dviejų pirmaujančių pagal pokyčio indeksus (atitinkamai, 0,50 ir 0,38 balo, kai šalies vidurkis, atitinkamai – 0,35 ir 0,18). Tačiau svarbu pažymėti, jog regiono pokyčio stabilumo indeksas yra žemiausias šalyje, kas rodo, jog geri bendri ekonominio augimo srities rodiklių rezultatai kai kuriais atvejais yra sąlygoti ne tiek

nuoseklaus ekonominio augimo, kiek atskirų rodiklių reikšmių šuolių tam tikrais metais, kas gali būti sietina ir su stambiausios regiono ir vienos stambiausių šalies įmonių (AB „Orlen Lietuva“) veikla.

Telšių regione gyventojų, turinčių aukštąjį išsilavinimą, dalis 2024 m. nesiekė 33 proc. (vienas iš mažiausių šalyje). Laisvos žemės plotas regione yra mažiausias iš visų regionų (151 km²). Santykinis asmenų, įsigijusių verslo liudijimus, skaičius (2024 m. sudarė 22,3 verslo liudijimai / 1 tūkst. gyventojų) ir jo pokyčio indeksas Telšių regione taip pat yra žemiausias šalyje tiek ilguoju, tiek 5 m. laikotarpiu. Taip pat registruojama mažiau nei vidutiniškai šalyje, nors kiek daugiau negu kitose regionuose, kuriuose vyrauja kaimiško tipo savivaldybės, mažų ir vidutinių įmonių (2023 m. registruotos 2,2 įmonės / 1 tūkst. gyventojų, šalies vidurkis – 5 įmonės).

AB „ORLEN Lietuva“ veikla turi neabejotinai reikšmingą įtaką ir daugeliui Telšių regiono ekonominį augimą atspindinčių rodiklių. Telšių regione šių rodiklių indeksas yra aukščiausias šalyje po didžiųjų miestų (Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos) regionų. Tam reikšmingą įtaką turi didžiausios santykinės eksporto apimtys, kurios Telšių regione 1 tūkst. gyventojų 2024 m. viršijo 25 mln. Eur (šalies vidurkis – 5,5 mln. Eur). Taip pat regione antra aukščiausia šalyje santykinė įmonių apyvarta (2023 m. vienam gyventojui viršijo 49 tūkst. Eur). Svarbu pastebėti, kad regione fiksuojamas ir žemas nedarbo lygis (2024 m. siekė 5,5 proc.), nors laikotarpiu po 2020 m. atskirais metais rodiklio reikšmės gana ženkliai varijuoja.

SOCIALINĖ ĮTRAUKTIS

Socialinė apsauga

Lyginant su kitais šalies regionais, Telšių regiono **socialinės srities būklė, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius, yra vidutiniškai prasta** (0,59 balo, šalies vidurkis – 0,63).

Telšių regionas užima vidutinę poziciją pagal skurdo ir socialinės atskirties lygį – 2024 m. jis siekė 31,4 proc., o nuo 2021 m. matomi tik nežymūs teigiami pokyčiai (32,2 proc. 2021 m.).

Teigiamai išsiskiria keli socialinės paramos ir infrastruktūros rodikliai. 2024 m. socialinio būsto poreikis regione buvo patenkintas 57,4 proc. tokią teisę turinčių šeimų (šalies vidurkis – 53,1 proc.), tai antras geriausias rezultatas šalyje. Be to, nuo 2020 m. šis rodiklis pagerėjo 4,6 p. p. (nuo 52,8 proc.), o tai yra trečias didžiausias progresas. Taip pat, Telšių regione gana gerai išvystyta laikino gyvenimo įstaigų infrastruktūra – 2024 m. vietų skaičius sudarė 13,6 vienam 10 tūkst. gyventojų (šalies vidurkis – 9,0), o nuo 2020 m. šis rodiklis padidėjo 2,4 p. p., tai trečias pagal dydį progresas šalyje.

Visgi, kiti socialinės apsaugos rodikliai rodo labiau neigiamas tendencijas. Telšių regione vienas žemiausių vietų globos įstaigose skaičius senyvo amžiaus (65 m. ir vyresniems) gyventojams – 2024 m. siekė 12,3 vietos 1 tūkst. gyventojų (šalies vidurkis – 14,4).

Regionas pasižymi augančia gyventojų priklausomybe nuo socialinių išmokų: namų ūkių, kurių pagrindinis pajamų šaltinis buvo kitos socialinės išmokos, dalis 2024 m. siekė 9,3 proc. (šalies vidurkis – 8,3 proc.), per penkerius metus padidėjo 4,5 p. p. Socialinės pašalpos gavėjų taip pat daugėja: nuo 2020 m. jų skaičius išaugo 7 vienetais (nuo 20 iki 27 pašalpų gavėjų/1 tūkst. gyventojų). Tai – didžiausi neigiami pokyčiai šalyje.

Namų ūkių, kurių pagrindinis pajamų šaltinis buvo socialinės išmokos senatvėje, dalis 2024 m. siekė 29,1 proc. Tai kol kas vidutinė reikšmė palyginus su kitais regionais, tačiau atkreiptinas dėmesys, kad ši dalis labai išaugo nuo 2020 m., net 10,4 p. p. (nuo 18,7 proc.).

Švietimas

Lyginant su kitais šalies regionais, **Telšių regiono švietimo būklė, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius, yra vidutiniškai gera** (0,8 balo, šalies vidurkis – 0,77). Pagal agreguotą švietimo rodiklių viso laikotarpio pokyčio indeksą Telšių regionas užima pirmą vietą, t. y., per pastarąjį dešimtmetį švietimo situacija regione pagerėjo labiausiai.

Telšių regiono mokinių pasiekimai yra vertintini vidutiniškai gerai, tačiau yra ganėtinai skirtingi. Pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo (PUPP) rodikliai išlieka blogiausi šalyje – 2023 m. nepatenkinamą lygį pasiekė 18,1 proc. mokinių (šalies vidurkis – 13,6 proc.), be to, tik šiame regione per pastarąjį dešimtmetį rodiklis pablogėjo (išaugo 2,3 p. p., kai šalyje vidutiniškai sumažėjo 1,9 p. p.). Mokyklinių brandos egzaminų (MBE) atžvilgiu, situacija priešinga – regionas yra tarp geriausių Lietuvoje: nepatenkinamų įvertinimų dalis siekė tik 2 proc. (šalies vidurkis – 3 proc.), o per pastarąjį dešimtmetį šis rodiklis sumažėjo labiausiai šalyje (4,2 p. p.). Valstybinių brandos egzaminų (VBE) rezultatai vertintini kaip vidutiniai – nepatenkinamų įvertinimų dalis siekė 5,7 proc. (šalies vidurkis – 5,2 proc.), o per pastarąjį dešimtmetį liko iš esmės nepakitęs.

Švietimo prieinamumo srityje Telšių regionas patiria iššūkius. Pagal vietų skaičių ikimokyklinio ugdymo įstaigose Telšių regionas užima paskutinę vietą šalyje – 2024 m. čia 100 vaikų teko 113 vietų (šalies vidurkis – 117), nors per penkerius metus padidėjo 9 vietomis (šalyje vidutiniškai padidėjo per 10). Neformaliojo vaikų švietimo (NVŠ) dalyvavimo lygis siekia 66,8 proc. (šalies vidurkis – 64 proc.) – tai trečias blogiausias rodiklis šalyje, tačiau augimas per pastarąjį dešimtmetį buvo sparčiausias iš visų regionų (56,4 p. p., kai šalyje vidutiniškai išaugo 44,1 p. p.).

Aprūpinimas moderniomis ugdymo priemonėmis regione tebėra ribotas. Tik pusė mokyklų turi standartus atitinkančias gamtos ir technologijų laboratorijas (šalies vidurkis – 56,2 proc.), tačiau per pastarąjį dešimtmetį šio rodiklio augimas buvo vienas didžiausių Lietuvoje (nuo 13 proc. 2015 m.).

Įtraukiojo ugdymo srityje Telšių regionas pasižymi tam tikrais kontrastais. Švietimo pagalbos specialistų prieinamumas yra vienas geriausių šalyje – visos mokyklos turi bent po vieną specialistą, o vienam specialistui tenka apie 35 SUP turinčių mokinių (šalies vidurkis – 38,4). Tačiau švietimo pagalbą realiai gaunančių mokinių dalis siekia 74,6 proc. (šalies vidurkis – 75 proc.), kas yra trečias prasčiausias rodiklis šalyje.

Sveikatos apsauga

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Telšių regiono situacija sveikatos srityje yra vidutiniška** (0,84 balo, šalies vidurkis – 0,85).

Pagal analizuojamus gyventojų sveikatos būklę atspindinčius rodiklius situacija Telšių regione skiriasi. Pagal vidutinę tikėtiną gyvenimo trukmę regionas yra geriausioje situacijoje po trijų didžiausių regionų: 2024 m. vidutinė gyvenimo trukmė šiek tiek viršijo šalies vidurkį ir siekė 77,6 metų (šalies vidurkis – 77,5 metų). Telšių regionas taip pat pasižymi santykinai gera situacija prevencinėmis priemonėmis išvengiamo mirtingumo srityje. Beveik visu 2018–2024 m. laikotarpiu mažesnis mirtingumas fiksuotas tik trijuose didžiuosiuose regionuose, nors pastaraisiais metais Telšių regionas prevencinėmis priemonėmis išvengiamų mirčių skaičiumi viršijo šalies vidurkį (2024 m. 100 tūkst. regiono gyventojų teko 275 prevencinėmis priemonėmis išvengiamos mirtys, kai šalies vidurkis – 263). Kita vertus, Telšių regionas patenka tarp regionų su didžiausiais darbingo amžiaus asmenų, kuriems pirmą kartą nustatytas sumažėjęs dalyvavimo lygis, skaičiais. 2022–2024 m. situacija ypač pablogėjo ir Telšių regiono rodikliai ženkliai viršijo šalies vidurkį: 2024 m. 1 tūkst. darbingo amžiaus regiono gyventojų teko 8,3 darbingo amžiaus asmenų, kuriems pirmą kartą nustatytas sumažėjęs dalyvavimo lygis (šalies vidurkis – 6,5).

Analizuojami sveikatos sistemos ypatumus atspindintys rodikliai rodo nevienareikšmišką situaciją. Pastarąjį dešimtmetį Telšių regionas išsiskyrė vienu didžiausių vienam gydytojui tenkančių slaugytojų

skaičių ir pagal šį rodiklį 2015–2020 m. pirmavo tarp visų šalies regionų. Nors 2023–2024 m. slaugytojų ir gydytojų santykis regione pastebimai sumažėjo, vis dar viršija tiek šalies vidurkį, tiek strateginėje darbotvarkėje nustatytą siektiną slaugytojų ir gydytojų santykį (2): 2024 m. vienam Telšių regiono gydytojui teko 2,5 slaugytojo (šalies vidurkis – 1,7). Nepaisant to, 2021–2024 m. Telšių regione fiksuota blogėjanti situacija šeimos gydytojų skaičiaus atžvilgiu, kai regionas atsidūrė tarp regionų su mažiausiais šeimos gydytojų skaičiais (10 tūkst. regiono gyventojų teko 5,8 praktikuojančio šeimos gydytojo, kai šalies vidurkis – 8,1). Pagal šį rodiklį Telšių regionas nepasiekė strateginėje darbotvarkėje nustatyto siektino šeimos gydytojų skaičiaus 10 tūkst. gyventojų (7,5). Apsilankymų pas šeimos gydytojus skaičiaus atžvilgiu 2015–2021 m. Telšių regiono situacija buvo santykinai gera, bet 2022–2024 m. stebimas ženklus pablogėjimas, kai regionas pateko tarp regionų su mažiausiais apsilankymų pas šeimos gydytojus skaičiais (2024 m. vienam regiono gyventojui teko 4,6 apsilankymų, kai šalies vidurkis – 5,1). Pagal išvengiamų hospitalizacijų skaičių Telšių regionas neišsiskiria iš kitų regionų.

Pagal analizuojamus sveikatos rizikos veiksnius atspindinčius rodiklius Telšių regiono pasiekimai skiriasi. Gyventojų fizinio aktyvumo atžvilgiu regiono situacija yra santykinai gera, alkoholinių gėrimų vartojimo atžvilgiu – vidutiniška, o pagal tabako gaminių vartojimo ir gyventojų mitybos rodiklius Telšių regionas patenka tarp regionų su blogiausiais pasiekimais.

Laisvalaikis

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Telšių regiono situacija laisvalaikio srityje yra kiek prastesnė už šalies vidurkį** (0,81 balo, šalies vidurkis – 0,83).

Nors Telšių regione stebimas santykinai geras sporto infrastruktūros prieinamumas (2024 m. 748 regiono gyventojams teko viena atvira sporto (krepšinio, tinklinio, rankinio ar universalios dirbtinės dangos) aikštelė, kai šalies vidurkis – 1 195 gyventojų vienai aikštelei), kultūros atžvilgiu regiono situacija yra viena prasčiausių šalyje. Telšių regiono gyventojai pasižymi santykinai mažu kultūros produktų ir paslaugų vartojimu: 2023 m. tik 44 proc. regiono gyventojų per pastaruosius 12 mėn. vartojo bent 4 kultūros produktus ir (ar) naudojo kultūros paslaugomis (šalies vidurkis – 58 proc.). Regiono gyventojai taip pat santykinai mažiausiai palankiai vertina kultūros paslaugų kokybę, nors 2020–2023 m. šio rodiklio pasiekimai regione gerėjo. 2023 m. kultūros paslaugų kokybe buvo patenkinti 65 proc. regiono gyventojų (šalies vidurkis – 67 proc.).

Gyvenamoji aplinka

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Telšių regiono gyvenamosios aplinkos būklė yra prasčiausia šalyje** (0,49 balo, šalies vidurkis – 0,62).

Telšių regionas užima paskutinę vietą pagal gyvenamųjų būstų sąlygas – būstuose, kuriuose fiksuojami tokie defektai kaip varvantis stogas, drėgnos sienos, supuvę langai ar grindys, 2023 m. gyveno net 16 proc. gyventojų). Oro ir aplinkos taršos lygis taip pat blogiausias šalyje – savo gyvenamojoje aplinkoje su eismo ar pramonės sukelta oro tarša 2023 m. susidūrė 15 proc. gyventojų.

Aplinkos triukšmo atžvilgiu regionas užima vidutinę poziciją, tačiau situacija vertinama kaip prasta, nes triukšmą iš gretimų butų, gatvės ar pramonės įmonių patyrė 13 proc. gyventojų (šalies vidurkis – 10 proc.).

Visgi, regionas pasižymi žemiausiu nusikalstamumo rodikliu šalyje – 2024 m. nusikalstamų veikų 1 tūkst. gyventojų siekė 11,5, o per pastarąjį dešimtmetį šis rodiklis sumažėjo beveik dvigubai (2015 m. – 20,1).

Judumas

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Telšių regiono situacija judumo srityje yra santykinai prasta** (0,36 balo, šalies vidurkis – 0,48).

Bevariklio transporto infrastruktūros, elektromobilių infrastruktūros ir gyventojų naudojimosi viešuoju transportu atžvilgiu Telšių regione situacija yra vidutiniška. Vis dėlto, Telšių regionas pasižymi santykinai prasta automobilių kelių būkle. Pastarąjį dešimtmetį automobilių kelių su patobulinta danga dalis bendrame regiono kelių tinkle buvo ženkliai mažesnė už šalies vidurkį (2024 m. sudarė 25 proc., kai šalies vidurkis – 34 proc.).

TVARI APLINKA

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Telšių regiono aplinkos būklė yra šiek tiek geresnė už šalies vidurkį** (0,61 balo, šalies vidurkis – 0,58). Tačiau regiono aplinkos būklę atspindintys rodikliai yra gana skirtingi atskirose su aplinkos būkle susijusiose srityse.

Telšių regione, lyginant su kitais šalies regionais, sąlyginai gera situacija nuotekų tvarkymo srityje. Prie nuotekų surinkimo sistemų prisijungusių gyventojų dalis yra kiek didesnė negu kituose kaimiškų savivaldybių regionuose. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad prie nuotekų surinkimų sistemų prisijungusių gyventojų dalis analizuojamu laikotarpiu didėjo palyginus lėtai, o pastaraisiais metais netgi pradėjo mažėti (iki 69,3 proc.). Tai greičiausiai susiję su kaimiškų vietovių plėtra, nes miestų aglomeracijose 2024 m. jau buvo pasiekta Miesto nuotekų valymo direktyvoje nustatyta privaloma nuotekų, surenkamų centralizuotomis sistemomis, dalis (98 proc.). Pastarąjį dešimtmetį stabiliai užtikrinama labai maža išleidžiamų nepakankamai išvalytų ar užterštų nuotekų dalis, išskyrus 2023 m. kai tokios nuotekos sudarė net 22 proc. viso srauto.

Regionė gerai tvarkomos atliekos. Sąvartynuose 2023 m. buvo šalinama tik 3,6 proc. komunalinių atliekų, 68,7 proc. komunalinių atliekų perdirbtos ar paruoštos pakartotinai naudoti. Sąvartynuose šalinamų komunalinių atliekų kiekis, nors atskirais metais ir svyruoja, ženkliai sumažėjo nuo 2016 m., įrengus ir pradėjus eksploatuoti mechaninio ir biologinio apdorojimo įrenginius (juose apdorojamos visos mišrios komunalinės atliekos). Perdirbamų atliekų dalis regione svyruoja, tačiau 2023 m. metais siekė 68,7 proc. ir gana ženkliai viršijo nacionaliniu mastu keliamą tikslą (57 proc. 2027 m.).

Telšių regionas išsiskiria į orą išmetamų teršalų kiekiu – jis, nors ir nuolat mažėjantis, yra žymiai didesnis negu kituose regionuose. Visgi svarbu pastebėti, kad pagrindinį oro teršalų srautą generuoja vienas objektas – naftos perdirbimo gamykla Mažeikių r. sav. Su kuro deginimu namų ūkiuose susijusi situacija vidutiniška: apie 45 proc. namų ūkių šildomi centralizuotai, šildymui naudojama AEI dalis, nors bendrai kol kas nėra didelė (1,7 proc.), tačiau atitinka šalies vidurkį.

Didelę dalį regiono užima saugomos teritorijos, kas rodo gamtinių ir kultūrinių vertybių gausą bei, dėl taikomų griežtesnių apsaugos režimų, palankesnes sąlygas gamtinių ekosistemų plėtrai. Visgi regiono savivaldybių centrų miestuose gana prastas užstatytos aplinkos ir natūralių ekosistemų santykis – miškai ir vandens telkiniai užima nedidelę dalį urbanizuotų teritorijų ploto. Regionė yra apie 37 neveikiantys, sugriauti ypatingai didelio pavojaus potencialūs taršos židiniai. Tai kiek mažiau lyginant su kitais regionais, tačiau nemaža dalis šių ypatingai didelio pavojaus žemės gelmių taršos židinių yra urbanizuotose vietovėse (miestuose ir miesteliuose).

UTENOS REGIONAS

19 LENTELĖ. UTENOS REGIONO INDEKSAI ANALIZUOJAMOSE SRITYSE IR POSRİČIUOSE

Sritis	Posritis		SITUACIJOS INDEKSAS	POKYČIO INDEKSAS nuo 2016 m.	POKYČIO INDEKSAS nuo 2020 m.	STABILUMO INDEKSAS
EKONOMINIS AUGIMAS	Bendras indeksas	Šalies vidurkis	0,58	0,35	0,18	0,65
		Utenos regionas	0,49	0,16	0,04	0,64
SOCIALINĖ ĮTRAUKTIS	Bendras indeksas	Šalies vidurkis	0,70	0,20	0,15	0,56
		Utenos regionas	0,69	0,11	0,12	0,55
	Socialinė apsauga	Šalies vidurkis	0,63	0,28	-0,17	0,49
		Utenos regionas	0,59	0,35	0,25	0,77
	Švietimas	Šalies vidurkis	0,77	0,21	0,31	0,60
		Utenos regionas	0,80	0,31	0,51	0,56
	Sveikatos apsauga	Šalies vidurkis	0,85	-0,01	-0,02	0,75
		Utenos regionas	0,78	-0,06	-0,17	0,73
	Laisvalaikis	Šalies vidurkis	0,83	n/a	0,12	0,57
		Utenos regionas	0,93	n/a	-0,27	0,60
	Gyvenamoji aplinka	Šalies vidurkis	0,62	0,21	0,34	0,54
		Utenos regionas	0,78	-0,28	0,22	0,27
	Judumas	Šalies vidurkis	0,48	0,31	0,29	0,42
		Utenos regionas	0,29	0,24	0,21	0,35
TVARI APLINKA	Bendras indeksas	Šalies vidurkis	0,58	0,10	0,10	0,55
		Utenos regionas	0,58	0,14	0,13	0,60
	Geriamas vanduo ir nuotekos	Šalies vidurkis	0,63	0,10	0,09	0,43
		Utenos regionas	0,60	0,37	0,48	0,49
	Atliekų tvarkymas	Šalies vidurkis	0,54	0,22	0,31	0,69
		Utenos regionas	0,49	-0,02	0,19	0,73
	Šilumos gamyba ir tiekimas	Šalies vidurkis	0,60	n/a	n/a	n/a
		Utenos regionas	0,57	n/a	n/a	n/a
	Užterštos teritorijos	Šalies vidurkis	0,44	n/a	n/a	n/a
		Utenos regionas	0,46	n/a	n/a	n/a
Ekosistemos	Šalies vidurkis	0,62	n/a	n/a	n/a	
	Utenos regionas	0,86	n/a	n/a	n/a	
Darnus judumas	Šalies vidurkis	0,59	n/a	n/a	n/a	
	Utenos regionas	0,41	n/a	n/a	n/a	

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“

EKONOMINIS AUGIMAS

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **ekonominio augimo srityje situacija Utenos regione yra viena prasčiausių** (0,49 balo, šalies vidurkis – 0,58). Nors regiono rodiklių pokyčio indeksai yra teigiami, rodiklių pokytis yra labai mažas tiek ilgesniuju laikotarpiu (0,16 balų, šalies vidurkis – 0,35), tiek per pastaruosius 5 m. (0,04 balo, šalies vidurkis 0,18). Tai – **vienas iš lėčiausiai augančių regionų Lietuvoje**.

Utenos regionas išsiskiria žemiausiomis santykinėmis investicijomis į materialųjį turtą, kurios 2023 m. vienam gyventojui nesiekė 870 Eur (šalies vidurkis – 3,2 tūkst. Eur). Šio rodiklio regiono pokyčio indeksas nuo 2015 m. taip pat yra neigiamas ir pats žemiausias šalyje. Iš kitos pusės, regione yra didžiausi laisvos žemės plotai šalyje (535 km²), kas sudaro sąlyginai geresnes sąlygas verslo plėtrai, lyginant su kitais

regionais. Nors, kaip ir kituose iš kaimiškų savivaldybių sudarytuose regionuose, Utenos regione mažesnė aukštąjį išsilavinimą turinčių gyventojų dalis (2024 m. buvo 31,6 proc.)

Vertinant ekonominį augimą atspindinčius rodiklius, Utenos regionas nuo šalies vidurkio atsilieka beveik visais aspektais. Regione sukuriamas vienas mažiausių BVP šalyje (2023 m. 9,3 tūkst./gyventojui, šalies vidurkis 16,9 tūkst. Eur/gyventojui), maža pridėtinė vertė. Regione prasta darbo rinkos situacija: mažiausias šalyje užimtumo lygis (2024 m. buvo 64,3 proc., šalies vidurkis – 73,6 proc.), labai didelis, lyginant su kitais regionais, nedarbo lygis (2024 m. buvo 13,2 proc., šalies vidurkis – 7,1 proc.), mažiausias šalyje vidutinis mėnesinis darbo užmokestis (2024 m. buvo 1166 Eur bruto). Teigiamai vertintini santykiniai eksporto apimčių pokyčiai regione, kurie per pastaruosius 5 m. vidutiniškai kasmet augo po 4,12 proc. (šalies vidurkis – 2 proc.).

SOCIALINĖ ĮTRAUKTIS

Socialinė apsauga

Lyginant su kitais šalies regionais, **Utenos regiono socialinės apsaugos būklė, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius, yra vidutiniškai prasta** (0,59 balo, šalies vidurkis – 0,63). Tačiau pagal agreguotą socialinės įtraukties rodiklių pokyčio indeksą nuo 2020 m., Utenos regionas yra pirmas Lietuvoje, t. y., per pastaruosius penkerius metus regione socialinės srities situacija gerėja labiausiai.

Skurdo ir socialinės atskirties lygis regione yra vienas didžiausių Lietuvoje – 2024 m. jis siekė 32,3 proc. (šalies vidurkis sudarė 25,8 proc.) Visgi, stebimas didžiausias pagerėjimas iš visų regionų: nuo 2021 m. skurdo lygis sumažėjo 3,5 p. p. (nuo 35,8 proc.).

Utenos regione santykinai gerai išplėtotą socialinių paslaugų infrastruktūra. 2024 m. vietų skaičius laikino gyvenimo įstaigose sudarė 17,4/10 tūkst. gyventojų (šalies vidurkis – 9,0), o per pastaruosius penkerius metus rodiklis padidėjo labiausiai šalyje (5,6 p. p.). Be to, socialinių paslaugų asmens namuose gavėjų dalis tarp 65 m. ir vyresnių asmenų taip pat yra didžiausia šalyje – 11,8 proc. (vidurkis – 4,4 proc.), ir per dešimtmetį ši dalis padidėjo labiausiai – 8 p. p. (nuo 3,8 proc. 2015 m.).

Visgi, regionas pasižymi viena didžiausių gyventojų priklausomybių nuo socialinių išmokų: namų ūkių, kurių pagrindinis pajamų šaltinis senatvėje buvo socialinės išmokos, dalis siekė 31,9 proc. (šalies vidurkis – 25,7 proc.). Panaši situacija ir tarp namų ūkių, kurių pagrindinis pajamų šaltinis buvo kitos socialinės išmokos – šis rodiklis siekė 13,1 proc. (vidurkis – 8,3 proc.). Abiejų rodiklių atžvilgiu, tai antras prasčiausias regionas šalyje. Socialinės pašalpos gavėjų skaičius regione taip pat yra didžiausias – 36 gavėjai / 1 tūkst. gyventojų (šalies vidurkis – 22).

Švietimas

Lyginant su kitais šalies regionais, **Utenos regiono švietimo būklė, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius, yra vidutiniškai gera** (0,8 balo, šalies vidurkis – 0,77), o pagal agreguotą švietimo rodiklių pokyčio indeksą nuo 2020 m. Utenos regionas užima pirmą vietą, t. y., per pastaruosius penkerius metus švietimo situacija regione pagerėjo labiausiai.

Utenos regiono mokinių pasiekimai bendrai vertintini vidutiniškai gerai, tačiau yra ganėtinai skirtingi atskirose amžiaus grupėse. Pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo (PUPP) rodikliai išlieka tarp prasčiausių šalyje – 2023 m. nepatenkinamą lygį pasiekė 17,7 proc. mokinių (šalies vidurkis – 13,6 proc.), vis dėlto, per penkerius metus ši dalis sumažėjo labiausiai šalyje (išaugo 2,3 p. p., kai šalyje vidutiniškai sumažėjo 1,4 p. p.). Mokyklinių brandos egzaminų (MBE) atžvilgiu, nepatenkinamų įvertinimų dalis siekė tik 2 proc. (šalies vidurkis – 3 proc.), o per pastarąjį dešimtmetį šis sumažėjo bene labiausiai šalyje (3,9 p. p., kai šalyje vidutiniškai sumažėjo 2,5 p. p.). Valstybinių brandos egzaminų (VBE) rezultatai vertintini kaip vidutiniai – nepatenkinamų įvertinimų dalis siekė 5,4 proc. (šalies vidurkis – 5,2 proc.), tačiau per pastarąjį dešimtmetį sumažėjo nuo 7 proc.

Švietimo prieinamumo srityje Utenos regionas išsiskiria kaip vienas geriausių Lietuvoje. 2024 m. čia buvo daugiausia vietų ikimokyklinio ugdymo įstaigose – 127 vietos 100 vaikų (šalies vidurkis – 117), o šis rodiklis per pastarąjį penkmetį išaugo sparčiausiai šalyje (per 12 vietų, kai šalyje vidutiniškai padidėjo per 10). Neformaliojo vaikų švietimo paslaugų prieinamumas taip pat aukštas – 70,5 proc. mokinių dalyvauja Neformaliojo vaikų švietimo (NVŠ) veiklose (šalies vidurkis – 64 proc.), vis dėlto, šios srities plėtra pastaraisiais metais lėtėja – per dešimtmetį augimas buvo mažiausias tarp visų regionų (34,6 p. p., kai šalyje vidutiniškai išaugo 44,1 p. p.), o nuo 2020 m. NVŠ dalyvavimo rodiklis išliko beveik nepakitęs.

Mokytojų kvalifikacijos lygis Utenos regione yra aukštas – aukštos kvalifikacijos mokytojų dalis siekia 50 proc. (šalies vidurkis – 40,4 proc.), o tai trečias geriausias rodiklis šalyje. Dar viena stiprioji sritis – modernių ugdymo priemonių bazė. Mokymui skirtų modernių kompiuterių, tenkančių 100 mokinių, skaičius yra antras pagal dydį šalyje – 27,7 (šalies vidurkis – 18,4), o šio rodiklio augimas per pastarąjį dešimtmetį buvo didžiausias Lietuvoje (per 13 vienetų, kai šalyje vidutiniškai padidėjo per 7,4).

Įtraukiojo ugdymo srityje Utenos regionas demonstruoja ir stiprybių, ir trūkumų. Pagal SUP turinčių mokinių integraciją į bendrojo ugdymo klases regionas užima pirmą vietą šalyje – daugiau nei penktadalis tokių mokinių mokosi bendrose klasėse (šalies vidurkis – 16 proc.). Tačiau iššūkiu išlieka švietimo pagalbos specialistų trūkumas: 8,3 proc. mokyklų vis dar neturi nė vieno tokio specialisto (šalies vidurkis – 6,2 proc.), nors per dešimtmetį šis rodiklis sumažėjo gana reikšmingai (nuo 13,8 proc. 2015 m.).

Sveikatos apsauga

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Utenos regionas išsiskiria prasčiausia situacija sveikatos srityje** (0,78 balo, šalies vidurkis – 0,85).

Beveik visi analizuojami gyventojų sveikatos būklę atspindintys rodikliai rodo sudėtingesnę Utenos regiono situaciją lyginant su kitais šalies regionais. Pastarąjį dešimtmetį vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė šiame regione buvo vidutiniškai 2 metais trumpesnė už šalies vidurkį. Tam neigiamos įtakos turi prasti regiono sveikatos sistemos rezultatai. Pagal išvengiamo mirtingumo rodiklius Utenos regionas beveik visu 2018–2024 m. laikotarpiu buvo blogiausioje padėtyje ir mirčių skaičiumi ženkliai viršijo šalies vidurkį: 2024 m. 100 tūkst. regiono gyventojų teko 335 prevencinėmis priemonėmis išvengiamos mirtys (šalies vidurkis – 263) ir 210 gydymo priemonėmis išvengiamos mirtys (šalies vidurkis – 164).

Analizuojami sveikatos sistemos ypatumus atspindintys rodikliai rodo nevienareikšmišką situaciją. Pastarąjį dešimtmetį Utenos regionas išsiskyrė didžiausiu išvengiamų hospitalizacijų skaičiumi, kuris ženkliai viršijo šalies vidurkį. Ypač prasta situacija fiksuota Anykščių r. savivaldybėje (2023 m. 1 tūkst. savivaldybės gyventojų teko 39 išvengiamos hospitalizacijos, kai Utenos regiono vidurkis – 28, o Lietuvos vidurkis – 21). Utenos regionas taip pat patenka tarp regionų, kurių gyventojai mažiausiai lankosi pas šeimos gydytojus: 2024 m. vienam regiono gyventojui teko 4,6 apsilankymų (šalies vidurkis – 5,1). Be to, regionas nuo kitų atsilieka ir pagal šeimos gydytojų skaičių: 2024 m. 10 tūkst. regiono gyventojų teko 5,7 praktikuojančio šeimos gydytojo (šalies vidurkis – 8,1). Pagal šį rodiklį Utenos regionas nepasiekė strateginėje darbotvarkėje nustatyto siektino šeimos gydytojų skaičiaus 10 tūkst. gyventojų (7,5). Prasčiausia situacija šių rodiklių atžvilgiu stebima Visagino savivaldybėje, kur 1 tūkst. gyventojų teko tik 4,1 praktikuojančio šeimos gydytojo, o vienam gyventojui teko 3,3 apsilankymo. Kita vertus, pagal vienam gydytojui tenkančių slaugytojų skaičių Utenos regione stebima gera situacija. Pastarąjį dešimtmetį rodiklio reikšmė viršijo tiek šalies vidurkį, tiek strateginėje darbotvarkėje nustatytą siektiną slaugytojų ir gydytojų santykį (2): 2024 m. vienam Utenos regiono gydytojui teko 2,5 slaugytojo (šalies vidurkis – 1,7).

Pagal daugumą analizuojamų sveikatos rizikos veiksnių (tabako gaminių vartojimą, fizinį aktyvumą ir mitybą) atspindinčių rodiklių Utenos regiono situacija yra vidutiniška. Tik alkoholio vartojimo srityje stebima prastesnė situacija – Utenos regionas patenka tarp regionų, kurių gyventojai vartoja daugiausiai alkoholinių gėrimų (daugiausiai – Visagino savivaldybėje).

Laisvalaikis

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Utenos regiono situacija laisvalaikio srityje yra viena geriausių šalyje** (0,93 balo, šalies vidurkis – 0,83), nors regiono pasiekimai pagal skirtingus rodiklius reikšmingai varijuoja.

Utenos regionas pirmauja šalyje pagal sporto infrastruktūros išvystymą: 2024 m. 654 regiono gyventojams teko viena atvira sporto (krepšinio, tinklinio, rankinio ar universalios dirbtinės dangos) aikštelė (šalies vidurkis – 1 195 gyventojų vienai aikštelei). Vis dėlto, kultūros srityje regiono situacija yra prastesnė. Pagal kultūros produktų ar paslaugų vartojimą gyvai Utenos regiono situacija vertintina vidutiniškai: 2023 m. kultūros paslaugomis gyvai naudojosi ar bent 4 kultūros produktus vartojo 52 proc. gyventojų (šis rodiklis regione labai stabilus visą tiriamą laikotarpį). Be to, Utenos regiono gyventojai santykinai mažiau palankiai vertina kultūros paslaugų kokybę: 2023 m. ja buvo patenkinti 63 proc. gyventojų (šalies vidurkis – 67 proc.).

Gyvenamoji aplinka

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Utenos regiono aplinkos būklė yra antra geriausia šalyje** (0,78 balo, šalies vidurkis – 0,62). Nors per pastarąjį dešimtmetį situacija bendrai pablogėjo (vienintelis regionas šalyje, kuriame laikotarpio nuo 2015 m. agreguotas gyvenamosios aplinkos rodiklių pokyčio indeksas yra neigiamas)

Gyvenamųjų būstų sąlygos regione yra trečios geriausios Lietuvoje, tačiau vertintinos kaip vidutinės - būstuose, kuriuose fiksuojami tokie defektai kaip varvantis stogas, drėgnos sienos, supuvę langai ar grindys, 2023 m. gyveno 10 proc. regiono gyventojų (šalies vidurkis – 10,7 proc.). Nusikalstamumo lygis taip pat yra palyginti nedidelis – 2024 m. nusikalstamų veikų skaičius 1 tūkst. gyventojų sudarė 13,5 (šalies vidurkis siekė 16,4).

Gyvenamoji aplinka pasižymi mažu aplinkos triukšmu bei aplinkos ir oro tarša: 2023 m. triukšmą dėl kaimynų, gatvių ar pramonės patyrė tik 5 proc. gyventojų, o asmenų, kurių gyvenamojoje aplinkoje vyrauja oro ir aplinkos užterštumas, kuri sukelia eismas ar pramonė, dalis siekė 7 proc.

Judumas

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Utenos regiono situacija judumo srityje yra blogiausia šalyje** (0,29 balo, šalies vidurkis – 0,48).

Utenos regionas pasižymi santykinai prasta automobilių kelių būkle: 2024 m. automobilių kelių su patobulinta danga dalis bendrame regiono kelių tinkle sudarė 28 proc. (šalies vidurkis – 34 proc.). Utenos regionas patenka ir tarp regionų su mažiausiai išvystyta bevariklio transporto infrastruktūra: 2024 m. 1 km regiono automobilių kelių su patobulinta danga teko 31 m dviračių takų (šalies vidurkis – 67 m). Be to, regiono gyventojai – vieni mažiausiai besinaudojančių viešuoju transportu šalyje. 2024 m. vienam Utenos regiono gyventojui teko 12 kelionių autobusais (šalies vidurkis – 93). Elektromobilių infrastruktūros atžvilgiu Utenos regione situacija yra vidutiniška.

TVARI APLINKA

Lyginant su kitais šalies regionais, vertinant bendrai pagal visus analizuojamus rodiklius **Utenos regiono aplinkos būklė yra vidutinė** (0,58 balo, šalies vidurkis – 0,58). Regionas išsiskiria gamtinės aplinkos įvairove ir kokybe, tačiau gerai tvarkosi tik kai kuriuose poveikį aplinkos kokybei turinčiose srityse.

Gamtinės aplinkos vertingumą Utenos regione atspindi saugomų teritorijų gausa, jos sudaro 23,4 proc. regiono teritorijos. Regione daug ežerų ir tik nedidelės jų dalies ekologinė būklė yra bloga ar labai bloga (10,9 proc. ežerų, šalies vidurkis – 24,6 proc.). Didelę dalį regiono urbanizuotų teritorijų (savivaldybių

centruose) užima natūralios ir pusiau natūralios ekosistemos – miškai ir vandens telkiniai sudaro 34,6 proc. viso miestų ploto.

Utenos regione sąlyginai nedidelė tarša iš stacionarių taršos šaltinių (generuojama 3,5 proc. visos šalies taršos). Neveikiančių ir sugriautų didelio pavojaus ir ypatingai didelio pavojaus taršos židinių skaičius – vidutinis.

Tarp sąlyginai gerai tvarkomų sričių paminėtinas vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymas. Viešai tiekiamo geriamojo vandens paslaugomis naudojasi 80,9 proc. gyventojų. Pagal šį rodiklį Utenos regionas yra arčiau regionų, kuriuose didesnę dalis gyventojų gyvena miestuose, ir gerokai lenkia panašaus dydžio iš kaimiškų savivaldybių sudarytus regionus. Prie nuotekų surinkimo sistemų prisijungusių gyventojų dalis yra mažesnė (2024 m. – 68,4 proc.), tačiau taip pat geresnė lyginant su kitais iš kaimiškų savivaldybių sudarytais regionais, be to prisijungusių gyventojų dalis pastarąjį dešimtmetį augo beveik sparčiausiai šalyje. Surenkamų nuotekų valymo situacija Utenos regione – gera. Nuo 2020 m. nepakankamai išvalytos ar užterštos nuotekos bendrame nuotekų sraute vidutiniškai sudaro 0,9 proc.

Šilumos tiekimo srityje Utenos regiono situacija taip pat geresnė, lyginant su kitais panašaus dydžio ir apgyvendinimo tipo regionais. Centralizuotai iš miesto (rajonų) šilumos tinklų šildoma 47,8 proc. būstų. Taip pat regione geri daugiabučių renovacijos tempai – iki 2025 m. buvo renovuota 21,8 proc. visų daugiabučių. Tačiau labai vangiai pereinama prie atsinaujinančių išteklių energijos, ji beveik nenaudojama būstų šildymui.

Prastesnė situacija atliekų tvarkymo srityje. Nors regione eilę metų gana nuosekliai išlaikomas geras atliekų perdirbimo ir pakartotinio naudojimo lygis – nuo 2020 m. vidutiniškai perdirbama ar pakartotinai panaudojama 60,7 proc. komunalinių atliekų (nacionaliniuose teisės aktuose keliamas tikslas 60 proc. dalį pasiekti iki 2030 m.), išlieka likusios atliekų dalies tvarkymo problemos. Sąvartynuose vidutiniškai šalinama net 19,9 proc. komunalinių atliekų (skaičiuojant nuo 2020 m.). Be to, kol kas nesimato aiškesnių mažėjimo tendencijų.

Utenos regione, nepaisant turtingos gamtinės aplinkos ir rekreacinio tipo vietovių (potencialo), menkai išvystytas dviračių takų tinklas, tiek atsižvelgiant į automobilių kelių tinklą, tiek ir skaičiuojant grynąjį dviračių takų ilgį (2024 m. – 71,8 km). Prastesnę darnaus judumo situaciją rodo ir didelis 1000-iui gyventojų tenkantis lengvųjų automobilių skaičius (2024 m. – 609 automobiliai, šalies vidurkis – 522 automobiliai 1000-iui gyventojų). Itin mažą dalį individualių lengvųjų automobilių parko dalį sudaro elektromobiliai.

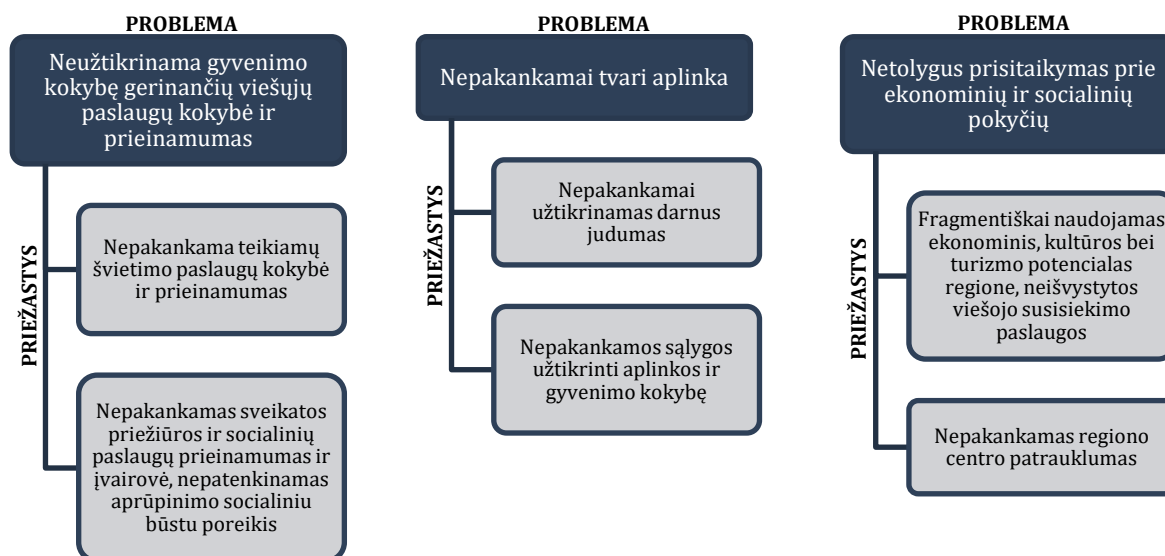
6 PRIEDAS. KONKREČIŲ ATVEJŲ ANALIZĖS

ALYTAUS REGIONO ATVEJO ANALIZĖ

Lyginant pagrindines šiame vertinime išskirtas investicijų sritis, Alytaus regiono situacija ekonomikos augimo srityje yra **prasčiausia šalyje** (indekso įvertis – 0,43, kai šalies vidurkis – 0,56). Socialinės įtraukties srityje regionas atrodo **vidutiniškai** (indekso įvertis – 0,69, kai šalies vidurkis – 0,70), o regiono situacija tvarios aplinkos srityje yra **tarp geriausių šalyje** (indekso įvertis – 0,62, kai šalies vidurkis – 0,58). Atitinkamai, Alytaus regione santykinės **investicijos į ekonominį augimą yra pačios didžiausios šalyje** (601 Eur/gyv., kai šalies vidurkis – 161 Eur/gyv.). Kitoms pagrindinėms sritims tekusios santykinės investicijos yra mažesnės, tačiau **šalies vidurkį viršija**. Konkrečiai, socialinės įtraukties srityje Alytaus regionui teko 570 Eur investicijų/gyv., kai šalies vidurkis – 491 Eur/gyv., o tvarios aplinkos srityje – 325 Eur investicijų/gyv., kai šalies vidurkis – 266 Eur/gyv. Svarbu pažymėti ir tai, jog investicijų pasiskirstymas tarp pagrindinių sričių Alytaus regione yra **labiausiai koncentruotas į vieną sritį** – ekonominiam augimui skiriama 40 proc. visų regiono investicijų, kai kiti regionai skiria iki 30 proc. Kitoms sritims Alytaus regionas skiria santykinai mažiausiai šalyje: socialinei įtraukčiai – 38 proc. (kituose regionuose 43-60 proc.), o tvariai aplinkai – mažiau nei 22 proc. (kituose regionuose 22-37 proc.). Tai rodo, jog Alytaus regiono **investicijų pasiskirstymas tarp pagrindinių sričių yra iš esmės atitinkantis esamą regiono situaciją**. Visgi, svarbu paminėti, jog pastebimas investicijų pasiskirstymo nesutapimas esamai būklei tam tikrų konkrečių sričių atžvilgiu. Alytaus regione **didžiausias atotrūkis tarp esamos situacijos ir investicijų** stebimas **sveikatos apsaugos** ir **judumo** srityse (prastesnė už vidurkį situacija, bet santykinai mažos investicijos) bei **laisvalaikio** srityje (regiono situacija – geriausia šalyje, tačiau investicijos yra vienos didžiausių).

Siekiant nustatyti, ar RPPI suplanuotoms pažangos priemonėms (PŽP) numatytų lėšų pasiskirstymas Alytaus regione yra optimalus, **analizuojamas investicijų į įvairias sritis pasiskirstymas tarp Alytaus regioną sudarančių savivaldybių**. Taip pat, atsižvelgiama ir į tai, **kiek investicijos sprendžia RPPI išskirtas problemų priežastis**. 2022–2030 m. Alytaus regiono plėtros plane (RPPI)³⁷¹ deklaruojamos trys pagrindinės **regiono plėtros problemos** – neužtikrinama gyvenimo kokybę gerinančių viešųjų paslaugų, atitinkančių gyventojų poreikius, kokybė ir prieinamumas; nepakankamai tvari aplinka, neigiamai įtakojanti regiono patrauklumą; ir netolygus prisitaikymas prie ekonominių ir socialinių pokyčių mažina regiono konkurencinį pranašumą. Su kiekviena iš šių problemų susietos **giluminės priežastys**, kurias siekiama šalinti regioninių PŽP investicijomis (žr. 40 paveikslą).

³⁷¹ Patvirtintame Alytaus regiono plėtros tarybos 2023 m. balandžio 5 d. sprendimu Nr. K-19 (Alytaus regiono plėtros tarybos 2025 m. rugsėjo 30 d. sprendimo Nr. K-16 redakcija).

40 PAVEIKSLAS. PAGRINDINĖS ALYTAUS REGIONO PLĖTROS PROBLEMOS IR JŲ PRIEŽASTYS

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“, remiantis 2022–2030 m. Alytaus RPPI

NEUŽTIKRINAMA GYVENIMO KOKYBĘ GERINANČIŲ VIEŠŲJŲ PASLAUGŲ, ATITINKANČIŲ GYVENTOJŲ POREIKIUS, KOKYBĖ IR PRIEINAMUMAS

Viešųjų paslaugų gerinimo regioninių PžP investicijos Alytaus regione sprendžia švietimo, sveikatos ir socialinės apsaugos sričių iššūkius. Konkrečiai, investicijomis į švietimą siekta spręsti netolygų vaikų dalyvavimą ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdyme, ribotą neformalaus vaikų švietimo (toliau – NVŠ) pasiūlą, mokyklų pritaikymą judėjimui asmenims su negalia. Sveikatos apsaugos srityje siekta spręsti efektyvių prevencinių priemonių, skirtų stiprinti visuomenės sveikatą, trūkumą, taip gerinant ir išvengiamo mirtingumo ar hospitalizacijų rodiklius regione. Socialinės apsaugos srityje siekta spręsti mažos socialinių priežiūros paslaugų įvairovės problemą, ribotą socialinių paslaugų prieinamumą bei nepakankamą neįgaliųjų bei gausių šeimų aprūpinimą socialiniu būstu.

Investicijų pasiskirstymas **švietimo** srityje yra optimalus siekiant skirtumų mažinimo tarp regiono savivaldybių. Didžiausios santykinės investicijos (354 Eur/gyv., kai šalies vidurkis – 141 Eur/gyv.) šioje srityje teko **Lazdijų r. sav.**, nukreipiant jas į ikimokyklinio ugdymo vietų ir visos dienos mokyklos (toliau – VDM) erdvių plėtrą, universalaus dizaino elementų įrengimą bei NVŠ paslaugų vystymą. **Lazdijų r.** vaikų ikimokykliniame ugdyme dalis yra mažiausia regione po **Alytaus r.** (kurio gyventojai, tikėtina, daugiausia naudojami **Alytaus m.** teikiamomis švietimo paslaugomis) ir 2023-2024 m. nesiekė 60 proc., kai šalies vidurkis buvo 85-86 proc. **Lazdijų r.** taip pat stebimas mažiausias mokyklų pritaikymas asmenų su negalia judėjimui (2020-2025 m. laikotarpiu tokių mokyklų savivaldybėje nebuvo). Iš kitos pusės, NVŠ dalyvaujančių vaikų dalis **Lazdijų r.** yra didžiausia regione (2024-2025 m. siekė 80 proc., kai šalies vidurkis – 64 proc.). Santykinai didelės investicijos švietimo srityje (konkrečiai, visos dienos mokyklos erdvių plėtrai, universalaus dizaino elementų įrengimui ir NVŠ paslaugų vystymui) taip pat teko **Varėnos r.** (246 Eur/gyv.). Kaip ir **Lazdijų r.** atveju, **Varėnos r.** mokyklų pritaikymas asmenims su negalia yra vienas prasčiausių regione (pritaikytų mokyklų dalis 2020-2025 m. laikotarpiu nesiekė 23 proc.), tačiau NVŠ galimybėmis besinaudojančių mokinių dalis tuo pačiu laikotarpiu varijavo tarp 71-78 proc. Didesnė NVŠ investicijų dalis šiose savivaldybėse paaiškinama stambesniais projektais, skirtais daugiaviečių sporto

centrų įrengimui Lazdijuose³⁷² bei Varėnoje³⁷³. Šiais projektais tikimasi atliepti ir **Alytaus r.** miestelių (Simno ir Daugų) moksleivių neformaliojo švietimo poreikius, sukuriant naujas galimybes sporto užsiėmimams³⁷⁴. Tai rodo, jog švietimo srities investicijos į ikimokyklinio ugdymo vietų ir universalaus dizaino elementų įrengimą ir į NVŠ paslaugų vystymą yra optimalios. Visgi, vertinant RPPI iškeltą **problemos priežastį „Nepakankama teikiamų švietimo paslaugų kokybė ir prieinamumas“**, švietimo srities investicijos šią problemą **sprendžia tik iš dalies**. Švietimo paslaugų kokybei reikšmingą įtaką turi PUPP ir VBE rezultatai, o prieinamumui – vaikų kelionės laikas į bendrojo ugdymo mokyklas ir kt. susisiekimo su mokykla rodikliai. Savo ruožtu, suplanuotos investicijos Alytaus regione sprendžia tik ikimokyklinio ugdymo prieinamumą, NVŠ ir bendrojo ugdymo mokyklų prieinamumo gerinimą asmenims su negalia. Tai prisideda prie problemos priežasties sprendimo tik iš dalies.

Investicijų pasiskirstymas **sveikatos apsaugos** srityje **iš esmės yra tinkamas siekiant skirtumų mažinimo tarp regiono savivaldybių**. Alytaus regione sveikatos apsaugos investicijos yra nukreiptos į visuomenės sveikatos stiprinimo veiklas – tokias prevencines priemones kaip reguliarios sveikatinimo veiklos, fiziniai užsiėmimai, sveikos gyvensenos mokymai ar kt. šviečiamieji renginiai. Didžiausios santykinės investicijos (33 Eur/gyv., kai šalies vidurkis – 38 Eur/gyv.) šioje srityje teko **Varėnos r. sav.**, kurioje prevencinėmis priemonėmis išvengiama mirtingumas 2020-2024 m. laikotarpiu buvo vienas aukščiausių regione (320-443 asm./100 tūkst. gyv., kai šalies vidurkis 2024 m. siekė 262 asm.). **Varėnos r.** taip pat išsiskiria itin prastais suaugusiųjų gyvensenos rodikliais. 2022 m. alkoholio, tabako vartojimo ir fizinės veiklos rodikliai buvo patys prasčiausi regione ir visais atvejais prastesni už šalies vidurkį³⁷⁵. Alytaus regione išskirtinai prasta situacija fiksuojama ir **Lazdijų r.**, kur prevencinėmis priemonėmis išvengiama mirtingumas 2020-2024 m. laikotarpiu varijavo tarp 418-577 asm. Vis dėlto, **Lazdijų r.** santykinės investicijos į sveikatos apsaugą yra perpus mažesnės, nei **Varėnos r.** ir siekia 17 Eur/gyv. (tiek pat kiek ir **Druskininkų sav.**). Tai rodo, jog investicijų pasiskirstymas iš esmės yra tinkamas, tačiau nėra pats efektyviausias, siekiant vidinių regiono skirtumų mažinimo. Be to, vertinant RPPI iškeltą **problemos priežastį „Nepakankamas sveikatos priežiūros ir socialinių paslaugų prieinamumas ir įvairovė“**, šios investicijos problemą **sprendžia iš dalies**. Konkrečiai, sveikatos apsaugos srityje, Alytaus RPPI investicijos nukreiptos tik į visuomenės sveikatą ir nespėdžia vidinių regiono skirtumų, kylančių dėl netolygaus sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo³⁷⁶.

Investicijų pasiskirstymas **socialinės apsaugos** srityje **nėra optimalus siekiant skirtumų mažinimo tarp regiono savivaldybių**. Didžioji dalis socialinės apsaugos investicijų Alytaus regione yra nukreiptos į asmenims su negalia ir gausioms šeimoms skirtų naujų socialinių būstų statybą, įsigijimą ar turimų patalpų rekonstrukciją, pritaikant jas socialinio būsto reikmėms. Kita dalis lėšų yra skiriama socialinių paslaugų – apsaugoto būsto, grupinio ir savarankiško gyvenimo namų bei dienos užimtumo centrų – plėtrai regione. **Alytaus m., Lazdijų r.** bei **Varėnos r.** taip pat kuriamos socialinės dirbtuvės, o Varėnos mieste įkuriamas ir kompleksinių paslaugų centras. Reikšmingai didžiausios santykinės investicijos (495 Eur/gyv., kai šalies vidurkis – 124 Eur/gyv.) socialinės apsaugos srityje teko **Varėnos r. sav.** Nors socialinio būsto poreikio

³⁷² Viešai skelbiama Lazdijų rajono savivaldybės informacija. Prieiga internete: <https://www.lazdijai.lt/visuomenes-sveikatos-stiprinimo-ir-neformaliojo-svietimo-paslaugu-prieinamumo-didinimas-lazdiju-rajono-savivaldybeje/986>

³⁷³ Viešai skelbiama Varėnos rajono savivaldybės informacija. Prieiga internete: <https://varena.lt/vykdomi-projektai/77683/>

³⁷⁴ Remiantis 2024-2029 m. Alytaus regiono funkcinės zonos strategija, patvirtinta Alytaus miesto savivaldybės tarybos 2024 m. balandžio 25 d. sprendimu Nr. T-159, Alytaus rajono savivaldybės tarybos 2024 m. balandžio 30 d. sprendimu Nr. K-68, Druskininkų savivaldybės tarybos 2024 m. balandžio 29 d. sprendimu Nr. T1-49, Lazdijų rajono savivaldybės tarybos 2024 m. balandžio 29 d. sprendimu Nr. 5TS-368 ir Varėnos rajono savivaldybės tarybos 2024 m. balandžio 30 d. sprendimu Nr. T-X-318.

³⁷⁵ Remiantis Higienos instituto 2022 m. suaugusiųjų gyvensenos stebėsenos tyrimo rodikliais – „Suaugusiųjų, kurie kartą per savaitę ir dažniau per paskutines 30 dienų vartojo alkoholinius gėrimus, skaičius, tenkantis 1 tūkst. gyventojų“, „Suaugusiųjų, kurie kasdien per paskutines 30 dienų vartojo tabako gaminius, skaičius, tenkantis 1 tūkst. gyventojų“ ir „Suaugusiųjų, kurie užsiima energinga fizine veikla bent po 30 min. 5 dienas ir daugiau per savaitę, skaičius, tenkantis 1 tūkst. gyventojų“. Prieiga internete: https://www.hi.lt/uploads/Visuomenes_sveikatos_tehnologiju_centras/2022_m_suaugusiuju_gyvensenos_tyrimas_Rodikliu_ataskaita.pdf

³⁷⁶ Sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo problema didesne dalimi sprendžiama EGADP lėšomis, kurios nėra įtraukiamos į RPPI.

patenkinimas **Varėnos r.** 2023 m. buvo žemiausias regione (47 proc., kai šalies vidurkis – 53 proc.), vertinant nuo 2020 m. socialinio būsto situacija buvo prasčiausia **Druskininkų sav.** (varijavo tarp 44-53 proc.). Iš kitos pusės, 2022-2023 m. suaugusiųjų asmenų su negalia procentas **Varėnos r.** buvo antras didžiausias regione po **Lazdijų r.** ir siekė 10 proc., kai šalies vidurkis buvo 7 proc. Bendrai Alytaus regione prasčiausi socialiniai rodikliai fiksuojami **Lazdijų r.**, kur skurdo rizikos lygis 2024 m. siekė 35 proc., kai šalies vidurkis buvo 21 proc. Socialinės pašalpos gavėjų skaičius, tenkantis 1 tūkst. gyventojų, **Lazdijų r.** 2020-2024 m. laikotarpiu taip pat buvo reikšmingai didesnis nei likusių savivaldybių (vidutiniškai siekė 70 asm., kai šalies vidurkis 2024 m. buvo 22 asm.). Nors santykinės socialinės apsaugos investicijos **Lazdijų r.** yra antros didžiausios regione (153 Eur/gyv.), o **Druskininkų sav.** – trečios didžiausios (116 Eur/gyv.), tai yra daugiau nei 3-4 kartus mažiau už santykinės investicijas **Varėnos r.** Tai rodo, jog Alytaus regiono investicijų pasiskirstymas socialinės apsaugos srityje nėra optimalus, siekiant sumažinti regioninius skirtumus. Be to, iškeltas **problemos priežastis „Nepakankamas sveikatos priežiūros ir socialinių paslaugų prieinamumas ir įvairovė“** ir **„Nepatenkinamas aprūpinimo socialiniu būstu poreikis“**, **RPPI investicijos į socialinės apsaugos sritį sprendžia tik iš dalies.** Dėl ribojančių finansavimo gairių, šiomis investicijomis planuojama plėsti savivaldybėse teikiamų socialinių paslaugų įvairovę tik asmenims su negalia ir tik per infrastruktūrines investicijas (nėra numatyta lėšų minkštosioms intervencijoms kaip asmeninė pagalba namuose), o socialinio būsto prieinamumas didinamas tik daliai tikslinių grupių (asmenims su negalia ir gausioms šeimoms)³⁷⁷.

NEPAKANKAMAI TVARI APLINKA, NEIGIAMAI ĮTAKOJANTI REGIONO PATRAUKLUMĄ

Tvarios aplinkos srityje regioninių PŽP investicijomis Alytaus regione siekta spręsti iššūkius, kylančius dėl nepakankamo viešojo transporto naudojimo, nepakankamai išvystyto vientiso dviračių takų tinklo, taip pat prasto vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumo ir nepakankamai išvystytos tam tikrų atliekų surinkimo ir tvarkymo infrastruktūros.

Investicijų pasiskirstymas **darnaus judumo srityje nėra optimalus siekiant skirtumų mažinimo tarp regiono savivaldybių.** Didžiausios santykinės investicijos (323 Eur/gyv., kai šalies vidurkis – 112 Eur/gyv.) šioje srityje teko **Druskininkų sav.**, nepaisant to, jog savivaldybė yra stipriausia regione pagal išvystytą dviračių takų tinklą, turi vieną žemiausių 1 tūkst. gyventojų tenkančių individualių automobilių skaičių, daugiausia elektromobilių įkrovimo stotelių bei didžiausių gyventojams tenkančių kelionių autobusais skaičių. Vis dėlto, investicijos **Druskininkų sav.** yra pagrįstos – darnaus judumo investicijos skiriamos dviračių takų tinklo plėtrai, siekiant toliau išnaudoti miesto turistinį potencialą, atsižvelgiant ir į visam Alytaus regionui teikiamas turizmo ekonomines naudas (žr. poskyrį žemiau). Savo ruožtu, pačios mažiausios darnaus judumo srities investicijos (konkrečiai, į viešojo transporto sistemos skaitmenizavimą) Alytaus regione tenka **Varėnos r.** (tik 3 Eur/gyv.). Likusių savivaldybių santykinės investicijos varijuoja tarp 113-171 Eur/gyv. ir reikšmingų sutapimų ar neatitikimų nuo esamos darnaus judumo situacijos savivaldybėje neindikuoja. Šių investicijų pasirinkimas nėra optimalus, siekiant mažinti regiono vidinius skirtumus darnaus judumo srityje, kadangi **Varėnos r.** fiksuojamas vienas trumpiausių dviračių takų ilgis (2024 m. – 0,9 km/100 km automobilių kelių, kai šalies vidurkis buvo 6,7 km), taip pat vienas didžiausių automobilių, tenkančių 1 tūkst. gyventojų, skaičius (2024 m. – 655 automobiliai, kai šalies vidurkis buvo 522). Iš kitos pusės, iškelta **problemos priežastis „Nepakankamai užtikrinamas darnus judumas“** šiomis **investicijomis yra tiesiogiai sprendžiama.** Intervencijos apima pagrindines darnaus judumo priemones, nukreipiant lėšas į dviračių takų tinklo plėtrą bei viešojo transporto sistemų modernizavimą.

Investicijų pasiskirstymas **geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo srityje yra optimalus siekiant prisidėti prie skirtumų mažinimo tarp regiono savivaldybių.** Didžiausios santykinės

³⁷⁷ Alytaus m. savivaldybės atstovų teigimu, reikšmingų iššūkių tikslingai nukreipiant investicijas į problemų sprendimą kėlė finansavimo gairėse iškelti tikslinių grupių apribojimai socialinio būsto plėtros srityje.

investicijos (354 Eur/gyv., kai šalies vidurkis – 107 Eur/gyv.) šioje srityje teko **Lazdijų r. sav.** Santykinai daug investicijų taip pat teko **Varėnos r.** ir **Alytaus r.** savivaldybėms (atitinkamai, 277 Eur/gyv. ir 251 Eur/gyv.). Nors mažiausia prie nuotekų surinkimo sistemų prisijungusių gyventojų dalis 2020-2024 m. laikotarpiu buvo **Alytaus r.** (nesiekė 19 proc., kai **Lazdijų r.** siekė apie trečdalį, o **Varėnos r.** – apie 60 proc.), 2022 m. **Lazdijų r.** namų ūkių, prijungtų prie geriamojo vandens tiekimo sistemų, dalis buvo antra mažiausia regione (36 proc.). Be to, investicijų kryptys tarp savivaldybių yra pasirinktos tikslingai. Konkrečiai, **Lazdijų r.** tenka investicijos į vandens gavybą ir vandenvietės rekonstrukciją, kai kitose savivaldybėse didesnis dėmesys skiriamas centralizuotų geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo tinklų plėtrai ar įrenginių rekonstrukcijai³⁷⁸. **Alytaus r.** taip pat išsiskiria mažiausia regione iki normos išvalytų išleistų nuotekų dalimi – 2020-2024 m. laikotarpiu savivaldybėje tokių nuotekų dalis varijavo tarp 2-9 proc., kai kitose savivaldybėse siekė 88-100 proc. Išimtis taip pat yra **Lazdijų r. sav.** 2024 m. (išvalytų nuotekų dalis per metus krito nuo 88 proc. iki 9 proc.). Visgi, lyginant šalies mastu, tai yra vidutinė situacija, kadangi išvalytų nuotekų dalis 2020-2024 m. laikotarpiu šalyje varijavo tarp 3-7 proc. (Alytaus regione – tarp 55-82 proc.).

Investicijų pasiskirstymas **atliekų surinkimo ir tvarkymo srityje yra optimalus siekiant prisidėti prie skirtumų mažinimo tarp regiono savivaldybių.** Santykinų investicijų atžvilgiu, didelių skirtumų tarp savivaldybių nematyti (visose investuojama 17-26 Eur/gyv.), išskyrus **Alytaus m.**, kuriame investicijos nesiekia 9 Eur/gyv. ir kuriame atliekų tvarkymo situacija yra viena geresnių. Nors didžiausia perdirbtų ar pakartotinai panaudotų atliekų dalis 2020-2022 m. teko **Druskininkų sav.** (72-79 proc.), o mažiausia **Varėnos r.** (67-73 proc.), reikšmingų skirtumų tarp savivaldybių šioje srityje nėra. Sąvartynuose šalinamų komunalinių atliekų dalis tarp regiono savivaldybių taip pat yra panaši ir 2020-2023 m. vidutiniškai siekė apie 9-11 proc. kiekvienoje iš jų.

Alytaus RPPI iškelta **problemos** „Nepakankamai tvari aplinka, neigiamai įtakojanti regiono patrauklumą“ **priežastis** „Nepakankamos sąlygos užtikrinti aplinkos ir gyvenimo kokybę“ šiomis **investicijomis yra sprendžiama iš dalies.** Kaip aprašyta aukščiau, intervencijos apima tik geriamojo vandens tiekimo, nuotekų surinkimo ir atliekų tvarkymo sritis. Nors tai yra bazinės viešosios paslaugos ir vienos pagrindinių sąlygų, gerinančių aplinkos ir gyvenimo kokybę, prie to prisideda ir gyvenamosios aplinkos (parkų ar kt. viešųjų erdvių) gerinimas, kuris Alytaus regione finansuojamas tik **Alytaus m.** (žr. poskyrį žemiau).

NETOLYGUS PRISITAIKYMAS PRIE EKONOMINIŲ IR SOCIALINIŲ POKYČIŲ MAŽINA REGIONO KONKURENCINĮ PRANAŠUMĄ

Prisitaikymo prie ekonominių ir socialinių pokyčių regioninių PžP investicijos Alytaus regione skirtos spręsti socio-ekonominės ir regiono konkurencingumo problemas, kylančias dėl nepakankamo regiono ekonominio išsivystymo. Alytaus regione vyrauja žemos pridėtinės vertės produktų gamyba, o materialinės investicijos yra antros žemiausios šalyje³⁷⁹. Didžioji dalis Alytaus regiono darbo vietų ir paslaugų yra koncentruota Alytaus m. ir Druskininkų sav.³⁸⁰ Regioninių PžP investicijomis siekta išplėsti turizmo paslaugų spektrą ir gerinti turizmo objektų pasiekiamumą, taip išnaudojant regiono rekreacinio turizmo potencialą, geriau pritaikyti esamą infrastruktūrą užsienio ir vietos investuotojų poreikiams, ir didinti regiono gyventojų verslumo lygį. Ekonominio augimo srities investicijos yra didžiausios iš visų sričių (sudaro 40 proc. programos lėšų Alytaus regione) ir yra nukreiptos į turizmo objektų pasiekiamumo gerinimą, vandens turizmo trasų plėtrą (išskyrus **Alytaus m.**), pramoninių ir komercinių teritorijų plėtrą **Alytaus m.** ir **Alytaus r.** savivaldybėse, inovacijų ir kūrybinių industrijų bendradarbystės erdvių kūrimą,

³⁷⁸ Remiantis Alytaus regiono plėtros plano pažangos priemonės Nr. LT021-02-02-09 „Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumo didinimas“ pagrindimo aprašu Nr. PPA-9 (2025 m. rugsėjo 23 d. redakcija).

³⁷⁹ Inovacijų agentūra, „Alytaus apskrities ekonomikos struktūra ir raida“, 2024 m. birželio 30 d. Prieiga internete: <https://inovacijuagentura.lt/site/binaries/content/assets/analitika/lt-regionai-new/alytaus-apskritis-2024-3.pdf>

³⁸⁰ Alytaus regiono plėtros planas, patvirtintas Alytaus regiono plėtros tarybos 2023 m. balandžio 5 d. sprendimu Nr. K-19 (Alytaus regiono plėtros tarybos 2025 m. rugsėjo 30 d. sprendimo Nr. K-16 redakcija).

taip pat komunikacines investicijų pritraukimo ir turizmo visame regione skatinimo priemones (rinkodarą). Prieš įvertinant visai ekonominio augimo sričiai skirtų investicijų pasiskirstymo optimalumą, peržvelgiamas investicijų tinkamumas kiekvienoje iš minėtų sričių.

Reikšmingai didžiausia ekonominiam augimui skirtų investicijų dalis Alytaus regione (virš 68 proc.) teko **viešajai turizmo infrastruktūrai**. Didžiausios santykinės investicijos konkrečiai turizmo srityje (1,5 tūkst. Eur investicijų/gyv., kai šalies vidurkis – 114 Eur/gyv.) arba beveik 40 proc. ekonominio augimo ir 18 proc. visų sričių lėšų Alytaus regione teko **Druskininkų sav.**³⁸¹. Didesnė šios srities santykinų investicijų dalis **Druskininkų sav.** pagrindžiama kurorto statusu, kadangi į miestą atvyksta dideli vietinių ir užsienio turistų kiekiai. 2020-2024 m. laikotarpiu turistų skaičius savivaldybėje sudarė apie 80-85 proc. Alytaus regiono ir apie 10 proc. visos Lietuvos turistų skaičiaus per metus. Dideli turizmo srautai reikalauja turistų naudojamos infrastruktūros (dviračių takų tinklo bei turizmo objektų) pritaikymo ar atnaujinimo. Be to, lyginant su kitais Lietuvos kurortais, galima pastebėti, jog Birštono sav. bei Palangos m. sav. taip pat skiriamos pačios didžiausios santykinės turizmo srities investicijos (atitinkamai, Kauno ir Klaipėdos regionų kontekste), kas rodo, jog investicijų sutelkimas į kurortinę savivaldybę yra pagrįstas.. Vertinant kitas Alytaus regiono savivaldybes, investicijų pasiskirstymas yra atitinkamas turistų skaičiaus ir turizmo objektų būklės rodikliams. **Lazdijų r.** ir **Alytaus r.** fiksuoti mažiausi turistų skaičiai (iki 2 proc. metinių Alytaus regiono turistų) 2020-2024 m. laikotarpiu, o turizmo objektų būklė 2024 m. buvo vertinama prasčiausiai regione (atitinkamai, 44 proc. ir 51 proc., kai šalies vidurkis – 66 proc.). Kaip ir tikimasi, šių savivaldybių santykinės turizmo investicijos yra didžiausios po **Druskininkų sav.** – siekia 544 Eur/gyv. **Lazdijų r.** ir 425 Eur/gyv. **Alytaus r.**

Kiek daugiau nei 15 proc. ekonominiam augimui Alytaus regione skirtų lėšų teko **pramoninių ir komercinių teritorijų plėtrai Alytaus m.** ir **Alytaus r.** savivaldybėse (atitinkamai, 201 Eur/gyv. ir 63 Eur/gyv., kai šalies vidurkis – 30 Eur/gyv.). 2020-2024 m. laikotarpiu **Alytaus m.** sukuriama pridėtinė vertė siekė 53-57 proc. Alytaus regione sukuriamos pridėtinės vertės. Tuo pačiu laikotarpiu tiesioginės užsienio investicijos (toliau – TUI), tenkančios vienam gyventojui, **Alytaus r.** buvo antros aukščiausios regione, o įregistruojamų MVĮ skaičius 1 tūkst. gyv. – didžiausias. Nors bendra ekonominė situacija pagal daugiau rodiklių **Druskininkų sav.** yra geresnė, nei **Alytaus r.**, pramoninių ir komercinių teritorijų plėtra yra tikslingai nukreipta į regiono centrą ir greta jo esančią (žiedinę) savivaldybę, kurioje fiksuojami santykinai geri verslo ir investicijų rodikliai, o pramoninės zonos steigimas yra pagrįstas bendrai suformuota susisiekimo ir inžinerine infrastruktūra³⁸². Be to, EIM patvirtintame teritorijų, skirtų naujoms investicijoms pritraukti ir esamoms plėsti, vystymo iki 2030 m. plane³⁸³, kitų urbanistinių centrų Alytaus regione nėra išskiriama, t. y. reikšmingas poreikis plėsti pramoninių teritorijų plotą kitur nenumatytas. Tai rodo, jog pasirinkimas koncentruoti investicijas į šias dvi savivaldybes yra tinkamas.

Taip pat apie 15 proc. ekonominiam augimui Alytaus regione skirtų lėšų teko **bendradarbystės erdvių kūrimui** visose regiono savivaldybėse. Pagrindiniai šių intervencijų siekiai – kurti palankesnes sąlygas verslo kūrimui ir didinti verslumo lygį regione. Nors šios erdvės kuriamos remiantis Alytaus FZ strategija³⁸⁴ ir potencialiu gyventojų judėjimu, siekiant gauti bendradarbystės erdvėse teikiamas paslaugas, praktinis FZ

³⁸¹ Nepaisant to, jog Druskininkų kultūros ir kongresų rūmų įrengimo projektas finansuojamas tik savivaldybės biudžeto lėšomis, jis yra įtrauktas į Alytaus regiono FZ strategiją ir, atitinkamai, Alytaus RPPI ir patenka į šio vertinimo metu atliekamą investicijų analizę.

³⁸² Remiantis 2024-2029 m. Alytaus regiono funkcinės zonos strategija, patvirtinta Alytaus miesto savivaldybės tarybos 2024 m. balandžio 25 d. sprendimu Nr. T-159, Alytaus rajono savivaldybės tarybos 2024 m. balandžio 30 d. sprendimu Nr. K-68, Druskininkų savivaldybės tarybos 2024 m. balandžio 29 d. sprendimu Nr. T1-49, Lazdijų rajono savivaldybės tarybos 2024 m. balandžio 29 d. sprendimu Nr. 5TS-368 ir Varėnos rajono savivaldybės tarybos 2024 m. balandžio 30 d. sprendimu Nr. T-X-318.

³⁸³ PŽP Nr. 05-001-01-06-03 „Gerinti konkurencinę investicijų pritraukimo aplinką“ pagrindimo aprašo priedas

³⁸⁴ Remiantis 2024-2029 m. Alytaus regiono funkcinės zonos strategija, patvirtinta Alytaus miesto savivaldybės tarybos 2024 m. balandžio 25 d. sprendimu Nr. T-159, Alytaus rajono savivaldybės tarybos 2024 m. balandžio 30 d. sprendimu Nr. K-68, Druskininkų savivaldybės tarybos 2024 m. balandžio 29 d. sprendimu Nr. T1-49, Lazdijų rajono savivaldybės tarybos 2024 m. balandžio 29 d. sprendimu Nr. 5TS-368 ir Varėnos rajono savivaldybės tarybos 2024 m. balandžio 30 d. sprendimu Nr. T-X-318.

veikimas, vertintojų nuomone, šioje srityje yra mažiau tikėtinas, nei, pavyzdžiui, pramoninių zonų atveju. Taip manoma dėl to, jog bendradarbystės erdvės nėra būtinoji ar unikali viešoji paslauga, t.y. šios erdvės yra kuriamos visose Alytaus regiono savivaldybėse, todėl gyventojai jose teikiamas paslaugas galės ir, tikėtina, pirmiausia, norės gauti savo savivaldybėje. Dėl šių priežasčių, pasirinkta vertinti investicijų pasiskirstymą savivaldybių lygmeniu. Didžiausios santykinės investicijos bendradarbystės erdvių steigimui (45 Eur/gyv., kai šalies vidurkis – 4,4 Eur/gyv.) teko **Alytaus m.**, toliau – **Druskininkų sav.** (25 Eur/gyv.). Likusiose savivaldybėse reikšmingų skirtumų nematyti (lėšos varijuoja tarp 10-17 Eur/gyv.). Kaip minėta anksčiau, 2020-2024 m. laikotarpiu didžiausias santykinis per metus įregistruojamų MVĮ skaičius teko **Alytaus r.** (vidutiniškai 3,35 MVĮ/1 tūkst. gyv., kai šalies vidurkis – 4,65 MVĮ). Tarp likusių savivaldybių didelių skirtumų nematyti – vidutiniškai per metus įregistruota tarp 2,05 ir 2,27 MVĮ/1 tūkst. gyv. Tuo tarpu, tuo pačiu laikotarpiu išregistruojamų MVĮ procentas nuo visų veikiančių MVĮ vidutiniškai buvo didžiausias **Alytaus m.** (vidutiniškai 11,8 proc.) ir **Druskininkų sav.** (vidutiniškai 10,4 proc.), kai likusiose savivaldybėse vidutiniškai nesiekė 8 proc. Tai rodo, kad didesnis investicijų pasiskirstymas tarp **Alytaus m.** ir **Druskininkų sav.** gali būti grindžiamas didesniu išregistruojamų įmonių skaičiumi šiose savivaldybėse. Vis dėlto, atsižvelgiant į bendrai reikšmingai geresnę ekonominę situaciją **Alytaus m.** ir **Druskininkų sav.**, laikytina, kad investicijos į bendradarbystės erdvių kūrimą nėra paskirstytos tinkamai, kadangi didesnio dėmesio skatinant verslumą reikalauja mažiau ekonomiškai išsivysčiusios savivaldybės.

Galiausiai, maža dalis ekonominiam augimui Alytaus regione skirtų lėšų teko **rinkodarai**. Šios srities intervencijos yra nukreiptos į investicijų pritraukimą ir verslo kūrimo skatinimą Alytaus regione bei regiono turistinių maršrutų ir teikiamų turizmo paslaugų viešinimą visose regiono savivaldybėse. Rinkodaros srities investicijų pasiskirstymas savivaldybių lygiu nebuvo atliekamas dėl realaus lėšų pasiskirstymo neatspindinčių administracinių sprendimų – verslo ir investicijų skatinimo projektai priskirti vykdyti **Alytaus r. sav.** Alytaus regiono pasirinkimas investuoti į rinkodarą rodo, jog tikslinės investicijos į verslo infrastruktūrą bus papildytos komunikacinėmis priemonėmis, taip užtikrinant efektyvesnę pramonės zonų išnaudojimą ir didesnę ekonominę poveikį visam regionui. Be to, santykinės investicijos į turizmo skatinimo priemones Alytaus regione lenkia šalies vidurkį, todėl laikytina, kad viešosios turizmo infrastruktūros plėtra taip pat yra reikšmingai papildoma komunikacinėmis priemonėmis, siekiant efektyvesnio jos išnaudojimo ekonominėms reikmėms. Dėl šių priežasčių, **investicijų pasiskirstymas rinkodaros srityje laikomas tinkamu**.

Vis dėlto, investicijų pasiskirstymas bendrai **ekonominio augimo srityje nėra optimalus siekiant prisidėti prie skirtumų mažinimo tarp regiono savivaldybių**. Vertinant ekonominio augimo investicijas, pastebima didelių fizinei infrastruktūrai skirtų lėšų įtaka bendram investicijų pasiskirstymui tarp savivaldybių. Dėl viešajai turizmo infrastruktūrai skirtų lėšų, bendrai didžiausios santykinės investicijos (net 1,6 tūkst. Eur/gyv., kai šalies vidurkis – 160 Eur/gyv.) ekonominio augimo srityje teko **Druskininkų sav.** Neskaičiuojant šio tipo investicijų, didžiausios santykinės lėšos teko **Alytaus m.** (352 Eur/gyv.) ir **Alytaus r.** (146 Eur/gyv.), kai likusių savivaldybių vidurkis – 62 Eur/gyv. Tam įtakos atitinkamai turėjo pramoninių ir komercinių teritorijų plėtra šiose savivaldybėse. Tuo tarpu, vertinant esminius ekonominius rodiklius kaip sukuriama pridėtinė vertė, TUI, užimtumo lygis ar darbo užmokestis geriausia situacija Alytaus regione fiksuojama **Alytaus m.** ir **Druskininkų sav.**, prasčiausia – **Varėnos r.** ir **Lazdijų r.** atvejais. Kaip minėta aukščiau, lėšų pasiskirstymas atskirose ekonominio augimo skatinimo srityse yra pagrįstas jau turimais tam tikrų savivaldybių ekonominiais resursais ar turizmo potencialu. Vis dėlto, suplanuotos investicijos nėra nukreiptos spręsti vidinių ekonominių netolygumų Alytaus regione, t. y. mažas verslumo lygis, investicijų trūkumas ar žemos pridėtinės vertės ekonomika **Varėnos r.** ir **Lazdijų r.** nėra tiesiogiai atliepiami. Tai reiškia, jog **problemos priežastis „Fragmentiškai naudojamas ekonominis, kultūros bei turizmo potencialas regione, neišvystytos viešojo susisiekimo paslaugos“ šiomis investicijomis yra sprendžiama tik iš dalies**. Ekonominis ir turizmo potencialas regione atliepiamas geriausiai, tačiau itin koncentruotai – daugiausia dėmesio skiriant kurortinei, regiono centro ir žiedinei savivaldybėms, kas neprišlėpė prie mažesnio savivaldybių potencialo išnaudojimo fragmentiškumo. Kultūros potencialas sprendžiamas ribotai jau minėtomis investicijomis į kultūros objektų prieinamumo gerinimą. Savo ruožtu, neišvystytą viešojo susisiekimo paslaugų problema iš dalies atliepiama darnaus judumo srityje aptartomis

investicijomis į Varėnos r. viešojo transporto sistemos modernizavimą (diegiant skaitmeninius sprendimus)³⁸⁵.

Siekiant įvertinti kiek tikslingai RPPl investicijos sprendžia **problemos priežastį „Nepakankamas regiono centro patrauklumas“**, reikia atskirai įvertinti **tik Alytaus m. savivaldybei tekusias investicijas**. Nepakankamas **Alytaus m.**, kaip regiono centro, patrauklumas apibrėžiamas miesto konkurencingumo ir sąlygų pritraukti daugiau investicijų trūkumu, taip pat iššūkiams pritraukiant kvalifikuotą darbo jėgą ir užtikrinant darbuotojų kaitą. Visgi, investicijos neapsiriboja ekonominiu augimu ir siekia „kurti ir vykdyti integruotą ir įtraukią socialinę, ekonominę ir aplinkosauginę miesto plėtrą“, atsižvelgiant ir į miestui tenkanti krūvį teikti viešąsias paslaugas ne tik savo, bet ir aplinkinių savivaldybių gyventojams³⁸⁶. Dėl šių priežasčių, investicijos **Alytaus m.** apima beveik visas aukščiau aptartas sritis, išskyrus geriamojo vandens tiekimą ir nuotekų tvarkymą bei investicijas į turizmo infrastruktūrą. Kaip minėta, didžiausios santykinės investicijos **Alytaus m.** (regiono kontekste) teko **pramoninių ir komercinių zonų plėtrai**. Šios investicijos, kaip minėta anksčiau, yra papildomos komunikacinėmis (**rinkodaros**) priemonėmis, siekiant skatinti verslo ir investuotojų pritraukimą į Alytaus regiono pramonines zonas. Tai **tiesiogiai sprendžia** ir regiono centro konkurencingumo trūkumą per investicinių sąlygų gerinimą mieste, nors tam teigiamai pasitarnautų ir kitokios minkštojo pobūdžio investicijos kaip darbo jėgos kompetencijų tobulinimas ar kt. veiklos. Be to, ribojančios finansavimo sąlygos (reikalavimas parengti miesto tvarios plėtros strategiją) lėmė tai, jog iš visų Alytaus regiono savivaldybių, tik **Alytaus m. sav.** investuojama į **viešųjų (žaliųjų) miesto erdvių atgaivinimą** (lėšos siekia 268 Eur/gyv., kai šalies vidurkis – 61 Eur/gyv.). Nors tai turėtų prisidėti prie gerėjančių gyvenimo sąlygų miesto gyventojams, šio tipo investicijos **nelaikomos prisidedančiomis** prie **Alytaus m.**, kaip regiono centro, **ekonominio patrauklumo didinimo**. Pažymėtina, jog **ekonominio patrauklumo didinimo problema galioja visų regionų atveju** dėl efektyvių investicijų ekonominiam augimui trūkumo RPP (žr. 3.1.2 ir 4.1 skyrius). Tarp kitų vertintų sričių, **Alytaus m.** savivaldybė neišsiskiria kaip daugiau už kitas regiono savivaldybes vienam gyventojui tenkančių investicijų gaunanti savivaldybė, todėl investicijos tose srityse nelaikomos tikslingai nukreiptomis į regiono centro patrauklumo didinimą ir nėra atskirai vertinamos.

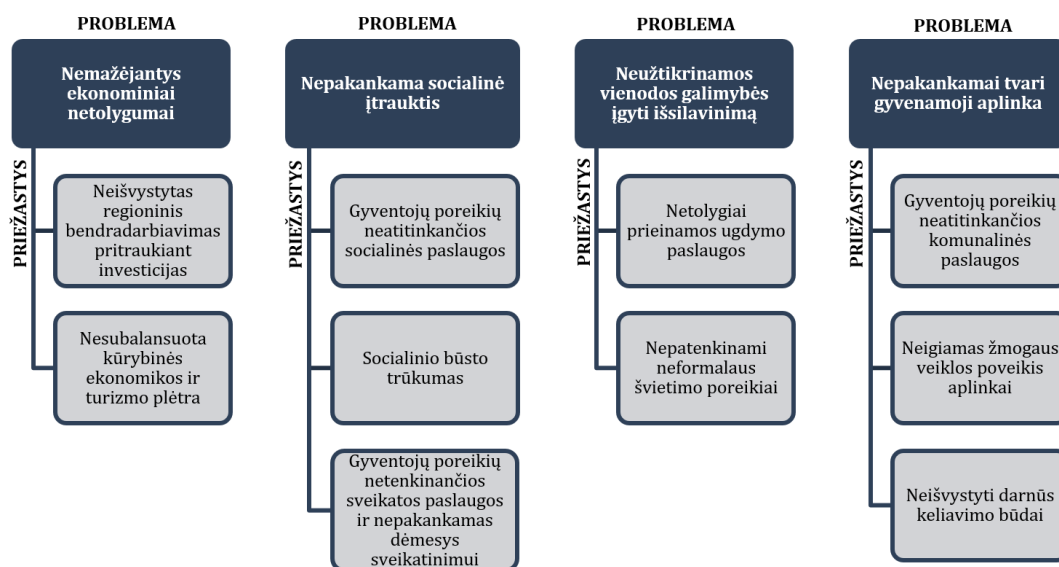
VILNIAUS REGIONO ATVEJO ANALIZĖ

Vilniaus regionas patenka tarp trijų šalies regionų, pasižyminčių **santykinai geriausia situacija** visose šiame vertinime išskirtose dimensijose – **ekonomikos augimo** (indekso įvertis – 0,83, kai šalies vidurkis – 0,56), **socialinės įtraukties** (indekso įvertis – 0,81, kai šalies vidurkis – 0,70) ir **tvarios aplinkos** (indekso įvertis – 0,62, kai šalies vidurkis – 0,58). Savo ruožtu, Vilniaus regionas taip pat yra vienas iš trijų šalies regionų, kuriuose **investuota santykinai mažiausiai**: ekonomikos augimo srityje – 64 Eur/gyv. (šalies vidurkis – 161 Eur/gyv.), socialinės įtraukties srityje – 312 Eur/gyv. (šalies vidurkis – 491 Eur/gyv.), tvarios aplinkos srityje – 159 Eur/gyv. (šalies vidurkis – 266 Eur/gyv.). Tai rodo, jog **investicijų regione pasiskirstymas** tarp pagrindinių investicijų dimensijų iš esmės atitinka esamą regiono situaciją šalies kontekste, todėl yra **optimalus**. Vis dėlto, lyginant Vilniaus ir kitų šalies regionų investicijų į konkrečias gyvenimo sritis pasiskirstymą kai kuriais atvejais Vilniaus regione stebimas **atotrūkis tarp esamos situacijos ir santykinų investicijų**. Išskirtinos **atliekų tvarkymo, pažeistų teritorijų tvarkymo ir laisvalaikio** sritys, kuriose Vilniaus regiono situacija buvo ženkliai prastesnė už šalies vidurkį, bet santykinės investicijos – labai mažos ar jų apskritai neįgyvendinama.

³⁸⁵ Viešai skelbiama Varėnos rajono savivaldybės informacija. Prieiga internete: <https://varena.lt/vykdomi-projektai/viesojo-transporto-sistemas-varenos-rajone-skaitmenizavimas/>

³⁸⁶ Alytaus regiono plėtros planas, patvirtintas Alytaus regiono plėtros tarybos 2023 m. balandžio 5 d. sprendimu Nr. K-19 (Alytaus regiono plėtros tarybos 2025 m. rugsėjo 30 d. sprendimo Nr. K-16 redakcija).

Svarbu pažymėti, kad **santykinai gerus bendrus Vilniaus regiono pasiekimus didele dalimi nulemia pagal daugelį rodiklių pirmaujanti Vilniaus m. savivaldybė**, tačiau situacija reikšmingai skiriasi tarp regiono savivaldybių. Siekiant nustatyti, ar lėšų pasiskirstymas Vilniaus regione yra optimalus, analizuojamas investicijų į įvairias sritis pasiskirstymas tarp regioną sudarančių savivaldybių. 2022–2030 m. Vilniaus RPPI³⁸⁷ deklaruojamos keturios pagrindinės **regiono plėtros problemos** – nemažėjantys ekonominiai netolygumai, nepakankama socialinė įtrauktis, neužtikrinamos vienodos galimybės įgyti išsilavinimą ir nepakankamai tvari gyvenamoji aplinka. Su kiekviena iš šių problemų susietos **priežastys**, kurias siekiama šalinti RPPI numatytais investicijomis (žr. 41 paveikslą).

41 PAVEIKSLAS. PAGRINDINĖS VILNIAUS REGIONO PLĖTROS PROBLEMOS IR JŲ PRIEŽASTYS

Šaltinis: sudaryta „BGI Consulting“, remiantis 2022–2030 m. Vilniaus RPPI

PROBLEMA – NEMAŽĖJANTYS EKONOMINIAI NETOLYGUMAI

Ekonomikos srityje RPPI suplanuotomis investicijomis Vilniaus regione siekta spręsti iššūkius, kylančius dėl **regioninio bendradarbiavimo pritraukiant investicijas trūkumo bei kūrybinių industrijų ir turizmo plėtros regione netolygumų**.

Į ekonomikos augimą nukreiptos investicijos apsiriboja dviem sektoriais – turizmo ir kūrybinių industrijų (KI). Jos įgyvendinamos pagal **2024–2029 m. Vilniaus regiono funkcinės zonos (FZ) strategiją**³⁸⁸, kuria siekiama mažinti didelį turizmo bei KI plėtros atotrūkį tarp Vilniaus m. savivaldybės ir likusių Vilniaus regiono savivaldybių, investuojant tik į pastarąsias. Beveik visoms FZ savivaldybėms skirtos investicijos – didesnės už šalies vidurkį (sudarantį 161 Eur/gyv.). Santykinai **mažiausios** lėšos teko **Vilniaus r. savivaldybei** (23 Eur/gyv.), pasižyminčiai **ženkliai geresne ekonomine situacija nei kitos FZ savivaldybės**. 2020–2023 m. Vilniaus r. savivaldybėje sukurta pridėtinė vertė (PV) gamybos sąnaudomis sudarė 5 proc. viso regiono PV (kitose FZ savivaldybėse – 1–3 proc.). 2020–2024 m. turistų skaičius Vilniaus r. savivaldybės apgyvendinimo įstaigose sudarė 5 proc. visų į regioną atvykusių turistų (Trakų r. savivaldybėje – 3–9 proc., kitose FZ savivaldybėse – iki 1 proc.). 2022 m. Vilniaus r. savivaldybė taip pat išsiskyrė santykinai didžiausia KI sukuriama PV³⁸⁹ ir 2020–2024 m. pateko tarp FZ savivaldybių su

³⁸⁷ 2022–2030 m. Vilniaus regiono plėtros planas, patvirtintas Vilniaus regiono plėtros tarybos 2023 m. kovo 1 d. sprendimu nr. TS-9 [Vilniaus regiono plėtros tarybos 2025 m. birželio 17 d. sprendimo Nr. TS-5 redakcija].

³⁸⁸ 2024–2029 m. Vilniaus regiono funkcinės zonos strategija, patvirtinta Vilniaus rajono savivaldybės tarybos 2024 m. gegužės 24 d. sprendimu Nr. T3-181.

³⁸⁹ Savivaldybių kultūros indeksas 2022, Kristina Mažeikaitė, Lietuvos kultūros taryba, 2023.

didžiausiu vidutiniu darbo užmokesčiu bei didžiausiomis santykinėmis investicijos į ilgalaikį materialųjį turtą.

Virš keturių penktadalių į ekonomikos augimą nukreiptų investicijų regione skirta **turizmo** plėtrai. **Daugiausiai** į turizmą investuojama **Širvintų r.** savivaldybėje (807 Eur/gyv., kai šalies vidurkis – 161 Eur/gyv., o regiono – 64 Eur/gyv.), gerokai mažiau, bet taip pat **ženkliai daugiau už šalies vidurkį – Trakų r., Elektrėnų ir Ukmergės r.** savivaldybėse (atitinkamai, 313 Eur/gyv., 276 Eur/gyv. ir 232 Eur/gyv.), santykinai mažiausiai – **Vilniaus r.** savivaldybei (23 Eur/gyv.). Nors **investicijų pasiskirstymas** tarp FZ savivaldybių nebūtinai tiesiogiai atliepia kiekvienos iš jų turizmo srities situaciją (turistų apgyvendinimo įstaigose skaičių, bendrą turizmo objektų būklę ir kt.), **laikomas tinkamu siekiant stiprinti bendrą FZ turizmo potencialą ir mažinti FZ atotrūkį nuo Vilniaus m. savivaldybės.** Šalia turizmui skirtos infrastruktūros plėtros įgyvendinamas neinfrastruktūrinio pobūdžio projektas, skirtas bendro FZ turizmo maršrutų žemėlapiu ir bendros turizmo informacinės sistemos kūrimui, su turizmo plėtra FZ susijusioms analitinėms ir komunikacinėms veikloms. FZ savivaldybių administracijų atstovai tiki, kad FZ strategijos įgyvendinimas turizmo srityje sukurs apčiuopiamą naudą ne tik konkrečioms savivaldybėms, kuriose plėtojama turizmo infrastruktūra, bet ir visam Vilniaus regionui, skatinant aktyvesnę turistų judėjimą regione³⁹⁰.

Apie dešimtadalį visų į ekonomikos augimą regione nukreiptų investicijų teko **fizinės verslo infrastruktūros plėtrai ir verslumo skatinimui.** **Švenčionių r.** ir **Šalčininkų r.** savivaldybėse numatoma įrengti KI (vizualiųjų menų, IRT ir kt. sričių veikloms pritaikytas) erdves, skirtas kelių FZ savivaldybių (Švenčionių r., Vilniaus r. ir Šalčininkų r.) gyventojų, smulkaus ir vidutinio verslo (SVV) ar organizacijų kūrybinių veiklų vykdymui. Visgi, dėl santykinai didelių atstumų tarp šių savivaldybių labiausiai tikėtina, kad konkrečiose savivaldybėse sukurta infrastruktūra daugiausiai naudosis jų gyventojai. Atsižvelgiant į tai, investicijų į KI plėtrą pasiskirstymas regione neblogai atliepia esamą situaciją savivaldybėse. 2022 m. Švenčionių r. savivaldybė regione išsiskyrė mažiausia tradicines kultūrines veiklas vykdančių kultūros įmonių sukuriama PV, o Šalčininkų r. savivaldybė – mažiausia KI sukuriama PV³⁹¹. Be to, abi savivaldybės pateko tarp savivaldybių su mažiausiu santykinu mažų ir vidutinių įmonių (MVĮ) skaičiumi, mažiausiomis santykinėmis bendromis investicijomis į ilgalaikį materialųjį turtą, žemiausiu vidutiniu darbo užmokesčiu bei didžiausiu registruotų bedarbių ir darbingo amžiaus gyventojų santykiu.

Vis dėlto, nors investicijų pasiskirstymas regione **sudarys prielaidas mažinti KI ir turizmo plėtros netolygumus** (ypač atotrūkį tarp Vilniaus m. ir kitų regiono savivaldybių), dėl koncentracijos į siauras sritis investicijos **ribotai prisidės prie bendro regiono ekonominio augimo skatinimo ir ekonominių** (užimtumo, darbo užmokesčio, verslumo lygio ir kt.) **netolygumų regiono viduje mažinimo.**

PROBLEMA – NEPAKANKAMA SOCIALINĖ ĮTRAUKTIS

Socialinės įtraukties srityje RPPI suplanuotomis investicijomis Vilniaus regione siekta spręsti iššūkius, kylančius dėl **bendruomeninių socialinių paslaugų infrastruktūros trūkumo, socialinio būsto fondo nepakankamumo ir netolygaus prieinamumo, paliatyvosios pagalbos, slaugos ir priežiūros (pagalbos) paslaugų, teikiamų ne tik įstaigose, bet ir namuose, trūkumo ir nepakankamo dėmesio sveikatinimui.**

Bendrų investicijų **socialinių paslaugų** srityje pasiskirstymas – **didžiaja dalimi tinkamas siekiant mažinti skirtumus regiono viduje.** **Didžiausiomis** (558 Eur/gyv., kai šalies vidurkis – 124 Eur/gyv., o regiono – 63 Eur/gyv.) bendromis investicijomis į socialines paslaugas išsiskiria **Švenčionių r.** savivaldybė, kuri yra **tarp daugiausiai iššūkių šioje srityje patiriančių** regiono savivaldybių – buvo viena iš labiausiai

³⁹⁰ Remiantis interviu su Vilniaus r. ir Šalčininkų r. savivaldybių administracijų atstovais metu surinkta informacija.

³⁹¹ Ten pat.

senstančių ir pirmaujančių pagal skurdo rizikos lygį bei suaugusių asmenų su negalia dalį savivaldybių, turinti santykinai mažai vietų globos įstaigose suaugusiems asmenims su negalia (2022 m. 1 tūkst. gyventojų teko 14 vietų, kai šalies vidurkis – 27 vietos, o regiono – 20 vietų). Beveik dukart mažiau, bet taip pat **santykinai daug** investicijų teko **Širvintų r., Ukmergės r. ir Elektrėnų r.** savivaldybėms (atitinkamai, 301 Eur/gyv., 237 Eur/gyv. ir 233 Eur/gyv.), kuriose situacija socialinių paslaugų srityje taip pat buvo **santykinai prasta**. Ukmergės r. ir Širvintų r. savivaldybės – tarp labiausiai senstančių, daugiausiai suaugusių gyventojų su negalia turinčių savivaldybių, Elektrėnų ir Širvintų r. savivaldybėse nebuvo globos įstaigų suaugusiems asmenims su negalia, Ukmergės r. ir Elektrėnų savivaldybėse taip pat fiksuotas santykinai mažas vietų globos įstaigose seniems žmonėms skaičius (2022 m. 1 tūkst. pensinio amžiaus žmonių teko, atitinkamai, 7 ir 8 vietos, kai šalies vidurkis – 12 vietų, o regiono – 11 vietų). Šiose savivaldybėse investuota į įvairioms tikslinėms grupėms skirtų socialinių paslaugų infrastruktūrą – grupinio gyvenimo namus, apsaugotą būstą, dienos užimtumo centrus asmenims su intelekto ir (ar) psichikos negalia, globos namus senyvo amžiaus asmenims, socialinį būstą, atviruosius jaunimo centrus ir (ar) krizių įveikimo centrus.

Didžiausias **atotrūkis tarp esamos situacijos ir investicijų apimties** stebimas **Šalčininkų r.** savivaldybėje. Tai – **viena iš didžiausių iššūkių socialinėje srityje patiriančių** regiono savivaldybių, išsiskirianti didžiausiu skurdo rizikos lygiu (2023 m. siekusi 26 proc., kai šalies vidurkis – 21 proc., o regiono – 15 proc.), socialinės pašalpos gavėjų skaičiumi (2023 m. 1 tūkst. gyventojų teko 42, kai šalies vidurkis – 24, o regiono – 15) ir suaugusių asmenų su negalia dalimi (2023 m. siekusi 10,3 proc., kai šalies vidurkis – 8,7 proc., o regiono – 7,4 proc.), mažu vietų globos įstaigose senyvo amžiaus žmonėms skaičiumi (2022 m. 1 tūkst. gyventojų teko 6 vietos, kai šalies vidurkis – 12 vietų, o regiono – 11 vietų) ir neturėjusi globos įstaigų suaugusiems asmenims su negalia. Visgi, jai tekusios **investicijos** (107 Eur/gyv.) yra **santykinai mažos**. Šalčininkų r. savivaldybės administracijos atstovų teigimu, tam įtakos turėjo **projektų finansavimo gairių sąlygojami apribojimai ir vietos sociokultūrinis kontekstas**. Apie dešimtadalis (9 proc.) bendro Šalčininkų r. savivaldybei tekusių investicijų paketo skirta socialinių paslaugų asmenims su intelekto ir (ar) psichikos negalia (grupinio gyvenimo namų, apsaugoto būsto, socialinių dirbtuvių) infrastruktūros bei socialinio būsto fondo plėtrai. Pagal projektų finansavimo gaires investicijomis plėtojamas socialinis būstas gali būti skirtas tik dviem tikslinėms grupėms – gausioms šeimoms ir vienišiams asmenims su negalia. Dėl poreikio pritaikyti būstą specifiniams šių tikslinių grupių poreikiams tinkamų būstų pasiūla rinkoje yra labai ribota, o dėl keliamų aukštų energetinio efektyvumo reikalavimų tokių būstų statyba yra santykinai brangi. Nors institucinės globos pertvarka šalyje vyksta daugiau nei dešimtmetį, bendruomeninio tipo socialinės globos paslaugos asmenims su intelekto ir (ar) psichikos negalia Šalčininkų r. savivaldybėje yra naujovė. RPP lėšomis steigiami bandomieji grupinio gyvenimo namų ir apsaugoto būsto projektai, tačiau susiduriama su neigiamu vietos gyventojų nusistatymu prieš šių paslaugų infrastruktūros steigimą šalia jų gyvenamosios vietovės. Be asmenų su intelekto ir (ar) psichikos negalia stigmatizavimo, tarp savivaldybės gyventojų paplitęs ir skeptiškas požiūris į artimųjų apgyvendinimą globos įstaigose, teikiama pirmenybė jų globai namuose. Atsižvelgiant į minėtus veiksnius, **poreikio toliau plėtoti paslaugų asmenims su intelekto ir (ar) psichikos negalia infrastruktūrą Šalčininkų r. savivaldybėje nematoma**³⁹².

Mažiausiai į socialines paslaugas investuota **Vilniaus r. ir Vilniaus m.** savivaldybėse (atitinkamai, 98 Eur/gyv. ir 8 Eur/gyv.), kuriose stebima **santykinai gera situacija** pagal daugumą socialinės srities rodiklių. Vis dėlto, šiose savivaldybėse, kaip ir **Trakų r.** savivaldybėje, fiksuojamas **didžiausias socialinio būsto trūkumas** (2020–2023 m. Vilniaus r. savivaldybėje socialinio būsto poreikis buvo patenkintas tik apie ketvirtadaliui, o Vilniaus m. ir Trakų r. savivaldybėse – kiek daugiau nei trečdaliui tokią teisę turinčių šeimų, kai šalies vidurkis – 49–53 proc., o regiono – 39–44 proc.). Socialinio būsto asmenims su negalia ir gausioms šeimoms plėtrai skirtos investicijos teko visoms Vilniaus regiono savivaldybėms, išskyrus

³⁹² Remiantis interviu su Šalčininkų r. savivaldybės administracijos atstovais metu surinkta informacija.

Vilniaus m. savivaldybę, kuri savo socialinio būsto fondo modernizavimui pasirinko naudoti kitų finansavimo šaltinių lėšas. **Vienas didžiausių** investicijų (133 Eur/gyv.) gavo **stiprų socialinio būsto trūkumą** patirianti Trakų r. savivaldybė, tačiau socialinio būsto srityje **su didžiausiais iššūkiams susiduriančiai Vilniaus r.** savivaldybei teko santykinai **nedaug** (28 Eur/gyv.) lėšų. Socialinio būsto fondo plėtrai teko 6 proc. bendro Vilniaus r. savivaldybei skirto investicijų paketo. Kaip ir Šalčininkų r. savivaldybėje, socialiniam būstui tinkamų būstų pasiūla rinkoje yra labai ribota. Be to, anksčiau Vilniaus r. savivaldybėje vykdant socialinio būsto fondo plėtrą susidurta su situacijomis, kai pasiūlytas socialinis būstas tikslinių grupių atstovams buvo nepriimtinas dėl nepatogios lokacijos (didelio nuotolio nuo darbo vietų, vaikų ugdymo įstaigų ir pan.). Atsižvelgiant į tai, planuojant investicijas į socialinį būstą akcentuojamas poreikis reguliariai vertinti socialinio būsto poreikį konkrečiose vietovėse ir pagal tai formuoti finansavimo sąlygas³⁹³. Santykinai **mažiausiai** (17 Eur/gyv.) į socialinį būstą investuota geriausia situacija šioje srityje pasižymėjusioje **Ukmergės r.** savivaldybėje, nors 2025 m. pastarojoje poreikio asmenims su negalia ir gausioms šeimoms nuomotis socialinį būstą apskritai nebuvo nustatyta³⁹⁴. Be to, santykinai **didžiausios** lėšos (140 Eur/gyv.) teko **Švenčionių r.** savivaldybei, kurioje patenkintas socialinio būsto poreikis ženkliai viršijo tiek regiono, tiek šalies vidurkį (2020–2023 m. sudarė 64–69 proc.). Prie socialinio būsto trūkumo problemos sprendimo iš dalies prisidės investicijos į asmenų su intelekto ir (ar) psichikos negalia – dalies socialinio būsto tikslinės grupės – apgyvendinimo infrastruktūrą (grupinio gyvenimo namus ir apsaugotą būstą). Vis dėlto, **investicijos į socialinį būstą**, nors neabejotinai pagerins socialinę atskirtį patiriančių asmenų padėtį, **nepakankamai prisidės mažinant socialinio būsto prieinamumo skirtumus** tarp regiono savivaldybių.

Investicijų **sveikatos** srityje pasiskirstymas – **didžiaja dalimi tinkamas siekiant mažinti skirtumus regione viduje**. **Daugiausiai** investuota **Elektrėnų** ir **Širvintų r.** savivaldybėse (atitinkamai, 187 Eur/gyv. ir 182 Eur/gyv., kai šalies vidurkis – 39 Eur/gyv., o regiono – 23 Eur/gyv.), dukart mažiau, bet taip pat santykinai **daug** – **Ukmergės r.** ir **Švenčionių r.** savivaldybėse (atitinkamai, 88 Eur/gyv. ir 86 Eur/gyv.). Šiose savivaldybėse daugiausiai investuota į ilgalaikės priežiūros paslaugų, slaugos paslaugų, paliatyviosios pagalbos plėtrą, tačiau lėšų skirta ir visuomenės sveikatos stiprinimui, o Ukmergės r. savivaldybėje – ir ambulatorines slaugos paslaugas namuose teikiančių mobiliųjų komandų aprūpinimui reikiamomis priemonėmis. **Švenčionių r., Ukmergės r.** ir **Širvintų r.** savivaldybės regione patiria **didžiausius iššūkius sveikatos srityje**. Jos buvo tarp labiausiai senstančių ir didžiausia suaugusių asmenų su negalia dalimi pasižyminčių regiono savivaldybių. Širvintų r. ir Švenčionių r. savivaldybės buvo tarp pirmaujančių pagal išvengiamo mirtingumo ir išvengiamų hospitalizacijų skaičius. **Geriausioje situacijoje** sveikatos srityje esanti **Vilniaus m.** savivaldybė, atitinkamai, investuoja santykinai **mažai** (2,6 Eur/gyv.) ir tik į visuomenės sveikatos stiprinimo veiklas. **Vilniaus r.** savivaldybėje sveikatos situacija yra **santykinai gera**, tačiau stebimas atsilikimas nuo kitų regiono savivaldybių pagal paliatyviosios pagalbos, globos, slaugos ir palaikomojo gydymo lovų skaičių (2023 m. 1 tūkst. gyventojų teko 1,3 lovos, kai regiono vidurkis – 3,2 lovos), dėl to daugiausiai investuojama į ilgalaikės priežiūros infrastruktūrą.

Kaip ir socialinių paslaugų srityje, sveikatos srityje didžiausias **atotrūkis tarp esamos situacijos ir investicijų apimties** stebimas **Šalčininkų r.** savivaldybėje, kurioje sveikatos srities **situacija yra prasčiausia regione**. Šalčininkų r. savivaldybė pirmavo regione pagal išvengiamo mirtingumo ir išvengiamos hospitalizacijos skaičius: 2024 m. 100 tūkst. gyventojų teko 424 prevencinėmis priemonėmis išvengiamos mirtys (šalies vidurkis – 263, o regiono – 247) ir 268 gydymo priemonėmis išvengiamos mirtys (šalies vidurkis – 164, o regiono – 156), 2023 m. 1 tūkst. gyventojų teko 43 išvengiamos hospitalizacijos (šalies vidurkis – 21, o regiono – 18). Visgi, ji į sveikatos sritį investavo santykinai **mažai** (42 Eur/gyv.), lyginant su kitomis panašioje situacijoje esančiomis regiono savivaldybėmis (Švenčionių r., Širvintų r.).

³⁹³ Remiantis interviu su Vilniaus r. savivaldybės administracijos atstovais metu surinkta informacija.

³⁹⁴ 2022–2030 m. Vilniaus regiono plėtros plano pažangos priemonės Nr. LT011-03-02-01 „Socialinio būsto fondo plėtra“ pagrindimo aprašas, Nr. RPP-21, 2025–12–03.

Šalčininkų r. savivaldybės administracijos atstovų teigimu, savivaldybės gyventojai pagal poreikį naudojami asmens sveikatos priežiūros paslaugomis Vilniaus m. savivaldybėje (pavyzdžiui, yra prisirašę Vilniaus mieste esančiose poliklinikoje)³⁹⁵.

PROBLEMA – NEUŽTIKRINAMOS VIENODOS GALIMYBĖS ĮGYTI IŠSILAVINIMĄ

Švietimo srityje RPPI suplanuotomis investicijomis Vilniaus regione siekta spręsti iššūkius, kylančius dėl **neoptimalaus ikimokyklinio ugdymo įstaigų tinklo, nepakankamo ugdymo įstaigų prieinamumo vaikams su negalia ir nuo rajonų centrų nutolusiose vietovėse gyvenantiems vaikams, visos dienos mokyklos (VDM) paslaugų trūkumo ir netolygaus neformaliojo švietimo paslaugų prieinamumo.**

Investicijų švietimo srityje pasiskirstymas – **iš dalies tinkamas siekiant mažinti skirtumus regiono viduje. Daugiausiai** bendrų investicijų švietimo srityje teko **Širvintų r.** ir **Šalčininkų r.** savivaldybėms (atitinkamai, 549 Eur/gyv. ir 346 Eur/gyv., kai šalies vidurkis – 142 Eur/gyv., o regiono – 113 Eur/gyv.). Didžioji dalis lėšų šiose savivaldybėse skirta neformaliojo švietimo infrastruktūros plėtrai, įgyvendinant **2024–2029 m. Vilniaus regiono FZ strategiją**. Remiantis pastarąja, investuojama į įvairių edukacinių erdvių plėtrą Elektrėnų, Šalčininkų r., Širvintų r., Ukmergės r. ir Vilniaus r. savivaldybėse, siekiant sukurti sąlygas įgyvendinti kokybiškai naujas neformaliojo švietimo programas ir taip padidinti neformaliojo švietimo paslaugų pasiūlą regione. Tikimasi, kad jų gyventojai galės pasinaudoti kitose FZ savivaldybėse teikiama neformaliojo švietimo paslaugomis (su sąlyga, kad naujose edukacinėse erdvėse bus pasiūlytos konkrečioje savivaldybėje neteikiamos neformaliojo švietimo paslaugos ir bus užtikrintos pavėžėjimo paslaugos)³⁹⁶. Vis dėlto, **atskirose savivaldybėse plėtojamos neformaliojo švietimo infrastruktūros praktinio dalijimosi tarp FZ savivaldybių galimybės kol kas yra neaiškios.** Šiuo programavimo laikotarpiu FZ yra naujovė, todėl savivaldybėms trūksta informacijos apie tinkamą FZ strategijos įgyvendinimą. Pavyzdžiui, rengdamos jungtines veiklos sutartis FZ savivaldybės susiduria su **neaiškumais dėl bendro infrastruktūros naudojimo ir kitų savivaldybių gyventojams teikiamų paslaugų apmokėjimo teisinio reguliavimo.** Nors jungtinėje veiklos sutartyje FZ savivaldybės formaliai įsipareigoja užtikrinti savo teritorijoje gyvenantiems mokiniams galimybę vykti į kitose savivaldybėse organizuojamus edukacinius užsiėmimus³⁹⁷, labiausiai tikėtina, kad konkrečiose savivaldybėse sukurta neformaliojo švietimo infrastruktūra kitų FZ savivaldybių gyventojai naudosis tik epizodiškai (pavyzdžiui, moksleivių ekskursijų metu). FZ sukurtos **infrastruktūros bendrą naudojimą reguliarių neformaliojo švietimo paslaugų teikimui gali apsunkinti santykinai dideli atstumai tarp savivaldybių ir su kelione į kitas savivaldybes susijusi papildoma našta** (moksleivių transporto, lydėjimo, maitinimo organizavimo ir pan.) **ugdymo įstaigoms.** Dėl to darytina prielaida, kad konkrečiose FZ savivaldybėse išvystyta neformaliojo švietimo infrastruktūra didžiausią naudą kurs šių savivaldybių gyventojams. Atsižvelgiant į tai, investicijų neformaliojo švietimo srityje pasiskirstymas regione ne visai atliepia esamą situaciją savivaldybėse (pavyzdžiui, apie 41 proc. visų investicijų teko Šalčininkų r. savivaldybei, pasižyminti santykinai didele neformaliojo vaikų švietimo galimybėmis pasinaudojusiu mokinių dalimi), todėl **nepadės išspręsti netolygaus neformaliojo švietimo paslaugų prieinamumo regione iššūkio.**

Atmetus į neformaliojo švietimo infrastruktūros plėtrą nukreiptas lėšas, investicijų į **formaliojo švietimo** infrastruktūrą pasiskirstymas yra **optimalus. Daugiausiai** investicijų teko **Širvintų r.** ir **Trakų r.** savivaldybėms (atitinkamai, 274 Eur/gyv. ir 244 Eur/gyv.), kiek mažiau, tačiau taip pat santykinai **daug – Švenčionių r. ir Elektrėnų** savivaldybėms (atitinkamai, 172 Eur/gyv. ir 102 Eur/gyv.). Širvintų r., Švenčionių r. ir Elektrėnų savivaldybės – **tarp didžiausius iššūkius švietimo srityje patiriančių** regiono savivaldybių. Švenčionių r. ir Širvintų r. savivaldybės pasižymi santykinai prastais mokinių pasiekimais

³⁹⁵ Remiantis interviu su Šalčininkų r. savivaldybės administracijos atstovais metu surinkta informacija.

³⁹⁶ *2024–2029 m. Vilniaus regiono funkcinės zonos strategija*, patvirtinta Vilniaus rajono savivaldybės tarybos 2024 m. gegužės 24 d. sprendimu Nr. T3-181.

³⁹⁷ Remiantis interviu su Vilniaus r. savivaldybės administracijos atstovais metu surinkta informacija.

(ypač nacionalinių mokinių pasiekimų ir pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimų), tad tikslingai investuojama į VDM paslaugų teikimui reikalingos bendrojo ugdymo įstaigų infrastruktūros modernizavimą ir plėtrą. Be to, Širvintų r. savivaldybėje stebimas santykinai didelis vietų ikimokyklinio ugdymo įstaigose trūkumas (2022 m. 100 vaikų teko 101 vieta, kai šalies vidurkis – 107 vietos, o regiono – 104 vietos), todėl papildomai investuojama į ikimokyklinio ugdymo infrastruktūros plėtrą. Elektrėnų savivaldybė išsiskiria vienais prasčiausių įvairių ugdymo lygių mokinių pasiekimų, santykinai maža mokyklų, pilnai pritaikytų asmenims su negalia savarankiškam judėjimui arba judėjimui su asistento pagalba, dalimi (2020–2024 m. nesiekė dešimtadalio, kai šalies vidurkis – 17–22 proc., o regiono – 21–27 proc.) ir dėl didėjančio vaikų skaičiaus mažėjančiu vietų ikimokyklinio ugdymo įstaigose skaičiumi. Atitinkamai, investicijomis bent iš dalies adresuojamos visos šios problemos, skiriant lėšų ikimokyklinio ugdymo įstaigų infrastruktūros plėtrai ir bendrojo ugdymo įstaigų infrastruktūros pritaikymui VDM paslaugų teikimui bei įtraukiamam ugdymui.

Trakų r. savivaldybės švietimo srities būklė pagal daugelį rodiklių yra vidutiniška, tačiau santykinai didelių investicijų poreikį šioje savivaldybėje pagrindžia jos unikali geografinė padėtis, dėl kurios **dalis Trakų r. savivaldybės (kaip ir Vilniaus r. savivaldybės) teritorijų yra traktuojamos kaip Vilniaus miesto priemiesčiai**. Dėl pastaraisiais metais stebimos tendencijos, kai jaunos šeimos vis dažniau įsikuria Vilniaus miesto priemiesčiuose, didėja vaikų (ypač ikimokyklinio amžiaus) skaičius ir susiduriama su didėjančiu vietų ugdymo įstaigose trūkumu. Nemaža dalis (2023 m. arti ketvirtadalio) Trakų r. ir Vilniaus r. savivaldybėse deklaruotų vaikų yra ugdomi kitų savivaldybių (dažniausiai – Vilniaus m.) įstaigose, dėl to daliai jų gyventojų tenka važinėti didesnius atstumus iki ugdymo įstaigų³⁹⁸. Atsižvelgiant į tai, Trakų r. savivaldybėje tikslingai investuojama į vietų ikimokyklinio ugdymo įstaigose didinimą su Vilniaus m. savivaldybe besiribojančiose Trakų r. savivaldybės teritorijose bei vaikų pavėžėjimui iki ugdymo įstaigų reikalingas transporto priemonės.

Vilniaus m. ir Vilniaus r. savivaldybės pasižymi santykinai gera situacija pagal mokinių pasiekimus ir kitus švietimo rodiklius, tad ir joms tekusios investicijos buvo santykinai nedidelės. Vis dėlto, šios savivaldybės dėl gyventojų skaičiaus didėjimo susiduria su **dideliais iššūkiais užtikrinant ikimokyklinio ugdymo prieinamumą** (2022 m. 100 vaikų, lankančių ikimokyklinio ugdymo įstaigas, teko 102 vietos, kai šalies vidurkis – 107, o regiono – 104). Reaguojant į itin sparčią Vilniaus r. savivaldybės plėtrą pastaraisiais metais, 15 proc. bendro savivaldybei tekusio investicijų paketo skirta formaliojo švietimo infrastruktūrai, kuriant papildomas vietas bendrojo ir ikimokyklinio ugdymo įstaigose sparčiausiai besiplečiančiose rajono vietovėse. Vilniaus r. savivaldybės administracijos atstovai atkreipia dėmesį, kad **savo turiniu labai panašių veiklų finansavimo sąlygos reikšmingai skiriasi priklausomai nuo priemonės**, pagal kurią skiriamas finansavimas. Investavimo į bendrojo ugdymo infrastruktūrą pagal 2024–2029 m. Vilniaus miesto tvarios plėtros strategiją sąlygos buvo lankstesnės (sudaryta galimybė tiek modernizuoti esamą infrastruktūrą, tiek statyti naują), lyginant su investavimo į ikimokyklinio ugdymo infrastruktūrą pagal ŠMSM RPŽP sąlygomis (leista tik modernizuoti esamą infrastruktūrą)³⁹⁹.

PROBLEMA – NEPAKANKAMAI TVARI GYVENAMOJI APLINKA

Gyvenamosios aplinkos srityje RPPI suplanuotomis investicijomis Vilniaus regione siekta spręsti iššūkius, kylančius dėl **netolygiai išvystytos geriamojo vandens tiekimo, nuotekų surinkimo ir atliekų tvarkymo paslaugų infrastruktūros, šių komunalinių paslaugų sistemų sukeltos aplinkos taršos bei neigiamos urbanizacijos ir transporto sistemų įtakos aplinkai**.

³⁹⁸ 2022–2030 m. Vilniaus regiono plėtros plano pažangos priemonės LT011-01-01-01 „Vilniaus miesto su priemiesčiu plėtra“ pagrindimo aprašas, 2025-02-04 Nr. RPP-4.

³⁹⁹ Remiantis interviu su Vilniaus r. savivaldybės administracijos atstovais metu surinkta informacija.

Investicijų **geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo** srityje pasiskirstymas regione – **didžiaja dalimi tinkamas siekiant mažinti skirtumus regiono viduje. Didžiausiomis** (420 Eur/gyv., kai šalies vidurkis – 107 Eur/gyv., o regiono – 66 Eur/gyv.) **investicijomis** išsiskiria šių komunalinių paslaugų teikimo srityje **didžiausius iššūkius regione patirianti Šalčininkų r.** savivaldybė (2021 m. tik 43 proc. gyventojų buvo prisijungę prie centralizuotų geriamojo vandens tiekimo sistemų, 2020–2024 m. tik iki trečdalis gyventojų buvo prisijungę prie centralizuotų nuotekų surinkimo sistemų, o iki normos išvalytų nuotekų dalis nesiekė ketvirtadalio). Taip pat **santykinai daug** investicijų teko **Elektrėnų ir Trakų r.** savivaldybėms (atitinkamai, 305 Eur/gyv. ir 278 Eur/gyv.), kuriose buvo stebima **prasčiausia** regione nuotekų išvalymo **situacija** (2020–2024 m. Elektrėnų savivaldybėje tik iki 5 proc., o Trakų r. savivaldybėje – tik iki 7 proc. išleistų nuotekų buvo išvalyta iki normos). Savo ruožtu, **geriausia situacija** (didelė prie centralizuotų nuotekų surinkimo sistemų prisijungusių gyventojų ir iki normos išvalytų nuotekų dalis) fiksuota **Vilniaus m. ir Ukmergės r.** savivaldybėse, kurioms teko **santykinai mažiausiai lėšų** (atitinkamai, 2 Eur/gyv. ir 98 Eur/gyv.), skirtų užpildyti likusias komunalinių paslaugų teikimo gyventojams spragas.

Didžiausias **atotrūkis tarp esamos situacijos ir investicijų apimties** stebimas **Vilniaus r.** savivaldybėje. Tai – **viena iš didžiausius iššūkius patiriančių** savivaldybių pagal analizuojamus komunalinių paslaugų rodiklius: 2020–2024 m. tik apie trečdalis gyventojų buvo prisijungę prie centralizuotų geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo sistemų, o iki normos išvalytų nuotekų dalis nesiekė penktadalio. Vis dėlto, jai tekusios investicijos (148 Eur/gyv.) – **santykinai mažos**, lyginant su kitomis panašioje situacijoje esančiomis regiono savivaldybėmis (Šalčininkų r., Trakų r.) (nors ir didesnės už šalies vidurkį). Vilniaus r. savivaldybės administracijos atstovų teigimu, investicijų į centralizuotas geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemas **poreikis savivaldybėje yra labai didelis ir nuolatos didėjantis** dėl pastaraisiais metais itin sparčiai augančio rajono gyventojų skaičiaus. Didelę investicijų į šią sritį svarbą patvirtina ir tai, kad bendrame Vilniaus r. savivaldybei tekusių investicijų pakete geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sričiai skirtos lėšos sudarė beveik trečdalį (32 proc.) visų investicijų. Vis dėlto, skiriamų **lėšų nepakanka pilnai patenkinti esamą ir ateities poreikius**⁴⁰⁰.

Investicijų **atliekų tvarkymo** srityje pasiskirstymas regione **nėra optimalus siekiant mažinti skirtumus regiono viduje**. Investicijos į rūšiuojamojo atliekų surinkimo infrastruktūros plėtrą įgyvendinamos pagal **2024–2029 m. Vilniaus regiono FZ strategiją**, kurioje akcentuojama bendra FZ sudarančių savivaldybių veikla tvarkant atliekas per regioninę atliekų tvarkymo įmonę UAB „VAATC“. Vis dėlto, santykinai prasti regiono atliekų tvarkymo rodikliai siejami su regione netolygiai išvystyta atliekų surinkimo infrastruktūra⁴⁰¹. **Daugiausiai** investuojama **Švenčionių r., Širvintų r. ir Ukmergės r.** savivaldybėse (atitinkamai, 88 Eur/gyv., 62 Eur/gyv. ir 60 Eur/gyv., kai šalies vidurkis – 18 Eur/gyv., o regiono – 11 Eur/gyv.), kuriose atliekų tvarkymo **situacija buvo santykinai gera** (su nedidelėmis išimtimis atskirais metais). Kita vertus, šiose savivaldybėse įgyvendinamos investicijos į didelių gabaritų ir komunalinių atliekų surinkimo infrastruktūrą yra pagrįstos, atsižvelgiant į nacionaliniu lygmeniu keliamą tikslą iki 2030 m. pasiekti, kad būtų perdirbama ne mažiau kaip 60 proc. komunalinių atliekų. Savo ruožtu, 2020–2024 m. pagal perdirbtų ar pakartotinai panaudotų komunalinių atliekų dalį **didžiausius iššūkius patiriančiose Šalčininkų r., Trakų r. ir Vilniaus r.** savivaldybėse investicijos – **santykinai mažos** (atitinkamai, 3 Eur/gyv., 27 Eur/gyv. ir 24 Eur/gyv.). Vilniaus r. savivaldybės administracijos atstovų teigimu, dėl sparčiai augančio rajono gyventojų skaičiaus ir urbanizuotų zonų plėtros investicijų į atliekų tvarkymą **poreikis savivaldybėje yra nuolatos didėjantis**. Atliekų tvarkymui skiriama apie 5 proc. bendro savivaldybei tekusių investicijų paketo lėšų, kurios tikslingai nukreiptos į infrastruktūros plėtrą labiausiai urbanizuotose vietovėse. Šalčininkų r. savivaldybėje – priešingai – investicijų atliekų tvarkymo srityje **poreikis buvo mažas**. Atliekų tvarkymo **infrastruktūra šioje savivaldybėje yra pilnai išvystyta**, tačiau pasiekti

⁴⁰⁰ Ten pat.

⁴⁰¹ 2024–2029 m. Vilniaus regiono funkcinės zonos strategija, patvirtinta Vilniaus rajono savivaldybės tarybos 2024 m. gegužės 24 d. sprendimu Nr. T3-181.

aukštesnį atliekų perdirbimo ar pakartotinio panaudojimo lygį trukdo **nepakankamas gyventojų sąmoningumas** atliekų rūšiavimo srityje. Atsižvelgiant į tai, iki 1 proc. bendro Šalčininkų r. savivaldybei tekusių investicijų paketo skirta nedidelių atliekų tvarkymo infrastruktūros spragų šalinimui (tekstilės konteinerių plėtrai) ir visuomenės, pirmiausiai – vaikų ir jaunimo, švietimo priemonių įgyvendinimui⁴⁰².

Investicijų **gyvenamosios aplinkos gerinimo** srityje pasiskirstymas **nėra optimalus siekiant mažinti skirtumus regiono viduje**. Šios investicijos įgyvendinamos tik pusėje regiono savivaldybių ir yra daugiausiai grįstos atskirų savivaldybių specifiniais plėtros poreikiais, o ne siekiu mažinti netolygumus regiono viduje. **Daugiausiai** investuojama **Ukmergės r.** ir **Šalčininkų r.** savivaldybėse (atitinkamai, 115 Eur/gyv. ir 59 Eur/gyv., kai šalies vidurkis – 42 Eur/gyv., o regiono – 25 Eur/gyv.), kuriose įgyvendinami žaliosios infrastruktūros plėtros projektai. Dėl intensyvios ekonominės veiklos ir urbanizacijos **didžiausias gamtinių teritorijų praradimas bei aplinkos tarša** stebima **Vilniaus m.** ir **Vilniaus r.** savivaldybėse, tačiau pastarosiose investuojama santykinai **mažai** (atitinkamai, 27 Eur/gyv. ir 2 Eur/gyv.) ir įgyvendinami pavieniai gyvenamosios aplinkos gerinimo projektai (Vilniaus m. savivaldybėje – viešųjų erdvių tvarkymo, Vilniaus r. savivaldybėje – oro monitoringo sistemos plėtros). Vilniaus r. savivaldybės administracijos atstovų teigimu, investicijų į gyvenamosios aplinkos gerinimą poreikis savivaldybėje yra labai didelis, ypač atsižvelgiant į sparčią rajono urbanizaciją pastaraisiais metais. Nepaisant to, santykinai nedidelę RPP investicijų apimtį nulėmė Vilniaus r. **savivaldybės pasirinkta investavimo strategija**. Siekiant įgyvendinti didesnę pridėtinę vertę kuriančias iniciatyvas ir riboti administracinę našta, iš savivaldybės strateginiame veiklos plane pateikto sąrašo atrenkant finansuotinus projektus **prioritetas teiktas mažesniai skaičiui, bet didesnės finansinės apimties projektams**. Pavyzdžiui, reaguojant į kelių rajone veikiančių didelių įmonių keliamą aplinkos taršą įgyvendinamas projektas, skirtas oro monitoringo infrastruktūros kūrimui savivaldybėje. Smulkesni gyvenamosios aplinkos gerinimui (pavyzdžiui, žaliųjų erdvių plėtrai) skirti projektai įgyvendinami kitų finansavimo šaltinių (savivaldybės biudžeto, Lietuvos žemės ūkio ir kaimo plėtros 2023–2027 m. strateginio plano intervencinės priemonės „Sumanieji kaimai“) lėšomis⁴⁰³.

Investicijų **darnaus judumo** srityje pasiskirstymas **nėra optimalus siekiant mažinti skirtumus regiono viduje**. Tai daugiausiai susiję su **apribojimu į darnaus judumo plėtrą nukreiptas IP lėšas skirti savivaldybėms, kurios 2014–2020 m. ES fondų lėšomis nebuvo pasirengusios darnaus judumo planų**. Vilniaus regione RPP investicijos darnaus judumo projektams galėjo būti skiriamos ir buvo skirtos (105 Eur/gyv., kai šalies vidurkis – 112 Eur/gyv., o regiono – 75 Eur/gyv.) tik tokį planą 2014–2020 m. ES fondų lėšomis pasirengusiai Vilniaus m. savivaldybei. Visgi, pastarojoje situacija darnaus judumo srityje buvo **santykinai geriausia** (daugiausiai viešų ir pusiau viešų elektromobilių įkrovimo stotelių bei viešuoju transportu besinaudojančių asmenų, mažiausias santykinis individualių lengvųjų automobilių skaičius bei didžiausias dviračių takų ilgis). Investicijos Vilniaus m. savivaldybėje nukreiptos į viešojo transporto infrastruktūrą (viešojo transporto eismo juostų įrengimą ir viešojo transporto priemonių parko atnaujinimą) bei dviračių ir pėsčiųjų takų įrengimą. Kitose savivaldybėse (**Švenčionių r., Ukmergės r., Trakų r.** ir **Ukmergės r.**) **darnaus transporto infrastruktūros plėtra pasireiškė kaip šalutinė turizmo projektu**, kurių metu vystoma dviračiams skirta infrastruktūra prie turizmo objektų, **nauda**. Širvintų r. ir Šalčininkų r. savivaldybės išsiskiria vienu didžiausių santykinų individualių lengvųjų automobilių skaičių ir vienu mažiausių dviračių takų ilgiu, tačiau dėl minėtų apribojimų investicijų darnaus judumo srityje jose neįgyvendinta.

⁴⁰² Remiantis interviu su Vilniaus r. ir Šalčininkų r. savivaldybių administracijų atstovais metu surinkta informacija.

⁴⁰³ Remiantis interviu su Vilniaus r. savivaldybės administracijos atstovais metu surinkta informacija.

KLAIPĖDOS REGIONO PLĖTROS PROBLEMOS IR JŲ GILUMINĖS PRIEŽASTYS

20 LENTELĖ. KLAIPĖDOS REGIONO RPPL NURODOMOS REGIONO PLĖTROS PROBLEMOS IR JŲ GILUMINĖS PRIEŽASTYS

Eil. Nr.	Regiono plėtros problemos	Regiono plėtros problemų giluminės priežastys	Sąsaja su RPP regionų plėtros problemomis
1.	Regionas nepakankamai patrauklus aukštesnės pridėtinės vertės verslui	1.1. Nesudarytos patrauklios sąlygos aukštesnę pridėtinę vertę kuriančių ekonomikos šakų pritraukimui į regioną. 1.2. Turizmo sektoriaus paslaugos regione kuria žemą pridėtinę vertę.	1
2.	Integruotos ir gyventojų poreikius atitinkančios tvarios transporto sistemos neefektyvi veikla	2.1. Nepatraukli ir vartotojų poreikių neatitinkanti viešojo transporto sistema. 2.2. Nepakankamai išvystyta darnaus judumo infrastruktūra	1 ir 2
3.	Nepakankamas prisitaikymas prie klimato kaitos ir poveikio jai mažinimas	3.1. Nepakankamai išplėtos oro ir grunto taršos mažinimo, prevencijos ir stebėsenos priemonės. 3.2. Vandentvarkos ir atliekų tvarkymo paslaugų kokybės bei prieinamumo, gyventojų sąmoningumo stoka.	3
4.	Nepakankamas švietimo, sveikatos ir socialinių paslaugų prieinamumas, kokybiškų paslaugų trūkumas	4.1. Modernios ugdymo (švietimo) aplinkos, materialinės bazės trūkumas. 4.2. Nepakankamas socialinių paslaugų spektras ir paslaugų prieinamumo trūkumas. 4.3. Nepakankamas sveikatos paslaugų prieinamumas ir kokybė.	2

Šaltinis: Klaipėdos RPP⁴⁰⁴

PANEVĖŽIO REGIONO PLĖTROS PROBLEMOS IR JŲ GILUMINĖS PRIEŽASTYS

21 LENTELĖ. PANEVĖŽIO REGIONO RPPL NURODOMOS REGIONO PLĖTROS PROBLEMOS IR JŲ GILUMINĖS PRIEŽASTYS

Eil. Nr.	Regiono plėtros problemos	Regiono plėtros problemų giluminės priežastys	Sąsaja su RPP regionų plėtros problemomis
1.	Žemas investicinis patrauklumas aukštesnę pridėtinę vertę kuriančio verslo plėtrai regione	1.1. Žemas verslumo lygis. 1.2. Nepatraukli investicinė aplinka (nepakankamas teritorijų ir jų infrastruktūros pritaikytų investicijoms kiekis, žmogiškieji ištekliai). 1.3. Nepakankamas regiono centro matomumas ir patrauklumas pritraukiant jaunas šeimas ir talentus.	1 ir 2

⁴⁰⁴ Patvirtinta Klaipėdos regiono plėtros tarybos 2023 m. kovo 10 d. sprendimu Nr. K/S-10 (Klaipėdos regiono plėtros tarybos 2025 m. spalio 9 d. sprendimo Nr. K/S-14 redakcija)

2.	Mažas regiono turistinis ir kultūrinio gyvenimo patrauklumas	2.1. Nepakankamas lankytinų objektų pasiekiamumo lygmuo (privažiavimo keliai, sanitarinė, kita infrastruktūra, pasiekiamumas asmenims su negalia). 2.2. Menka inovatyvių paslaugų pasiūla ir nepakankamai efektyvi paslaugų rinkodara.	1
3.	Nepakankama švietimo ir mokymo paslaugų kokybė, prieinamumas ir veiksmingumas	3.1. Mokymosi ir švietimo pagalbos prieinamumo netolygumai, lemiantys skirtingas galimybes švietime. 3.2. Nevienodos galimybės dalyvauti ikimokykliniame, priešmokykliniame ugdyme.	2
4.	Nepakankamas kokybiškų ir inovatyvių sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas, menki gyventojų sveikos gyvensenos įgūdžiai ir nepakankamas sveikatos raštingumas, sąlygojantys blogėjančią žmonių sveikatą	4.1. Paplitę fizinės ir psichikos sveikatos rizikos veiksniai (alkoholio vartojimas, rūkymas, nesveikas gyvenimo būdas, psichologinės problemos). 4.2. Augantis ilgalaikės priežiūros paslaugų poreikis.	2
5.	Nedarni judumo sistema	5.1. Nesudarytos galimybės naudotis elektromobiliais ir bevariklėmis transporto priemonėmis. 5.2. Neintegrali viešojo transporto sistema. 5.3. Juodųjų dėmių koncentracija regiono centre.	2 ir 3
6.	Netvari aplinka	6.1. Nepaisytas klimato kaitos (žaliosios infrastruktūros trūkumas ir taršos židiniai). 6.2. Oro kokybė, kuri lemia blogesnę gyventojų sveikatą. 6.3. Žemas gyventojų sąmoningumas ir infrastruktūros trūkumas atliekų tvarkymo srityje. 6.4. Dalis gyventojų neaprupinami kokybiškais vandens tiekimo nuotekų tvarkymo paslaugomis.	2 ir 3
7.	Nepakankamas socialinių paslaugų ir infrastruktūros prieinamumas	7.1. Nestacionarių, bendruomeninių paslaugų socialinę riziką patiriantiems ir socialiai pažeidžiamiesiems asmenims trūkumas. 7.2. Nepatenkintas socialinio būsto poreikis. 7.3. Dėl demografinių aplinkybių augantis socialinių paslaugų poreikis.	2

Šaltinis: Panevėžio RPPI⁴⁰⁵

⁴⁰⁵ Patvirtinta Panevėžio regiono plėtros tarybos 2023 m. rugsėjo 6 d. sprendimu Nr. TS-30 (Panevėžio regiono plėtros tarybos 2025 m. rugsėjo 29 d. sprendimo Nr. TS-14 redakcija)

UTENOS REGIONO PLĖTROS PROBLEMAS IR JŲ GILUMINĖS PRIEŽASTYS

22 LENTELĖ. UTENOS REGIONO RPPL NURODOMOS REGIONO PLĖTROS PROBLEMAS IR JŲ GILUMINĖS PRIEŽASTYS

Eil. Nr.	Regiono plėtros problemos	Regiono plėtros problemų giluminės priežastys	Sąsaja su RPP regionų plėtros problemomis
1.	Nepakankama socialinių ir sveikatos priežiūros paslaugų kokybė ir prieinamumas	<p>1.1. Blogėjanti sveikatos ir socialinės infrastruktūros būklė, didėjantis paslaugų kokybės atotrūkis nuo didžiųjų regionų centrų.</p> <p>1.2. Blogėjanti gyventojų sveikata dėl nepakankamo švietimo ir nepakankamos infrastruktūros sveikatos srityje, prasto asmens sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo bei teritorinių netolygumų.</p> <p>1.3. Augantis skurdo lygis neleidžiantis patenkinti socialinio būsto poreikio, ypačingai būsto skirto gausioms šeimoms ir/ar neįgaliesiems.</p>	1 ir 2
2.	Nepakankama švietimo paslaugų kokybė ir prieinamumas	<p>2.1. Formalaus ir neformalaus švietimo paslaugų kokybės bei pasiekiamumo netolygumas.</p> <p>2.2. Napatrauklus profesinis mokymas.</p> <p>2.3. Dėl ribotos prieigos prie interneto ne visiems gyventojams užtikrintos galimybės nuotoliu dirbti, mokytis, gauti e. paslaugas ir neužtikrinamas inovatyvių viešųjų paslaugų teikimas.</p>	2
3.	Nepakankama aplinkos kokybė	<p>3.1. Didėjanti oro ir vandens tarša.</p> <p>3.2. Per mažas geriamojo vandens tiekimo ir centralizuotai teikiamų nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumas.</p> <p>3.3. Napatraukli dėl nesutvarkytų praeityje užterštų / pažeistų teritorijų aplinka.</p> <p>3.4. Nepakankamas atsinaujinančių ir alternatyvių energijos išteklių naudojimas.</p> <p>3.5. Nepakankamas gyventojų švietimas aplinkosaugos srityje.</p> <p>3.6. Nepakankamos komunalinių atliekų rūšiavimo galimybės.</p>	3
4.	Napatraukli judumo sistema ir nepakankama gyvenamosios aplinkos kokybė	<p>4.1. Neišvystytas viešųjų paslaugų pasiekiamumas.</p> <p>4.2. Nepakankamai išvystyta ir nesaugi susisiekimo infrastruktūra.</p> <p>4.3. Napatraukli, nusidėvėjusi, šiuolaikinių gyventojų poreikių neatitinkanti viešoji ir gyvenamoji infrastruktūra; 1500 gyv./km² ir didesnio tankumo teritorijoje esantys nepakankami žaliųjų zonų ar jungčių plotai; žaliųjų zonų ir jų jungčių trūkumas urbanizuotose teritorijose.</p>	3
5.	Žemas investicinės aplinkos patrauklumas	<p>5.1. Mažas verslumas.</p> <p>5.2. Verslui nepalanki aplinka dėl infrastruktūros ir kvalifikuotos darbo jėgos trūkumo.</p> <p>5.3. Žemas Utenos regiono konkurencingumas ir gebėjimas pritraukti investicijas.</p>	1

6.	Bendros turizmo infrastruktūros ir kultūros paslaugų trūkumas, nepakankama bendra turizmo rinkodara	6.1. Neišnaudotas kūrybinių industrijų, kultūros kelių ir turizmo potencialas, paslaugų fragmentiškumas ir sezoniškumas. 6.2. Nefektyvi turizmo rinkodara, bendradarbiavimo stoka regioniniu lygmeniu.	1
----	---	---	---

Šaltinis: Utenos RPPĮ⁴⁰⁶

7 PRIEDAS. ATLIKTŲ INTERVIU SĄRAŠAS

Data	Institucija	Dalyviai	Pareigos	Būdas
2025-10-23	LR vidaus reikalų ministerija	Eglė Šarkauskaitė	Regioninės politikos grupės vyresnioji patarėja	TEAMS, pusiau struktūruotas interviu
		Andrius Valickas	Regioninės politikos grupės vyriausiasis patarėjas	
		Natalija Valavičienė	Regioninės politikos grupės patarėja	
2025-11-25	Utenos regiono plėtros tarybos administracija	Nerijus Čepauskas	Administracijos direktorius	TEAMS, pusiau struktūruotas interviu
2025-12-03	Panevėžio regiono plėtros tarybos administracija	Kristina Udrienė	Administracijos direktorė	TEAMS, pusiau struktūruotas interviu
2025-12-08	Klaipėdos regiono plėtros tarybos administracija	Dalia Makuškienė	Administracijos direktorė	TEAMS, pusiau struktūruotas interviu
2026-01-13	LR finansų ministerija	Irma Patapienė	Investicijų į ekonomikos augimą skyriaus vedėja	TEAMS, pusiau struktūruotas interviu

⁴⁰⁶ Patvirtinta Utenos regiono plėtros tarybos kolegijos 2023 m. sausio 30 d. sprendimu Nr. KS(T)-4 (Utenos regiono plėtros tarybos kolegijos 2025 m. spalio 23 d. sprendimo Nr. KS-11 redakcija)

2026-01-20	Centrinė projektų valdymo agentūra	Gediminas Česonis	Ekspertas	TEAMS, pusiau struktūruotas interviu
2026-01-22	Vilniaus rajono savivaldybė	Dorota Korwin-Piotrowska	Investicijų ir projektų valdymo skyriaus vedėja	TEAMS, pusiau struktūruotas interviu
		Ana Matveiko	Investicijų ir projektų valdymo skyriaus patarėja	
		Gediminas Miškinis	Vilniaus rajono savivaldybės administracijos vyr. patarėjas	
		Eva Perepečkienė	Energetikos ir inžinerinių tinklų skyriaus patarėja	
		Tatjana Ringelevičienė	Aplinkos apsaugos skyriaus vyr. specialistė	
		Jolanta Volodko	Aplinkos apsaugos skyriaus patarėja	
2026-01-23	LR Vyriausybės kanceliarija	Inga Moisiejūtė	Projektų valdymo skyriaus vedėja	TEAMS, pusiau struktūruotas interviu
2026-01-23	Šalčininkų rajono savivaldybė	Donata Ašmankevičienė	Investicijų ir strateginio planavimo skyriaus vedėja	TEAMS, pusiau struktūruotas interviu
2026-01-27	Alytaus miesto savivaldybė	Ineta Dimšienė	Finansų ir investicijų skyriaus vedėjo pavaduotoja	TEAMS, pusiau struktūruotas interviu

8 PRIEDAS. ANKETINIŲ APKLAUSŲ KLAUSIMYNAI

2025 m. spalio 3–21 d. laikotarpiu buvo vykdoma **Regionų plėtros tarybų administracijų atstovų anketinė apklausa**. Apklausos tikslas – surinkti nuomonę ir įžvalgas apie Regionų plėtros tarybų administracijų įsitraukimą į regioninių pažangos priemonių ir 2022–2030 m. Regionų plėtros programos planavimą. Anketos buvo išsiųstos 10 Regionų plėtros tarybų administracijų atstovų. Į apklausą atsakė visi pakviesti dalyviai – 10 respondentų, t. y. 100 proc. visų apklausos dalyvių.

2025 m. spalio 2–19 d. laikotarpiu buvo vykdoma **Regionų plėtros tarybų socialinių-ekonominių partnerių atstovų anketinė apklausa**. Apklausos tikslas – surinkti nuomonę ir įžvalgas apie regioninių investicijų planavimą ir įgyvendinimą. Anketos buvo išsiųstos 121 Regionų plėtros tarybų socialinių-ekonominių partnerių atstovui. Į apklausą atsakė 46 respondentai, t. y. 38 proc. visų apklausos dalyvių.

2025 m. spalio 2–27 d. laikotarpiu buvo vykdoma **Savivaldybių administracijų už investicijas atsakingų skyrių atstovų anketinė apklausa**. Apklausos tikslas – surinkti nuomonę ir įžvalgas apie investicijų planavimą ir įgyvendinimą atstovaujamoje savivaldybėje. Anketos buvo išsiųstos 60 savivaldybių administracijų, atsakingų už investicijas, skyrių atstovams. Į apklausą atsakė 46 respondentai, t. y. 76,7 proc. visų apklausos dalyvių.

23 LENTELĖ. APKLAUSŲ VYKDYMO PARAMETRAI

EIL. NR.	RESPONDENTŲ GRUPĖ	BENDRA IMTIS	ATSAKIUSIŲJŲ SKAIČIUS	FAKTINIS LYGIS	ATSAKOMUMO
1.	Regionų plėtros tarybų administracijų atstovų anketinė apklausa	10	10		100 proc.
2.	Regionų plėtros tarybų socialinių-ekonominių partnerių atstovų anketinė apklausa	121	46		38 proc.
3.	Savivaldybių administracijų už investicijas atsakingų skyrių atstovų anketinė apklausa	60	46		76,7 proc.

Apklausų vykdymui buvo pasitelkta automatizuota internetinė apklausų vykdymo sistema Survey Monkey©. Siekiant užtikrinti apklausų reprezentatyvumą, respondentams buvo siunčiami priminimai užpildyti apklausų klausimynus, taip pat su dalimi respondentų susisiekti telefonu.

SAVIVALDYBIŲ ADMINISTRACIJŲ UŽ INVESTICIJAS ATSAKINGŲ SKYRIŲ ATSTOVŲ ANKETINĖS APKLAUSOS KLAUSIMYNAS

Gerb. respondente,

LR vidaus reikalų ministerijos užsakymu UAB „BGI Consulting“ šiuo metu atlieka **2022–2030 metų Regionų plėtros programos įgyvendinimo tarpinį (pažangos) vertinimą**. Siekiant nustatyti regioninių pažangos priemonių ir regionų plėtros planų priemonių tinkamumą, pakankamumą ir tikėtiną poveikį, šiuo metu vykdoma savivaldybių administracijų už investicijas atsakingų skyrių atstovų anketinė apklausa.

Prašome **įvertinti investicijų planavimą ir įgyvendinimą** Jūsų atstovaujamoje savivaldybėje atsakydami į anketinės apklausos klausimus.

Atkreipiame dėmesį, kad esant poreikiui bet kuriuo metu galima nutraukti klausimyno pildymą ir sugrįžti prie jo vėliau (kvietimo laiške paspaudus mygtuką „Pradėti apklausą“).

Garantuojame, jog **dalyvavimas apklausoje yra konfidencialus** – gauti atsakymai bus analizuojami apibendrintai su kitų respondentų atsakymais ir naudojami tik minėto vertinimo tikslais.

Jūsų atsakymai – labai svarbūs vertinant 2022–2030 metų Regionų plėtros programos įgyvendinimo pažangą ir planuojant kito finansavimo laikotarpio investicijas!

Jūsų atsakymų lauksime **iki 2025 m. x d. imtinai**.

Kilus klausimams dėl apklausos prašome kreiptis į UAB „BGI Consulting“ atstovą x (el. paštu xxx arba tel. xxx).

DABAR PRAŠOME ATSAKYTI Į KELETĄ KLAUSIMŲ APIE JŪSŲ ATSTOVAUJAMĄ SAVIVALDYBĘ IR JOS INVESTICIJŲ POREIKIUS.

1. Kuriamo šalies **regione** yra Jūsų atstovaujama savivaldybė? *Prašome pasirinkti tinkamą atsakymo variantą:*

- Sostinės regione
- Vidurio ir vakarų Lietuvos regione

2. Kokio **tipo** savivaldybę atstovaujate? *Prašome pasirinkti tinkamą atsakymo variantą:*

- Miesto savivaldybę (Vilniaus miesto, Kauno miesto, Klaipėdos miesto, Šiaulių miesto, Panevėžio miesto arba Alytaus miesto)
- Žiedinę savivaldybę (Vilniaus rajono, Kauno rajono, Klaipėdos rajono, Šiaulių rajono, Panevėžio rajono arba Alytaus rajono)
- Regiono centro savivaldybę (Marijampolės, Tauragės rajono, Telšių rajono arba Utenos rajono)
- Kurortinę savivaldybę (Birštono, Druskininkų, Neringos arba Palangos miesto)
- Kitą savivaldybę

3. Kokie **veiksniai**, Jūsų nuomone, labiausiai nulemia **investavimo krypčių pasirinkimą** Jūsų atstovaujamoje savivaldybėje? *Prašome pasirinkti iki 3 pagrindinių veiksnių:*

- Išsakomi vietos verslo bendruomenės poreikiai
- Išsakomi vietos gyventojų bendruomenių poreikiai
- Išsakomi vietos nevyriausybinių organizacijų atstovų poreikiai
- Išsakomi vietos profesinių organizacijų atstovų poreikiai
- Išsakomi savivaldybės įmonių, įstaigų poreikiai
- Savivaldybės socialinės-ekonominės situacijos pokyčių tendencijos
- Prieinami finansavimo šaltiniai
- Vietos valdžios politinė valia
- Centrinės valdžios institucijų rekomendacijos
- Kita (*prašome įrašyti*):

4. Atsižvelgiant į situaciją Jūsų atstovaujamoje savivaldybėje 2021–2023 m. laikotarpiu, įvertinkite **investicijų poreikį** kiekvienoje iš žemiau nurodytų sričių. *Prašome kiekvienos srities investicijų poreikį įvertinti skalėje nuo 1 iki 5, kur 1 reiškia „investicijos šiuo laikotarpiu nėra reikalingos“ (t. y. srities situacija yra gera, skubaus investicijų poreikio nėra), o 5 – „reikalingos neatidėliotinos investicijos“ (t. y. srities palaikymui ar plėtrai yra reikalingos skubios investicijos):*

	1 („investicijos šiuo laikotarpiu nėra reikalingos“)	2	3	4	5 („reikalingos neatidėliotinos investicijos“)	Nežinau / negaliu įvertinti
Švietimas						
Sveikata (<i>asmens sveikatos priežiūros ir visuomenės sveikatos priežiūros paslaugos</i>)						
Socialinės paslaugos						
Socialinis būstas						
Kultūra						
Kūno kultūra ir sportas						
Atliekų surinkimas ir tvarkymas						
Geriamojo vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymas						
Gamtinės ekosistemos (<i>žalieji plotai, vandens telkiniai ir pan.</i>)						
Užterštų ir pažeistų teritorijų tvarkymas						
Centralizuota šilumos tiekimo sistema						
Pastatų energinis efektyvumas (<i>būstai ir viešieji pastatai</i>)						
Viešosios erdvės urbanizuotose teritorijose						
Vietinės reikšmės kelių ir gatvių infrastruktūra						
Vietinės reikšmės kelių ir gatvių infrastruktūra						
Darnus judumas (<i>pėsčiųjų ir bevariklio transporto infrastruktūra, viešasis transportas, intelektinės transporto sistemos ir pan.</i>)						
Su verslo poreikiais susijusi infrastruktūra						
Su turizmu susijusi infrastruktūra						
„Minkštos“ paramos verslui priemonės (<i>investuotojams, turistams pritraukti skirtos rinkodaros priemonės, dirbančiųjų kvalifikacijos kėlimas ir pan.</i>)						
Gyventojų verslumo skatinimas						

DABAR PRAŠOME ATSAKYTI APIE JŪSŲ ATSTOVAUJAMAI SAVIVALDYBEI AKTUALIAS INVESTICIJAS SRITYSE, KURIOS 2021–2027 M. ES FONDŲ INVESTICINIŲ LAIKOTARPIU YRA FINANSUOJAMOS PAGAL REGIONINES PAŽANGOS PRIEMONES (KONKREČIOS INVESTICIJOS YRA ĮTRAUKTOS Į REGIONŲ PLĖTROS TARYBŲ TVIRTINAMUS REGIONŲ PLĖTROS PLANUS). PRAŠOME PASISAKYTI APIE VISAS JŪSŲ ATSTOVAUJAMAI SAVIVALDYBEI AKTUALIAS SRITIS NEPRIKLAUSOMAI NUO TO, AR IR KIEK PROJEKTŲ ŠIOSE SRITYSE ESATE SUPLANAVĘ:

5. 2021–2027 m. investiciniu laikotarpiu **geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo** srityje regionai (savivaldybės) pagal patvirtintas finansavimo gaires (regioninė pažangos priemonė 02-001-06-07-02 (RE)) gali pasirinkti investuoti į šias **veiklas**:

Gyvenamosiose vietovėse, kuriose yra nuo 200 iki 2000 gyventojų:

- Centralizuotųjų geriamojo vandens tiekimo tinklų plėtra
- Geriamojo vandens gavybos ir (arba) geriamojo vandens ruošimo įrenginių rekonstrukcija arba statyba
- Individualių arba grupinių geriamojo vandens tiekimo sistemų (tinklų ir įrenginių) įrengimas

Gyvenamosiose vietovėse, kuriose gyvena ne mažiau kaip 200 gyventojų ir kuriose susidaro iki 2000 gyventojų ekvivalentą atitinkanti taršos nuotekomis apkrova:

- Centralizuotųjų nuotekų surinkimo tinklų plėtra
- Nuotekų valymo įrenginių rekonstrukcija arba nauja statyba
- Atskirųjų (ne daugiau kaip dviejų gyvenamųjų namų) arba grupinių (daugiau kaip dviejų gyvenamųjų namų) nuotekų tvarkymo sistemų nauja statyba

a) Ar geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo srityje galimos finansuoti veiklos atitinka Jūsų atstovaujamos savivaldybės poreikius? Prašome pasirinkti tinkamą atsakymo variantą:

- Finansuojamos veiklos visiškai atitinka mūsų savivaldybės poreikius
- Finansuojamos veiklos iš dalies atitinka mūsų savivaldybės poreikius
- Finansuojamos veiklos mūsų savivaldybėje yra neaktualios
- Nežinau / negaliu atsakyti
- Mūsų savivaldybė nėra tinkamas pareiškėjas pagal šią regioninę pažangos priemonę

Jei pasirenkamas „Finansuojamos veiklos visiškai atitinka mūsų savivaldybės poreikius“ atsakymo variantas, praleidžiamas (b) klausimas ir pereinama prie kitos srities.

b) Kokios kitos, 2021–2027 m. investiciniu laikotarpiu nefinansuojamos veiklos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo srityje, būtų aktualios Jūsų atstovaujamai savivaldybei? Prašome trumpai pakomentuoti, nurodant tik tas veiklas, už kurias savivaldybė yra atsakinga įgyvendinant savarankiškasias ir (ar) valstybines (valstybės perduotas savivaldybėms) funkcijas:

Toliau tas pats klausimas (5. (a) ir b) dalys) užduodamas tokiose srityse:

Komunalinių atliekų surinkimo ir tvarkymo srityje (regioninė pažangos priemonė 02-001-06-10-01 (RE))

- Konteinerių aikštelių įrengimas ir (arba) rekonstrukcija komunalinėms biologinėms, tekstilės, pavojingosioms atliekoms surinkti, atliekų surinkimo priemonės
- Komunalinių biologinių, tekstilės, pavojingųjų atliekų surinkimo priemonės individualioms valdoms
- Didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštelių įrengimas atliekoms priimti, laikinai laikyti skirti įrenginiai, įranga, atliekų surinkimo konteineriai
- Didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštelių atnaujinimas komunalinių biologinių, tekstilės, pavojingųjų atliekų surinkimo priemonėmis
- Atliekų, tinkamų paruošti pakartotinai naudoti, surinkimo ir paruošimo pakartotinai naudoti infrastruktūros sukūrimas ir (ar) atnaujinimas
- Visuomenės, regiono ir (ar) savivaldybės gyventojų informavimas skatinant rūšiuojamąjį atliekų surinkimą.

Aplinkos monitoringo srityje (regioninė pažangos priemonė 02-001-06-11-02 (RE))

Gyvenamosiose vietovėse, kuriose yra nuo 200 iki 2000 gyventojų:

- Savivaldybių aplinkos oro monitoringo infrastruktūros plėtra
- Visuomenės informavimas apie aplinkos oro kokybę ir jos poveikį sveikatai (monitoringo duomenų viešinimas, informavimas apie gyvenamosios vietovės aplinkos oro kokybę).

Urbanizuotų teritorijų plėtros srityje (regioninė pažangos priemonė 02-001-06-08-02 (RE) ir 01-004-07-02-01 (RE))

Urbanizuotose teritorijose, kurių gyventojų tankis yra 1500 gyventojų/km² arba didesnis ir kurių gamtinių ir antropogeninių plotų santykis yra mažesnis nei 1,5:

- Žalavimo planų ir (ar) žaliosios infrastruktūros poreikio žemėlapių parengimas;
- Žaliosios infrastruktūros plėtra urbanizuotose teritorijose.

Regionų centruose (10 miestų) ir Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos priemiesčiuose:

- Urbanizuotų teritorijų pritaikymas daugiatiksliam naudojimui, jų atgaivinimas ir konversija.

Užterštų teritorijų tvarkymo srityje (regioninė pažangos priemonė 02-001-06-08-03 (RE))

Urbanizuotose teritorijose, kurių gyventojų tankis didesnis kaip 300 gyventojų/kv.km ir aplinkinėje teritorijoje iki 2 km:

- Cheminėmis medžiagomis užterštų teritorijų tvarkymas;
- Praeityje kasybos darbais pažeistų teritorijų (karjerų ir durpynų), neužstatytų statiniais ir įrenginiais, tvarkymas.

Eismo saugos srityje (regioninė pažangos priemonė 10-001-05-03-07 (RE))

- Juodosios dėmės pase siūlomų eismo saugumo inžinerinių ar kitų inžinerinių sprendinių įgyvendinimas vietinės reikšmės keliuose ir gatvėse.

Darnaus judumo srityje (regioninė pažangos priemonė 10-001-06-01-03 (RE))

Savivaldybėse, kurios 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos lėšomis parengė Darnaus judumo miestuose planus, finansuojamos veiklos:

- Elektra varomų ir (arba) vandeniliu pildomų viešojo transporto priemonių parko plėtra
- Viešųjų alternatyviųjų degalų įkrovimo ir (ar) papildymo infrastruktūros plėtra
- Dviračių ir pėsčiųjų takų infrastruktūros, skirtas susisiekimui (ne rekreacijai) ir jungiančias pagrindines kasdienes funkcines zonas, plėtra
- Darnaus judumo mieste planuose numatytų priemonių, prisidedančių prie šiltnamio efektą sukeliančių dujų mažinimo, įgyvendinimas

Švietimo srityje (regioninė pažangos priemonė 12-003-03-02-17 (RE) ir 12-003-03-01-23 (RE))

- Visos dienos mokyklos erdvių sukūrimas ir pritaikymas (ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ugdymo programos vykdančiose įstaigose)
- Universalus dizaino elementų ir kitų inžinerinių priemonių įrengimas bendrojo ugdymo mokyklose
- Naujų ikimokyklinio ugdymo vietų kūrimas (ypač skirtų ankstyvojo amžiaus vaikams)
- Negalią turintiems mokiniams ir kitiems mokiniams pavėžėti iki ir iš ugdymo įstaigos lengvai pritaikomų transporto priemonių įsigijimas

Visuomenės sveikatos srityje (regioninė pažangos priemonė 11-001-02-10-03 (RE))

- Visuomenės sveikatą bei psichologinę gerovę ir atsparumą stiprinančių prevencinių priemonių įgyvendinimas
- Priklausomybės ligų prevencijos priemonių įgyvendinimas

Asmens sveikatos priežiūros srityje (regioninė pažangos priemonė 11-002-02-11-02 (RE))

Visose savivaldybėse:

- Mobilųjų komandų aprūpinimas darbui reikalinga įranga ir priemonių komplektais bei automobiliais
- Ilgalaikės priežiūros dienos centrų, teikiančių ilgalaikės priežiūros paslaugas, steigimas (paliatyviosios pagalbos dienos centrai suaugusiems ir (ar) vaikams)
- Stacionariųjų palaikomojo gydymo ir slaugos paslaugų žmonėms, sergantiems Alzheimerio liga, senatvine demencija, infrastruktūros plėtojimas ir modernizavimas
- Paliatyviosios pagalbos paslaugų infrastruktūros plėtojimas ir modernizavimas

Savivaldybėse, esančiose Vidurio ir vakarų Lietuvos regione

- Ambulatorinių slaugos paslaugų namuose teikimas Alzheimerio liga ir demencija sergantiems asmenims
- Ilgalaikės priežiūros paslaugų teikimo savivaldybės gyventojams koordinavimas
- Slaugytojų ir slaugytojų padėjėjų pritraukimas darbui į asmens sveikatos priežiūros įstaigas, teikiančias ilgalaikės priežiūros paslaugas.

Socialinės apsaugos srityje (regioninė pažangos priemonė 09-003-02-02-11 (RE))

- Socialinio būsto, skirto asmenims su negalia (judėjimo ir (ar) psichikos ir (ar) proto ir (ar) regos negalia), fondo plėtra: įsigijimas, statyba, rekonstrukcija, remontas, pritaikymas tikslinės grupės poreikiams
- Paslaugų, reikalingų institucinės globos pertvarkai įgyvendinti, infrastruktūros modernizavimas ir plėtra
- Socialinių paslaugų katalogo 19 punkte įvardytų nestacionariųjų socialinių paslaugų įstaigų, atvirų jaunimo erdvių, specializuotos pagalbos centrų infrastruktūros modernizavimas ir plėtra
- Socialinių paslaugų įstaigų senyvo amžiaus asmenims infrastruktūros modernizavimas ir plėtra
- Su aukščiau išvardintų paslaugų teikimu susijusių transporto priemonių įsigijimas

Turizmo srityje (regioninė pažangos priemonė 01-004-07-01-01 (RE))

Funkcinėse zonose:

- Viešosios turizmo infrastruktūros, skirtos pakrančių turizmui ir (ar) gamtos ir kultūros objektų lankymui, modernizavimas ar sukūrimas (taip pat pritaikymas neįgalųjų poreikiams)

Verslo plėtros srityje (regioninė pažangos priemonė 01-004-07-01-01 (RE))

Alytaus, Marijampolės, Tauragės, Telšių, Šiaulių, Panevėžio ir Utenos miestuose:

- Paliatyviosios pagalbos paslaugų infrastruktūros plėtojimas ir modernizavimas
- Pramoninių ir (ar) komercinių teritorijų išvystymo netolygumų pašalinimas
- Inovatyvių socialinės, kūrybinės ekonomikos ir bendro infrastruktūros naudojimo iniciatyvų plėtra (pvz., bendradarbiystės erdvės)

Funkcinėse zonose:

- Pramoninių ir (ar) komercinių teritorijų išvystymo netolygumų pašalinimas
- Inovatyvių socialinės, kūrybinės ekonomikos ir bendro infrastruktūros naudojimo iniciatyvų plėtra (pvz., bendradarbiystės erdvės)

- Viešosios infrastruktūros pritaikymas ir įrangos įsigijimas naujoms arba trūkstantoms kompetencijoms ir įgūdžiams formuoti.

Viešųjų paslaugų plėtros (anksčiau išvardintose ir kitose srityse) srityje: (regioninė pažangos priemonė 01-004-07-02-01 (RE))

Regionų centruose (10 miestų) ir Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos priemiesčiuose:

- Viešųjų paslaugų infrastruktūros racionalus panaudojimas: esamos viešosios infrastruktūros, reikalingos viešosioms paslaugoms teikti, modernizavimas, pritaikant ją efektyvesniam naudojimui
- Viešosios infrastruktūros plėtra ar modernizavimas, siekiant panaikinti ar sumažinti ikimokyklinio ugdymo, bendrojo lavinimo, pirminės sveikatos priežiūros (išskyrus skubiosios pagalbos) viešųjų paslaugų pasiūlos trūkumą.
- Išmaniųjų technologijų diegimas efektyviam viešųjų paslaugų ir viešosios infrastruktūros valdymui

Funkcinėse zonose:

- Savivaldybių viešųjų paslaugų infrastruktūros (išskyrus svarbiausius valstybei kultūros objektus) efektyvinimas, modernizavimas
- Išmaniųjų technologijų diegimas, tyrimai, informavimas ir komunikacija, siekiant didinti viešųjų paslaugų ir viešosios infrastruktūros valdymo efektyvumą
- Mobiliosioms viešosioms paslaugoms teikti ar gyventojų pavėžėjimui iki viešųjų paslaugų teikimo vietų užtikrinti reikalingų transporto priemonių ir (ar) įrangos įsigijimas

6. Ar yra kitų, ankstesniuose klausimuose nepaminėtų sričių, į kurias 2021–2027 m. investiciniu laikotarpiu Jūsų atstovaujamoje savivaldybėje apskritai nėra investuojama (pagal visas ES ir nacionalines finansavimo programas), tačiau investicijos būtų **reikalingos**? *Prašome įrašyti:*

7. Kokių mastu pagal 2021–2027 m. regionines pažangos priemones finansuojamos veiklos **prisidės įgyvendinant** Jūsų atstovaujamos **savivaldybės** šio investicinio laikotarpio **strateginius prioritetus**? *Prašome įvertinti skalėje nuo 1 iki 5, kur 1 reiškia „neprisidės prie jokių strateginių prioritetų įgyvendinimo“, o 5 reiškia „prisidės įgyvendinant visus strateginius prioritetus“:*

1 („neprisidės prie jokių strateginių prioritetų įgyvendinimo“)	2	3	4	5 („prisidės įgyvendinant visus strateginius prioritetus“)	Nežinau / negaliu įvertinti
---	---	---	---	--	-----------------------------

8. Kokiose srityse Jūsų atstovaujamoje savivaldybėje kyla didžiausi iššūkiai **užtikrinant kokybiškų viešųjų paslaugų prieinamumą**? *Prašome pasirinkti iki 3 pagrindinių sričių:*

- Aplinkos apsauga (*atliekų tvarkymas, nutekamojo vandens valymas, kraštovaizdžio apsauga ir t.t.*)
- Būstas ir komunalinis ūkis (*vandens tiekimas, gatvių apšvietimas ir t.t.*)
- Ekonomika (*transportas, energija, gamyba ir t.t.*)
- Laisvalaikis, kultūra (*laisvalaikio ir sporto paslaugos, kultūros paslaugos ir t.t.*)
- Socialinė apsauga (*socialinės paslaugos, būstas ir t.t.*)
- Sveikatos apsauga (*visuomenės sveikatos paslaugos, asmens sveikatos priežiūros paslaugos ir t.t.*)
- Švietimas (*ikimokyklinis ugdymas, bendrasis ugdymas, neformalusis ugdymas ir t.t.*)

- Viešoji tvarka ir visuomenės apsauga (*civilinė sauga, priešgaisrinė sauga, viešosios tvarkos užtikrinimas ir t.t.*)

Toliau klausiama apie kiekvieną iš pasirinktų sričių.

8.1. Kokio pobūdžio iššūkiai užtikrinant kokybiškų viešųjų paslaugų prieinamumą aktualiausi šioje srityje? *Prašome pasirinkti iki 3 pagrindinių iššūkių:*

- Darbuotojų trūkumas
- Darbuotojų kvalifikacijos trūkumas
- Tinkamos infrastruktūros trūkumas
- Nepakankamas viešųjų paslaugų gavėjų skaičius / tankumas
- Nepakankamas finansavimas
- Nepakankamas privačių tiekėjų dalyvavimas
- Didelės paslaugų teikimo sąnaudos
- Nacionalinis reglamentavimas
- Daliai gyventojų sudėtinga pasiekti paslaugų teikimo vietą (-as)
- Kita (*prašome įrašyti*):

8.2. Ar sprendžiant anksčiau Jūsų nurodytus iššūkius Jūsų atstovaujamai savivaldybei būtų aktualu bendradarbiauti su kitomis savivaldybėmis teikiant bendras viešąsias paslaugas ar bendrai kuriant / naudojant viešosios infrastruktūros objektus? *Prašome pasirinkti tinkamą atsakymo variantą:*

- Taip
- Ne
- Nežinau / negaliu atsakyti
- Su jokiais iššūkiais nesusiduriame

AČIŪ UŽ JŪSŲ LAIKĄ!

REGIONŲ PLĖTROS TARYBŲ ADMINISTRACIJŲ ATSTOVŲ ANKETINĖS APKLAUSOS KLAUSIMYNAS

Gerb. respondente,

LR vidaus reikalų ministerijos užsakymu UAB „BGI Consulting“ šiuo metu atlieka **2022–2030 metų Regionų plėtros programos įgyvendinimo tarpinį (pažangos) vertinimą**. Siekiant nustatyti regioninių pažangos priemonių ir regionų plėtros planų priemonių tinkamumą, pakankamumą ir tikėtiną poveikį, šiuo metu vykdoma regionų plėtros tarybų administracijų atstovų anketinė apklausa.

Prašome skirti šiek tiek laiko **įvertinti savo įsitraukimą į regioninių pažangos priemonių ir 2022–2030 m. Regionų plėtros programos planavimą**.

Atkreipiame dėmesį, kad esant poreikiui bet kuriuo metu galima nutraukti klausimyno pildymą ir sugrįžti prie jo vėliau (kvietimo laiške paspaudus mygtuką „Pradėti apklausą“).

Garantuojame, jog **dalyvavimas apklausoje yra konfidencialus** – gauti atsakymai bus analizuojami apibendrintai su kitų respondentų atsakymais ir naudojami tik minėto vertinimo tikslais.

Jūsų atsakymai – labai svarbūs vertinant 2022–2030 metų Regionų plėtros programos įgyvendinimo pažangą!

Jūsų atsakymų lauksime **iki 2025 m. x d. imtinai**.

Kilus klausimams dėl apklausos prašome kreiptis į UAB „BGI Consulting“ atstovą x (el. paštu xxx arba tel. xxx).

1. Kaip vertinate Jūsų atstovaujamos regiono plėtros tarybos dalyvavimą šakinėms ministerijoms **rengiant nacionalines plėtros programas**? *Prašome įvertinkite skalėje nuo 1 iki 5, kur 1 reiškia „visiškai nedalyvavome“, o 5 reiškia „labai aktyviai dalyvavome“.*

	1 („visiškai nedalyvavome“)	2	3	4	5 („labai aktyviai dalyvavome“)	Nežinau / negaliu įvertinti
LR aplinkos ministerija						
LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija						
LR susisiekimo ministerija						
LR sveikatos apsaugos ministerija						
LR švietimo, mokslo ir sporto ministerija						
LR vidaus reikalų ministerija						

2. Kaip vertinate Jūsų atstovaujamos regiono plėtros tarybos dalyvavimą šakinėms ministerijoms **rengiant nacionalinių plėtros programų regionines pažangos priemones** (planuojant finansuojamas veiklas, rodiklius, nustatant išankstines finansavimo sąlygas ir pan.)? *Prašome įvertinkite skalėje nuo 1 iki 5, kur 1 reiškia „visiškai nedalyvavome“, o 5 reiškia „labai aktyviai dalyvavome“.*

	1 („visiškai nedalyvavome“)	2	3	4	5 („labai aktyviai dalyvavome“)	Nežinau / negaliu įvertinti
LR aplinkos ministerija						
LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija						

LR susisiekimo
ministerija

LR sveikatos
apsaugos
ministerija

LR švietimo,
mokslo ir sporto
ministerija

LR vidaus reikalų
ministerija

3. Kokie veiksniai labiausiai trukdė nuosekliai dalyvauti regioninių pažangos priemonių rengimo procese? Prašome pasirinkti iki 3 pagrindinių veiksnių. Atsakydami į šį klausimą galvokite apie ministeriją (-as), kurios (-ių) regioninės (-ių) pažangos priemonės (-ių) planavime dalyvavote mažiausiai (ankstesniame klausime dalyvavimą įvertinote žemiausiu balu):

- Niekas netrukdė aktyviai dalyvauti regioninių pažangos priemonių planavimo procese
- Nebuvome kviečiami į ministerijoje (-ose) organizuojamus aptarimus
- Buvome kviečiami į ministerijos (-ų) organizuojamus aptarimus, tačiau tik svečių / klausytojų teisėmis
- Buvome kviečiami į ministerijos (-ų) organizuojamus aptarimus, bet pagrindinės investicijų kryptys jau buvo nuspręstos (pavyzdžiui, suderintos su Europos Komisija), todėl į daugelį mūsų pasiūlymų nebuvo galimybės atsižvelgti
- Nebuvo aišku, kada ir kaip regionų atstovai galėtų įsitraukti į konkrečių ministerijų organizuojamą planavimo procesą
- Stokojome specifinių srities kompetencijų
- Neturėjome pakankamai administracinių resursų
- Regioninės pažangos priemonės buvo rengiamos skubant, todėl ilgesnėms diskusijoms, geresniam suinteresuotų pusių įtraukimui neužteko laiko
- Kita (prašome įrašyti):

4. Kokios priemonės, Jūsų nuomone, galėtų paskatinti didesnę regionų dalyvavimą planuojant regionines pažangos priemones? Prašome pasirinkti iki 3 aktualiausių priemonių:

- Teisės aktuose įtvirtinta pareiga šakinėms ministerijoms į nacionalinių plėtros programų planavimą nuo pat proceso pradžios įtraukti regionų plėtros tarybas ar kitas regionų interesus atstovaujančias organizacijas / institucijas
- Teisės aktuose įtvirtinta pareiga šakinėms ministerijoms į regioninių pažangos priemonių planavimą nuo pat proceso pradžios įtraukti regionų plėtros tarybas ar kitas regionų interesus atstovaujančias organizacijas / institucijas
- Aiškiau apibrėžti ir regionų plėtros taryboms iškomunikuoti dalyvavimo regioninių pažangos priemonių planavimo procese tvarką
- Regioninių pažangos priemonių planavimą organizuoti kitokiu formatu, kuriame visų regioninių pažangos priemonių rengimas būtų koordinuojamas vienos nacionalinio lygmens institucijos ir regionų atstovų įtraukimas vyktų „vieno langelio“ principu
- Kita (prašome įrašyti):

AČIŪ UŽ JŪSŲ LAIKĄ!

REGIONŲ PLĖTROS TARYBŲ SOCIALINIŲ-EKONOMINIŲ PARTNERIŲ ATSTOVŲ ANKETINĖS APKLAUSOS KLAUSIMYNAS

Gerb. respondente,

LR vidaus reikalų ministerijos užsakyму UAB „BGI Consulting“ šiuo metu atlieka **2022–2030 metų Regionų plėtros programos įgyvendinimo tarpinį (pažangos) vertinimą**. Siekiant nustatyti regioninių pažangos priemonių ir regionų plėtros planų priemonių tinkamumą, pakankamumą ir tikėtiną poveikį, šiuo metu vykdoma regionų plėtros tarybų socialinių-ekonominių partnerių atstovų anketinė apklausa.

Prašome **įvertinti regioninių investicijų planavimą ir įgyvendinimą** atsakydami į anketinės apklausos klausimus.

Atkreipiame dėmesį, kad esant poreikiui bet kuriuo metu galima nutraukti klausimyno pildymą ir sugrįžti prie jo vėliau (kvietimo laiške paspaudus mygtuką „Pradėti apklausą“).

Garantuojame, jog **dalyvavimas apklausoje yra konfidencialus** – gauti atsakymai bus analizuojami apibendrintai su kitų respondentų atsakymais ir naudojami tik minėto vertinimo tikslais.

Jūsų atsakymai – labai svarbūs vertinant 2022–2030 metų Regionų plėtros programos įgyvendinimo pažangą ir planuojant kito finansavimo laikotarpio investicijas!

Jūsų atsakymų lauksime **iki 2025 m. spalio 15 d. imtinai**.

Kilus klausimams dėl apklausos prašome kreiptis į UAB „BGI Consulting“ atstovą x (el. paštu xxx arba tel. xxx).

1. Kurio regiono plėtros tarybos partnerių grupei priklausote? Prašome pasirinkti tinkamą atsakymo variantą:

- Alytaus regionas
- Kauno regionas
- Klaipėdos regionas
- Marijampolės regionas
- Panevėžio regionas
- Šiaulių regionas
- Tauragės regionas
- Telšių regionas
- Utenos regionas
- Vilniaus regionas

2. Kokią socialinių-ekonominių partnerių grupę atstovaujate? Prašome pasirinkti tinkamą atsakymo variantą:

- Profesinių sąjungų organizacijos
- Verslo / darbdavių organizacijos
- Bendruomeninės organizacijos / bendruomenines organizacijas vienijančios asociacijos
- Kitos nevyriausybinės organizacijos / nevyriausybinės organizacijas vienijančios asociacijos

Jei pasirenkamas variantas „Kitos nevyriausybines organizacijos / nevyriausybines organizacijas vienijančios asociacijos“, nukreipiama į 3 klausimą, jei pasirenkami kiti variantai, nukreipiama į 4 klausimą.

3. Ankstesniame klausime nurodėte, kad atstovaujate nevyriausybines organizacijas. Prašome nurodyti, kokios **srities / tikslinės grupės interesus** atstovaujate (*prašome įrašyti*):

4. Kokie **veiksniai**, Jūsų nuomone, labiausiai nulemia **investavimo kryptį pasirinkimą** Jūsų atstovaujame regione? *Prašome pasirinkti iki 3 pagrindinių veiksmų:*

- Išsakomi vietos verslo bendruomenės poreikiai
- Išsakomi vietos gyventojų bendruomenių poreikiai
- Išsakomi vietos nevyriausybinių organizacijų atstovų poreikiai
- Išsakomi vietos profesinių organizacijų atstovų poreikiai
- Išsakomi savivaldybės įmonių, įstaigų poreikiai
- Savivaldybės socialinės-ekonominės situacijos pokyčių tendencijos
- Prieinami finansavimo šaltiniai
- Vietos valdžios politinė valia
- Centrinės valdžios institucijų rekomendacijos
- Kita (*prašome įrašyti*):

5. Kaip vertinate Jūsų atstovaujamos organizacijos **dalyvavimą** regiono plėtros plano rengime (nustatant problemas, jų priežastis, planuojant projektus ir pan.)? *Prašome įvertinkite skalėje nuo 1 iki 5, kur 1 reiškia „visiškai nedalyvavome“, o 5 reiškia „labai aktyviai dalyvavome“.*

1 („visiškai nedalyvavome“)	2	3	4	5 („labai aktyviai dalyvavome“)	Nežinau / negaliu įvertinti
-----------------------------	---	---	---	---------------------------------	-----------------------------

6. Jūsų nuomone, **kiek** Jūsų organizacija turėjo **įtakos** patvirtinto **regiono plėtros plano turiniui** Jūsų organizacijai **aktualiose srityse**? *Prašome įvertinkite skalėje nuo 1 iki 5, kur 1 reiškia „jokios įtakos“, o 5 reiškia „labai didelę įtaką“.*

1 („jokios įtakos“)	2	3	4	5 („labai didelę įtaką“)	Nežinau / negaliu įvertinti
---------------------	---	---	---	--------------------------	-----------------------------

DABAR PRAŠOME ATSAKYTI APIE JŪSŲ ATSTOVAUJAMAI ORGANIZACIJAI/TIKSLINĖMS GRUPĖMS AKTUALIAS INVESTICIJAS SRITYSE, KURIOS 2021–2027 M. ES FONDŲ INVESTICINIŲ LAIKOTARPIU YRA FINANSUOJAMOS PAGAL REGIONINES PAŽANGOS PRIEMONES (KONKREČIOS INVESTICIJOS YRA ĮTRAUKTOS Į REGIONŲ PLĖTROS TARYBŲ TVIRTINAMUS REGIONŲ PLĖTROS PLANUS).

Toliau klausiamo apie visas sritis (viso – 14), į kurias investuojama pagal regionines pažangos priemones. Jeigu Jūsų atstovaujama organizacijai sritis, apie kurią klausiamo, yra neaktuali, pasirinkite atsakymo variantą „Mano atstovaujama organizacijai ši sritis neaktuali“ ir pereikite prie kito klausimo.

7. 2021–2027 m. investiciniu laikotarpiu **geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo** srityje regionai (savivaldybės) gali pasirinkti investuoti į šias **veiklas**:

Gyvenamosiose vietovėse, kuriose yra nuo 200 iki 2000 gyventojų:

- Centralizuotųjų geriamojo vandens tiekimo tinklų plėtra
- Geriamojo vandens gavybos ir (arba) geriamojo vandens ruošimo įrenginių rekonstrukcija arba statyba
- Individualių arba grupinių geriamojo vandens tiekimo sistemų (tinklų ir įrenginių) įrengimas

Gyvenamosiose vietovėse, kuriose gyvena ne mažiau kaip 200 gyventojų ir kuriose susidaro iki 2000 gyventojų ekvivalentą atitinkanti taršos nuotekomis apkrova:

- Centralizuotųjų nuotekų surinkimo tinklų plėtra
- Nuotekų valymo įrenginių rekonstrukcija arba nauja statyba
- Atskirųjų (ne daugiau kaip dviejų gyvenamųjų namų) arba grupinių (daugiau kaip dviejų gyvenamųjų namų) nuotekų tvarkymo sistemų nauja statyba

Ar yra **kitų veiklų geriamojo vandens ir nuotekų tvarkymo** srityje, kurios 2021–2027 m. investiciniu laikotarpiu regionuose **nėra finansuojamos**, tačiau būtų **aktualios**? *Prašome pasirinkti tinkamą atsakymo variantą:*

- Mano atstovaujamai organizacijai ši sritis neaktuali
- Nežinau / negaliu atsakyti
- Finansuojamos svarbiausios veiklos šioje srityje
- Būtų aktualu taip pat investuoti į kitas veiklas šioje srityje (*prašome trumpai pakomentuoti, nurodant tik tas veiklas, kurias galėtų įgyvendinti savivaldybės*):

Toliau tas pats klausimas (7.) užduodamas tokiose srityse:

Komunalinių atliekų surinkimo ir tvarkymo srityje

- Konteinerių aikštelių įrengimas ir (arba) rekonstrukcija komunalinėms biologinėms, tekstilės, pavojingosioms atliekoms surinkti, atliekų surinkimo priemonės
- Komunalinių biologinių, tekstilės, pavojingųjų atliekų surinkimo priemonės individualioms valdoms
- Didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštelių įrengimas atliekoms priimti, laikinai laikyti skirti įrenginiai, įranga, atliekų surinkimo konteineriai
- Didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštelių atnaujinimas komunalinių biologinių, tekstilės, pavojingųjų atliekų surinkimo priemonėmis
- Atliekų, tinkamų paruošti pakartotinai naudoti, surinkimo ir paruošimo pakartotinai naudoti infrastruktūros sukūrimas ir (ar) atnaujinimas
- Visuomenės, regiono ir (ar) savivaldybės gyventojų informavimas skatinant rūšiuojamąjį atliekų surinkimą.

Aplinkos monitoringo srityje

Gyvenamosiose vietovėse, kuriose yra nuo 200 iki 2000 gyventojų:

- Savivaldybių aplinkos oro monitoringo infrastruktūros plėtra
- Visuomenės informavimas apie aplinkos oro kokybę ir jos poveikį sveikatai (monitoringo duomenų viešinimas, informavimas apie gyvenamosios vietovės aplinkos oro kokybę).

Urbanizuotų teritorijų plėtros srityje

Urbanizuotose teritorijose, kurių gyventojų tankis yra 1500 gyventojų/km² arba didesnis ir kurių gamtinių ir antropogeninių plotų santykis yra mažesnis nei 1,5:

- Žalinimo planų ir (ar) žaliosios infrastruktūros poreikio žemėlapių parengimas;
- Žaliosios infrastruktūros plėtra urbanizuotose teritorijose.

Regionų centruose (10 miestų) ir Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos priemiesčiuose:

- Urbanizuotų teritorijų pritaikymas daugiataksliam naudojimui, jų atgaivinimas ir konversija.

Užterštų teritorijų tvarkymo srityje

Urbanizuotose teritorijose, kurių gyventojų tankis didesnis kaip 300 gyventojų/kv.km ir aplinkinėje teritorijoje iki 2 km:

- Cheminėmis medžiagomis užterštų teritorijų tvarkymas;
- Praeityje kasybos darbais pažeistų teritorijų (karjerų ir durpynų), neužstatytų statiniais ir įrenginiais, tvarkymas.

Eismo saugos srityje

- Juodosios dėmės pase siūlomų eismo saugumo inžinerinių ar kitų inžinerinių sprendinių įgyvendinimas vietinės reikšmės keliuose ir gatvėse.

Darnaus judumo srityje

Savivaldybėse, kurios 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos lėšomis parengė Darnaus judumo miestuose planus, finansuojamos veiklos:

- Elektra varomų ir (arba) vandeniliu pildomų viešojo transporto priemonių parko plėtra
- Viešųjų alternatyviųjų degalų įkrovimo ir (ar) papildymo infrastruktūros plėtra
- Dviračių ir pėsčiųjų takų infrastruktūros, skirtas susisiekimui (ne rekreacijai) ir jungiančias pagrindines kasdienės funkcines zonas, plėtra
- Darnaus judumo mieste planuose numatytų priemonių, prisidedančių prie šiltnamio efektą sukeliančių dujų mažinimo, įgyvendinimas

Švietimo srityje

- Visos dienos mokyklos erdvių sukūrimas ir pritaikymas (ikimokyklinio, priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ugdymo programas vykdančiose įstaigose)
- Universalus dizaino elementų ir kitų inžinerinių priemonių įrengimas bendrojo ugdymo mokyklose
- Naujų ikimokyklinio ugdymo vietų kūrimas (ypač skirtų ankstyvojo amžiaus vaikams)
- Negalia turintiems mokiniams ir kitiems mokiniams pavėžėti iki ir iš ugdymo įstaigos lengvai pritaikomų transporto priemonių įsigijimas

Visuomenės sveikatos srityje

- Visuomenės sveikatą bei psichologinę gerovę ir atsparumą stiprinančių prevencinių priemonių įgyvendinimas
- Priklausomybės ligų prevencijos priemonių įgyvendinimas

Asmens sveikatos priežiūros srityje

Visose savivaldybėse:

- Mobilųjų komandų aprūpinimas darbui reikalinga įranga ir priemonių komplektais bei automobiliais
- Ilgalaikės priežiūros dienų centrų, teikiančių ilgalaikės priežiūros paslaugas, steigimas (paliatyviosios pagalbos dienų centrai suaugusiems ir (ar) vaikams)
- Stacionariųjų palaikomojo gydymo ir slaugos paslaugų žmonėms, sergantiems Alzheimerio liga, senatvine demencija, infrastruktūros plėtojimas ir modernizavimas
- Paliatyviosios pagalbos paslaugų infrastruktūros plėtojimas ir modernizavimas

Savivaldybėse, esančiose Vidurio ir vakarų Lietuvos regione

- Ambulatorinių slaugos paslaugų namuose teikimas Alzheimerio liga ir demencija sergantiems asmenims
- Ilgalaikės priežiūros paslaugų teikimo savivaldybės gyventojams koordinavimas
- Slaugytojų ir slaugytojų padėjėjų pritraukimas darbui į asmens sveikatos priežiūros įstaigas, teikiančias ilgalaikės priežiūros paslaugas.

Socialinės apsaugos srityje

- Socialinio būsto, skirto asmenims su negalia (judėjimo ir (ar) psichikos ir (ar) proto ir (ar) regos negalia), fondo plėtra: įsigijimas, statyba, rekonstrukcija, remontas, pritaikymas tikslinės grupės poreikiams
- Paslaugų, reikalingų institucinės globos pertvarkai įgyvendinti, infrastruktūros modernizavimas ir plėtra
- Socialinių paslaugų katalogo 19 punkte įvardytų nestacionariųjų socialinių paslaugų įstaigų, atvirų jaunimo erdvių, specializuotos pagalbos centrų infrastruktūros modernizavimas ir plėtra
- Socialinių paslaugų įstaigų senyvo amžiaus asmenims infrastruktūros modernizavimas ir plėtra
- Su aukščiau išvardintų paslaugų teikimu susijusių transporto priemonių įsigijimas

Turizmo srityje

Funkcinėse zonose:

- Viešosios turizmo infrastruktūros, skirtos pakrančių turizmui ir (ar) gamtos ir kultūros objektų lankymui, modernizavimas ar sukūrimas (taip pat pritaikymas neįgaliųjų poreikiams)

Verslo plėtros srityje

Alytaus, Marijampolės, Tauragės, Telšių, Šiaulių, Panevėžio ir Utenos miestuose:

- Paliatyviosios pagalbos paslaugų infrastruktūros plėtojimas ir modernizavimas
- Pramoninių ir (ar) komercinių teritorijų išvystymo netolygumų pašalinimas
- Inovatyviųjų socialinės, kūrybinės ekonomikos ir bendro infrastruktūros naudojimo iniciatyvų plėtra (pvz., bendradarbiavimo erdvės)

Funkcinėse zonose:

- Pramoninių ir (ar) komercinių teritorijų išvystymo netolygumų pašalinimas
- Inovatyviųjų socialinės, kūrybinės ekonomikos ir bendro infrastruktūros naudojimo iniciatyvų plėtra (pvz., bendradarbiavimo erdvės)
- Viešosios infrastruktūros pritaikymas ir įrangos įsigijimas naujoms arba trūkstamoms kompetencijoms ir įgūdžiams formuoti.

Viešųjų paslaugų plėtros (anksčiau išvardintose ir kitose srityse) srityje:

Regionų centruose (10 miestų) ir Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos priemiesčiuose:

- Viešųjų paslaugų infrastruktūros racionalus panaudojimas: esamos viešosios infrastruktūros, reikalingos viešosioms paslaugoms teikti, modernizavimas, pritaikant ją efektyvesniam naudojimui

- Viešosios infrastruktūros plėtra ar modernizavimas, siekiant panaikinti ar sumažinti ikimokyklinio ugdymo, bendrojo lavinimo, pirminės sveikatos priežiūros (išskyrus skubiosios pagalbos) viešųjų paslaugų pasiūlos trūkumą.
- Išmaniųjų technologijų diegimas efektyviam viešųjų paslaugų ir viešosios infrastruktūros valdymui

Funkcinėse zonose:

- Savivaldybių viešųjų paslaugų infrastruktūros (išskyrus svarbiausius valstybei kultūros objektus) efektyvinimas, modernizavimas
- Išmaniųjų technologijų diegimas, tyrimai, informavimas ir komunikacija, siekiant didinti viešųjų paslaugų ir viešosios infrastruktūros valdymo efektyvumą
- Mobilioms viešosioms paslaugoms teikti ar gyventojų pavėžėjimui iki viešųjų paslaugų teikimo vietų užtikrinti reikalingų transporto priemonių ir (ar) įrangos įsigijimas

8. Jeigu ankstesniuose klausimuose nepalietėme Jūsų organizacijai aktualių aspektų, apie kuriuos norėtumėte pasisakyti, įrašykite čia:

AČIŪ UŽ JŪSŲ LAIKĄ!